



سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران
کتابخانه تخصصی: مجموعه اسناد علمی بهرگان

تاوینہی زینم

یادداشتہ کافی ساکرفتاح



إعادة التنسيق و الفهرسة
و تخفيض الحجم
منتدى إقرأ الثقافي

www.iqra.ahlamontada.com

منتدى إقرأ الثقافي

للكتب (كوردى - عربى - فارسى)

www.iqra.ahlamontada.com

ئاۋىنەھى ژىنم

سەرجهمی به رهه می شاکر فه تاح
کتیبی به که م

ئاوینهی ژینم

یادداشته کانی شاکر فه تاح

له گه ل پوژنامه کانی: خورمال، باسه ره، چه مچه مال، ناکری و
پروژهی خوتنده واری کورد

رینکخستن و لینگولینه و دی
نه حمده سهید عه لی به رزنجی

ناری کتیب: ناوینهی ژیم - کتیبی یه کم له سه رجیمی به ره مه کانی شاکر فەتاح
دانانی: شاکر فەتاح
پیکهختن و لیکۆلینهوی: نه محمد سید علی بهرزنجی
بلاوکرادی ناراس- ژماره: ۲۱۵
پیت لیدان و دههیتانی هونهریی ناوهوه و بهرگ: ناراس نه کردهم
خۆشروسیی بهرگ: محهمد زاده
ههلهگری: شترزاد فەقن نیسماعیل
سه ریه رشتی چاپ: ناوهرحمانی حاجی مه محمود
چاپی یه کم - چاپخانهی وهزارهتی پهروه دهه، ههولتیر- ۲۰۰۳
تیریز: ۱۰۰۰ دانه
له کتیبخانهی بهرپوهه رایه تیستی گشتی پژوهشیری و هونهر له ههولتیر ژماره (۳۱۴) ی سالی
۲۰۰۳ ی دراوده تین

پیش‌داستی

شاکر فه‌تاح

پیاویکی ده‌گممن تا پله‌ی شه‌اهدت

به‌ناوی خوای گه‌وره و میبه‌ره‌بان...

که ده‌زگه‌ی ناراس رووی لن نام بۆ لیکۆلینه‌وه و ساغکردنه‌وه‌ی به‌رهمه‌کانی نووسه‌ری شه‌ید شاکر فه‌تاح، زۆر خۆشووود و خۆم به‌به‌خته‌وه‌ر زانی: چونکه ماوه‌یه‌کی زۆر بوو که منیش له‌ خودی خۆمدا نهم خولیا‌یه‌ ده‌هیتنا و ده‌برد، به‌لام که بیرم له‌ کاری چاپکردن و بلاژکردنه‌وه‌که‌ی ده‌کرده‌وه... خا و ده‌بوومه‌وه، چه‌زیم کرد هه‌ر ده‌زگه‌یه‌کی له‌ چه‌شی ناراس نهم کاره‌ بگریته‌ نهمستۆ، چونکه تیجیوونی چاپکردنی هه‌میشه‌ ناسته‌نگیتیک بووه له‌ به‌رده‌م نووسه‌راندا.

شه‌ید شاکر فه‌تاح، پیاویکی ناسایی ناو کۆمه‌له‌که‌مان نه‌بوو که به‌دریژایی ژینی پایه‌ندی کار و وه‌زیه‌که‌ی به‌وین و دواتر خانه‌نشین گرابین و دیسانه‌وه هه‌لی بۆ ره‌خساین و گه‌وتیه‌تسه‌وه خزمه‌ت، خزمه‌تکردن له‌ دامه‌زراوێکی دژ به‌داوا ره‌واکانی میله‌ته‌که‌ی، دوا‌یی هه‌له‌یه‌کی له‌ پیلکه‌ ده‌رچووین، به‌ووبه‌تته‌ ماره‌که‌ی شیخ نۆمه‌ر و له‌ گه‌ردنی نالابین تا ناستی هه‌ناسه‌ لن به‌رین و تاساندن.

زۆرین له‌و جۆره‌ که‌سانه‌، له‌ گه‌رمه‌ی (خزمه‌ت) یاندا هه‌له‌یه‌ک له‌ ده‌ستیان ده‌رچوووه... دوا‌یی له‌سه‌ر نه‌وه سنووقه‌ی که‌ تاییدا نار دوویانه‌تسه‌وه به‌ده‌ست و فلجه‌یه‌کی نارێک ره‌نجی پیشووشیان به‌ها ده‌دا!!!

نهم وه‌ک لینی ده‌دوین: «له‌ میژووی رۆشنییری و کۆمه‌لایه‌تی هه‌ر نه‌تسه‌وه‌یه‌که‌دا که‌سانیک په‌یدا ده‌بن، چ به‌نوسین. یا به‌ په‌ند و نامۆژگاری، نهم به‌ها و چاکه‌ گه‌شتیانه‌ ده‌پارتین و خه‌لکی بۆ پێنمای و پایه‌ندیبون به‌وانه‌وه راده‌هیتن: له‌ممش گه‌رنگتر نه‌وه‌یه که‌ که‌سانیک وای په‌یدا ده‌بن، هه‌رچه‌ند که‌من، که له‌ پێتتا به‌رجه‌سته‌کردن و پاراستنی نهم به‌ها گه‌شتیانه‌دا، گیانی خۆیان به‌خت ده‌کهن، واته: به‌ها‌دارترین به‌های وجودیان که‌ خودی ژیان و مانه‌وه‌دیانه‌ ده‌کهنه‌ فیدای بیر و باوه‌ریان. هه‌ر بۆیه‌شه‌ که‌ ده‌لیم: شاکر فه‌تاحی شه‌ید به‌لای منسه‌وه، یه‌کێکه‌ له‌و شه‌خیه‌ته‌ میژوویانه‌ی نه‌تسه‌وه‌ی گورده» (١).

نالیه‌ره‌دایه‌ جیا‌وازه‌که‌ به‌راشکاوی ده‌رده‌که‌وین: که‌سایه‌تیه‌کی خاوه‌ن باوه‌ریکی نه‌گۆر به‌سافی نه‌تسه‌وه‌که‌ی، وه‌ک مرۆف، به‌ژیا‌نیک سهر‌به‌رز و نازاد و دوور له‌ چه‌وساندنه‌وه و داگیرکردن، ژیان و کار و چالاکی خۆی بۆ نهم پێتتاوه‌ ترخان ده‌کات، به‌شێوازیکی هێمنانه‌ی دوور له‌ توندوتیژی که‌ هه‌ست و

(١) فه‌له‌که‌دین کاکه‌یی: شاکر فه‌تاح شه‌هیدی نازادیی بیرورا ده‌رپین، له‌ ده‌سنووستیک شاکر فه‌تاحی شه‌هید، چاپخانه‌ی وه‌زاره‌تی رۆشنییری، هه‌ولێر ١٩٩٨، ل ١٧٦.

نمستی ناسکی ږنگای پڼ نادات هه تا بهرامبر دورمه نه گمشې رډقی و زوره ملتی بنوینتی، نم هر له سه رده تاي ږنگایدا نو خواست و نامانجه ی بز څوی دستیشان کردوه. هر وانه نم ناوینتی ژینتی که چن شموقی نو حقیقه ته بهرجه سته کراوه دده اته وه که له هرزه ییبه وه تا ناوابوونی نم ستره که ی همیشه و له هر جیبه ک بووین نو نته وه و گوزهران و نازادی و نازادی راده برینتی له لا له هم مو شت له پشتر بووه... مثال دهب، له واره که موی حوکمی شیخ محمود ددا، له سلیمانی، نو بهر ستره وه یادی ده کاته وه: «دلی هم مو لایه کمان څو شبو به و نازادی و سر به سته یی که دست نته موی کورد که و توبو، هر روزه بازیکمان دده بهر مو سر به رزی و تیگه یشتن و کامه رانی».

دهب نو راستیه میژو ییبه ش له مه یدا به خینه بهرچاو که هرچی چینی ده و له مند و بازرگانه گانه، نو روزه، به سته موی باشوری کوردستانیان به به غداوه له لا باشر بو، شاکر فه تاحش کورې په کینک له و خانه واده و به مالانه بو له دهرگرتین، به لام څو شه ویستی نته موی هیند چو بو به دلدلا که ارفض الطبقي ایه کی له لا دروست کردبوو.

شیزوی هیمنی و دور له توند تیری له خه بات و هه ولدانیدا وه ک زور کس، له دوی تجربه و تاقیر کړن موی درژی ژباندا نه بو، له هه رډتی لاریشیا هر بهو شینوازه پاهند بووه، نم مش ولامی نو هر ساره دده اته وه: بز له ژبانیدا نه چوته ناو هیچ تاقم و حیزیکتی سیاییه وه؟

راسته نو که فاسی کړد موه و پوته لاریکی ناگا بهر و دواوه کانی دور بو شتی. نته وه که ی له نورشیه که موه بز په کینکی دی ده چو، نسکو له دوی نسکو بهر و رووی کورد ده بزه، شوشه کانی شیخ عربیدوللای نه مری، شیخ عه بدرسه لای بارزانی، شیخ محمود و سکزی شوکاک، شیخ سعیدی پیران، دهریم و بارزانی په که... نا نه مانه هم مویان که ش و هه وایه کی سامتانی له ناواندا خستوه، پڼ نومیدي و دست له خوشتی له دهر ووندا دناختی، له و روزه دا موه ی به پیچه وانه ی تهرمه گانه موه، دهرژی و سنگی ده دایه بهر ته نیا چینی خوتنده وار و نه وانه بوون که به راستی چسکه ی ناگری داگیر کردن و زولمه که ده بیرژاندن.

نم له وانه بوو که له تزیکه موه هستی به نازاره کانی ده کړد، کپه ی نازاری ششی نه یلولی ۱۹۳۰ له دل دهر نه ده چو، هانی دده، وه ک کپه کانی تر، بز زیاتر به ته نگوه هانتی گه له که ی... هه تا نارونی کارتی جه مته پیروزی به لاره شوروی ده ب، دلی: چن جه مژن بکه ین و نته وه و الیزیر باری خمد؟ که له لوبان دهب و له گمل هاره له عه ره به کانیدا ده خرتین، له یادی له دایکبونی مه لیکی عتر اقا ده یانه وی زما وند بکه ن.

نم تیاده مینتی، له نیوان نرکی برادر ایه تی نه وان و کورد بوونی څوی که هیشتا یاد دهر یبه تاله گان به بهرچاو موه... دوا یی بریار دده:

- نه گهر نه یکم ده ب ۳۵ هاروی له خوم بکه م، به لام کورد و بهر زتی کورد ایه تی له هاروی ته تی که وره تر نیبه؟

له ژبانی وه زیفه یشیدا هر همان بیر و هه لیت و پالنه له نگه ری کړدوه کانیان گرتوه، چوته هر

جتيه سه رتا بيري له چوئيتي دهد و نازاره کاني خه لکه که کردۆته وه، نهوسا گه پاره به دوری رتيگا چاره و شتواری خدمت بهر مەحرورمانه ی گيرۆده ی دستي (نهخوشي و ههژاري و نهخوتنده واري) بون.

له ناو خه لکه که دا بئ پەروا به دوری دلسۆز و کورد پەروەردا گه پاره، نهوه تا له لادني قهره هه سه ندا: له يه ک دووانتي که وه نه بئ هه ستیکی بلندي کوردایه تيم له ناو خه لکه که دا نه دی!!... به لام نه مه پاساوی نه وه ناین بۆ خدمت نه کردنيان.

چونکه نهو لهو بهروایدا بوو که: (جۆری رۆتسه که ههر چۆنی بئ، کاربه دهستی کوردی دلسۆز ده توانی به پيشی ده رفعت، یا نهو ده رفه ته به خولقینتی و خزمه تگوزاری خۆی بهو خه لکه بکات، به لام که کاربه دهست ناپاک و دز و چاوچنۆک بوو، هه تا له سایه ی حوکمیتکی کوردپه شه وه خيانت و ناپاکی خۆی ههر ده کات).

میتووی نه م قسه یی سه ره وه ده گه رتسه وه بۆ ناوه راستی چله کانی سه ده ی پيشوو، نه مرۆ ناخۆ چه ندان که س بيانگرتسه وه!!... مه زنی بیر و کرداری نهو پياوه نا له مه دا بووه، چونکه: «إن الفكرة والشخصية شيان متناقضان بمعنى معين، لكنها، من جانب آخر، تتشابهان تماماً. يعيش الإنسان وهو يتعمق في العالم الخارجي ويتفاعل باستمرار مع كافة ظواهره. وهذا هو بالضبط الطريق نحو الفكرة والشخصية»^(۱) نهو رتپه ره که ی روون و ناشکرا بووه، بئ وه ی وه ک په پوله يه ک به ناو چه ره دوو که لتيکی پاوه نتيکی سه روتاوا ده رۆزی، شه يدا ی پانتاييه ناسووه یی بوو، که نه يده ده ی... هه ولی ده دا خۆی به يه يته ده ی، تا ده روو به ره که ی تياوا به وه يته ده وه... نهو پياوه ليۆن تولستی و رۆمان رۆلان و گاندي سه رده می خۆی بوو... به لام له کوردستانتيکی پارچه و برينداردا.

له م سۆنگه يه وه ده بئ بهرواييه کار و فه رمانه کانی، به ره مه کانی: ده بوست بهو خه لکه بلتي به روان: گه وه پياوانی دنيا چۆن بوونه مۆم و رتيگای نه ته وه گانيان رۆشن ده کردوه، بزانی: گه لان چۆن ژباون و نيستا چۆن، تيبگن: ميتووی رابردوی خۆتان بۆ په ره له داماوی و ستم و جیگا شه پازله ی بيانی؟ راييانی: بۆ بوينه که ری نار قه فه س؟! ده بانه وه ی ده اتوو و نه بئ، باهه مان هيتلی پيشوو نه کيتسه وه، بۆ نه مه يه که م کسنيک بوو ده رگای نه ده یی مندالاتی ته قانده وه و ليتی دا، له (خانوی تازه) وه ده ستی دايه به ره و (هاوړتي مندال) ... هتد.

تيفگره، چۆن ده چووه ههر قهزا و ناحيه يه کی کوردده واری، سه ره وتی نه بوو: چاو تيکی به مناله هه ژاره کانی ناو نهو ژووره نزمه بجووه که بئ په نجه رانه دا ده گيترا، گورج ده که وه ته دا گيرساندنی ده بان مۆمی ژيان له رتياندا... حوکومت پاره ی نه ده دا، نه م په زامه ندي وه ره ده گرت پيتاکی بۆ ده کردن، (باخچه ی گشت لايی) بۆ ده کردنه وه، ناههنگی گۆزانی و شانۆگه ری ساکاری بۆ ده گيتران، رۆژنامه يه کی ده سنوسی ديواری به ده ستی خۆی بۆ ده ره ده يتان و ههر نه بئ راديۆيه کی پاتری بۆ په يدا ده کردن... هۆکانی په يوه ندي و راگه ياندين به ساکارترين شتیه، ناوا ده بوست ده ستی نهو کورده بگري و له کلاورۆژنه يه کی نه گه ر

(۱) بوريس بورسوف: الواقعة اليوم وأبداً، وزارة الأعلام، بغداد، ۱۹۷۴، ص ۱۵.

سیاسی)، که گویای وهلامدانه و بیهوشی زنجیره و تارده کانی (التأخیر) به، بهلام له راستیدا هیتش بردنه سه سرکرده یه تی کورد و شوژشه کهای بوو، بهروبیانو و هیتانه وه بوو بۆ داهرابانی جه ماوه ری کورد لهو سه سرکرده یه تیبه. له بهرچاوخستی شخصی بارزانیی نهمر له لای گهله کهای وهک بهرمزی شوژش و سوربوون له سهر داوا رهواکان... دیاره نهه (لیدان و له بهرچاوخسته) نامانج و ناوانی هه موو دوژمانی گهل و شوژش بووه، بۆیه لهم بیتاوه دا خواهه لانه لاکرتی درتقیان نه کردوه. له دوا زنجیره ی نهو وتاره دا (الثورة) دهلن:

«بقیت نقطة أخيرة أود أن أمر عليها قبل الأنتها، وهي الخاصة بتعريف العراق بأنه قطر عربي، وجزء من الوطن العربي - لابعني المفهوم الآخر القائل بأن العراق جزء من الأمة العربية.

فاعتقد أن الاعتراض على هذا التعريف هو إعتراض على حقيقة تاريخية وسبابة ودولة وعلمية، وهو إعتراض مرفوض، فقطرنا جزء من الوطن العربي ولكنه جزء يضم على أرضه شعبين - الشعب العربي الذي هو جزء من أمة عربية أكبر، والشعب الكردي الذي هو جزء من أمة كردية أكبر تبلغ ١٢ مليون نسمة... وهذا القطر هو موطن مشترك للشعبين المتأخين عزيز عليهما كليهما، وليس أبداً - كياناً خلقه الأستعمار»^(١)

نیمه (به تاییهت) نهم بهمشی نهلقهی زنجیره که مان بۆیه خسته روو، تا خوتنه ری هیترا راده ی چوونه ناوه ری باسه کان له گهل میریدا بزانی و تییگات که سه سرکرده یه تی کورد تا چ راده ی بهروژش و پابهندی (خاک) و (نه ته وه) بووه وهک دوو یه کهای تهراو کهر و لیک نه پچراو، بهلام بهرام بهر چۆن لهم مهسه له ورده گرنه گه دا بهروبیانو هه وتلی لیتل کوردی نهو باسه دهات، عیترایش بهقه باره یه کهای وا داده نین که (لیس أبداً خلقه الأستعمار)، راستیبه میتزووبیبه کانی سایکس بیکنز و کۆنگره ی قاهیره ی ١٩٢١ هه مووی گه واهن که عیتراق چۆن خولقتینرا!!

هه رچه نه ده باسه کهای نیمه لته رده ا نه مه نیبه، بهلام دهین نهو راوبوچوونانه ی که ماموستا له خواره نووسیونی به هیندی وهرگرن، وهک راستیبه کهای شاکر فه تاح یه کیتک بووه لهو که سایه تیبه ناودارانه ی له لایه ن حکومهت و حزه وه له بهغدا حیسابی بۆ کراوه، مه بهستیان بووه که بهشاری بکه ن لهو کۆپ و کۆبوونه وانه دا. وهک که سایه تیبه کهای نیشتمانی بین لایه نی خاوه ن راوبوچوونی تاییه تی خۆی، نهوان مه بهستیان بووه که بهشاری بکه ن، که داوه تنامه که یان بۆ ناردوه، نهو له هه لوستی نهگۆپری خۆیه وه بهرام بهر بزوتته وه ی رزگار یخوازی کورد و سه سرکرده ی گهله کهای، حهزی بهو بهشاریبه نه کردوه؛ چونکه بهچاکێ نه زانیوه که له پشت نهو لایه نه ی هه ر له سه ره تا دا ریککه و تنامه کهای یانزه ی نازاری له گه لدا مۆزکرا، نه مان له مهسه له و پرۆژه یه ک بدوین که راسته ر وابوو به ره و رووی خاوه نه نه لیبیه کهای بکرتیه وه.

(١) الثورة: العدد ١٣٥٧ فی ١/٢٦/١٩٧٣. الحلقة السابعة. ص ٣.

بۆیه وهك زۆرى تر لىو كىسايه تىبه نىشتمانپهروه رانه به پىر ئىو داواپوه نه چوو و به شدارى نه كرد .
به لام له به غدا ، هه رده يانه وئ (به هه چ شىوه يه ك بى) ئىم و ئىوانى وهك ئىم... رايان كى شىنه ناو
بازنه ي كى ميه كه وه . بۆ دووم جار نامه يه كى ترى ناراسته ده كه نه وه .
وه لىمى ئىم به جاريان بىر خهروه (مذكره) يه ك ده بى كه به خه تى خۆى ناراسته يان ده كا و زۆر
به راشكاوى و بى ترانه و ژىرپه وه راو بۆ جوونه كانى خۆى ده رده بى .

ماموستا له مانگى تشرى دوى ١٩٧٣ دا نووسراوى كى په سى موزكراوى له (القباة القطرية
لحزب البعث العربى الاشتراكي - مكتب امانة السر للقطر العراقى) يمه ناراسته كراوه (به بى به روا ،
تانيا ماموستا خۆى له دامى نىدا نووسيوه - (جيب فى ١٦ / ١١ / ١٩٧٣ و ئىمزى كردوه) ئىمه
ده كه كه به تى :

تحية وتقدير

سبق وان وجهت القيادة القطرية لحزب البعث العربى الاشتراكي دعوة لحضوركم مناقشة
مشروع الحكم الذاتى بهدف الاستفادة من رأيكم ووجهة نظركم حوله .
إن الاجتماعات التي جرت لمناقشة هذا الموضوع ومنها الاجتماع الخاص بالشخصيات
الوطنية الكردية المستقلة كانت مشرعة للغاية في تقديم الملاحظات والأقتراحات البناءة حول
المشروع الأمر الذي يدفعنا الى طلب المزيد من المشاركة والمساهمة في بحث المشروع . وإنضاجه .
وإننا إذ نقدر تمام التقدير الظروف الخاصة الدقيقة التي أحاطت بكم وحالت دون حضوركم
الاجتماع المخصص لمناقشة المشروع مع باقي الشخصيات الوطنية الكردية المستقلة ، تأمل
مشاركتم في مناقشة المشروع بإرسال مقترحاتكم وملاحظاتكم التحريرية التي ستكون
موضوع إهتمام وتقدير الى القيادة القطرية (مكتب امانة سر القطر - بغداد) بالطريقة التي
ترونها ملائمة لظروفكم .

مع التقدير

القيادة القطرية

لحزب البعث العربى الاشتراكي

(الختم)

ماموستاش به بىر خهروه (مذكره) يه وه لىمى كى ده نووسى خۆى داوه ته وه ، كه نوسخه ي دووه مى ،
كه به كاريۆنه ، له كى نووسراوه كى سهروه له هه بى ٢٠٠٧/٧/٢٦ له ناو كۆمه لى نامه و نووسراوى
تايبه تىدا له كى به بى ز د . شىركۆى كورپىدا دۆ زمانه وه ، ئىمه ش ده قى بىر خهروه كه به وهك وه لىمى بۆ
داوا كى (مكتب امانة السر للقطر العراقى) كه به خه تى خۆيه تى :

القيادة القطرية لحزب البعث العربي الاشتراكي المحترم

مكتب أمانة سر القطر - بغداد

تحية طيبة وتقدير

لما كانت المقترحات التي قدمها إليكم (الحزب الديمقراطي الكردستاني) حول الحكم الذاتي في كردستان العراق؛ هي ثمرة مناقشات طويلة وعميقة عبر السنين مع المثقفين الأكراد الوطنيين والزعماء السباسيين المخلصين، فهي تعتبر بحق تعبيراً حقيقياً عن رغبة الشعب الكردي وآرائه ومعتقداته حول الحكم الذاتي في كردستان العراق، بكافة طبقاته وقواه الوطنية المختلفة.

وإذ ليس هناك أي حزب سياسي ناضل بجدارة وإخلاص في كردستان سوى (الحزب الديمقراطي الكردستاني) بقيادة زعيمه المخلص الملا مصطفى البارزاني، فهو يعتبر بحق جهة ذات إختصاص في موضوع الحكم الذاتي في كردستان العراق.

وعليه ينتظر الشعب الكردي بفارغ الصبر إتفاق حزبكم الموقر مع (الحزب الديمقراطي الكردستاني) على موضوع الحكم الذاتي وفق ما إقترحه عليكم الحزب المذكور.

ولما كان الوطنيون الأكراد ومثقفهم يقدرون مواقف حزب البعث العربي الاشتراكي المجيدة في سبيل الاعتراف بالحقوق القومية للشعب الكردي في العراق بما فيه (الحكم الذاتي) و(تقرير مصيره)، ولما كانت رغبة الشعب الكردي على لسان حزبه الديمقراطي الكردستاني هي (الائتحاد الانتخابي) لا (الوحدة القسرية) ولا (الانفصال)، فإن كل وطني كردي غيور على المصلحة العامة ينتظر من حزبكم المحترم إنها - مشكلة الحكم الذاتي في كردستان بأسرع وقت ممكن... وذلك بالتعاون الوثيق وبروح الصداقة والود مع (الحزب الديمقراطي الكردستاني) الذي هو الحزب الوحيد الذي يمثل آمال الشعب الكردي وأمانه.

إن شعاراتكم العزيزة: (الوحدة والحرية والاشتراكية) لتوحي البناء، نحن الأكراد، بأنكم ستواصلون أعمالكم الجادة والمخالدة في سبيل هذا الموضوع الحسوي، وذلك بالاشتراك مع صديقكم وحليفكم (الحزب الديمقراطي الكردستاني)، وستؤمنون للشعب الكردي (حرية وإشترাকে) في الحكم، و(وحدته) مع الشعب العربي في العراق على أساس من المساواة التامة في الحقوق والواجبات بين الشعبين الأخوين (العربي) و(الكردي).

إنكم بذلك فقط تضمنون وحدة العراق الوطنية وأمنه وسلامته وتقدمه وإزدهاره. كما وتسدون كافة الشغرات بوجه أي دس أو تشويش أو فتنة تقوم بها الرجعية والمخادون على السلطة الوطنية، وتقطعون كافة السبل أمام الأمبريالية وأذناها لأي تدخل خارجي.

هذا هو الأمر الذي يتناهى كل رجل شريف، ووطني غيور، سواء كان (كردياً) أم (عربياً).

هذا وفي الختام أرجو من الله أن يوفق العاملين المخلصين للمصلحة العامة. والسلام عليكم
ورحمة الله وبركاته.

و شكراً مع التقدير

شاكر فتاح

سلبمانية - محلة شورش

صاحب مكتبة (پرژۆی خوتندواری كورد)

۱۹۷۳/۱۱/۱۶

بروانه ناوتێهێ ژینی... نعمانه مشتتیکن له خهروارتیک.

دوای نeskۆی ۱۹۷۵ که شهوی دهیجور بالی بهسر ولاتدا دهدا، نم وهک ههموو خاومن باوهرتیکی
گهشین و وره بهرز... شان دهدهاته بهر و در بهو تاریکیه دهدا، دهپهروهتیتتهوه و خهم دهبوات، بهلام بهین
دهنگ.

بهر له سی و نوو سال نوو له پوانگی بهراوردکاریه کهوه له نیتوان سن نهموهی نهلمان و ئینگلیز و
کوردا، که له (فرانکفورت) دهین، دیتته سر نوو نهنجامهی بلیتی: «پروام وایه گهلی کورد له سروشتدا له
نهلمانهکان دهکن، ههر چهنده له گهلهکانی دراوسیتی خواناستر و کارگوزارتتر و دلتهپتر و زیرهکتره، بهلام
داخهکم خوتنگهرمی و سرگهرمی و کلهله رهقیهه کهیان تا ماوهیهکی دوور و دریز دووریان دهخاتوه له
یهکگرتتی راستهقینه و گهشتان بهنامانجی ههره گهوره مان که سهربهستی و نازادی و سهربهخوییه.

دهین له میتزوومانوه فینرین که: ژبان زۆرتتر پیتوستی بهژیری و مهندی و زونگی و نارام ههیه،
بهسهرجلی و ههلهشی و جهنگارهوی هیچمان بۆ ناچیتته سهره.

گرۆکی نم بۆچوونهی ۱۹۶۳ ههر ههمان پراو بۆچوونی سی و چلهکانه، بهلام له پرووی لیکدانوه و
بهراوردکاریهکی واقعی وردیهبانهوه.

ههر بهو گیسانهشوه، بهو بهروایهشوه له دامهزراره حکومیههکانی دوای ۱۹۷۵ دا بهشدار دهین،
دهرفهت نهگهر ههین یا بتوانی بیخولقتین، تا له رتیهوه دیسانوه مۆتیک داگیریتینی.

ههرگیز لهو بهروایهدا نیم که شاكر فتاح بهبیر و نیازی کهستیکی سهسهخته کلهله پهقهوه چووبیتته نوو
دامهزراوانهوه، نوو چهکداری ناوئوس نهدهکرد، نوو دههزی ئاژنی جهستهی نهتهوه بهرنادهکهی نهدهکرد،
نوو بهروای و ابوو - وهک چهندانسی که - که لهو جینگایانه نهوبن له داخ له دل و نهزانیکی تر باشته...
چونکه دهتیک بوو نوو چهوتی نوو فیکرهیهی که دهلتی: «یا ههموو یا هیچهوی بۆ ساغ بیژه.

مارف جیاووک. توفیق وههیی، سهعید قهزاز، رهفیق حیلمی، نهمین زهکی و جهمال بابان و... کتی و
کتی... نعمانه له سهردهمانیکی تاریکی وهک ۱۹۷۵ دا، که کارمهندی دامهزراره جزیرهجزیرهکانی سالانی
۱۹۲۵ - ۱۹۵۸ بوون... نمونه سوود و قازانج و خزمهتیان زیاده به پارتستایی سوود و قازانجی کهستیکی
بیانی نامۆ بووه بهولات و نهتهوهکه و بگره داخ له دلش.

شاکر فہتاح نہخشہ و پلائی کاولکردن و تمقاندنموی گانیوا و پرد و کاریزی دانهدنا، معرفدہزی نهدہگہ یاندہ سہر مال و خیزانی کپ له باومشی خودا...

نہو ہمیشہ قومن ناو بووہ بز پئیوارنکی شیرزی گہرما بردو له بیابانینکی چولی بن سنبہردا... کہ زہمہنیش وردہ وردہ نیزیگ دہبژوہ له ترۆبکی تاوان و ژینساید، کہ دوزمن رۆژ بەرۆژ شوولی زیاتر لن ہلدہکیتشا و شمشیری خوتناوی رقی بہہر چوار لادا کویرانہ دہوشاند... نا لوہ کاٹمدا شاکر فہتاح بویرانہ دوو قسہی خیری بز نہتہوہکمی کرد... دوو قسہ، کہ مومکین نیبہ له فہرہنگی ہیچ یاسا و عورف و حوکمیکدا ہیچ پیوستی بہ (بویری) بکا و نارہا سہرہنجامیکشی لن بکھوتتہوہ.

نہو بہبتی دہرگکردنی ورد و ژیرانہی خوئی، بہشارہزایی و لیزانینی چہندہا سالی ژبانی، ہمتی بہگہوردہی پشہات و کارہساتہ سانگہکانی نایندہیکمی نیزیگ دہکرد. دہیزانی چ گہردہلوولیکی پرش و کاولکەر بہرپژوہ... بزہ گہبشتہ نہو قہناعہتہی کہ نہو دوو قسہ خیرہ بدات بہگرتی نہوانہی نایبتن... بہشکم بیبتن.

گومان له باوہری بہہیز و قائمی ماموستا نیبہ بہخووا و پیتسایہکانی نیسلام، دہبان جار نہمہ له بیروہریہکانیدا دمخاتہ روو، ہەر له قوناعی لاوتیبیہوہ تا قہلمہکمی له دست دمستین.

بہدیزایی ژبانی حوکمیکسی دادپرورہر و ہیدی و شرعی ہسہرخوی و ولات و نہتہوہکمیوہ نہدپوہ... جا بہو پتیہ (تقی) یکہ بوہ بز خوئی.

خوای گہورہ دہفرمروی: « لا يَتَّخِذُ الْمُؤْمِنُونَ الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ، مَنْ دُونَ الْمُؤْمِنِينَ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَلَيْسَ مِنَ اللَّهِ فِي شَيْءٍ إِنَّ أَنْتُمْ لَأَنْتُمْ قَوْمٌ مُّشْرِكُونَ وَيَحْذَرُكُمُ اللَّهُ نَفْسَهُ وَاللَّهُ الْمَصِيرُ . »

(آل عمران - ۲۸)

« تفاق: مصدر بمعنى التقية وهي أن يداري الإنسان مخافة شيء . ههروهها: « التقية عند الخوف على النفس أو المال، أو التعرض للأذى الشديد » وه « التقية: أن يتكلم بلسانه وقلبه مطمئن بالإيمان . »^(۱)

قہمان لہسہر بہریریتیبیہکمی دواي (۱۹۷۵)ه، کہ وەک وتان گومان له نیبہتی پاک و خاوتنی نیبہ، له پروکاری باوہری خویشیوہ و پایہندبوونیوہ بہناینہ پیرۆژہکمیوہ و شیوازی تیکوشانی ہتینی و دور له توندروی... نئم پیاوہ نہو جۆرہ مامہلہبہی لہگہل حوکمی سہرہمددا کردوہ کہ خوا ریگای بین داوہ و پیغہمبہرہگہشان (د.خ) تیایدا دہفرمروی: « انا لبش في وجود قوم وقلوبنا تلغهم . »

کہواتہ مودارات و موسایہرہکردنی ہیز و دستہلاتی خرابہ و شہرانگیزان و جینایہتکاران له ناچاریدا لہلاین موسولسائمورہ کاریکی دروست و شیاوہ، بہمہرجن نہبشتہ مایہی زیانہبخشین و نازاردانی کسانہی دی.

بہدیزایی کارکردنہگہشی، چ له دامہزراری (نہنجومہنی گہل له سلیمانی) و چ له (نہنجومہنی

(۱) محمد علي الصابوني: تفسير آيات الاحكام، ج (۱) - دار الأمان للنشر - طهران، ص: ۴۰۲، ۴۰۴.

یاسادانانی ناوچهی کوردستان) له ههولتیر، بهگهواهی نهوانهی کاریان لهو دامهزراوانه دا کردوه و له ناومانان، له ویستی چاکه و خیر و بهختموهی خه لکه که زیاتر چی دی نهبو، چونکه نهو ههروا بهناسانی رابردویهکی پر له شانازی و شکۆداری دوور و دزێژ له که دار ناگا... نهو کاتێ ههنگاوی بهرز کردهوه سه ر لوتکهی تیکۆشانی خۆی، که له ۱۹۸۸/۳/۱۲ دا نهو دوو قسه خیر و پر له نازیاییه دا به پرووی دهسه لاته که دا.

نهویهکی سه ددیق (د.خ) دهلتن: گوتم لێ بوو پیغه مبهری خوا (د.خ) دهیغه رموو: «إن الناس إذا رأوا المنکر ولم یغروه أوشک أن یعمهم الله یعقاب - أخرجه أبوداود والترمذی والنسائی عن قیس...»
 کۆشکر دهنه که ی نهویش بۆ (گوتهینه که) بهشتیوازه که ی خۆی بووه... به قسه و داواکردن و شتیوازیکی به ده ره له توندوتیژی.

ههزنی نهم پیاهه له وهه دا بوو که هه رچه مند له که لیدا خه ریک بوون (به ره له ده سه گیر کردنی و له دواییشدا) ناماده نه بوو په شیمان بیهته وه یا سه ودا و مامه له له سه ر ژیا نی بکات... چونکه نهو له (۱۹۲۷) وهه و تیبووی: «... له دوای خوا که سی ترم له نه ته وه ی کورد خۆشتر نه ده بویت. له راستیدا - کوردایه تی - م ده په رست، به ریا رشم دا: هه تا ده مینم سامان و گیان له پیتا و کامه رانی و پیتشه که وتن و سه ره رزی - کورد - دا به خت بکه م...»

هه رهنه سه زهنه ده یه کی نهو تۆش بیهی که به شداری که کردنه کانی نهم دواییه ی بۆ په له و پایه و پاره بووین: نهمش راستیه کانی بار و ناستی ژیا نی خۆی جوژه بیرۆکه یه کی وا ره ت ده که نه وه و ده یده نه دا وه. نهو به پیه ی په ی چنایه تی و کۆمه لایه تی له به نه ماله یه کی بووه و خانه دان و مولکدار و بازرگان بووه، وه زیفه و پایه ی کارکردن له هوکمه دا هۆبه ک نه بووه بۆ به ده مستختنی پاره و سامان... ئێ هیند پاره دار و خاوند به ره ژوه و نده یه کی بازرگانی نهو تۆش نه بووه تا وه زیفه حکومه یه که بکاته هۆبه ک بۆ مملاتن و پیتشه که وتن له دنیا ی پاره و بازرگانی و کاردا... وه ک نه یسا بوری ده لتن: «حب المال بکون فی حالتین: عند کثرتہ منافئ فیہ، أو عند قلتہ حاجۃ إلیه. ص ۲۵۷»^(۱)

که واته شه هید شاکر فه تاح ره ژله یه کی به نه مه ک و دل سوژی خاک و نه ته وه که ی خۆی بووه، په رۆشی نازا ده کردنی و ره زگاری بوونی بووه له ژێرده ستی و داگیرکردن، شه ی دای نهو ره ژۆه بووه که گه له که ی له رووی شارستانیه وه بگاته په زی گه لانی پیتشه که وتوو، هه زی به نه هیشتی نهو ده ردا نه کرده وه که خه لکه داسا وه که ی پیتیا نه وه ده ناتن (هه زاری، نه خۆشی، نه خۆتینده واری...) هه رچه نده ساکی نه مانه ی هه سرو ده گتیه رابه وه بۆ نهو باره ناهه مواره ی کوردستانی تیا دایه به ده ست داگیرکه ر و هوکمی بیانییه وه، به لام به پیتی نهو ده ره فه تانه ی بۆی ده ره خسان کۆشینی که برده امی ده کرد له پیتا و که مه کرد نه ره ی نازاره کانی که له که یدا، نهو نهو نه ی کاربه ده ستیکی دل سوژ و خه مخۆز بووه له هوکمیکی بیانی داسه پار به سه ر ولات

(۱) محمد بن ابی الحسن بن الحسین النیسابوری: وضع البرهان فی مشکلات القرآن، السفر الأول، دار القلم، دمشق ط ۱، ۱۹۹۰.

و نه تهره كيدا، لهو جوړه كار به د سته خاورين و دهسپاكانه بووه كه ميژوروي سردمي خويان شانازيان پيږه دهكات، هه روا قهلمه ماندرو نه ناسه كشي به دريژايي تمهني پر له ته قهلاي شابه شاني خوي مومتيك بووه و تاريخكايي ژياني له بهر دم نه وه كاندا پروناك كړو ته وه... نم خه مخزوي و گياني له خور دنه شي له هوشيدا، هه تا تمه ن بهر رو پيري دهر د، زياتر جوشي دسه ند و به بیده نگيش خه مه كاني نه تهره كمي له ناخيدا په ننگيان ده خوار دوه.

شاكرفه تاح تيكيو شرتي ك بوو له جوريكي دهگه من كه كورد به خوي بيبي، چه كه كاني دهستي نو چه كه ته قليديانه نه بوو، زه ونه يوون چ له رووي چونيستي و چ له رووي چه نديتسيه وه: نو هه تا پله و وه زغمي حوكمه تيشي كړد بووه چه كي تيكيوشان، نو سينه فره بابته كاني، گمشت و سه فره كاني بو دهره وي ولات... له پال نه مانه هه موييدا پر وايه كي پاك و پتهو به خوا و ناييني پيرزي نيسلام.

نوه ماره كه له گهل ماموستا فه له كه دین كاكه بيدا سوز و عاتيفه وه لاهم و نو چاره نووسه تراي دي ايبيهي بدمه دست ميژوو... بلتم:

«به هق و هه قيهت، شاكرفه تاح وهك عه لانه دين سه جادي وهك پيره ميژد و مام هزار، په گيكيه لهو كوله كه پته وانه ميژوروي سه ره هلدان و بوژانه وهي كورد، نه مانه مانيفيتي سياسيان نه نووسيه، به لام زمينه ي جوولانه وهي سياسي كورديان دارش توه»^{۱۱}

وهك هه نگاوي په كه م بو به جيه تنياني نم پرژوه پيروزه، په پوه نديم كړد به خانه واده به پرزه كمي ماموستا وه له ليتماني (جه ميله خاني هاوسه ري و د. شيركوي كوري)، مبه ست و لايه نه كاني كاره كم تيگه باندن و بزم روون كړد وه و نو انيش خوشحالي خويان بو نه نجامداني كارتكي ناوها دهر پري و سياسي دهزگي ناراشيان كړد بو نو به ته نگه وه هاته ي.

هه لبت خوتنري هيزا له جيه كي تري نم ژيان نامه يدا دهقي رهامه نديكي به ريز د. شيركو به خه تي خوي ده بيني. هه روا زور به سواسيه شوه هه رچي پاشا وه كاني ماموستا يه، له كتيب و دهنوس و گوڤار (نوه انهي كه مارن) خستiane بهر ده ست تا به پيش قوناهه كاني پرژوه كه سورديان لن بيم.

به داخوه له وه بهر دهستي كه ساتيكي تر كه شتوته نو كتبخانه و پاشا وانه، سا به بيانوي تويژينه وه و نو سين له سر ماموستا يني يا له ژماره زوري كتيب و گوڤار و پرژامانه ي كه جه ميله خان به دولا به كانه وه داوني به كتبخانه ي زانكو ليتماني... كه دوور نيه ژماره يه وينه و دهنوس و كاغزي تايبه تي تيدابويين...

نوه ي خرايه بهر دهستي من سن دلا بي بچو كه، په كيان پره لهو ناميلكانه ي كه چاپ كراون و وا دياره هه روا ماونه تهره، دووم كومه لن كتيب و گوڤاري (كاروان و نوتونومي و روشنيري نوي) يه، له گهل هه ندن كتبي نينگليزي، سينيم تايبه ته به دهنوسي هه ندن لهو كتيب و ناميلكانه ي كه چاپي

(۱) دهنوسيتكي شاكرفه تاحي شهيد، وه زارته روشنيري، هه ولتر، ۱۹۹۸، ل. ۱۷۹.

کردون: گمشته‌گانی شاریاژتر و سرۆچک و پینجورین ... هه‌روا (ناویته‌ی ژنم) ده‌قه دهنوسه ئه‌م‌لایه‌گانی که بریتیه له چوار ده‌فته‌ری ۶۰ په‌ره‌یی و خۆی ژماره‌ی لاسهر داناون. جگه له یاده‌وه‌ریه‌گانی سالی ۱۹۳۱ - ۱۹۳۲ به‌پال چه‌ند ده‌فته‌رتیکی بچوکه‌وه که یاده‌وه‌ری ئه‌و سه‌فه‌رانه‌ی تیندا نووسین که بۆ ده‌وه‌ی ولاتی کردون.

جا دوا‌ی خۆتینده‌وه‌ی هه‌ندێ له‌و نووسینه‌ی له‌م‌لا و له‌ولا لاسهر مامۆستا نووسران و ئه‌و نامه‌ی ماسته‌ره‌ی گاک (شوان سلیمان یابه) له‌ سالی ۱۹۰۰دا بۆ زانکۆی سه‌لاحه‌دین - کۆلیجی ناداب به‌شی زمانی کوردی ناماده‌کردوه، ئه‌وه‌م بۆ ساغ بۆوه که به‌شیتکی زۆر له‌ دهنوسه‌گانی فه‌وتاون، یا بر‌دوویانه و نه‌یانگێترانه‌ته‌وه، له‌وانه یادنامه‌گانی سالی ۱۹۳۰، دهنوسوی کتیبی تایبه‌ت به‌ (قضاء عفره) و دهنوسوی کۆمه‌له‌ پۆژنامه‌ی (باسه‌ره) و زۆری تر وه‌ک یادوه‌ری سه‌فه‌ری له‌ندن و تورکیا و تاران.

بۆ نه‌نجیامدانی کاری پرۆژه‌که، سه‌ره‌تا وامان به‌باش زانی که به‌ر له‌ هه‌موو شتێ (ناویته‌ی ژنم) که یاده‌وه‌ری و یادداشته‌گانی خۆته‌تی و له‌ دووتوتی فایلینکدا پاکنوسوی کردوه، بگه‌ینه‌ بنه‌مایه‌ک بۆ ناماده‌کردنی (یادداشته‌گانی شاکر به‌فتاح) و وه‌ک هه‌نگاوی یه‌که‌م چاپکړئ.

وه‌ک ده‌زانین شه‌هید شاکر فه‌تاح له‌ ژبانی خۆیندا هه‌ر ئه‌م ناویته‌ی ژینه‌ی له‌ گۆفاری رۆشنییری نویندا به‌ سنی به‌ش بلاز کردۆته‌وه^(۱)، به‌لام ته‌واوی نه‌کردوه، که چوومه‌وه سه‌ر ئه‌و به‌شانه و هه‌تا ئه‌وه‌ی دووتوتی فایل‌ه‌کی به‌رده‌ستیشم و به‌راوردم کردن، ده‌رکه‌وت له‌گه‌ل ئه‌و چوار ده‌فته‌ره دهنوسه‌ی کاتی خۆی نووسینی، زۆر جیا‌وازیان هه‌یه و گه‌لێک باس و پروداری لێ ده‌رهارکردوه، (دیاره ئه‌وه‌ش به‌پیتی ئه‌و بار و پرۆژگاره‌ی سالانی هه‌شتاکان).

جگه له‌مه، یاده‌وه‌ریه‌گانی ۱۹۳۱، ۱۹۳۲ که له‌ دوو ده‌فته‌ری سه‌د په‌ره‌پێدان و به‌خه‌تیکێ زۆر جوان نووسینی، ئه‌وانه به‌شیتکن له‌ قوناغیتکی گزنگی ژبانی، دیسان ئه‌و یاده‌وه‌ریانه‌ی که له‌ پاریس و نه‌لمانیا و قاهیره نووسینی، هه‌ریه‌ک له‌مانه‌ گه‌واهی چۆنیتتی بیرکردنه‌وه و بۆچوونی پیشان دده‌ن، سه‌رباری ئه‌مانه دهنوسوی ئه‌م‌لی ئه‌و پۆژنامه دیواریانه‌ی له: ناکرێ، خورمال، چه‌مچه‌مال، قادرکه‌رم ناماده‌ی کردون و نووسینی (ئه‌ک ئه‌وانه‌ی دوا‌یی له‌ شێوه‌ی نامیل‌ه‌کا چاپی کردن)^(۲) هه‌ریه‌که‌ بیان به‌شیتکن له‌ کار و هه‌لسوکه‌وتی مامۆستا له‌و سه‌ردهم و پرۆژگاره‌ی کاربه‌دست بووه له‌و جێبانه.

سه‌رباری ئه‌مانه هه‌مووی: ئه‌و گه‌شانه‌ی که کردوونی بۆ: شاریاژتر له‌ ۱۹۲۹، پینجورین له‌ ۱۹۳۰، سرۆچک له‌ ۱۹۳۲، هه‌له‌بچه و هه‌رمامان له‌ ۱۹۳۳. ئه‌مانه له‌ سالانی ۱۹۷۲ - ۱۹۷۳ به‌دوی یه‌که‌دا له

(۱) به‌رانه: رۆشنییری نوێ، ژماره ۱۰۳ - ۱۰۴، ۱۰۵ سالی ۱۹۸۴ ده‌زگای رۆشنییری و بلازکردنه‌وه‌ی کوردی، به‌غدا.

(۲) چونکه هه‌ندێ جیا‌وازی به‌رچاو له‌ نێران ده‌قه دهنوسه‌گان و چاپکراوه‌گاند هه‌یه، که به‌پیتی باری نه‌مرز ده‌بی پشت به‌ئه‌مه‌کان به‌سترن.

چاپی دارن... بهلام هره به که بیان بمشیکه له یاده هری نمو رۆژهی که گهشته که می تیندا کردوه. بۆیه بریارهان دا نهمانهی باسمان کردن. ههمووی. ههره که و له جیتی خۆیدا به پیتی قوناعه میژوو بییه که می بیانخهینه سهر یادداشتهکان و پیتیان دهمه مند که یین... جگه له ویتنه و بهلگه نامه می سهرده می خۆی.

سهرباری نهمانه ههمووی. نهو می له توانادایین له ناوی کسمان و جیتگه و میژووی پروودار و پروونکرده می پتویست له پهراوتزدا بۆی داینتین. نهویش به پشت به ستن به سهراچاوی پتویست و پرس و راکردن و سهردانی کهسانی په یوه نهدیدار بۆ زیاتر راستی ده رختن و پروونکرده وه... وهک کارتیکی پتویست له ناوها پرۆژه به کدا.

نهمینتیه وه نهو بهرهمه زۆر و زوه و نده می تری ماموستا که له چوارچیتوهی (پرۆژهی خوتندهواری کورد) پدا دای ناوان. وه ریکتیارون یا ناماده می کردوون... نهمانه له زۆر شرتندا لیستی بۆ کراوه و پۆلین کراوه و خراوته بهردهستی خوتنه راکردن^{۱۱}، زۆرتر نهو بهرهمانه له شتیه می نامیلکه دان (چاپکراوه کانیان)، واهان بیر لێ کردۆتیه که ههر کۆمه له به پیتی باهتی خۆی به دووی به کدا له داهاتوودا چاپ که یین و بهم جۆره:

- ۱- باهتی نهده می له چیرۆک و پهخشان و شیهره کانی.
 - ۲- باهتی نهده می مندالان. له چیرۆک (هی خۆی و وه رگیتهدراوا)، نووسین و نامۆگارییه کانی، شیهره کانی... هتد.
 - ۳- باهتی لیکۆلینه وه و نووسینی میژووی و کۆمه لایهتی و سیاسی... هتد.
 - ۴- باهته بهرچه (ترجمه) کراوه کان که له زمانانی تره وه گۆپوونی بۆ کوردی.
 - ۵- کۆکرده وه می ههمو نهو نووسین و باهتانه می که له رۆژنامه و گۆفاره کاندای به ههره می نووسپوونی و بلاوی کردوونه تیه وه له چاپدانیان.
- دیاره نه نهماندانی پرۆژه به کی ناوا توانا و کارتیکی زۆری دهوێ، پشت به خوا له داهاتوودا ههولتی جیتبه جیتکردنیان دده یین.

(۱) به پیتی یاددلاشتی مانگی تمموزی ۱۹۶۴ نو مانگ بووه (پرۆژهی خوتندهواری کوردی) له دایک بووه. (بانی له مانگی تشرینی دووی ۱۹۶۳ وه) لهویندا به کم جار ناوی دیتن. له پاییزی ۱۹۶۷ دا له رۆژنامه می بریانی ۲۱۴ ۲۱۵ دا پرۆژه که می بلاک کردۆتیه وه ههرا له تمموزی سالی ۱۹۸۴ له ژماره (۱۰۲) ی گۆفاری رۆژشیری نویندا به دوور و دریزی گشت لایه نه کانی پرۆژه که می خستۆته روو. بیتجگه لعمه له (دهسنووسیتیکی شاکر فتاحی شهید) دا که ماموستا فه له کم دین کاکه می و معممود زامدار ناماده بیان کردوه چه ند به شتیکی پرۆژه که دیسان خراوته روو.

یادداشت‌های ساگر هفتلج

به‌بروای من، چونکه ماموستا هر له قزناغی هرزه‌کاری‌بوه خولیبای خویندن و نووسینی که‌توتوه میشکوه و چونکه هر له بهره‌بیانی فام‌کردنه‌ویدا خوشه‌وستی نه‌توده و نیشتمانی له دلدا جیکیر بووه، جا مسه‌له‌ی وشیار‌کردنه‌وه لای نه‌و بوته مبه‌ستیکی هره‌ گرنگی له پیتدا‌ریستییه‌کانی هه‌نگاونان بهره‌ نازادی و سه‌ره‌خوی، بویه‌ ده‌بین هر له زووه‌وه ده‌ستی داو‌ته نم‌ گاره، له هاوناندا چوه‌ بژ نا‌وچه‌کانی ده‌وروشتی سلیمانی، نه‌و دک‌ ده‌بان له هاون‌له‌کانی که‌ ره‌نگین هه‌مان که‌شتیان کردین، به‌لام‌ جیا له‌وان، مبه‌ستی تایبه‌تی خوی بووه، ریستویه‌ چوئیتی ژبان و گوزهران و باری کومه‌لایه‌تی و نابوری خه‌لکه‌که‌ و سروشتی نا‌وچه‌که‌ بخاته‌ پروو، له شتویه‌ گه‌شتامه‌دا بژ دوا‌روژ توماریان کات. دیسان له کاتی خویندنی له لوئان - برومانا - و دواتر شوئانی تر، نه‌مانه هه‌مووی ده‌به ژتیدرتیک بژ باری فره‌لایه‌نی ژبانی خوی و نه‌توده‌گی له‌و سه‌رده‌مانه.

راستی تومارکردن و گهران به‌دوای حقیقه‌تدا، یه‌کتیکه له خولیبایکانی ماموستا، هه‌روا را‌گوزاریانه بهره‌رووداوه‌گاندا تینه‌په‌ریوه، لیک‌ی داو‌نه‌توده و توئرتنه‌وه‌ی له‌سه‌ر کردوون، راستی هه‌ره‌چنده تالیش بین نه‌و نه‌بیرواردوه... هه‌تا ده‌باری خودی خوی و ژبانی خیزانی له‌گه‌ل دایک و باوک و هاون‌سریدا، یان له‌گه‌ل نه‌و پروودا و هه‌والانه‌ی دواتر مبه‌ستی بوون و توماری کردوون.

له‌م راستی وتنه‌یدا، نووسه‌ر به‌ها و نه‌خی یادداشته‌کانی گه‌لن به‌رز ده‌کاته‌وه را‌ده‌ی به‌روایتیکردن (مصدقیه) پیتیان به‌هیزتر ده‌کات، جا وخته له‌م حاله‌تدا بگاته‌ راستگویییه‌کانی (ژان ژاک روسو^{۱۱}) و هنری شاریتیر، پایپون^{۱۲} ای فه‌رنسی و کولن ویلسن^{۱۳} ای به‌ریسانی و گه‌لیکی تر) که له یادداشته‌کانیاندا وردترین ساته‌وه‌ختی ژبانیان فه‌راموش نه‌کردوه... هه‌تا شته تایبه‌تییه‌کانیش.

باسه‌کانی تافی منالی و په‌په‌وندییه‌کانی نیتوان نه‌ندامانی خیزانه‌کی، هه‌ز و نارزه‌روی خوی له به‌غدا و موعانانی له‌گه‌ل پیکه‌اته و هه‌لکه‌وته‌ی جه‌سته‌یدا، نه‌و هه‌والانه‌ی ده‌باری کورد و جوولانه‌وه سیاسییه‌کان ددینوسین:

(نه‌ی خوینده‌واری خوشه‌وست، تو و تینه‌گی نم‌ هه‌والانه‌ی نینه‌ لیره‌دا ددینوسین خوه‌له‌به‌ست یاخود له بیستیکی بین سه‌روپاوه‌ بیگوزینه‌ سه‌ر نووسین و لیره‌دا بیخه‌ینه پیتش چاوت... هه‌رچی هه‌والن راست نه‌بن، خومان به‌توه‌واته نه‌چینه‌ بنج و بناوانی لیره‌دا ناینوسین، چونکه نه‌گه‌ر وانه‌کم نه‌و حله

(۱) ژان ژاک روسو: ۱۷۱۲ - ۱۷۷۸ نووسه‌ر و فه‌یلمسوفی فه‌رنسی، خاوه‌ن کتیبه به‌ناویانگه‌کی (په‌مانی کومه‌لایه‌تی) یه، یادداشته‌کانی بوئرانه نووسیده‌توه، بوچوونه سیاسییه‌کانی کاریگره‌یه‌کی که‌وردیان هه‌بوو بژ سه‌ر بیروپاوه‌گانی شۆرش فه‌رنسا.

(۲) هنری شاریتیر - پایپون - خاوه‌نی یادداشته‌کانی زیندانییه‌ک - په‌پوله - ۱۹۶۹.

(۳) کولن ویلسن: فه‌یلمسوفی به‌ریسانی و خاوه‌نی ده‌بان کتیبی وه‌ک: رحلة نحو البدایة اللامنسی... که تیا‌یاند به‌راستییه‌کی سه‌په‌روه باسی یادده‌ریه‌کانی خوی ده‌کا.

نم نووسراوويه به‌های پووشک‌یه‌کی نابین، ئینجا نمو حمله هرچی ره‌نجیکم تیا داوه به با ده‌چن.
(۱۹۳۱/۴/۱۸)

نموی یادداشته‌کانی به‌وردی بخوونیتته‌وه تیده‌گات که نمو پی‌اوه و‌ستوویه تهرجه تال و شیرینه‌کانی
ژیانی خوژی و دوروبره و نه‌تموه‌کی بکاته په‌ند و ناموژگارییه‌کی سوودبه‌خش بۆ نموه‌کانی دوای خوژی،
هه‌روا به‌دی‌ارخست و هیتشته‌وه‌ی گه‌لن پاستیی میژوویی وه‌ک خوژیان و پرژگارگردنیان له‌فه‌وتان و
ناوژووگردنموه.

جگه له‌مانه له‌م یادداشته‌ان و نووسینه‌کانی تریدا، ده‌بینین هه‌ر له‌سه‌ره‌تاوه ماموستا بۆ دارپشتی
باسه‌کانی هه‌تا بۆی کراوه په‌نا‌ی بردۆته به‌ر کوردیه‌کی پوختی ره‌وان، که نموشه لایه‌نیکی ده‌رخستی
سه‌ره‌خوژی زمانه‌کی بووه، شاکر فه‌تاح له‌پیشه‌نگانی نووسینی په‌خشانی هونه‌ری کوردی بووه، بۆ
نموشه ده‌بان وشه و زار‌اوه‌ی کوردی ره‌سمنی له‌به‌رهمه‌کانیدا به‌کاره‌یتاوه و هه‌تا هه‌ندتیکیان بوونه‌ته
سیمایه‌کی تاییه‌تی شتوازی نووسین و ده‌پرینی نمو.

جا با سه‌رنج ده‌ینه نمو هسته و وشه و زار‌اوانه که تاییه‌ت به‌کاری هیتان:

ناهه‌نگی نمژادانه: پترلینان، تکریم

ناودان: مه‌تاره‌ی ناو، ترموس

نه‌ستورک: سه‌مون

بال‌باز: پۆلیس

بنکه‌ی لادی: مرکز ناحیه

بیده‌وبستین: بازوگانی، تجارة

بیرکه: بیروژه، فکره

پرش: لیک‌کۆلینه‌وه، لینیچینه‌وه، تحقیق

پشتیوان: پاریزه‌ر، محامی

ته‌راودان: تازه‌کردنموه، بۆیه‌کردنموه‌ی خانوو و ناوماال (ده‌ست پیاهیتان - تعمیر - ناگرته‌وه)

تیژکردن: هاندان، دنه‌دان، تحریض، تشجیع

جه‌زوبه: سزادان، فصاص، عقاب

جیتشین: قایمقام

چادهر: چاپچی

چارونه‌نداز: دیمه‌ن، منظر

چرووک: لاواز، ضعیف؛ به‌م دوو مه‌به‌ست‌ی به‌کاره‌یتاوه، به‌لام بۆ (ره‌زیل، رۆد، پیسکه)ش به‌کارده‌ی.

خاک: نارچه، ده‌قهر، لوا - (وحدة إدارية)

خوزه: میکروپ
خورشید: خواردن، غذا
دهزگای ژماندن: (دائرة الأعاشة)
دهسته: حزب، پارٹی سیاسی
دهستیژ: دامه‌زراو، بنیاتراو
دهلیا: فرهه‌نگ، قامروس
ره‌نگرتیژی: پلان دانان، نه‌خسه‌سازی، تخطیط
رتیاز: شۆسته‌ی شه‌قام، پترو
زرننگکاری: سیاست
زیچوین: زبوین، وه‌ک زیو، فضی
سازاندن: هه‌رسکردن، عملية الهضم
سه‌رنه‌فراز: سه‌ره‌رز
سه‌رکۆمار: نه‌فسه‌ر، ضابط
سه‌روت: پشو، إستراحة
شاگرد: قوتابی، تلغذ
فه‌ره‌مانه‌وایی: ریژیم، حکوممه‌ت، سلطه
فسیاندایه‌وه: دامرکانه‌وه، خامۆش بوونه‌وه، هیدی بوونه‌وه.
فیفره: شمآل
کاربه‌دهست: وه‌زیر
کارگتیری لادئ: به‌رتیوه‌به‌ری ناحیه
که‌لکه‌وه‌ر: سووده‌بخش
کوشتی خانه: قه‌سابخانه، مجزرة
کۆزی نه‌تموه: په‌رله‌مان، مجلس الأمة
کۆگره: کۆنگره، مؤقر
کیتلگه‌ی باو: مزرعة حدیثة
لادئ: ناحیه (وه‌ک په‌که‌به‌کی نیداری)
لاسیی کردنه‌وه: ته‌مسیل کردن، شانۆگه‌ری
مانگی رۆژوو: په‌مه‌زان
مشتاخان: مانگی نه‌یلوول (سه‌پته‌میر)
میم وه‌ستا: مامۆستای نافرته، معلمة

میوه خوش: مانگی تمموز (ژولای)
ناتوار: نیکمال (له تاقیکردنوهی خوتندندا)
ناردن: ناردن بۆ خوتندن له دهره وه، البهته
نارچه: قهزا (وهک په که په کی نیداری)
نوسراو دان: دۆلایی کتیب، مکتبه
ورده والای: (کائنات مجهریه)
ههلبهسه: دلداری (له شیعردا)، غزل
له خۆبوردن: پیا هه لدان (له شیعردا)، مدح
لاوانه وه: (رثاء)
لیچوون و له رچوون: (مشبه و مشبه به)
لاوه: (نسخه)
یهک تاکی: (فردی)

نیسه پێشهکیه که مان له مەر یادداشته کانی شهید شاکر فه تاح لیریدا ده برینه وه، نوهی که مابن بۆ
به شه کانی دی که پشت به خوا له داهاتوودا ناماده بیان ده که بن و چاپ ده کترن.
دیاره بۆ هه ره که له به شانیه پێشتر ناماژمان پین دا نوسین و لیکۆلینه وه به کی تیروته سه ل
هه لده گری، تا به هه مووی بینه دیراسه به کی فراوانی هه مه لایه نه ی نمو پرۆژه پیرۆزه ی ناواته خواز بوو له
ژیانیدا بیکه به نیتته نه نجام و به و نه ته وه به ی پێشکهش کات که تا گیانی سپارد هه ر خوشی ده ویت.
(ههروهک له خۆداییه وه پادا شتیکی که وره م درابیتتی وابوو، به ره به ره چووه دلحه وه: نم کاری
به ده سته وه به که بریتیه له «پرۆژه ی خوتنده واری کورده بهرز و پیرۆزه... پۆژیک دی تیشکی که لک و
چاکه و فه ری به گشت لایه کی کوردستاندا پرشنگ ده دات).
سلاری پتر و نوازش بۆ شاکر فه تاح که به درتژیایی تممن تیده که ژشا بۆ هینانه دی نازادی و ژیانیتی
به خته وه بۆ نه ته وه که ی... بۆ شهیدی نازادی بیرورا ده برین.
دروود بۆ گیانی پاکی و جهسته پیرۆزه که ی له هه ر کۆتیه ک بن.

نه حه د

۲۰۰۲/۶/۲۴

سلیمانی

پيشگي

خوتندهواری خوشهويست!

نهم نووسراوه برتسييه له چيروكي ژياني پياويك پشتي بهخوي دههست و برواي بهخودا ههبوو بهلام برواي بهچاره نووس (قضا و قدر) نهبوو.^{۱۱}

که له تمهمني چوارده ساليذا راپهري و چاري کردهوه. بوي دهركوت ههه پرهورده کردنيكي له باوك و

(۱) وازانم پيترست بهه تاكات كه ماموستا له گهه نهو باوهرد پتموهيدا بهخوا و ناييني پيروزي نيسلام، نهوي له لاشاردراوه بوويي كه باوهه بهقهزا و قهدهر بهكيكه له شمش پايهگاني نيسان و نهمانه بههموويان بهكه بهكي تهواوكر (وحده متكامله) بينك ديتن و موسولمانن تهواو نهو برواي نيهه كه لهوانه دا (انتقاني) بين... چونكه كه باوهه بهيهگن لهو شمش پايهه لاواز و لهق بوو يا خوانمخوسته نهبوو. نهوا پينجهكه تروش بهك بهدواي بهكدا لهق دهبن و پهنا بهخوا نهو كهسه بين باوهه دهبن. لتهه دا ماموستا لهو روهوه باس له قهزا و قهدهر دهكات كه دوو بهشي باوههري حالي و ويژدانين. نهك زانستي و نيززي، كهواته هيند لهسهر نهم روكهني نيمان كولراوه تموه و باس ههيه (له راستيشدا بهيتي سروشتهكه ههلهدهگرئي) لهسهر نهواني دي نيهه و نهوان بهديهيات و قابيلي وتويژ و تاوتوكردن نين. (نهوانش كه له ناوهني چهكهكاني نههلي سونهت و جمعاغه تا له قهدهر نهكوتيونه تموه، له رئي ترازون و دورچاري گومراي بوون. عه قلايهه تي موعتنه زلهكان و حقيعه تي جهه بهيهكان ههنيكيك لهو گومراي و له رئي ترازانه).^{۱۱} ماموستا خوي له جهه بهيهكان دوروهكانه گرتوه كه ههموو كردارتيك له عمهه وهلا دهخمن و دههدهنه پال خوا، بهچاكه و خرايموه، ماموستا شتيخ محمهه ده عمهه ناسا بهيري لهوه كردوتموه كه: نهوانه (بمزنون ثم بستدلون بدلا من ان بينوا ايمانهم على استقراء الوقائع والاستدلال). نهگهر زياتر بهچينه ناو باسهكاني نهم ژياننامه بهوه، باشتر تيندهگه بين كه ماموستا لهوانه نهبووه كوتيرانه و بين بناغه دواي بهيرو بهتوجون و دبارده ژياريهكان بهكهوي... لنيساني كوتليه تموه، تاوتويي كردوون، يشكيوني، نهوسا بهبوختي راي دواي خوي دهههريوه. نهو مهودا و بواري بو توانست و خواست و نبراده و ويستي عمهه هيشتوتنهوه نهوسا پشتي بهخوا بهستوهه كه چاكترين و باشترين يارمه تبهدر و پشت و پهنايه (فاذا عزمت فتوكل على الله - محمد/ ۲۱). (ان خلق العمل في الانسان يكون بعد قصده العمل وتلبسه به. فالفعل يقع لامحال ولكن ليس جبرا من الله تعالى للعبد. فالله تعالى يرضى من عبده فعله الحسن وهو الموافق لأوامره. ولا يرضى له أن يعمل القبيح وهو فعل مانهي عنه).^{۱۱}

(۱) محمد فتح الله گولن، قهدهر له روهوانكي قورزان و سونهت دا، گوتپني فاروق رسول يحيي، چاپخانهي نازدهه روتير ۲۰۰۱، ج ۱۴.

(۲) د. عبدالملك عبدالرحمن السهني، شرح التفسير في العقيدة الإسلامية، ط ۱ دار الأنبار، بغداد ۱۹۸۸، ص ۱۰۸-۱۱۱.

دایکی و خوتندنگاکانی و، کۆمه‌لایه‌تییه‌که‌یه‌وه‌ کراوه، به‌که‌لکی ژبانی نه‌هاتووه، تا بتوانن به‌رگه‌ی ژبان بگری و، خۆشی له‌ ژبانی خۆی بچیتێ. به‌لکو ژبانی زۆرشی پێ‌ که‌باندراره، له‌به‌ر نه‌وه‌ به‌یاری داوه:

۱- هه‌ول بدات، خۆی بکات به‌مامۆستای خۆی و سه‌رله‌نوێ خۆی په‌روه‌رده‌ بکاته‌وه‌ و، خۆی پێ‌ بگه‌ییتن تا خۆشی له‌ ژبانی خۆی بپیتن.

۲- هه‌ولیش بدات، نه‌ته‌وه‌که‌ی خۆی وریا بکاته‌وه‌ و، ئه‌ویش هه‌م‌وه‌ تاکیتی هه‌ول بدات بپیته‌ مامۆستای خۆی و، سه‌رله‌نوێ خۆی په‌روه‌رده‌ بکاته‌وه‌ و، خۆی پێ‌ بگه‌ییتن. تا بتوانن خۆشی له‌ ژبانی خۆی بپیتن.

خۆیتگه‌یانده‌ش بۆ ئه‌و ناسان نه‌بوو، چونکه‌ شاره‌زایی ده‌ویست له‌ زانسته‌کان و هه‌نهره‌ جوانه‌کان و خه‌وداناسی و نایندا. له‌به‌ر نه‌وه‌ هه‌تا توانی ژماره‌یه‌کی گه‌وره‌ی له‌ نووسراوانی (نایین) و (ویژه) و (میژوو) و زانسته‌کانی (په‌روه‌رده‌کردن) و (په‌هێنان) و (خۆناسن) و (کۆمه‌لایه‌تی) و (ته‌ندروستی) و (هه‌نهره‌کانی ژبان) و (هه‌نهره‌جوانه‌کان) خوتنده‌وه‌، بۆ نه‌مه‌ی به‌کاربان به‌پیتن له‌ په‌روه‌رده‌کردنی خۆیدا. نه‌وه‌ی له‌ هه‌م‌وه‌یاری به‌که‌لکتر بوو، بۆ نه‌وه‌، (خه‌وداناسی) و (نایین) بوو، چونکه‌ هه‌رچه‌ی په‌وشت و خوری جوان و، کرداری شیرین هه‌یه، له‌و سه‌رچاوه‌یه‌وه‌ ده‌ستی گه‌وت و خۆی پێ‌وه‌ په‌هێنا. ته‌نانه‌ت (نیشتمانپه‌روه‌ری) و (گه‌ل په‌روه‌ری) و (مرۆژ ده‌ستی‌اش) له‌ خه‌وداوه‌ فیتروو، نینجا که‌ توانی بپیته‌ مامۆستای خۆی، ده‌ستی کرد به‌پیتگه‌یانده‌نی خۆی.

هه‌رچه‌نده‌ تا ئه‌م په‌روه‌رده‌کردن و خۆیتگه‌یانده‌نه‌ گه‌یشت به‌ئه‌نجام، که‌لێک سالی پێ‌ چوو، به‌لام خه‌وداناسییه‌که‌ی و باه‌ر په‌که‌ر نه‌که‌ی به‌خودا، هه‌ر له‌ یه‌که‌م ساله‌وه‌، پێ‌گای بۆ پۆشن ده‌کهدوه‌ بۆ چاره‌سه‌رکردنی ئه‌و گه‌یروگرفتانه‌ی ده‌هاتنه‌ به‌رده‌می و، ئه‌و ته‌نگ و چه‌لمه‌ و که‌ند و کۆسپانه‌ی تووشی ده‌بوون. نینجا که‌ خۆیتگه‌یانده‌ن و په‌روه‌رده‌کردنه‌که‌ی، گه‌یشته‌ نه‌ندازه‌ی خۆی، به‌ره‌ به‌ره‌ باری ژبانی به‌جاریک گۆزا.

له‌ (هه‌ژاری) یه‌وه‌ گۆزا و بوو به‌ (ده‌وله‌مه‌ندی)

له‌ (نه‌خۆشی) یه‌وه‌ گۆزا و بوو به‌ (ته‌ندروستی)

له‌ (نه‌خۆتنده‌واری) یه‌وه‌ گۆزا و بوو به‌ (پۆشنیری)

ته‌نانه‌ت وای لێ هات ده‌ستی ده‌دایه‌ هه‌ر شتی، هه‌ر کاروباریک تێیدا سه‌رده‌که‌وت. جاری وایشی بۆ هه‌لده‌که‌وت، که‌ له‌م سه‌رکه‌وتنه‌وه‌ بازی ده‌دا بۆ ئه‌و سه‌رکه‌وتن. نه‌نجامی نه‌مه‌یش به‌وه‌ گه‌یشت تێکرا به‌زۆریه‌ی ناواته‌کانی خۆی گه‌یشت. (اکامه‌رانی) و (سه‌ره‌رزی) و (خۆشه‌ویستی) و (خۆشگۆزه‌رانی) بوون به‌هاوده‌می.

خوتندهواری خوشه‌ویست!

نم پیاده‌ی باسیم بۆ کردیت، (شاکر فەتاح) بوو، نەگەر لاپەرەکانی نم نووسراوه که نارم ناوه (ناوێنە ی ژینم) بخوتیتسه‌وه، بۆت دەرده‌که‌وێت تا ج ئەندازەیک له (ژبانی تایبەتی) و له (ژبانی کشتی) امدا سەرکه‌وتم دیوه. هه‌میش که نم نووسراوه‌م پیشکەش کردوویت، به‌و مه‌به‌یه که تۆ که‌لک و خوشی لێ ببینیت. له هه‌له‌کانی من خۆت دوور بخه‌یتسه‌وه. له کردیوه چاکه‌کانیشم خۆت نزیک بخه‌یتسه‌وه. تۆیش نه‌وه‌ت له‌بیر نه‌چن که وه‌ک من سه‌رله‌نوێ. به‌و شیوه‌یه‌ی من کردوومه، خۆت په‌روه‌رده بکه‌یتسه‌وه، خۆت یێ بکه‌یتینیت، تا بستانیت که‌لک و چاکه به‌خۆت و به‌نه‌ته‌وه‌که‌ت بکه‌یتینیت.

خودای گموره نم به‌هه‌شتی سه‌ر زه‌مینه‌ی به‌خۆرای یێ نه‌به‌خشیوین. بۆ نه‌مه‌ی یێ به‌خشیوین که تا سه‌ر به‌خۆشیه‌وه تیییدا برژین. نم نا‌ژاره و پشیتی و په‌ژاره‌یه و، نم شه‌ر و شه‌ر و شه‌ر و شه‌ر و جه‌نگه و، نم جوین و خوتنه‌ی که له هه‌موو لایه‌کی جیهاندا روو دده‌ن. نم هه‌موو پشم و قین و به‌ریه‌ره‌کانی و دوژمنایه‌تیه، نم هه‌موو فرۆفیتل و ته‌له‌که‌بازی و گزی و دزی و فزییه، که له جیهاندا ده‌یانینین، نم هه‌موو مالتوێرانی و سه‌رگه‌ردانییه‌ی که به‌سه‌رماندا دین... نه‌مانه هه‌موویان له نه‌نجامی خودانه‌ناسین و شکاندنی یاسای خوداییه‌وه لێمان روو دده‌ن. که‌واته نەگەر بمانه‌وی تا سه‌ر به‌خۆشی و کامه‌رانییه‌وه برژین، بام په‌یره‌وی دستوری خودا بکه‌ین و، له پێناو دڵ راگرتنی نه‌ودا خۆمان به‌خت بکه‌ین و، وه‌ک برا و خوشکی یه‌کتر. بام خوشه‌ویستی و برایه‌تی و دۆستایه‌تی و یارمه‌تیدان و به‌زیی هاتنه‌وه، یێنه چرای ژینمان و تا سه‌ر به‌سه‌ریه‌زی و کامه‌رانی و ته‌ندروستی و خوشگۆزه‌رانییه‌وه برژین.

شاکر فەتاح

خواه‌نی پرۆژه‌ی خوتندهواری کوردە

سلیمانی

۱۱۱۹۸۸/۱۲/۳۱

(۱) له دستنۆسه نه‌سلیه‌که‌ی مامۆستادا نم مێژووه نووسراوه، هه‌روا له جیتی تریشدا له کوتایی نم یادداشته‌ندا، له کاتی‌که‌دا خۆی له ۱۹۸۸/۳/۱۸ یوه ده‌زگیرا کراوه... جا هۆی نه‌مم بۆ روون نه‌بۆوه.

تافى مند اليم

سلیتمانی و جهنگی جیهانی

له دەمی خۆیەدا ناو نووس نەگرا بووم. بەلام وەک له کەسوکاری خۆم بێستوو دەین له سالی ۱۹۱۴دا له دایک بوویم. ئەو کاتە شاری سلیتمانی بچکۆلە بوو. ژمارە ۱ دانیشترانی خۆی داوێ له (۱۲۰۰۰) کەس. لەژێر چنگی تورکەکانی عوسمانیدا بوو. بۆیە کاتە هاتوێ هاتوو بەرەو پاش هاتوو. بەهۆی زۆرداری ئەوانەو: (هەژاری) و (نەخۆشی) و (نەخۆتندەواری) تا هاتوو بەرەو سەندوو. خۆ، کە فەرمانەوایی عوسمانی کەوتە ناو جهنگی جیهانی بەکەموو، له سالی ۱۹۱۶دا، نێتر کوردستان کەوتە ئەو پەری سەرگەردانی و شەرەبێیەو. ئەم شەرەبێجگە لەوێ کەلکی بۆ فەرمانەوایی عوسمانی خۆی تیندا نەبوو، زۆر زیانیشی بەخشی بوو و بەگوردەواری. سلیتمانی بەکێک بوو له شارە بەناوبانگەکانی کوردستان. بەناستەم بیرم دێ کە چۆن دانیشترانی شارەکم، ناچار بوون رەو بکەن بۆ لادێ له ترسی هوروزمی (پرووسەکان)!! شەوتیکیان له باخەلی دایەنەکەمدا (پیرۆز) نوستووم، له بن دەواریکی جافەتی دێی (نەمەل)دا، تا بەیانی ماریکی زل لەناو جێگاگەماندا خۆی مەلاس کردبوو، کە خەبەرمان بوووه و مارەگە خەشی کرد، نینجا پێمان زانی! رەو تەواو بوو. گەڕاینەو سلیتمانی. بیرم: له تاو گران، رۆژتیکیان نانم برد بۆ هەژاریک لەبەر دەرگاگەمان. تا نائەگەم دایە دەستی گلاو و مشکێگەمی فراند! باوکم هەرچەند ئەم لاو ئەولای کرد و، پای کرد بەدوایا نەیدۆزیبەو! گلاو و مشکێ چوو! هەروەها لەبیرمە بەو بەر ماله کەمانەو سەربازە تورکەکان. هەر رۆژە چەند نێستر و

(۱) ئەوێ لەم بارەبوو بۆتێ ئەوێ کە سلیتمانی لەچار مووسل و بەغدا و کووت و بەسردا دور بوو له بەرەو نەو شەرە جیهانییە دەوڵەتی عوسمانی له تشرینی دووی ۱۹۱۴دا بەشداری تیندا کرد، هەر لەو سالی دا بەرسانیا بریاری گرتنی بەغدا دا و له بەسردەو پێشەوی کرد بەرەو زوور، گوردی - سلیتمانی خۆیان خستە ناو کلبەئێ ئەو شەرەو، ئەویش بەیەشداریکردنیان له شەری (شوعەبە) و بۆ یارمەتی لەشکری عوسمانی، گواپە بەرگرتە له نیلام و دەوڵەتی نیلام. کە نینگلیز پەلاماری کووتی دا و سەرکەوتنی شەرەگەئێ لێ بوو تێوەگلازێک ئەو شارەدا و نایلرقتە درا، نیدی لەشکری پرووس کە پێشەوی کردبوو له نازاریان و باکووری رۆژناوای نێراندا و هەتا دەهەرگانی سە و کرماشان. نەزکی ئەموشی یێ سپێردرا کە کاریکی وا بکات لەشکری عوسمانی شەرە بکات تا ئەو مەترسییەئێ لەسەر (کووت) کەم بکەتەو و دوا جار لەشکری نینگلیزی بەرەو بەغدا سەرکەوێ.

تا لێرەدایە کە باشووری کوردستان کەوتە ناو بازنەئێ مەترسیکانی ئەو شەرە جیهانییەو، زیاتر له دوو جەبەهەو: سلیتمانی و رەواندز. له بەهاری ۱۹۱۶دا پرووسەکان بەرەو خانەقەئێ و رەواندز کشان. له ۱۳ی ماری ۱۹۱۶ رەواندز گیرا، بەمە تورکەکان له سلیتمانی ترسان کە بگیرێ، جا لەشکەرەئێ ئەوێیان بەهێز کرد و بەرەو پێنجونیان نارد، دواي شەر و کوشار، له کۆتایی حوزەیرانی ۱۹۱۷دا پرووسەکان پێنجونیان گرت. بەمە شار کەوتە مەترسی تەواو، خەلکی له ترسی دلرەقی پرووس و (خوانەناسیان - وەک لەناو خەلکا باو بوو) بەهەموو لایەکا پەرەوازه بیوون. (بۆ زیاتر برۆانە: العسید شكري محمود ندیم/ الجيش الروسي فی حرب العراق، ط ۳. مطبعة العاني بغداد ۱۹۷۴).

بارگيركيان به تۆبوي فري ددهايه گوي شيوه كه. همزاران له تاو برستي په لاماري په گتريان ددها. بۆ نهمي بتوانن ههريه كهيان به شي خزي له گوتشته كانيان بكا تهوه! ههروهها له بيرمه سهريازكه كان كاليه كهيان به زه لام راده كيتشا بارگيريان نهمايو پتي رابكيشن! كه گراني زۆري سهند، چايمان به كشميش و ميژوهه دهخواره دهه، باوكم شهكري بۆ نه ده كر!!

دایه نه كهم له دايكم خوشتر دهويست!

دایه نه كهم «پيرۆزه»م زۆر خوش دهويست^{١١}. له گه له دايكمدا تيكچوون. ليتمان جيا بووه وه. له ماله دراويسته كدا بوو به نيشته چن. برستي زه يني لن سهندبوو. له ترسي دايكم، هممو رۆژ به دزيه وه نانم بۆ ده برد! نهم دايه نهم له دتي (زنگوتزا)^{١٢} هه هاتبوو. جاروبار ده بيردمه (زنگوتزا) له باومشيدا دايه نام و، به سواري گوتدريژ ده بيردم بۆ نه وي. له لادئ كه هه رچه نده خواردني باش ده ست نه ده كه وت بيخۆم، به لام ژنه كه يم زۆر پين خوش بوو. چونكه سه ريمستي و خوشه ويستي و گتر انيكي ژنم تيدا ددي. له ويژه خوشه ويستي سورشت و ژني ساكار و نازايانه ي لادييه كه كان چوهه دلهموه. له ويژه خوشه ويستي دايه نه كهم چوهه دلهموه. تنانته له دايكم خوشتر دهويست! له بهر نه وه به زه يم زۆر پيدا دهاته وه، كه دايكم له و گرانيه ده! ههري كرد. هه ره ليكتم بۆ هه ليكه وتايه، به دزي دايكمه وه ده چومه لاي، نه وه نده ي پيم ده كرا خواردنم بۆ ده برد. جاروبار كه دلره قى دايكم، ده رياره ي دايه نه كهم دهاته وه بير به زه يم پيدا دهاته وه، دلهم تنگ ده بوو، بۆي ده گريام. لام وايه نيشتاش كه هه ر ناواره و كتول و بيچاره يه كه ده بينم و به زه يم پيدا ديته وه و، هه ز ده كه ده ست يارمه تبي بۆ دريژ بكهم، له كارساتي دايه نه كه موه يه، كه له لادئ ده بووم، كه سوگاري دايه نه كهم لام كۆده بوونه وه، ده يانلازانده موه. هه ريشك و كه له شير و به رخ و گيسكيان به دياري ددهامني. له بهر نه وي نهو خوشه ويستيه م لن ددهدين، مينش نه وانم خوش دهويست باوكم و دايكيشم توله يان بۆ ده كرده وه. لام وايه، زۆرتتر، هه ره لمه وه بوو، كه له ژياني فه رمانبه ريمدا، توانيم نزيكه ي بيست سال له گونده كاندا فه رمان بيينم و، هه زم ده كرده يارمه تسيان بدم له پيشكهوتنياندا. تا گراني به سه رجوو، دايه نه كهم سه روشوتني نه ما! داخه كه م نيشتاش و نه وسايش نه زماني چۆن رۆبي و چۆن له ناوچوو! گه لن جار بيرم ده كرده و بۆي ده گريام تنانته نيشتايش كه بيرم ده كه ويته وه، كه په له جهرگه وه ديت. زۆر جاري وايش هه يه بۆي ده گريم. چونكه بيرى نه وم ده كه ويته وه كه هه زاراني وهك نهو كتوله، سه رگه رداني ده ست زۆرداري و هه زاري و نه خوشي و نه خوشتنده واري بوون له و گرانيه دا... هه مو مردن... هه مو له ناوچوون!

(١) وهك جمعيه خاني هاوسهري مامزستا ده يگتريته وه: جمبعخاني دايكي مامزستا منداليان بۆ نه ده ما، بهر له شاكه له رۆژيكا دوو كوري به مسوريزه ده مرئ، جا نه نكيان (دايكي ميرزا فه تاح) دنه يري له زنگوتزوه نهم (پيرۆزه) ديتن تا بيته دايه ني شاكري كوهردزي، نه وش به گيان و دل خزمه تي نهو مندالهي ده كرده، هه تا شاكه پتي ده وت: دايه پيرۆز.

(٢) زنگوتزا: گونديكه له باشووري سليماني به دامه نتي زنجيره ي گله زه رديه نيزيك رنكاي قه رداغ.

خانووہ گھمان خوش بوو

خانووہ گھمان گمورہ بوو. خوش بوو. باوگم باخچہ یه کی پر له گول و دار و درهختی نایاب و ناوازهی لی هینابووه بوون. پر بهدلی خومان تری و هنجیر و همنار و گوتیز و توو و، سهوزه مان لی دهچنیه وه. بهشی خومانی دهکرد. جاروبار بهسمر خوزیم و دؤست و دراوستیشدا ده مان به شینه وه. بیجگه له بینینی چاونه نازه جولنه کانی و، خواردن میوه و سهوزه خۆشه کانی. باخچه گه، جیگای یاری و گمه و مهلبه ندی سهوتم بوو. له گهل هاروتیگاند اگه لیک جار بهسمر دارگوتیز و دار هنجیره کاند ا هله ده گه پام. خۆ له هاروتیدا، نانخواردن و نووستی رژۆشمان، به زۆری هه له ناو باخچه گه دابوو. ههروهک هه مروه دم له سهیراندا بین و ابوو. نیسته ییش که هارینان همز به گه شتی هارینه ههواره کانی (گوردستان) دهگم، نه نجامی ژبانی ناو نهو خانووہ یه.

مالیکی پر له نازوه و خیزانیکی سره گهردان

باوگم سی ساله که ی دوابی ته مهنی له خانووهدا رابوارد^(۱). وازی له بازارگانی و هه مروه شتیکی هینابوو. خوری دابوو، نه م باخچه یه و خودا په رستی. زۆر کم دهچروه دهره وه چند هاروتیه کی کۆنی هه بوون، نیواران دههاته لای. بهدستی خۆی چایی و قاره ی بۆ تیده کردن. سهروه ی بۆ دهکردنه وه و پیشکشی دهکردن. بهگفتوگۆ خوش خوشه و پایانده برارد باوگم له بازارگانییه که پیدای نابوت بوو بوو. ته نانه ت خانووہ که یشمان له سه ر ناوی خالیکم مابوو وه، هیشتا له گه لیدا نه یی په ییوه وه. خالم و باوگم، هه رکه سه یان به لای خۆیدا دایده تاشی. نهمده زانی قسه ی کامیان راسته. که سیکیش نه بوو، له خزمان، دلسۆزان ناوژیان بکات. هیچ کامیکیشیان پرووی نه دههات داد بهگه ییتته دادگا. تا مریش باوگم نه یه شت من بیسه مروه. پاش مردنی بهچهند رژۆتیک پراندمه وه. بهلام خالم (۶۰۰) شش سه د دیناری لی سه ند؛ دایکم و هه ندی خزمان نه م کرده وه ی خالمیان به ناروا دایه قه لم. بهلام من چونکه چاکه ی نهو خالم بهسروه بوو، به شیرینییه که وه له گه لندا پرانده وه، نه مه شت دلی لیمان بیه ش؛

له دتی (خیتوه ته)^(۲) چه ند پارچه زهوی و باخی پایسه گموره م بۆ باوگم مابوو وه باوگم له ویش وازی هینابوو. دابوو به دست نامۆزگانی، بۆی بهرهم بهین له بهر نه وه تا دهاتین دست کورتتر ده بووین،

(۱) باوگی: میرزا فتاحی محمدهی حاجی مسته فای حاجی قوریانی سینه بهسری هه موه ند. له به نه رتا له گوندی خیتوه ته ی لای بازیان بوون، دوابی له گه ره کی ده رگه زن له سلیمانی نیشته جی ده بن و باوگی به کاروباری بازارگانییه وه خه ریک ده بن، هاتوچۆی نیران دهکات. حه ببه خانی دایکیش کیی مارفاغا بووه که نهویش هه ره له هه موه بنده گانه، له ناو خزم و کسدا به (حه به خان) ناسراو بوو... میرزا فتاح له ۱۹۵۴ و حه به خانیس له ۱۹۶۱ دا کۆچی دوابی دهگم.

(۲) خیتوه ته: دوو گوند هه ره به م ناوه وه له دوو جی جیاواز هه به، له مانیه سیانیش: یه کیان له شارناوژێر نیزیکی به مۆکه به و گرنه ماسی سه ر به ناچه ی ماوت، دووه له ناوچه ی بازیان، که راسته نه مه یانه، بهو مه زنده یی =

هزارتر ده‌بوین. نه‌گه‌ر مزی چهن‌د دووکانیتیکی دایکم نه‌بوویه که له باوکییه‌وه بۆی مابووه‌وه، زۆر به‌په‌ریشانییه‌وه دژباین. ماله‌که‌مان ورده ورده چۆل و هۆل بوو. وامان لڤ هات نه‌ ره‌نجیهر، نه‌ کاره‌که‌ر، که‌سمان پتوه دانده‌نه‌ئیش. من و دایکم سه‌رمان کردبووه سه‌ر باوکم که کرد و کۆشی بکات، که ناغان بۆ په‌یدا بکات تا باش بژین. تا هه‌ست به‌سه‌رگه‌ردانی و نوشتی نه‌که‌ین. به‌لام باوکم به‌گوتی نه‌ده‌کردین جیهان و خه‌زانی به‌رادیو، ته‌نیا بۆ باخچه‌که‌ی و، بۆ نه‌و چهن‌د دۆسته‌ی ده‌شیا، نوێژ و رۆژوو و قورنان خوێندنیتیکی زۆری ده‌کرد. به‌لام خه‌می ژباندنی ئیحه و سه‌ره‌ززی ئیحه‌ی نه‌ده‌خوارد. من و دایکم نه‌هه‌مان زۆر بێ ناخۆش بوو. هه‌ستمان به‌که‌مرکه‌ری خۆمان زۆر ده‌کرد. که دوه‌له‌مه‌نده‌کانی خه‌زمان ده‌دی شه‌رمان ده‌کرد له‌ خۆمان. له‌به‌ر نه‌وه زۆر جار رقمان له‌ باوکم هه‌لده‌سا. له‌م دواییه‌دا دایکم هه‌موو ده‌م، له‌گه‌لیدا تینکه‌ه‌چوا مال پهر بووبوو له‌ ناژاره‌ پهر بووبوو له‌ شه‌ر و شوپ و دۆژمنایه‌تی! تروسکی خۆشی بۆ که‌سمان تیندا نه‌مابوو! لیسان بووبوو ده‌زوخ، به‌راستی باشیان گوتوه: «نه‌ پیلاری تنگ، نه‌ خانه‌ی به‌جنگ». هه‌روه‌ها (کوڕه‌هاری) باش له‌ ژبان تینگه‌یشتوون که گوتویه‌نه: «کاسه‌ی پهر ناشتی ماله»!

باوکم له‌و ده‌مه‌دا ته‌مه‌نی له‌ شه‌ست سال تیپه‌ری بوو. هه‌رچه‌نده له‌ له‌شدا لاواز بوو، به‌لام زۆر به‌هه‌یز و هه‌ره‌ت بوو. هه‌شتا به‌رگه‌ی نه‌وه‌ی پتوه مابوو که تا سی سالی تریش کرد و کۆشی بکات بۆ به‌خه‌توکردنی خه‌زانه‌که‌ی. به‌لام داخه‌که‌م نه‌ هه‌یز و هه‌ره‌ته‌که‌ی به‌کاره‌یتا، نه‌ خوێندنه‌واریه‌که‌ی، نه‌ شه‌ره‌زایی و په‌وشت و خووه‌ بێند و په‌ستنه‌کانی. وا دیاروو زله‌ی رۆژگار کاسی کردبوو، له‌ ژینیش وه‌پسی کردبوو!

نه‌و پیاره‌ی که جاران نه‌یده‌ویست دلی مێرووه‌یه‌ک بشکێنن، یان زیان به‌که‌سیک به‌گه‌یتنی... نه‌و پیاره‌ی که هه‌موو مندالانی گه‌ره‌که‌که‌ی ده‌لاوانده‌وه، دۆسته‌یه‌تی له‌گه‌ل ده‌گرتن، هه‌موو جارتیک میوه و کولێ باخچه‌که‌ی به‌سه‌ردا دابه‌ش ده‌کردن... به‌لێ نه‌و پیاره‌، باوکم، نازاری دلی من و دایکمی زۆر ده‌دا. نه‌ک هه‌ر خه‌می ئیحه، به‌له‌کو خه‌می خۆشی نه‌ده‌خوارد!

باوکم به‌روای نه‌مابوو به‌که‌س. به‌روای نه‌مابوو به‌کۆشش و ته‌قه‌لای خۆی! هه‌زی له‌ گۆشه‌گیری ده‌کردا هه‌ولێ ده‌دا به‌هۆی خوداناسی و باخچه‌ به‌خه‌توکردنه‌وه، خه‌م و خه‌فه‌تی کاره‌ساتی رۆژگار له‌ دلی خۆی بکاته‌ دره‌وه! ده‌ به‌ لای من و دایکه‌مه‌وه، باوکم به‌هه‌له‌دا چوو بوو! ئیحه به‌روامان وابوو، که ده‌یتوانی زۆر به‌ناسانی خه‌م و خه‌فه‌ت له‌ کۆل خۆی و ئیحه‌یش بکاته‌وه... ماله‌که‌یش به‌خاته‌وه سه‌ر دۆخی جاران: پهری بکاته‌وه له‌ گه‌شی و رووخۆشی و بگه‌ر و به‌رده و میوانداری: ته‌نیا دووکانیتیکی به‌چوکی بکه‌ردایه‌وه له‌

= که باوکی مامزستا به‌نمسل خه‌لکی ته‌ر ناوه‌یه و له‌ تیره‌ی هه‌مه‌وه‌نده هه‌زی (سێته به‌سه‌ر) که به‌یتی (العشائر الکردیه) ته‌م هه‌زه له‌ هه‌مه‌وه‌ند نین به‌له‌کو دوابان که‌وتوون و له‌گه‌لیدا ئایان، ته‌مه‌ی له‌ رای نه‌دمۆنزه‌وه و درگه‌رتوه که له‌ (کرد و تورک و عه‌ره‌ب) دا باسی ده‌کات. به‌لام نه‌مین زه‌کی به‌یه‌کیک له‌ پینچ فیرقه‌ی هه‌مه‌وه‌ندیان دادنه‌ن که له‌ ۱۷۰۰هه‌ له‌ ته‌ره‌فی سه‌نه‌وه هاتوونه‌ بایان. بۆ زیاتر به‌روانه: (تاریخ سلیمانی و ولاتی، چاپخانه‌ی، النجاج، به‌غدا ۱۹۳۹) وه (العشائر الکردیه، ترجمه‌ فزاد حه‌مزه خورشید، مطبعه‌ الحوادث، به‌غدا ۱۹۷۹).

بازاردا، سه‌ری خۆشی و سه‌ری نئیمه‌یسی بلند ده‌کردوه. خۆشی و نئیمه‌یسی ده‌خته خۆشی گۆزه‌رانیه‌وه! نمو باوکه‌ی که جاران زۆرانبازی له‌گه‌ل ده‌کردم و، فیتی مه‌له‌کردن و سواری و تهنه‌نگ به‌کاره‌یتانی ده‌کردم، نمو باوکه‌ی جاران فیتی قسه‌ی نسته‌ق و هۆنراوه‌ی ده‌کردم و، گۆزانی به‌خۆم و هاوریکانم ده‌گوت... نمو باوکه‌ی که جاران ده‌بیردم بۆ که‌شتوگۆزار^{۱۱}... وا توندوتیژ و تووره‌ی لێ هاتبوو، وها گۆژ و مۆن بووبوو، وها شه‌رانی بووبوو، هه‌موو مانی کردبووه‌ کونه‌وه... هه‌موو مانی خسته‌بووه زیندانه‌وه! به‌پاستی من و دایکم پقان زۆر لێی ده‌بووه... له‌ ده‌ستی وه‌پس بووبوین... خودا خودامان بوو له‌ ده‌ستی زنگار بیه‌ن! وای لێ هاتبوو، دایکم هه‌موو ده‌م له‌گه‌لیدا له‌ شه‌ر دابوو! منیش وام لێ هات ژوریتکی بچکۆلم بۆ خۆم جیا‌کرده‌وه، بۆ نه‌ره‌ی له‌ هه‌را و بگره‌ خۆم دورو بخه‌مه‌وه! کاتی خۆم، به‌ته‌نیا، له‌ ژورده‌دا راده‌بارد. یان به‌خۆتنده‌وه، یان به‌ده‌ستکردی دارتاشی و ناسته‌نگه‌یی و نووسین و ورده‌کاریه‌وه کاتی خۆم به‌خت ده‌کرد... بۆ نان خواردن نه‌بووایه، نه‌ده‌جووه‌ لایان... وام لێ هاتبوو که به‌را بکه‌م: هه‌موو خه‌یزانته‌یک وه‌ک خه‌یزانی نئیمه‌ ژبانی پره‌ له‌ تنه‌گ و چه‌لمه‌ و نا‌زازه‌ و ناخۆشی و درۆمناپه‌تی! له‌به‌ر نه‌وه‌ که له‌ سالی ۱۹۲۴دا ئینگلیزه‌کان بۆ مهابارانی (سلیمانی) یان کرد، به‌هه‌لم زانی نه‌ له‌گه‌ل باوکمدا مامه‌وه له‌ شه‌ره‌که‌دا، نه‌ له‌گه‌ل دایکمدا چووم بۆ (نمه‌ل)! به‌ته‌نیا چووم بۆ مانی خزمه‌تیکمان که کوری پووری باوکم بوو، له‌ دیتی (دوله‌) ^{۱۲} له‌ ناوچه‌ی شاریاژێردا. یه‌که‌م شه‌وی لێ ده‌ریجی، بێن دایکم پیتوه‌ دیاریوو، گریام، ئیتر نمو چه‌ند مانه‌گی له‌مۆی بووم زۆر به‌ده‌لخۆشیه‌وه رام بوو، چونکه له‌مۆی بێن ده‌نگ و سه‌نگ به‌سه‌ریه‌ستی و نا‌زادیه‌وه له‌گه‌ل مه‌تاله‌کانی هاوریکمدا به‌گه‌شتوگۆزار و گه‌مه‌ و پتکه‌نیه‌وه رام ده‌بارد. ژبانی ناو دێ و شاخ و کیتو و سروشت، نه‌وه‌ندی تر له‌ناو دلدما خۆشه‌ویست بوو.

که‌ گه‌ پامه‌وه (سلیمانی) له‌گه‌ل باوکمدا چه‌ند پۆژیتکی خۆش و ناسوده‌م رابوارد، به‌لام باوکم له‌سه‌ر پارانه‌وه‌ی دایکم به‌زۆر و به‌خه‌راهی پوه‌انه‌ی لای دایکم کردم، بۆ دیتی (نمه‌ل) له‌ ناوچه‌ی شه‌ره‌زوردا، که له‌گه‌ل مالی خالدا رۆشیتبوو پیتی لێ ده‌نیم: نه‌ویم زۆر بێن ناخۆش بوو! هه‌رچه‌نده‌ خزم بوون هه‌رچه‌نده‌ له‌ میوانداریدا که‌موکوپیان نه‌بوو، به‌لام من له‌ دلدما نه‌ویم زۆر بێن ناخۆش بوو

(۱) له‌م رووه‌ سامه‌ستا عومه‌ر معه‌وی (سۆزان معه‌وی) بۆی باس کردم که مه‌لا نسه‌دی معه‌وی بۆی گه‌نجه‌ره‌نه‌وه‌ چۆن میرزا فه‌تاحی باوکی سامه‌ستا شاکر هه‌موو ده‌مه‌ سه‌ری خانه‌قای معه‌وی ده‌دا و ده‌ستیکی خۆشه‌ریستی مه‌لا خالیدی معه‌وی بووه، باس و خولسی نایینی و شیعری شاعیران و ده‌مه‌ته‌قیی ناو مه‌جلیسی خانه‌قاکه‌ زۆریه‌ی جار نه‌وی تیا‌دا به‌شداربووه، هه‌ر نه‌مه‌ ده‌ستا به‌تیه‌شم بوو که وای کرد سامه‌ستا شاکریش دوا‌ی کۆچی دوا‌ی باوکی بێن له‌ سه‌ردانی خانه‌قا نه‌په‌ی و جاره‌ها له‌گه‌ل مه‌لا نسه‌دی مه‌لا خالیدا به‌شدارێ کۆز و مه‌جلیسه‌کانی نمو خانه‌قابه‌ بکه‌ن و وه‌ک باوکی تیکه‌لاوی پیارانی نایینی بێن و لێیانموه‌ نزیکی بێن. (له‌ پینچ شه‌مه‌ی ۲/۶/۲۰۰۲ له‌ سلیمانی).

(۲) دوله‌ و هه‌باس چه‌قل: دوو گۆندی بچووکێ نزیکی به‌کارنزه‌ن له‌لای ناوی قه‌لاچۆلانی خوارووی پۆژناوای چوارتا. له‌ گه‌شه‌کی شاریاژپه‌شیدا سالی ۱۹۲۹ باسی ده‌کا و مالی خزمی له‌مۆی بووه.

نهمدهویست دمیایوی که سمان به سه روه بهن! نهمدهویست باریین به سه ر که سه وه! تکام له دایکم کرد بگه ریتنه وه سلیمانی به قسهی نه کردم! له داخاندا نه خوش کومت! بز یه که جار له ژیاندا تیگه شتم که (نازادی) نک همر ریتگایه که تنیا بز (کامهرانی) به لکو ریتگایه کی شه بز (تندروستی) و (سره ریزی)! همر وه ها تیگه شتم که (کامهرانی) له ناو دوو هاو ریتی وه که یکدا په پیدا دهین. نک له ناوه ند هاو ریتیه کی ده وه مند و هاو ریتیه کی همژاردا. یاخود له ناوه ند هاو ریتیه کی ده سه لاتدار و هاو ریتیه کی بین ده سه لاتدا!

شیخ محمود و نینگلیز^(۱)

لهم کاته! له لشکری عیراق و نینگلیز پڑانه ناو شاره وه. فه رمانه وایی (شیخ محمودی مه زن) دواپی هات. نیمه ش گه پانیه وه سلیمانی. همر چه نده ژیانی ناو مالی خوامانم لهو ژیانهی (نهمه ل) زور خوشتر ده هاته پیتش چاو. به لام که به ناو بازاردا ده گه راه هه ستم به سه رنو شوستیه کی گشتی ده کرد. شار به ده ست دور ژمنه وه بوو بوو به که لاره و ویزان بوو بوو. بازار که و تیره کزیه کی ته او وه وه. ده رامت نهما بوو. ناسایش له ده روه و ناو ده وی شار تیچکچوو بوو. گرانی، همژاری، نه خوشی، نه خوتنده واری په ریه یان سه ند بوو وه نیستا نهو سایم بیه ر ده کو ویتته ره، که چۆن له پاش راگردنی تور که گانی عوسمانی و هانتی له لشکری نینگلیز (سلیمانی) و ناوچه گانی که و تنه حه سانه وه و، بوو ژانه وه و، ناو ده انیه وه! پاشان که فه رمانه وایی (شیخ محمود) دامه زرا، چۆن سلیمانی باشتر پیتش که و ت له پوری نابوری و ناسایش و خوتنده واری سه وه. چۆن دلی هه موو لایه کمان خوش بوو بوو بهو نازادی و سه ره سته ییه وه که ده ست (نه ته وه ی کورد) که و تیه وو. چۆن هه ر پڑوه باز تکمان ده دا به ره وه سه ره ریزی و تیگه پیتش و کامهرانی.

(۱) شیخ محمودی حه فید (۱۸۸۱ - ۱۹۵۶/۱۰/۹) له نه وه ی کاک نه حه دی شینه، که سایه تیه کی نایینی و سیاسی و عثمایی به هیز بوو، که نینگلیزه کان عیراقیان گرت له ۱۹۱۹ دا کردیانه (حوکمداری) ناوچه ی سلیمانی، به لام نمو تیره و اینینکی که لن له مه به رزتر و فراوانتری هه بوو، بویه زوری نه بر د نینگلیزه گانی له سلیمانی ده کرد و خوی کرده (مه لیک) له ۱۹۱۹/۶/۹ گه ر و دور خره وایمه بز هینستان، ناوچه که دیسان که و تمه و تر چنگی نینگلیزه کان، له ۱۹۲۲ دا هتراهی وه و حاکمه تی سلیمانی بین درایه وه، به لام شیخ هه ر له هه ولدانی حوکه سته تیکی کوردیدا بوو، که چی نینگلیزه کان (به پیتی نهو به ندانه ی ریکو تنامه ی سایکس - بیکو، نه یلولی ۱۹۱۶) له نه خه و پلایاندا نه بوو که جزه مافتی و باه کوردی باشور ره و، بیین، به لکو به گورچی حوکه تیکیان له به غدا بز عیراق دامه زران و باشوریشیان به زور بین وه لکاند، له ۲۹ می مایسی ۱۹۲۳ شان دیکه ده سه لاتی نینگلیز و عه بدو لرحه یین سه عدون سه ر وه که وزیرانی عیراق و که سانی تر هاتنه سلیمانی بز ریتگه پاکر ده وه ی هینانی ده سه لاتی به غدا، له نه نجمایی زنجیره به مصلاتی سیاسی و عه سه کهری، دو لجار له ۳ مارتی ۱۹۲۳ دا هیزی ناسمانی به رستانی بز هه بابارانی سلیمانی کرد و شیخ و له شکه که ی خوتیان کوتایه شاخه گانی جاسه نه، دیسانه وه شار نینگلیز و له لشکری حکر مه ته که ی به غدا ده ستیان به سه ردا گرتمه و بز یه که جار سلیمانی بووه چواره ده هه یین لویای عیراق. بهه جزه شیخ مه محمود هه تا ۱۹۵۶/۱۰/۹ بیوه سومیرلی رزگاری نه ته وه یی له باشور دا.

پاشان چۆن به هۆی دوژنایه تی نتوان (شیخ محمود) و ئینگلیزه وه هه موو شتیگمان له دهست چوو؟! تا له خوتندنگاگانی سهردمی داگیرکردنی ئینگلیزهکاندا دهمانخوتند، ههستمان نهدهکرد بهبوونی خۆمان^{۱۱}.

بهلام له کاتی فهرمانهوایی (شیخ محمودی مهزن)دا ههستمان بهسه ره رهزی و کامهرا نی دهکرد. له دوو خوتندنگای شر و پری سهردمی ئینگلیزهکانه وه، خوتندنگاگان له سهردمی (شیخ محمود)دا بوون به چوار خوتندنگای رتکویتیک و پۆشته و پهرداخ و شوخ و شهنگ^{۱۲} (شیخ محمودی مهزن)، خۆی وهک باوکیتی راسته قینه چاودتیری دهکردین لهو خوتندنگایانه دا. جلویهرگی له سهر نه رکی (شیخ محمود)، بۆ هه موو شاگردان دروست کرا. هه موو پرۆژ نه فسه رهکانی له شکر ی کو رد، دههاتن م عشقی سه ریازیان پین دهکردین. هه موو پرۆژ سلاومان دهکرد، بۆ (نالای کوردستان). (هه ر بژی)یمان دهکرد بۆ (خونگاری کوردستان)^{۱۳} گۆزانیمان دهگوت بۆ (نالای کوردستان). نه فسه رهکان خه ریک بوون دهسته په کمان فتری تغهنگ بهکارهتنان بکهمن، دهسته په کیشمان فتری سواری بکهمن، تا شاگردهکان ناماده بین بۆ (پتشمه رگی سوای کوردستان). ههروه ها خه ریک بوون ژماره یه کی زۆرش له نامیرهکانی ساز و ناوای سه ریازی بکهرن بۆ (سوای کوردستان). ته نانه ت پوولی پۆسته ی شیان له بیر نه چوو که به ناوی (فه رمانه وایی کوردستانی خوارووه)وه ده ریان هیتا^{۱۴}.

زمانی خوتندنگان (کو ردی) بوو. لهو ده مه دا که ته مه نم له ده سالان تیهه ری کردبوو، له شاگردیتی گیتۆ و ویتۆ و ترسۆک له خوتندن و خوتندنگاوه بوو بوومه شاگردیتی دل پر له خۆشه ویستی بۆ خوتنده واری و خوتندنگا. له گه ل سن شاگردی تر دا کرام به چارهش. دوا ی خوتندن ده گه راین به ناو شاردا بۆ نه وی کرده وه و ره وه شی شاگردهکان ته ماشا بکهین و، ناراسته یان بکهین بۆ چاکی. هه موو هه فته په ک شاگردی به دخوو سزا ده دردا. شاگردی چاکیش پاداشتی پین ده دردا. نه مه یش به ناشاکرا له بهرده م هه موو مامۆستا و شاگردهکاندا ده کرا.

(۱) مه بعت له قوناعی په کممی حوکمی راسته وخۆی ئینگلیزه له سلیمانی ۱۹۱۹ - ۱۹۲۲ که دوا ی شعری ده ره نه یی بازیان شیخ گهیرا و ئینگلیز شاری داگیرکرد و حاکی سیاسی سلیمانیش (نیلی بانسته رسۆن ۱۸۸۱ - ۱۹۲۳) که به میتجه رسۆن ناسراوه حوکمیتی دلره قانه ی شاره گه ی ده کرد. به لوو نه رهزی و له خۆزاییه کی تمواوه مامه له ی ده کرد.

(۲) نهو قورتایخانه ته: نه عدا دی محموودی، روشدیه ی قادری، رهوفیه، له تیفیه.

(۳) واته بۆ: سه رۆکی کوردستان، مه لیک ی کوردستان

(۴) له راستیدا نهو پوولی پۆسته په هه ر له چاپخانه گه ی شاره وانی سلیمانی له چاپ درابوو، له سه ر کاله زتیکی ساکار. له لای راستیه وه نهو سراهه (حکوومه ت) له سه رده و (کوردستان) و له لای چه پیه وه (جنوبی) له خوارشیه وه (۸ نه) که نه ری په پوله که په و له نه وه راستشیدا وینه ی دوو له خه ره ی راست و چه پ هه یه، قه راغیتی گرتج نییه، رهنگی کاله زه که سه رۆتیکی کاله و وینه و نووسینه گان ره شن. قه باره گه ی ۳ × ۴ سم... زیاتر به مه بستی باج وه رگرتن له معامه لاتی ره سی خه لکی ده رکرا بوو و به کارده هات.

له ئاغایه قیلا زۆرداریم دی؟

بیرمه هر له سایه ی نه بهرگی سه ربازی و مه شقی سه ربازی و په روره ده گردنی سه ربازیانه وه، ناره زووم چوه سه ر چک هه لگرتن و به کاره یتانی له پاره ی زۆرانه کانه که کۆم ده کردنه وه، به دزی باوکمه وه ده مانچه یه کی بچکۆلانه م کری. پاشان خه نجه رتیکی ده بانیشم کری. دوا ی نه وان له ژووریتیکی مالی خۆماندا، دستم دایه چه خما سازی. دایک و باوکم له زووی دلسۆزییه وه حمزیان نه ده کرد. توختی نه و شتانه بکمو. به لام مندالییه که ی من به هیزتر بو له شیر ی نه وان و، له هه ره شه ی نه وان! گوتم نه دایه قسه یان! جار تیکیان ده مانچه یه کم له دست ده رچوو. جار تیکی تریش بۆمه یه کی ده ستر کردی خۆم له دست ده رچوو! زۆری نه ما بو له هه ردوو جار ه که دا برینداریم!

له ماله ئاغایه کی گه و ره خه نجه رتیکی نایابیان لێ دزیم! چونکه ئاغاکه دادی نه ده پرسیم و تۆ له ی بۆ نه ده کردمه وه، رقم لینی ده بو وه و به چاوی سووکه وه سه یر ده کرد! لام و ابو خه نجه ره که بۆ خزی دزرا بو، بۆیه که دادی نه ده پرسیم!؟ ئاغایه کی گه وری تریش که زۆر دۆستی باوکم بو، به لیتی دامن که ده مانچه یه کم پیشکه ش بکات. له بهر نه وه ی درۆی له گه ل کردم، نه ویشم له بهر چاوکه وت! نه م دوو کارساته وایان لێ کردم رقم له ئاغایه تی بیته وه. له هه مو ئاغایه کیش سه لمه میته وه! تا زۆر زۆریش تا قیابان نه که مه وه، به وایان پین نه کم!؟ که بووم به فه رمان به ر، کرده و و په وشتی ئاغاکانم به به د و سه مکارانه ده هاته پیش چاو. له بهر نه وه تا پینم بکرایه به رنکاری ده سه لاتی نا په وایانم ده کرد! هه رچنده (کو ره واری) نه و نا چانه، به تابه تیش زۆر لیکرا وه کانیان نه مه یان پین خوش بو، به لام ئاغاکان زۆر جار به دگۆییان لێ ده کردم، لای فه رمان به وایی به (کۆمۆنیست) یان ده دامه قه له!

به چکه ده له مه نده کانه خراب هاته یتش چو!

له گه ره که مه ماندا زۆره ی منداله کان کو ره هه زار بوون. به لام هه ندیک له مانه، نایا له بهر ترس بووین، یان له بهر تینه گه یشتن، یاخو ده له بهر چنۆکی و چا و برستی، دوا ی قسه ی زۆردارانه و خۆ به رستانه ی دوو سن به چکه ده وه له مه نده که وتن!؟ نه و به چکه ده وه له مه نده کانه کو ره ئاغایش بوون! چه ند جار تیک نه و مندالانه به سه رو کایه تی نه و به چکه ده وه له مه نده کانه وه، له باخچه ی مالی نیشه و له باخچه ی مالی که لیک کسان ی تر، میوه و سه وزه یان ده کرد وه و ددزی و ده فراند. هه مو جار تیک له خۆم ده پرس ی: نه گه ر منداله هه زاره کان میوه و سه وزه بدزن، ده لێن له بهر نه وه یه که له مالی خۆیاندا میوه و سه وزه یان نییه بیخۆن بۆیه که ده بدزن! نه ی به چکه ده وه له مه نده کانه که له مالی خۆیاندا هه مو جو ره سه وزه یه کیان هه یه، بۆ چ ده بدزن!؟ نیسه تیش سوپا سه گوزاری باوکم که له مندالیدا وه های په روره کردم که هه رگیز چه ز له دزی کردن نه کم و بێ رتدانی خاوه نی له باخ و بیستانی که ش میوه نه که مه وه و میوه نه وینم.

کو ره ده وه له مه ندیک ده نام: هه مو ئیواران نه وان یه له بهر هه زاری خۆیان ده هاته به رماله که یان بۆ پارچه نانیک بیانده ن، هه مو یان ناگادار ده کرد وه ک سه ربازی بۆ په زبین و مه شقی بۆ بکن، بۆ نه مه ی ده سینگی ته واز بۆ به زه و پتکه نینی خۆی خوشی له دیلی ژیر ده ستییان بیست یان! نه و هه زاری له ژیر

فرماندهیی نمودا مهشقی سه‌ریازانه‌ی نم‌کردایه، نانی نه‌دداپه؟!

جا نم کارساتانه‌ی لهو ناغا و کوپه ناغا و به‌چکه دوله‌مندانه چاوم بین ده‌گموت له‌گمل فیز و لووت به‌ریزی و خۆپه‌رستییه‌که‌یابن... نه‌مانه هم‌موویان منیان خسته سر بیرکردنوه له چینی دوله‌مهند و ناغاگان... له خۆپه‌ده‌پرسی: له‌بهر چی وان؟! بزج وا ده‌کهن؟! به‌لام تا گه‌لیک سال تینه‌په‌ری تییان نه‌گه‌یشتم! نایشارمموه له دلدا رقم لیتیان ده‌بووه‌وه! حمزم ده‌کرد له هه‌زاره باشه‌گان نزیک بیه‌موه نه‌ک له‌وان! گه‌لیک جار شعر و شۆپم توش ده‌بوو له‌گمل نمو به‌چکه دوله‌مهند و ناغایانه‌دا!

جارتیکیان بوومه سه‌رکرددی گه‌له‌یک لهو منداله هه‌زارانه راویژی هورزومان کرد و به‌پارمان له‌سر دا و، دارم بۆ هه‌موویان په‌یدا کرد. له تنگی بانگی شیواندا به‌ره‌نگاری به‌چکه دوله‌مهند و کوپه ناغاگان و نۆکه‌ه‌کانیان بووین. خۆشه‌خانه شکندمان و، راومان نان و، ناچارمان کردن به‌پزگرتسان! له‌مووه هه‌ستمان به‌سه‌ر بلندیه‌یک کرد، به‌دلخۆشیه‌یک، نیشه منداله هه‌زاره‌گان زۆرتر هۆگری په‌کتری بووین. نیتر له‌وه به‌ولاوه، تنیا له‌گمل خۆماندا یاریان ده‌کرد. نزیکي نمو به‌چکه دوله‌مهند و کوپه ناغا خۆپه‌رستانه و خاوه‌ن فیزانه نه‌ده‌بوینه‌وه! لام وایه له‌م سه‌رچاویه و هه‌ندیک شتی تروه بوو، که له دواپزۆدا، بوومه دۆستی هه‌زار و کلۆژ و بیچاران، پر به‌دلیش به‌ره‌نگاری (زۆرداری)ی هه‌موو خاوه‌ن ده‌سه‌لاتییک ده‌کرد، له‌سر نه‌وان. هر له‌سر نم کرده‌وانه‌یشم بوو که دۆرمانتیکی زۆر به‌چنگم له دواپزۆدا بۆ په‌یدا بوو، له زۆرداریانی خاوه‌ن سایه و مایه و ده‌سه‌لات. له‌سر دستێ ئه‌وانیشدا‌بوو، که زۆر تنگ و چه‌لمه و گیرگرفتم هاته به‌ر و، زۆر پند و شیرته له پۆزگار وهرگرت.

له نلۆ نۆزواندا گه‌وره کرام

دایکم و باوکم، هه‌ردووکیان خودا په‌رست بوون. نوژیان ده‌کرد و، پۆزۆویان ده‌گرت و قورناتیان ده‌خوتند. به‌لام هه‌ردووکیان له‌شیان کز و لاواز، که‌لله‌یان پر له ناشووب، دلیان پر له خه‌م و خه‌فته بوو. هه‌ردووکیان گرۆز و نه‌کلۆک بوون. به‌لام له‌تمه‌ندا له‌تیگه‌یشتندا له‌بیربوایه‌وه‌را له‌په‌وست و کرداردا زۆر له‌په‌یک جیاوازی بوون. دایکم پیزی له‌داماو و هه‌زار و سه‌رگه‌ردان زۆر ده‌گرت. به‌دل خۆشی ده‌ریست، یاره‌می ده‌دان. باوکم پیزی له‌خۆتنده‌وار و، خوداناس و په‌وست بلند زۆر ده‌گرت. دایکم نه‌په‌ری نازی ده‌کیشام باوکم به‌په‌نچه‌وانه‌وه نازی نه‌ده‌کیشام. دایکم له‌گه‌لمدا پروخۆش و قسه‌خۆش و، کرده‌وه په‌ندین بوو. بۆ خۆشی دلێ من هه‌موو سامان و گیانی خۆی به‌خت بکردایه، به‌لایه‌وه کم بوو... به‌لام باوکم وشک و برنگ توندوتیژ و توره بوو له‌گه‌لمدا. به‌کوورتی هه‌ردوولایان نم په‌ر و ئه‌وپه‌ریان لڤ گرتیوه‌وه! جا په‌روه‌ده‌کردنی گه‌وتیوه‌وه ناوه‌ند (ساردی) و (که‌رمی)ی په‌وست و خوری هه‌ردووکیانه‌وه! له‌بهر نموه (که‌له‌پوور)⁽¹⁾ی له‌ش و نه‌نجامی کرده‌وه‌کانیان، که‌لکتیکی کم و زیانیکی زۆری به‌من به‌خشی! نم

(1) پیزی تینه‌ده‌چن مه‌به‌ستی له‌مه (بۆماوه - وراثه) بین که له‌جۆری پینکه‌هاته و جورمی له‌ش و لاری باوک و دایکی‌دا پینی به‌راوه و خۆشی له‌سه‌روه‌ نیشاری بین داوه. هه‌روا نم راستگۆیه له‌بازی ده‌روونی و هه‌لسوکه‌نییوه ناستی یادداشته‌کانی مامۆستا گه‌لن به‌زۆرتر ده‌کاته‌وه و به‌ها و نرخیان زیاد ده‌کات.

جزیره په‌روورده‌گردنه وای لڼی کردبووم، له (له‌ش) دا: له‌ی و لاوازو، زور جار نه‌خوژن له (گیان) دا کز و
 ین هیز و ترسوک له (هژش) دا سه‌رلښتیوار و هه‌له‌دار بیم! داخه‌کم منښ گروز و نه‌کلنوک و قسه‌رق
 و توند و تیز بوو بووم! وام لڼی هاتیوو، نک جیهان نک زیان خوژم له‌بر چاو بکوی؟!

خویندنگم یت خوژم نه‌بوو، لڼی ده‌ترسام!

دوو سن جار ناردمیانه حرجره لای مه‌لاکان به‌خوژم، له تار نورچی کچتیکی شاگرد که پښ
 ده‌خویند، له ترسی نازاری داری ماموستا مه‌لاکان په‌ک له‌دوای په‌ک حوجره‌کانم به‌جن هیشت ین نه‌وی
 هیچیان تیدا فتریم! باوکم ناچار ما خوی له مالمه‌و قوربان و نووسین و نووسراوه فارسیه‌کانی ین
 ده‌خویند، لیردا له ترسا فتر ده‌بووم! به‌لام دل‌م نه‌ده‌چوو به‌خویندنه‌کاندا. چونکه تییان نه‌ده‌گیشتم
 له‌وانش نه‌بوون که دل‌م پییان بگمشته‌وه! پاشان باوک چوو بو (نیران) بو کپین و فروشق نه‌و کاته
 ده‌سالات به‌دست نیکلیزه‌کانه‌وه بوو. ناموزابه‌کی باوکم، ناردمیه به‌ر خویندن له خویندنگا. له هیچه
 خستیمانه پوڅی سته‌مه‌وه له‌ویندا گیز و ویز بووم، ته‌قوی سره‌م ده‌هات. حزم له خویندنه‌کان نه‌ده‌کرد.
 تییان نه‌ده‌گیشتم له داری ماموستا‌کان ده‌ترسام قینم له خویندنگا ده‌بووه که‌چی به‌شو پر به‌دل گویم
 له چیروک و به‌سه‌راتی پال‌ه‌وانان ده‌گرت، که چیروک خوانتیکی ناسیای دروستیمان ده‌یکرد. جار
 به‌جاریک خویندنگام بیر ده‌که‌وت‌وه.

هه‌نا‌سه‌په‌کی ساردم هه‌له‌ده‌کښا بو‌خوڅه چونکه وه‌ک شاگرده‌کانی تر خویندنه‌کان فتر نه‌ده‌بووم تا
 وراهی باش به‌دمه‌وه هه‌موو جاریکیش به‌سره‌وه یاخود به‌لیدانه‌وه له پوڅه‌که‌مدا ده‌گه‌پامه‌وه جتی خوڅ!
 چند سالیک له‌ناو نم نازاری ده‌رونیسه‌دا تلامه‌وه. چند جاریک تییدا نه‌خوژن که‌وتم پاشان بوڅ
 ده‌رکه‌وت که هوی ناشتیبه‌که‌م له خویندنه‌کاندا نه‌وه بوو که وه‌ک شاگرده‌کانی تر میان له پوڅی په‌که‌مدا
 دانه‌م‌زاندبوو. بو‌یه‌کا بنجینه‌ی خوینده‌واریه‌که‌م وا چرووک بوو. به‌دل حزم ده‌کرد له پوڅی سینه‌مه‌وه
 بگیتنه‌وه بو پوڅی په‌که‌م، تا بتوانم منښ روو سوور و سره‌ نه‌فرازیم له به‌رده‌م ماموستا‌کان و
 شاگرده‌کاندا. هه‌رچه‌نده له سره‌دمی فه‌رمانه‌وایی (شیخ مه‌حسودی مه‌زن) دا گویتزنامه‌وه بو
 خویندنگایه‌کی تر که له‌ویدا که‌متیک حزم له خویندن و هه‌ستم به‌بوونی خوڅ ده‌کرد، به‌لام داخه‌که‌م نم
 ساله و سالیکی ترشم، بیجکه له دوو ساله‌که‌ی پیشرو به‌فسرژ له‌دست چوو! که زانیم بنجینه‌ی
 خویندنه‌که‌م چرووک پر به‌دل ناموزگاری خوڅ به‌جن هینا و، له پوڅی شه‌مه‌وه گه‌پامه‌وه بو پوڅی پنجنه‌م!
 لیردا کارساتیک رووی دا، که بووه به‌هوی گوزانی بیروباوهرم ده‌ریاره‌ی خویندنگا و خوینده‌واری.
 په‌که‌می پوڅه‌که‌مان ریوی به‌پیی رسته‌ی ناوه‌کان نک به‌پیی پله‌ی خوینده‌واریم وا پتکه‌کوت ناوی من له
 دوای ناوی نه‌وه ده‌هات. هه‌رچه‌نده له بارستایی خوینده‌واریدا زور له‌دوا بووم، به‌لام به‌و پتکه‌وته که
 بووم به‌په‌که‌می پوڅی پنجنه‌م دل‌م به‌جگار خوش بوو! سره‌م به‌جگار بلند بووه‌وه! له خوڅ ده‌پرسی: بو ج
 زورتر تینه‌کوژم؟ بو ج زورتر خوڅ ماندوو نه‌که‌م؟ به‌لکو سه‌ریکه‌وم! به‌لکو پیش بکه‌وم! کن ده‌لڼی: نم
 په‌که‌مینیه درزونه‌ی خوڅ ناکه‌م به‌په‌که‌مینیه‌کی راسته‌قینه؟ باش بوو له‌و ده‌مه‌دا خوداوراستان چند
 ماموستایه‌کی نوی و شاره‌زا و وریا و، کارگوزار له خویندنگا که‌ماندا دامه‌زران به‌هوی نه‌وانه‌وه بو په‌که‌م



چار به راستی له ژباغدا خوښندنغا و خوښندهواری و ماموستایانم به دلداچوو. تیکوڅښینه کانم سهربان گرت. له تاقیکردنه وه کاند، یهک له دوی یهک به باشی دهرده چووم. رۆژ به رۆژ باشتړ ده بووم پاش یهک دوو سانگیتیک تیکوڅښانی ته او، وام لڼ هات بووم به یه که می راسته قینه ی پوله که م! نای لهم خوڅښیه!

نیسر له و رۆژه ده به تیکوڅښین و خوښندن دلتم خوڅش ده بوو و، کاسه هران ده بووم نه مهنده هۆگری خوښندن بووم له هه مسو تاقیکردنه وه کاند یه که م به رنه ده ده. ته نانه ت له پۆلی شه شه مدا که ده چووم، بووم به یه که می خاک (لوا) ی سلیمانی. له ناو یه که م کانی خوښندنگا کانی سه ره تایی عیتراقیشدا جینگایه کی باشم گرت. له سه ره کی^(۱) خوښندنگا که مانه وه له نا هه نگیکی

که رم و گوردا پیروزیاییم لڼ کرا و، نافه رین کرام... له زۆر لای تریشه وه پیروزیاییم لڼ کرا. جا نم سه ره که و تنانم بوو که گیان و دلسمیان بوو ژانده وه. هه ستیشیان پڼ کردم به بوونی خوڅم و، به سه ره ریزی و کامه رانی وایشیان لڼ کردم که بروام به (خوڅم) بڼ، که ده توانم له هه مسو شتیکندا له هه مسو کاروباریکندا به هۆی هه ول و تیکوڅښانه وه سه ره که م، به لکو ده توانم بڼم به یه که م له هه مسو سه ره که و تینیکمدا! به لڼ، نم سه ره که و تنانم بوون که پالیان پیتوه نام بڼم به ماموستای خوڅم که ناراسته بیان کردم بو دۆستایه تی بو پیاو ته بو نیشتمانپه روه ری بو ژبانگیکی پاک و پوخته و سه ره رزانه ی پر له کامه رانی. به لڼ و ابوو... ژبان چوو به دلتمدا له بهر نه وه ترسم لیتی نه ما!

نه خوڅس باوک و دایکم کاری تڼ کردم

له پشوی هاوین پاش تاقیکردنه وه ی پۆلی پینجه مدا، باوکم و دایکم هه ردوکیان نه خوڅش که و تن. ته نانه ت منیان به دیاره وه ما بووم به که لکیان بڼم. نه خوڅښیه که ی دایکم کوشنده بوو. له وه ده ترسام بیکوڅڼ. شپه رزه بڼه کی زۆر و دلته نگیسه کی به هینز روویان تڼ کرد بووم. دایکم زۆر خوڅشده ویست. به زه بڼم پیتیدا دهاته وه که به ته نیا ده بووم بوی ده گریام. به لام له به رده م خزه کاند خوڅم کز پیشان نه ده ده. باش بوو له سایه ی خودا وه له پاش چه ند رۆژتیک ده رمان خواردن هه ردوکیان چاک بوونه وه.

کوږدایه تی له ماموستایه که وه قیر بووم

هه رچی باوکم بوو هۆگری بیروباو ده ری نڼسلا مه تی بوو. نه وه هزی و ده کرد فه رمانه وه وایه کی نڼسلا می ودها هه لکه وئ که هه مسو نڼسلا مه کان به یهک چاو ته ماشا بکات و، هه مسو نه ته وه به کیش مافی خوڅی له ژیر سیبه ری نه ودا به ته واره تی ده ست بکه وئ. هه زی له زۆرداری نه ده کرد. به رنه نگاری ده کرد. منیش تا

(۱) سه ره کی: به رتوه به ریه تی.

ماوه‌یک له‌سەر بیروباوەری باوکم بووم. بەلام پۆژتیکیان مامۆستا یەکێکی نوێی که ناوی (عمیدولواحید نوری)^(۱) بوو، و تارێکی نیشتمانپەرورەرانەیی دا بۆ شاگردەکان، که منیش یەکێک بووم لەوان، له‌بابت یەکێک له‌ شۆرشه‌کانی کوردەوه. چونکه وتاره‌که پر له‌ راستی و دلسۆزی بوو، چونکه زۆر لێکراوی و داماری و لێقه‌ماوی کوردەواری پیشان دده‌دا، زۆر کاری تێکردم بیروباوەرم هاته‌ سه‌ر کوردایه‌تی و، دلم چوو به‌نه‌ته‌وه‌ی کورددا، نم خۆش‌سته له‌ دلدما گری گرت. تا ده‌شاهات گره‌که‌ی بێتسه‌ی ده‌سند، به‌تایبه‌تی له‌ پاش نه‌وه‌ی کۆمه‌له‌ هۆنراوه‌کانی (حاجی قادری کۆبی)م خۆتندوه‌ که له‌ سالی ۱۹۲۵دا چاپ کرابوو. پاشان وام لێ هات له‌ دوایی (خودا)، که‌سی ترم له‌ (نه‌ته‌وه‌ی کورد) خۆشتر نه‌ده‌وست له‌ راستیدا (کوردایه‌تی)م ده‌په‌رست! به‌پارێشم دا: «هه‌تا ده‌میتم سامان و گیانم له‌ پێناو کامه‌ران‌یی و پیشکه‌وتن و سه‌ره‌ززی (کورد)دا به‌خت بکه‌م». نیشتر له‌وساوه‌ هاته‌ کۆزی (نیشتمانپه‌روه‌ری) و (گه‌له‌په‌روه‌ری) به‌وه. نه‌وه‌ندی هۆشم به‌ری کردی و له‌ توانامدا بووین. به‌پیتی کات و جیگا و مرۆڤ، له‌ کۆشکردن دا نه‌که‌وتوو! بۆ گه‌شتن به‌م ناهاجیه‌ پیره‌زه‌یش له‌ سه‌رتکه‌وه‌ به‌پارێم دا: «بیه‌ مامۆستا‌ی خۆم و، خۆم بێ بگه‌یتم». له‌ سه‌رتکی تریشه‌وه‌ به‌پارێم دا: (له‌ ڕنگای بلاگرده‌وه‌ی خۆتندوه‌واریه‌وه، نه‌ته‌وه‌ی نه‌زادی کورده‌ وریا بکه‌مه‌وه‌ و بیه‌خمه‌ سه‌ر ڕنگای پیشکه‌وتن و سه‌ره‌ززی و کامه‌ران‌یی). له‌م کاته‌دا که‌ سالی ۱۹۲۷ بوو^(۲)، ته‌مه‌نم له‌ چوارده‌ سالی‌دا بوو^(۳)... له‌ تاقیکردنه‌وه‌ی پۆلی شه‌شمدا به‌یه‌که‌م ده‌رجوو بووم. نیشتر له‌و پۆژه‌وه‌ ته‌مه‌نی مندالم به‌پارێم. پێم نایه‌ ته‌مه‌نی کورپتییه‌وه. سه‌ره‌ هه‌له‌پری راست بوومه‌وه. گوێم به‌سته‌وه. خۆم گورجوگۆل کرده‌وه. بۆ نه‌وه‌ی منیش له‌ «شان‌ها» ڕنگایه‌کی ته‌خت و فراوان بۆ خۆم بکه‌مه‌وه

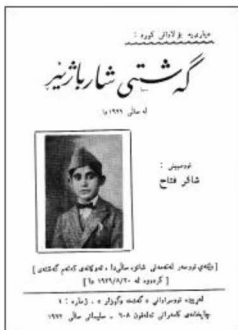
(۱) عمیدولواحید نوری: (۱۹۰۴ - ۱۹۴۴/۷/۵) هه‌ر زوو باوکی کۆچی دوایی کردوه‌، جا لای خالی که‌ نوری عمه‌لی نه‌جزلایی بوو په‌روردده‌ و گه‌وره‌ بووه‌، بۆیه هه‌ر ناوی نه‌ویشی وه‌رگرتوه‌ له‌ قوتابخانه‌ی نه‌وه‌ی سه‌عاده‌تی سلیمانی خۆتندویه. له‌ ۱۹۲۷ (دار المصلین‌ای به‌غدا‌ی ته‌وا کردوه‌ له‌ هه‌له‌بچه و سلیمانی و شه‌قلاوه‌ و چوارتا مامۆستا بووه. خاوه‌نی دست و قه‌لمه‌تکی ڕه‌نگین بووه، ده‌لێن له‌ یواری پۆژنامه‌گه‌ریدا کاری کردوه‌، نووسینه‌کانی به‌یبری پیشکه‌وتوو و زانستی سه‌رده‌مه‌که‌ تاز دده‌دا، کورده‌په‌ره‌رتکی راسته‌قینه‌ بووه، زمانه‌کانی تورکی و عه‌ره‌یی و فارسی باش زانیوه، کۆمه‌لێن وتار و کتییی وه‌رگێزراوی هیه‌، له‌گه‌ل چه‌ند شیع‌ر و سه‌رودێکی نیشتمانی و نه‌ته‌وه‌یی که‌ منیشکی قوتابیه‌کانی بێ ناو دده‌دا: له‌ کتیه‌کانی: له‌ ولاتی نا‌ده‌سیرزاده سه‌ریه‌سته‌گه‌سندا ۱۹۳۹، پیره‌ززی مندال ۱۹۴۰، به‌ره‌و ڕووناکی ۱۹۴۲، له‌ ڕتی سه‌رکه‌وتنی نیشانا ۱۹۴۳. هه‌روا کۆمه‌لێن کتییی بۆ خۆتندنی قوتابخانه‌ له‌ عه‌ره‌بیه‌وه‌ گۆزیوه‌.

(۲) نه‌و ده‌مه‌ تازه‌ له‌ پۆلی دووه‌می خۆتندنگای دووه‌می ده‌رجوو بووم.

(۳) به‌مه‌رجیک له‌م کاته‌دا بووه ۱۹۲۷/۶/۱۵ که‌ شیخ مه‌حمود (په‌که‌وتنامه‌ی پینجوبین‌ای له‌گه‌ل حکومه‌تی عیراقدا مۆز کرد بۆ کوتایی هینان به‌شۆرشه‌که‌ی و وازه‌هینان له‌ سیاسه‌ت، دیاره‌ نه‌وش به‌هۆی نا‌ه‌لو‌ق‌مه‌دانێکی ده‌وله‌تانی چوارده‌ور و فیتی به‌ریتا‌نیا‌وه‌ بوو. له‌و پۆژانه‌دا خه‌لکه‌که‌ی سلیمانی دووچاری نا‌نورمیدی و دلشکاوییه‌ک ببوو، نم کلێمه‌ندنی گیانی کوردایه‌تییه‌ له‌ ده‌روونی مامۆستا و قوتابیاندا له‌و پۆژه‌ ڕه‌شدا شتیکی دلخۆشکه‌ر بووه، گۆزانیکی به‌رچاویش بووه له‌ شیوازی خه‌باتی پرگاری نه‌ته‌وه‌یدا.

گه‌شتی شارباژنیر

۱۹۲۹



سالی ۱۹۲۹ له رۆژی ۲۰ مانگی گه‌لاویژدا ناواتم هاته دی. دووشهمه به‌پانه‌کی، سێ سواره، من و باوکم و کوێخای (دوله - حاجی ره‌شید)، روو به‌که‌لی (ئه‌زمی) ده‌ستمان کرد به‌رۆشتن. هه‌تاکو سه‌ر په‌لکان به‌ناسوده‌بی لیمان خوری، که له‌وه‌دا تووشی به‌رده‌لانی و ره‌شه‌بایه‌کی بێن هاوتای شاخه‌که بووین، تا گه‌بیشه‌نه‌ چایخانه‌که‌ی ئه‌زمی دابه‌زین. ئه‌و پێشخۆری دێتمان بوو خواردمان. دوا‌ی سات و نیوتیک به‌ره‌و (دوله) ده‌ستمان کرد به‌رۆیین، به‌ناو ئه‌م کێو و که‌ژ و شیوو دۆله‌دا. کزه‌بایه‌کی شه‌مالیش به‌لار و له‌نجه‌ ده‌هات. خۆی ئه‌دا له‌ یالی ئه‌سپ و ماینه‌کافمان، په‌خشانی ئه‌کردن و، ئه‌یه‌خسته‌ به‌ر تیشکی پرهنشگداری رۆژ. وه‌کو ناوریشمیکی رهنگ خورمایی دێدیره‌وشانده‌وه. له‌لایه‌کی تریشه‌وه دار و ده‌وه‌نی ئه‌و چیا‌یه‌ی که به‌بووونه‌ خالی سه‌ر گۆنای خۆی، به‌خۆشی

هاتنی شه‌مالی شاخه‌کانی ژوو‌رووه‌ شه‌یان ئه‌کرد. دل چ دلێکه که هه‌موو دهم ناخ نه‌خوایی که له‌ناو ئه‌و نزاره و ئه‌و مێرگ و مێرغه‌زاره‌دا ته‌مه‌نی شیرینی خۆی رابه‌وێتی. رۆژ ئه‌گه‌بیشه‌وه نیوه‌رۆ گه‌بیشه‌ سه‌ر (باسکی دۆله)، دابه‌زین. به‌چاو ته‌ماشای ئه‌و چاوئه‌ندازه‌ جوانه‌ی گوی چه‌مه‌مان ئه‌کرد. سنگیشمان به‌هه‌لمشینی ئه‌و شه‌ماله‌ بۆنخۆشه‌ ئه‌بووژانده‌وه له‌سه‌ر قالی و پرایه‌خی ده‌ستکردی کوردستان دانیشه‌تین. چه‌ساینه‌وه. تاویک خه‌ریکی ئاوه‌ سه‌هۆلاه‌که‌ی (دوله) بووین. تاویکیش له‌ کورنی دوورینه‌وه ته‌ماشای گونده‌کانی بن ئه‌و چیا گه‌ورانه‌مان ئه‌کرد. نان خورا. نوستین، له‌ نوستن بووینه‌وه. ئینجا تۆری راو بوو.

راوه‌گه‌وێکی سه‌یر ۱۹۲۹/۸/۲۰

من و (حاجی ره‌شید) که گه‌وره‌ی دێبه‌که‌ بوو، شان به‌تفه‌نگ و که‌مه‌ر به‌کێتانه‌ خه‌نجهر، هه‌موو که‌له‌یه‌لیکی راوه‌گه‌ومان له‌گه‌ل خۆماندا برد. چووینه‌ ناو ئه‌و حاشاره‌که‌ که له‌ولای (دێ کۆن) یاخود (ره‌زه‌)که‌وه‌ بوو. له‌و هه‌له‌وه‌ تاکو نزیکي ئیزاره‌ بێن سه‌ریه‌ و خشه‌په‌ له‌ناو حاشاره‌که‌دا خۆمان مات کرد. چاومان به‌و کونه‌وه‌ بوو که له‌وه‌ی تفه‌نگه‌که‌ی تێن ده‌خړی بۆ کوشتنی ئه‌و مه‌لانه. که له‌پاش تاویک په‌یتا، په‌یتا، ده‌سته‌یه‌ک فیژالک، پۆلیک کۆتره‌ باریکه. قۆلیک سۆسکه، له‌گه‌ل تاک و ته‌راه‌ک که‌و ده‌هاتنه‌ سه‌ر ئه‌و ئه‌ستێرکه‌ گچکه‌یه‌ که له‌ چۆره‌ ناوی چیاکه‌ به‌چۆره‌ چۆر پر بوو. وه‌لێ چونکو مه‌به‌سی

(حاجی رشید) هر گهو كوشتن بوو، له وانی هی تهقه نه ده كړد. كاتیكمان زانی سن كهو شان به شانی پهك هاته كوړی ناو ده كه. پر كهیف و شادی و مستی نازادی ناویان نوش كړد. به دنگی سازناساایشیان دلیان خوش نه كړد. حاجی لهو كاته دا، دوستی نا به په له پیتكهی تغه نگدا، به ختی نا پوختم چووه جینگهی سخت، تغهنگی بی كاره لیتمان بوو به ما را!... هر چه ند په نجهی پیاده نا و دهی ترووكاند، باپی جریوهی چوله كه په ك هاره ی نه كړد. لیتمان یاخی بوو، هر تهقه ی نه كړد. كاتیكمان زانی كه وده كانیش بهم كهینه و بهینه یان زانی و سن به سن دایان له شقه ی بال و پرووه هورازی چیاكه ده ستیان كړد به فرین. نیمه شی به دلیتیكي پر نیمه شوه هاتینمه ناو دئ، تاكو بز سوزی (حاجی رشید) به تغهنگه كه یه وده جارینگی تر چووه ناو حشاركه وده. كات نه كه پشته چیشه نگار به چوار كهوی ناك و باسك و قوئل قه وریه وده هاتمه و ماله وده. له بانگی شینواندا هر چواریانمان به سوور كراوی، له سر سینی هاته به رده م. بی نیشه ناخوش به خوار دنیان شادمان بووین. بهم رهنه رژی سن شه همیشمان دواپی بی هینا.

پاوه ماسی ۱۹۲۹/۸/۲۲

هینتا رژی نه بوو بووه وده، له خوشی بیینی پاوه ماسی، له پهر، ناو به ناو خه بهرم نه بووه وده، چونكه نو جزوه پاوه ماسی هم هینتا نه دیوو. بز بهری به یان زوری نه ما بوو. جریوهی چوله كه و شوه سر وهی كزه پای به یان له پتخهف سر ی بهرز كرده وده. چاونه ندازه كه ی به جگار دلگیر بوو. له لایه كه وده شه مال خزی نه دا له پرچی رهنگی چنار و عمر عمر به جارئ نه شنه په خسانی نه كړد، له لایه كهی تر شوه و رژی چه شی كیژتیكي چواره ساله به لار و له نجی و نازیكي بی نه ندازه وده دم و چاوی، به سره تا تكي، له قوتكي كه له وده رنه خست. دمی وگ شكزه په كهی بهری به یانیانی به هاران به ناستم دپشكوتوه، به پرنشگی تیشكي پروم ته ی باقینیشی كه لای نو دار و دوه نانه، نو چیمن و لاله زاره ی وگ تارایه كهی نال دهرانده وده. هر چه ند نو تیشكه گوه رنه پیش نهیدا له پروی نو ناوچه مه، ناوی چه مه كیش وگ ناوینه په ك به را بهر به رژی و پروو به ناسمانی بی پایان، تیشكي نه لسانی خزی ره وانه نه كرده وده.

منیش له خوشی نم دیمه جوانانه، جووله كه و ته له شمه وده و وگوت تیزگی تهنه ك له پتخه فكه م راپه ریم و گورج و گولانه خوم كز كرده وده، و چست و چالاكانه تروفتاقی چا لیتمان و پاوه ماسیم ناماده كړد. هه ندیك به پا شكزی نه سپه كه مدا قايم كړد و لیم خوری پروو به چه م، هه تا كه شینه كومیكي گوره، له كوړی كومه كه هوارمان لاوا و چایمان ساز كړد و، دوشه كه مان راخست و دستمان كړد به ماندوو حسانمه، جای دمی كیشا و له پتخوز خوار دندا بووین و (حاجی محمدهدی برای حاجی رشید) له تمك منداله كانی، به په له هاتن و دسیان كړد به قوئل كوشتن له بن به رده بچكوله كانی كوړی چه مه كه دا. راست و چه پ، دسینگ و قسچنكیان نه بن، هه سوو په ل و پوزان لن دكردنه وده. له پیش نه وده شیا به رژیك، به دیاره وده بوو، هه ندئ (ژاری ماسی) یان هینا و تا دهمیك كوتایان. له گمل هه ندئ نمپون و تزوی سر شدا تیه ك لیان كړد. به رت ك شیلایان، تا وگ هه ویری لن هات. نینجا له چه شی دهنه دهمر قاچاندا، پلیت، پلیته، دهیانبری و دهیانخسته بهر خور، تا وشك نه بوونه وده. جا بهم دهرمانه یان ده گوت:

«زار ماسی». نینجا حاجی نمو پلیتانی دهخته ناو دهنکه ترئ و قاشه کاله کموه، یاخود دهیخته ناو کونیکتی ته پله کداری زور بهتیز و تینهوه که له ژیر سکی به چکه قره آله که دا بوو.

(حاجی مرجه محمد) به کومهل نم خورشته ماسیانی دهخته ناو چه م و گومه کموه، ماسیه کانیش قوتیان نهدا.

کاتقان نه کرد به نیو سات چند ماسیهک به حوولی و گیزیهوه سر ناو کهوتن و هاتنه قهراغ گومه کموه. نیشهش به سوکیه کموه دهستان کرد به گرتیان. به لام هر نوه بوو. نیکه هر چه ند چاره پروانیمان کرد یهک ماسیه گمان بهدی نه کرد. نه مایش له بن به ختیمان بوو. چونکو هموو جارئ (حاجی مرجه محمد) نه یگوت: «هیچ جارئ نه بووه، به نیوهی نوو ده زمانه سی ماسی و چل ماسی نه کوژین!...»

دهی بام واین... قهی ناکا!...

هر چی چۆنیک بین، رابواردنیک خۆشمان رابوارد، کاتیک شیرین بوو له ژیاغاندا. خۆزگه به روژی وا دهگه یشتینهوه.

به راستی زۆرم بین خوش بوو که به دلیکی بین نه ندیشهوه کۆچمان کرده گوئ (گۆمی کچان). نینجا دهستان کرد به ناگر کردهوه و چایی سازکردن و ماسی برژاندن. هر لهو کاته یشتدا به یته نگه (فوتوگراف) ده کم وینه یه کی نوو دینه نم کیشا.

خوایتم و خه می له دلان پهواندیهوه. نوو روژه خۆشه وسته یشمان بهم دله خوش و روژنهوه رابوارد. تا قرجهی نیوه رو لهوئ بووین. نینجا هاتینهوه مالن. نوستن. پاش نوستن، هر به شیهوی جارن روو به (ناو رهزان) سواری نه سپ بووین. تا زرده په ره لهوئ بووین، نینجا هاتینهوه.

قهلاچوالان ۱۹۲۹/۸/۲۳

به بیانگی که له چای خواردن بووینهوه، چوونی (قهلاچوالان) هر له مَشکسایوو، نه جوولایهوه. چونکو لهم چند سه دهی دراییده، یهکه فرمانهروایی کورد که هه لکه موتین له شارباژێر و شاره زووردا، له بنجینه دا لهوئیدا دامه زراوه. به نارنه زوویهکی گه رمهوه رووم له (حاجی مرجه محمد) نا. نه سپان زین کرد. به جووته سواره له سوئی ته لاره که می (دوله) وه لووت به سه ره رو ژیر ملسان نا بز گوئ چه مه که. لهوه به واولوه رینگا خوش بوو. ههتا نیوهی رئ به شی زۆری رینگا که مان هر به عمار و رمبازی، به گورگه لۆقه و چوار ناله کردن به نه سپه کان رانه بوارد. نینجا له بهر رئ سه ختی، به پوختی له تنگی که مژ و چه مه که لاماندا. کهوتینه هه وراز. به سه ره بالی شاخه که دا رینگامان بهی، تا که یشتینه نزدیک دینه که.

له رینگادا (حاجی مرجه محمد) هر باسی چلۆنی نوو دینهی بز ده کردم و جی پراو و سهیرانی پیشان نهدام. کاتی که لهم قساندا بووین به (گۆز) یک که یشتن. چه شنی سنوق، هر چوارلای به ته له بهردی خشت و لووس گیرابوو. له سه ره (کتیل) ده کی که لیک نووسین و نهش و نیگار هه لکه ندرابوو. که به لکه بوون بز نهوهی (بهردتاشی) لهو ده مه دا چند له پش بووه. نه مه چونکه با به تیکی مَشروویی بوو. وام به جوان زانی که وینه یه کی به گم. هر تۆزژی که چوون به واولوه، له سه ره شاخه که تووشی (گومه زتیکی

که (لاوه) هاتین، ببهرد دروست کرابوو ناوه‌گهی پر بوو له تاو و دەرگا که نه‌پروانی بسمه همموو (قەلا چوالان) دا. گومەزی (شیخ حمە وەسیم)^(۱) یان پین ددکوت که پر بوو له گۆزی (پاشا) و (مەلا) و (پیر)، گەورەکانی فەرمانتەرایی (بابان). گورج له نەسپەکەم هاتە خواروهر وە نەسپەکەم دایە دەست (حاجی) و بەسەلتی چوو مە ناوهر. تەماشام کرد: هەرچی گۆزینگی تیا بوو، بەتەله بەردی جوان و خشت، تەنشت درابوو. هەر گۆزی کیتینگی بالا بلند و سپیکە لەو خشت و خۆلی تیا دانرابوو، که به نووسین و نەخش و نیگاروهر رازتەرابووهر.

بەرستی دیمینی نەو کیتل و گۆزانه باره‌ری تەرایی پین پەیدا کردم که لەو دەمەدا چەند (بەردتاشین) و (هەلکەننن) پەسەند و پیتشکەوتوو بووه. چونکە نیتتایش بەگران شتی وا لەو چەشنە لەلای نیتە دروست نەکری. خۆ گۆزی (شیخ حمە وەسیم) یان له همموویان پتکوتیک تر بوو. چونکە له زانا هەرە گەورەکان و خواناسەکانی نەو سەردەمە بووه. تەنانت نەلین توانیوتی چی له دلی پیاواریه دەری بخات. که نەمە نیشانە نەوهره له زانستی دەررونی و له رازی دەررونیدا زۆر شارەزا بووه. خۆی چامە (قصدیه) بەکی فارسی هەلبەستوه، که له گۆزەکەمی خۆی، بەنووسیتیکی جوان هەلکەندراوه. باسی رابواردنی تەمەنی خۆی نەکا و له خواپیش نەپاریتەموه. نیتتایش بەناسانی دەخویندرتەموه، بەلام له پەله‌پەلیدا هەر ماوهی نەمەندەم برو که لیتی بخوینتموه: «آنکه کردم از دهر برفت».

هەرهرها چوار گۆزی تریشم بەرچاو گەوت، بەلام نووسینەکانیان قرتا بوون، خویندەموه، یەکتیکیان هی (مستفا پاشای بابان) بووه، بۆ نووانی تریش له لادییه‌کانم پرسی، گوتیان گۆزی (عەبدوللا پاشا) و (سلیمان پاشا) ی بابان بوون، له خویشی بینینی نەم همموو که له پورانه‌مان سەرخۆش بیوم، ویتەیه‌کی تیکراییم گرتن و سواری نەسپەکەم بووموه.

(۱) شیخ محەمەد وەسیم: شیخ محەمەد وەسیمی گەوره: هەرەوک مامۆتا مەلا عەبدولکەریمی موده‌پرس دەلن: له دەورەبەری ۴۰-۱۶-دا له‌دایک بووه، زانایه‌کی گەوره و پایه‌یه‌کی بەرزی بووه له زانستە ناینییه‌کاندا، له پرۆژانی حوکمی بەر بەگی کوری سلیمان پاشادا که ۱۲ سال حوکمی کردوه، له قەلا چۆلان موده‌پرس بووه، مامۆتای زانای گەوره شیخ حمەسەنی گلەزەرده و سلیمان پاشای گەوره بووه که له ۱۷۹۱ز-دا فەرمانتەرایی کردوه -دیارده نەمە له‌گەڵ مەزەندەکەمی مامۆتا عەبدولکەریمدا پین ناکهون که بۆ سالی هاتە دنیای دایناوه- بۆه هەر خۆی دەلن: «بەداخه‌ره هەرەوک مینۆزی له‌دایکیوونی بەتەرایی نەزانلوه مینۆزی وهفاتیشی نازانن، ل ۱۳۱۱. له سەردەمیدا چەند زانایه‌کی پایه‌دار له قەلا چۆلان مامۆتا بوون: مەلا محەمەدی عەزایی و مەلا جامی چۆزی. گەلن بەرهمی ناینی بەترخی بووه، له‌وانه (سن الصلاة) بەلاە فەوتان.

مامۆتا (محەمەد نەحمەد محەمەد) له باسینکیدا سالی وهفاتی به ۱۷۹۱ک دادەنن. بۆ زیاتر بره‌وانه:

۱- مەلا عەبدولکەریمی موده‌پرس: بته‌مالی زانیاران، ج ۱، چاپخانهی شەفیق بەغدا ۱۹۸۴.

۲- رۆشنیری نوێ، گۆزار، ژماره (۱-۲) سالی ۱۹۸۴، محەمەد نەحمەد محەمەد، بایه‌خانی بابانییه‌کان بەزانست و رۆشنیری.

لیتمان دا رۆزیتین، تووشی گۆمبیک بووین. حاجی گوتی: «ئعمه لهو دهمدا ناش بووه. ناویان له کانییهکی دوروهه بهسەر ئهم شاخه‌دا بۆ هیناوه. ئهم چه‌می به‌رده‌م شاره‌یش لهو دهمدا لهو به‌روه رۆزیتوه».

نینجا تۆزیک رۆزیتین گه‌شینه به‌ردی. که‌لاه‌کانی شاری (قه‌لاچولان) به‌رده‌کانیان دیاریوون. له‌ یان دار توویه‌کا وینه‌یه‌کی دیسه‌که‌م گرت. تۆزێ ناوسان خوارده‌وه و روو به‌دره‌له گه‌رابه‌وه. دتی (قه‌لاچولان) نیسته که‌ چوار پینج مالتیکه. کاتی خۆی نه‌وه‌نده و نیوه‌ی نیتای شاری (سلیمانی) گه‌وره بووه. (قه‌لاچولان) ده‌کووته‌ سه‌ر نه‌و چوار شاخه‌ی که‌ چوار لای دمه‌سته‌کی قه‌لاچولانی گرتوه. کاتی خۆی ئهو دمه‌ته‌ هه‌مووی باخ و باخات بووه، که‌ پر بووه له‌ میوه‌ی هه‌موو رهنگه‌ و دار و دره‌خت. که‌ گه‌رابه‌وه نزیکی گوێ چه‌مه‌که‌ی پیشرو بوو بوینه‌وه. چه‌ند هه‌نگاریک رۆزیتین، تووشی نه‌ستیرک (حوض‌ای) سلیمان پاشای بابان) بووین. نه‌ستیرکیکی یان و گه‌وره بوو. هه‌مووی به‌به‌ردی شاخه‌که‌ کرابوو له‌م لای له‌و لایه‌شه‌وه دار گوززیک و دار توویه‌کی گه‌وره هه‌بوو. نیسته تیکچووه، قسل و که‌چی پیوه نه‌ماوه. له‌ پشت‌شیه‌وه (ره‌زی خانم) بووه که‌ نیسته تۆزێ پێ و شرتنی ماوه. له‌ خواره‌وه‌یش باخچه‌ و باخ بووه. که‌ له‌وبه‌ره‌وه‌ گردیکی لیه‌، نیسته‌یش دار و په‌ردووی خانووه‌کانی ماون، به‌گردی (ته‌پنجیان) به‌ناوبانگه‌. ته‌پل لیدهر و ده‌هۆل ژه‌نی له‌شکری بابانه‌کانی تیا بووه. ئهو حه‌له‌ بیسته هه‌زار که‌سی پتر تیا بووه. شاریکی گه‌وره‌تر و پانتر بووه له‌ سلیمانی نیتا، که‌ پاشه‌ جار کردیان به‌پایته‌ختی دووه‌می فه‌رمانه‌واییه‌که‌یان.

له‌ زانایان، له‌ وێژه‌ورانان، له‌ نایین ناسان، له‌ پیشه‌وه‌ران، له‌ هه‌سرو رهنگیکی تیا هه‌له‌که‌توه، (مه‌لای بێنهران - شیخ حه‌مه‌ وه‌سیم) مه‌لای به‌ناوبانگیان بووه، که‌چی نیسته‌یش به‌جۆزیک و سروشێ لێ ئالوزاوه، که‌ که‌س تیا ناهه‌وتیه‌وه!

سیوه‌یل ۱۹۲۹/۸/۲۶

له‌ دوا (قه‌لاچولان) هه‌تا رۆژی یه‌کشه‌مه‌ که‌ نهم‌رۆیه‌ هه‌ر به‌مه‌له‌کردن و چوونه (دوله‌ کۆن) و سواربوون پام بوارد، (حهمه‌ پاشای نه‌وره‌حمان ئاغای) له‌ شار به‌لێتی دابووین که‌ بێته‌ لام و پتکه‌وه بچین بۆ دهره‌وه، به‌لام به‌لێته‌که‌ی خۆی به‌جێ نه‌هینا! که‌ رۆژ خۆی له‌ که‌له‌وه‌ دره‌خت نيمه‌ له‌ چای خوارده‌وه‌دا بووین. پاشان من و (حاجی محهمه‌د) روو به‌دیتی (وه‌راز) که‌ له‌ به‌شی (سیوه‌یل) دایه‌ لیتمان خۆی. له‌ ساتی سێدا گه‌شینه‌ نه‌وی. له‌ رتگادا به‌ناو چه‌م و چوئورد و دار و دوه‌ن و هه‌لگێتر و گرد و دۆلشدا تیه‌پمان کرد. له‌ هه‌ندێ پله‌ و سه‌خته‌لانیش دهریاز بووین. له‌ مالی پووره (حه‌بێ) که‌ پوورزییه‌کی (حاجی محهمه‌د) بوو لامان دا. خانه‌خوێکه‌مان ژنیکێ نازا و وریا و نان یده‌ و به‌کاربوو. خزم دۆست و شیرین کار بوو. له‌ ته‌مه‌نی خۆمه‌دا، ئافره‌تی وام له‌ کووردا نه‌دیوو. هه‌ر سێ مندا له‌که‌ی له‌ ژێر سه‌ره‌رشتی خۆیدا میواندارییان نه‌کردین و فه‌رمانیان هه‌ل نه‌سوواند. حه‌زم نه‌کرد به‌وینه‌یه‌کی (پووره‌ حه‌بێ) ئهم گه‌شتنامه‌یه‌م پرازاندايه‌وه، به‌لام ره‌وشتی کۆمه‌له‌یه‌ تیمان پتی نه‌وی نه‌دام!

له‌ناو به‌ده‌ورهاتن و نازگرتنی نهم ماله یهک باله‌دا هه‌تا کاتی هه‌شت له ته‌ک کورتیکی قسه‌خوش و دلشادکار دانیشتم. چوومه نویتیی. دیمه‌نی دار و ده‌وار و چیمه‌ن و میترغوزاری (وه‌پازای بی‌ن رازیش، له هه‌ر چوارلاوه چاره‌کافیان نه‌گه‌شاندوهه، دل‌میان نه‌بوورژاندوهه. پیتگا‌که: بهم به‌ر و به‌و به‌ریا دره‌ختی گه‌وره گه‌وره پیزی به‌مستبور. چله‌ می‌و و چورزه‌ره گه‌لا سه‌ر و پوته‌لاکی لق و پزیه‌کانی داره‌کانی وه‌ک پووشینی ژن داپوشیبوو. هیشووه تریکانیش، ره‌شه‌که و سه‌پتیکه، وه‌ک له ناهه‌نگ و زه‌ماوه‌ندی سه‌دالاندا نه‌بیرتن. به‌دامیتی داره‌کاندا شو‌پووبوو نه‌وه، داره‌کانیان رازاندبووهه. چوومه بی‌ن داره‌تیکه‌وه وینه‌گره‌که‌م ناماده کرد. (حاجی موحه‌مه‌د) و (فه‌ره‌جی جۆلا)یش که له ته‌نشت نه‌و که‌له می‌و و دارانه‌وه وه‌ستابوون، له‌ناو وینه‌ی دیتی (وه‌پاز) و جه‌نگه‌لستانه‌که‌دا ده‌رچوون. هاتینه‌وه هه‌وار بۆ لای کۆزی پی‌اوه‌گان، (کاک نه‌مین‌ای برای (ره‌شید نا‌غای عه‌بدول‌لان‌غای)ی پشه‌ریش که هاتیبو بۆ بی‌نیی نینه له‌وئ بوو. باسی سه‌رگوزشته و په‌وشی پشه‌ری بۆ نه‌کردین، به‌پرووخوشیبه‌که‌وه له‌وئ جی‌ابووینه‌وه به‌ره‌و لاله‌زاری (ساوه‌پان) و (که‌نده‌سوورا) که له پشت دیتوه بوون جوولاین، (حه‌مه شیرین‌ای کۆری (پوره‌ه سه‌بئ) و (وه‌ستا فه‌ره‌جی جۆلا)ی هه‌ورامیش له‌گه‌لمان بوون، نه‌میان له‌ به‌بته هه‌ورامیبه‌که‌نوه قسه‌ی بۆ نه‌کردم.

به‌ناو چه‌میتکا پزیشتن. (دارمازوو) و (دارخرووک) سه‌ری شاخه‌که‌یان لئ گرتبوون. (چه‌ره چنار) و (دار عه‌ره‌م)یش سه‌ریان دابوو یه‌ک، پزۆیان لئ شارده‌بوینه‌وه. (کۆتره‌ باریکه‌)یش به‌قۆزل و به‌پۆل به‌سه‌ر چرۆی قووناری چله‌ گرتیزه‌که‌نوه، به‌سه‌رماندا فه‌رکه‌یان نه‌کرد. ناوه زیویه‌که‌یش به‌سه‌ر به‌رده‌بلوورینه‌کاندا تافه‌ تافیان نه‌کرد و نه‌رژانه‌ خواروهه. نهم ته‌نشت و نه‌و ته‌نیشتمان به‌ره‌ز و به‌ره‌زه‌میو و. به‌دار به‌هئ و ناسکه هه‌رمئ، به‌دار قۆخ و قه‌زوان و. به‌دار هه‌لووژه و داره‌وه‌ن به‌چه‌ری داگیر کرابوون. له‌ پاش پزیشتنیکی چاره‌که ساتی، (ساوه‌پان‌مان ته‌واو کرد. له‌ په‌زه‌کانی (که‌نده‌ سوورا)یش تیه‌په‌مان کرد. چوونه‌ ناو دارگوتیز و گه‌لوازه‌که‌یه‌وه. هه‌ندئ ترتی مام بره‌مه‌یشمان له‌گه‌ل به‌ئ ترتی تر له‌ چورزه‌ره میتیک پچه‌راندبوو. برده‌مان له‌گه‌ل خۆمان و خه‌ستانه‌ ناو ناوه‌ سارده‌که‌ی ناو چو‌مخوره‌که‌وه. به‌گفتوگۆی خۆشه‌وه هه‌ندیک دانیشتن و تریکه‌مان خوار و ناوه‌که‌یشمان نۆش کرد. نینجا هه‌تواش هه‌تواش، روو به‌هه‌وراز، به‌سواری چووبه‌وه بۆ مه‌ال، نویتیی پاش نیوه‌رۆ (عصرام) کرد. هه‌ندیک به‌ناو باخه‌کانی نهم لایه‌شدا گه‌رام. چوومه‌وه ماله‌وه.

له‌گه‌ل (نه‌مین نا‌غای)دا شتومان کرد. کورتوپر گوتیم به‌گۆزانیبه‌کی کوردی ززن‌گاپه‌وه. که‌ گوتیم گرت له‌و به‌رمانه‌وه ده‌سته‌به‌ک کوره‌ هه‌ره‌زکار بوون گۆزانیان ده‌گوت. پیم لئ خواستن. له‌ ته‌ک (حه‌مه شیرین) و (فه‌ره‌ج)دا چوومه لایان، به‌ناوازی به‌نازبانه‌وه شانازیم کرد. پاشان داوای هه‌له‌په‌رینتیکم لئ کردن. دل‌یان نه‌شکاندم، به‌شادمانیبه‌که‌وه ده‌ستیان کرد به‌هه‌له‌په‌رین، لیمدا هاته‌وه. له‌ نوستندا بووم (فه‌ره‌ج) ده‌ستی کرد به‌ناوازی شتیه‌ی شارپازتیی، له‌ خۆشیدا خه‌وم لئ که‌وت. به‌یانی پاش چای خوارده‌نوه له‌گه‌ل (فه‌ره‌ج)دا گه‌لیک جیگای تر گه‌رام. نه‌ویش له‌ پتدا له‌به‌بته‌ راباردنی دینه‌که‌وه قسه‌ی بۆ نه‌کردم، ده‌یگوت:

سالی نۆ بهر دهگرئ:

- ۱- مازوو: که بۆ بیده و بستین «تجاره» دست نهدات.
- ۲- جهوت: که بهکاری تالدانی مەشکه دئ. بهلام نهم بهره هی دار مازوو نییه، هی دار بهرووه.
- ۳- بهروو: که بۆ نانی مرۆف و گیانه بهریش دست نهدات.
- ۴- گزگل: نهمه بۆ تالدان بهکار نههینئ.
- ۵- خرنوک: بۆ بیده و بستین، بۆ تالدانی مەشکه بهکار نههینئ.
- ۶- سیچکه: نهمیش له گهل مازوو ههر بۆ تالدانی مەشکه بهکار نههینئ.
- ۷- دهمرکانه: بۆ چاگردنهوی برین بهکار نههینئ.
- ۸- قشکه: نهمه که زۆی لاسر دهبارئ، بۆ تالدانی مەشکه پیش بهکار نههینئ.
- ۹- که لا: له نزیك پاییزهوه که لاکهی لئ دهکه نهوه به چله که بهوه دهیخه نه ناولق و پۆی داره که می خۆ بهوه، ههتا زستانن. لای خۆیان «گهلی» ی پئ نه لئین، نهمه بۆ خواردنی زندهوهه (حیوانات) بهکار نههینئ.

داره بهن

ئینجا (همه فهوج) له پایهت (داره بهن) یاخود (دارقه زوان) هوه قسهی کرد، گوئی:

«دیسانهوه (داره بهن) یان (دارقه زوان) که بهره که می بریتیه له قه زوانه شینه، له دهمه پاییزدا قه ده که می له زۆر لاره بریندار نهگرئ، کۆچه لهی قوری پتوه دهنئ. بنیشتی لئ دهر دئین، داره که می بۆ سووتاندن به که لک دئ، وهک (بوخورد) بۆنی خۆشه.»

گوزهرانی وهراز

جینگا که بهرده لانی بوو، دهشتی کهم بوو، چه و چو غور دئیک بوو که پر بوو له رفز و ههرمن و بههن، نهو تهرجه دارانهی که له ممو پیش ناوم بردوون، دانیشتوانی گوندی «وهرازه» له ممر نهوانه نهوین، ههرچی دهغل و دانه له شارباژێری دهکرن، «وهرازه» به ههرمن و ترئ و مازوو و بهروو به ناوبانگه، باخاته کانی سئ هزار که زتیک دهرت دهبنهوه، سی مالتیک له گونده که دا دانیشتون، ژماره سهریان نهگاته (۱۵۰) سهد و پهنجاکمیتک.

(رهشید ناغا) سهردارانه، نهو دهپهک «زهکات» یان لئ کۆ نهگاتهوه، بهلام له راستیدا پتریان لئ نهستین، خۆشی هه ندیکی لئ نه دات به فهرمانه زهواپی، هه ندیگ له لادییه کان رتیک کهوتیون که نیتر له ممو دوا فهرمانی به بیگاری بۆ نهکهن، زۆر لئی دلشکاو بوون. بهلام (حاجی سوجه ممد) نامۆزگاری (پوروه حه بی) ای کرد، گوئی: «تۆ جارن چهن دات بهندهی بۆ کردوون، نیسته دوو نهوهنده بهنده بییان بۆ بکه، چونکه نیسته که دستیان کورته به سهرتانا، نهوه بۆ تۆ هونه ره که بهنده بییان زۆر تر بۆ بکهیت!؟» نهویش ژبیر بوو، گوئی: «به گویت نه که؟!»، (رهشید ناغا) که پر و ساباتی لهوئ کردبوو، ژنه که میشی

لهوئى بوو، «نعمين ناغايى» لىك، نىسته نامه نووسين و ژميركارى بو نىكات، سالى بمسى ليره و هندیكى گنم و جز، خوئى كرده كوئى دهكا، لادىييه كان (نعمين ناغايى) يان زور خوش نىك، چونكه بىن و هيه. هه رووك بىسرياندا دى، شيردى براگهئى دهكات كه زورىان لى نىكات.

رەوشتى پشدرى

(نعمين ناغايى) له بابەت رەوشتى پشدرىيەوه گوتى: «خاكى پشدر له پردى (تەبەت) بەولاره، بەگشتى زەوى ناغايانى (ميراو دەلى) يە. هه مووشيان ناموزا و خزم و خوارزاي يەكترن. هه رەبەكه هەشت نۆده گوندىكى لىزير دەستايە. له شهردا يەك نەگرن و وهك برا بەگژ دورمندا دەچن. له خوئيشدا وهك يەك خىزان گەوره و بچووكى خوئيان نەخوتننەوه. ناغايگان زورىان ژير و خوتننەوارن، چاك كردهوه و رەفتارن. هه موو كۆچك (دبوخان يان هه يە، رۆژ هەتا نىوارى رىوار، خزم و خوا، بمسزمان و لات و ههزار لهو كۆچكەدا بەنەرمى و شيرىنيەكهوه چىشت و نانايان (بەخوئايى) دەرخوارد نەدرى. تا ميوانيان بىن، دليان خوئىرى لى دى. زور رووخوشن له تەك ژير دەسته كانياندا. پىاريان هه يە گونده كانيان بو بەريوه دەبن. زور بىن فىزن له گەل گوندىيه كاناندا. پىزىكى زورىش له سەيدا (مەلا) و پىر و ماموستا و پىش سەي و پىاوى زرنىگان دەرگن. نەگەر بىتو ناغايەك له ناوياندا ناپىاوه تىيه كيان له گەل بكات، ياخود كه تىتىكى لى رووبدات، ناغايگانى تر له بهر خزمه يەتى چاو تر سىنى چاو تر سىنى ناكەن و سەرزەنشى ناكەن و جه زەبه يى ناكە بىتن. له جىاتى نەوه له هه ر دىيه تىگه پىشترىوه كه هەلدە بىترن و كوئيان دكه نەوه تا ژماره يان دهكاتە پەنج شەست كه سىنك. له وانە كۆزىنك پىنك نەهين، ناپىاوه تى ناغايەكه نەخەنە بەردەمى نەو كۆره. ناغايگان خوئيان لهو كه تە ناگە بىتن، بەلام پىاوه ژىره كان لهو كارساتە نەكۆلنەوه و بىرىشى لى نەكه نەوه. نەيكەنە پراوئىز و گفترگو لىسەرى. نەگەر له راستيدا (ناغايەكه) نەو كردهوه ناپەسندەى كردهبوو، نەوا فەرمانى بىسەردا نەدن، لەسەر بىرپارى هه موويان. نىنجا لەشكرىكى پشدرى جه نگاوه ر دەدەنە پىشت خوئيان و رووهو مالى (ناغايەكه) مەل نەنبن، فەرمانى كۆره كه يى جىبه جى دكهن، زورى لى دكهن ماله كه يى بار بكات و بچىتە نەودىو سنورى پشدرەوه.

هەندىك جار تالانىشى دكهن، ناپا نەوى بىتەوه. زوىيه كاني دابەش دكهن، مەگەر له پاش سالىك ياخود زورىتر، بەهوى ناغايگانەوه تكيان لى بكات و بىتە گونده كه يى خوئى، (نعمين بەگى قامىش) كه ناغايەكى پشدرى بووه، سى جار بەه چەشەئى لى هاتووه!».

پشدر كۆمارىكه بو خوئى

نەمه ديارە كه نەم شىوه كاروبار هەلسو پواندەن گەلىك كەلكى هه يە. هه رووك له كۆمارىكى دىوكراتى بچىن وايه! چونكه هىزى فەرماندارى بەدەست گەلەوه يە، سەربەستى و مافىتىكى زوره كه دراوه بەدانىشتووانى ناوچه كه. له مەوه كردهوه و رەفتارى شىرىن، خوئشەوىسى، كارى ناپىاوانە نەكردن، زور له ژىردەست و گەل نەكردن، ژىرى، پراوئىزكارى پەيدا دەبن. بەراستى نەمه كردهوه و كارىكى شىرىنە و

دهستوریکی رهندینه، بزیه «میراوده‌لی» یه‌کان هتا نیستا هیچ کمینک سر نه‌که وتوو به‌سیراندا و کز و بین ده‌سلاتی نه‌کردوون. زۆر جاری وا هه‌بووه له‌سر خاکه‌کی خۆیان کردۆته‌وه و خۆشیان داوه به‌کوشت، توپ و تفهنگی پۆم و عجه‌میان گرتوو و له‌شکره‌کانیان تفر و توونا کردوون. هه‌رچی هه‌رای ناو مسکینه‌کانیشه هه‌ر ناغای گوند خۆی نه‌یانکوژنیتته‌وه و نه‌یان بریتته‌وه، له‌به‌ر نه‌وه (پشده‌ر) له هه‌مرو جیهیکی تری کوردستان بین ترستره.

له‌م چهندانه‌دا پشده‌ریه‌کان بیستبوویان که فه‌رمانه‌ه‌وایی عیراق نیازی وایه، که (قه‌لادزێ) بکات به‌بنکه‌یه‌کی فه‌رمانه‌ه‌وایی. جا بز نه‌وی چنگالی بیگانه له‌ خاکیاندا گیر نه‌بن، که‌وته فریای خۆیان. کاربه‌ده‌ستانیان دی و هه‌لیان و شانده‌وه، هه‌رچه‌نده (ناوچه‌ی پشده‌ر) خۆی هه‌روه‌ک فه‌رمانه‌ه‌واییه‌کی کۆمار (جمهوریه‌ت‌ای) وایه. به‌لام وه‌ک خه‌ریکی نه‌وه‌بن فه‌رمانه‌ه‌واییه‌کی کوردی دابه‌زرتن و هه‌هایه!

له (په‌ردی ته‌یه‌ت) به‌م لاره‌ که (سیوه‌یل‌ه) هه‌ندێ ناغای به‌زۆر فه‌رمان نه‌ده‌ن به‌سر مسکینه‌دا. له‌به‌ر نه‌وه مسکینه‌کان خۆشیان ناوین. (په‌شید ناغای) تۆزیک زۆرداره، که‌چی مسکینه‌کان له (په‌زابه‌کی قایقام) زۆر بین گله‌بین. مسکینه‌کان پشیان خۆشه‌ که (په‌زابه‌گ) به‌رتیل ناخوات، دیاری وه‌رناگرێ. زۆردارییان لێ ناکات، به‌جوانیش هه‌ل نه‌کات له‌گه‌لیاندا. هیچ پیاویکی (په‌زابه‌گ) ناتوانن بین پاره پووشکه‌یه‌ک له‌ مسکین بستین.

پشده‌ریه‌کان نازان، خاوه‌ن قسه‌ی خۆیان، چاکه‌پشیان له‌به‌ر چاوه، نه‌یده‌نه‌وه. هه‌موویان یه‌ک دل و یه‌ک زمان، ته‌نیا (هه‌بایسی مه‌حمود ناغای) یان ته‌یا به‌ که‌ خۆی و پشده‌ریه‌کانی له‌مه‌ر خۆی تۆزیک ناکوژن له‌گه‌ل ده‌سته‌ی (با به‌کری سه‌لیم ناغای) دا. له‌گه‌ل نه‌مه‌پیدا هیچ شه‌ر و هه‌رایه‌ک له‌ناویاندا نییه.

شتیکی سه‌یریان بز گه‌ترامه‌وه. گوتیان: له (مه‌رگه) به‌سه‌ر شاخه‌وه‌گه‌وه سواریتک به‌خۆی و نه‌سه‌که‌یه‌وه بووه به‌به‌ردا. بیگومان شتی وا روونادات. هه‌ر نه‌بن جیتماویکی کوردانه‌بن، که له سه‌رده‌می زۆر کۆنه‌وه بزمان به‌جن مابن.

سینگی ۱۹۲۹/۸/۲۷

به‌یانی دوو شه‌مه له‌ ته‌ک (حاجی مه‌مه‌د) دا له (په‌وره‌ه‌بین) مالناواییمان کرد. گه‌لێ تگای لێ کردین که بچینه‌وه. به‌ند نه‌بوین. به‌سواریتکی زۆره‌وه لێ جیا بوینه‌وه. به‌دوو سات گه‌بشینه‌ گوندی (سینگی) که له‌ناو جه‌رگه‌ی (شاریاژێر) دایه. حاجی مه‌مه‌د له‌ پێدا سه‌رگۆزشته و قسه‌ی خۆشی بز ده‌گه‌ترامه‌وه. له‌به‌ر دهم چه‌مه‌که‌دا چاوه‌ندانزتکی لاله‌زاره‌که‌م به‌وته‌گره‌که‌م گرت. نه‌سه‌که‌م به‌ریوو. چوو هه‌ر مه‌ینه‌که‌ی حاجی. گه‌لێک هه‌رووجاچی کرد. وزه‌ی لێ تیک داین، کردمان به‌دیه‌که‌دا. له‌وێ به‌ستمانه‌وه. له‌ مالی ناشاریه‌کی حاجی مه‌مه‌د که ناوی «حه‌مه سلیمان» بوو لاسان دا. نانی نیوه‌زمان له‌وێ خوارد. چایمان خواره‌وه. پاش نوێژکردن. وینه‌یه‌کی تری دیه‌که‌م کیشا، تۆزێ له‌سه‌ر

گردی (پیر هوزی) حماسینه‌وه. به‌ت‌ماشاگردنی چاون‌ندازی نهم چهم و چوغورد و چیمهن و لاله‌زار و نزاره ختم شادمان کرد، نینجا به‌ناو باخاتدا رۆشتین، له‌پاش گه‌رانیکی بیست وردیله (ده‌قیقه) یی هیشتا نیوه‌یاغان نه‌پرسیو، به‌ناو چنار و عمر‌عمردا رۆشتین، لهم بهر و له‌وبیری (قول‌له‌کی سیوه‌یل) هوه دار قوخی شه‌نگ و شوخ هه‌بوون. له‌وبهر نه‌وانه‌وه هه‌ندئێ قوخصان خوارد. به‌کوتمه‌له که‌له‌میوتیک گه‌یشتین به‌چره دارستانیکی به‌هیتی ناوازی سینکیدا تیپه‌ر بووین. به‌هیتی سینکێ له‌هه‌موو شوینیکی ناوچه‌ی سلیمانیدا به‌ناو‌بانگه. به‌لام نه‌مه‌سال، نه‌ پار، له‌به‌ر کولله به‌ری نه‌گرتبوو. پاش نه‌وه به‌ناو کوتمه‌له دار سێو و هه‌لووژه و قه‌ییدا رۆشتین. نینجا به‌وێتر سێبه‌ری شه‌نگه توودا. دوا‌ی نه‌وه به‌ناو ناو و نه‌رمه ده‌شتی مه‌ره‌زه‌ی شیخاندا رینگامان بری. به‌راستی نهم شوته خوشانه و نهم چاون‌ندازه جوانانه منیان گه‌شکه‌دار کردبوو. له‌ رێ لاهان دا. نوێژمان کرد. چووینه ماله‌وه. نهم‌پمان هینایه ده‌سه‌وه. له‌ تک حاجیدا روو به‌دمشت و دهر رینگامان گرت‌به‌ر. له‌واژه تیپه‌رمان کرد، به‌غار به‌ناو نه‌وه‌موو دارمازوو و دار به‌رووی کتوو و کمژه‌دا رابوردین، له‌گه‌ل زه‌رده‌په‌ردا گه‌یشتینه ماله‌وه، دابه‌زین.

پیتوسته نه‌وه‌پش ب‌لیم که له کاتی جیابوونه‌وه‌ماندا له دینی (سینکێ)، (حه‌مه سلیمان‌ای خان‌خوێتمان زۆر له‌گه‌لمان خه‌ریک بوو که ب‌یئینه‌وه، به‌لام نه‌مانه‌وه، به‌رپێژنکی زۆره‌وه په‌وانه‌ی کردین. که سه‌رچم دا مالی (حه‌مه سلیمان) سیانزه پوره هه‌نگیان هه‌بوو. که هه‌موو له پوره هه‌نگی چیاوه هاتبوونه نه‌وی. به‌لێ، له (سینکێ) یشدا به‌م جوژه خوشیه‌وه وامان بوارد. (سینکێ) بیست مالیکی تیا‌بوو که ژماره سه‌ریان خو‌ی نه‌دا له سه‌د که‌ستیک. (په‌زابه‌گ) یان خوش نه‌وی. فه‌رمانبه‌ری خه‌لکی خاکی خو‌مانیان پین چاکه. رقیان له بێگانه زۆر نه‌بیته‌وه. زۆر هه‌زبان نه‌کرد و ناو‌اتیان نه‌خواست که (ئیه‌راهم نه‌فه‌ندی) ای دادگه‌ر (قاضی) ای شارباژێر نه‌گوێزێته‌وه بۆ جێگایه‌کی تر، نه‌وه‌ک بێگانه‌یه‌کی بخه‌نه جێ و خرابی له‌گه‌ل لادییبه‌کاندا بکات.

دانشتووانی نهم گونده گوزهرانیان له‌سه‌ر فرۆشتنی نهم به‌رهمانه‌یه: ترێ، به‌هن، ده‌غل و دان، داری سووتاندن، هه‌نگوین، (سینکێ) ترێ و هه‌نجیرنکی جوانی هه‌به.

چوارتا ۱۹۲۹/۸/۳۰

به‌یانی رۆژی پینچ شه‌مه هیشتا خو‌ر نه‌که‌وتیوو، له‌گه‌ل (حاجی ر‌مشید) دا به‌ناو دار و ده‌وه‌نی چیا و چهم و چوغوردی (قه‌لا چوالان) دا رۆشتین و رووسان کردد چوارتا. کزه‌بای به‌یانیش که له‌ بالی نهم‌په‌که‌می نه‌دا شه‌نگ و شوخی کردبوو له‌و کاته‌دا رۆژ دهم به‌پێنکه‌نینه‌وه له‌ که‌له‌وه خو‌ی دهر‌خت پرشنگیدا. شه‌وی دهر‌په‌راند و به‌سه‌ر هه‌موو زنده‌ه‌ور و دار و دهر‌ختی جیهاندا خوشه‌ویستی په‌خشان کرد. کو‌تره‌کان که به‌سه‌ر چلی دهر‌خته‌کانه‌وه بوون، دهر‌که‌وتن و به‌رسینگیان به‌تیشکی زه‌رینی رۆژکه رازابه‌وه. کاتیکمان زانی له‌ نزیک باخه‌کانی چوارتاوه پۆلنکی بێن شو‌مار. له‌ که‌و و کو‌تر و کو‌تره‌باریکه له‌ ترسی نيمه دایان له‌ شه‌قه‌ی بال و روو به‌هه‌ورازی چیاکه ده‌ستیان کرد به‌فرین.

به‌ناو چیمهن و لاله‌زاری (چوارتا) یشدا له‌ رینگایه‌که‌وه که نهم بهر و نه‌وبه‌ری به‌په‌رژینی گولێ رهنگین

تەنیشت گىرابوو، تىپە پەمان كۆرد. ئەسپە كاتمان لە دىيەكە بەستەو، و، ڤوو بە چايخانەكە ڤۆيشتىن. پىنج شەش ھەنگاوتىكمان مابوو بگەينە چايخانەكە ھاوڤتەيەكى خۆشەويست، (شىخ ڤەنوفى سەيد نۆورى نەقىب)م پىن گەيشت. بەرۋويەكى خۆشەو ماندوونەبوونى لىن كۆردىن و بردىنە ناو چايخانەكەو، دايانين و خواردنى ناشاي دەرخوارد دابىن. پاش ئەو بردىنە سەر كانى، سوورە چنارتىكى پىشان دام. ئەمەندە نەستور و زلام بوو، بە پىشتىتتىكى ھەشت كەزى تەنگەي نە نەھاتەو يەك!، دارەكە ئەمەندە گەورە بوو، لەناو لەبى سەرۋويدا پىساو دەپتوانى بەتەراوتى تىبا رايكشنى. شرتەكەي تەخت بوو، وەكو تەخت. ھەنگىتىكى باشش لەناو دارەكەدا ھەمابوو. چوارتا پىيەكان باوڤەريان وا بوو كە نەم دارە لەسەر كۆڤى پىساوچاكتىك نىژرابوو. لەبەر ئەو نەبە دەست لە ھەنگىنەكەي ناوى بدۆن. دە سال بوو ئەو ھەنگىنە مابوو، كەس دەستى لىن نەدابوو. ھەنگىنەكە ڤۆچوو بوو، تا گەيشتوو بى دارەكە!.

لەگەل (حاجى رەشىد)دا چوونە لاي (ئىبراھىم نەفەندى دادگەر)، گەلتيك ميان نەوازي و قەسى خۆشى بۆ كۆردىن، زۆرى پىن نەچوو، (شىخ ڤەنوف) ھات بەدواما، بۆ ناوبانخ و چەرس. لىترە (چەرس) بەو جىيە نەلەين كە لە ناو رەزا پىن و مېتوژ و دۆشاو و باسوقى تىبا دروست بگەن. لە ڤى دوو سى و تىنەمان گرت، ھى خۆم لەگەل سەراكەدا، لە رەزەكەيدا ھەندى تىرتى ناوازي دەرخوارد دابىن. بەلای درەختى ھەرمىن و قۆخ و قەسيدا ڤوو بەھەوراز ڤۆيشتىن. لىق دارەكان نەشانەو، بەكەزەباي چىاكە نەمەكانەو. لەرەيدا و تەيەكى (شىخ ڤەنوف)م گرت. بەدارتاشىنك گەيشتىن كاسەي دارى دروست نەكرد. تاوتىك سەبرى دەستمان كۆرد. پاشان چوون پىن سەبرى مزگەوت و ساباتەكەي (ڤەزەبەگ)، نىنجا بۆ مالى (شىخ ڤەنوف) كە لەوئى نانتىكى ناوازي بۆ نامادە كۆردبوون.

سات نىزىكى ھەوت بوو. چوونە نۆيى. لەسەر سەربانى مزگەوتەكە نۆستىن تا ساتى ھەشت و نىو، لە چايخانە خۆشەكەدا چايەكى رەنگىنمان نۆش كۆرد. چوونەو بۆ لاي دادگەر. مالتاوا پىمان لىن كۆرد. چوونە سەراكەو، تازە فەرمانەرەوايى دروستى كۆردبوو. لەناو ھەرشەكەيا ھەموو جۆرە گولتيك ڤۆتەرابوو، پەنجەرە و دەرگاكانى رەنگ كرابوون. دوو قولى تىاكرابوو، بۆ شەرە تەفەنگ. تازە چشتەرەكەي تىبا دروست نەكرا بۆ ئەسپەكانى باليازەكان. وەستاكان نەيىن (نەرمەنى) بوون، ھەموو كرىتكارەكان كۆردبوون. داخەكەم گەلتيك چاوەروانى (شىخ ڤەنوف)مان كۆرد و گەراين بەدوايدا، نەمان دۆزىيەو نەمانۆيست مالتاوايى لىن بگەين. كە سات خۆي دا لە دەي نىسوارە، ناچار بوون ملمان نا بەرەنگاوە، لە خوار دىيەكەو و تەيەكى چاوەندازى چوارتا م گرت.

نىتر ھەر بەدەم رىتو گۆرانى خۆش خۆش و قەسى بەجۆشم بۆ (حاجى رەشىد) نەكرد. ئەم (حاجى رەشىد)، و براكەيشى (حاجى موحەمەد)، ھەردوو كيان خزم دۆست و پىاوى چاك بوون. ھەردوو خىزان لە مالىكدا بوون. بەھەموو (دەرلە) ھەر چوار خىزانى تىبا بوو. بەلای مەنو (حاجى موحەمەد) باشتر بوو لە (حاجى رەشىد)، چونكە سەر و زمانى خۆشتر و ڤووى شىرئىتر و نەرمتر بوو. پىش ئەوئى پىن بەشيان لەلواي دىتى (شەمس ناوا)و لەگۆي چەمەكە نۆتەمان كۆرد. نىوساتىك بوو تارىكى داھاتبوو، كەبشتەو (دەرلە) و بەكەسوكارمان شادبوونەو.

بیش نوهی قسه کم ته او بکم، نه لیم؛ چوارتا هر سی مالتیک نه بوو. چل مالتی بالبازیشی تیا بوو. سن سه د کس سر بازیشی تیا بوو. دتیه کی ناودار و پوز و سه وزه دار و. پر له درخت و دار و، چاونه ندازی جوان بوو. بنکه ای ناوچه (قضا ای شاریا تپیش بوو.

دوا قسه ۱۹۲۹/۹/۲

سیانزه روژمان له (شاریا تپ) دا رابوارد. سویاس بز خوا، بن روی به خو شیبوه گه راینه وه. چن و شوینی خزمان له دپهاتی: (سیرمه نیرگ) و (گه نکاوا) و (دیره له) و (قه لا چوالان) و (ودراز) و (سینک) و (واژه) و (چاروتا) دا خوش کرد و به خو شیبوه راسان بوارد. له مالتی هه موو لایه کیاندا میوانداریه کی ناوازه مان کرا، که هه رگیز له بیرم ناچتته وه و خوایش یارین هه ول نه دم توله یان بز بکه موه. که هاتینه وه بز (سلیمانی) له ناوه سازگاره سارده که ی شاخه ره نگینه که ی (نه زمر) تینوتیمان شکا.

له م گشته مدا له گه لیک رووه وه زانیم دستکوت و چاوم کرایه وه. له پاش سویاسی خوا، سویاسی (حاجی ره شید) و (حاجی موحه محمد) و (پوره حه بن) و (شیخ ره نروف) و نهو که سانه نه کم که میوانداریان کردم و. به هژی نه وانیشه وه له زور رووه وه له نیشتانه نازداره کم و گه له خو شه وسته کم شاره زا بووم و نزدیکش بوومه وه.

تافی کورینیم

په‌زیشک^(۱) پیتی گوتم: بخوینیت دهریت!



تا توانیم له (سلیمانی) جیا بسمه‌وه و بگه‌مه خویندنگای دووه‌مین (ثانوی) له به‌غدا، زۆر گیروگرفتم هاته‌به‌ر. باوکم چه‌زی ده‌کرد بچمه به‌غداد، بۆ ئەو‌هی تیبیگه‌م و پیتیگه‌م و شاره‌زاییم. به‌لام دایکم ده‌پاراییه‌وه و هه‌ولی ده‌دا که نه‌چه به‌غدا. هه‌ندیک خزمی خراپیش چاویان به‌راییی نه‌ده‌دا^(۲) که من پیش کوره‌کانیان بکه‌وم، ئەوانیش فروفتیلیان ده‌کرد بۆ ئەو‌هی نه‌چه به‌غدا بۆ خویندن. به‌لام من، به‌یارم دا بچمه به‌غدا و، چویشم! ئەو ده‌مه‌ کز و لاواز و کورته‌بته‌ بووم. کیشانه‌م به‌جلویه‌ریگیشه‌وه (۳۶) سی و شش کیلوگرام بوو! چه‌رم ده‌کرد منیش وه‌ک هاو‌ریکانم که‌له‌گه‌ت و به‌هینز و قه‌له‌و بیم! به‌و بیردی که په‌زیشکیکی شاره‌زا ریگام پیشان بدات بۆ ته‌ندروستی و قه‌له‌وی و که‌له‌گه‌ت بوون، چوومه لای به‌کتکیان. پیتی گوتم: «تۆ به‌رگه‌ی خویندن ناگرت.

نه‌گه‌ر بخویتی تا سالیکی تر دهریت!؟ نه‌گه‌ر ده‌ته‌وی ته‌ندروست و قه‌له‌و و که‌له‌گه‌ت بیت، پتویسته واز له خویندن به‌هینیت!

ویستم له به‌غدا بچمه (خانوی مام‌زستایان: دار المعلمین) هوه. گوتیان: «ته‌مه‌نت له شانزه‌ سال که‌متره‌ ناتوانین وه‌رتیگرین!» گه‌لیک هه‌ولم دا بچمه ئەو‌ی. به‌لام سه‌ری نه‌گرت. به‌ته‌نیشته‌ ئەو‌یشه‌وه خزمه‌کانی به‌غدا، سه‌ریان کرده سه‌رم، نه‌یانیه‌شته بچمه ئەو‌ی، خستیمانه (خویندنگای دووه‌مینی بنکه‌یی: الشانویه‌ مرکزیه) وه. له مالی خالیکی‌دا ده‌مخوارد و ده‌نوستم. له‌گه‌ل ئەو‌هیشدا که مالی خالم و خزمه‌کانی ترم له مالی خۆمان زۆرتر دلپیان راده‌گرت و، به‌که‌لکم ده‌هاتن، که تا ده‌میتم چاکه‌یان له‌بیر ناچیته‌وه، به‌لام من ئەم نه‌نجامه‌م پین خۆش نه‌بوو! بی‌شجگه‌ له‌وه‌ی که شه‌رمین بووم، هه‌ستیشم به‌گرانی باری چاکه‌ی ئەوان ده‌کرد. ده‌ترسام له‌وه‌ی ئەو چاکه‌ی‌م پین نه‌دریته‌وه. هه‌روه‌ها هه‌ستم به‌کزی و هه‌ژاری و پین ده‌سه‌لاتی خۆشمان ده‌کرد. خۆم له به‌ندیخانه‌یه‌کی رۆژگارا ده‌دی! که شه‌وی نوستم لیفته‌که‌م کیشا به‌سه‌ر خۆمدا و به‌دزیه‌وه ده‌گریام، تا خه‌و بردمیه‌وه بۆ به‌یان!...

(۱) په‌زیشک: پزیشک

(۲) به‌راییی نه‌ده‌هات.

گهشتی پینجویین

له سالی ۱۹۳۰هـ

رینکھوتن ۱۹۳۰/۷/۲۵

دهمیک بوو، به ناواتی گهشتی پینجویینه بووم. چونکه «پینجویین» پارچه په که له (کوردهستان) ای خوشه ریست. نیشتمانه وهکو سلیمانی. نار و با و چاونه ننداز و باخ و باختیگی هه به، له هی هره شوتنه ناو داره گانی کوردهستان نمژمیرری. چونکه کوردی تیا به و، هه مویش به زمانی (کوردی) قسه نه کن.

جا من چۆن نه ده چورمه (پینجویین) که نم هه موو شتانه ی هه بین و، جینگایه کیش بین. شیری گه وره، (شیخ مه محمود)، دامه زرتیره (فرمانه بوایی کوردهستانی خوارووی) تیدا بین. وایش هه لکه و تین که هه موو فرمانه روا دوژمه نه کان به کورد، به په رۆشه مه بین بوئی... به لئی ده بوو بچوو مایه (پینجویین). چونکه خوتندنگا داخرا بوو. نۆره ی پشوو بوو. له شیشم لاراز بوو بوو. ده بوو گیانم بیروژتیمه مه و، له شیشم به تین بکه موه. تا بتوانم له پیناو پیشکه و تنی نیشتمانه که ما به ختیان بکه..

له گهل هاورپی و خزمیکما (نوری نه فندی حاجی صالح ناغا)، که ممری رۆشتیمان به ست. به پیاوه تی نه و ره دوو نه سپی کرپی گرته مان ده ستکورت. نه سپه کان هه رچهند تره فاقه کانیان نه ختن شروپر بوون، به لام له ره و تا خوشه ره بوون. ده ستی جلی کوردی جوانم هه بوو. له به رم کرد، کاله به کی نایا بیشم له هاورپی به کی خوشه و یستی کۆتیه وه به دیاری بو هاتبوو، له پیتم کرد. وینه گر (فۆتوگراف) تیکی باشیم هه بوو هه ندی که له یه لم بو کرپی و هه لم گرت. چه قه به کی هه و را بیشم هه بوو خسته م گیر فامه وه. هه گبه که بشم دایه ست به پاشکۆی نه سپه که مدا. له پاش نه مه ی له نان و چای خواردنی به یانی بو موه وه، هه ردوو ده ستی سهروه رانی خۆم، باوکم و دایکم ماچ کرد و، سواری بارگیره کم بووم و که و قه پینگا. هه ر به غار رۆیشتم هه تا که شسته به رمالی (نوری نه فندی) ای هاورپیم.

(نوری نه فندی) ایش له خۆ کۆکرده نو ددا بوو. ده میک بوو کاروانه که به جیتی هیشتبووین. دامان له ناو زنگی و غارمان کرد به پینگای کۆژده دا. نه و مستاینه وه تا له وانیشمان تیه پر کرد. گه یشتینه چایخانه که ی شاخی (گۆژده)، له وئی دایه زین. که ته ماشامان کرد کاروانی تکی تریش له وئی دایه زیبوو. نه سپه گانمان به گرتسوانه ی چایخانه که وه به ستاره. هاتینه ناو وه، دانیشین. به لام چیمان دی؟!... دیان دوو سن کورپه ی گه وره که له گلی سورر دروست کرابوون، دانرابوون له ناو ه راستی چایخانه که دا. په کیتیکیان هه ر بو نه وه دانرابوو، که له ته نه که ی پاک و خاوتندا ناری له و کانی به دوروه بو هیتین که که وتوره ته دایتنی شاخه که وه. له و چایخانه چۆله وانی به دا. ته ختی دانیشتنی وه دا دانرابوو، که له هی چایخانه ناو ه نجیبه گانی سلیمانی که متر نه بوون. له کاتیکا چای هینه ره که، چایه که ی بو ده خستینه سه میتزکی بالا به رز، شنه ی بای به یان ده هات و گیانی ده کورینه وه به به ردا. شاری «سلیمانی» یش وه کو

تاقه سیتیک، له دورروه ده‌رگوت، که به‌میخک نیگارپژ کرابن. تا رایکی زترنی تیشکی پژشکی
 توره سر و لق و پژی داره‌کانی چیاکه و میترگ و میترغوزاره‌کانی سر شاخه‌کی داپژشیبو.
 به‌رچایمان خوارد و به‌سر شاخه‌که‌دا به‌نمسه‌کافانه‌وه هلگه‌راین. له پاشا که‌وتینه خورای و
 لیژاییه‌که‌وه، به‌باریکه ریبه‌کدا تیپه‌رمان کرد. پاشان که‌وتینه کوسپاییه‌که‌وه، به‌ناسانی پیادا
 راپوردین. دیسانوه هلگه‌راینوه به‌ناو نه‌وه هممو به‌رده‌لانیبه‌دا، که نیشر شاخه‌که به‌ترحتیکی وای لن
 هات به‌گران ده‌مانتوانی بچین به‌پژوه، له‌سر ناموزگاری باوکم، هتا له‌وسه به‌ره‌وه خورایسه بوینه‌وه
 سواری نمسپ نه‌بوم. نمسه‌که‌به به‌ده‌سه‌وه رانه‌کیشا. منیش گیرفانم پر کردبو له نوقول و دهنکه
 کورله‌که. هر به‌ریتگاره قسه‌مان ده‌کرد و، دهنک دهنک، له‌گمل هارپتیکه‌ما لیمان ده‌خواردن، که‌وتینه‌وه
 ده‌شایی. له دورروه بیستانیکمان دی. به‌غار چوینه ناوه‌وه که پرسیارمان کرد هیچ شتیکمی پن
 نه‌که‌بشتیور. نیشر به‌شاخه‌که‌دا هلگه‌راین، تا چوینه سر کانیک. ناوه‌کی گله‌ن ساردبو. خومان و
 نه‌سه‌کافان تیر و پر ناومان خواردوه. که‌چی له‌پیش نه‌مه‌یشدا، له چاپخانه‌کی (بناریله) لامان دابو
 و، ناویشمان خواردبووه‌وه. له پاش نه‌مه‌ی چند خوار و ژوروتیکمان کرد هه‌ستمان به‌ماندوو بووتیکی
 توارو کرد. هر خوا خورای نه‌وه‌مان بو، بگه‌ینه جیبه‌ک و لابده‌ین، تا تیر ناو بخوتینه‌وه و به‌مستینه‌وه.
 هر نه‌وه‌نده‌مان زانی له‌سر توره سهری شاخیک چاپخانه‌به‌کمان به‌دی کرد. گه‌بشتین و لامان دا.
 به‌رکولتیکمان بز کرد. له‌وتی گه‌لیک خه‌لکی سلیمانی لن بو. هممو‌ومان ده‌ناسین. تنانمت (نوری
 نه‌فندی) لاداییه‌کانیشی نه‌ناسی. چایی بز یه‌کینکیان کری. ده‌ستیان کرد به‌قسه‌کردن و راپوردن. کایرا
 ده‌ستی کرد به‌پیا‌ه‌لدان (مدح) به‌باپیری (نوری) دا نیشر هیچ قسه‌ی پن نه‌ما بیکا، نه‌مه نه‌ین، که
 هممو‌ومانی پن هیتابه پیکه‌نه‌ین. گوتی: «به‌خوا باپیری خوالینخوشبوری تیرکه‌له‌کیشتیکمی باش بو!»
 رژیشتین نه‌وه‌نده‌مان پن نه‌چوو که‌وتینه سر توره سهری شاخیک که پان و فراوان بو. نوتومبیل
 به‌ناسانی پیا ده‌رژشت. (نوری نه‌فندی) په‌نجی درژ کرد. له دامینتی شاخه‌که، له‌ناو دژل و
 چالاییه‌کی قورلدا دینیبه‌کی جوانکیلانه‌ی پیشان دام. هر چوار لای به‌باخ و ره‌ز و داری چنار و
 شوزبه‌ی تنرابوو. گوتی نه‌مه دتی (نودتی) یه. دتی (شیخ مارف). باوکی اکاک نه‌محمدی شیخ‌ای
 ناودار، که به‌ره‌نجدانی له پیناو چاکه‌ی (کورده‌واری) دا به‌ناوبانگه. گله‌ن باسی له‌وتی بز گترامه‌وه. له
 پاشا باه‌کی فینک به‌سه‌رماندا کسه‌ی کرد. منیش ده‌ستم کرد به‌گوزانی گوتن. دلی هارپتیکه‌مم به‌وه
 خوش کرد. نیشه له کاروانه‌که گه‌لیک پیشکه‌وتیووین. تینوتیش زوری لن سه‌ندیبووین. جله‌وی
 نه‌سه‌کافان کیشاپه‌وه و جگه‌ره‌کیشتیک و مستاین، هتا نه‌وانیش هاتن. ناومان لن سه‌ندن.
 خواردمانه‌وه. نینجا هر چوارمان به‌ناو نه‌وه دژل و شاخه به‌رده‌لانیبه‌دا به‌گوزانی وتن و قسه‌کردن و تری
 و ترژی خواردن کافان راپوارد. دتی (چنگیان) پشمان له‌وبری شاخه‌که‌وه، له دورروه به‌دی کرد: نیشر
 هر رژیشتین هتا گه‌بشتینه سر چه‌م و ناویکی گه‌روه. باه‌یکی گه‌رمی ناخوش به‌سه‌رماندا تیپه‌ری.
 چند مال و کوزچیکمان له‌ژتر داره به‌رووه‌کافاندا چاو پن که‌وت. لای نه‌وان لامان دا. هتا به‌ری به‌پان
 مابنه‌وه. که به‌کسر پرومان کرده (پینجوبین).

چهمی و لیاوا

گه‌یشتینه ناو چه‌مه‌که. له پر کاربایه‌کی لادیییمان پین گه‌یشت. پین بهستی چه‌مه‌که‌ی کردبوو. خهریکی ماسی گرتن بوو. سه‌ته‌یه‌ک و ساجیکی به‌دسته‌وه بوو. که نیمه‌ی دی ه‌ردوگیانی فرین دا و ه‌رای کرده ناو ناوه‌گه‌وه، ده‌ستم ماچ بکات. وای ده‌زانی من (شیخ له‌تییفی کووی شیخ مه‌حموود ام). به‌لام، من به‌گالته‌وه پیم گوت: «شیخ له‌تیف نیم. به‌لام خزمی شیخ مه‌حمووده». ه‌تا ه‌اته نزدیکه نسه‌که‌مه‌وه ورتم نه‌کرد. به‌لام خۆم بز نه‌گیرا، نمر به‌نده‌کی و ره‌نجبه‌رتییی لئ پسه‌ند بکه‌م، له پر دهرم بری، گوت: «شیخ نیم مامه‌گیان». لیتر نه‌ویش به‌پینکه‌نیتیکه‌وه گه‌رایه‌وه.

چووین له بن داره‌که‌دا، نسه‌که‌گمانان به‌سته‌وه. چاییسان سازکرد. ه‌ندئ ناوی ساردمان نوشی. ده‌ستمان کرد به‌خۆرشتی خۆش خوادن... راکشاین، بنووین. ه‌یشتا ته‌وار چاومان گهرم نه‌کردبوو، له ده‌نگه‌ دهنگی کاروانه‌کان و زرنکه‌ زرنگی زه‌نگوله‌ی لیستر و بارگیره‌کان خه‌به‌رمان بووه‌وه. که ته‌ماشامان کرد، ن‌ما کۆمه‌لینکی گه‌وره‌ی کاروانه‌کان و خه‌لکی سلیمانی چاییسان لئ دم کردووه و، به‌ناره‌زوویه‌کی ته‌واروه نانی پیوه‌ ده‌خۆن، به‌دم نه‌وشه‌وه قه‌ نه‌گن.

من وام نه‌هاته پیش چاو، که له سایه‌ی نهم کاروانه‌ گه‌لئ به‌که‌یف و خۆشییه‌وه راده‌بوترین. چونکه له ژماره‌ نه‌ده‌هاتن. که‌چی ماندوویتی ریگا به‌ته‌رحیکی لئ کردبوون نیمه‌شیان برست بره‌وکرد، ن‌مان ده‌زانی چۆن رابووین... کات بووه ساتی نۆه‌م^(۱).

من و نوری ه‌اروتیم، به‌رگی مه‌له‌کردگمان پۆشی و له تاو ه‌الووی گه‌رما، تیر و پر له‌ناو نه‌و چه‌مه خۆشه‌دا مه‌له‌مان کرد. لیجیا خۆمان پۆشته کرده‌وه و رووبه‌رووی کانی و مه‌ره‌زه‌یه‌کی دوور رۆشتین. به‌ناو ده‌شتیکی فراواندا ریگامان بری. گه‌یشتینه به‌رمه‌ره‌زه‌یه‌ک، که له کاتی گه‌شیدا بوو. تیشکی رۆژ دوو ه‌ینده‌ی جوان کردبوو. له‌به‌ری ریگاکه‌یسه‌وه زه‌ویه‌کی پان و دریز به‌ تووتن چینه‌رابوو. ره‌نگه نه‌تله‌سییه‌که‌ی له‌به‌ر تیشکی رۆژ ده‌بریسکایه‌وه. ه‌ه‌روه‌که‌ دسه‌که‌گولئ که به‌گه‌لای ترنجۆک پینچرابین، کۆمه‌لئ کیژ و نافه‌رتی جلک نال، له‌گه‌ل می‌رد و باوکیاندا خه‌ریکی بژار بوون، ناو دوو‌گانه تووته‌کانیان رازانده‌بووه‌وه. به‌لئ و ابوو؛ ژن و پیاو، به‌یه‌که‌وه تیده‌کۆشان، ماله‌که‌یان ناوا بکه‌نمه‌وه، منداله‌کانیان، وانا کهر و که‌چه‌کانیان به‌مستینه‌وه.

نای نه‌وه چ ته‌ماشاکه‌هتکی جوان بوو؟! به‌لام چیمان بکرده‌یه؟ تینوتتی زمانی شکاندبوون. به‌ناچاری له‌گه‌ل ه‌اروتیکه‌مدا روومان کرده شاخه‌که، که لادییه‌کان ناردیانین بز کن کانییه‌کی سازگار. لیسان دا رۆشتین گه‌یشتینه کن کاربایه‌کی تووته‌وان. پرسیارمان لئ کرد. وتی: لیتره نیه، له‌و لاره‌یه. نیمه‌یش ه‌هر رۆشتین، ه‌تا گه‌یشتینه ناو دۆلینکی تمسک له‌ناو دوو شاخدا. به‌ریگایه‌کی باریکه‌له‌ی سه‌خته‌لانی و، سه‌ر به‌ره‌و ژووور و سه‌ر به‌روخواره‌دا، چه‌ند سه‌ده‌هنگاو تیکمان به‌و قه‌د پاله‌دا بری. واهان لئ ه‌ات بره‌ستمان بره‌ا و ه‌یرامان ن‌ما. نه‌وه‌نده‌ی نه‌ما‌بوو زماغان بشکن، له پر جوگه‌له‌کی

(۱) لیتره‌دا مه‌یمس کانی کوردییه، نه‌ک فه‌ره‌نگی.

تسکه لانه مان هاته پيش چاو. وهك درزيك وا بوو، بهر ووي شاخه كوه. كه سر نجان دا نو كانيه بوو كه سى چاره كه سات بوو، دوو به دوو بوى دهر و شتئين. چيمان دى؟! كانيه كمان دى، نوه نده سارد، نوه نده سازگار، هم موو نيش و نازارتك، هم موو ناخوشيه كى رابوار دنى سر چم و ماندوويتى ريتگا كى له بير بردينه وه. هر چه نده كانيه كه په جگار تسك و سره ره ره خووار و ليژر بوو، هر چه نده نوه نده جيتى دان شتتمان نه بوو، كه به ناسانى تيا، دابنشين، بهلام نو چيمن و نزاره، نو ستيه رى لاله زاره، نو شتى شمعله، ناوه سارده كه پيشي كه به لاره بوو، واى لن كرده بوو، دستمان به نمرؤنؤدا نهدا، هه ناسه مان هه لده كيشا، كه له به يانويه وه له ويدا نه بوو، تا زؤرتر شادمان بييم... هه ندى ناومان خورده وه، بهلام له نهنده زؤرتر بوو... پشويه كى شادمانيمان دا. هر چى ورده شير نييه كمان بين هه بوو، به كه يفه وه دامان كرماند. نوه نده مان بين خوش بوو، به خؤمان نه زانى، كاتيكسان زانى نيواره داهات... رؤژ كه وته كيوان، له كه له وه نزا خوازي لن كردين.

وه نه بوو بين تاريخى بگه يشتينا يه وه وار. بهلام رؤژى پرو خوش نه به يشت بكمونه بين رؤژيه وه، خؤى له پشت كيوانه، چراهه كى سوورى بو ههل كردين. تيشكى دهاو يشت. په له هوره ره كانى به رينگا وره ننگ، زهره و سوور زرين كرده بوو، له لايه كه وه به ريز هم موو ترعه گياندار و درنده يه كى لن دروست كرده بوو، له لايه كى تر شمه ده تگوت به هاره و شاييه، به گهر دنى ياقين و سر و پؤته لايى زرينه وه، كيژه كورن و ره شه لك و هه لپه ركتي ده كن، له خوشى هانتى جه رنى نوره رؤزى پيرو ز.

گه يشتينه وه هوار، له ناو نو هه موو چيمن و لاله زاره دا، له ناو نو باي شه ماله دا، ناويكسان هاته بهر. چه كه بوو، كه به ناوى دهر به نده كه ي (ولياوا) دا دهاته دهر وه، به سر نو به بردانه دا تافه تافى نكره، به ناو نو دارانه دا هازده هازى نكره. نه ويش وهك ناويته، ويته نو په له هوره رهنكارانه و نو ناسانه گوره يه ي، به رننگه شينه كه يه وه، هه روه ها ويته نو كه لا و نو دار و دره ختانه ي نه نواند. ده تگوت ناويته به ويته نو چاونه نازانعمان بو نه نويتنى، كه تزوتى له وه پيش پيى شاد و دلگوشاد بوو بوو. په رينه وه. هيشتا نكه به يشتويه سر هه واره كه، كاپراهه ك هات، سى ماسى بو هيتا بوو. ليتمان و درگرت. به دليكي خوشه وه برؤاندمان. نؤخه ي، چنده به چيژبوو! هر گيز نو خوشيه م له بير ناچيته وه. كه نامان خوراد. بيتجه له ماسيه كان شفته پشان بين بوو. چايشمان لن نابوو. بين تز ناخوش، خوشيه كى زؤرمان لن چيشتن. نيسته ش چيشكه يان له ژير دلماندايه!... كه نان خورا، بيته نكي هم موو لايه كى داگير كره. چونكه ماندو بووون و نه يان ويست به يانى، له خمو زوو هه لسن، زؤزى بين نه چو خمويان لن كه وت. كس نو بيته نكيه ي تيك نه نده مان و (نورى نه فنه ندى) و كاروانه كه مان نه بين. له پر وتم: «نؤخه ي! نيستا من خؤم له خوشيه كى بين نه نده زده نه بينم. كاشكى هه ر وام رابواردايه. بهلام خؤزگه، له موى نو كه له وه -ده ستم بزبان دريژ كره، كه لى رؤژناواي (ولياوا) م پيشان دان- نه له كترى كيك دهبوو، نوه نده ي تر نيتره ي نمشه به خشان بكردايه!... ناخ، نيتره، چ جيتگه يه كى خوش دهبوو نو هه له...؟!... كاروانه كه مان پيكنه ي. (نورى نه فنه ندى) يش به ته وسيتكوه كوتى: «بزچى. ده شن، راست ده كه ي به خوا زؤر جوان دهبوا!... بهلام نو نه م قسه يه ي هيشتا ته وا نه كرده بوو، هه ر پروم له كه له كه بوو، به قايم ده ستم كيشا به سر شانى (نورى) دا و پروشم و درگيترا بو

سەر شاخه‌که!... به‌لن راسته، نهم نهم نه‌له‌گتريکه‌ی من دهم‌وست بيبيني، نهي دی... به‌لام نه‌له‌گتريکيني وای دی که بين کوله‌که و مستابو. به‌بين تهل و دهرمان نه‌چرسکايه‌وه. بين تهنه و چرکه، دهرجروايه‌وه. نهموش شتيک برو خوا نهمين کهس نه‌يناردبوو. يه‌زدانيش نهمين له ده‌ستی کهس نه‌ده‌هات بيبيني. نهموش نه‌ستيره گه‌سه‌يه‌گ برو، ههر وه‌گ خوای گه‌وره بز دهرخستی راستی قسه‌که‌ی من، ياخود بز هيتانه دی ناوانه‌که‌ی من نازديتي وای بوو. نه‌ستيره‌که له‌وه ديور شاخه‌که‌وه به‌ناز و جيازيته‌که‌وه هه‌لده‌هات. به‌ره به‌ره سهرکه‌وت، تا هاته نه‌وه شرتيني، که به‌ناره‌زروي دلی من هه‌زار نه‌ونده زۆرت چاونه‌ندازه‌که‌ی رهنگين کرد! شهمی پيشرو کم نووستبوين. له‌به‌ر نه‌وه پيخه‌فمان لن پاکيشا و خۆمان بيته‌نگکرد. نوستين، تا ساتي هه‌شت و نهمی شه‌وه.

بۆ پينجوين ۱۹۳۰/۷/۲۶

ههرچه‌نده نه‌وه شه‌وه هه‌موو لايه‌کمان، به‌ناخوړي بارگير چوار لامان گيرابوو، نه سهرين هه‌بوو، نه دۆشه‌گ له‌سهری بنووين. ته‌نيا له‌سهر مهرجتيک و، به‌مه‌وجتيک، به‌جله‌گامانمه‌وه نوستين. به‌لام له‌به‌ر ماندوويتي رتيگا و خۆشکردني بايه‌که خه‌ويکي خۆش و ناسانمان لن که‌وت. به‌خۆمان نه‌زانی، تا به‌يانی به‌زۆر خه‌به‌ريان کردينه‌وه. که هه‌ستين، نه‌سه‌گان ناماده‌گرايوون... بارش رتيک خرابوو... هيشتا تاريک و پروون بوو، دستمان کرد به‌رۆين. به‌سهر شاخه‌که‌دا سهرکه‌وتين. که‌وتينه ناو به‌رده‌لائييه‌که‌وه. له‌به‌ر تاريکيش، که‌لتيک جار نه‌سه‌گامان هه‌لنه‌نگرتن. نزیکي سات و نيوتیک به‌وه تهرجه رۆيشته‌ين هه‌تا دهمه و هه‌تاو که‌وتين که‌وتينه ناو ده‌شتاييه‌که‌وه که گانيه‌کی ساردی له ناوه‌راست بوو.

چهند به‌رده نووتیک به‌لايا چه‌سپ گرابوو، بز نووتیکردن. به‌ههر چوارلای گانيه‌که‌بیدا بيستاني کاله‌گ و ترۆزی به‌ره‌مه هيترابوو. له دوور گانيه‌که‌بشه‌وه، چاوخانه‌يه‌کی بجووک هه‌بوو. به‌سهر چه‌ميکی قوولدا نه‌پروانی که ناوتيکی جوانی به‌ناودا دهرۆيشت. له‌وه‌به‌ر شه‌وه، له دوور له سهريانتيک دتيه‌کی بجووک هه‌بوو. (زه‌لان)يان پتي نه‌گوت. نهمه نه‌وه (زه‌لان)ه بوو، که به‌ناروو (خه‌يار) به‌ناوبانگه. له‌وي لامان دا. دستمان کرد به‌دهه و چار شتن. نينجا دستمان کرد به‌چای خواردنه‌وه. به‌لام نه‌ونده زۆريووين، چايمان به‌ناسانی به‌رنه‌که‌وت. ناچار خۆرشته‌که‌مان به‌کاله‌گ و ترۆزيه‌وه خوارد!... کاتي نيمه له‌وه دابووين، جار به‌جاري ناوهم نه‌دايه‌وه. چاوهم به‌چاونه‌ندازی شاخه‌که نه‌که‌وت، که ته‌وقه سهرکه‌ی زته‌به‌ندی تيشکی رۆژ بوو بوو. تيشکه‌که‌ی له‌ناو ناوه‌که‌ی نه‌دا، شهنشي دار و دره‌خته‌که‌ی له‌ناودا دياربوو. کزه‌بايه‌کی خۆشيش وه‌گ سۆزی به‌هاران، جار به‌جارتیک نه‌هات به‌سهرما، که‌يفي بين نه‌سندم، نهمشي بين په‌يدا نه‌کردم...

ليمان دا رۆيشته‌ين، رتيگامان که‌وته خۆشانی. به‌م لاو به‌ولاماندا وه‌گوشه‌قامه‌کانی شاره پيشکه‌وتوه‌کان، دارو دره‌خت روابوو، هه‌تاو به‌ناسته‌م ليتي نه‌داين. هيچ نازارتيکمان له‌م رتيگايه نه‌چيشت هه‌تا گه‌يشته‌نه ناو چهر دارستانيکه‌وه، که نه‌وه دهمه هه‌شت سات بوو به‌رتيگاوه بووين. سهره‌وی سهرگرده‌که بوو، که نيمه‌ی پيا دهرۆيشته‌ين. خوارو به‌يشی په‌بوو له هه‌زاران جۆر داری زله، زله، تووترک، داری به‌ردار، که جينگای درنده‌ی کينوان بوو، وه‌گ ورج و پلنگ. نه‌وه شاخی (تارييه‌ر) بوو،

که به سه‌خستی و بلندی به ناوبانگه... به‌سمر به‌رو ژووره‌یکی یه‌جگار ناخوژ و پینچ پینچ‌ژک‌دها سرکه‌وتین، تا وامان لئ هات له تەوقه سه‌ری شاخه‌که‌دا په‌کمان که‌وت. ئینجا به‌زه‌بیمان به‌بارگیره‌کاماندا هاته‌وه. تۆژی دابه‌زین. له‌ژێر داری دار به‌روودا پشویه‌کمان دا. ئیتر بایه‌کی شمالی فینکمان هه‌ناسه‌ دا. هه‌ر نه‌وه‌نده‌مان زانی کۆپه‌ کاروانه‌وانتیکی پینجوتنی به‌میدابوو. چه‌مچه (شقارت) یه‌کی لئ سه‌ندنین و به‌راگردنیکه‌وه، به‌پین، به‌و شاخه‌ سه‌ر به‌رو له‌ژێدا داگه‌راپه‌ خواره‌وه، هه‌ر بۆ نه‌مه‌ی چایه‌ک بۆ ئیسه‌ ساز بکات. ئیسه‌میش له‌دوایه‌وه‌ پۆشیتین. و اماان ده‌زانی له‌ دامیتنی شاخه‌که‌وه‌ کانی هه‌یه. که‌چی هه‌ر ده‌پۆشیتین و نه‌ی ده‌گه‌یشیتین، هه‌تا هه‌تزمان لئ برا. له‌ نه‌سه‌کان دابه‌زین به‌پین پۆشیتین. ئینجا به‌پیشماندوو بووین. دووباره‌ سوار بووینه‌وه. که‌وتینه‌ ناو ده‌شتیکی گه‌رمه‌وه‌ خه‌رماتیکی لئ بوو. دوو پیاو و ژنیک و کچتیکی یه‌جگار جوان خه‌له‌یان کۆ ده‌گه‌رده‌وه. به‌ده‌ستی که‌چه‌که‌ ده‌یه‌کی خوژشان بۆ هات و خواره‌مانه‌وه. سه‌ چاره‌که‌ ساتیکی تریشمان به‌سواری رابوارد. ئینجا گه‌یشیتنه‌ کانی (نهمین به‌گ)، که‌ له‌ کانییه‌ هه‌ره‌ سارد و سازگاره‌کانی پینجوتن ده‌مژیرئ. له‌وئ دابه‌زین. پشویه‌کمان دا. خوژشمان خوارد. چایی کۆپه‌که‌مان نوژ کرد. ئینجا به‌ناو ده‌شتی کاکێ به‌کاکێ (قزله‌جه‌) دا ریمان بری. له‌ پاش ساتیک و چاره‌کتیک گه‌یشیتنه‌ (پینجوتن) له‌ جیتی سه‌ریازه‌کان تیه‌په‌مان کرد. چووینه‌ مالتیکه‌وه‌ که‌ به‌رامبه‌ر شاخه‌که‌ بوو. جینه‌کی فینک و خوژ و په‌ر سه‌ر به‌ستی بوو.

پینجوتن ۱۹۴۰/۷/۲۶

دیه‌ک بوو، به‌لکو شارێک، جوانکیلاته‌ بوو. له‌ هه‌ر چوار لاره‌ به‌باخ و باخچه‌ی په‌نگین ته‌نرابوو. جینه‌ک بوو جگه‌ له‌ جوانی، جگه‌ له‌ ناو و با خوژی، جگه‌ له‌ رازتزارویه‌ی به‌چاونه‌ندازی جوان، به‌گه‌ره‌ویی شویتنی له‌ به‌رچاره‌مه‌رانه‌وابیدا، به‌شوژین سه‌ختی به‌و سه‌ن شاخه‌وه‌ که‌ ده‌ریان دابوو: (کتیوی نه‌محمد هاجه‌ر، کتیوی به‌رکتیو، گردی بلیکان)، وه‌ک کلیلێک و اوو که‌ کلتمی (ئیتزان) ی پین بکرتیه‌وه. بێجگه‌ له‌وه‌ نه‌گه‌ر (پینجوتن) قاییم نه‌بوایه. چۆن (شیخ مه‌حمودوی گه‌وره‌)، نه‌و ده‌وروپه‌شته‌ی نه‌وی نه‌کرده‌ نیسته‌جیتی خوژی^{۱۱}!!

(پینجوتن) په‌ر بوو، له‌ کانی گه‌وره‌ گه‌وره‌ی ناو سارد. به‌لام کاشکی ناوه‌که‌یان قورس نه‌بوایه. ته‌نانه‌ت، کانییه‌کی تیا بوو، له‌به‌ر قورسی ناوه‌که‌ی، به‌ناوه‌که‌یان نه‌گوت: (ناوانسان). به‌لام کانی

(۱) که‌ له‌ سه‌ره‌تای ۱۹۲۳ وه‌ شیخ مه‌حمود نیازی بیسی نینگیزی بۆ ده‌رکه‌وت له‌ به‌زۆر به‌سته‌وه‌ی یاشووری کوردستانه‌وه‌ به‌حکومه‌ته‌ عه‌ره‌بیه‌که‌ی به‌غداوه‌ و له‌ ۳ی مارتی ۱۹۲۳ سلیمانی بۆردومان گرا، شیخ به‌له‌شکه‌ره‌که‌یه‌وه‌ له‌ قه‌مچوغه‌ و جاسه‌نه‌وه‌ به‌ره‌و شارباژێر و پینجوتن پۆشی تا دوایی له‌ ناوچه‌ی پینجوتن جیگیربوو و کردبه‌ بێکه‌ی سه‌ره‌کی شوژشه‌که‌ی، دوچاره‌ش ناچارکرا پێکه‌وته‌که‌ی پینجوتن له‌ گه‌ل نوته‌رانی حکومه‌تی به‌غدا و به‌چاودێری نینگیزیه‌کان له‌ ۱۵/۶/۱۹۲۷ سۆر بکا، به‌پیتی پێکه‌وته‌که‌ چووه‌ دنی (زله‌ژێر) له‌ نێران دانیش. نه‌و کانه‌ی ماوه‌ستا نه‌م گه‌شته‌ی کوردوه‌ شیخ له‌و گوندی سه‌ر سنوور بووه‌ و حکومه‌ت بۆ پینگرتن له‌ هه‌ر جموجۆلیکی تازه‌ هه‌تزی سه‌ریازی له‌ چوارتا و پینجوتن داناوو.

(ناوی حیات) له هه موویان ساردتر و شیرینتر بوو. لعم بیری دئییه کهوه که گه ره کی (بهرکتیوان) یان پین نه گوت: کانی کم هه بوو له بهر نه وه بهر شیوه که دا جۆگه له ی داریان رایهل کردبوو، نارویان پیا هیتابووه نهم بهر. نهو شاخه ی که یه جگار ناوی هه بوو، (نهحمه هاجهرا) بوو، که کهوتسوه پرژوهه لاتی (پینجوسین) هوه، تناندهت له چه میکی دوروه وه، له بهر چاندن، بهم کرده بهرزه ی شاخی (نهحمه هاجهرا) هدا، نارویان راپینچ کردبوو، جا هه ر نهو ناوه زۆره بوو که (تافاوا) یکی گه وره ی له ناوه راستی شاخه که دا دروست کردبوو، که به هژی نهو وه ته ماشاگاهی شاخه که جوانتری لِن هاتبوو. هه روها هه ر نهو ناوه یش بوو، که دهاته بهری (بهرکتیوان) بۆ شینایی و بۆ با خه بهر داره کان، که هه موی تو رحه دره ختیک و سه وزاییه کی لِن کرابوو. له دسته راستی (پینجوسین) یشه وه چه ند گردتیک هه بوون، سه ر و خواریان باخ و باخچه بوو. به ناوی سازگاری کانیسه کان ناو نه دران. په ربوون له میوه و سه وزه وات، وهک: هه لوژوه، سیتو، هه رمین، تری، قوخ، قه یسی، شاتور، توو، ناروو، ترۆزی، شووتی و کالهک. پینجوسین دوو باخی زۆر گه وره ی تیا بوو: یه کتیکیان (چوارباخ)، نهوی تریشیان (بلکیان) یان پین نه گوت. ناوی (بلکیان) یش نهو ونده ساردبوو پیسو نهی نه توانی دهستی زۆر تیا رابگرئ. له دوا ی نه مانه یشه وه شاخیکی بلند هه بوو. شاخی (کانی سه وقت) یان پین ده گوت. ئیتر نه گه ر ته ماشای (پینجوسین) بکرایه، هیچ دهسته راست و دهسته چه یی مالتیکی نه نه بئیرا که بین باخ و باخچه بووا به.

نه گه ر یه کن له دوروه بهاتایه (پینجوسین)، کو تو پر پیتی ده گوت: گونده. به لام که نه چوو ده ناو وه و رتکیوتیکی ماله کانی و، زۆری دانیشه وه کانی و، بازار و دوو گانه کانی و، سه رشۆرک و مزگه رته کانی و، شیوه ی ناش و نارودانی زویه کانیانی نه که وته بهرچاو، به شارتکی زۆر رتکیوتیکی دانه نا.

نزیککی په نجبا دووگان، که هه مموویان له هاویندا وهک سابات وان، چوار چایخانه، قه یسه ریبهک، سه رشۆرکتیک که ئیسته پروخواه، چوار مزگه وتی گه وره که له هیسه کانی سلیمانیه که متر نه بوون، دوروه و په نجبا خانوری دوو نهومی تیا بوو. جا به پیتی نه مانه، وا دیاروو، که (پینجوسین) حه لی خزی له ئیستا زۆرتر خه لکی تیا بووه. چونکه وهک دانیشه توانی (پینجوسین) خزیان نه یانگتر ایوه، پروسه کان له شه ری گه وره ی جیهانی یه که مه دا ویرانیان کردبوو. ئیستا ژماره ی دانیشه توانی (۱۲۰۰) کس که متر نییه. هه مموویان خواوه نی باخ و باخچه، یاخود کاروانن. یان به بازارگانیسه وه له گه ل نیراندا خه ریکن. مانگا کانی (پینجوسین) رهنگتکی زۆر سه یریان هه بوو. ناوه راستی پشتیان سپی، یاخود په له ی سپی تیا بوو. له ناوچه وانیشیاندا سن سووچتکی سپی جوان هه بوو. هه ر نه تگرت نهو مانگا یانمن که (مصری) یه کانی کۆن نه یان په رستن. هه روها مه رومالانتیکی بین شوماریان هه بوو. قه له بووون، گوشتی سلیمانی، به شی زۆری له پینجوسینه وه دئ. چونکه پینجوسین له کویستانه کان نه متریئ.

(حامد بهگی مه جید بهگی جاف) که قائمقام بوو و له هه له بجه دانه نیشت، خه ریک بوو خانوو له پینجوریندا دروست بکات. له گه ل (نهحمه بهگی عوسمان پاشای جاف) ی خزمیشیان خه ریک بوون هه موو بازارپی پینجوسین، که له سالی هوروزمی پروسه کانه وه پروخترابوو، له گه ل قه یسه ریبهک و سه رشۆرکتیکدا دروست بکه نه وه.

پنجون جییه کی زور گه وره به. ده ش پنگ بخرن خوتندنگای بز بگریته وه. نو ا نه سال خه ریک بز بی بکه نه وه نیستاکه مه لایه ک حوجره ی کردۆت مه وه. (۲۲) شاگردی هه به. وانه (درس) یان پین نه لپن. به لام له سر شتوه ی تازه نییه. له شوتنیکی تردا لیتی نه دویم.

(پنجون) به جاونه ندازی جوان. کهم شوتن نه یگاتی. به شتوه به کی تیکرایی ناو و بایه کی باشی هه به. پاشه رۆژ، دهبه به هاوینگاه. چونکه نهویش (لوانان) تیکه بز خۆی و لهویش که متر نییه. نیسته بنکه ی لادق (ناحیه) به. سه رایه کی باشی تیا دروست کراوه. به (۱۵۰۰۰۰) روپیه ته واو بووه. له سه ر کرده کانیسی دوو بنکه ی بالباز دامه زرتراوه.

جینگایه کی خوشمان دست کهوت. هه نه وه نده مان زانی (محمد مه عدلی نه فهندی) ی برای هاو ریک مه. هات. گه لن قسه ی خوشمان کرد. نامان خوارد، که چی له کانی (نهمین به گ) پش گه لیکمان خوارد بوو. له پاشا (میرزا مارف)، ژیره پیاری به ناو بانیگیش هاته لامان. له دواییدا نه وان رۆیشتن. نیمه ییش توژی نوستین، چاوتیکمان گه رم کرد و له خه وه هه لسا یین. چووینه مزگه رتن که له لای ماله کانه وه بوو. ریکوپینک و پاک و خاوتیمان هاته پیش چار. نیجا راسته وخۆ چووینه لای (نوری نه فهندی عه زیز)، که نه وه دمه به لیتن دهریک بوو لهوئی. له دانیشتروانی سلیمانی بوو. گه لن نازی گرتین. هه مسو ناو بازاری گتیراین. دتیه که هیشی ته واو پیشان داین. بر دینیه ناو باختیکه وه. لهوئی هه ندق هه لوژه و ناروو و ترۆزی و شووتیان بز هتاین، خواردمان. گه راپنه وه. له پاش ناخواردنی نیواری چووینه چایخانه کانی پنجونین. به جگار جوانم هاته پیش چار. به لۆکس و تهخت و ناوازه (گراسه فسقن) رازنترا بوونه وه. هه مسو چایبیه کان خه لکی سلیمانی بوون. هه مسو یانم ناسییه وه. پاشان به سایه ی (نوری نه فهندی) یه وه چووینه نار (ته لخانه) ^{۱۱} که ی پنجونیه وه. لهوئی گوتمان له رادیۆ گرت. هه رچه نده، هیشتا زوو بوو، به لام ساز و ناوازی رووسیا و نیران و هی هه لپه رکیتی له نده مان به پیا نۆه گوئی لپ بوو. حه زمان له ساز و ناوازی تورک نه کرد. که چی گوتمان که وته بهر وتار (خطبه) بیک له بابهت برانه وه ی شوژی کورده وه. ^{۱۱} که نه وه دمه کورده کانی تورکیا بز نازادی کورده ستان هه ولیان نه دا. نیکه نه وه نده ی پین نه چوو هاتینه وه ماله وه. نوستنیکی پین نه ندیشه نوستین.

پنجون ۱۹۳۰/۷/۲۷

نه شوته ربه ی پشوو بازاره که مان باش نه دی. چونکه هه مسو دوو کانه کان داخرا بوون. به لام که به یانی به ناویا گه راپین، له هه مسو ته رحه کارگه ریکمان هاته پیش چار: ناسنگه ر، چه قو دروستکه ر، نالبه ند،

(۱) ته لخانه: پۆسه و گه باندن - دائره البرید.

(۲) دباره له کانی نسکوی شوژه که ی (ناگری داغ) بووه که کۆمه له ی خزیبون ریکی خست و رابه رایه تیه که ی سباردیو به ره نرال نیحسان نوری پاشا (۱۸۹۳ - ۱۹۶۷)، نه شوژه زور جار به (شوژی نارارات) پش ناو ده برقی ۱۹۲۷ - ۱۹۳۱.

مسگر، مهر سرپر، که باچی، سموزه فرۆش، چایچی، سەرتاش، وردەواله فرۆش، جگەرە فرۆش، هەر جۆره دووگانیک که له شاردا هه‌بووین، دیمان، ئینجا چووینه ناو سەراکه‌وه. تێ وردبووینوه. سەراپه‌کی زۆر پتکۆپتیک بوو. لەسەر شینووه‌یه‌کی تازه دروست کرابوو. چیمه‌نتۆ و تەرحه خشتیکی سووری تیا به‌کارهێنرابوو، که له گلی پینجۆین و له کوزوره‌خانه‌ی پینجۆینا دروست کرابوو، خسته‌کان کۆشکه‌که‌یان په‌جگار پازاندبووه‌وه. سەراکه، دوو حموشه‌ی هه‌بوو. به‌هەر چوارلایدا هه‌یوانی هه‌بوو. زووره‌کانی له چه‌شی هی قه‌لا دروست کرابوون. په‌نجه‌ره‌کانیان زۆر به‌به‌رزیه‌وه بوون. خانوویه‌کی به‌جۆرکیشی تیا‌بوو. بۆ کارگیریه‌ی لادایی پینجۆین دروست کرابوو. لەسەر شینووی رۆژناوایی بوو هه‌موو فەرمانبەر (موظف) هه‌کان له‌م سەراپه‌دا دانه‌نیشن. به‌بالیاز (پۆلیس) هه‌کانیشه‌وه. سەرتیکمان له‌ کارگیریه‌ی لاداییه‌که (ره‌شید نه‌فندی غه‌فور) دا. گه‌لێ میوان نه‌وازی کردین ئه‌م پیاوه هه‌رچه‌نده بۆه خزمه‌تکم بوو، به‌لام ئه‌مه په‌کهم جار بوو گفتوگۆی له‌گه‌لدا بکهم. به‌پاستی کاروباری لاداییه‌که‌ی په‌هه‌نجه‌ هه‌له‌سه‌وواند. به‌کاربوو. به‌جهرگ بوو. دل ته‌پش بوو. له‌ قسه‌کردن و پازاندنه‌وه‌دا ده‌ستیکی دێترۆ هه‌بوو. ده‌می له‌ هۆنراوه‌ گوتیشه‌وه نه‌دا. به‌لام تیا قه‌ل نه‌بوو. که‌چی هه‌ندیک له‌ فەرمانبهره‌کانی ژێرده‌ستی به‌خراب لێی نه‌دان. له‌وئ هاتینه‌ ده‌رئ، چووینه لای (میرزا مارف)، که له‌وئ بنووس (کاتب)‌ی لاداییه‌که‌ بوو. کوردپه‌روه‌رێکی راسته‌قیه‌م هاته‌ پیش چار. کاتی خۆی شاگردیکی نایینی بووه. به‌لام به‌پیاوانی نایین و نایین که‌م باوه‌ر بووه. بۆ ئه‌مه‌ی خۆی نازاد بکات له‌ مرگه‌وت، خۆی ده‌رباز کردووه بۆ ناو ژیا‌نی فەرمانبهرایه‌تییه‌وه. له‌ تورکیا و عێراق و سووریا و کوردستاندا کاری کردووه. ئه‌م پیاوه، وه‌ک بۆیان گێترامه‌وه، له‌و ده‌مه‌دا که ئینگلیز و کورد نارێک بوون، له‌لایه‌ن (ئه‌دمۆنس)‌وه که ئه‌وسا که راوژوگاری کاربه‌ده‌ستی ناو‌خۆی عێراق، واتا (مستشاری وه‌زاره‌تی داخلیه‌) بوو لێی داواکرا که بێن به‌نووساری و هه‌رچی که‌ینه و به‌ینه‌یه‌کی (شیخ محممودی گه‌وره‌) هه‌یه، په‌یتا، په‌یتا بیه‌تیرۆ بۆ ئینگلیزه‌کان. نه‌ویش، چونکه‌ ناپاکی بێن جوان نه‌بوو بیکات له‌گه‌ل گه‌لی خۆیدا، خواسته‌که‌ی (ئه‌دمۆنس)‌ی پهنده نه‌کردووه و به‌هه‌موو هه‌یتکه‌وه به‌هه‌رچی داوه‌ته‌وه. لەسەر ئه‌وه (ئه‌دمۆنس) به‌لێنی لێ سنده‌وه که هه‌تا زیندرووه له‌ سه‌رده‌می ئینگلیزه‌دا کاری فەرمانبهرایه‌ی داوا نه‌کات و وه‌ریشی نه‌گرتی!... به‌لام له‌پاش چه‌ند سالیک چاویان لێ پۆشیه‌وه و کوردویانه‌ته‌وه به‌فەرمانبەر.

(میرزا مارف)، وه‌نه‌ین، بێن نایینیکی هه‌رزه‌کارانه‌ بووین، ئه‌و ته‌نیا نه‌وه‌ی به‌هه‌رچه‌ نه‌داپه‌وه، که به‌میشکیا نه‌هه‌چوو. به‌لام راسته‌ ئه‌وئ مه‌ی خۆر بوو. له‌ شینووه‌یه‌کی پتکۆپتیکدا مه‌ی ئه‌خواره‌وه. زۆر سه‌ره‌سه‌م نه‌هاته‌ پیش چار. هه‌رگیز له‌ قسه‌ی راستیش لای نه‌نه‌دا. زیانیسی بێن بگه‌بشایه، قسه‌ی راستی خۆی هه‌ر نه‌کرد. ته‌ناه‌ت له‌ کاروباری نایینیشتا، له‌ناو ئه‌م گه‌له‌ نایین گیرده‌لا له‌ قسه‌ی سه‌ره‌سه‌نای خۆی نه‌نه‌که‌وت.

له‌ناو رۆژنامه‌ کوردیه‌که‌ندا قسه‌ی جوانی به‌لام نه‌کردووه. نووسه‌رێکی په‌جگار به‌هه‌ت بوو. قسه‌کانی خۆی، هه‌مووی ده‌خسته‌ میشکی گوتیگه‌وه. تا به‌ته‌وا‌ری تیا نه‌چه‌سپاند. له‌ بابته‌ کوردووه، هه‌موو ده‌م له‌لایه‌ن ده‌سته‌ کورده‌کانیه‌وه هه‌والی کوردستانی بۆ نه‌هات. له‌ناو دێیه‌که‌دا (مه‌لا محممود) ناویک

هه‌بو، له وزه به‌دهر نایب‌نار بوو. که‌چی نهمی له هه‌ممو کهمس خۆش‌تر ده‌ویست. هه‌ردو کویان که‌ش‌ت‌بو‌نه پله‌ی راستی په‌رستی (فه‌یله‌سو‌فی).

نی‌وارێ (محمد‌مد‌عه‌لی نه‌فه‌ندی) هاته‌ لامان. گه‌لێ قه‌سمان کرد. له‌ پاشا چو‌رینه (قه‌لادێ)، که‌ چای‌خانه‌یه‌کی لێ بوو. که‌وت‌بو‌هه‌ رژ‌هه‌لاتی خوارووی پین‌ج‌رینه‌وه. له‌ پاشا چو‌رینه (چار‌باخ). دم‌د و چارمان شت. ئارمان خوار‌ده‌وه. ناروو و سێو و تر‌ز‌زیمان خسته‌ ناو ناوه‌که‌وه. وه‌ک ته‌رز‌زێ لێ هات، ئینجا ده‌ستمان کرد به‌خوار‌دنیان. بێ تو‌ ناخۆش یه‌جگار خۆش بوو. پاشان به‌ناو نهم هه‌ممو دار و دره‌خته‌دا، پێگامان، پری. کاتی‌کمان زانی بانگی شێوانی دا. چو‌رینه‌ مانی.

پین‌ج‌وین ۱۹۳۰/۷/۲۸

نهم شو، به‌د‌ل‌ئیکێ خۆشه‌وه‌ نوس‌تم، چون‌که‌ له‌گه‌ل ئیسه‌یش‌دا، له‌ خانووه‌که‌دا، (سته‌فا نه‌فه‌ندی)^(۱) ناوی‌ک دانیش‌ت‌بوو، به‌برای بو‌ژێ به‌ناویان‌گ (زێوه‌ نه‌فه‌ندی) ده‌رچوو. نهم له‌ ئیسه‌ ژۆر‌تر حه‌زی له‌ به‌زم و به‌زم و زه‌ماوه‌ند نه‌کرد. هه‌ر یه‌که‌م شه‌ومان به‌بێ ده‌نگی پاره‌وار. ئیستر له‌وه‌ شه‌وه‌ به‌د‌واوه‌ به‌گ‌زوانی و به‌سته و قه‌سی پێکه‌نینه‌وه‌ پامان نه‌برارد. له‌ به‌یان‌یدا خه‌به‌رم بو‌وه‌وه. به‌لام هێشتا هه‌تاو به‌ته‌واوه‌تی نه‌که‌وت‌بوو. که‌ سه‌رم به‌رز کرد‌وه‌وه، شاخه‌ ره‌نگینه‌که‌ی (ئه‌حمه‌د هاجه‌رم) هاته‌ پێش‌ چاو، که‌ به‌تارایه‌کی نه‌تله‌سین سه‌رو‌ش کرابوو. بای به‌ری به‌یان به‌و فین‌کیه‌یه‌وه‌ که‌ هه‌ب‌بوو، ده‌هاته‌ به‌سه‌رما و قه‌رسی په‌خشان نه‌کرد، هه‌ر به‌و چه‌شه‌یش له‌ لق و گه‌لای چناره‌ بالا به‌رز‌ه‌کان و، شۆزه‌بیه‌که‌ی نه‌دا ده‌ی له‌ران‌ده‌وه، و، شنه‌ی بێ نه‌کردن و، باوشتینی دینه‌که‌یشی بێ نه‌کردن. له‌ناو قه‌دی کتێوه‌که‌یشه‌وه‌ نهم ناوه‌ سه‌ه‌ول‌اریه‌ به‌تافه‌ تاف. به‌سه‌ر به‌ردی شاخه‌که‌دا، ده‌هاته‌ خوار‌وه‌وه. که‌ نه‌یدا له‌ به‌رده‌کان، هازه‌ هه‌ژی ده‌کرد و، به‌و هازه‌یه‌ پیاوی خه‌به‌ر نه‌کرد‌وه‌وه. نهم له‌وئ بو‌وستن. له‌م لایشه‌وه‌ که‌له‌ش‌ت‌ره‌کان به‌سه‌ر بانه‌ به‌رز‌ه‌کانی پین‌ج‌وینه‌وه‌ نه‌یان قووقاند. له‌لایه‌کی تریشه‌وه‌ له‌ بۆزه‌ بۆزی مان‌گا و، له‌باره‌ باری مه‌رمان و، له‌ قۆزه‌ قۆزی گاجووت، گو‌تی پیاو که‌ر ده‌بوو، هه‌ر ده‌تگوت، خۆش‌خوانی (شیه‌ر) یه‌ به‌هاریه‌که‌ی (حاجی قادری کو‌تی) یه‌ و په‌رده‌ به‌په‌رده‌ به‌به‌رجه‌سته‌ی دووباره‌ نه‌بێته‌وه. که‌ نهمانه‌م دی، نه‌ گران‌ی له‌ له‌شا‌ما و، نه‌ خه‌والۆتی له‌ ناو چاو‌ما. خۆم نه‌گرت، بۆ نه‌وه‌ی سه‌ری ده‌شتی (قۆل‌جه‌) و هه‌له‌هاتنی ته‌راوی رۆژی پرشن‌گدار بکه‌م، به‌گورجی جله‌کانم له‌به‌ر کرد. (نوری نه‌فه‌ندی) یشم له‌گه‌ل هات. هیتو‌اش نه‌رۆش‌تین. خۆمان بێ نه‌گیرا، هه‌ر به‌هه‌ر اکردن چو‌رین تا خۆمان گه‌یانه‌د تافاوه‌که‌. تیر ده‌ستمان تیا راکرت. به‌و چاونه‌ندان و ده‌سته‌ ره‌نگینه‌ی که‌ خوا به‌گوردی به‌خشیه‌ ته‌واو دلی خۆمان خۆش کرد و، چاری خۆمان گه‌شاند‌وه‌وه. نی‌واره‌یش چو‌رینه‌ هه‌واری له‌شکری عیتراق، لای (عه‌لی نه‌فه‌ندی) چاونه‌ندان‌ئیکێ جو‌افان هاته‌ پێش‌ چاو... چاده‌ سه‌پیه‌کان بوو بوونه‌ نه‌خش به‌رووی شاخ و ده‌سته‌ سه‌وزه‌که‌وه. تا نی‌وارێ له‌وئ بو‌وین. گه‌راینه‌وه. له‌ رێ یاسی به‌خشنده‌یی یه‌زدان‌مان نه‌کرد که‌ چیی داوه

(۱) مام‌وز‌تا زێوه‌ی شاعیر چوار برای هه‌بو‌وه: ره‌شید، سه‌عید نه‌حمه‌د که‌ به‌گه‌نجی له‌ ناوی زه‌لم‌دا خنکا، وه‌ مه‌ستا که‌ نهم کانه‌ له‌ دان‌یره‌ی (گومرگ) قۆل‌جی بو‌وه، نه‌میان باوکی (عهریب و مه‌جید و سه‌لاح)ه‌.

به‌کورد. کاتی که بمسر کرده‌کدها هه‌ئه‌کشاین، (عملی نهنه‌ندی)، بنجه گیایه‌کی پیشان دام (گه‌وون)یان پهن‌گوت، چله‌کانیان بریسو، هیشتا نه‌بوویو به‌دوو رۆژ که له جیگا برنه‌که‌یه‌وه (که‌تیره‌ای ده‌رکردبوو، نویش نمو به‌رهمه‌یه که (کوردستان) به‌هموو شوئتیکی نهنه‌روشن، زۆر له دانیشتوانی (پینجوبین) به‌نهنه‌روشنی نمو گیایه‌وه ده‌ژین و گوزهران ده‌کهن.

پینجوبین ۱۹۳۰/۷/۳۰

زۆر گرفتاری جوانی شاخی (نه‌حمه‌د هاجهر) بوو بووم. له دواییدا خۆم رانه‌گرت، به‌یانی هیشتا هه‌تاو سه‌رپۆشی زهنی بمسر کیشوه‌کدها نه‌دابوو، من و (نوری) و برازایه‌کی کارگه‌تری لادنی پینجوبین و (مسته‌فا نهنه‌ندی)ای خۆمان به‌دلیکی خۆشموه به‌مسر کرده‌کدها هه‌لگه‌راین تا چوینه کن (تافاو)که. له‌وی له‌مهر به‌ردی تافاوکه هه‌رسته‌کیانم به‌دانیشتی خۆمانیه‌وه دانا، چنار و بییه‌کانیش به‌مهریانه‌وه سه‌به‌ریان کردبوو، وینه‌به‌کم گرتن. یاشان وینه‌گره‌کم دا به‌(نوری)، ئینجا خۆم چووم، به‌دانیشته‌وه لای تافاوکه‌وه وینه‌به‌کی خۆشمیان گرت، ئینجا که له‌وی گه‌رانه‌وه تووشی هه‌ندئ ژنه پینجوبنی بووین. هه‌ر یه‌که ده‌تگوت فریشته‌به‌که بۆ خۆی، بێ سه‌رپۆش و بێ بالا پۆش، له کانیه‌که‌وه ده‌گه‌رانوه. هه‌ر نافه‌ره‌تیه‌مان گۆزه‌به‌کی ره‌نگ سووری له گلی پینجوبنی به‌بن باخه‌له‌وه بوو، به‌نه‌کی نابوو سه‌ر که‌له‌کی خۆی، به‌لار و له‌جبه و ناز و فیزده‌وه به‌ناو نمو دار و دره‌خانه‌دا ده‌پۆشتن، منیش به‌راستی وام بێن خۆش بوو که بۆ یادگار شه‌وه‌به‌کی نافه‌ره‌تی پینجوبنی به‌خمه ناو گه‌شتنامه‌که‌مه‌وه. وینه‌گره‌کم هه‌تیا به‌ سه‌ر بێن، به‌لام ده‌ترسام جوان ده‌ره‌نچن، پیم وتن راوه‌ستان وینه‌تان به‌گرم. که‌چی چونکه جووله‌که بوون له بریتی راوه‌ستان به‌گورجی تیه‌به‌ریان کرد، له‌باتی وینه‌گرتنیان، ته‌ریقیان کردینه‌وه!... به‌لام له‌لایه‌کی که‌وه، سن چوار نافه‌ره‌تمان دی نانیان نه‌کرد. به‌ناسانی خۆیان راگرت، تا وینه‌مان گرتن. که‌له‌کیشیان بێن خۆش بوو. له دواییدا چوینه چایخانه‌یه‌که‌وه له‌و نزیکانه، نمو ئیواره‌به‌یش له‌ناو باخدا رامان بووارد.

پینجوبین ۱۹۳۰/۷/۳۱

ئیسواری سات نزیکی (۱۰) من و (نوری) و (نه‌مینی یاره‌ای ناسیواو له‌گه‌ل (حوسین سالح عه‌فوره‌دا)، چوار به‌چوار روومان کرده باخه‌که‌ی (بلیکان). که‌لی گرد و شه‌رمان بری. ئینجا که‌بسته‌نه ناو باختیکی گه‌وره‌وه که هه‌موو ته‌رحه دار و دره‌ختیک به‌تایه‌به‌تی (دارمیتوای تیاوو، به‌قده کیشه‌که‌وه ساباتیکی گه‌وره‌یان کردبوو. له ناوه‌که‌یا کانیه‌کی زلی تیا بوو. له‌ناو ناوه‌که‌یا دست راگیر نه‌ده‌کرا. هه‌شوه تریش به‌مه‌ریا هه‌تپوه خوارێ. له‌گه‌ل نمو خۆشیه‌پیدا شوئنه‌کی زۆر په‌نا و سه‌خت بوو. جتی دز و پتگر بوو. وه‌کو له‌یانگوت ورجیکی زۆری تیاوو. که‌لی ناومان له‌و کانیه‌ ساره‌ده خواردوه. نزیکی بانگی شتوان بوو گه‌رانه‌وه ماله‌وه. هیشتا له پتگادا بووین (نه‌مین)یان گوتی: نایا ییستوتانه له (۱۹) سه‌ریازی عه‌ره‌ب دوانی لای شاخی (ته‌ره‌ ته‌ره‌ن)وه کوزراوه. نه‌وه‌ی ماریشه‌ پرای کردروه، (کورد)تیک نه‌بێن که نه‌ویش له‌به‌ر نازایه‌تی خۆی پرای نه‌کردوه!!؟. ئیمه‌یش نه‌مه‌مان نه‌یستوو، تا

قسمی لڼ بکهین بهلام بیستبوومان که تمنیا شوانیتک، له پیش هاتماندا بؤ پینجنرین (۱۷) سربازی پروت کردبووه. نیتستیش گبراهه!...

نهمه مان له ناو دیدا سؤراخ کرد. گوتیان بهم ترچه پروی دابوو: میری، چند سوارینکی دری (سؤفیهوند)، له همهمونده نازاکان دل نهشکینتی. نهمانیش بهمان بهبه کتر نه دهن: هتا بیتن زبانی بین بگهتین. له سر نهوه له لای اکفری ایوه کوچیان کردوته نیره. که هموو جاری میری هوالیانی بیره داوه. نیتستیش دوو سربازیان لهو (۱۵) کسه کوشتوه. نروانی که هلاتوون، سربازینکی (کوردا) نه بی، هرای نه کردوه، بهسریا گه یشتوون بیکوژن، هاواری کردوه: «نه کهن. له نیتووم. کورده نهمانیش وازیان لڼ هیتاوه. هر به برینداری ماوه توه. هتا بالبازه کورده گانی نیره دوزیویانه توه...»

له پاش نهوه (پشید نهمه ندی) ای کارگتیری لادنی پینجنوین و سی بالباز چوربوون به دوی نهمو پتگرا نه دا. هتا له دنی (به رده بمل) دیبوویانن. له پاش چندن تقه به یک رایان رفاندیوون. سرباز هگانی نیره پیش هر خواوای نهمه یانه برؤنوه. تا بهر نهم هرایه نه کهن. چونکه زؤریان ایان دوزانی نهمه له (شیخ محمود) اوهویه و، له سر مافی کورده واری وانه کات. تنانته، نهمانته، به ترحتینکی وانه (کوردا) دترسن، که (۷۰) سواریان له دوی بالبازه گانهوه نهم. که تقه گانیان ده بیسه له برتی نهمه یارمه تی بالبازه گانی بدن، نهمن را نه کهنه نهمه ناو له شکرده گیان!...

پینجنوین ۱۹۳۰/۸/۱

به یانی وینه کرده کم له گهل خؤمدا برده سراهوه، چوپنه لای (میرزا مارف) وینه مان گرت. له پاشا چوپنه لای کارگتیریش، وینه به یکی نهموشمان گرت. که له لای (میرزا مارف) بووین باسی (مهلا محمود) هاته پیشهوه: نیتستیش هموو جاری کارایه کی پرچ درتیزی سر قؤنمان نه دی. له دهمه قزبانن به ولاره که له پیتی نه کرد، هموو له شی پروت بوو. پین خاوس بوو. جا له (میرزا مارف) اوه بوو که به تهراری له بنجنه ی نهم کارایه تینگه یشتین. گوتی:

«شش سال له مهور پیش (شیخ قادری شیخ که ریم)، دهر ویشداری به ناریانگ دیتنه نهم ناره. گوايه نهم (مهلا محمود) اوه، که له وه پیش شاگردینکی نایینی خوشه ویستی خه لکی پینجنوین نهم، گالته ی پین دئ. له لای نهم (شیخ قادر) اوه شیت دهر کئی. پاشان هر چند (مهلا محمود) دهچی و له سر دستیا به شیمان نهمیتشه که لکی ناین. ددهاته نهم کیتوانه ی پینجنوین و، به رفین و باران بین و، قرچه قرچی هه تباری هاوین بین، یاخود ره سبا و کپتوه بین، نهم پیاوه بهم پروتیه وه دسروریتشهوه. که شهوش دئ له سر سپانینک دهنوی، که چی له گهل نهمه یشدا هیچی لڼ ناپته.

بهلام خه لکی پینجنوین (مهلا محمود) به (پیاچاک) دانه نین، به جگار نازی نهمگرن. تنانته هتا سن سال له مهور پیشیش، هرچی که و مریشکینکی (مهلا محمود) بووه له سر نهمان بووه. کابرا زؤر ژیر بوو. چونکه نه گهر ژیر نهموایه، نهم هموو خه لکی پینجنوینه ی کیش نه دهر کرد. (شیخ محمودی کهوره) زؤر خوشی دهوی، هموو جاری دیاری بؤ دهنیرته. (میرزا مارف) ده یگوت لیم پرسیهوه: «نایا

نه گمر نم جارو، (شیخ محمودی گوره) بیتهوه به (شاهی کوردستان)، دست نه داتهوه له نایینی نم و نهو؟! (مهلا محمود) یش گوتبوی: «نه». بهلام کوردپهروهی و نیشتمانپهروهی نه هیتته پیتشهوه. (میرزا مارف) ئه یگرت: «لیم پرسیره: بۆچی نوێژ ناکهیت؟» (مهلا محمود) یش وهرامی داومهتوه: «له بهر نهوی شیتما».

نیتر نم وژۆه له گملا (محمد علی نهفندی) دا رۆشیتنه ناو له شکره کهوه. نهفهره کوردهکان زۆر به دهرۆپشماندا هاتن. له لایان مایهوه تا رهوانه مان کردن بۆ سلیمان.

١٩٣٠/٨/٢ رهعناخان

ماله کانی پیتنجین، لاسر شیهوی پلیکانه، به قهده شاخه کهدا هه لچوو بوون. که له پرده که ده بهرینهوه، چارمان به ته لاریک ده کورت، که (خانوش بوو)، ساباتیکی به سهروهه بوو. به یانیان که ده چووینه کن تافاو که، په رده به کی سپیمان ده دی، ده درا به بهر ساباته که دا. له بهر به مستکردنی هه تاوه که له هاته ناوهوه. له ویتا ژینک ده نوست. هه موو دم له بهر ده و ده ورۆپشتیا کاره که و نو کهر دانیشتبوون. چاره وانی فرماتیکی بوون. نم ژنه که ئیواران لاسر نم سه رانه، لاسر ته ختیکی دۆش که قه دیغه میژ داده نیشته، وای لێ کرد بووین، له دهنگوباسی بهرسین و بنجینه یی ده ریخه یین.

دوایی زانیمان ناوی (رهعناخان) و کچی (حاجی فه تاحی هه له بجه می) یه، که له شاری (سلیمانی) یهوه هاتوه بۆ نهوێ. نیسته ژنی (نعمه ده بگی پاشا) یه که برای (عزته به گی وسمان پاشای جاف) ه. له (هه له بجه اوه هاتۆته (پیتنجین)، بۆ سه ردان له زوی و زاره کانی و سه ریه رشتی کردنیان. خۆمان رانه گرت، چووینه کنی. به نه وازشیکی زۆروه له بهرمان هه ستا، به راستی ژینک بوو، ههروه که بهرگا سه ریمت بوو، له که کردنیشدا سه ریمت بوو، نافه رتینکی ژیر و زرنگ بوو. هه رچی قسه یه کی ده کرد، له میشکیکی ته واره ده هاته دهروهه. کچتیکی هه بوو ناوی (شه مسه خان) بوو، له ته مهنی ده سالی دا بوو. له بهر نه بوونی خۆتندنگای کچان خستبویه خۆتندنگای کورانی هه له بجه وه. له نه ندازه به ده سه ریمت و نازا بوو. خانیش، به بۆنه ی نه وهه که لێ باسی خۆتندنگای له که لا کردین...

١٩٣٠/٨/٣ هه رای کورد

چووینه لای (میرزا مارف)، وه که کۆنه هه والی لای بووین وای بوو. له هه موو لایه که وه هه والی کوردی بۆ هاتبوو. وتی: «بیستو تانه له م چهنه رۆژدا له کوردستاندا چی رووی داوه؟». گومان: نه. بۆمان بگه تروه. گوتی: «له رۆژنامه دا دیومه: نیترانییه کان به (نامه ردی) سیانزه ناغا و سه ردارای کورده کانی شکاک و ره واندریان بانگ کردۆته سه ر ناخواردن. له و کاته دا که دست ده که ن به ناخواردن، به فرماتینک شمته تیریان لێ داته به ستن، به (سمایل خانی سمکو) و نه وانی تره وه ده یانگه یین به به هه شه. توو که کان (٣٠٠٠٠) که میان نارده تته (وان) بۆ کورژانده وه ی هه رای کورده کانی (تورکیا) که داوای (سه ریه خۆسی کوردستان) نه که ن.

سارف بهگ جیاووک، کوردپهروه‌ری به‌ناوبانگ، نمو خواستامه‌یهی که کوردپهروه‌رگانی هه‌ولیر نووسیبانه‌توهه بۆ سه‌ره‌خوتی (لا مرکزی)‌ای کورد، له (ئه‌حمده نهنه‌ندی)‌ای گه‌وره‌ی ناگهانکی (هه‌ولیر)‌ای سه‌ندوهه، به‌هه‌رپشه: که نه‌گه‌ر نه‌یدا گیانی ده‌رده‌هتیرئ پاشان داویه‌تی به‌راسپیراوی هه‌ره کهوره‌ی نینگلیز. له (ژشان)‌ای سلیمانیشدا خوتندمانه‌وه، که نافره‌ته کورده‌گان (ئه‌لگوراف)‌پان بۆ کۆمه‌لی گه‌لان (عصبة الامم) لئ داوه، نه‌وانیش داوای مافه‌گانی کورد نه‌کمن. نافره‌ته‌گانی سلیمانی کۆمه‌لیکیان دامه‌زراندوهه، پاره‌پان گرد کرده‌توهه. (٧٨٠) روه‌به، (کۆمه‌لی زانستی نافره‌تان)‌ای پین نه‌که‌نه‌وه، تا به‌نافره‌تانی کورد بخوتن!...



نیوارئ چه‌ند بالبازتیکمان دی، له باخه‌گانی پینجونه‌وه به‌تاو ده‌هاته خواره‌وه، که لیم پرسین، تیگه‌پشتم که دواي دوو سه‌ربازی (عه‌ره‌ب) که‌وتیبون، که به‌تر و تفاسیانه‌وه هه‌لاتیبون!... تا نیتایش. گه‌لیک که‌می تر، به‌تابیه‌تی (کورده‌گان) رایان کرده‌تو لای (شیخ محمود)... هه‌تا سه‌بیتش، هه‌روه‌ها بالبازه‌گان دوايان که‌وتیبون، نه‌یان دۆزیبوونه‌وه...

هه‌لا محمهد نه‌مین

نه‌و مزگه‌وته‌ی له‌ ته‌نیشت ماله‌که‌مانه‌وه بوو، له هه‌موو مزگه‌وته‌گان خۆشتر بوو. نه‌مه نه‌و مزگه‌وته‌بوو که (٢٢) شاگرده‌که‌ی تیا‌بوو. نه‌مانه له‌وتیر ده‌ستی مه‌لایه‌کی باریکه‌له‌ی لا‌ازادا ده‌یانخوتند، ناوی (مه‌لا محمهد نه‌مین) بوو. چومه‌ لای، باسی خوتندنگامان هه‌تیا به‌پیشه‌وه، مه‌لا، که سه‌رئجم دا گه‌لیک قسه‌ی نا‌رتیکی ده‌کرد. نه‌یگوت: «مه‌دال ده‌شن له‌ بيشه‌وه خوتنده‌وه فیریبین، نینجا نووسین...». منیش پینم پرا‌ده‌گه‌یاندا و تینم ده‌گه‌یاندا که نه‌مه بیریکی چه‌وته. خۆ خۆشی نه‌وه‌ی نه‌زانی. به‌لام بۆ نه‌مه‌ی شاگرده‌گانی زۆرتر لای بینه‌وه و ده‌نگتر لای به‌ژن، بۆ که‌لکی نا‌پوخته‌ی خۆی، نه‌مه‌ی ده‌گوت و ده‌بخسته میشکه‌وه!... به‌لام مه‌لا به‌وه‌ی باش بوو پیاویکی ژیر بوو. هه‌ج قسه‌به‌کم به‌لایه‌وه جوان بوایه، په‌سه‌ندی ده‌کرد و، وه‌ری ده‌گرت... زمانێ (فارسی)‌ای پین ده‌گوتن... پینم گوت: «که چومه‌وه سلیمانی (ئه‌لف و بێن)‌ایه‌کی کوردی و هه‌ندئ نووسراوی ترت بۆ نه‌نیره‌ وه‌ک (مه‌تیروو) و (ژمه‌یر)، تا به‌م مه‌دالانه‌ی بخوتنی...». مه‌لا قسه‌که‌می زۆر پین خۆش بوو... به‌لام له‌به‌ر نه‌وه‌ی هه‌زی له‌ نووسینی کوردی تازه، نه‌نه‌کرد که بۆمان قورس نه‌هاته پینش چاوی، رتی نه‌دام «ئه‌لف و بێن» کوردیه‌که‌ی بۆ بنترم!؟

بۆ هه‌ندئ نووسراوی کوردیم لئ پرس، له‌ گه‌لن شوین بۆی پرسیار کرد، هه‌جی ده‌ست نه‌خستم... پاشان نووسراویکی ده‌ستنوسی (خورشیدی خاوه‌ر) و چه‌ند نووسراویکی کوردی تری له‌ مه‌لایه‌کی کۆل هه‌لگر (حمال) که لای (نوری عه‌زیز)‌ای به‌لینده‌ر بوو دۆزیه‌وه... بۆ (مه‌لا محمهد نه‌مین)‌م هه‌تا بۆم بنووسیته‌وه... نه‌یتوانی... به‌لام به‌لێتی پین دام بنترئ بۆ (مه‌ریوان) که ناوچه‌به‌که بۆ سه‌رگوزه‌شته و نووسراوانی نا‌وازه‌ی کوردی، له‌وئ بۆم په‌یدا بکات و، بۆم بنترئ بۆ (سلیمانی)... جا نازانم چۆن سه‌رنه‌گرئ؟... هه‌روه‌ها گه‌فیشی پین دام، به‌هه‌زی خزمیکه‌وه، هه‌موو ده‌م نامه‌ نووسیم له‌ ته‌کا بکات، له‌ بابه‌ت نه‌م شانوه...

دهمیک بوو له پینجوریندا بووین. تمواو وهرس بوو بووین. هر خواخوامان بوو، پرگارمان بېن و پرژینهوه. لمو پرژهدا کاروانی (سلیمانی) هات. دوو بارگیری باشمان به کړی گرت و به خاومن بارگیره کاغان گوت که شوی بیتیره به دواماندا. (حاجی عملی)، که پورزای یوکم بوو هاتوه. په کی هه موو شتیکی خستین. به تمواوی دلم تاریک بوو. به لام به تیشکی هیواپه که (حاجی عملی) دایین - له بابته چورنغانوه بو دیهاته کانی نریک پینجورین - دلم پوژن بووهوه. نیتر وازم له که پانهوه بو (سلیمانی) هیتا.

سیرانی چوارباخ ۱۹۳۰/۸/۸

ناخ چند خوزه ژمانی دیدهوانی (کشافه). دهمیک بوو به ناواتی نهوه بووم و له (نوری نهغهندی) ای هاورپم نه پاراموه که بچین بو (چوارباخ). تا له وی به دهستی خومان خورشی خومان دروست بکهین... هاورپه کم تازه له سلیمانیه هه هاتبووه پینجورین بو که شتوگزار بهو بو نه یوه کومه لیکم پتک خست له ساتی دووی پرژوهه شتومه کمان برده چوارباخ له وی به دهستی خومان گوشته که مان برژاند چایمان لینا ناغان خوارد. نهوه ندیش شیرین گومان تیا بوو، سه ده نه ونده سه رانه که گه شوی سه ندبوو. هه تا ساتی ههشت و نیو، له نیو نهو باخ و نزاره دا، به ژبانتیکی کورده واریبانهوه رمان بوارد، نیجا هاتینهوه.

کیتلو ۱۹۳۰/۸/۸

که له (چوارباخ) هاتینهوه مالهوه. (حاجی عملی) مان پین گه یشت، لادییه کی بالا به رزی له نه نیسته وه بوو. (شیخ رشید کوری شیخ عزیز) ای ناویوو. باوکی به سن بارگیره وه نارده بوویه لمان که بچینه لای. سات نه بوو بوو به نو، سواریان بووین. به ناو دهستی (قرلجه) دا، که نه سپه ناسینه یشت به ناسانی پیا نه روا پتگامان پری. له ساتی ددها گه یشتینه دیه کی بچووک، گه لیک تووتن و بیتسانی له بهر هوه بوو. چوینه ناو دیوه تا گه یشتینه بهر مالی (شیخ عزیز)، که گوره وی دتی (کیتلو) بوو... میوانداریه کی جوانی کردین...

کوزده که مان خوش بوو. چاونه ندازی دهشته گوره کان و شاخ و نزاره که یشت خورشی کردبوو. هه تا زرده پیر، له سه نهو سه رانه به رزه دانیشین. نیجا چورین بو گهران. چوینه ناو بیتانه کانه وه. له گهل تووتنه که دا گهلک شتمان هاته پیش چاو. هه ندی تر ژیمان کرده وه و گه راینهوه مالهوه بو نانواردن. به راستی (قربولی و مرشک) یکیان لین ناوو، له شاریشدا هواتای نه بوو. پین نیوه ناخوش تیر و پرمان خوارد. نیجا که وتینه باسی راره ماسی و په له وهر (طیر) وه که به شوی توف و باران، به تاریکی، به چرا راو ده کړین. پاشان که مان خسته سه ر ورج، که خوی ده گزپته شیوه شوانی بزن و سه ر هوه، بو نه وی سه ر و بزنه کان چه واشه بکات و بیانخوات!... شوی به ته رحیکی و ا ساردی کرد، بهو هه موو بهر گه وه که له بهرمان دابوو، لیغه یشمان دابوو به خوماندا، که چی هیشتا هه سه رامان بوو!...

به یانی له گهرمی تیشکی رۆژ خه بهرم بووه. گه لینگ سه بری نهو ددشت و کیتوم کرد. ئینجا چومه سه ر کانی. ناوه که یان کزبوو. که موکو پیه کی زۆرشم له جیگای خویاکر دهنوه و دهستوێژ شته که یدا دی. لهوتیه بهراکردن چوینه سه ر گردیکی بهرز که پر بوو له (گه ورن) یاخود (گیا که تیره). ئینجا هاتینه خواروه چایمان خواردهوه و دستمان کردهوه بهقه کردن تا حهلی رۆشتن.

ههسۆ ۱۹۳۰/۸/۹

هه ر له چای خواردهوه بووینهوه، نهوهنده نهماینهوه. گووچ بارگیره کانیان بۆ زین کردین. سواری بووین. رومان کرده دتی (مهسۆ)، که برای شیخ عزیز. (شیخ سه عید) گه وره و خاوه نی بوو. نهو دهستی (قزله) یه مان بری. بهلام بهداگتیر و هه لگتیر تکدا رۆشتین و بهناو زهویه کدا بوو، که هه موو له بهرده سبی دروست بوو بوو. کاتمان نهکرد به ساتن نزیکه دیه کی سی ماله بووینهوه. رۆشتین ههتا سه رمان کرد به مالی (شیخ سه عید)، گه وری دتی (مهسۆ دا). جیگاکه ی بلندبوو. له ژیر ساباتی کدا دانشتین که به سه ر هه موو دیه که دا دهینواری. نه م له کاکه قسه خۆشتر بوو. به به زم و پێکه نین بوو. له پر باسی (نوسراوه کوردیه کان) هاته پێشهوه. گوتی: «من نهخوتنده واره. بهلام چیرۆک و سه رگۆزشته ی (فارسی) م هه یه که گه له ن گه ورن. به شه و به شاگردیکی خوتندن گای دهخوتنه مهوه. کاتی خۆمی پین راده بۆتیه». هه ر نهوهنده م زانی ناردی نوسراوه کانیان هینا. مێژوو و جوغرافیای هه موو سه ر زهوی بوو. هه موو ته رچه قسه یه کی شیرین و سه بری تیا بوو. ته نانه ت باسی مێژووی کوردستانی تیا بوو. سه بر نهویه (نادر شاه ی ئیران) یشی به (کورد) دانابوو. هه روه ا (که لیله و دیه نه) یشی تیا بوو...

منیش لیم پرسی: «نه ی نوسراوی کوردیت نیسه؟» گوتی: «هه مه. بهلام لیسه نین. له دتی (باشماخ) ن. لای شاگردیکن. دهیان خوتنتیه وه». منیش ناره زووی دلی خۆم پین گوت. که چنده هه ول نهدهم بۆ نهوانه. پاشه جار هه ر سن نوسراوه که ی پین بهخشمیم: (حهوت رۆزم)، (یا نزه رۆزم)، (خورشیدی خاوه ر). به لێنیشی دامن که پیاو بنێری و بیهنیتته وه. لهوتیه وه بۆم بته رته پینجوبن.



نه م دیه ناوه که ی له ناوی (کتلور) گه رمتر و سازگارتر بوو. بهلام دیه کی گهرمی که م ناو بوو. ناوه کانی بهگران زهویه کانی دیه که ناو نهدهن. هه یج باخیان نه بوو. هه رچی تیا رۆتیرابوو برتی بوو له چه ند پارچه تووتنیک و بیتاننیک.

که له (کتلور) بووین، له بهر ناو که می، ناویان بهناو داری کلتور یاخود کۆلراودا کیشابوو، به بهرده م شۆتی دهسشۆره کانی سه ر کانیدا. بهلام لیسه بۆ ناو خوارده وه له کانییه که پارچه داریکی ناو کۆلراوی دهسک دار بهکار نه هین. داره که داری بی بوو.

ساتی نۆهه می رۆژ، دستمان کرد به جوولان. رۆشتین ههتا گه یشتینه کانییه ناویکی سارد. (شابه) یان پین نهگوت. ناوه که ی گه لینگ خۆش بوو. لیتمان خوارده وه. چوینه سه ر بیتان له ویش هه ندی شتمان خوارد. پاشان (شیخ سه عید) گه راپه وه دتی. په یمانه که یم بیرخسته وه. وتی: «له بیرم ناچن».

نینجا رژیشتین تا گه‌یشتینه گوئی نو چه‌می که به‌دهشته گموره‌کمی (قزلجه) دا دپروا. لهو به‌ریه‌وه (کال) یکی زۆر چیترا بوو. نهمه هیشتا نهدیوو. له (حاجی علی) م پرسی. گوتی: «نهمه لیره نه‌کری به‌نان». پاشان له بابت که‌لکی (به‌لهک) هره پرسیارم لن کرد. گوتی: «نهمه‌یش ره‌گه‌کمی ده‌یتن، دهی کولیتن، تا دهبن به‌دۆشاو. نینجا هه‌ج کسمن بارگیره‌کمی زامدار بینی بهو دۆشاوه چاکی ده‌کاته‌وه».

بی‌جگه له‌وه، گوتی: «نهم ده‌شته، له‌گیا و دار و دهره‌ندا، جیاوازی له‌گم‌ل ده‌شتی پینج‌ویندا نییه. نهمه‌یش وه‌ک نو: (که‌تیره) و (سه‌غلب) و (به‌لهک) و (دارمازوی) هه‌یه. که نیسته‌نی نهم ناوه له‌سر نو به‌ره‌همانه نوئین...».

نینجا هه‌ر بهه تهرجه له بابت (سه‌غلب) یه‌هوه ده‌ستی کرد به‌قه‌کردن. گوتی: «سه‌غلبه‌یش گیا‌یه‌که وه‌کو (گموون). دیتن وه‌کو (بن‌گۆزروان) بته‌که‌کمی هه‌لده‌کمن، که وه‌ک (توور) وایه، له ناویا ده‌نک هه‌یه. لینی دهره‌ده‌یتن. دهی کولیتن. هه‌تا نو چلک و توتیک‌له‌ی پینیه‌ویه لینی ده‌بیته‌وه. نینجا هه‌لی ده‌خمن. هه‌تا وشک ده‌بیته‌وه. نه‌وسا به‌ناوی (سه‌غلب) هوه دهری بۆ شار که خه‌لکی بۆ (هه‌لامه‌ت) و بۆ (به‌سته‌نی) و بۆ که‌لن شتی تر به‌کاری ده‌یتن». (حاجی علی) هیشتا نهم قسانه‌ی تموار نه‌کردبوو، که‌یشتینه پاله‌کمی (پینج‌وین). نیتر دا‌گه‌رایه خواره‌وه بۆ ماله‌وه.

پینج‌وینی رهنگین

پینج‌وین رهنگینه. به‌لام هه‌ر به‌با و ناوه خۆشه‌کمی نا. هه‌ر به‌باخ و باخاته جوانه‌کانی نا. به‌لکو بی‌جگه له ریتکوتیک‌یشی شتیکی تری هه‌یه، که خوا لهو جه‌له‌دا به‌هموو شوئیتیک نوو رهنگینه‌ی نابه‌خشن، که نه‌ویش که‌شی (به‌هارا). به‌لام له هه‌مووان زۆرت‌تر نوو جوانیه به‌پینج‌وین نه‌به‌خشن.

بی‌جگه له‌م هه‌موو دار و دره‌خت و نزار و میترخ‌زاره، چه‌مهن و لاله‌زاریکی هه‌یه، له نیگاری رویی یار نه‌کا، که نه‌ویش هه‌ر له به‌هاردا‌یه، که خۆی نه‌رازیتته‌وه. ده‌بینی نهم شاخانه به‌رهنگی سه‌وز و سوور و، شین و نا‌ل و زه‌رد و بنه‌وشه‌یی رازاونه‌توه. نهم ناوانه‌یش به‌قهد و به‌دامینی نوو شاخانه‌دا تاف تاف نه‌کمن. (بلبل) له تاو پتیکه‌نینی (خونچه) دهنالیتنی. کهو قاسبه قاسپ نه‌کا، شه‌هین چریکه نه‌کا، چیاکه‌یش وه‌ک (حاجی قادری کۆی) فه‌رموویه‌تی وایه:

«چیا به‌ شتیخ و کهوا سه‌وز و میزه‌ری به‌فره

سیواکی چوو‌زه‌ره ریتوا به‌تیل‌مانی گه‌لا»

له‌ناو نهم گۆلانه‌دا، گولتیک هه‌یه بالا به‌رز، گولتیک زۆر به‌جروکی هه‌یه، نهمه‌نده سووتاوی پتیکه‌نینه، که یین ده‌کمن، به‌سه‌ر ته‌وقی سه‌ردا، لهو لن و پۆیه به‌رزیه‌وه نه‌که‌ویتته خواره‌وه، ده‌بیتته خۆزاک‌ی مار و میروو...

گولتیک‌ی تریشی هه‌یه رهنگ زه‌ردی زیتین، ده‌لینی لیره‌ی سه‌ری یاره. قه‌دی کیتوه‌کان و ناوه‌پراستی باخه‌کانی رازاندۆتوه. پیاو که به‌لایدا دپروا، خۆی یین راناگیرئ، هه‌ر دهبن گولتیک‌ی لن بکاته‌وه و له هه‌موو بۆن‌تیک‌ی خۆشی بی‌تگانه‌یش ده‌ست به‌ردات. ته‌نانه‌ت نه‌مه‌نده گولتیک‌ی ناسک و بۆن خۆشه‌ی،

نمونه گولتکی پروخوش و به‌زمانه، هه‌نگیش بۆی جگه سووتاو بووه، به‌تەرحێکی وایش هه‌راسی بێ سەندوو، هه‌ر به‌ناوی ئەوهوه ناویان ناوه (گوله هه‌نگ).

له‌ ناوه‌ند ئەم دوو گوله زه‌رده‌یشدا، گولتیک هه‌یه، وه‌ک چناری بالا به‌رز چوو به‌ناسماندا رەنگتکی نەرخه‌وانی هه‌یه. هه‌رچه‌نده‌ بۆنی نییه. به‌لام رەنگه‌ شه‌نگه‌کی و قه‌د و بالا‌کی له‌ هه‌موو گوله‌کانی که‌ی نازدارتر کردوو. به‌یانسانی به‌هارانیش، بلبلی جگه‌ سووتاو، به‌سه‌ر چلی گولتکی شوخ و شه‌نگه‌وه‌ ده‌نالتینی، ده‌چریکتینی، له‌ پر له‌ به‌یانیدا ده‌فری. چونکه‌ دۆسته‌ دل رەقه‌کی، لایه‌کی لێ ناکاته‌وه، زه‌رده‌خه‌نه‌یه‌کیشی بۆ ناکات. که‌چی ئەو هه‌شتا ناگاته‌ سه‌ر چله‌ گولتکی تر، به‌هه‌لاتی بێ ده‌که‌نی!... ئەو بۆنه‌ خو‌شه‌ ده‌دا به‌بای به‌یاندا. کو‌شته‌ بێ به‌ش ئەکات، نه‌کو‌ژراویش به‌شدار ئەکات. نه‌مه‌یش گوله‌ باخیکه‌ له‌ قه‌د شاخه‌کانی (پیتجۆین) دا ده‌ردی. نیوه‌ی رەنگی سووره. نیوه‌ی سیی.

نمونه‌ و له‌ گوله‌ باخه‌ زه‌رده‌ بۆن خو‌شه‌که‌ی‌ی پیتوست ناکات زۆر بدویم. چونکه‌ نمونه‌ نازەنین و خو‌شه‌وێسته، پیتجۆنییه‌کان لێی ده‌نین و ئەیکه‌ن به‌شیرینییه‌ک بۆ سه‌ر خوانتکی ناوازه‌ ده‌ست بدا.

کو‌ر مه‌کانی حامد به‌گ

له‌ ناوه‌دا که‌ من که‌شتم ده‌کرد، کو‌ره‌کانی (حامد به‌گی مه‌جید به‌گی هه‌له‌به‌جی) ی به‌ناویانگیش به‌ناوی که‌شتموه‌ ها‌ت‌بوونه (پیتجۆین). له‌گه‌ل ورده‌ی و مندالی‌شیاندا، پیاو دیسانه‌وه‌ چه‌زی ئەکرد له‌گه‌لیاندا بسوو‌رت‌ه‌وه. برا گه‌وره‌یه‌کیان هه‌بوو، ناوی (ئه‌نوه‌ر به‌گ) بوو. ئەوه‌نده‌ی ئێسک سووک بوو، ئەوه‌نده‌ی شیری گوفتار و نازەنین کرداریوو. جا له‌به‌ر ئەو خو‌وانه‌ی بوو، که‌ من چاوم له‌ ته‌مه‌نی مندالی پۆشبوو... ئەم کو‌ره‌ به‌تەرحێکی وا نازی ده‌گرت و، به‌شێوه‌یه‌کی وا قسه‌ی له‌گه‌ل ده‌کردم، چاره‌م نه‌ما‌بوو ئەوه‌ نه‌ین، که‌ هه‌موو دم کاتی خو‌می له‌ته‌کا به‌خت به‌کم. بێجگه‌ له‌وه‌ دلی خو‌شیم به‌رمه‌ دلێه‌وه. منیش به‌تەرحێکی وا چوو‌بوومه‌ دلێه‌وه، که‌ رۆیشتمه‌وه‌ بۆ (سلیمانی)، نیشانه‌ی خه‌فه‌ت و نازارم له‌ ده‌مو‌چارایا به‌دی کرد. ته‌نانه‌ت گه‌لیک لێم پارایه‌وه، به‌لام خو‌شه‌وێستانه‌ و برایانه، که‌ چوو‌مه (سلیمانی) سه‌ری (هه‌له‌به‌ج) بده‌. تا به‌ ناره‌زووی خو‌ی تێر له‌گه‌لما رابوو‌تێ و دێهات و باخاتی ئەو ناوچه‌یه‌شم پێشان بدات. به‌ره‌یش وازی نه‌ه‌تتا، ناو‌نیشانمان له‌گه‌ل یه‌کترا د‌گۆزیه‌وه، که‌ هه‌موو دم نامه‌کاری له‌گه‌ل یه‌کترا به‌کەین. به‌پراستی ئێستاگه‌ زۆر بیری نه‌که‌م، به‌تایه‌تی له‌به‌ر ئەوه‌ی که‌ په‌یمانێ دامێ هه‌ولم بۆ بدات و (نووسراوانی کو‌ردی) م بۆ په‌یدا بکات و بۆشیم روه‌انه‌ بکات بۆ (سلیمانی).

چیم چنگ که‌وت!!

هه‌شتا به‌ته‌نیا، (که‌سی خو‌مه‌ له‌گه‌ل نه‌بووین)، وا نه‌چوو‌بوومه‌ ده‌ره‌وه. به‌م جو‌زه‌یش نازاری ریتگا و ناخو‌شی گه‌راما نه‌چێشتبوو. که‌سیانم نه‌ده‌ناسی، (نوری نه‌فه‌ندی) نه‌ین، که‌ ئەویش هه‌م خزم بوو، هه‌م هاو‌رێ. له‌گه‌ل ئەمانه‌یشدا رۆژه‌که‌ وای لێ کردم، ریتیه‌کم دۆزیه‌وه، هاو‌رێم په‌یدا کرد. به‌رگه‌ی هه‌موو ناخو‌شیه‌کم گرت و به‌ده‌مه‌یه‌وه‌ پێکه‌نیم. توانیشم خو‌م له‌ گه‌راما پرگار به‌کم. که‌ گه‌شیتنه (پیتجۆین)،

خۆمان خەمی خۆمان دەخوارد. لەبەر ئەوە ناچاربووین، قەسی خۆش و جوانان کردە خوری زمانان و، دلی خەلکمان راکیشا. زۆریانمان کردە خۆشەویست و دۆستان که هەموو دهم بەدوامانەوه بوون و، لە خۆش رابواردندا یاریەدیان ئەداین. بەدەستی خۆمان چایی و پیتخۆرمان نامادە ئەکرد. هەررەها پتکۆپینکی مالمان پتک دەهینا. دەستان دایە ناندان و بەخشین. لەمەدا بەجۆرتیکی وا سەرکەوتین، که هەموو هاری و ناشانگامان کردبووه نزاگۆ و خۆشخووان بۆ خۆمان، لە یارمەتیدان و پیاوێتی درتغیان لێ ئەدەکردین... جا لەمانەوه فیزی پتیروی کۆچکردن و ژیان لەناو بیگاناندا، پشت بەخۆ بەست، شتووی قەسکردن، دلی خەلک راپێچ کردن بووین. که هەر لەو کاتەشدا بیسر و لەشمان دەحەسانەوه و گەشەپشان دەکرد.

لەو تەرحە پیاوانە، لەو شۆتین و جیگایانە، لەو رەوشت و خووانەمی که لە پیتنجویندا دیهان، بەسەرئێج لێدانیان و بەراوردکردنیان لەگەڵ هی سلیمانیدا، میتشکمان بەهێزتری لێ هات. هێزی بیسرکردنەومان گەورەتری لێ هات. بەمە خووەکانی خۆمان لە بیژنگ دا و خاوتینشمان کردنەوه.

که بێتێ سەر باسی خۆتێدەواری: گەلێ زانیاریم لە بابەت (نووسەرانی کوردی) یەوه دەست گەوت. تیشش گەیشتم که (نەتووی کورد) تاج ئەندازەیک بۆ زمانەکەمی خۆیان بەپەرۆش بوون و چ رەنجیکیشیان لە پێتار پێشکەوتیا داوه. کەچی لەو پێش وای دەزانێ، که (کورد) لە هەموو گەلەکانی پال خۆی کەم تەرخەمترە لەگەڵ زمانەکەمی خۆیدا!... ئەگەر لە (مەروانی) و (کوردی نێران) بېرسیت نەوسا دەزانیت که (گوردەواری) چیرۆک و سەرگورشتەمی چۆنی هەبە و چەندی هەبە. ئەمانە: (حەوت رەزم، یانزە رەزم، حەوت لەشکر، خورشیدی خاوەر، حەوت دەرویش، شانامە، دیوانی ماهشەرەفخانی نەردەلانی، دیوانی بابە تاهیری هەمەدان... هتد)، هی وایان تیاپە بۆ لێ وردبوونەوه، بۆ خۆش رابواردن، بۆ فیزیوونی شتووی ژیان، لە چیرۆکەکانی (ئەوروپا) بیهەکان چاکتر نەبن، کەمتر نیبە!...

گەڕانەوه ۱۹۳۰/۸/۱۰

ئەو شەوهی دەرویشتم، چۆمە لای هەموویان. مالتاواویم لێ کردن. لە هەموویان زۆرتر لای کارگێتر مامەوه، چونکە سێ نامەمی نووسی بۆ سەرداری سلیمانی و خزمەکانی. دەسی کرد بەخۆتێدەوهی رۆژنامەمی (ژیان) که دوور و درێژ باسی (هەرای کوردستانی زوورووی) دەکرد: سەرکردەیکە گەورەیان هەبە، ناوی (جەنەرالی ئیحسان نوری) یە. هەموو سەریازەکانی لەسەر شتووی سەریازی تازە تیپ، تیپ کردووه. دەستەمی تۆپ و شەستیر و قەسکردنی بۆ داناون، بەجۆرتیکی وا که لە هی سەریازی (تورک) کەمتر نەبن. دوو فرۆکەیشی لە (تورک) داگیر کردووه... ئەو شەوه بەدلیکی پەشتواو نوستین تا بەیانێ. لە ساتی یانزەهەمدا، خاوەن بارگیرەکان هات. لەگەڵیا سواربووین. دەستان کرد بەغارکردن. هەتا سێ چارەکه ساتی تەواو غارمان کرد، ئینجا گەیشتێنە هاورێکانمان که بەجیبیان هیشبووین. ئیمە (۲۴) کەس بووین. سواره کاروانەوانەکان نەبن، هەموومان، بەسەر ئەو شاخە درێژ و بلندێ (تاریبەر) هادا سەرکەوتین. لە تەوقە سەرکەبەوه ئەو هەموو دەشتی (قزلجە) یەمان هاتە پێش چار. چەمەکه لەناویا، هەر لە ناوینە دەچوو. چونکە تیشکی رۆژەکەمی ئەدایەوه... داگەرێنە خواریوه، هەتا گەیشتێنە

چایخانه‌گهی (بادانه). دهمه ساتیک خۆمان لهوئێ حساندوه. دهمان کردوه به‌زۆرین تا گه‌پشتینه چایخانه‌گهی (زەلان) که نوو حه‌له سات خۆی له پینچ نه‌دا. لهوئێ نانی چیشته‌نگاومان خوارد و هاتین به‌رتوه. گه‌رما و با گه‌رمه‌گهی (چعمی و لیاوا) مان چیشته. ئه‌سه‌کامان له تاو ماندوویتی و گه‌رما دهمه داچه‌قتیان پین گه‌وتبوو. هه‌رچه‌ند لیمان ده‌خوڕین، به‌سزمانانه‌ گوتیان نه‌نه‌داین!؛ دوایی خۆیان فرێدایه نار چه‌مه‌گه‌وه تا فینک بوونه‌وه و حسانه‌وه... ئینجا دهمان کردوه به‌زۆرین، تا کاتی هه‌شت و نهر له ده‌ست قرچه قه‌رچی گه‌رمای مانگی گه‌لاوێژ (ئاب)، له نیسه‌په‌ژدا، زنگه‌رمان بوو. خۆمان کرد به‌چایخانه‌گهی (قه‌مه‌سه) دا. به‌لام تمواو په‌شوکا بووین. هه‌ر نه‌وه‌نده‌مان پین کرا خۆمان پرووت که‌ینه‌وه و، به‌به‌فراره‌گهی شاخی (که‌توو) هه‌ناره‌مان فینک به‌که‌ینه‌وه. چه‌ند جگه‌ره‌ کیشیک له پیش هاوریکانماندا گه‌پشتبوونه‌وه ئه‌وئێ، له‌به‌ر نه‌وه به‌ته‌واوه‌تی حسابه‌بوونه‌وه، چاییمان خواردبووه‌وه ئینجا که‌پشت به‌سه‌رماندا.

له تاو خه‌و جیم به‌خۆم نه‌ده‌گرت، وه‌نه‌وزیکم بۆ دا. سه‌رم نایه‌وه. دوایی زه‌وی زه‌نگه‌له‌ی بارگه‌ره‌کان و ده‌نگه‌ ده‌نگی کاروانه‌وانه‌کان خه‌به‌ریان کرده‌مه‌وه. که ته‌ماشای کاتریمه‌ره‌که‌م کرد، سات خۆی دا‌بوو له ده و نیو. به‌گه‌ورجی هه‌لسام و دهموچاوم شو‌وی و ده‌سی (نوری نه‌فه‌ندی)م گرت به‌زۆر رام رفاند، هه‌ستا به‌ (٢٥) وردیله‌ رویشته‌ن گه‌یاندمه‌ په‌که‌م (زه‌زی چنگیان). که ته‌ماشامان کرد به‌ده‌مه‌یه‌وه نه‌ما‌بوو به‌چینه نار دێیه‌که‌وه. چونکه‌ چه‌ند هاتیبوین نه‌وه‌نده‌مان ده‌وست به‌یگه‌ین. له‌وئێ پشویه‌که‌مان دا. له‌وئێ که‌په‌رتیکی به‌جوو‌کا دانیشته‌ن. من‌داله‌ ره‌زه‌وانه‌که‌ هاته‌وه. باوه‌شیکي گه‌وره‌ ترینی ره‌نگاوه‌رنگی هه‌لکرتبوو. که به‌ده‌سته‌ راستا ناو‌رتیکم دا‌یه‌وه، له‌ په‌ر نه‌و شاخه‌ گه‌وره‌ و فراوانه‌ی (چنگیان)ام هاته پیش چاو، که‌ بستیکی نه‌ما‌بووه‌وه نه‌که‌رابین به‌ره‌ز... له‌ ناوه‌راسته‌شیا دێیه‌کی شه‌ست مالی به‌قه‌د باله‌که‌وه خنجیلا‌ته هه‌لکه‌وتبوو، نه‌ویش (دتی چنگیان) بوو. له‌ په‌رسیاری که‌ کردم، پینیان گوتم: نه‌و دێیه‌ هه‌تا سن چاره‌که‌ ساتیش به‌هه‌ر چوار لا‌یدا به‌رۆی، هه‌ر ره‌ز ده‌بینی، که په‌که‌م دێیه‌ و بۆ ترۆ زۆری له‌ هه‌موو شاره‌با‌ه‌رتدا... بێجگه‌ له‌وه‌یش: هه‌نجیر و هه‌لو‌زه‌ و هه‌رمیش له‌ پیش هه‌موو دێیه‌که‌دا ده‌بێته‌ خۆزکی دێهاتانی تر و شاری سلیمانی... له‌ شاره‌وه بۆ دێیه‌که‌ په‌نه‌کی پان ده‌جوو. نه‌ویش بۆ نو‌تۆمبیل کرابوو. نه‌م دێیه‌ش به‌شی (شیخ محموودی گه‌وره‌)ی تێدا‌بوو. هه‌ر جاریکیش شتیکی ناوه‌ند خۆی و نینگلیز روو بدات، (شیخ) دیته‌ (چنگیان)... رۆژ نه‌وه‌نده‌ی نه‌ما‌بوو ناوا بێن. گه‌را‌ینه‌وه. هه‌ندێ تریشمان بۆ هاوریکانمان برد، له‌ رێ گۆزایمان گوت. له‌ خۆشیدا هه‌رمان نه‌کرد ده‌ست‌په‌رتیکی زلم به‌دی کرد. له‌ هه‌موو گۆزانی و هه‌راکرده‌نتیکی خستین. له‌ (نوری نه‌فه‌ندی)م په‌رسی گوتم: «نه‌مه‌ شاخی (که‌وتوو)ی پین ده‌لێن، هه‌رچی ده‌ستار و به‌رده‌اشی ناش هه‌یه‌ لێره‌ دروست نه‌کرێ».

نیواری نایمان خوارد و هه‌ر نه‌وه‌نده‌مان زانی ده‌نگی دوو سن پیاو ده‌هات، که به‌ده‌نگتیکی به‌رز چاکه‌ی شاگردانی خۆتندنگانمان ده‌گه‌ترایه‌وه، که له‌ سلیمانیدا، له‌ پیناری (سه‌ره‌زی کوورد و گووردستان)دا چۆن خه‌باتیان کردووه. هه‌لسام، چووه‌هه‌ خواره‌وه. کابرا هه‌ر له‌سه‌ری ده‌رویشته‌. ده‌یگوت:

«نیمروزه همسو خه‌لک له سه‌رادا کۆبوو بوونهوه. داواى مافى کوردیان له راسپێراوى هه‌ره‌ بێندى نینگلیز کردبوو. (فائق به‌گى تاپۆ)یان هێلکه‌ باران کردبوو. چونکه‌ خه‌رىكى چاوو راپۆتیک بووه‌، که‌ بێنگانه‌ جه‌زى پین کردووه‌!... شه‌م ساتى شه‌شم بوو، لێمان دا رۆشیتین. مانگه‌ شه‌ویش تریفه‌ى ده‌هات. ئه‌و ده‌شت و شاخه‌ کاکى به‌گاکییه‌، بێده‌نگى داگیرى کردبوو. سه‌ره‌ى بايش نه‌ده‌هات. هه‌ر ده‌نگى نێمه‌ و زه‌رى زه‌نگوله‌ى بارگیره‌کان نه‌بێسترا. که‌وتینه‌ سه‌ر ته‌وه‌سه‌رى کێوتیک. کانیه‌كى لێن بوو. (گانى سازنده‌)یان پین نه‌گوت. له‌ویش تێپه‌ر بووین. به‌ده‌شتى (مامه‌ سه‌وحان)دا هاتینه‌ خواره‌وه‌ تا که‌ بشته‌ چایخانه‌یه‌كى خۆش... نان و ماست و چاییمان خوارد. له‌وێ وه‌ستاین تا که‌ بشته‌ شاخى په‌نگینی گۆژه‌. به‌لام چیمان دى؟! دیم له‌ دووره‌وه‌، له‌ناو دۆلێكى فراراندا، کۆمه‌لێک گه‌وه‌هه‌ر نه‌دروشانه‌وه‌. وه‌ک نه‌ستیره‌ جریه‌یان لێ نه‌هات. شێه‌ى ده‌مانچه‌یه‌كى جوانیان دروست کردبوو. سه‌د ناخم خوارد که‌ وینه‌گه‌سه‌که‌م به‌ده‌روه‌ نه‌بوو، تا ئه‌و چاره‌نده‌زه‌ گه‌وه‌هه‌رته‌ى پین به‌گه‌م، له‌ناو ئه‌و تارىکاییه‌دا. چونکه‌ هه‌ر وه‌ک به‌په‌نگ گه‌وه‌هه‌رته‌، له‌ ناویشا و له‌ ده‌رشا گانێ گه‌وه‌هه‌ر و به‌ردى به‌نرخه‌. چونکه‌ (سلیمانى) پایته‌ختى فه‌رمانه‌وابی (بابان) بووه‌، ئه‌و فه‌رمانه‌وابیه‌ى که‌ نزیکه‌ى دوو ملیۆن کردى له‌تێر ده‌ستا بووه‌. گه‌لێک جارى وا بووه‌ (کوردستان)ى له‌ ده‌ست (تورک) و (عه‌جه‌م) سه‌ندۆته‌وه‌. چونکه‌ (سلیمانى) ئه‌و شارده‌یه‌، که‌ (گیانى کوردایه‌تى)ى وه‌ک گانێ به‌هاران هه‌لنه‌قولن. مامۆتای (کوردایه‌تى)ى زۆره‌ى (کوردان)ه‌ له‌ (کوردستان)دا. نێشتاش وا (کوردایه‌تى)ى خه‌رىکه‌ هه‌ر له‌م شاره‌وه‌، په‌رشنگ په‌خشان بکات به‌ناو هه‌مه‌وه‌ کوردستانى گه‌وره‌دا و پێگای نازادى و سه‌ره‌زى رۆشن بکاته‌وه‌ بۆ کورده‌واری.

تا له‌ چایخانه‌که‌دا ماندوومان هه‌سایه‌وه‌، شه‌و هه‌لات و له‌ جینی نه‌ویش رۆژ هه‌ل هات. نوخه‌بێ له‌ کوردستانیش ئاوا رۆژى کامه‌رانى و نازادى تیا هه‌لین. هاورپێکانم سپارد به‌خوا و لیبیان جیابووه‌مه‌وه‌. نێتر هه‌ر به‌هه‌زار رۆشتم تا به‌دیاری (شاره‌ خۆشه‌ویسته‌که‌م) و دایکم و باوکم و دۆست و براده‌ران شادبووه‌وه‌... نوخه‌ى!...

شاکر فه‌تاح/ سلیمانى

«شاکردى پۆلى سێهه‌مى خۆتێدنگای دووه‌مینى به‌غداه»

۱۹۳ / ۸ / ۱۲

سیرانی هه لۆجه^(١) بهبۆنه‌ی هاتنی سالی تازمه، ١٩٣١/١/٢

به‌ری به‌یان بووه، تازه چۆله‌که جریوه جریوی دست پین کردبوو، سه‌عات شه‌شی لێدا، له‌ خه‌مو هه‌لسام... کام جلم جوان بوو خۆم پین رازاندوه، که‌ گه‌شینه‌ به‌ر قوتابخانه‌ مامۆستا که‌مانم به‌خۆی و چه‌ند قوتابیه‌که‌وه به‌سواری نۆتۆمبێلمه‌وه دی، نێمه‌ش سوار بووین، لیمان دا رۆشتین.

هه‌ر چاره‌کتیک بوو له‌ پردي (خه‌ر) تێپه‌رپووین له‌ولاوه وه‌ستاین و دابه‌زین، له‌و مێوژ و گوێزی له‌ کردستانه‌وه (سلیمانی) بۆم هاتبوو به‌شی هه‌ر چواره‌یانم دا... نێتر هه‌ر باسی خواره‌مه‌نی سلیمانی کرا هه‌تا گه‌شینه‌ پردي (سکر): نێره‌ش پرديکه‌ نه‌و ناوه‌ جوانه‌ی به‌ژێردا تافه‌ تافه‌ ده‌کا و وه‌کو قه‌لبه‌ز دێته‌ خواره‌وه به‌سه‌ر پلێکانه‌کاندا که‌ف و کوژ ده‌کا، کاتێ پیاو گوێی له‌ هه‌ژای که‌ر بێن قسه‌ی که‌سی گوێ لێ نابێ!^(٢)... کاته‌که‌ی دوا‌یی پاییز بوو، با ساره‌، به‌ری ناسمان به‌په‌له‌ هه‌ورێ ژه‌نگار به‌تیشکی رۆژ گه‌یراهه‌، دره‌خته‌کانی گوێ چه‌مه‌که‌ له‌به‌ر بێن به‌رگی سه‌رما ده‌چێژن، چۆله‌که‌ و پۆز به‌تاق تاق به‌سه‌ریانه‌وه ده‌مبێژن؛ هه‌ندیکه‌شیان له‌ تاوا به‌کژۆله‌یی سه‌ریان ناوه‌ته‌ ژێر بالیانه‌وه، له‌ناو چله‌دار و شکه‌پووش و گه‌لای داره‌کاندا له‌ ترسی سه‌رما و نه‌م و نه‌و خۆیان شاردۆته‌وه!...

(١) نه‌م ده‌فه‌ری یادنامه‌یه‌ی مامۆستا که‌ له‌ ١٩٣١/١/٢ هه‌م ده‌ست پین ده‌کات و له‌ ١٩٣١/٧/٩ داوا‌یی دێ، له‌ سالی ١٩٨٤ دا به‌مشکی له‌ قه‌باره‌ی نامیلکه‌که‌دا به‌ناوی (خه‌باتی رۆشنبه‌ران) هه‌و له‌ چاپ داوه‌: (ه‌روانه - شاکر فه‌تاح: خه‌باتی رۆشنبه‌ران، چاپخانه‌ی، الحوادث، به‌غدا ١٩٨٤). نه‌وه‌ی جێی سه‌رنجه‌ لێره‌دا نه‌وه‌ی:

١- له‌سه‌ر لاپه‌ره‌یه‌کی پێشه‌وه‌ی دهنوسه‌که‌، به‌قه‌لمه‌نکی سوور، له‌ سووچی سه‌ره‌وه‌ی نووسیه‌وه: (ئه‌تی چاپ کراوه‌ به‌ناوی خه‌باتی رۆشنبه‌ران هه‌و)، که‌ دیاره‌ ناماژه‌کردنه‌ بۆ نه‌وه‌ی که‌ (هه‌موو) بابه‌ته‌کانی دهنوسه‌که‌ چاپ نه‌کراوه‌.

ب- ده‌توانم بێجم که‌ ته‌نیا له‌ سه‌دا چلی دهنوسه‌که‌ی خه‌ستۆته‌ ناو (خه‌باتی رۆشنبه‌ران) هه‌و، نه‌وانی دی له‌به‌ر هه‌ر هه‌زه‌ کێن پشتگوێ خه‌ستۆن و له‌لای ناو‌نیشانه‌کانیا نه‌وه‌ نیشانه‌یه‌کی (X) داناهه‌.

ج- ده‌سنگاری ناو‌نیشانی هه‌ندێ بابه‌تی کردوه، له‌ جێی خۆیاندا نیشاره‌یان پین ده‌ده‌م، یه‌ک دوو باسی خه‌ستۆنه‌ته‌ سه‌ر که‌ من له‌ نه‌غلی دهنوسه‌که‌دا نه‌مه‌دوون.

د- دهنوسه‌که‌ (١٥) وه‌تی فۆتۆگراف و چاپکراوی تێدا بووه، له‌وانه‌ جه‌وتیان فه‌وتابوون؛ جێگا‌کانیان دیاربوو، هه‌ندیکه‌ی که‌شیان بۆ چاپکرنه‌وه‌ دس ناده‌ن؛ چونکه‌ به‌شیه‌یه‌کی کۆن و به‌نامه‌تری باش نه‌گیراون... نادیارن.

ه- وام به‌جاکشر زانی دهنوسه‌که‌ (هه‌مووی) تێپه‌لکه‌تیشی (ناو‌نیه‌ی ژنم) به‌که‌م و وه‌ک به‌مشکی گه‌رنگ له‌و قوتاغی ژمانی.

و- له‌ په‌راویزه‌کاندا وه‌شی (نامیلکه‌که‌) مه‌به‌ستم (خه‌باتی رۆشنبه‌ران) هه‌.

ز- سالی ١٩٣٠-١٩٣١ سالی کوتای خۆتێندی مامۆستا بووه (نامه‌دیه‌ی مه‌رکه‌زی) له‌ به‌غدا، چونکه‌ به‌شی دهنوسه‌ی (یادنامه‌کانی ١٩٣٢) مامۆستا ده‌چێته‌ (ه‌رومانا - لوسان) بۆ خۆتێندن.

(٢) مامۆستا نه‌م رسته‌یه‌ی دوا‌یی وه‌ک تواجێن گه‌رتۆته‌ ناوی پرده‌که‌، چونکه‌ به‌کوودی (سه‌رکه‌ره‌ی نووسیه‌وه‌.



ویندی گهشتی «فهللوجه»

رۆژه‌کەمی سه‌پران؛ دل‌هەزی له‌گهشت، له‌ش ئاره‌زووی بزوو تنی هه‌بوو. هه‌ر ئه‌وه‌نده‌م زانی مامۆستا که‌مان تهنه‌نگه‌که‌ی کرده‌شانی به‌گه‌له‌یه‌ک قوتابییه‌وه‌ پووی کرده‌ ده‌شته‌که، راوی ئه‌و مه‌له به‌سه‌زمانانه‌ بکا! منیش ئاره‌زووم له‌وان که‌متر نه‌بوو بۆ راو، باوجود رۆله‌ی ولاتنیک نه‌بووم هه‌میشه‌ راوی تیانه‌بن؛ به‌هه‌له‌داوان خۆم که‌یاندن، نزیکیان نه‌بوومه‌وه‌ ته‌واوه‌تی، ته‌قه‌یه‌ک هه‌لسا، مه‌لیکی ره‌نگاوپه‌نگ (پۆرتیک) له‌ هه‌واوه‌ سه‌ر ئه‌نگرێ بوو، که‌وته‌ سه‌ر زه‌وی و هه‌رام کرد، سه‌رم بری و گرتم به‌ده‌سته‌مه‌وه؛ مامۆستا که‌ پووی تن کردم:

- ئه‌وا ئه‌م مه‌له‌ له‌به‌ر تۆ ده‌کوژم.

هه‌ر ئه‌وه‌نده‌م زانی تهنه‌نگ ته‌قی و له‌ولاوه‌ په‌له‌وه‌ر که‌وت، که‌یشتم به‌سه‌ریا که‌ ده‌بینم مه‌لیکه‌ ره‌نگین، له‌ هه‌ر ته‌رحیتک ده‌نوێتن، وه‌ک بووک رازاوه‌ته‌وه، بۆیه‌ پشی ده‌لێن: «بووکی ناوباخ»^{۱۱} ئه‌مه‌ وا، ئینجا هاتینه‌وه‌ هه‌وار، به‌ئاره‌زوویکی بێ شو‌ماره‌وه‌ له‌ گوێ ئه‌و ئاوه‌ ناوینه‌بیسه‌ ده‌ستمان کرده‌ ناخواردنی، وه‌کو هه‌زاران رۆژ پێکه‌وه‌ نا‌مان خواردین، به‌که‌یف و پێکه‌نینه‌وه‌ سکمان تێرکرد... ئینجا سو‌ار بووین، برۆ، هه‌تا گه‌یشتینه (فهللوجه).

ئێسه‌ر ه‌ دێسه‌ که‌ به‌لام گه‌وره، له‌ شێوه‌ی لادێدا پیس و پۆخل، نارپیک و پێکی به‌ناشکرا تیا ده‌رده‌که‌وت... که‌چی ئۆتۆمبیل، ئه‌له‌کنریک، قوتابخانه‌ی ریکویتی که‌ له‌سه‌ر شێوه‌ی تازه، پردی ئاسنێن بۆ هاتوچۆی ئۆتۆمبیله‌ گه‌وره‌کانی ناو شام و به‌غدا... ئه‌م هه‌موو شته‌ سه‌پرانه‌ له‌و دێسه‌دا ده‌بێران!!

(۱) ئه‌و مه‌له‌ به‌عه‌ره‌بی (عروس البستان)ه.

بیگومان لعمومہ دوا دہیشتہ شارتیکی زور پاک و خاوین، جوان، گمورہ، یتکیوتیک، چونکو لمرسر یتگای کرین و فرۆشتنی عیتراق و سوریمہ... ہموو شتی کہ له شاموہ بیت دەشی بەسر فرۆراتا، بەسر نمو پردهی فەللوچەدا برۆا. نیرە وا و کہچی سلیمانیش هیشتا قوتابخانە بەکی تازە ی تیدا نییە کہ لەسر شیوہی جوانی، پاک، یتکی شیوہی پۆژناوایی بیت.

فەللوچە دێیە کہ قایقماقی تیادەنیش، سولەمانیش شاره، موستەریفی تیا دادەنیش؛ حەلی خۆی پایتەختی بابان، هوماری زائین و زانستان بوو. بۆنە ی دیارە^{۱۱}، نیستیعمارە، خوا موستەعمیرین بکا بە پارە پارە؟!، نەمش باسما نییە، لەوہ پاش گەراینەرە و گەلن و یتەمان گرت، بە تەواوتی لەشمان، هۆشمان حەسایەو، دلمان گرایەو، کەلکەوەر بووین... تیشگە یشتین!...^{۱۲}

هه‌والی سلیمانی لهم مەنگەدا

هاتنەوہی سەر کۆمارەکان: ^{۱۳} مەحموود جەودەت و حامیدی برای ^{۱۴} لەلای شیخ مەحموود رەنجەرۆ

(۱) وشە ی (بۆنە) بەمانای (هۆی بەکارهێناوہ).

(۲) فەللوچە: شارۆچکە بەیکە (نیستا بۆنە شار. ب) گەمۆتۆتە بەری پۆژەلانی فرۆراتنوو، بەرۆخانە ی رۆوبارە کەدا، مەرکەزی قەزایە و سەر بە یاریزگای (رۆمادیە - الانبار)، یردیک ناسی تیدا، بە بەغداوہ بە ۵۸ کیلۆمەتر دورو، یتگایەکی قیر یتکیانەوہ دەبەستن، هەر لێرەوہ لقیکی لێ دەبیتەوہ بەرەو نەمیرغریب و کەلاوگانێ عەقەر قورف.

دەشێ ناوی (فەللوچە) لە عەرەبیدا لە ناوی جینگایەکی کۆنەوہ هاتنێ کہ لە سەرچاوہ بزمارییە کاندای بە (بلۆکتۆ) و نارامییە کاندای بە (بلۆکتا) هاتووہ. (طەمیری)ش لە پووداوەکانی سالی ۱۲ک-دا ناوی هیناوە، هەروا (یاقوت) بە (فلا لیح السواد) ناری بردووہ؛ بە تاییەت ناوی دور فەللوچە ی بردووہ: گمورە و بچووک... دیسان (حاجی خەلیفە)ش لە (جیھاننامە) ی ۱۶۰۰ ز ناوی هیناوە کہ: دور پۆژە یتگایەک دەین، لە (حیللە)وہ.

هەندێک بازگانی نینگلیزش لە سەر دەمی شاژنە (نەلێزابیس) دا ۱۵۵۸ - ۱۶۰۳ ز ناویان بردووہ: لەوانە (سێزار فردریک)ە کہ بە (فلوکیا، فلوجیا) ناوی هیناوە.

بروانە: (طە باقر و فواد: المرشد الی موطن الأثار والحضارة، الرحلة الأولى، مدبرية الفنون والثقافة الشعبیة، وزارة الأرشاد ۱۹۶۳ بغداد).

(۳) نەم وشە یی بەرامبەر بە (نەفسەرای نیستا دایناوہ).

(۴) مەحموود جەودەت: کۆری ناغا بچکۆلە یە لە تیری زەنگەنە، لە ۱۸۸۹ لە سلیمانی هاتۆتە دنیاوہ، خۆتندنی نایینی و روشدیی لە سلیمانی بوو، لە ۱۹۰۷ لە نەستەمۆل حەریبە ی شاهانە ی خۆتندوو و لە ۱۹۱۱ بە نەفسەر دەرچوو، لە ۱۹۱۴ بە شداری شمیری جیھانی یە کەمی کردوو، لە ۱۹۱۹ هاتۆتەوہ سلیمانی چۆتە لەشکری شیخ مەحموودوو، لە ۱۹۲۴ چۆتە سربای عێراقوہ نا پەلی - رئیس - اول - چوو، لە ۱۹۳۰ دیسان چۆتەوہ پال شیخ مەحموود لە پیران و لە ۱۹۳۱ هاتۆتەوہ لای حوکمەت و لە ۱۹۳۷ بۆنە نەندان یار لە

بوون، که رهنگه له مسر سه‌زدنی پاره بووین له لادیه‌کان، هاتنوه به‌غدا، خزبان دایه دمس (ع ر ه ب) ^{۱۱}.

ددریازبوونی قوتابی، چوار قوتابی سلیمانی: عه‌فوره سه‌عید، باقی نوری، ره‌موف صالح، ره‌گی کوردایه‌تیا هه‌لسا، وازیان له قوتابخانه و بارک و دایک خوشی شار هیتا، بهو زستانه به‌ناوی راهوه چوینه کن شیخ مه‌حموود بۆ نه‌ج‌دانی له پیناوی کوردایه‌تی ^{۱۲}... له‌سهر نه‌وه چه‌ند قوتابیه‌کیان بهو ناوه‌وه له سوله‌یمان خوش‌ته به‌ندبخانه‌وه.

سه‌رما: نه‌مسال به‌فرتیکی زۆر، سه‌رمایه‌کی به‌ن شوهار له‌و ناوه‌دا دیاری داوه، که له‌و عه‌سکه‌رانه‌ی چوینه به‌رامبه‌ری له‌شکری شیخ مه‌حموود، یانزه که‌سیان به‌ر قینی سه‌رما که‌وتوون، ره‌ق بوونه‌ته‌وه.

عه‌سکه‌ر: وا ده‌زانم له هه‌موو عه‌تراقدا (۱۰۰۰) عه‌سکه‌ری له‌ن ده‌رچن هه‌چ که‌سن نه‌ماوه نه‌نتراین بۆ سلیمانی بۆ به‌رامبه‌ری شیخ مه‌حموود. به‌لام له لای هه‌له‌بجه تووشی کورده‌کان ده‌بن، هه‌راهیه‌کی که‌وره‌یان ده‌بی: کورده‌کان له دوو لاره کوشتریکی زۆریان له‌ن ده‌کن... نینجا وازیان له‌ن ده‌هین.

ژبانی قایه‌تی ۱۹۳۱/۱۲/۱۵

وته: هه‌رچی کورده‌تیک له کورزی ^{۱۳} چواره‌مدا هه‌بوو گرده‌بوینه‌وه. چوینه لای وته‌گر، وته‌یه‌کی که‌وره‌ی جوانان گرت، که بیه‌ته یادگاری ژبانان، چونکو نه‌مسال به‌ناوی خوا له‌م قوتابخانه‌یه ده‌رده‌چین، نه‌وه‌کی نیه‌ر یه‌ک نه‌که‌بوینه‌وه له قوتابخانه‌یه‌کی تردا... نه‌گره بله‌تم هه‌موومان هه‌وت که‌س بووین سه‌رت سوپه‌هه‌تین، به‌لام به‌راستی بزانه، له نزیکه‌ی پانزه قوتابی کورده‌ی نه‌م کوورزه نه‌مه‌نده‌ی تیده‌ابوه که هه‌موو یه‌ک دل و یه‌ک زوبان به‌راستی کورده‌یان خوش بوین، بۆ کورده‌ بکوشن. واشیزانه که له‌و هه‌وت که‌سه یه‌کتیکی که‌رکوکی تیده‌ابوو، ماوه‌که‌ی خه‌لکی سلیمانی بووه!.

= (إشغال)... له‌که‌ل سه‌لامی شاعیردا لیه‌ره په‌یکه‌ره بوون.

شیخ سه‌لام له نامه‌یه‌که‌دا بۆ د. مارف ده‌لن: له‌سهر واقعه‌ی ۶ نیلورول دیسان له به‌غدا له‌که‌ل مه‌حموود جه‌ودت و جه‌مید جه‌ودت و کامیل جه‌من که زابت بوون له جه‌میش عه‌تراقدا فه‌رارم کرد، له پیران چوینه لای شیخ مه‌حموود. (هاوکاری. ژماره ۱۵۵۰، ۱۹۹۰/۲/۵) له ره‌ووداوکی نادیار و ته‌موسر‌اویدا له به‌غدا ده‌سگیر ده‌کری و له ۱۹۳۷/۱۱/۲۰ نه‌هدام ده‌کری. مه‌حموود جه‌ودت که‌سایه‌تیه‌کی کۆمه‌لایه‌تی و ره‌ژن‌شیر بووه، له دامه‌زرینه‌رانی یانه‌ی سه‌رکه‌وتن بووه له به‌غدا، جگه له‌وه وتار و هه‌لبه‌ستی زۆری له ره‌ژنانه‌که‌کاندا بلالو کرده‌ته‌وه، هه‌روا له ۱۹۳۰ کتیبی (به‌هاتوللا و ده‌وری نوین)ی کرده‌ کورده‌ی و بلالو کرده‌وه، (پۆل‌نیا پۆله‌نده یا له‌هه‌ستان) له ۱۹۴۰ (دار المهارف) چاپی کرده‌وه.

(۱) نووسه‌ر وشه‌که‌ی به‌ه شیه‌یه نووسیه، که په‌ستی و بیزاری خۆی ده‌رده‌خات.

(۲) لیته‌دا مه‌به‌ستی راه‌په‌ینه‌که‌ی شهنیخه‌ نهمه‌ره که دوا‌ی شه‌ری به‌ره‌درکی سه‌رای سلیمانی (۶ نیلورولی ۱۹۳۰) په‌ریای کرد، وه‌ک کارده‌انه‌وه‌یه‌ک به‌رامبه‌ر نه‌م زه‌بر و توندیه‌ی خوکه‌ت ده‌ی خه‌لکی شار نواندی.

(۳) کوورز: پۆل، قوناغ، مرحله.

رۆژنامه: له م ساله دا وریاییهکی باشم تیا پهیدا بووه، لهمهو پش هه بهر نهنگ زهردی و لاوازی و شت ساز (ههزم) نه کردنه وه ده مانا لاند، نیسته قورساییم زۆر بووه. رهنگی خوایی خۆم وه رگرتوته وه، هه شتی دهیخۆم بهناسانی دهی سازتیم؛ نه مهش بۆ نهی هیچ نییه نه وه نه بن له سه ر پتنگای خوایی ده رۆم، مه بهس نه وه به خوا چۆنی بۆ دانام وه بهو پشیه ده رۆم: له خواردا ناو نجیستی، هه مسو شهو نیک به لو پۆم به یارییهکی تایه تی که له می سه ره بۆم هاتوه، ده بزۆتیم، ماسو لکه کانم پر و توند بووه، هه تایه م به ره به ره له ش چاک ده بن، رهنگ زهردیم ده روا، قه له و ده م.

هه مسو پاش نانی شتیوانتیک و به یانیانیک به فرجه و ده رمان ده م و ددانم ده شۆم. سه ره پاک پاک ده شۆم، پاشان بهر باوتیشکی رۆزی ده ده م... هه می شه رووم خۆش و به هیچ دلته نگ نابم، هه فته ی جارنیک پاک پاک خۆم به ناوی گه رم ده شۆم، نیواران تا ماندوو ده م ده گه ریم... به کورتی، که یف، گه ران، بزروتن، خواردنی باش، پاک و ته میزی. نه مانه هه مسو رۆز به جی ده هتیم، له بهر نه وه هه تا دیم لاوازیم لاده جی، گوشت و به هیزی و وریایی ده چته جیگای که به مه چاکی به خۆم وه چاکی به کورد و کوردستان ده گه بیتم چونکو کار به ییاری به هیز و می شک ته واو ده کری، نه ک به ییاری لاواز و که مهوش.

نه مهش هه مسوی ده گه رته وه سه ر پیاره تی (موحه محمد فانیقی جه وه هری) که قوتاییهکی می سه ری بووه وه کو من لاواز، پاشان به بزروتن و به پاک و خاوینی چاک بووه. نیجا خۆی قوتابخانه یهکی گه وری له قاهره دا کردۆتوه.

نه خۆشی به بزروتن چاک ده کا ته وه، نه ک به ده رمان و ته مه لی!... له بهر نه وه به ته واوه تی له ژبان بگه م، بووم به کیریاری رۆژنامه ی (الریاضة البدنیة) که هی نه وه: پاس له له ش چاکی و ژنه پتان و بزروتن ده کا که پیار، کرده وه و له شی، پشکه وه بیی چاک ده بن!

بزروتنی کورد به لای کورلیکی دانیشتیوی ئه مریکوه

دوو سه مانگ له مه و پش له یادگار نامه که ی پارمدا و ته یه کم گۆزیه سه ر کوردی، که هه هی نه م دوکتوره بوو؛ به سایه ی رۆژنامه یهکی ئه مریکاره نو سه رابوو، نه وا نیستا و ته یهکی تری ده که مه کوردی که رۆژنامه یهکی تری ئه مریکا لئی وه رگرتوه...

رۆژنامه ی (فیلا ده لفیا بۆلیتین) ای ئه مریکایی له با بهت نه م هه رایه ی کوردستانی ژووره وه چه ند پشتیکی^{١١} نوو سه وده که له نا ویدا بی سه ررای کوردیکی هه کیمی نشان دا بوو که له ئه مریکا دا دانیشته وه، نیشم گۆزیانه سه ر عه ره بی^{١٢}:

(١) لیره دا مه بهستی (وته یا قه) به، نه ک (پیت) به واتای نیستا که (حرف) ه.

(٢) با سه که ی له رۆژنامه ی (ندا، الشعب) ای به غدا ییه وه وه رگرتوه که نهویش له نینگلیزیه وه وه ری گتیه وه.

(ندا، الشعب جریده - العده ٣٦٦، الاتین ٢٦/١/١٩٣١ ص ١-٢)

و نهو به فروربارانه زۆری له زستانی نه مالددا له كوردستاندا. به تايه تبه له شاخه كاني ناراراتدا باري، بووه بوته و هستاني نهو بزوتنه ي كورده كان به رامهر زۆرداره كانيان (توركه كان) كه دهستان دايه.

وهلن نه م به فر و بارانه هينده نامينينه توه، هر نه ونده ده زاني به هاتي به هار هه موي ده توتنه وه. نينجا پي ده كرتنه وه، دووباره كۆري شهر و هه لالا له ناو هه روه و لادا ده كرتنه وه. له و شاخه بلنده سه خه نه دا كورد خويان ناماده ده كمن، شير له كالان ده رده هين دينه وه به رامهر ي زۆرداره كانيان: بو داواي سه ره مستي و خويبون دين به كرتياندا، بو نه وي بگه نه ناواني خو شه و ستيان، به مه هه للاي خويان، كه له پينج سال له مهر پيشه وه پيشه وه خه ريكن، هه لده گيرستنه وه.

نينتاش له هه والي نه يني له بابته خو ناماده كرتيانه وه بو بزوتن و به كرتا چو ني كه بو نه م به هاره خه ريكن بيگه ن بين به ش نه ماويته وه: هه ميشه به سايه ي لقيني (كۆمه لي خويبون) ^{١١}ه وه كه له نه مريكا له شاري فيلا ده لفيادا دامه زراوه: له هه والي نه وي شاره زايي په يدا ده كين، كه نه م له قه ش په يتا

(١) گرن گرتين پتخه راويكي سياسي كوردي باكوور بووه له سه ره تاي سه ده ي يستدا كه به كۆمه لن نه خشه و پلاي ريخه خه ت و كار كرتني تازه وه خوي نواند، وهك ده رده كو ئي نه ممش سه ره نجامي ته ره به ي نهو هه موي سه ره هه لدان و شوژشانه بو كه له و به شه ي كوردستاندا له وه پيش به رايبون و توري نشكو هان، دو اي سه كه يان شوژشه كه ي شيخ سه عيه ي پيران بو كه له ١٩٢٥/٤/١٤ دا ده سي گيركران. له ١٩٢٧/١٠/٢٨ له شاري (به محمدي) لوينا ن كۆنگره ي دامه زراندي ريخه راوي خويبون گيرا و گه لن كه سايه تي تيكۆشه ر و به ناوي كوردي باكوور نياي دا به شداريان كرد، له وانه: (مه مده وح سه ليم ١٨٨٠-١٩٧٦ د. د. مه مه شكري سه گيان، نيحسان نوري پاشا، عه لي ره زاي كوردي شيخ سه عيه، مه ته فا شاهين، شه ريف پاشاي خه ندان، جه لادته به درخان و... گه ليتكي تي). په كه م كۆميه تي ناوه ندي نه م زاتانه بوون: (جه لادته به درخان به كه م سه رۆكي خويبون، مه مده وح سه ليم، د. مه مه شكري سه گيان، حاجز ناغا، نه مين راماني، عه لي ره زا، مه ته فا شاهين و... هه نده) جگه له داناني پلاي كار كرتن و به رتوه چو ني سه سه تي ريخه راوه كه، كۆنگره پيشناري ته شكلياني عه سه كره ي و چه ته ريخه خه ستي سه راي زيشي كرد، هه روا به رباري دا كه خه بات و تيكۆشاني ته نيا له كورده ستاني توركي يا يت، شته وي چاره سه ريشي بو نه م خه باته ته نيا سه ره خوي و نيستيقلاي كوردستان بين. جگه له مه انه خويبون گرتني و باه خيكي سه ره كي به لايه ني راگه ياندين و وشيار كرتنه وي خه لكی كوردستان ده دا، هر له مه وه بو كه ده يان بلا لۆك و نه شرياني جيا جياي به زمانه كاني نينگليزي و فه ره نسي و توركي و كوردي و عه ره ي له ولا تي شام و لوينا ن و فه ره نه و نه مريكا و مي سه ردا به خه ش كرد، به ممش ترواني ده نكي خوي به جيهاني ده ره وه رايگه به يني. له نيوان ١٩٢٧-١٩٣٠ سه ر كرتد يه تي شوژشي ناگري كرد و بو نه ممش نيحسان نوري پاشاي دانا به سه ر كرده ي گه شتي هتزه كاني شوژشگرتان و مۆرك و شه قلئ خوي له م خه باته دا چه پانده. له كاري پتخه راوه ي و ناساندي ده ززي كوردي باكووردا: جه لادته و كامه ران و سه ره بيا به درخان له شاه و به يروت و پارس و مي سه ر به ناوي خويبو نه وه هه ولتيكي بين په روايان ده دا. نه م ريخه راوه به ره زايي ٤٠ سال دواي خوي له لايه ن كوردي باكووره وه هيج گروپ و ريخه راويكي سياسي دي نه تواني مه رانگريي بكا. له ١٩٤٦ دا كا ره كاني گه شته وه ستاندين.

همسر هفت‌هیک له ناوچه‌ی کۆمه‌له‌که‌وه که له کوردستان دامه‌زراره. نام‌ی له چا‌پ‌دراوی دیته‌کن، به‌زیانی عه‌ره‌بی نووسران، که کهم له په‌لی ئەم کۆمه‌له ده‌توانی تهماشای بکا.

ئەم کۆمه‌له‌پیش به‌کتیک به‌رتوی ده‌با ناوی (دکتۆز نه‌جیب مه‌سته‌فا به‌کری) کورده که له شه‌قامی (٦٠٥) داده‌نیشی. له خه‌سته‌خانه‌ی (سانت ماری خۆزایی) شادا فه‌رمانه‌ده‌ره.

ئەم حه‌کیمه گه‌م‌ره‌نگه‌ی ماسوولکه به‌تینه له کوردستانی تورکدا له دایک بووه. به‌شیک‌ی زۆری ژیا‌نی له‌سه‌ر ئەو شاخه به‌رزانه را‌بواردوه که باو و با‌پیری به‌هه‌زاران سا‌ل له‌مه‌و پیتشه‌وه تیا‌دا ژیا‌ون. ئەو شاخه‌نه‌ی له‌ناو (ته‌ورات)دا نا‌وبرا‌ون که له ده‌نگی که‌شتی نووحدا‌یه، که‌لاوه‌کانه‌ی نه‌ینه‌واش (نه‌ینه‌رای کۆن) ده‌که‌ویته به‌اری ئەم شاخه به‌رزانه‌وه. له‌و‌نیشدا له ناسمانه‌وه (خوان) ها‌تۆته خوارئ: وه‌کو نووسرا‌وه نازدا‌ره‌کان (کتی‌بی مه‌قه‌ده‌ده‌س) با‌سیان ده‌کا. رۆژنامه‌که‌ی گو‌تمان به‌م ره‌نگه له کوردستان دوا بوو، بۆ بو‌ونه سه‌ره‌تایه‌ک بۆ سه‌کانه‌ی حه‌کیمه‌که که نووسیبو‌وی. سه‌ی حه‌کیمه‌که: گه‌لی ئی‌مه (کو‌رد) گه‌لی شه‌ری له‌گه‌ل گه‌لی قه‌فقا‌زندا کردووه. چون‌کو کو‌رد به‌که‌م گه‌لی بو‌ون پیتیان که‌وته ئەم زه‌ویه‌وه، به‌خۆی و درا‌وستیکانه‌یه‌وه دا‌گیریان کرد، ئینجا تیا‌دا ژیا‌ن، به‌ین ئەمه‌ی که‌سی به‌ره‌ره‌کانه‌یان له ته‌کدا بکا.

تورکیش هیچ نه‌ین، ره‌گه‌زیک نه‌ین له ره‌گه‌زی توران یا‌ن مه‌خۆل، له پیش پینچ پست (قرن) و نی‌ودا. رو‌وبه‌وه‌ی نایینی کو‌رد و تورک زۆر له‌به‌ک ده‌چن، هه‌ردوو تیره‌که رتیکه‌وتو‌ون، به‌لام گه‌ردو‌ون بۆ لای نه‌وان (تورک) سو‌را‌وه‌توه، تورکه‌کان ده‌ست‌ترتیرکه‌ر بو‌ون و کو‌رده‌کانه‌یان خه‌ستۆته ژیر چنگی خۆیا‌نه‌وه، هه‌رچی هه‌ست و نه‌ست هه‌بو‌وه بۆیا‌ن جی‌به‌ج‌ن بو‌وه. ئینجا له کو‌رده‌کان نا‌وه‌ژوو وه‌ستان، هه‌رچی له توانا‌یا‌ندا بو‌وه له دیلتی ئەواندا به‌کاریا‌ن هینا‌وه... به‌لام کو‌رد ئەمه‌نده سه‌رشۆز و بن هینز نه‌بو‌ون. له کاریا‌ن پینه‌نگ بن، هه‌ستان، رو‌روژان، ده‌ستیان دایه ده‌سته‌یه‌ک، به‌یه‌ک ده‌نگ ها‌وا‌ری دا‌وا‌کردنی به‌شی خوارو‌وی خۆیا‌ن کردا. ئەوا نیتسا دا‌وا‌ی پایه‌ی پیتشو‌ویان ده‌که‌نه‌وه، ده‌یا‌نه‌وی تورک له خاکی با‌و‌یا‌پیریا‌ن بکه‌نه ده‌روه. له‌به‌ر ئەوه خه‌نجه‌ریا‌ن هه‌لکیتسا، هه‌لستان، به‌را‌به‌ر به‌تورک را‌وه‌ستان. کۆمه‌لی زۆریا‌ن دامه‌زراند، دوا کۆمه‌لیا‌ن کۆمه‌لی (خۆب‌یو‌ن) بو‌وه که له سا‌لی ١٩٢٧ دا‌یا‌ن مه‌زرا‌ند.

رۆژنامه‌که له پاش ئەم قه‌سه‌نه‌ی دوکتۆز نه‌جیبه‌وه چه‌ند سه‌یه‌کی خۆی پتیه‌ نا‌بوو:

له به‌نا‌و‌یا‌نگه‌رتین په‌لی ئەم کۆمه‌له له نه‌مریکا: (ئمه‌یر سو‌ره‌بیا به‌درخان به‌گ)، شازاده‌ی شاری جه‌زیره‌ی کو‌ردی و کو‌ری (به‌درخان‌ای نا‌ودار که دوا والی ئەم شاره و ده‌ورپشتی بو‌وه. ئەو شاره‌ی که به‌نیوه سه‌ره‌خۆبیه‌کی نا‌وه‌ه را‌په‌ده‌بو‌ارد، له پیش ئەمه‌ی تورک له سا‌لی ١٨٤٢م دا بی‌گرئ، له‌و حه‌له‌دا که هه‌را له‌ناو به‌درخان به‌گ و تورکه‌کاندا په‌یدا بو‌و، که نیتسر دوا‌رۆژی به‌درخان بو‌و له سه‌ردارتیتیدا. به‌لام ئەمه‌یر سو‌ره‌بیا نزیکه‌ی دوو سا‌ل ده‌ین ها‌ته نه‌مریکا، لیره‌ لای دکتۆز نه‌جیب بو‌و به‌میوا‌ن، پاشان رتیکه‌وتن پتیکه‌وه لتیک بۆ (کۆمه‌له‌ی خۆب‌یو‌ن) له شاری دیترویتدا بکه‌نه‌وه، چون‌کی له‌م شاره‌دا ژماره‌یه‌کی گه‌وره‌ی کو‌رد گو‌زه‌ران ده‌کا.

ئەم بیره (بیری سه‌ره‌خۆب‌ی کوردستان) بیتجو‌وی نیمه‌رۆ نه‌بو‌وه به‌لکو له ده‌میکه‌وه ئەم بیره هه‌یه،

چونگی (شازاده نهمین به درخان) باوکی شازاده سوره‌بیا، مردووی هعوت ههشت سال له‌مور پیش، له‌م رتیه‌دا کوشتیکی پیشوماری کرد. یه‌کن له‌م کوششانه دامه‌زاندنی (کومه‌لی پیشکوه‌تی کوردستان) بو له‌م سالی ۱۹۰۸، بو‌نهری پرش و بلاری کورد گرد بکاتومه، قسه‌یان بین بکا به‌یک، داوای نهمه‌کیان بکن، وه بو‌نهمی گه‌لیتی و ره‌گه‌زتیان برئینته‌وه. (دوکتور نجیب به‌کر) پیش له‌م نهمه‌مزلدا خویندوویه‌تی تا له‌م قوتابخانه‌ی جه‌کیسی ده‌رچوره، نینجا له‌م سالی ۱۹۲۱دا هاتوته نهمریکا، لیره‌شدا ده‌میک له‌مسر پوولی خۆی له‌م دوکتوریدا به‌سری بردوه، هه‌تا له‌م دواییه‌دا کردیانه (دوکتوری مندالان) له‌م خه‌سته‌خانه‌ی به‌م له‌م سروه‌ه ناومان برد که له‌م شاری دیرتویدایه.

له‌گه‌ل نهموش فرمانه‌کی له‌وانه نیبه‌ بتوانن به‌کاری سیاه‌توه خه‌ریک بین، که‌چی ده‌میک زۆری خۆی له‌م پیناوی سه‌ریه‌خۆی ولاته‌که‌یدا (کوردستان) به‌خت ده‌کا. هه‌میشه‌ش هه‌لمه‌تی که‌وره ده‌باته‌ سه‌ر حوکومه‌تی تورک، که‌ به‌رامبه‌ری هاوخوتنه‌کانی ده‌کات... خۆ قینیکی خرابی هه‌لدستنی که‌ ده‌بینی حکومه‌تی تورک ده‌لن: من نهم هه‌رایه‌ ده‌گورتنه‌م وه، که‌ هه‌ندئ له‌م کله‌له‌ شه‌قه‌کانی کورد هه‌لیان گیرساندوه یاخود ده‌بینی که‌ تورک خه‌ریکه‌ به‌تواوته‌ی ره‌گه‌زی کورد به‌بهر بکا، نهم ره‌گه‌زی که‌ ۵۵۰ سال بو‌نه‌ی ژیا‌نی تورکیا بو.

نینجا دوکتور ده‌لن: نهمیش دیسانه‌وه رتیزگاو به‌که‌ تورک ده‌یوی چاوی خه‌لکی بین به‌مستن، هه‌تا چاوی نهمانه‌ش که‌ به‌م کاره‌وه خه‌ریکن. هیچ نهمو به‌یونه‌ی هه‌لسانی نهمه‌ به‌رامبه‌ر به‌تورک، رزگاریمان ده‌ب له‌م دست زۆرداریان، به‌دکاریان که‌ هه‌میشه‌ به‌دسته‌یه‌وه نا‌لاندمانه‌.

وه‌نه‌بین که‌ له‌ی کورد نهمو گه‌له‌بین تورک بتوانن به‌م ته‌رحه‌یان به‌سریستن و نه‌بوژنوه، هه‌رچی کورده، له‌م دایکیونیانه‌وه تا مردنیان، تهنگ و رم و شیر و نهمپ نهمین هیچ له‌به‌ر ده‌میاندانابین.

نهم تورک وه‌ نه‌ که‌سی تر، وه‌ نهمین نهماره‌زاین که‌ هه‌تا نهمستا خوارده‌وه‌یان خوینی کورده‌کان بووه‌ که‌ هه‌میشه‌ به‌سایه‌ی جه‌رده‌یی و شه‌ر و هه‌للاره‌ رشتوویانه، له‌به‌ر نهمو هه‌شتا تورک نه‌هاتبوونه‌ سه‌ر کوشاریان، نهمان (کورده‌کان) هه‌لسان، پزیزان به‌ست، بو‌ سه‌ر حکومه‌تی تورک هه‌رشیان هه‌تا، له‌به‌ر پاراستنی نهمه‌کیان و پیشاندانی خۆیان.

نهم هه‌رایانه‌ی که‌ له‌م دواییه‌دا کورده‌کان کردیان، له‌م سالی ۱۹۲۵م وه‌ ده‌ست بین ده‌کا، که‌ (شیخ سه‌عیدی کورد) پتکی هه‌تا له‌م هه‌لسانی به‌که‌م جاریدا، له‌گه‌ل نهمه‌شدا هه‌ندئ فیئل و فه‌رح له‌ ژیره‌وه کورده‌کانی خه‌سته‌ سه‌ر نهمی به‌ناچاری هه‌راکه‌یان له‌م ناکاتدا هه‌لگیرستن، به‌لام زیانیکی بین شوماریان له‌م تورک دا، گیاندارتکی زۆریان له‌م خه‌سته‌ گۆزه‌وه که‌ ده‌گاته (۵۰۰۰) پاشان که‌ تورکه‌کان دیان که‌ هه‌زی کورد به‌م ته‌رحه‌یه‌ نینجا راستی بزبان هاته‌ پشه‌وه، به‌ناشکرا ده‌ستیان کرده‌ کوشار.

له‌وه‌ هه‌والانه‌ی له‌وتیره‌ ده‌مگاتن، بو‌م ده‌ره‌که‌وتوه‌ که‌ هه‌را خراب قه‌وماوه، له‌ناو هه‌ردوو لادا له‌ هاوینی پاردا له‌ناو شاخه‌کانی ناراراتدا کورده‌کان هه‌لمه‌تیان برده‌وه‌ سه‌ر قه‌لا و شوینه‌ به‌هه‌زه‌کانی تورکه‌کان، گه‌ریان تن به‌ردابو، هه‌تا ته‌نگه‌تاویان بین سه‌ندبوون و له‌وی راوه‌ و دیوان نابوون.

کورده‌تیک نه‌گه‌ر موسولمان بین یا گاور یاخود زه‌رده‌شتی، هه‌میشه‌ به‌چه‌که‌وه‌یه، قه‌ت لیتی جیا

نابسته‌وه: لای نئو کاتی شه‌پرکردن و نه‌کردن یه‌که، له شارداپن، له دیداپن، له ده‌شداپن له له‌وه‌داین، له شاخه‌کاندا... بئ چه‌ک ناسوروپتته‌وه.

کوردستان پینج که‌رته: به‌شیتیکی لئوتیر دستی تورک‌دایه، دوو‌میان رووس، سیتیهم فه‌رنسه (نئو به‌شی به‌سوریه‌وه نووساوه) چوارم نئیران، پینجه‌میش به‌عتراقه‌وه نووساوه: به‌لام لئوتیر چاودیری به‌ریتانیای گه‌وره‌دایه. له‌م پینج به‌شه هیچیان له زۆرداره‌کانیان راست نه‌بوونه‌تیره، نئو به‌شه نئین که لئوتیر چنگی تورک‌دایه، نئو به‌شی ئیستا لئی دواپن^{۱۱}. نهمه نئو‌یه که دوکتۆز نه‌جیب موسته‌فای کورد قسه‌ی بۆ کردین، له‌ بابته بۆنه‌ی هه‌لسانی کورده‌وه به‌رامبەر تورک له‌ هارینی راپورودودا؛ نئو‌ش که کورد چۆن خه‌ریکه لئوتیره‌وه خۆی ناماده ده‌کا بۆ هه‌رایه‌کی تازه‌ی که له‌م به‌هاره‌دا!!

نیدا، الشعب/ به‌غداد

ژماره ۳۶۶-۲۶ کانوونی دووهم ۱۹۳۱

سینه‌ها ۱۹۳۱/۲/۱

رهنه‌گه که ناوی سینه‌ها له‌سەر نهم لاپه‌ریه‌ به‌ینی وا بیه‌ریکه‌یه‌ته شه‌وتیک له‌ شه‌وان چورمه‌ته سینه‌مای ههمووان، چیرۆکیکی جوانم له‌سەر په‌رده‌ی زیوین به‌دی کردووه: زۆر کاری له‌ دل‌م کردووه، له‌بەر نهم که‌چه جوانانه‌ی نهم درورده‌شته جوانه‌ی، یاخود نهم شه‌ر و هه‌للایه‌ی پالمه‌وانیتیکی به‌هیتز کردوویته‌ی، له‌بەر نهمانه دلخۆش و شادمان بووم، وا خۆم رانه‌گرتووه خستوومه‌ته سه‌ر نهم په‌ریه‌ تا بیه‌ته یادگارێک!...

رهنه‌گه تۆ نهمانه‌ت ههموو به‌بیردا بیت!... به‌لام که نهم دێرانه‌ی خواره‌وت خوتنده‌وه ئینجا هاوار ده‌که‌ی که نهم ناوه (سینه‌ها) نه‌ده‌بوو بکرایه به‌سه‌ریاس، به‌لکو (وریابوونه‌وه، چاوکردنه‌وه) له‌ بریتی نهمه له‌ سه‌ره‌وه نه‌خش کرایه. له‌ قوتابخانه‌ی خۆمان، شه‌وتیک بوو، ههموومان کۆبوو‌بوینه‌وه، چارمان به‌ریوه‌ په‌رده‌که، له‌ پهر نووسینیکی ئینگلیزمان هاته پیش چاو: (له‌ دانراوه‌ی -له‌ ره‌نجدانی پیاوه‌تی- پۆکفیلەر) له‌ هه‌ره ده‌وله‌مه‌نده‌کانی نهمریکا، به‌لکو دنیا... ئینجا بیه‌ریکه‌ره‌وه، نهم پیاوه له‌ پیتاوی پیاوه‌تیدا چۆن که‌لله^{۱۲}، له‌شی قوتابیان، خوتنده‌واران، پیاوانی دنیا په‌روه‌رده ده‌کا: بۆ نهمه‌ی پیاو له

(۱) دیاره نهم بۆچونه دووره له‌ راستیه‌وه، چونکه له‌ پارچه‌کانی تی کوردستاندا هه‌ر لایه و به‌شی خۆی و به‌شی یواری په‌خساو و (هه‌تا نه‌ره‌خساویش) به‌رامبەر هه‌تزه داگیرکه‌ره‌کانیان و مستاونه‌وه و خه‌باتی سه‌ختی خوتن‌او‌یان پیاده کردووه بۆ به‌ده‌سه‌نتانی نازانی و سه‌ره‌خۆی.

شۆشه‌کانی شیخ عوبیدوللای نه‌ه‌ری و سه‌کۆی شکاک له‌ کوردستانی نئیران، شیخ عبیدولسه‌لامی بارزانی ۱۸۲۶-۱۹۱۴ که‌ دژی عوسمانیان له‌ سه‌ره‌نای چه‌رخ‌ی بیسته‌مدا لاپه‌ری و داوا ره‌واکانی کوردی ده‌له‌ره‌که‌ی خسته پیش چاوی نهمانه و هه‌روا شۆرش شیخ مه‌حمودی نهم له‌ سلیمانی دژی ده‌سه‌لاتی داگیرکه‌ران له‌ کوردستانی گه‌ورده‌دا، گه‌واهی قه‌مانه

(۲) که‌لله: دیاره مه‌به‌ستی (میشک) یا راده‌ی تیغه‌بشتن و فیزیوونه.

نه‌خوشییه پیسه‌کافی بگن وه‌گو (له‌رزوتا، گرانه‌تن، سیل و دیق، سورزه‌نک، ناتشه‌ک... هتد) لسه‌ر شیوهی سینه‌ما به‌چهن‌دان باخ و باغات، زه‌ویوزار، ناو، شیو، کاریز و گزمی لسه‌ر په‌رده‌که پیشان دهدا. له‌لایه‌کی که‌وه به‌چهن‌دان مندالان و پی‌اوانی دهرده‌خت که به‌قاچی رووتی به‌و ناو سه‌وزاییبه‌دا دهرۆن، به‌له‌شی رووتی له‌ناو نه‌و ناوه‌ خۆزایوه (میکرۆباویه) دا مه‌له ده‌کمن. به‌بێ په‌رده و کوله به‌شه و له‌ناو نه‌و زه‌ویوزاره‌دا دهنون که پره له می‌شوله، به‌گه‌زین خۆزهی زۆر له‌و نه‌خوشیانه ده‌خه‌نه له‌شی پیاره‌وه، ئینجا چۆن له‌و خۆزانه ده‌به کرم لسه‌ر په‌خۆزه و ماسولکه‌ی پی‌او دهرۆن^{۱۱}؛ له‌تیره‌تی ده‌کمن، تووشی کوشتی ده‌کمن.

یاخود خۆزهی مه‌لاریا چۆن وردهلای^{۱۲} خۆزین شه‌قار شه‌قار ده‌کمن، نه‌م خۆزانه چۆن، له‌ چه‌ لایه‌که‌وه ده‌چه له‌شی پیاره‌وه؟ ئینجا نه‌و پیاره‌وه چی به‌سه‌ردی؟ له‌ نازار و ئیشی نه‌و نه‌خوشییه پی‌سانه‌دا که تووشی ده‌بن، پاشان که ده‌چه لای چه‌کیم به‌سایه‌ی چه‌ن دهرمانیکه‌وه چاکیان ده‌کاته‌وه، ئینجا نه‌و دهرمانه چۆن نه‌م خوارده‌نه پاک ده‌کاته‌وه. پاش نه‌وه چاک که‌روه (دوقتۆز) که چۆن نه‌وانه‌ی له‌شیان هیچی نییه. چۆن به‌سایه‌ی نامزگاریه‌وه له‌و هه‌موو نه‌خوشییه‌ زگاری ده‌کا که پاک بن، خۆیان له هه‌ندێ خواردن و خوارده‌نوه پارێز بگن -نه‌مانه هه‌موو له‌سه‌ر گۆمه‌لیک زۆر چاک لسه‌ر په‌رده‌که پیشان دهدا، نه‌و شتانه‌ی که قه‌ت نابیرین، که کس به‌چاو نه‌یدین^{۱۳} زۆر به‌گه‌وره‌یی لسه‌ر په‌رده‌که پیشانی دهداین-. له‌مانه له هه‌مووی خۆشتر په‌رده‌ی پتکه‌نیشی بوو: که خۆزهی نه‌خوشییه‌کافی له وینه‌ی قوله‌په‌شه به‌دخوه‌کانه‌دا پیشان دابوو به‌گۆمه‌ل سوازی فرۆک (ته‌باره) -می‌شوله- بزووبون، روویان ده‌کرده مالتیک دابه‌زن و له‌ کورچه‌که‌یان ماندوویان به‌مه‌سته‌وه، په‌کتیک به‌شیره‌یه‌کی سه‌یر له فرۆکه‌که‌یان یاخود ته‌خته ره‌وانه‌که‌یان دادبه‌زی، گۆچانی به‌ده‌سته‌وه، چاکه‌ت و پانتۆل له‌به‌ردا، ده‌هات سه‌یرینکی خانووه‌که‌ی ده‌کرد، نه‌گه‌ر پاک بوویه به‌سه‌رگزی ده‌گه‌رايه‌وه کن هاوڕینکافی، پیتی ده‌وتن: نه‌م خانووه ناخۆشه، بۆ ئیمه دست نادا. ئینجا هه‌موو سوار ده‌بوونه‌وه و روویان کرده یانه‌یه‌کی تر که به‌په‌سی بیاندیایه رایان ده‌کرده ناوه‌وه: کابرایه‌ک شتی په‌سی ده‌خوارد به‌جاری ده‌چوونه قورگیه‌وه و له‌وی له سکیا، له له‌شیا خانوویان دروست ده‌کرد، که‌چی که کابرا دهرمانیکه‌ی ده‌خوارد یاخود تۆزێ دمستی ده‌دایه پاک و خاوینییه‌کی ناوه‌نجی و دمستی ده‌کرد به‌خواردن و هه‌لسان و دانیشتن، هه‌موو هه‌لده‌هاتن، رایان ده‌کرده‌وه ناو ته‌خته ره‌وانه‌که‌یان... بۆ شوڕینیکه‌ی تر گۆچیان ده‌کرد. رۆژئاوایی به‌م ته‌رحه خۆندن ده‌خه‌نه می‌شکی مندالانیانه‌وه، ئیمه‌ش هه‌ر تیی نه‌ناخنین له می‌شکمان، هه‌ر به‌خۆنشین هه‌ر بنوسین، که هاتینه ده‌روه له‌و گۆتجه‌که‌مانه‌وه به‌چینه دهره‌وه.^{۱۴}

(۱) مه‌به‌ستی: له‌سه‌ر په‌خۆزه و ماسولکه‌ی (مه‌رۆڤ) دهرۆن.

(۲) وردهلای خۆزین: خۆزکه‌ سه‌ی و سووره‌کافی خۆزین. وه‌یا اکانات مجهریه).

(۳) میکروۆب و فلایزۆس و خۆزکه‌کان.

(۴) نویسه‌ر به‌مه ده‌یوی به‌راردیتیک بکات له‌ نیتوان شیوازی خۆندن و فیتزکردنی ولاتانی پیشکه‌وتو له‌گه‌ل لای خۆمان. وه‌ راده‌ی کاریگه‌ری نه‌و شیوازه بۆ سه‌ر تینگه‌یاندن و فیتزیرونی قوتایی... نه‌وه‌ی له‌و فلیمه‌دا =

خۆم لهرزوتا و زۆر لهو نهخۆشيسانهم خۆتندروه، بهم تهرحه بهوم، ههر بۆ تاقيكردنهمه توانيومه بهبيريماين، لهوه دوا هيچ... نيسته نهوا چوه ميشكمهوه، نهقش بهست، تيا جيگهي بووهوه، نيتر ههر له بيري مه و لهبهر چاومه... كاشكي ههموو شتيكمان وای لى هاتايه... خودا كهي بين، خودا كهي بين، خودا كهي ؟؟

ویلنه‌ی گوردستان ۱۹۳۱/۲/۷

(هوسته‌فا زه‌كي سانيب) ^{۱۱} لهو لاره كوردانه به پتوهي بنازوي، كوړتيكه بهناوه‌ژووي گه‌ليك له لاره كوردكاني تر، نهوان هه‌تا له قوتابخانه‌دان خوين گهره، دهم چابوك، باس له ره‌نجدان بۆ كورد ده‌كهن، له‌سه‌ر ههموو شتي سنگ بۆ دوزمن ده‌به‌نه پيشه‌وه، كه‌چي كه ده‌كهنه ناو فرمانيكي حكومه‌ت‌يه‌وه سارد ده‌به‌وه، وه‌ك خۆتان به‌كورد نه‌زانن وان، ده‌ست له ههموو كاروباريكي باش بۆ كورد ده‌كيشه‌وه...! به‌لام نهم ههره‌وه‌كو چهنديكي تريش ههن، له قوتابخانه‌دا له‌گه‌ل هيچ له‌مانه‌دا نه‌دوان. هه‌تا نهم

دپويه وانهمك بووه له بابه‌تي، زينده‌وه‌رزاني، له فليسيكي (تعليمي) دا به‌شيره‌يه‌كي ناساني سه‌رنج راكيش له ولايتي نه‌مريكا ناماده كراوه و پيشاني خه‌لكي ده‌درى بيمه‌بمستي وشياركردنوه و فبتركرن له چۆنتي خۆياراستن و چارمه‌ركردن. دياره ماموستاش وه‌ك خه‌مخۆتيكي نه‌توهه‌كهي هه‌سه‌رت هه‌لدكيشن بۆ نه‌و راهه پيشكه‌رتنه‌ي كه خۆي و گه‌له‌كهي لى بين به‌شن.

(۱) مسته‌فا سانيب: (۱۹۰۴ - ۱۹۸۰/۱۲/۹) كوروي مه‌لا نه‌حمه‌دي سانيبه، خوشكه‌زاي پيره‌ميردي شاعيره، له سلطاني و كه‌ركوك خويندرويه، دوايي قوتابخانه‌ي هه‌ندسه‌ي له به‌غدا ته‌واوكردوه و له ۱۹۲۶ دا له نه‌شغالي سلطاني دامه‌زراوه، له سه‌وسل و به‌سه‌ر و حيلله و به‌غدا كاري كردوه. له ۱۹۳۲ گوتزراوه‌توه بۆ سلطاني له ۱۹۳۶ ديسان گولسترلوه‌توه بۆ به‌غدا له كوتايي سيه‌كاندا خانه‌شين كراوه و ههر له به‌غدا ماوه‌توه بين نه‌وه‌ي ژني هيتاين. له‌م دوايه‌ي ژياندا (ناوه‌پرستي هه‌فتاگان) شه‌ويك له‌گه‌ل سه‌رواني نه‌حمه‌د هۆشيار كه شيره‌كاريك بوو له گۆفاري (مجلتي) منداان كاري ده‌كرد، برده‌ي بۆ لاي، له ژورويكي نيه‌چه تاريكي هه‌وشه‌يه‌كي پشت (الشركة العامة للسيارات) سه‌روي (ساحة الأندلس) له به‌غدا، سه‌د مه‌خابن: پير و په‌ككه‌وته، ياري ژياني ناخۆش، بين خزمه‌ت. دواي هه‌فتاگان هاته‌وه سلطاني و له مالي نازادي جه‌ميل سانيب دوا‌رژه‌ه‌كاني ژياني برده سه‌ر، له گرتي سه‌يوان سپي‌درا، مسته‌فا سانيب كه‌نجتيكي دلسۆزي له‌خۆبووردو خاوه‌ن هه‌ستيكي خاوتي نه‌توه‌يي بووه، قه‌لمه‌تيكي به‌هتزي بووه له نووسيني به‌خشان و چيروكدا، له‌گه‌ل زۆره‌ي رۆشنيان و پياراني تيكۆشه‌ري نه‌و سه‌رده‌مه‌ي ۱۹۲۶-۱۹۳۸ به‌په‌ره‌ندي قوولي هه‌بووه، ههر بۆ به‌دياره‌خستني ناري نه‌توهه‌كهي و به‌ده‌ستخستني مافه‌كاني! به‌شداري له زۆر كۆم و كۆمه‌لي سياسي و كۆمه‌لايه‌تيدا كردوه (كۆمه‌لي لاوان، زه‌رده‌ست، زانستي، يانه‌ي سه‌ركه‌رتن، خۆبيرون...)، به‌بيري من نهم نووسه‌ره نه‌گه‌ر خوليا نه‌ده‌ي و رۆشنيه‌يه‌كه‌ي به‌سه‌ر لايه‌ني سياسي و كاري سيايدا زال بوابه و خۆي بۆ نووسين ته‌رخان كرده‌يه، بيگومان چيروكنوس و نه‌دييتيكي به‌رز و چاكي لى ده‌رده‌چوو. براده‌رايه‌تي له‌گه‌ل ماموستادا به‌هتزي بووه، خه‌مخۆزي نه‌توهه‌كهيان يه‌كي خه‌ستون، له يادنامه‌كانيدا زۆر جار به‌په‌ره‌شه‌وه باسي ليه‌وه ده‌گات و ناوي ديتن.

هاورپیانهای گالتیهیان پین کردووه له‌بەر ساردیتی!... به‌لام له‌ودتی بوودته (موه‌ندیس)، خوئنگه‌رمینکه، ولات په‌روهرتیکه بپن هاوتا، لمو پوژوهه که دهستی کردووه به‌کارکردن بۆ عه‌ره‌ب^{۱۱} (دوژمنی کورد) خه‌ریکی کاری کوردوواریه، له خۆیم دیوه و لیم بیستوه هه‌تا نیستا چهندان پوژوانه‌می کوژن و تازهی کوردی کوژکردۆته‌وه، هاورپیکانی که‌می هیشتا ناویان نه‌بیستوه. له هه‌موو په‌نگ نووسراوه، خو‌شخوانی کوردی، ویتنه‌ی میژوویی کوردستان له‌مانه هه‌ره جوانتر، باشتر، به‌فه‌رتیانی په‌یدا کردووه، سا به‌پاره به‌شت یاخود به‌خواه‌شت بووین...

لهم پوژوانه‌دا هاته‌ نێره (به‌غدا) هه‌رچی ویتنه‌ی میژوویی بپن له کوردستاندا وه‌ک عه‌سکه‌ری کورد، هی پیاوه‌گه‌وره‌کانی، هی بۆمبابارانه‌که‌می مام نینگلیز^{۱۲}. هی کوشتی سمایل ناغای سمکۆ، هی نومایشه‌کانی لیحمانی^{۱۳}، ویتنه‌ی چاونه‌ندازه‌ جوانه‌کانی کوردستانی خواروو... هه‌ند، هه‌م‌روی لڤن سه‌ندین، په‌وانه‌ی نه‌مریکای کرد که له په‌کی مانگی مارتدا له‌لاین کۆمه‌لی (خۆبیون)وه به‌نیت‌گیلزی له چاپ درێ و له‌ژێره‌وه توژێ باسیان بنووسری، خۆی په‌کینکه له په‌لی نهم کۆمه‌له کوردیه‌ سیاییه، که چهند مانگی‌ک له‌مه‌و پیش زۆر نووسراویان بۆ ناردبوو که باسی هه‌راکه‌ی کوردستانی زووری تێدا‌بوو، هه‌م‌روی له‌ژێره‌وه بلا‌ک‌رده‌وه. هه‌ر مانگن له‌وه پیش نامه‌یه‌کی زۆری به‌په‌ننهانی به‌ناو هه‌موو کورددا بلا‌و کرده‌وه، هه‌رچی ناوی کچ و کورپی کوردی هه‌یه تێدا نووسرابوو بۆ نه‌مه‌ی لیتر که‌س ناوی کوپ و کچی به‌زبانی که‌ ناو نه‌نی.

ئهو نووسراوه‌یه‌ی سه‌روه‌ش بۆ نه‌وه‌یه‌ی ناوی کورد و کوردستان به‌ناو دنیادا بلا‌وده‌یته‌وه وه هه‌موو که‌س کورد باش بناسن تا له‌و به‌دناویه‌ی که‌ دوژمن و بیگانه‌ پێیان‌وه له‌کاندووه‌ پزگاری بپن. به‌ناوی خوا ئهو ناوه‌ کوردییانه‌ش لی‌ره‌دات ده‌نووسین.

ئوێرکی پێشه‌وه ۱۹۳۱/۲/۹

نیم‌رۆ له‌ پۆسته‌ نووسراوه‌یه‌کی جوانم به‌کوردی بۆ هات، باسی له‌ میژووی کوردی شاره‌زور ده‌کرد، زۆر ریکۆتیکم هاته‌ پیش چار. هی (سه‌ید حوسه‌ینی موکریانی)^{۱۴}یه‌ خۆی چایی زاری کرمانجی له‌ په‌واندز. نهم پیاوه‌ زۆر بیده‌سته‌ له‌گه‌ڵ نه‌وه‌شدا هه‌ر به‌رتیره‌ی ده‌با، هه‌میشه‌ خه‌ریکی دانانی نووسراوانی

(۱) (کارکردن بۆ عه‌ره‌ب) به‌و مانایه‌ی: لمو پوژوه‌ی که‌ بۆته‌ فه‌رمانه‌ریکی حکومه‌ت.

(۲) ئهو بۆمبابارانه‌ی له‌ ۱۹۲۴دا کردی له‌ سلیمان، درێ شیخ مه‌حمود.

(۳) خۆپیشاندانه‌کانی سلیمان له‌ ۶ ته‌به‌لوولی ۱۹۳۰ و ئهو هه‌رایه‌ی لێی که‌ه‌ت‌وه.

(۴) نینوی حوسه‌ین کورپی سه‌ید عه‌بدولله‌تیف کورپی شیخ نیسماعیل له‌ هه‌زی غه‌زاییه، به‌(حوزنی یا داماو) ناسراوه. له‌ ۱۸۹۰ له‌ مه‌هاباد له‌دایک بووه‌ له‌ ۱۹۴۷/۹/۲۰ به‌غدا کۆچی کردووه، له‌ دوانزه‌ سالیه‌وه مه‌هابادی جه‌ هه‌شتوه‌ و به‌ره‌و نه‌تعمیل و شام و عیراق بۆته‌وه، له‌ پال خوئنه‌ندابا فێری خو‌ش‌نوس و مۆه‌له‌که‌ندن و ویتنه‌گرتن بووه. له‌ حه‌لقب چاپخانه‌یه‌کی دامه‌زراندووه، له‌ ۱۹۲۵ هاته‌وته‌ به‌غدا و کارگی زه‌نگۆگرافی داناوه، له‌ ۱۹۲۶ به‌چاپخانه‌که‌مه‌و چۆته‌ په‌واندز و له‌ پال چاپکردنی ده‌یان نامیلکه‌ و نووسراوی=

کورديه. ههتا نيستا (١٣) نووسراوى له كوردیدا بلازكردۆتموه. هيشتا خهريكى هى تره وهك: ميژووى سمایل خانى سكو، ميژووى شيوخ مهحمود، وه گهلن نووسراوى تر له زانين و كارى پهنگيندا، وهك: وينهگرتن و كهلوپهل دروستكردن، زينگوگرافى... هتد. رۆژنامهيهكيشى ههيه ههموو مانگن دهرى دهكا، ناوى (زارى كرمانجى) ^{١١}يه، بهلام داخى گرانم، بهنانهسكى دهوى، بهههزار حال نهسانهى پين بهچن دينئى، خو نهگهر ههتا نيستا ولانپهروهه كوردهكان يارمهتيان نهدايه هيجى بز نهدهكرا و لههمو دولش هيجى بو ناكري.

نهم نووسراوهيه (ناورتيكى باشهوه) بهرگى چوارهمينه بز ميژووى شارهزور كه بهههمووى (گهوههرى پهكانه)ى ناوناپوو. نهم پياوه مهلايهكه، خو يارمهتى بدا بو كوردى ههزار...

بو سليهفنى ١٩٣١/٢/١٨

رۆژئى له پيش جهژنى مانگى رۆژوودا له تاقيكردنهموى نيوهى سال بوينهوه، نيتر قوتابخانه داخرا، نيشمش تا (٢٠) رۆژ بهرلهلا بووين، لهبهر ماندوو و ههسانهوى لهش و هوش، بهگهله، ههموو قوتابيهه كوردهكان هاتينهوه ولانى خومان، لهناو شهمهندهفهردا لهناو نۆتوميليدا، ههر بهگزانى كوردى و قسهى خوش راما ن بواردوو، له چهشى نهو ششال (فيفره)، سينه و كهماغان لئى دهدا.

هاتينه كهركوكو كهجهژن بوو، رۆژكهى خوش بوو بهكهيفهوه نزيكى رۆژناوا بهدايك و باوكمان و ولاته نازدارهكهمان شادبوينهوه



= ميژووبى و كۆمهلايهتى و زمان و نهديهيات و ناييندا توانيهوه گۆفارى (زارى كرمانجى) له ١٩٢٦- ١٩٣٢ دهريكات، كه بو خوى نهمتيهيهكى درهوشاوى ناسانى سافى رۆژنامهگهري كورديه، له ١٩٣٤ دپته سليهفنى بهمههستى كارى رۆژنامه نووسى و ماهويه دهههتتيموه... لهم مانهوهيدا بهكامترى خوى وينهى زۆرى زۆرى كهمسايهتبهه ديارهكانى سليهفنى دهگرئى لهگهله شاعيران و نووسهراندا. له ١٩٣٤-١٩٣٥ لهگهله پارتيزه شيت مستهفا (١٩١٣-١٩٧٣) گۆفارى روهوناكى له ههوليتر دهردهكمن، له ١٩٤٣/١١/٨ دهههتبه بهغدا و لهگهله ماموستا نهوفيق وههيدا سههرعشرتى دهههچونى (دنگى گيتنى تازه) دهكمن. نهگهر له سليهفنى پيرههيترى شاعير تروسكهى زانين و زانبارى بووين، نهوا مام حوزنى له رهواندن و ههوليتردا ههمان تروسكهى نهو زانين و زانباريهه كورديهمن كه لهو شهوه دهههچوروى ولاندا پتگايان ديارى دهكرد.

(١) حوزنى موكرمانى خوى خاوهن نيستياز و بهرتوبههر و خاوهن چاپخانهكه بووه، نهم گۆفاره ژمارهيهكى له ٢٥ نايارى ١٩٢٦دا دهههچوو، دواين ژمارهش له ٢٣ى تههمووزى ١٩٣٢دا دهههچوو، تيكرا (٢٤) ژمارهيه دهههچوو، بهناو مانگانه بووه بهلام كهه جار توانيهوه ناوا دهري بكات، گۆفارهكه (اجتماعى، تاريخى، فنى، ادبى) بوو بهلام نهدهيوو بهلاى سياههتدا بچن!!... كۆمهلتيكى باش له وتار و نووسينى بهترخى تيندايه جگه له دنگوباس و شيعر و ليكۆلينهوه، ژندههتيكه بز بزالفى رۆشنيرى و ميژووبى و رۆژنامهگهري كوردى. (بز زيارت بهروانه: د. كوردستان موكرمانى، زارى كرمانجى، دهزگهى چاپ و بلازكردنهموى موكرمان - ههوليتر، ٢٠٠٢).

لهم چند روزها گه‌لنی شتم دی، به‌لام زوری خوش بوون. هم‌سوری لیره‌دا یه‌ک به‌یه‌ک ده‌نوسم بام کوردانی هاو‌خوتانم لینی که‌لکه‌وهر بین.

نیتر هرچی له دوی نم دیرانه‌وه ده‌نوسری هم‌مو له سلیمانیدا بووه و نورسراوه...

ورده هه‌وال لهم (۱۸) روزه‌دا

بیری نه‌هالی: هرچی بیدوبستینه‌ره‌کان بوو، له‌بهر بین یوولنی خوتن رشتن، سا هی پار بی یا هی نه‌مسال^{۱۱} به‌گشتی له خویان ده‌خواست زوو نم ده‌مه به‌سه‌ریجن، به‌لایه‌ک‌دا راست بیسته‌وه: یان شیخ مه‌حمود یان نه‌مان:

به‌کۆم‌ل جنتویان به‌نیگلز ده‌دا، لام وایه له خویانیش به‌گله‌یی بوون... ده‌سته‌ی خوتنده‌واره‌کانیش حه‌زبان به‌سه‌رکه‌وتی شیخ مه‌حمود ده‌کرد، هیتشا له‌سه‌ر کوردایه‌تیان ما‌بوون، خۆ نه‌وانه‌ی که له به‌ندیخانه‌دا بیوون^{۱۲} هر‌یه‌که نا‌گرکه‌ره‌یه‌ک بوون بۆ عه‌ره‌ب و نیگلز: نو‌تۆکه‌ری‌ک بوون بۆ سه‌رکه‌وتی شیخ!... نه‌وانه‌ی که زۆر دل نازاردراو بیوون، دلی ناسکیان بیسو به‌که‌باب، (بو‌تۆکه‌کان بوون، خۆشخوانی ان‌حمده به‌گی فه‌تاح به‌گ، حاجی تموفیق، فایه‌ق بی‌کمس‌ام ده‌سکوت که نمو رۆژه ره‌شی پاربان خستبووه سه‌ر لاپه‌ری مینژووی کورد.

(شیخ سه‌لام) یش به‌دی عوسه‌تونرممی ده‌رختبوو، لیره‌دا یه‌ک به‌یه‌ک ده‌نوسرتن...

له کۆمه‌له‌که‌ی پار که له هه‌راکه‌دا ده‌ستار بوون. نی‌تاش له‌سه‌ر قسه و کۆشی خویان ده‌ه‌ژن. بیری کوردایه‌تی له وزه به‌ده‌ر بلاو بو‌توه، له هم‌مو که‌له‌ی کوردیک‌دا ته‌قیوه‌ته‌وه: توور فرۆش، سه‌وزه فرۆش، مه‌لا، پشت کۆماوان، پۆلیس، هه‌تا لادییه نه‌زانه‌کانیش نیسته کورد په‌رستن، کۆش و هه‌ول بۆ کوردایه‌تی ده‌دن. هه‌ول بۆ کوردایه‌تی ده‌دن، حه‌ز به‌هیج بی‌گانه‌یه‌ک نا‌که‌ن... هه‌میشه له عه‌ره‌ب و نیگلز ده‌دوتن.

(۱) بیدوبستینه‌ره: بازرگان. نومی مهبستی لیره‌دا و ده‌یلتن: هرچی بازرگان و ده‌وله‌منده‌گانه که نه پار (له شمش نی‌لو‌لدا) و نه نه‌مسال (که راپه‌ینه‌که‌ی شیخ له نارادایه) که بایی یوولنی خوتنیان نه‌رشتوه، به‌گشتی نا‌وا‌مخواری نه‌وه‌بوون نمو ره‌شه نالۆزه به‌ماریک‌دا بکه‌وئ و ناسورده‌یی به‌راییسته‌وه. وه‌نه‌یین نه‌هه‌میشه له‌مو رۆژه‌دا وایووبن، هه‌میشه یاریکی وایان ده‌ویست که کارو‌کاسبه‌که‌یان دوورین له مه‌ترسیه‌وه، له ۲۹ی مایسی ۱۹۲۳‌دا که شان‌دیک‌ی حکومه‌ته عه‌ره‌بیه‌که‌ی به‌غدا به‌سه‌رۆکایه‌تی (عبد‌الحسن السعدون‌ای سه‌رک وه‌زیران و اصیح یگ افندی) نه‌مینی پایته‌خت و (کۆلن وایس‌ای) رادیکاری ناوخۆ هاته سلیمانی. تنیا چینی بازرگانه‌کان بوو که شه‌یدای بستمومی ده‌هه‌ره‌که بوون به‌به‌غداوه، نویش به‌مه‌ستی خۆشه‌ری کاری بازرگانیه‌که‌یان.

(۲) له دوی شمش نی‌لو‌ولی ۱۹۳۰ رۆژانی دولی، حکومه‌ت ژماره‌یه‌کی زۆر له خه‌لکی شاری ده‌سگیرکرد و ره‌وانه‌ی به‌ندیخانه‌کانی که‌رکوک و به‌غدا‌ی کردن.

شیخ مەحمود: شیخ مەحمود هەمیشە لە تەقەللادایە، فەرمانی داوێ بەهیچ رەنگتیک چەتەکانی دەست لە کورد نەدەن، نەگەر عەسکەری عەرەبیش بێ^{١١}، زیان لە نەهالی نەدەن، بەلام بەهیچ کلۆچن رێی عەرەبیتیک یاخود دۆزەنتیکیان نەدەن بێتێن لە ژێاندا، رۆوتیان بکەنەو!...

بەبێ ترس مەرانی و بزنانە دەستێن، لە هەموو لایەک بۆتەو نای سلیمانی و رۆژناوای نەبێ: چونکو بەزەوی خۆی داوەن، هەموو کاتێگە زیان دەداتێ بۆ دانی بزنانەکیان، لەبەر ئەوە لام وایە حکوومەت لە بزنانە و مەرانی چاوی لێ پۆشێن.

بێ باک ئەم جەژنە لە (بەرزنجە) رابوارد، کە هاتەو لە دێی (قولرخ)^{١٢} بوو، بەرەدەستیکێ زۆری هەبە، وەکو دۆزەن دەلێن جەردە نەین: چونکو لە کورد ناخۆن لە دۆزەن نەبێ.

بۆ جەژنێ نامەی بەهەموو لایەکدا بلاککرده: «ئێوەی کورد جەژنان نییە، شیتانە، لەبەر ئەوە سەرخۆشی کوژراوەکانی هاوینی و ئیستانان لەبەکتری بکەن»...

لەم رۆژاندا، ١٩٣١/٣/٤، چوار پێنج ئۆتۆمبیلی عەسکەری بە (١٦) هەزار روپیە، بەچەند مەترەلۆزەرە چۆریوون بۆ هەلبەجە، بەک ئۆتۆمبیلی خۆمانیان بێ بووبوو، لەناو (سەی سادق و گۆریزە)^{١٣}دا، چەتە -١٨ کەس- رێیان بێ دەگرن، ئۆتۆمبیلیکی نەهالی دیت دەستی لێ نادەن، دەروات. پاشان بەکە ئۆتۆمبیلی عەسکەر دێ، تەقە لێ دەکەن، کوردیک مەترەلۆزەرەکی دەووستێ، دوا بێ لەسەر نازایەتی خۆی دەرکۆژێ، بەلام هەموو ئۆتۆمبیلەکانی تر کە عەرەبیان سوار دەبێ دەگەرێتەو شار، لەم ناویدا ئەم کورده عەسکەری تیا دەچن، لە چەتەش چوار دەرکۆژێ.

عەرەبەکان، بەعەسکەر و سەرکۆمارەرە لە شار کورده کەیان بەسەر ئۆتۆمبیلەرە برد بۆ سەر قەبران، لەوێ بەساز و تەقاندنی تەنگ و تەو دەبیتێن. بەلام بەمە قینی نەهالیان زۆرتر کرد، ناپرووی خۆشیان برد!...

بەلام ئۆتۆمبیلەکی پێشوو لە دێی مەستەکان^{١٤} پروت دەرکێتەو، لەوێ دێچە کن (شیخ مەحمود) هەموو شتەکانیان بۆ دەستێتەو: چونکو کورد دەبن، بەلام بەکێکیان پیاوی (شیخ عەلادین) دەبن، یاخود دەرویتی دەبن، شیخ بۆی ناستیتەو، پێی دەلن: (بچۆ لای شیخ عەلادین بکە، رەنج بۆ بێگانە بدن! خوا هەر واتان بەسەریتێ).

هەرای هەلبەجە: لەوێ وەکو دەلێن عەسکەر دەستی لە دوو سن نافرەتی هەلبەجەیی کردۆتەو، بەلام خۆیان بێ رزگارکراوە، بۆیان داگیر نەکراون.

نافرەتەکان ئەمە بەهەلبەجەیی دەگەین، پۆلیسی هەلبەجەیی لەلایەکەرە، عەسکەری لەلایەکی

(١) مەبەستی ئەوەیە: نەگەر عەسکەری بۆ حکوومەتی (عەرەب) بکات.

(٢) قولرخ یا قولخ: گوندیکە لە نێزان سەرای سوێحان ناغا و سەی سادقە لە خوار شەقامە گشتییە کەوێ.

(٣) گۆریزە، گۆرێ: گوندیکە لە نێوان عەرەب و سەی سادق نێزیک بە (موان) و سەرای سوێحان ناغا.

(٤) مەستەکان: دێی ناوێک بەهەلە نووسرا بێ، نەگەن ئەم ناوێ نییە.

تروهه تتيگ بېرده بېن، لمه وردو ولا ده کوژوژي، هه ر له سر نموه عمسکري هه وراميش هه لده کوژته سر شه رکه و له گهل عمسکر به شه ر دتي... جا بوژنه ي روونکرده نوې نمو نو تو تمبيلانه له رتي هه له بجه دا له وره يه... قوتابخانه کهش داخراوه، پولي سي تن چووه، له قوتاييان (نووري) ناوتيگ رايکرده و ته لاي شيخ محمود.

زانستي: له سر هه ول و ته قه لاداني (که ريم سه عيد) ^{۱۱} به سا يه ي تکاي چهن د پيا و تي که وه له مو ته سه ريف ستر ^{۱۲}، زانستي کرا يه وه، ۱۹۳۱/۲/۲۵ دست کرا يه وه به يار يه ده داني له لاي دن (دار و غما - به لده يه) وه.

وام ده زاني، له زانستي دا قوتايي که م نايسته وه چونکو ته قه و پلازي ياره کاني حکوم هت گوتي هه مورماني پي کر دبوو، که هه راکه له زانستيه وه بووه و به و پي که ها تو وه. به لام دو وه شو بوو، سه د و ده قوتايي کو بو نه وه. سن مامز ستاش (که ريم سه عيد، فانيق بي که س، نو ولا سامي) به خو ژايي پتيان ده خو تنن... خو تنده و اريش به پو ل و به تاقه تاقه رو يان ده کرده خو تنده وه خوان که ي تا پو ژنامه و نو ورا وان بخو تنده وه!!

سلي ماني: هه رچه نده له م (۱۸) پو ژه پتيج شش پو ژي لن ده رچي هه ر له نا و به فر و باران و ره شه با دا راسان بورا دو وه، به لام چا و نه دازه کاني، فرا واني سه که ي، با پاک که ي هه مو خه مي کي له دل سا پاک کر دبو وه، هه مو نيشي کي له سي تفرو تو نا کر دبو و.

به ياني هه لاسم، پو ژ خو ش بو و... هه تا هتيزم بين چا و م ده بينن، شاخي دارما زله له دو وره وه دياره، شين ده کا تو وه، ته و قه سه رکه ي نه بين که به قه يتا ني کي په مهي ي تيشي پو ژه رنگين بو وه، با يه کي پاک و خو ش دي به سه ر نه و چله دارا نه دا، خو م پو شته کرده وه، چو ره ده ري، که ده بينم نه ا شار له هه مو لايه که وه رازا وه تم وه. بېر ده رکي سه را له به ر کو رد و مندالي که و سه وز و سوور، نو تو تمبيل، ده رگه زتن له به ر چه ر خفه له کي رازا وه به ده سه کچي نالو والا له به ر، ري به ر که س نا کو ي.

سه ي که خه به رم بو وه ده بينم شاخه که هه لسي لنيه لده مستن له به ر هه لم سه ي بو وه، ناسمان هه و ر دا گيري کرده وه، ره شه با يه، تاريخه، به فر و کو لو که ي شي کرا وه له و تني نه ستير ده دا و دک گوله مي خه ک ده ها ته خو اروه، سه ي ري کي هزار سه ي نه ما و شتي تري به غدا ي ده يئا.

(۱) که ريم سه عيد: که ريم سه عيد زانستي (۱۹۰۷ - ۱۹۹۶/۱/۱۴) مامز ستا و پو ژشيري و دل سو زي نمو پو ژگا ره. کو ري (سه عيد به گي سلي مان به گي غه و اس) له حو جري خوا جه فه ندي و مه کتسي ته شري قيه خو تنده ويه و دوا ي له گهل سه فا سا يب و فوناد ره ميد له مه کتسي (صنا يع) ي که رگرو کو خو تنده ويانه و چو رنه ته به غدا و له مه کتسي هه نده سه خو تنده ويه. له دامه زرينه راني کو مه لي زانستي بو وه و ره نجيني زو ري بي زا وه، له ۱۹۳۲/۳/۲۷ له نه شفالي سلي ماني و دک نه ندي زار دامه زرا وه. له ۱۹۱۰ ژني هينا وه، سن کچي هه يه، له و کتي سه نه ي چا يي کر دو ون: په و شت و خو و، گوراني کو ري، شيه ري بلا و کرا وه هه يه و هه ندي کيشي بلا و نه کرا و نه ته وه.

(۲) له و پو ژده دا نه محمد به گي تو فيق به گ ۱۸۹۸-۱۹۶۳ يو جاري دو وه مو ته سه ريف بو وه.

ئىنجا سرما، ئىنجا باران، قور و چلپار، نىدەھىشت كەس سەر لە كۆن بىكاته دەرەو... بەلام ھەرخۇشبوو چۈنكە بەردەم نەگىرابوو، رۆژ و شاخ و داخ، دەرەخت لە دەشتىكى پان و فراواندا دەدى، نەببوم بەكەوى ناو قەغەزا!...

نەبىش دەمى بو، لاچوو ئىنجا دەمى خۇشى ھاتە پىنشەو، دەتبىنى رۆژ لە خۇشىدا پىندەكەنى، نەمەندە جوانە، نازەننە، نەمەندە با سازگارە پىپا لە مالدا خۇى رانەدەگرت، بەيانىنان، ئىتواران، ھەموو ھەلىك بۆ دەرودەشت بىقەرار بو.

نەمەندە شەمالەكەى بىئەى بو، نەمەندە رۆژەكەى گەرم بو لەگەل نەوئەشدا كە بەفر شاخ و كىو و دەرودەشت و ناو شارى داپۇشى بو، نازى زىستانى دەكرد بەسەرمانا، كەچى لەبەر خۇشى پىپا بە بەھارتىكى رەنكىنى دەھاتە پىنچاو.

بۆ سەبرى چاۋنەندازى خۇلى خۇى پىن راگىرنەدەگرا، لە رۆژان زىاتەر، دەگەرا، خۇ نەگەر ھەموو شتىكى نەم كۆ چەم لەبىر بىچتەو، كە لە سلىمانىدا، رامباردو، قەت نەوم لەبىر ناچىتەو، كە ئىتواران بەكۆمەل لەگەل ھاروئى دلسۆزەكانغا لە دەشتى گوتتە لە سوچىكى شەقامەكەو بەرئىز راوۋەستەن، بىرمان لەو زار و نزار و مېرغوازە دەكردەو، بايەكى خاۋىنمان ھەلدەمىرى و سەبرى شاخى كۆرئەمان دەكرد؛ لە تەرەقە سەرىو، تەقە سەرە سپەكەى وەكو مېزەرى مەلا، لەبەر تىشى ياقىقىنى رۆژ دەبىرەسكايەو، دامىنى كۆرئەش كلى سوور، خوارەو ش دەشتىكى سەوز دەتوت پەرى تاوۋە؛ بەتىشى رۆژەكە رەنگىن بىبو، لەناو نەو سەوزايىشدا كار و بەرخى رەش و سېى بو بوونە خالى سەرگۇنا بەلاى نەو چىمەنەو.

ھەر نەمەبو و اىلىكردبووم ئىتواران تا ھەلىكى دەرەنگ نەدەچوومەو مالى، ھەتا مەركەل و مانگا لە كەژەو ھورۇمى دەھىنايە شاردە تۆزىكىش بەسەرى نۇجە نۇجەى گاوان و قىرەقىرى شوان رام دەبورد، ئىنجا دەھاقەو!!

سەيران: بەراستى مانەوى نەو چەند رۆژەم لە مالدا بەتەرحىكى و اىلىكردبووم كە ھاتە دەرى بەجارى تۆلەى ھەموو رۆژەكان لە زىستان بىستىنم، ئىشەر ھەر رۆژى ۱۹۴۱/۲/۲۵ بوو كە رۆژ خۇشى كرد، ئىشمەش شەش كەس پىككەوتىن چوونە سەيران، راۋىشمان كرد... ھەندى نان و ھىلكەمان پىككەتتا، بەكىكى ترمان چادانەكەى ھەلگرت، نەوى ترىان وىتەگرەكەم، خۇشم تەغەنگىكى پراوم بەشەش فىشەكەو كەردبوو شان.

كەوتىنە دەشت، كەزەبايەكى فىنك، زەوئەكى سەوز، ئاسمانىكى شىن چەند پەلە ھەورتىك رازاندبوو، لە ھەر كوچەو دەنگ دەھات: دەھۆل لە لايەكەو، بۆرە بۆرى مانگا و قىرەقىرى شوان، بارە بارى مەر و بىز مەل و بولبولان، قرتە قرتى حاجى لەقەلەق لە ھەموو لاو، نەمانە پىپاى بەتەرحىك لىن كەردبوو زامى سەرمای نەو دە دانزە شەوى سارئىز بىن، ئىنجا بىتە جۇش، بىتە گۇرانى وتن، ھەرا كات... يارى بىكات!... كاتىكمان زانى كەوتىنە ناو وەردە سوورەكەى بەسەر قەبرانەو لە دورر خال خالى

ریشمان له گوئی شیوه‌کمی بمر هۆمه‌رمه‌ندان^{۱۱} بعدی ده‌کرد، پیتیان وتم: ریشوله‌یه. منیش به‌خۆم و تفه‌نگه‌که‌وه به‌ماته ماته له قه‌راغ شیوه‌که‌وه خۆم گه‌یاندئ. فه‌ین. تۆزئکی تر چوومه نه‌ولاتره‌وه پۆلئیکی گه‌وره‌ له گوئی ناوه‌که‌دا به‌دی کرد، به‌ناو شیوه‌که‌دا وه‌ک دز به‌ین خه‌شه‌ خۆم گه‌یاند به‌ کهن‌دئیک^{۱۲}، له‌وتیه تفه‌نگه‌که‌م ناراسته‌کردن، مشت م لئ گرت، کاتئیکم زانی گره‌مه هه‌لسا به‌سه‌را گه‌یشتم که نوایم دووانیان به‌جئتیا‌بوون!... نعه‌مه یه‌که‌م جارم بوو راو به‌تفه‌نگ به‌که‌م... نیتر هه‌ر پۆشتین تا سن، ریشوله‌ی تریشمان گوشت!، ئینجا که‌وتنه‌ خوار شیوه‌کانی جووله‌کانه^{۱۳} وه. له‌وتیدا پۆلی مرایمان پهن گه‌یشت، به‌لام شوتنه‌کمی دشتانی بوو که ئینمه‌یان ده‌دی ده‌یاند له‌ شه‌قه‌ی بال... بۆمان نه‌ده‌گوزران... له‌وتیدا له‌سه‌ر گردۆلکه‌یه‌ک به‌گشتی قه‌له‌فئیکمان دایه‌وه^{۱۴}، دستمان کرد به‌وتنی گوزرانی کردی.

ئینجا به‌قه‌سه و گاله‌ی خۆش... ئینجا من و تاهیر به‌گی^{۱۵} هاو‌پتم به‌ردئیکمان نایه‌وه به‌نیشانه، (۱۵) هه‌نگاو دوور، به‌رده‌کش بچووک بوو، هئیشتا نیشانم نه‌نابوه‌وه که به‌وه ده‌مانچه ئینگلیزه یه‌که‌م فیشه‌کم نه‌ته‌قاند که به‌رده به‌یشتا که‌وت. که‌چی تاپه‌ر به‌گ که به‌سه‌دانی له‌وانه ته‌قاندوه دووانی ته‌قاند، نه‌ینه‌نگاوت... نیتر وازی هئینا!... که ناو‌رمان دایه‌وه له‌به‌ر (ولوبه)^{۱۶} داین، نیتر راسته‌وه‌خۆ روومان کرده نه‌وئ، له‌وئ له‌سه‌ر شیوه‌ی دیده‌وانی له‌سه‌ر کانی و ناوئ سفه‌رمان راخست، ناردمان ماستمان کری، به‌پیکه‌نیه‌وه چئشته‌نگاومان کرد، چایه‌که‌مان دهره‌ینا، ده‌توت ئیستا تئت کرده‌وه، نه‌وشمان نۆش.

ئینجا تئیر به‌ناو دئیه‌که‌دا گه‌رپین، روو سووری و نازایی ژنی کوردمان بینی که چۆن یارمه‌تی مئزده‌کانیان ده‌دا... نیتر هه‌ر به‌گوزرانی وتن به‌ناو (.....) تا گه‌یشته‌نه‌ باغی مه‌ولانا^{۱۸}.

سلاومان له‌ کابرای جووتیار کرد، به‌لام نه‌و به‌سه‌ندنه‌وی سلاو وازی نه‌هئینا، به‌ده‌نگئیکی به‌رز تئتی

(۱) هۆمه‌رمه‌ندان: گه‌رکه‌ئیکه ده‌که‌وتنه‌ خواروی شاره‌وه، زۆریه‌ی دانیشتره‌وه‌کانی هه‌زار و زه‌حه‌تکئیش بوون، دۆمیشیان تئیدا‌بوو که کلاش و بیژنگ و جزوه چه‌قته‌کیان دروست ده‌کرد، خانووه‌کانیان له‌ قه‌و و نزه کۆلانه‌کانی تنه‌گه‌به‌ر و ناریک.

(۲) که‌ند: نه‌و لایه که ناو داید‌پوه له‌ شیوه‌که، (جرف).

(۳) جووله‌کان: گه‌رکه‌ئیکه به‌لامی پۆژن‌اوی هۆمه‌رمه‌نداندا له‌ خواروی شاره‌وه‌یه، زۆریه‌ی دانیشتره‌وه‌کانی جووله‌که‌ بوون، له‌ کۆتایی چله‌کاندا به‌ره‌و ولاتی خۆیان نیراتیل روه‌یان کرد. له‌وه‌گه‌که‌دا بازار و که‌نیشته و هه‌تا ده‌لاکی تابه‌تی خۆیانی تئیدا‌بووه.

(۴) به‌مانای: که‌من دانیشتین و پشروه‌یکی که‌مان دا.

(۵) تاپه‌ر به‌گی یه‌حیا به‌گ ۱۹۱۱-۱۹۷۹ مامۆستا و که‌سایه‌تی شاری سلیمانی، باوکی وشیار بابانی به‌مه‌شتی که‌ ماوه‌یه سه‌رۆکی شاره‌وانی بوو، هه‌روا پرزگار و به‌ختیار و پۆژگار.

(۶) ولوبه، نولوبه: له‌ خواروی پۆژه‌ه‌لاتی سلیمانییوه، نزیک به‌رئنگاه‌کی تالجم‌ۆی جارن، ده‌لتین گوايه نه‌مه ناوه له‌ (لۆلۆ)ییه‌وه هاتوه. (ولوبه و شیخ عه‌باس) ئیستا بوونه‌ته دوو گه‌رکه‌ی شار.

(۷) په‌ری دهنسروه‌که لیزه‌دا دپاره و چهند وشه‌به‌گی نه‌ماوه.

(۸) باخ و کارئیزی مه‌ولانا: له‌ خوار گه‌رکه‌ی جووله‌کانی خوار سلیمانی بووه.

خوپښ! «ياخوا بهر خوردارين، ياخوا پښيگمن بؤ كورد تا لم بين دهر پښيانه زرگارمان بگمن!»
 نينجا تښبگه چوڼ بيري كورد ايه تي له ميشكي هم موو كورد ا ته قيصوه ته وه... جا سير نه وده كه بؤ
 باوكم دهگتيرايه وه كه نيشانه كمه وا شكاندووه پښي وتم: «وژله نهگمر كورې من بيت دهين سواري،
 تفهنگچيتي. هم موو شتي كه له دست كورېك بين بيزانيت. چونكه تو له تيره ي هم مه ونديت، لم بهر
 نه وه نم هاوښه نابښيسته وه تا فيري مه له كردن ده بيت، تفهنگچيكي راو به خالت دهگريت كه ليره فيري
 راوت بگم. فيري سواريت بگم، نينجا بيسته بيچووه هم مه وند بيچووه كوردا!».



له و بهر، ۱۹۳۱/۲/۴، به هژي هار پتي خوښه ويسته وه ماموستا (نوري نه فندي حاجي صالح ناغا)
 كه شتيكي تری وام كړد، سيران بوو، نزيكي بيست قوتايي له گهل سر ماموستا (عالي كوردي)^{۱۱} ادا
 چو بوښينه (قزويه شكاو)^{۱۲}... به بهرگي ديد ه وانه وه به خورم و تفهنگه كمه و وښه گره كه موره چوومه...
 به رهيان له دورې كانښه كه ي قزويه شكاو ا راخستبوو... بي. رهنگين به هار پتيكي سير بوو: سه ماوهر و
 قور... مېر و مالات له دور ده له و ه ران، چار... به جگار جوان بوو:

جن هر قزويه شكاو: وښي خوښه بيزاره: ممشهور و زور به ناوه

بهروني له هر لاره: دسته ي كچان و لاره: وډك چار و لاو لاره

پاشان له وښي نه وه ستاين، چوښه (موشيرانا). له وښي ه و ه ران اډوكتا. چايمان ده مگرد، به رهيان
 راخت، گوزانيمان وت، دستمان كړد به قسه ي خوښ ... نينجا چوښه راو. پاشان دستمان كړد
 به نيشانسانم وه و ده مانچه تفاندين ... نينجا به گره بوونه وه و گوډگرتن له گوزاني قه تار و نيوشه وي
 لادښه كان. دوايي ياري سن باز و كه وشه ك، بوخچه به گه ردي، راكردني ... نستر (شيخ سه لامي
 بوښ)^{۱۳} هات، نموش گهلن خوښخواني خزي بؤ خوښدينه وه. پاشان نان خورا، به لام چهند به خوښيه وه
 ده مان خوراد، په رده پلاوي تښدبوو، كه هر كورده ده يزانيت.

(۱) عالي كوردي: عاليه فني: كاكه عالي: ده رياره ي نه ماموستا به ريزه زانباري كمه، نه وه هي: له
 سرده مي عوسمانيدا نه فسي سوي بووه، نازانين روتبه ي چي بووه، براده ري نوري سمعيد بووه، هانوته
 سلطاني به ماموستايي، له زورمي قوتباخانه كاني نه ماسادا ماموستايي كړدوه، رووخوش و قسه نه ستق،
 چو بووه دلي هم مو انوره، له ناوه راستي په غچاكاندا به به ممشت شادبوو، ده لښ به نسل تورك بووه.

(۲) بهرې ماموستا جه مال بابان: ددكويته شونې گه رديكي ماموستاياني نښتا، نه ماسا قزويه شكاو ناوي
 همبو، يا به هاران ناوي تيا دښاياموه، سيرانكهر بؤي ده چو به لام دار و دره خشي نه بوو... ناوه كمشي دهين
 له ووه هاتښي كه قزوي سيرانكهر ي لن شكاو. (بهروانه: جه مال بابان. سلطاني شاره گمشاوه كم، بهشي
 دوو، ده زگاي روښنيري بلاو كړد نه وي كوردي به غدا، ۱۹۹۸ ل: ۲۶۲).

(۳) سه لام: (۱۹۹۲ - ۱۹۵۹/۳/۳) شيخ سه لامي شيخ نه حمدي عازبهاني، شاعير و كمسايه تي سياسي و
 كوزمه لايه تي ناسراو، باوكي ناهيدد شيخ سه لامه، تيكوشمر و كمسايه تي ناو بزالي زرگاري نه تمه وي و
 چو لانه وي ناهر تاني كوردستان.

نیتر له پاش که یفتیکی زۆر و ته‌واو، باران بارین کۆچمان کرده‌وه ناو شار، له ری وینه‌یه‌کی
قوتابیه‌کانم به‌مه‌ر و بزنی شوانیکه‌وه له‌ناو ئەو ده‌سته سه‌وزه‌دا، له گه‌ره‌کی کانی ناسکان، گرت:



كۆشش بۆ نووسراوانى كوردى

پەنگە من لە ھارپىكانم سا كوردىيەن يان بىتگانه كەس نەماين لەلاى نەمدركاندين كە نيازى من، پىتگەيتانى (نووسراوخانەيەكى) گەورەى كوردىيە، زۆر كەس ھەن بەكۆكردەنەوى پوولەو ھەريكن، ھەن بۆ ویتە كۆكردەنەو ھەول دەدەن، ھەن بۆ شتى تر دەسووپتەنەو، بەلام من ئارەزوى نەوانە ھەچيان نىيە، بۆ ھەچيان ناگەپتەم بۆ نووسراوى كوردى نەين، نەم بىرەش كورپى ئىمپوزى كەلەم نىيە^{١١}، لە سالى ١٩٢٦م ھەو من تەقەللا دەدەم تا ئىمپوز، نەمەش لەو ھەويە كە دلەم بۆ كورد بوودتە كەباب. دەبينم لە ھىچ شونتيكەو ناوى نووسراوى كوردى نىيە، كەچى نووسراوى بىتگانه لەناو خانووى كوردەشدا وەك لىژنەدار كەلەكە بوو... ديارە نەمەش لە زۆرى بىتگانهو بوو كە كورد و نەبارانىشى لە زمانى كوردى شارەزا نەين بەلكو زۆر بىتگانه ھەن دەلتيەن كورد زوبانىش و نووسراوشى نىيە... منيش يەكئە بوو لەو بىردارانە، بەلام كە بىنيم پيش خواردەنەو كەلەكى كورد ناگرئ، لەلايەكى تریشەو دەزمانى كە زوبانى كوردى ھىچ لەم زوبانە زىندوانەى ئىستا كەمتر نىيە بەلام ناسەرەخۆبى واى بەسەردا ھانىو، لەولاشەو كە دەبىت بىتگانه ھەريكن ھەرچى نووسراوانى كوردستان ھەيە بىكرن، ھىچمان لەناودا نەھتەن لەبەر ئەم شتانە كەمەرى پەرورەدەكردنى زمانى كوردىم بەست. گفتم بەخۆم دا ھەتا لە توانامدا بىن نووسراوى كوردى كۆبەكەمەو كە گەرورەترين نووسراوخانەى كورد لە دونيادا بەنتمە بوون!! تا ئىستا كۆمەلتيكى بىن شومارم لە چاپدراوانى كوردى (كۆن و تازە) كۆكردۆتەو. لە دەستووشم دەستكەوتوو. بەراستى نەمجارە تەقەللايەكى يەجگار گەرورەم دا، كۆششكى زۆرم كرد، سەرتيەم ھەبوو و ھەزار سەودا، بەھەر چوارادا، سلىمانى و دەوروشتم دەپشكتى، نەمەش بەكورتى ناوى ئەو شتانەيە كە ھەولم بۆ داو و دەستم كەوتووە ياخود بەلتيان بىن داوم دەستم بخەن.

پيشكەوتن^{١٢}: يەكەم رۆژنامەيە كە بەكوردى لە سلىمانى دەرچوو، پرە لە شتى زۆر ئازاوە كە بۆ كوردستان بەكەلك دئ، نووسينتيكى زۆر جوانى تىدايە. نۆژمارەى نەين ھەر (١١٨) ژمارەكەيم لە خزميتكم چنگ كەوت.

(١) ئەم رستەيە دەقوادەق بەعەرەبى نەمە دەكرتەو: ... وھذە الفكرة لبست بىنات أفكاري اليوم... زۆر جار نىمى نووسەرانى باشوورى كوردستان بەعەرەبى بىر دەكەينەو و يەكوردى دەنيوسين. نەمەش خەوشىكى بەرچاوى نووسينە.

(٢) پيشكەوتن: ھەفتەنامەيەكى سياسى و كۆمەلەيەتى و نەدەيى بوو، خاوەن و سەرنووسەرى مستەفا پاشا يامرلكى بوو، لە ٢٩ نىسانى ١٩٢٠ ژمارەيەكى دەرچوو، لە ٢٧ تەمبوزى ١٩٢٢ دا ژمارەى دەرچوو، بەھەموى ١١٨ ژمارەى لى دەرچوو... مەجەرسۆن دامەزرتەرى بوو، لەسەر ناوى رۆژنامەكەو وشەى (سلىمانى) نووسراو، كە شىخ مەحمود گەرايەو سلىمانى دەستبەجى نەم لە دەرچوون كەوت و (بانگى كوردستان) جئى گرتەو. لە ١٩٩٨دا وەزارەتى رۆشنىبىرى بەيۆنەى ١٠ سالەى رۆژنامەگەرى كوردىيەو ھەموو ژمارەكانى نەم ھەفتەنامەيەى بەجوانى بەچاپ گەياندەو، ئەو كارە لە كۆكردەو و نامادەكردنى عدلى ناجى عەنتار و سىروان بەكر سامى بوو. بۆ زياتر بروانە: پيشكەوتن يەكەمىن رۆژنامەى سلىمانى، پيشكەى د. مەرف خەزەندار ١٩٩٨ ھەولتەر، وەزارەتى رۆشنىبىرى.

رژوی کوردستان^{۱۱}: ژماره‌ی نهم رژۆنامه‌یەشم تمواکرد، دوو سن ژماره‌ی رژۆنامه‌ی (بانگی کوردستان)^{۱۲} یشم دست کهوت که بهم پییته (بانگی حق)^{۱۳} ی لهن دهرچن همموو رژۆنامه‌کانی سلیمانیم ههیه.

ژیان^{۱۴}: نهم رژۆنامه‌یه ئیشتاش له دهرچووندایه، بۆ (۲۶۰) ژماره (۴۰) دانهم دوست، نویش هادریه‌یکم به‌ئینی دامن له چاپخانه بۆم بدۆزتهوه.

کهوابوو له‌گه‌ل نهم چند ژماره‌یەم نزیکه (۵۳) ژماره‌م دستکوتی ههرچی رژۆنامه‌ی سلیمانی ههیه: (پیشکهوتن، بانگی کوردستان، رژۆی کوردستان، نویندی ئیستیقلال^{۱۵}، بانگی حق، ژبانوه^{۱۶}، ژبان) که به‌کۆمه‌ل (۴۸۹) رژۆنامه‌م ده‌بین.

(۱) رژۆی کوردستان: رژۆنامه‌یه‌کی سیاسی و کۆمه‌لایه‌تی و نهدیه‌ی بوو، نۆزگانی حکومه‌ته‌که‌ی شیخ محمود بووه له سلیمانی، خاوه‌نی ئیستیاژ و به‌ریسی م. نوری بوو، له ۱۹۲۲/۱۱/۱۵ دا ژماره‌یه‌کی دهرچوو، له ۳ی مارتی ۱۹۲۳ دوا ژماره‌ی دهرچوو، تیکرا (۱۵) ژماره‌ی لهن دهرچوو. مامۆستا جمال خه‌زنه‌دار له سالی ۱۹۲۳ دا همموو ژماره‌کانی به‌پیشه‌کیه‌که‌وه ناماده‌کرد و کارگه‌رتی گه‌شتی رژۆنسییری کوردی - وه‌زاره‌تی راگه‌یانندن له به‌غدا له چاپتکی جواندا بلاوی کردوه.

(۲) بانگی کوردستان: رژۆنامه‌یه‌کی زانستی، کۆمه‌لایه‌تی، نهدیه‌ی، سه‌ره‌خۆ و سه‌ره‌ست و میللی هه‌فته‌یه‌ی بووه، خاوه‌نی ئیستیاژ و به‌ریسی مه‌نفا یاشای یامولکی بووه، له ۲ی نیلویلی ۱۹۲۴ ژماره‌یه‌کی دهرچوو، له ۸ی حوزیره‌یانی ۱۹۲۳ ژماره (۱۴) ی له سلیمانی دهرچوو، هه‌روا سن ژماره‌ی تریشی له به‌غدا دهرچوو، له ۱۹۲۶ دا، نهم رژۆنامه‌یه‌ی نۆزگانی (کۆمه‌له‌ی کوردستان) بوو که یامولکی له سلیمانی رژۆی هه‌ینی ۱۹۲۲/۷/۲۱ دايمه‌زوانه. مامۆستا جمال خه‌زنه‌دار ژماره‌کانی نهم رژۆنامه‌یه‌شی به‌پیشه‌کیه‌که‌وه ناماده‌کرد و به‌رتۆبه‌رایه‌تی رژۆنسییری کوردی - وه‌زاره‌تی راگه‌یانندن له به‌غدا به‌چاپتکی جوان بلاوی کردوه.

(۳) سیاسی هه‌فته‌انه بوو، له ۱۹۲۳ له سلیمانی وه‌ک نۆزگانی حوکمی شیخ محمود دهرچوو، ژماره‌ سێ به‌رواری رژۆی شه‌مه ۱۲ی نیسانی ۱۳۳۹ی رۆمی پتویه، نهدمۆنس له نه‌شکه‌وتی جاسه‌نه‌دا به‌ده‌نۆوسی باه‌ته‌کانی چنگ کهوت، چاپ نه‌کراو بلاونه‌کرايه‌وه.

(۴) ژبان: سیاسی نهدیه‌ی کۆمه‌لایه‌تی بووه. هه‌فته‌انه بووه، له ۱۹۲۶/۱/۲۱ ژماره‌یه‌کی له سلیمانی دهرچوو، له ژماره (۴۰۶) یوه پیره‌مێرد بووه خاوه‌نی هه‌تا سالی ۱۹۳۸ به‌رده‌وام بوو و تیکرا ۵۵۳ ژماره‌ی لهن دهرچوو. «ه‌روانه: جمال خه‌زنه‌دار زا به‌ری رژۆنامه‌گه‌ری کوردی - به‌رتۆبه‌رایه‌تی رژۆنسییری کوردی - وه‌زاره‌تی راگه‌یانندن به‌غدا ۱۹۲۳ - به‌بۆنه‌ی یۆیلی ۷۵ سالی رژۆنامه‌ی (کوردستان) وه‌ چاپ کراوه.

(۵) نویندی ئیستیقلال: نهدیه‌ی و کۆمه‌لایه‌تی و نابووری رهمی بوو، هه‌فته‌انه بووه، تیکرا (۲۵) ژماره‌ی لهن دهرچوو، به‌ریس و سه‌رنۆسه‌ری رفیق حیللی بووه، له ۲۰ نیلویلی ۱۳۳۹ی رۆمیدا یه‌که‌م ژماره‌ی له سلیمانی دهرچوو. «بۆ زیاتر ه‌روانه ژیدهری په‌راوتیزی ژماره (۴)».

(۶) ژبانوه: هه‌فته‌یه‌ی رهمی بووه، له ۱۸ نیلویلی ۱۹۲۴ ژماره‌ یه‌کی له سلیمانی دهرچوو، تیکرا (۵۶) ژماره‌ی لهن دهرچوو، دواي رۆوخاندنی حوکمی شیخ محمود نهم رژۆنامه‌یه‌ی نۆزگانی داگیرکه‌رانبووه. «بۆ زیاتر ه‌روانه ژیدهری په‌راوتیزی ژماره (۴)».

ژمیر ۲/۳/۱۹۳۱: نووسراوه به که به نووسین شکستهی فارسی نووسراوه. پره له نامهی رهنگاورهنگ به فارسی بز فیریونی پیار، ژمیری کوردی له هاورپیه کم سهند، نهمنده کونه له رزیندایه، (۲۱۵) ساله نووسراوه تموه که له سالی ۵۱۱۳۵ دا نووسراوه، نووسینه که یه جگار جوانه، ناوه که ی نازانم.

.....^{۱۱}: نهمش چیرۆکتیکه (توفیق نهمندی حاجی ناغا فەخوللا)^{۱۲} له تورکیه وه کوردیتی به کوردی، (۲۱۶) لاپه ره پیه، چیرۆکی ئینگلیزه باس له ژن و پیار دهکا. یه جگار خوشه.

شیخی سه نمان: نهمش نووسراوه به کی کوردیه، دوو سئ شتی تری تیندایه، نامهم ناره کن (هاموستا زتوره) بوژی ناودار که بز مه روانه کا.

گول دهسته: نهمش نووسراوه به کی جوانه، له (داریکه لی) یوه فه قتییه ک گفتی دابوو به هاورپیه کم که بز مه بنیری.

عه به پینه چی: نهم کابراهه پینه چیه کی پینجورینیه، هه رچی شوی زستانه بهم ته رجه رایده بوژی: هاورپیکان و دراوسیکانی له ژوروه که یه دا گرد ده کاته وه، تا حه لیکه درهنگ نووسراوی کوردی ده خورینه وه... رهنگه ههشت نۆ نووسراوه ی بین، هه سوو به خوشخوانی چیرۆکن و نووسراونه تموه، به ته قه لایه کی یه جگار چنگ ده که ون، زۆریان له ۳۰۰ لاپه ره زیاترن، هه سوو چیرۆکی کوردین، دوو سینه کیانی پیشان دام: (به دیه ولولک، موختار ولولک، داستانی رۆسته م و جیهانگیر) یه جگار مه راقده ر بوون. به لیتی دامن یه کتیکم بز بنیری نهمانی تریشم له هاوریندا بز یه نووسینه وه...

مردنی بیغه مبهری: نهمش نووسراوه به به خوشخوانی مردنی بیغه مبهری به زمانی کوردی هه ورامی پیشان ده دا، ۲۰ لاپه ره یه که ده بن، علی عارف ناغای هاوریم دایم...

جگه له مانه زۆر کس له وئی گفتی دامن که نهم ته رجه نووسراونه م دست بخا، نهمانه ش به شتیکان مه لان، نهمانی تریان هاورپی خۆمن... هاورپیه کی تریشم به لیتی نهمی دامن که کۆمه لیتی که گوره خوشخوانی بوژی که کانی کورد (له کۆن و تازه) م بز مه روانه بکا.

ه ناخ نهم گفتانه به جین هینرانا به!

(۱) له دستنوسه که دا نهم جتگاهه ناروا به جین هینراره، به لام له نامیلکه کی (خه باتی رۆشنییران) دا ناو نیشانی (چیرۆکتیکه یه رچه کراوی بز داناره.

(۲) توفیق نهمدی ناغا فەخوللا: کما یه تیه کی شاری سلیمانی بوو، کوری ناغا فەخوللا به له سه رده می عوسمانیدا سه رۆکی شاره وانی سلیمانی بووه، دوا یه سید نهمه دی با به مرسول. هه روا بازارگان و خاوه ن مزلک بووه، دوا یه خوی توفیق نهمدی نه و خانمی که وتبووه لای سه رووی جینی بازاری دۆلاره که یه سه رۆ، تیکی دا و سه رله نوێ تازه ی کردیوه، مالیان به دیوی مالی توفیق قه زاز بوو له پشت حمامی گازن، ناوبراو باوکی شهید (دارا توفیق) ده نهمانی مه کته یی سیاسی ب. د. ک و سه رنووسری رۆژنامه ی (التأخ) له دوا یه ریکه وه ننامه ی ۱۱ ی نازادی ۱۹۷۰.

بەغدا ۱۹۳۱/۳/۷

نیتەر له پاش ئەممەی لەشمان هێزدار، بیرمان هۆشیار بووهوه، بەکۆمەڵ له رۆژی ۷ی مارتدا ۱۹۳۱م کەمپاینهوه بەغدا، گەلێن لهوێ خۆشمان پاریارد، بەلام جیاپهروهه زۆر کاری کرده دلمان. له نوستن و دانیشتن و ههلسان و خواردنا لای خۆمان دههاتهوه یاد، جیتگه و بانیکێ ترمان دههاته پیش چاو، بهتواوهتی ناگرستان بوو له چاو ولاتی خۆماندا... بەلام چونکی له پیناوی بهرزێ ولاتدا ئەم کەشهکەشه دهکە، هەر خۆشه، هەر سههریزیه... نیتەر بژی ولات!...

کوورد و کۆمهڵی گهلان ۱۹۳۱/۳/۷

نیمرۆ بهتواوهتی بۆم دهکرهوت که کۆمهڵی گهلان بۆ حکومهتی ئینگلیزی نووسیهوه که ئەو ئەممەکی له حەلی خۆیدا بهکوورد دراوه دهستهجن بهجیتی بهیتن. لێرەشوه چهشتی تهلعورافهکه نیرایه سلیمانی بۆ کۆمهلهکه: بیستم لهوێ (توفیق قهزاز)^{۱۱} له ناوهراستی چاپخانهدا ئەو قسانهێ بهرامبهر بهکووردهکان خۆتندیبوووه. واش دهلێن که گویای بۆ (حوزهیران) چهند کهستیک له لایهن (کۆمهڵی گهلان)وه له جینغهوه رووهو عیراق دهجوولین بهکووردستانی خواروردا دهگهڕین بۆ ئەممە راستی کارهکه بهتواوهتی تیبگه... هەر واشم بیستوهه که هەر لهو حهلهدا دهست دهگرێ بهپینکهنانی ئەو شتومهکانه بۆ کوورد. که گۆتیا بههمسور کووردهکانی ژورووی عیراق (سهردارتیکی کوورد)یان دهین، کۆمهلتیکیش یاریدهی ئەو سهرداره ددها، هەرچی دراوی کووردستان ههیه له خۆیدا بهخت دهگرێ وهک جارن ناپینترنه پایتهخت!... نیتەر بزانیان خوا چیان بهسهر دهیتن، بۆ ئەو حهلهی که رۆژی راستی دهکرهوت... دهتیکێ دوور نییه!!.

ههوالی سلیمانی

هەر لهم رۆژانهدا گهلێن نۆتۆمبیلی که چووبونه ههلهبجه دیسانهوه له پتی (نالان)دا بهر گولله و رووتکردنهوهی چهتهی شیخ محممود کهوتیون. موههندیستیکی ئینگلیز و حهمه کاکهی یاریدهدهریان

(۱) توفیق قهزاز، توفیق حاجی محممود قهزاز (۱۸۹۸-۱۹۵۵) کهسایهتییهکی سیاسی و کۆمهلایهتی و خاوهن مزلکی سلیمانی بوو، له سییهکانهوه بهشداری چالاکییه سیاسی و کۆمهلایهتییهکانی دهکرد، بهتایبتهت له رهتکردنوهی پیلانتهکانی حکومهت بۆ بهرتنهچوونی ههلبژاردنه ساختهکە ۱۹۳۰، بهکتیک بوو له رابهرانی ۶ی نیلپوول له سلیمانی، تازهگهڕی بهکار و پرۆژه بازگانییهکانی دیاریبوو، بنیاتنانی نهپارغانیکێ گهوره و هادچهرخ له خوار مزگهوتی گهوره، دهستهپتان بهو زهویانهی سهرحنار و گۆرینیان بۆ هاونههموار و جیتی گهشتوگوزار، بنیاتنانی خانویهکی جوان ریکوتیک بهپیتی نهئەندازیهکی تازه که به (قهسهکهی توفیق قهزاز) ناسرايوو... ناویراو باوکی: سههرهست، سهرحهل، نامیق، فاتح، سامان، رهفیق، شهفیق، زهکیه و شهوبزه، لهو بنهمالهیه کهسایهتی ناوداری تیا ههلهکووتوه، وهک بهههشتی سهعید قهزاز وهزیری ناوخرۆی بهر له ۱۹۵۸ که برزازی توفیق قهزاز، و زاوالیشی بوو. د. شهفیق قهزاز وهزیر له حکومهتی ههرتسی کووردستاندا.

له ته كدا دهبن، نهوانيش بهر دهكمون. لهو شتومه كانهى نينگليزه كه پيى دهبن (وينه گرتيكي) باش دمست (كاميل)، سهركوژماريكي شيخ مه محمود، دهكوي، نهمهش بهكهلكي نهوان زوژ دى كه زوژدارى بيگاننه و گه لى شتى تر بهسايهى نهوه دهكه ويته سهر لاپهړه ميژوړى كورد!

بهكڼى لهو فرۆكسانهى دهچپته قهره داغ، بز پاراستى نمو لهشكره كې دهچن بز دهركردنى چهند پياوړيكي شيخ لهو، له نزيكي شاخه كاني قهره داغ هوه توشى گوللهى چته كهان دهبن، باليكي فرۆكه وانكه بريندار دهبن، له ترسى كهوتن، بهشيوه يكي شهزده دپته وه سلتمانى.

نوسراوهى كوردى (۱۹۳۱/۳/۲۰)

بهراستى له سهير بهدوره من له شويتنيكي وهك (نيسام موسا) دا له كاريه كى عهروپ ياخود عهجم شمس نوسراوهى كورديم چنگ كهويت كه له ۷۰۰ لاپهړه زوژ ترين: (نمكه ندر نامه، عهديم شاه، قهره مان، روژم و زوژاب، سياه جنك، ههفتخوان).

تورك سهرداريكي كورد ده خاته بهندي خان هوه (۱۹۳۱/۳/۲۲)

(خوتنده وار كاغمان دهيزانن كه حكومه تى تورك له پارهه تا نيسنا سه لاهه دين بهگى كورى شيخ سه عيد، گه وړه ههراى كوردى رابردوړى راگير كړدبو، نهوش له پيش نهوى نم ههراى دوايييه له كوردستاندا بقه ومن. شيخ سه لاهه دينش له بهر نموه كيراوه كه گوتيا له لاپهړن (كومه لى خويييون) كورد هوه كه له سوريه به نيراو ته توركيو بز نهوى ههرايه كى تازه هه لېگير سينيته.

دهميكى به سهردا چو، نهوش هه له وټيز قه لى وه رگرتن و قه لى ده هيتاندا بو، هه تا نم دوايييه كه روژنامه كاني توركيه به هه سور لايه كياندا پلا كړد هوه كه حكومهت ده سال و نيسرى بز داناو كه له بهندي خان هدا به پيښه ندهوه مينيته وه. كه گوتيا هيتا به زه بيبان پيادا هاتو ته وه. چونكو «چينشنى هه سروه داواى له ستاره داني كړدبو!!)

به غدا، روژنامهى: سه دل عهه، ژماره ۱۸۵
روژى به كشه عه، ۲۲ مارتى ۱۹۳۱ م

چله ژني نهوړوژ (۲۲ مارتى ۱۹۳۱)

له راستيدا پياو هه تا خوا حمز دهكات دهش دلخوش بين، چونكى لهم روژدهدا كورد هوش هاتو ته وه بهر خوى، روژى رهش له روژى روونانگى جيا دهكات هوه. سه به ستم نهويه به خوى زانيوه كه (نهوړوژ) روژتيكي پاكي روونانگى خويته تى، كه دهش هه سور حملن بهروويكي خوشه وه به سپريه وه بچن چونكو له روژتيكي وهكو نيسرژدا بووه كورد له دمست دوژم نيكي زوژدارى پرگارى بووه كه وتو ته وه روژى روونانگى پيشووى، كه نير خوى خوى به رپوه دهر، تا پيشكوت و نهو حكومه ته گه وړه بهى پيكيه و نهانا!... نيسناش كورد لهو تاريخيه دايه. خودايه نه مجارش دهست بهديته وه بالى فه رهدوون و كاوه يكي ترى بز بهر خيښى تا له دمست زوړى بيگاناننى پرگارى بكات!!)

نموی که به جگار دلی خوش کردم نموده بود له شروی به کشته نموده ۲۲ی سارتدا له سلیمانی (حاجی توفیق بهگ) ^{۱۱} بوژی نادر لای باغی (پوربه بهگی) ^{۱۲} یهوه کتورتیکی جوانی پیکمه نابو، همسوی پیاره گوره کانی بانگ کردیوه نموی... به که یف و زه ماوند تا دمیکی درتیز رایانوار دیوه.

له لایمن دوو سن که سوره وته درایوه. به گوزانی به کی جوان که حاجی خوی قه کانی بو له به سیور. قوتاییه کان دلی نمو گو تیگرانه یان که شان دیوه ده.

به لام داخی گرانم بو نواندن گوره به تی نمو جهژنه پیروژه ناگرتیک پتویست بوو. به لاه ریشه بایه کی به هیز نه وشوه هلی کردیوه، نه به پتوی بیکه نه وه. نموش نمو خوشخوانیانه به که حاجی به تاییه تی بو نه ورزی نه مسالی رتیک خستوه، که نمو شورهش به گوزانی وه وتراره:

مورده بی سال گم رایه وه

ناگری نه ورز کرایه وه

به فیری زستان توایه وه

گژ و گیا و گول ژبایه وه

نوخشه بی له کوردی همزار

گول له باغدا خوی دهنوتی

بولبول به پوریدا ده خوتی

همور مروری دهرژی

شمال زنده گانی دیتی

نیرگس ممته و چاو به خومار

رافهرشی چیمن راخرا

گولاله بوو به شهوچرا

گول دسته بیان بهت وهک برا

نهرین و لاولار تیک خزا

هاتنه له نجبه هرور و چنار

بولبول شهو به ناواته وه

باهدی شهونم ده خواته وه

ده لئی واهوروز هاته وه

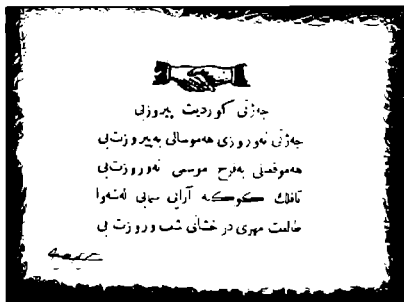
به زدان دهروویهک بکاته وه

نیمه شی پن بکه وینه بههار

(۱) بیرمیزی شاعیر و رۆژنامه نویس: ۱۸۶۷-۱۹۵۰.

(۲) باغی پوربه بهگی: یه کتیک بووه لهو باخانه ی له شار و دهر و پشیدا زور بوون، سا بز گشت و سهیران یان بو سهوزه و میوهی هارینه (پستان). نم باخه له جتی ناشی عه له تریکه گی جارن بووه که نیستا بینای قوتابخانه ی نمو جوانانی مهلا کاکه حممی له سره و راسته و خولم بردم (قه له ندر خانه که ای بیرمیزی بووه.

ئەو جەژنە پیرۆزیدیەى كە مامۆستا كەرىم سەعید زانستى بۆ نووسەرى ناردووە لە پشتهكەى نووسراوە:
 كیتلاسى كچم جەژنە پیرۆزى لە گشت لایەك دەكا. سەرئیجى ناوەرۆكى شیعرى سەر كارتەكە بەدە.



وینەى كارتى جەژنە پیرۆزەكە

دەنگى سەلمەنى

- ١- نیتە لە عێراقدا هەرچی لەشكرتیک هەبە بەكۆمەڵ لە سلێمانین، حكومەت وای داناوە لە بەكى نێساندا دەست بكات بەجولان بۆ سەر شێخ مەحمود^(١).
- ٢- نیتە شێخ مەحمود لەناو قەرەداغدايە كە لە ناوچەكەیدا لەشكرى عەرەب هەبە.
- ٣- فەرۆكتیک لە پتى قەرەداغدا زۆر بەرز دەبیتەو، لەبەر بێن بابى سەرئەنگرى دەبن. لەو كاتەدا بەر زەوى دەكوئى بۆمباكانى دەتەقن، بەفەرۆكە و دوو ئینگلیزەو دەیانكا بەخۆن.
- لە پتى عەرەبەتیشدا لە شوتنیکى تریش، هیشتا ناوێكەم بۆ دەرنەكەوتوو، دوو فەرۆكى تر كەوتونەتە خوارو، كە بەمە ئینگلیز چوار فەرۆكە و دوو پیاوى لەدەست چوو.
- ٤- لە سەرکردانى جاف (حەمەد بەگ) گیراو، چونكو جاف وتویانە هەتا سەرداركان بۆ دانەنێن هیچ

(١) جینگای خزیەتى لێردا نەو بەهێنیمو، یاد كە سوپای عێراق هەمیشە خەرىكى لێدانى كورد و كاوولكردى كوردستان بوو، جا لێرە لەو ڕاپەى (د. رەحیم عەجینە) بەباشتر نازانم كە لەم بارەبەرە دەلێ: (عندما أعلن وزير الدفاع جعفر العسكري في ١٩٢٦/٥/١٩٢٦ بدفع من المندوب السامي البريطاني، قانون التطوع للجيش ودعوة العراقيين الأخرطاء به، أهدت الحكومة البريطانية بالمنااسبة بطاريتى مدفعة جبلية إلى الجيش العراقي وكان مغزى ذلك واضحاً. فالهدية موجهة ضد الشعب الكردي، وبعد التطوع إرتفع عدد القوات المسلحة من بضع مئات الى ٦٥٠٠ جندي؛ لكن الحكومة لم تكف بذلك وحاولت أن تشرع قانوناً=

نادهین بهحکومەت. لەسەر ئەوە (کەریم بەگ) ی برای هەلساوە هاتۆتە لای خانەقینەووە مەرگەلیکی
بەن شوماری مەلیکی عێراقی پارێزگارییەووە کە وەک دەلێن لە ٤٠٠٠ مەر بەولایەتر بوو.

بۆ بۆنەی هەلسانی جاف دەنگیکی تر هەیە گویا لە کاتی رۆژیستی چەند سواریکی جافدا بەبەر
یانەی پۆلیەکاندا دەستریژتیکیان ناراستە دەکری، لەو جافانە برایەکی بجووی حەمەد بەگ پتو
دەبن. لەسەر ئەوە جافەکان هەرا دەکەن، خۆیان کۆ دەکەنەووە و دیتە سەر ئەو پۆلیانە، لە پاش
کوشاریکی زۆر چوار لە پۆلیەکان دەکوژی... بردنی مەرگەکانی فەیسەلی لە پاش ئەوێوە دەپیت.
نەم قەبەیی دوايي لە یەکیکی شارەزا پەرساوە، بەلام گرتنی (حەمەد بەگ) یاش راستە.

٥- لە مووسل هەرایەکی پیس لەنار ناسووری و عەرەبدا رووی داو، کە لە سلیسانی هەتا دیت کەمەری
برایەتی گورد و ناسووری توندتر دەبەستری.

عەقەدە قووف ١٩٣١/٣/٢٦

چل و پینج قوتایی و مامۆستایەیک - مامۆستای مێژوو- رۆژی هەینی بەیانی زوو تازە رۆژ لە کەل
سەری دەرھینابوو، تیشکەکی شەپۆلەکانی زتی دەجلەیی بەسەرپۆشکی زترین داپۆشبوو. لەلایەکەووە
مەل لە ناسانەووە سەررۆژتر دەھاتە خوارووە بەرسنگی دەدا بەناوێکەدا، دیسانەووە دەیدا پەرە لە شەقی
بال و دەچوووە بەگژ ناساندا، لەلایەکی تریشەووە کەشییە سپیەکان. گەمژ پەشەکان لەناو ئەو ناو
شیندا لە هەر چوار لای ناوێکە لارولەنجەیان دەکرد. کزەبا یەکی خۆشی دەھات، بەراستی ئەو بەیانییە
بەیانییەکی خۆش و پیروژ بوو، ئەوسا زانیمان نرخی چەندە، چەند بەھاوارەکە گەراپنەووە!...

کاتیکت زانی هەر کەسە ملی کەرتکی گرت و سواری بوو، هەر دەمیک بوو، ئەوئەدی پەن نەچوو
خۆمان لەو بەر پەدی (خەر) گرتەو. چوارنالی کەر، جووتە هاویتی کەر، زەپنی کەر، تەپوتۆزی پێگا،
قێزەیی مندالان، ترەیی کەوتە خوارووەی قوتاییەکان، چاوی پیای کۆتر دەکرد گوتی کەر دەکرد، دەمی
دەھتایە پێکەنین، دلی دەگەشان دەو، ئەوئەدی نەما بوو پیار بەسەر کەرەکەووە هەلپەرتن.

= للشجنید الأجياري عام ١٩٢٧، وأبرز رئيس الحكومة لائحة التشريع في مجلس النواب في
١٩٢٧/٦/٢٧ بمبلي: إن مهام الجيش هي -الأمّن الداخلي والدفاع عن الوطن-، وهكنا أنيطت بالمجش
منذ تأسيسه مهمة بوليسية داخلية.. وإذا ما استعرضنا مسيرة الجيش منذ تأسيسه نجد ان السلطة
استخدمته باعتبارها قوتها الضاربة، ضد المظاهرات الجماهيرية والتحركات الفلاحية العشائرية واضرابات
العمال والنشاطات الأجتماعية على الضائقة ألتقصادية وعلى المعاهدات العراقية البريطانية ومراكب
العزاء، الشعبية والشورات الكردية والحركات البزيدية وانتفاضتي ١٩٥٢ و ١٩٥٦ ومطالب الكرد
بتطبيق المادة ٣ من الدستور المؤقت عام ١٩٦١ وثورة أيلول وگولان. (أ.ب) ولم بعضي الجيش الأوامر
الصادرة اليه بذلك ولم يقف ولا مرة واحدة مع الشعب ضد السلطة. (١٣-١٥).

بۆ زیاتر پەرۆه: د. رجم عجبنة، هل من مجدید فی الموقف من الجيش! مجلة الثقافة الجديدة، عدد (١٠)
سنة (٣٨) آب ١٩٩١ سوريا، دمشق.

ماموستا کوشمان که ته‌یکه بالا بهرز، شان پان. دهمچاو سپی، قز زورد، نه‌وندی نه‌مابوو قاچی له زهوی بخشن. هه‌موو له‌ملا و له‌ولای کۆبوو بوینه‌وه دهماندوان، قسه‌مان له‌گه‌ل ده‌کرد.

منیش نه‌مهندی لێ چوو بووه پێشه‌وه، که‌ره‌کافان له ژێره‌وه ماچ و مووچیان ده‌کرد، هاوڕێکانم بێ ددنگ، ئینجا منیش هاتمه‌ قسه‌ لێم پرسى: «نه‌فه‌ندى له عه‌قه‌رقووف چى ده‌زانى، پێم ناهه‌رموى؟»

(موقدادى^{۱۱}) سه‌رى به‌رز کرده‌وه و تووژ ته‌ماشای ناسمانى کرد وه‌کو بېر بکاته‌وه وا بوو. ئینجا ده‌ستى کرد به‌وتن: «ئه‌مه شونیکى مێژووبییه، له پێش عیسا‌دا به ۳۰۰۰ سال کۆمه‌لنى له شاخه‌کانى رۆژه‌لاى عێراقه‌وه هاتوون (کوسى) یان ناو بووه، با بولستانیان داگیر کرده‌وه. له ده‌مى (کوبرى گالزۆ) پاشایه‌کیاندا نێه‌رى دروست کرده‌وه. ئهم کۆمه‌له نزیکی ۶۰۰ سال به‌سه‌ر نێرده‌دا فه‌رمانیه‌وا بوون».

- لام وایه‌ ئه‌و کۆمه‌له له ناری بوون. له سامى نه‌بوون!

- مه‌به‌ستت نه‌وه‌یه بێتیم کورد بوون؟

(۱) ئه‌و ماموستایه‌یان ناوی (ده‌رویش مقدادى) بووه، وه‌ک له نامیلکى (خه‌باتى رۆشنه‌بیران) دا ل. ۲۹، هاتووه. به‌لام ده‌مانه‌وى شتیك له باه‌رى که‌سایه‌تى ئه‌و ماموستایه‌ره بێتین: ماموستا «ده‌رویش مقدادى» یه‌کێك بوو له‌و ده‌یان ماموستایانه‌ى حکومه‌تى عێراقى له سییه‌کاندا بۆ دهرس و ته‌نه‌وه له سووبه و فه‌له‌ستین و لوبنانه‌وه هێتاونى، به‌یڕیواربه‌ر له نه‌ته‌وه‌ییه عه‌ره‌به‌کان بووه، له‌گه‌ل هاره‌له‌کانیدا وه‌ک (ساطع المحصرى، محمد عزة دروزة و کتفانى...) ییروابهرى نه‌ته‌وه‌ی عه‌ره‌بیان به‌شێوه‌یه‌کى به‌رچاو له‌ناو قوتابیه‌یه عه‌ره‌به‌کاندا به‌لا‌که‌ر دیوه‌وه، به‌شێوه‌یه‌که له ۱۹۴۳ دا وه‌زاره‌ته‌کى (جیل المدفعی) به‌ته‌واوى ته‌نگه‌تاو بوو، جا په‌ناى برده به‌ر یاسای (سه‌ندنه‌وه‌ى ره‌گه‌زنامه‌ى عێراقى) که له ۱۹۳۳ ر شه‌ید عالی گه‌یلای سه‌ره‌ک وه‌زیران و حیکمه‌ت سوله‌یمان وه‌زیرى ناوخۆ ده‌یان کردبوو، بۆ دوورخسته‌وه‌ى ئه‌مانه له عێراق، بۆیه یاسا‌که به‌سه‌ر زۆر له‌و ماموستایانه‌ وه‌ک (ساطع المحصرى واحمد قدرى و درویش = المقصدى) و گه‌له‌ ئى له‌ هاوڕێ قه‌وه‌یه‌کانیان پراکتیزه‌ کرا و به‌ده‌سته‌هاتراوى بېردیانه سه‌ر خه‌وړى عێراق - سووبیا و گردنیا ن به‌و دیودا.

بۆ زیاتر به‌وانه: (رجال ووقائع في الميزان، حوار مع الأستاذ، جرجس فتح الله، دار أراس للطباعة والنشر؛ أربيل ۱، سلسله رقم ۶۷، ۱-۲۰). شایه‌نى یاسه، من بۆ خۆم له کۆژاری (التلذذ) که تابه‌ت بووه به‌مندا لانه‌وه و له (ناوینه‌ى المرکزیه) له به‌غدا ژماره‌یه‌کى له شویانى ۱۹۲۹ ده‌رچوه ئه‌م نووسینه‌ى (ده‌رویش مقدادى) دیوه: ۱- أبو محجن الشقفي... ژماره سن، مارتى ۱۹۲۹، ۲- عمرو بن العاص... ژماره پینچ، ۳۱ مارتى ۱۹۲۹، ۳- نینه عن تاریخ سامراء، ژماره شمش ۳۰ نیسانی ۱۹۲۹. هه‌روه‌ها ده‌رویش نه‌میلقدادى (تاریخ الامه‌ العریبه‌) ی بۆ پۆلى دودى ناوه‌ندى داناهه، قه‌بارده‌یه‌کى گه‌ورى ۴۰۰ لاپه‌ره‌یى له ۱۳۵۵ک - ۱۹۶۳ز (مکتبه‌ الشرق - سوق السراي) له به‌غدا چاپ و به‌لاوى کردۆته‌وه، دانه‌یه‌ک له‌و کتێبه‌م له کتێبخانه‌کى ماموستا عه‌بدوللا جه‌وه‌ه‌رى خوێناخۆشه‌بوودا دیوه‌وه له کتێبخانه‌ى گشتى سلیمانى، به‌خه‌نى خۆى له به‌رگى ناوه‌ه‌ى نووسیه‌وه: (خاوه‌نى په‌رتووکى مێژووى گه‌لى عاره‌ب عه‌بدوللا توفیق جه‌وه‌هر - قوتابى ده‌ستانى ناوه‌ندى سلیمانى نییى سه‌مه ۱۹۳۷ - ۱۹۴۸م/ ۱۳۵۶ - ۱۹۵۷ه‌). جگه‌ له‌مه له شویانى ۱۹۳۵ دا له‌گه‌ل ده‌سته‌یه له روه‌وناکییى نه‌ته‌وه په‌رسى عه‌ره‌ب له به‌غدا (نادى المنى بن حارثة الشیبانى) یان دامه‌زراند و به‌گه‌رمى تێده‌کوژان بۆ جۆشانه‌ى بېر و هه‌ستى عه‌ره‌بى له‌ناو خه‌لکیدا. بۆ زیاتر به‌وانه (د. کعمال مه‌زه‌هر چه‌ند لاپه‌ره‌یه‌ک له مێژووى گه‌لى کورد - به‌رگى دوو، ده‌زگمى موکریان، هه‌ولێر ۲۰۰۱ - ل ۳۳۴).

ئینجا من دەستم کرد بە پیتکەنین، ئەویش دەستی کردووە بە قەسەکردن. وتی: کوردەکان وا دەلێن، زۆر لە بیگانەکانیش هەر یەک لەمە دەنێن.

نێتر کاتی تیکمان زانی ۳ سەعات و نیو بە پیتگاوه بووین، گەشتینە عەقەر قووف: شونیتیکە دەشتیکی کاکی بە کاکی، هیچ ناوایی تێدا نییە، ناوی نیو سەعات لێوہ دوروہ، گەرم، ناشرین، هەتا بلیت.

پیتی ناوی دابەزین، چووین سەیری وێرانەکانی بکەین، هیچی نەمابوو خشتەکانی نەبن، بەلام سەکتۆکی پانی بالا بەرز چوو بوو بەناسماندا، ۴۵ گەز بەرز ببوو، لە خشتی کال بەسێ نەژۆم تەواو ببوو، لەناو نەژۆمەکاندا قامیش و زەل دانرابوو، بۆ نەروو خاندن.

خشتەکان هەر وا لە جێی خۆیان ماہوون. موقدادی دەیگوت:

- نەمە لە دەمی ئەو پاشایەدا دوست کراره، نوێژیان لەسەر بانی ئەو سەکتۆیە کردووە کە تەماشای گەڕانی گەردوون و ئەستێرە و مانگ و رۆژ بکەن.

ناغان خوارە، هەندێ وێنەمان گرت، لەبەر یەک ناوی هەریەکە بستی زمانیان دەرکێشا بوو، ئەگەر ناوہ دانەکەمی من و کوریتیکی تر نەبووایە، بێگومان زۆریان لار دەبوو نەوہ. چونکە لە شونیتیکی زۆر دورووە دەچوون ناویان تێدا دەهێنا. ئینجا گەڕاینوہ، بەلام لە پتی کازمیوہ کە بە ۲ سەعات و نیو پێمان... بەلام ئەوێ دەشتی بیسووم. تاکە و لە بیر نەچیتەوہ کردوہی مامۆستا کە یە... ئەو هەموو پتییە بەین بری، هەر تۆزیک بوو سواری گەڕ بوو... ناوی نەدەخواردوہ، دەیگوت:

- نیشە بۆ ئەوہ هاتووین فیتیری ناخۆشی بیین، فیتیری گەرما، ماندوو بوون، تینۆیتی، ناخۆشی سواریبوون... بۆ ئەوہ نەهاتووین لە ئجەولار بکەین. بەتایبەتی بۆیە بەسواری کەر هێنانی کە گیانیتیکی سووکمان بەبەردا بکات، لاھان شوورەیی نەبێ سواری کەر بیین، لە پاش ئەوہ تا دراوی خۆمان نەدەین بە نۆتۆمویلی بیگانە.

ئەوہ لە پیتگا هەر باسی دیدەوانی رۆژناوای کردووە، باسی ولاتپەرورە کردووە، گیانی ولاتخۆشەوێستی کردووە بەبەر قوتابییەکاندا.

بەرستی سەیرانی وا گیان سووکانەم بۆ هەلناکەوتتەوہ: لە زانین، لە فیتیریونی ناخۆشی لە رابواردن کە لکەوەر بووین. ئەوہی کە لام جوان بوو دەستی رۆشن کردووە ئەوہ بوو لە پەر دوو کوردی دارلوعەللمینم دی هاتیوونە نۆی، منیش بە زۆر سواری کەر دەکەمی خۆم کردن، ماندرووم حەساندەنەوہ، کە بەوہ کوردایەتی خۆم پیشان دا^{۱۱۱}.

(۱) لەم ناستەدا دەستۆسە کە کوتایی بەبای سەشتەکەمی عەقەر قووف دێنێ، بەلام لە نامیلکەمی خەباتی رۆشنبیراندا بەشتیکی تایبەت و سەر بەخۆی دەخاتە سەر بەناری (بەکەم دەولەتی کوردی...) و لە پیتی باسەکەوہ دایناوہ. لەناو دەستۆسەکانیدا ئەم باسەم نەدیوہ، بەلام لەبەر گرنگی باسەکە وا لێرەدا وەک خۆی دایەنێن.

یهکم دولمتی کورد که له عیراقدا دامه‌زویه یاخود: ناریمتی کوردی

که له گه‌شتی (عه‌قەر قوون) بپوموه. له نووسراوخانه‌کاندا به‌دوای هه‌ندیک سه‌رچاوه‌دا که پام، تا تیرپور له بابه‌ت نمو دولته‌توه که (کاسیه‌کان) له (بابلستان) دا دا‌پانه‌زاندوه، زانیاری کۆ بکه‌مه‌وه، خدا و راستان ژماره (۲) ی گو‌قاری (الاقلام) م دست‌که‌وت، که له سالی ۱۹۲۸ دا له شاری به‌غدا چاپ کساره و خاوه‌نه‌که‌ی (علی حریف الأعظمی) بپوه... له لاپه‌ر (۱۴۳) یدا به‌زمانی عه‌ره‌یی نووسیوی (أول دولة كردية قامت في العراق - أو: أربة الأكراد).

منیش و له خواره‌وه ده‌یگه‌زومه سه‌ر زمانی کوردی، تا نه‌وه‌ی (ماموستا ده‌رۆش مقدادی) له بابه‌ت میژووری نمو دولته‌تو و عه‌قەر قووه‌ره پیتی گوتم ته‌واوی بکه‌م.

«له سه‌ره‌تای سه‌ده‌ی هه‌ژده‌هه‌می پیتیش له دایکبوونی عیسادا که باری خاکی عیراق تیک چووبو، شیرازه‌ی ناسایش له نه‌ندازه‌ ترازا و ناژاوه و شه‌ر و شه‌ری ناوه‌وه سه‌رانسه‌ری خاکه‌که‌ی گه‌توه، له ناوه‌ند فه‌رمانه‌ره‌واییه‌ بچکه‌وله‌کانی نه‌مه‌په‌ر و نه‌وپه‌ری خاکه‌که‌دا، (کورده‌کان) ی دانیه‌شتوری نمو شاخانه‌ی که که‌وتونه‌ته ناوه‌ند خاکی (فارس) و خاکی (عیراق) هوه، وریابونه‌وه و راه‌په‌رین. له‌ناو خۆیاندا پیتشه‌وایه‌کیان هه‌ل‌بژارد که ناوی (کاندیش) بوو.

نمو کوردانه له‌ره‌پیتشه هه‌ندیک فه‌زی شارستانی بیرون، که له عیراقیه‌کانی کۆنیانه‌وه وه‌رگرتبوو، نمو پاشاگه‌ردانییه‌ی ناو عیراقیان به‌هه‌زانی، هورۆمیان برده سه‌ر خاکی عیراق به‌و نیازه‌ی زه‌ویه به‌پیتشه‌کیان بچینه‌ ژێر چنگه‌وه، که پتوستان پیتی هه‌بوو.

جاری له سه‌ره‌تاوه به‌شیککی باکووری عیراقیان داگیر کرد، دوای نه‌وه مرخیانی لێ خۆش کرد، هورۆمیان برده سه‌ر (بابل) و ده‌وره‌پشتی، نه‌وشیان له سالی ۱۷۱۴ ی پیتیش زاینیدا داگیر کرد. (کاندیش) ی پیتشه‌وایان له‌هه‌ندیک تیککی بچووی له خاکی عیراقدا دامه‌زواند، نه‌وساکه ناویان نابوو (کردنیاش)، هه‌ندیکیش پیتیان ده‌گوت (دوله‌تی کووسییه‌کان).

له دوای (کاندیش) هوه چهند خونگاریتک هاتن، سنووری ده‌وله‌ته‌که‌کیان فراوان کرد: چهند شاریتکی باکووری عیراقیان داگیر کرد: نمو ده‌وله‌ته‌ نزیکه‌ی (۵۷۴) سال ژیا: (۱۷۱۴ - ۱۱۴۰) ی پیتیش زاین.

(۳۶) خونگار فه‌رمانه‌ره‌وایی تینداگرد، یه‌که‌م خونگاریان ناوی (کاندیش) بوو، دواین خونگاریان ناوی (نادشوما) ی دووه‌م بوو، به‌ناو بانگه‌کانی نمو خونگاران نه‌مانه‌ بوون: «کاندیش، گالزۆی یه‌که‌م، گالزۆی دووه‌م، نازمه‌تاش، نادشوما‌ی دووه‌مه».

له ناوه‌ند نمو ده‌وله‌ته‌ و ده‌وله‌تی ناشووری و خونگاره‌کانی خاکه‌کانی باشووری عیراقدا گه‌لیتک شه‌ر و شه‌ر هه‌لگیرسان، که تا ماره‌یه‌کی دوور و درێژ نه‌کوژانه‌وه.

خاوه‌ن لیکۆلینه‌وه نه‌ورپاییه‌کان، له پیتشه شه‌ری جیهانی یه‌که‌مه‌دا، گه‌لیتک که‌له‌پووری نمو ده‌وله‌ته‌کیان له (عه‌قەر قوون) و چهند شوینتیکێ تردا دۆزه‌وه: له‌ناو نمو جیهامانه (اتار) نووسینی وایان به‌رچاو که‌وت که چه‌سه‌پاندیه‌ دلپانه‌وه: نمو ده‌وله‌ته‌ له‌لایه‌ن نمو نه‌ته‌وه‌یه‌وه دامه‌زراوه که

لهوه پيش له ناو (كوردستان) دا نيشته جن بون، ميژرونوسي به ناوبانگي توركيش (نه محمد رفيق) پستي نو بيسروباوهرې گرتوه؛ نك هر نهوه به لكو به تهاوهرې ناشكرای كرد كه نم دولته ته (دوله تتيكي كورده كان) بووه؛ نو كوردانه له پيش نه ودها كه نو دولته می خويان دابه زرين له خاكي عترقا، له روزه لاني پروباري (ده جله) دا جنشين بون؛ وانا له (كوردستان) دا.

نه ونده هيه نه ناوي ناون: (كاسيه كان = كاسيلرا)، نم وشه پيش هر له وشي (كوشه كان) يا خود (كوپه كان) دهكا كه له ووه پيش ناويان براده.

وا درده كه ویت نم جياوازيه كه ممش كه له ناوهند نم وشانه دا پهيدا بووه له پرچه هه كردني په كيتك له دوو لايه وهين.

جا له بهر نه مهی نم دولته كوردهی كه پيشنيان پيشان گوتوه (كردونيش) له سالی ۱۷۱۴ ی پيش زابیندا له عترقا دامه زراوه و (میدیه كان) پش دولته كونه كوی خويان له سالی ۷۵۹ ی پيش زابیني دامه زراوده، كه دواي پروخانی دولته می په كومی ناشورره كان دیت، بيگومان (دولته می كورده كان) زور له پيش (دولته می میدیا) وه دامه زراوه. بيگجه له وه (نه وه می ساده كان) يا خود (نه ته وه می میدیه كان) تا پيش سه دهی حوتهمی پيش زابین نینجا په يدا بون؛ نو (ناری) يانه پيش كه له نزيك سالی ۱۸۰۰ ی پيش زابیندا بلا بوون نه وه به هه موو لايه كدا، بريتي بوون له گه ليك هوز، كه زوريه يان له ناو خاكي (میدیه كان) دا نيشته جن ببون، جا به پيش نم قسايي كردمان، بو خوند هوار دهره كه وئ كه (نه ته وه می كورد) له نو نه ته وه ناریانه په كه هر له سه رده می كونه وه له (كوردستان) دا نيشته جن ببون، نه ته وه می كورد و نه ته وه می فارس و میدیا په كانيش هر له يه كه ره گزن؛ وانا كورده كان برای فارس و میدیه كان، نك وه كو هه نديك ده لتي: له میدیه كان كه وتونه توه. (دولته می كورسی) اش كه پيشان گوتوه (كردونيش)، بريتي بووه له (دولته تتيكي كورد)، له جتماره كانی كونيشدا ناوي (نه ته وه می كورد) به (كارده خي) براده؛ نم ناوه پيش زور نزيك له ناوي (كردونيش) وه كه وانا كه می (دولته می كورد) ده گريته وه.

نومانيش كه وايان زانيسوه (كورده كان) له ره گزي (توراني) يانن، به هه له دا چوون، چونكه نه وه چه سپيوته دله وه و روونيش بوته وه كه له ره گزي (ناری) ن.

كونه لتيكي كه وه ريش له زانايانی نينگليز و فوره نسر و نه لمان و روس و عه ره ب و كسانی تر نم قسه يان به سندن كرده وه و برياريشان له سه ر داره.^(۱۱)

(۱۱) (سامي عبد الاحمد) له كتبي (العراق في التاريخ) كه ليژنه يه كه له سپيزانی ميژرو له ۱۹۸۳ دا به پيش پرژه می (إعادة كتابة التاريخ) دايانواوه، دوبراري كاسيه كان يان كيشيه كان ده لن: ماوه يه كه حوكمی كيشيه كان، له گنل دريژه كيشانيدا ۱۵۹۵-۱۱۵۷ ب.ز. معمولاوي و نادياره، بويه به سه رده ميكي تاريخ ناوده برئ. كيشيه كان بيانين و بهر له وه ولانی يابل داگير بكن، هيچ شتن دبرياره يان نازانري ويا له كونه هاتون. به لام دواي چند ديزيك لمعه ده لن: يه كه پاشای كيشيه كان كه ناوي ده بن: (گنشا) ه، هه نديك دسپيكي حركه كه می له سالی (مستور تيلزناي نزهه) وه ديارى ده كن، نو سالی يه كه جار په لاماری =

عەزەبەش ١٩

نیمرۆ ڕۆژتیکە قسەیکمان لە گوتدا دەزرنگیتەوه، بەبیرماندا نەدەهات ئەوه لە عەرەبی عێراق ببین! لەلایەکەوه بەبرای خۆیانمان دادەنێن، بەهەموو تەرحیک خەریکی ڕیکخستمان لەگەڵ خۆیاندا. کەچی لەم ڕۆژدا بەتەرحیک قسەمان لێ دەکەن دوژمن لە دوژمن، خۆینخۆز لە خۆتخۆزی خۆی ناکا!...

وہ نایب هۆشدارەکاغان نەمەیان لەبەرچاو نەبووین، وەنەین لەو ڕۆژەوه کە کورد ناوی خراوەتە سنووری عێراقەوه بێر لەم ڕۆژە ڕەشە نەکاتەوه و هەموو قسەیکمانی بەبا نەداین، هەمیشە بۆ کوردایەتی خۆی و بۆ پیشکەوتنی کوردستان هەولێ نەداین. بۆ پێکھێنانی کوردستانیکی سەرەخۆ تێنەکوژایین... بەلام چەرخێ چەبگەرد بووەتە پەرژینی ئەر سەرکەوتە.

نەگینا کورد لە یەکەم هەناسەیموہ تێ گەیشتوہ کە ژین لەگەڵ عەرەیدا هەرودکو لەگەڵ تورک و نێزاندا بێن کەلک بوو، بێن کەلکە. نەگەر ئەم قسانە دەخوێنێهوە کە لە ڕۆژنامەی (البلاذی) بەعەداوہ نووسراو، کە نێراوہ عەرەبەکان بەگۆزی نێراوہ کوردەکانیاندا داوہ: ئەوسا تێدەگەیی کە عەرەب هەر لەو ساوہ کە پیتی کەوتۆتە کوردستانەوه بەناوی نایینەوه تا نیمرۆ لە پێستی دۆستدا بووہ لەگەڵمان بەلام لە راستیدا دوژمنتیکێ بێن هارتا. دەرندەیکێ بێن سامان... بۆ گیانی کورد!...

لە کۆبوونەوهی ٢٨ی مارت ١٩٣١یاندا یاس لە شیخ محەمەد دەکەن،^(١) نێراوێکیان (سەعد صالح) دەلێن: «دەموێ لە دەنگوباسی شیخ محەمەد تێبگەین، حەللی هێچی تر نییە، لە هەر حەلێکا عێراق بکەوتە نەنگانەیکێ سیاسییەوه یاخود لەگەڵ شتیکی خۆیدا خەریک بێن. شیخ محەمەد دەبێ لێی ناخۆش بکا، هەرا هەلگیرسێنی. ناسایش کەم بکاتەوه!».

وہزیری جەنگ بەرەیرچی داہوہ و وتی: «شیخ و کۆمەڵەکەیی هەلساوانین بەلکو جەردەن»^(٢)، یا

= عێراقیان دا، نەعلی نەمانە لە دەفەری ناوہراستی زنجیرە چیاکانی زاگۆسەوهی کە نێستا بەلورستان دەناسرێ. دیسان دەلێن: (ئەگۆمی دوویم) یەکەم پاشای کیشیەکان بوو کە هەموو وڵاتی بابلی لەوتێر دەسلاندا بوو... هەرۆا (گرنش)ای پاشایانی کە بەکارە ناوہدانکردنەوه کانی ناسراوہ لە شارەکانی بابلا، (کۆریکاڵۆزی یەکەم) بەداویدا هات و شاری (نیشا)ی دەست یا هێنایموہ و ناویشی نا (دورکۆریکاڵۆز) کە نێستا پیتی دەوترێ (عەقەرکوف - ئەکەرکوف)ای نێستای نێزیک بەعەدا. هەرۆا دەلێ: لە ئەکەرکوفدا کۆشکی پاشا دۆزراوہتوہ کە بێن دەچن تێکەلتیک بێن لە چەندەھا دیو و حەوشە و گۆزەپان، جیا لە شێوہی بیناسازی عێراقی کۆن، هەرۆا زەقوہری ئەکەرکوف سەن پلێکانەیی لە پێشەوه هەبە کە لەوانەیی زەقوہری نوێ دەچن. بۆ زیاتر بڕوانە: مجموعۃ من الأسانفۃ، العراق فی التاریخ، دار الحرۃ للطباعۃ، بغداد ١٩٨٣ ص ١٠٢ - ١٠٥.

(١) دەقی نەم دانیشتمی (مجلس النواب)، و نمو گفتوگۆیانەیی دەرباری شیخ محەمەد و راپەرینەکەیی کراوہ. بڕوانە: (البلاذ - جریدە، عدد ٤١٤ الأحد ٢٩/٣/١٩٣١ السنة الثانیة، ص ٥).

(٢) نەمە بەعەرەبی ئەوه دەگەین: (الیسوا یشار بیل قطعاً طرق).

چو زیان ناودهنی بنی، بهلام شیخ محمود به خوزایی نهمه ناکا به لکو پشتیوانیکی په نهانی هه به. منیش وام بین باشه هتا ترازووی دراومان سره به سر نه کراوه^{۱۱} که بۆ نهمه دراویکی بیشومار دابنن دهشی هر کلۆجی دهبن نهم هیزه نه نیتییه شیخ به ریاد که بن!... نگیئا دهبن و وزیر بین له مه بنی^{۱۲} که حکومت ته که م پتی ناگری نهم پشتیویه لابه ری. نینجا نو حله نهمه شیخ محمود له خومان زرگار ده که بن، سره خویی ده ده بن، چونکو پیمان ناگری خومان له دهستی زرگار بکه بن. جا نو حله خومان بۆ نهوی که ما ومانه تیده کو شین سره خویی بۆ و در یگر بن. نیراویکی تریان (سلطان البراک) ده لئ:

«شیخ محمود جهرده نییه به لکو هه لساوه، بم چند پولیس هه دانامر کیتیتوه. و نه بین پیاده کانیسی ۳۰۰ تا ۵۰۰ کس بن و کو و هیری جهنگ ده لئ، که نو بهو پیوانه ی هه رووه کو نیستا ده توانی به ره ره کانیان له که لدا بکات، له مه و داش زۆر چاک بهرگه ده گرتیت. واشده زانم نه که هر ناچار بین به ره بهری شیخ محمود بکه بن، وا چاکه کوشتی هه موو کو رد ناشکرا بکه بن!... من په کتیم له و که سانه که نه و بیان ده وی، که له و کاردا ده بن!...»

نینجا (نهمه الجلیلی) به تور په بییه که وه هستا به قایم ده یقیزاند: «شیخ محمود هه لساویکی کم نییه، به لو چه کتکی پیسه به دست بیتگانه وه، که هه رووه کو پۆژنامه به کی هاوریمان ده لئ: له سر نهم کۆمه له به، که هه موو عیراق چاری له دهستی، ناگای له هه موو کارتیک بین که له ولاتدا پروده دا!... شیخ محمود شتیکه به دست بیتگانه وه، هه چ کاتن ناره زووی بوو کاری بین به جن ده هتین، تا کو له دره وه وا تیبگن عیراق پری هه را و گتیجه له. هه میسه خوتنی تیا ده وین. به لئ بۆ نه وانه ده ست ده دا که پتیا ن گرانه عیراق به جتته کۆمه لئ که لانه وه» نینجا جیتشین و هیری ناوده به ره بهری قسه که ی دایه وه وتی: «نهمه شتیکی نه ونده گه وه نییه نهم تور په بییه ی پتوست بین».

(سلیمان فاتاح): «من وا ده زانم که نو له شکر و پولیس هه له وی هه به زۆر چاک ده توانی نهم یا خیبونه دامر کیتیتوه، سا رۆژ راستی قه م در ده خات».

(زامل المناع): «ده موئ به بهر ره نگی ده بن نهم پشتیویه لابه ری، سا به هیزین یان به ناشتی سیاسی: چونکو زۆر شایانی شوو ره بییه له حکومت ته کتکی عه ره بیدا پاشای عه ره ب بین و نهم ته رجه شان هه پر و بده». (غیاث النقشبندی) نیراوی نامیدی - کو رده ره و ره کتکی گه وه:

«حکومت هه عه ره ب نییه چونکو سلیمانی کو ردن به لکو حکومت ته که حکومت ته عیراقه...»

(المناع): «حکومت هه عه ره به، عه ره به...!!»

(سردار^{۱۳}): «تکا له - زامل المناع- ده کم ناگای له پشهری کۆمه ل بین». (نه قشبه ندی): «هه لسانی شیخ محمود هه چ شتیکی نییه به سر حکومت ته وه، که هه کو رده بین یا عه ره ب، به لکو

(۱) مه به منی نه ویه که: (قبل تصدیق المیزانیه یجب تخصیص مبالغ طائفة...)

(۲) وانه خویی، و هیری جهنگ.

(۳) مه به منی له (رئیس مجلس النواب) ه.

بزووتنه و دهیه که بتوانیږی به ریاد کړی. منیش همز ناکهم لیره دا ناوی حکومتی عمره ب بهیم!». پاشان وزیر جهنگ هلسا و قسې له بابته تووړه یی هندی له نیراوه کانه وه کړد. دهیگوت: «نم جوولانه و دهیه شیخ مه محمود دهیکا له پیش هموو کستیدا زبان به کورده کان دهگه یمن...».

نهمین زمکی بهگ - میژووی کوردستان - ۱۹۳۱/۴/۲

نهمین زمکی^(۱) په کیتکه له زانسته^(۲) کورده کان خه لکی سلیمانیه، له له شکرده گه لن پایمی بلند بووه. له عیرا قدا چند جار وه زاره تی پتک هیناوه... په جگار زانسته^(۳)، با وه جوووه له میژوو و زانیی زویدا.

پار نهمو بوو یو به په لوی یانمی سهرکه و تن، نیتر له وساره له کاری حکومت وازی هینا، نینجا به جاری به ره لای کړد، هاته پتشموه بز ره بجدان له پتناوی کورده ای تیدا. له پاره وه تا نیمره که نریکی نو مانگه خریکی میژووی کورده.

وهکو له خرم بیستوه له ۲۵۰ نووسراوی دهر هیناوه، که به کوردی، فارسی، عمره یی، تورکی، نینگلیزی، فرانسی و نهلمانی نووسراون، تا نیسته هر به موه خریک بووه. سن نووسراوی جوانی نووسیوه توه:

پهگم: میژووی کوردستان که ۳۰۰ په ریه.

دووم: میژووی سلیمانی.

سیهم: میژووی ناودارانی کورد.

هر سیکي تمواو کوردوون.

نیمره که ۱۹۳۱/۴/۲ هی په کمیان دا به چاپخانه له سر دراوی یانه^(۴)، به لام خوئی هیچ شتیکی

(۱) له گهرکی گزوی شاری سلیمانی سالی ۱۸۸۰ هاتوته دنیاوه، خوتندی سهر تایی و روشدهی عمکری له سلیمانی تمواو کورده، له ۱۸۹۶ ناماده یی عمکری به غدای خوتندوه دراوی (حریه ای نهمه مومل و نمرگان) ای هر لهوئی... دوی شکانی عوسمانیان له شعری جیهانی په کمدا له ۱۹۲۴ گه رایوه به غدا، چند جاری له وه زاره تکانی عیرا قدا پلوی وزیر یتگوبان و معارف و برگری و نابوری پن دسپتیرا، ۱۹۳۶ یه نانیی سلیمانی هه لبرتیرا... له ۹ تمموزی ۱۹۴۸ له به غدا گیانی پاکي سپارد و له گردی سهیرانی سلیمانی به حورمه توه سپتیرا. له ژانیدا (۹) کتشی له بواری سهیرازی و لیکولینه بویدا به تورکی چاپ و بلا کورده توه. له ۱۹۳۱ برگری په کمی خولاسی تمزیخی کورد و کوردستانی چاپ کورد و له ۱۹۳۷ برگری دوومی. له ۱۹۳۹ له قاهیرد کرا به عمره یی و چاپ کرا، جگه لمه (مشاهیر الکرد) و (تاریخ السیامیه و انجانها) و گه لن وتار و نووسین له گزفاری گلاویژدا.

(۲) مبهستی (که په کیتکه له زانا کورده کان).

(۳) په جگار زانایه.

(۴) بهمانای: له سر نمرکی یانمی سهرکوتی کوردان له به غدا.

له یانه ناوځی. به لږکو هر پوولیکي تیا دست که وځی پتشمکش یانہی کردووه. له پاش دهرچوونی نهمه نووانی کمش له چاپ ددها، خوا هارتای نهم پیاوہ گهورانه مان بۆ زیاد کا...

یغہی سرگموتن ۱۹۳۱/۴/۳

به یانی ههینی لهر جاردانی یانه له رۆژنامه کانی به عدادا، چورمه یانہی سرگموتن، شوینه کهی جسمی دههات له بهر هاتووان، نزیکي ۷۰ کورد له هه سرو رنگه: له پیوانی گهوره، ده ولعمه نندان، مه لایان، سرگوماران، شت فرۆشان و قوتابیان کۆبوونوه، بۆ نهمه ی سرله نوځی پهل بۆ یانه هه لږترین به پیتی پتپهوی یانه که هر نو مانگه جاریک پهل تازہ هه لږترینه وه.

له پتشموه له لایمن جیاوو که وه^{۱۱} و ته به کی جوان خوتندرایه وه، پاشان نهمین زه کی به گیش هندی قسه ی کرد، نینجا دست کرا به هه لږاردنی په له کان.

دوو کۆمه له هه لږتیرا، هر په که ی ۹ کس، کۆمه لیکیان هی ناوچه، دووه میان بۆ به رتپه بردنی یانه و به جیهتانی کار و فهرمانی له پاش راکیشانی قاقه ز کۆمه لی ناوچه دهرچوون:

- ۱- نهمین زه کی به گ
- ۲- مارف جیاووک
- ۳- نهمه ده نهمندی هه ولتیری
- ۴- عه بدوللا لوتفی علی ناغا
- ۵- نهمین په واندرزی
- ۶- موحه محمد علی سه قا
- ۷- که ریم
- ۸- دوکتور شوکری مهمه د
- ۹- غیاث الدین - نیراوی نامیدی.

(۱) مه عرووف جیاووک: که سایه تیه کی سیاسی و رۆژنهبیری و کۆمه لایه تی دلسۆزی کورد بووه، سر به عمیره تی (باله ک) له گونگی (سرتشه) نتریک خه لیغان له هه ولتیر.

دوای چوونی ختیزانه که ی بۆ به عدا، نهم له ۱۸۸۵ له لوی له دایک دهین و هه ر لومیش خوتندنی سره تایی تا په رواتامه ی (حقوق) ده خوینن. له ۱۹۲۸ په نانسیی هه ولتیر هه لده به رتیر، نهمه ی کوردیکی دلسۆز دهین له په رلعمانی عتراتی نهو رۆژدها، دوایی ده بیته نهمدانی دادگای نهمیز له به عدا، نینجا موته سه ره رفی سلیمانی، هه روا له دامه زینه رانی (یانہی سرگموتن) دهین له به عدا. که لقی نامیلکه و نووسراوی به چاپ که یانده وه: هه زار بیژ و بهندی کوردی، نیملا کوردی، (أساساً بارزان المظلومه) به عه ره بی له ۱۹۵۴ دا که به رگریه کی بویرانه به بۆ نهم سردهمه ی کتیه به که ی تیا به لاو کردۆتیره و ریز و نهوازشیتی بۆ خودی سه رۆک مسته فا بارزانیی نهم.

ده زه کی ناراس له هه ولتیر له ۲۰۰۱ دا چایی دووه می نهم کتیه ی کرده وه، به پتشمه کی سامی شوپشه وه.

نهمانه‌یش پهلای دووهمی کۆمه‌لەن:

۱- تەوفیق وەهیبی

۲- جەمال بابان

۳- میرزا فەرەج

۴- شیخ عەلی قەرەداخی

۵- سەبری عەلی ناغا - نیرراوی کۆن

۶- مۆستەفا شەرقی - نووسەری ناودار

۷- بەشیر موشیر - بەرگەرۆو

۸- عارف پشەدەری

۹- داوود حەیدەری - کۆپی بڕایم حەیدەری سەرداری یانەمی کۆن.

وتەمی جیاووک: نەمە بەکورتی قسەکانی جیاووکە:

گەرۆرەکانم

هەموو دەیزانن کە پار بە ج گێشرە و کێشەپەک نەم یانەبەمان کردووە، چەندە خەریک بووین هەتا نەمەمان پێتک هینا. دیسانووە هەموو لەبیرتان دێ بەچە زەماوەندیکی گەرۆرە و پازاوێ گۆشادمان کردووە، لە سەرەتاشووە یانە چۆن بوو؟ کە پێ بەر کەس نەدەگەوت بۆ دانێشتن!...

پۆژ بەسەر پۆژدا دەپۆژێشت نێسە هەر لە کۆشش و تەقەللادا بووین، لە بەغدا ۱۲۵۰ پۆپەمان بۆ کۆکردووە، نۆه‌بوو بەندە بەخۆزایی لەلایەن یانەو نیررامە هەرلێر بەسایەمی نەحەد نەفەندیەوێ نێکی ۵۰۰۰ پۆپەمان لای کۆردەکانی نۆ ناوێ بنەنا، بەلام حکۆمەت بوو پەرۆینی گەپشتن بەو دراوێ باشە، نێتر نۆه‌بوو پۆلێکمان دەستگیر نەبوو. دیسانووە گەردوون نەبێرژاندنێ سەر نۆه‌ی لە شوێنانی تر بگەرێن پێتاک کۆیکەینەو، کە هەر لەو حەلەشدا پشێوی کاریکی لێ کردین حکۆمەت بەتەرحێکی وا رێی لێ بەستین بەهێچ کلۆجێ لێ لێو تەرحە شوێنانە بگەینەو، کە دەبوو هەتا نێستا هێچ شاریکی کۆردستانی خواروو نەمایە لقمان نەکردا بەتەو.

دیسانووە بێ دراوی کاریکی وای پێ کردین نەمانتوانی قوتابییەک لەسەر دراوی یانە پەوانەمی نۆه‌روپا یاخوود شوێنانی تر بکەین... بێگومان هەموو دەیزانن کە نەمانە نۆپالی بەنەستۆی کێ بوو؟!

پۆژ دەپۆژێشت و یانە هەتا دەهات گۆتگری کەم دەبوو هەتا بەتەرحێکی لێ هات لە پۆژی هەبێهەکاندا کە و تەمان تێدا دەدا گۆتگر لە ژمارەمی پەنجەمی دەستی تێپەر نەدەکرد. بەلام نێسە هەر لەسەر رێی خۆمان دەپۆژێشتین لە هێچ نەدەوستاین... لەگەڵ نۆه‌شدا، نۆه‌بوو بەندە (نێسلایەکی کۆردیم) لە چاپ دا و بلاووم کردووە، جەنابی نەمەین زەکی بەگیش دەستی کرد بەمیشۆو نووسینەو، نۆا دویتنی تەواوی کرد، لەسەر دراوی یانە (هەرچی مابوو) دەست کرا بەچایی...

بەراستی شایانی زویریە، جێی شورەبییە نێسەمی کۆرد یانەبەکی وا بچۆرکمان پێ بەپۆه نەبێ، کە

له‌ناو گهلانی تردا به‌ده‌یان کۆمه‌ل و یانه به‌پێوه‌ده‌چی!... ئه‌و پاره‌یه‌ش که لێره گردمان کردبووه‌وه هه‌مووی به‌یانکه‌ و چاپکردنی ئه‌و نێملا و مێژووه‌، له‌ مردنی (برایم هه‌یده‌ری - سه‌رکاری یانه) و هه‌ندێ شتی تردا به‌خت کردووه (کراوه - ا.ب.).

به‌نده زۆر حمز ده‌که‌م به‌گێتیک لێم به‌رسیته‌وه که چۆن به‌خت کراوه تا پێتی بێتیم، که‌س هه‌یه؟! نه‌بووه. نێسه‌ش بۆ ئه‌مه کۆبوونه‌ته‌وه سه‌رله‌نوێ پهلێ هه‌لبێترینه‌وه، نێسه‌ش به‌مه‌رده‌یه‌تی ئێوه و به‌په‌شتی ئێوه به‌ناوی خودا له‌ممه‌ودا ئه‌م نامه‌یه له‌په‌شوو چاتر به‌خێو ده‌که‌ین...

«چه‌پله»

نهمین زه‌کی: نهمه‌ش به‌کووتی سه‌که‌انی نهمین به‌گه:

گه‌وره‌کان

به‌نده‌ش ده‌مووی له‌م رووه‌وه چه‌ند سه‌هه‌کتان له‌ روودا بێتیم. له‌ سه‌که‌انی ماره‌ به‌گ وا ده‌ره‌کوت که نێتر یانه هیرای نهماین بۆ ژبان، به‌لام به‌نده به‌هیچ وه‌نگێ له‌مه‌دا هاوتانیم. به‌نده له‌ ته‌مه‌نی خۆمه‌دا بێن هیوا بێم نه‌زانیه‌وه، قه‌ت حمزه له‌ بێن هیوا بێ نه‌کردووه... پیاو هه‌میشه به‌هیوا بێن چاکه، بێنگومان هه‌ر رۆژتیک ده‌بێ بۆی بێته‌دی!...

خوای داناوه گه‌لێک حمزه له‌ نازایی بکا هه‌میشه به‌شی نیش و نازار ده‌بێ. کوردا! خورا که هیتا بیه‌ته بوون به‌نازایی ته‌ی دروست کردووه، له‌به‌ر ئه‌وه ده‌توانم بێتیم کورده له‌ هه‌موو گه‌لێک ناخۆشی زۆرتر چه‌مشووه، له‌ هه‌موو که‌س زۆرتر خۆتی رێژاوه. بۆته‌ش ئه‌وه‌یه که هه‌میشه کورزای نازادی بووه، قه‌ت حمزی به‌ره‌نجیه‌ری بێنگانه نه‌کردووه!...

له‌ ده‌می پێشوردا ناسور له‌ هه‌موو گه‌لێک درنده‌تر، خۆتێ رێژتێر بوون، که‌س به‌وه‌نده‌ی ئه‌وان گه‌لی که‌ی به‌ته‌واوی نه‌هتایه‌ده‌ته ژێر باره‌وه. له‌گه‌ل نه‌وه‌شدا پاشا به‌کیان که له‌سه‌ر خشت و یستویه‌تی زه‌بر به‌ده‌ستی خۆی نیشان بدا؛ وتویه‌تی:

«له‌ ده‌می منا هیچ به‌رده‌ستتیکم (گه‌لێکی بێنگانه) نه‌یتوانیه‌وه سه‌ره‌رزه‌که‌نه‌وه... گه‌لی (گۆتۆ - کورده) نه‌بێ!...»

نێنجا بیه‌تته پێش چاوتان بزانی کورده له‌و هه‌لمه‌شدا چۆن بۆ نازادی خۆی هه‌ول و ته‌قه‌للای داوه... که ئه‌وه‌بوو له‌گه‌ل پاشای کلدان (که‌ی ناخسارای کورده له‌ ژێره‌وه رێک که‌وتن، پێکه‌وه هاته سه‌ر ناسور (ناشور - ا.ب.) نه‌ینه‌وايان له‌ به‌ره‌ت تێکه‌دا، که مێژوو باسی ده‌کا ده‌لێ:

«یه‌که‌م له‌شکرێ هاته سه‌ر ناسور (ناشور...) له‌و هه‌له‌مه‌ته‌دا له‌شکرێ کورده بووه.

نێسه‌ش نایب بێن هیوا بێن، نایب گۆبێ به‌دینه پێچ و ناوناخنی گه‌ردوون، ده‌شێ نه‌ترسین، هه‌ول به‌دینه، خۆمان راگرین: کاتێک ده‌زانین به‌هه‌موو نیازتیکمان ده‌گه‌ین که به‌ناوی خوا به‌م زوانه پێک ده‌ئ، ده‌شێن هه‌تا تنۆکتیک خۆتیمان تیا ماوه بۆ به‌رز ئه‌م یانه‌یه هه‌ولده‌ین چونکی رهنج بۆ کورده ده‌دا...

به‌ندش هه‌والی نهم رۆژه خوشهم بۆ فائیق بێکەسی هاورێم نارد، لام وایه نووسینی بهم بۆنه‌یه‌وه ناسیرین نییه:

یانە‌ی سەرکەوتن له سەرکەوتنه
 رابوردووی گه‌وتن، نیتای رۆژبهنه
 هه‌ینی رابوردوو، گه‌وره و بچووکمان
 تیا کۆبووینه‌وه بۆ نه‌عسزا دانان
 له‌لایهن جیاووک کرده‌وه‌ی یانه
 پێش‌شانمان درا دانه به‌دانه

(۱) دهریاره‌ی کورته مستۆبوه‌کی دامه‌زراندنی نهم یانه‌یه. له نامیلکه‌ی (باربوو) که له‌لایهن (هه‌بهنه‌تی ناوچه‌ی یانه‌ی سەرکەوتن)‌هوه ناماده‌کراوه ۱۹۴۳-۱۹۴۴، ناوا ده‌لن:

* له ۹ شابا ۱۹۳۰ مه‌عروف جیاوک نیندعا‌یه‌کی پێشکمش کرد بۆ کردنه‌وه‌ی کۆمه‌لیکی زانستی له‌گه‌ڵ کۆمه‌لیک ییاوانی ناسراوی نهم رۆژه... نهم سکالایه پێشکمش به‌وه‌زاره‌تی داخپه‌ کرا، نینجا نیشنی پین درا به‌سه‌رکایه‌تی جه‌نابی مه‌عروف جیاوک به‌ژماره (۶۸۹۵) له (۱۹ مایس ۱۹۳۰) مه‌نذوونه‌تی کردنه‌وه‌ی درا.
 * له ۳۰ مایس ۱۹۳۰ له سینه‌مای رۆیال هه‌فله‌یه‌کی گه‌وره کرا خه‌لکیکی زۆر له کورده و بێگانه و نه‌عیان بانگ کران، له پاش هه‌فله هه‌بهنه‌تی مه‌رکه‌زی کۆمه‌له هه‌لبێتیرا:
 ۱- شیخ الاسلام العثمان ابراهیم افندی حیدری. ۲- مه‌عالی امین زکی بگ. ۳- محمرد جه‌رده‌تی رهنه‌تی. ۴- احمد ناغای کرکوکلی زاده. ۵- عبدالله لطفی بگ حاجی علی ناغا. ۶- میرزا فرج شریف. ۷- مرحوم شیخ علی قرداغی. ۸- مرحوم خلف شوقی دلودی. ۹- بشیر مشیری به‌رگه‌روو.
 * نزیکه‌ی دوو سال هه‌بهنه له خاتوه‌که‌ی مه‌عروف جیاووک کۆ نه‌بوونه‌وه، له پاش وه‌فاتی نیه‌راهم نه‌فه‌ندی نهمین زه‌کی بوو به‌ره‌نيس یانه.

* له ۱۹۴۳/۴/۱۷ هه‌بهنه‌تی ناوچه‌ی تازه‌ی کۆمه‌له هه‌لبێتیرا بریتی بوون له‌مانه‌:

۱- میرزا فرج شریف. ۲- علی کمال بگ. ۳- حکمت زهاوی. ۴- ناجی عباس. ۵- هادی رشید چارشلی. ۶- بشیر مشیر. ۷- حممه‌رمش - حممه‌ جه‌ویزی رهنه‌تی. ۸- عبدالرحمن نورجان.
 * له‌بهر پین جێگه‌یی نظامی داخپه‌ درنگ بۆ داترا نامانجی یانه: (یارمه‌تی قوتاباسانی کورده، دانانی بجنه‌ی تالیف و ترجمه و طبعی کتیب و قاموس یه‌کیوونی زمانی کورده. گێترانی هه‌فله‌ی مانگان بۆ نه‌وه‌ی یه‌کتر بناسن).

* خلاصه‌ نظام داخپه‌ و اساس: (کومهل زانسته و سیاسی نییه. به‌رزبوونه‌وه‌ی میله‌ته‌ی کورده به‌زانسته و وه‌رگێتران و ته‌ریه. یارمه‌تی هه‌زار و هه‌تیوو و نه‌خۆشی کورده. هه‌موو کورده‌تیکه‌ی ره‌وشت باش و نه‌هیر مه‌حکوم ده‌توانی داخپه‌ پین. دخوله‌ ۳۷۴ فلس و مانگانه له ۱۵۰ فلس که‌مه‌تر نه‌ین، نه‌گه‌ر نه‌پین لیس ناسترین. به‌مه‌ر سه‌به‌ پین کومهل تیک چوو سامانی بۆ مه‌زساتی خه‌ریه‌ی کورده‌ دهن. نه‌گه‌ر نه‌بوو به‌سه‌ر هه‌زارانی کورده‌دا داخپه‌ ده‌کرت).

(باربوو: چاپخانه‌ی نجاح - به‌فداد ۱۹۴۳-۱۹۴۴ ناډی الأنقاء الکوردی (ل: ۲۷-۴۰)

ئىنجا ئەمىن بەگ خۆى راستەودە كرد
 بەدەنگ چەشنى شىر ناوازى بەرزكرد
 وتى: مەئىوسى پىشەى كورد نىيە
 يانە هەول دەدا وەستانى نىيە
 لە سالى پاردا (ئىملامان) چاپ كرد
 دووتىش (تەنرېخمان) بۆ چاپخانە برد
 (بىكەس) مزگىتى نەگەر نەئىرى
 موزدە نائىرى (شاكەر) بەفىرى!^(۱)

لاوانى كورد

لە ١٩٣١/٤/٣ دا ھەرچى قوتابى بەغدا ھەيە - ٨١ كەس - لە باخچەى سۆددا
 كۆپويىنە: بۆ ئەمەى وىنەيەكى خۆمان بگىرەن بۆ يادگارى برايتى و كوردبەرورەيمان.
 كورد لە بەغدا زۆرتەن لە ٨١ كەس، بەلام ئەو كەسانەمان بانگ كوردبوو كە رەگى كوردايەتى لە
 لەشياندايە.

باخچەكە يەجگار خۆش بوو، ئىشمەش لەبەر ١٩٣١ وەستايەن وىنەكەمان نەگرت ھەتا ھەور ھاتە سەرمان،
 ئەو دەمە لە سەعاتىك زۆرتەى كىشا، ئىشمەش بەخۆرايىمان پرانەبوارد: دەستمان كرد بەيارى كردنى
 خۆمان، لە لايەكەو (سەى ياز) لە لايەكى ترەو (يەكەو جەبەردان) لە شوتىكى ترەو (ھەلپەركەن) لەبەر
 سىبەرەكە گۆزانى كوردپەيان دەوت، ئىتر خۆمان لە عەرەبستاندا نەدى بەلكو لە شوتىكى كوردستاندا.
 ئىنجا چەند خۆش بوو كوردىكى ئامىدى و كوردىكى زاخۆ، يەككىلى سلىمانى، كوردىكى كۆسەنجەق،
 كوردىكى ھەرلىتر، كوردىكى كەركوك... دەست لەناو دەستى يەكدا ھەلپەركىتى كوردپەيان دەگردا...

لاوانى كورد ھەلى خۆى كۆمەلى ھەبوو. بەلام ئىستە ئەمە دوو سالە نەپاوە^(٢)، بەلام ئەوى جىتى
 خۆشییە ھىچ ھەيىيەك نىيە قوتابى سەنەوى و قوتابى دارولوعەلمەين نەبىنى، ھى قوتابخانەكانى تر

(١) لە دەسنورسى (خۆشخوانى) دا لەئىتر ناوى (نامە) دا، دەلەن لە ١٩٣١/٤/٧ بۆ بىكەس نادروو، نۆ دىزى
 تى لە پىشەو، جىياوازيەكى بچووك لە دىزى يەكەمدايە (رەبوردى كەوتن...) لە دەسنورسەكە:
 (رەبوردى وستان...).

(٢) لەم بارەبەودە مامۆستا (جەمال بابان) دەلەن: كۆمەلەى لاوان لەلايەن خوتىدەرارانى كوردبەو لە بەغدا لە
 ١٩٢٣ پىك ھات، كۆمەلەىكى زانستى و كۆمەلەىتى بوو، لە دواییدا دەستى لە سىياسەتەشەو دەدا.
 ناماھى يەكەتى و بلاوگرەنەوى زانبارى و ھاندانى خوتىدەر بوو، دەبوايە ھەر قوتابىيەك پاش خوتىدەر بۆ
 ھەر لايەكى كوردستان بىتيرى بچتە ناو خەلكەو، بىرھۆشى كوردايەتى و سوود و قازانجى زانستىيانە
 لەناودا بچەسپىتن. كۆمەلە پەيوەندى بەرۆلە كوردەكانى دەرەو و ناویرە ھەبوو، نامەى دەنارد بۆ:
 بەدەرخانىيەكان، مستەفا شاھەين، مەمدوح سەلىم لە سورىا، د. سەعید كوردستانى لە تاران، د. عەبدوللا =

نه‌بیتن. هه‌روه‌هاش بۆ نه‌وانی تر، نه‌وی شایانی نازکردنیشه نه‌وته هه‌موو به‌ناوی کورد په‌روه‌ریه‌وه ده‌چه لای په‌ک... دووبه‌ره‌کی له‌ناو دا نییه، له‌به‌ر نه‌وه هه‌چ که‌م نییه، به‌ناوی خوا، نه‌م پتکییه بگۆتێته سه‌ر دامه‌زاندنی کۆمه‌لی گه‌وره گه‌وره بۆ پێشکه‌وتنی کورد هه‌ول بدات^{١١}.

کوردستان له‌م دوو شه‌هه‌یدا ١٢/٤/١٩٣١

خانه‌قین: له‌م ناوه‌شدا ناگری شه‌ر هه‌لگیرساره، گه‌ه‌کی تا ده‌می که‌رکوک درێژ بووه، له‌م شه‌رتنه‌دا تیره‌ی جاف، تاله‌بانی، داوده و زه‌نگه‌نه هه‌لساون. له‌م چه‌ند پۆژانه‌دا هه‌رایه‌کی خرایبان له‌گه‌ل عه‌ره‌ب کردبوو، تاله‌بانییه‌کان له‌شکره‌که‌یان شکاندبوو به‌لام له‌ دواییدا پۆلیس و فرۆک به‌فرایاندا گه‌شتیبون، له‌ پاش کوشتاژتکی زۆر له‌ هه‌ردوو لا، تاله‌بانی به‌ناچاری هه‌رای کردبوو. فرۆکه‌کان به‌وه‌ش وازیان نه‌هه‌تیا‌بوو، هه‌ندێ دتی نه‌و ناوه‌یان بۆمه‌باران کردبوو... له‌وانه‌ دوو فرۆک گه‌وتیونه‌ خواروه.

دزیه‌ی: نه‌مانیش له‌لای که‌رکوک و هه‌ولتیره‌وه‌ن، (هه‌رکی)یشیان له‌گه‌له، نه‌وا نه‌وانیش هه‌لساون. نه‌م تیره‌یه له‌ هه‌موو تیره‌کانی تر به‌هه‌زترن، خه‌ریکن (به‌قه‌سه) بده‌ن به‌سه‌ر هه‌ولتیر و که‌رکوکدا.

قیاسان: سه‌یری نێره له‌ هه‌موو خۆشته‌ره، (سه‌ید حه‌مه‌ده بچکۆله) له‌ سه‌عاتی دوو له‌ شاری

= جه‌رده‌ت له‌ نه‌سته‌مرل و شوکری محه‌مه‌د سه‌گیان. نه‌شه‌یه‌کی ده‌ستوریه‌یان هه‌بوو، له‌ سلیمانی و هه‌ولتیر و شه‌قلاوه و په‌واندز بلاو بوو. به‌ریار بوو نه‌ندامانی هه‌موو سالتی کۆتیه‌وه و وینه‌ بگرن، هه‌رچه‌ند (اجاره‌ی) نه‌بوو به‌لام نیشی خۆی هه‌ر دهره‌کرد، دوا‌ی نۆکۆه‌ی شوژش شیخ سه‌عیسی پیران و لێدانی کوردکان، له‌ سه‌ره‌تای مایسی ١٩٢٥ له‌ باخه‌کانی (صالحیه‌ی) به‌غدا کۆبوونه‌وه‌یه‌گیان به‌ست، زۆریه‌ی وه‌زیر و یالیز و کاربه‌ده‌ست و که‌مبایه‌تی کورد و عه‌ره‌یان بانگ کرد، هه‌روا نوێنه‌راتی رۆژنامه‌ی (الاستقلال، المفید، العالم العربی، البلاد) و تار به‌کوردی و عه‌ره‌یی و فارسی و توورکی له‌لایه‌ن که‌رم ره‌سته‌ه و نه‌نوه‌ر سانیب و مه‌عروف جیاورک و مه‌مدوح سه‌لیم خۆینه‌رایه‌وه، و ته‌کان کرانه‌ نینگلیزی و فه‌ره‌نسی بۆ یالیزه‌کان، هه‌ر به‌و تینه‌وه‌ کۆمه‌له‌ تا ١٩٢٧ی خایاند، دوا‌ی به‌هۆی گولسته‌وه‌ی نه‌ندامه‌کانی بۆ دهره‌وه‌ی به‌غدا، کاره‌گانی سه‌ست بوو. وه‌ک سه‌تفا سانیب بۆ سلیمانی، عه‌بدوواحه‌د نووی و نه‌حه‌مه‌د ره‌فیق و عه‌بدووللا عه‌زیز که‌ هه‌ریه‌ک دوا‌ی کاری خۆی گه‌رت.

مامۆستا جه‌مال له‌ به‌رگی گۆفاره‌که‌دا نه‌و وینه‌یه‌ی بلاوکردۆته‌وه‌ که‌ لێزه‌دا مامۆستا شاکر فه‌تاح باسی ده‌کات و ده‌لن: نه‌م وینه‌یه‌ له‌سه‌ر یه‌شته‌کی نووساره‌ (لاوانی کورد له‌ به‌غدا ١٩٣١/٤/٣) وایا دياره‌ کۆمه‌له‌ له‌سه‌ر چالاکی خۆی مابن نه‌گه‌ر به‌سه‌تیش بێت.

بۆ زیاتر به‌روانه: رۆشنییری نوێ، بلاوکراره‌ی به‌رتوبه‌ریتی گه‌شتی رۆشنییری کوردی به‌غدا، ژماره‌ ٣٩ی نوورۆزی ١٩٧٥، جه‌مال یابان: میژوویه‌کی له‌بیر چووه‌وه.

(١) له‌ ده‌ستویه‌که‌دا جیتی وینه‌یه‌یه‌ن هه‌به، به‌لام لێی کراره‌ته‌وه، مامۆستا خۆی و نه‌ریان جیاورکی دیاری کردوه‌ به‌ژماره‌ (٢١) هه‌روا قوتابییانی نه‌و قوتابخانه‌یه‌ی به‌غدا که‌ به‌شداربوون له‌ وینه‌که‌دا وه‌ک: سانه‌وی مه‌رکه‌زی، دارالعلمین، طیران، صنایع، نه‌عه‌زه‌یه‌ی نایینی و حه‌ریه‌... جیتی داخه‌ نه‌و وینه‌یه‌ ديار نه‌ماوه.

سولمانیهوه بهخیزی و په نجا سوارهوه له چایخانه کې قلیسان داده بن. به زور چاگیره که (چاچکه -
 ا.ب) د تیرنه سلیمانی که به حکومت بلتی نو ا چته ی شیخ محمود له قلیسان د به زور!
 نینجا پولیس و له شکر دین، لیمان د هبته هرا، سرکومارتیکی عمره ب و چوار پولیس ده کورنی،
 له وانیش دوو سنی کس بریندار د هین...

نینجا چته دهر ژونموه بژ شوتنی خزان، له پاش نهمی نو فرمانی شیخ محمود به سر یاد ابورن
 به جیان هینابو.

کوردستانی ژوروو: نیرۆش له رۆژنامه ی (نیستیقلال) ی به غدا ۱۲/۴/۱۹۳۱ خوتدمهوه که هرا
 دیسانموه له کوردستانی تورکیادا هلگیراوه.

به لام نم هرا به زور گوره و به تینه، چونکو هندی له کورده کانی نازربایجانیشیان چرونه ته سر
 (چرونه ته پال - ا.ب.) و پشتویان کردون.

تیره و لهوی ۱۸/۴/۱۹۳۱

شیخ محمود: نهی خوتندهواری خۆشه ویست، تو وا تینه گی نم هه الواته ی نیمه لیردا دهنوسین
 خۆه له بست یاخود له بیستیکی بین سهرو پاوه بیگورینه سر نوسین لیردا بیخهینه پیش چاوت.
 له سری نم نامه به شوه نویسه که نیمه هرچی هوالی راست نه بن. خۆمان به ته واوتی نه چورینه
 (نچینه - ا.ب.) بنجواناویهوه: لیردا ناینوسین. چونکی نگره وانکه کم نو حله نم نوسراو به
 بهای پووشکه به کی نایی، نینجا نو حله هرچی رهنجیکم تیا داوه به با دهچن!

به تابه تی نهم بژ هوالی هرای شیخ محمود هینایهوه: نگره به بند هوالی شیخ محمود که
 وگو هه موو رۆژ له دمی ورد و بچووکي کورد و بیگانهوه ده بینم. که له رۆژنامه کانداه بینم بیخه
 سر قاقه ز، مانگی نوسراوه به لکو هه فته ی ۳۰۰ لاپه ری دهوی تیا دا رهشکرته وه، زوریش له مانه
 دهنکه خۆه له بست، هچنی پال ناداته سر سهراوه به کی راسته قینه.

چندی له موهیش، (۵) رۆژ، رۆژنامه ی عمره ب، نم هرا به ی دوایه ی شتی نوسیبوو، به لام
 هه مووی درۆ، له ناو نم و نو دا ده بیست هه درۆ، سرت نه به شتم به پینج خۆرم بیست، هچنی له وه
 نه بو پیوا بیخاته که لله به وه!، له بهر نه وه منیش راوستام هه تا به کیکی باشم دست کهوت له
 سلیمانیه وه هاتیوو، به تابه تی له سرکومارتیکی عمره بی پرسیبوو که خوی له هه را که دا بووه. نهمه تا:

«شیخ محمود لهشکره که ی بلاوه به هه موو شرتینکدا قه ره داغ، شاره زوور، سیلاحه، له نا کاو نا کای
 له خوی نایی ده بین هه چوار لای به لهشکره ی عمره ب تنراوه، خوی و ۲۵ سوار و ۳۰ جهنگاوری پیاده
 د هین. له دنی (کانی باریک) ^{۱۱۱} به سر شاختیکموه نزیکه کفری! مه تره لۆز تکیشیان بین دهین، له پاش

(۱) کانی باریک: یان (ناواریک) که نهمه یان راستره، وک رووداوه کان دایتره ده ریان خست، نم شه که
 له گه رمیاند له نیوان هیزه کانی حکومت هه (سویا و پولیس و غهیره نیزامی- یان جاش به ناوانانی نهمه) و=

نیوه‌وێه‌کی نزیکه‌وه تا پاش نوێژی شیوان (۵) سه‌عات به‌رامبه‌ر به (۱۵۰۰) پیاوی عه‌ره‌ب، (۴۵) مه‌تره‌لوزیان شه‌ر ده‌کا (شه‌ری ده‌گه‌رد - ۱.ب.)... هه‌تا نیواړی هه‌یچیان ناشکتن، نه‌وه‌ندی نامنتن شیخ مه‌حمود بگیری. (۳۰) سواری عه‌ره‌ب هه‌لمه‌ت ده‌به‌نه سه‌ر ده‌یه‌که. به‌لام کورده‌کان له‌به‌ر جیه‌که‌یان ناشله‌ژین. مشتیان لێ ده‌گه‌رنه‌وه، له‌ هه‌ر سن سواره‌که‌ دوو سه‌یه‌ک ده‌هه‌تله‌وه، هه‌موو ده‌گه‌ونه خواری - ده‌کوژرین-. عه‌ره‌به‌کانی تر که نه‌وه ده‌بین ده‌گه‌رینه‌ پاشه‌وه، شه‌ویش تاریک ده‌بن یه‌جگاری هه‌لدینه‌وه شوونی کۆنیان شیخ به‌جێ ده‌هه‌تلن. شیخ مه‌حمود و له‌شکه‌ره‌کشی له‌ ترسی گرتن له‌ ده‌یه‌که هه‌لدین. به‌و تاریکیه‌ خۆیان رزگار ده‌که‌ن. له‌ عه‌ره‌به‌کان دوو سه‌رکۆمار و ۴۵ که‌س، له‌مانیش هه‌شت که‌س ده‌کوژرێ. له‌و کاته‌دا به‌راستی ژبانی شیخ مه‌حمود له‌ نه‌ماندا ده‌بن، به‌لام خوا یاره‌متی دا‌یرون. دوژمن به‌سه‌رماندا زال نه‌بوو‌بوو. نیسته له‌ شارباژێرن...^{۱۱}.

کۆمه‌لێکی نه‌هیتی: لێره له‌ به‌غدا، نیستا کۆمه‌لێکی نه‌هیتی کورد هه‌یه بۆ ده‌ستکه‌وتنی نه‌مه‌کی کورد هه‌ول ده‌دا.

په‌له‌کانی: شیخ قادری شیخ سه‌عید، مه‌سته‌فا شه‌وقی، عمه‌لی عه‌رفان، ته‌وفیق قه‌زاز، ته‌وفیق وه‌هه‌یش سه‌رداربا‌نه، په‌لیان له‌ شوێنانی تر کوردستانی خواری‌و‌دا هه‌یه. وه‌کو بیستوه‌مه، به‌لام

= هه‌ینێکی شیخ که له‌ باشترین حا‌له‌ت و بۆچووندا له‌ سه‌د شه‌رکه‌ر زیاته‌ر نه‌بون، رووی دا و هه‌یزی ناسانی به‌ریانه‌ش پالێشتیکی چاکی نه‌و هه‌ترانه‌ی حکومه‌تی ده‌کرد. روو‌داو‌ده‌کان نه‌وه‌یان ده‌رخت که نه‌و شه‌ره‌ یه‌که‌لا‌یه‌که‌یه‌وه بوو سه‌باره‌ت به‌ر بزووتنه‌وه‌یه‌ی شیخ و بگه‌ر کۆتایه‌شی هه‌تا به‌ژبانی سیاسی و شوێشگه‌ترایه‌تی. له‌ راستیدا (ده‌رده‌کوژ) کاری خۆی کرد و نه‌مجاره‌ش نا‌کوژی نیوان کورد خۆی بووه‌ هه‌زی سه‌ره‌کی له‌ سه‌رکه‌وتنی دوژمندا، هه‌ر نه‌و هه‌له‌وتسه‌ نا‌جوامه‌ترانه‌یه‌ی عه‌شره‌ته‌ کورده‌کان بوو که له‌ ژێرده‌وه ده‌ستیان له‌گه‌ڵ حکومه‌تدا تینکه‌ڵ کرد‌بوو، وای له‌ شیخ کرد نا‌ئومێد به‌ن و دوا‌ی ماوه‌یه‌کی که‌م به‌یاری ته‌سلیم بوونه‌وه‌ بدات. له‌ ۱۳ی مایسی ۱۹۳۱ ته‌سلیم بوو نێررا‌یه‌ سه‌ماوه، ناسه‌یه، عانه و له‌ ۱۹۳۳ هه‌ترایه‌ به‌غدا به‌ده‌سته‌سه‌ری. هه‌تا ۱۹۴۱ له‌ هه‌راکه‌ی ره‌شه‌د عاله‌یدا هاته‌وه‌ دا‌ریکه‌لی.

(۱) له‌لایه‌ن حکومه‌تیه‌شه‌وه نه‌م (بلاغ رهنمی) به‌ دوا‌ی شه‌ره‌که‌ی ناو‌با‌ریک بلاو‌کرایه‌وه: «نه‌و نا‌لای سواری له‌گه‌ڵ قوتی پۆلیس که له‌ئێتر قومانده‌ی عه‌قید اساعه‌یل نامق دا‌بوو له‌ تاریخی ۵ی نیسانی ۱۹۳۱ نیسته‌خا‌رکه‌را‌بوو که شیخ مه‌حمود خۆی و آنباعی له‌وین. قوتی م‌ذکوره‌ دینی ناو‌با‌ریکی احاطه‌کرد له‌ طرفه‌ طیاره‌شه‌وه‌ متسا‌دأ ته‌شقیاکان و ده‌روپه‌شی دینی مه‌ذکوره‌ بومبارده‌مان نه‌که‌ن له‌ پاش نیوه‌رۆ هه‌تا تاریکه‌ شو به‌شه‌ت م‌صا‌ده‌ دوام نه‌کات. قه‌وته‌ی جیش له‌م م‌صا‌ده‌یه (۴) عسکر و (۱) ضابطه‌ شه‌هد وه (۱۴) عسکر و (۱) ضابطه‌ بریندار نه‌میت. تله‌فبات و خه‌سه‌ره‌تی شیخ مه‌حمود ج‌دا ژۆره‌ به‌ده‌ره‌جه‌یه‌ک که تنه‌ها له‌دینی ناو‌با‌ریک (۱۰) کوژ‌لو و مه‌یتی دوو که‌س له‌ رۆنسا، به‌کیتیکان (شیخ علی کورێ ره‌حیم) له‌ کور‌راوه‌کاندا‌یه و به‌ برنا‌ریکی ژۆریان له‌گه‌ڵ خۆیان نقل کرد‌وه. نیستا شیخ مه‌حمود تنه‌ها له‌ مجا‌ندانی رۆحی خۆی زیاته‌ر تفکر نا‌کا. نه‌مه‌رژ مو‌شوقاً زانیومه‌انه که له‌گه‌ڵ (۱۰۵) سواری دا له‌ شاخی قه‌رده‌اغ تێپه‌په‌وه وه قه‌وته‌ی جیش و پۆلیس به‌شه‌ت ته‌عقیبات نه‌کات وه محو‌کرده‌یان قه‌ریباً م‌مه‌وله). به‌روانه (ژبان - رۆژنامه: ژماره. ۲۷۹، ۱۶، نیسانی ۱۹۳۱).

به‌راستی، تا سالیکی تر هم‌موو شتیگمان دوابی دیت، نو حمله (کۆمەڵی گەلان) له جنیف قسە دوابیان له بابهت کوردەوه دەرده‌په‌یتن.

به‌لام نێسته‌کی ناسوریش بۆ خۆیان خه‌ریکن، لام وایه عه‌ره‌ب ناگایان له‌مه‌ نییه، هه‌تاکو له جنیف جێشینیکیان داناوه که له سه‌ریان بکاته‌وه، که گۆیا نه‌وانیش وه‌ک کورد شتیکیان بۆ پێکه‌خه‌ری و خۆیان خۆیان بیه‌ن په‌یتوه. له‌سه‌ر ئه‌وه له‌لایه‌ن ئه‌م کۆمه‌له‌شه‌وه (سوره‌یسا به‌درخان) ناو کوردێکی وریایان کوردوه به‌نێزراوی کورد، نێسته له جنیفه له‌گه‌ڵ کۆمەڵی گەلاندا که‌ینه و به‌ینه‌ی ئه‌م وسته‌ی کوردی عه‌تراق ده‌کا که چی پێ دراوه به‌جێ به‌یتن...

(سوره‌یسا به‌درخان) له به‌درخانیه‌گانه، له هه‌رای کوردستانی ژوورودا ده‌ستیکی به‌هێزی هه‌بوو. پار له‌ میسر بوو، پاشان چووه پارسی، ئه‌وا نێستا بۆ ئه‌م لا داترا که بچێته جنیف. جگه له‌مه‌ش هه‌فته‌ی پێشوو ته‌وفیق وه‌ه‌بی به‌گ چووه سوره‌ی، بێگومان به‌بۆشی نه‌چووه، هه‌له‌به‌ت شتیکی به‌ده‌سته‌وه بووه، به‌لام خوا ده‌یزانی چیه؟ به‌شتیکی نه‌وشمان بۆ دهرکه‌وی پێشکه‌شی خۆتنده‌وارانی بکه‌ین.

شه‌ره‌فنامه: میژووی کوردستانه، (ئه‌میر شه‌ره‌فخان) ی بدلیسی کورد له‌ سالی ۱۰۰۵ هـ دا به‌فارسی دایناوه، باسی هه‌موو حکومه‌تان ده‌کا که له کوردستاندا دامه‌زراوه، له سه‌ره‌تایه‌وه تا ئه‌و ده‌مه‌ی که خۆی تیا‌دا‌بووه. ئه‌م میژوو (۵۹۲) لاپه‌ریه، زۆر به‌هاداره، ده‌توانم بلتم به‌که میژوو که کوردستانی به‌راستی تیا دهرکه‌وی. که نه‌گه‌ر ئه‌و نه‌بوابه کورد هه‌روا به‌ی ئه‌و ناو ده‌مایه‌وه. به‌سایه‌ی کوردێکی (میسری) یه‌وه (قه‌ره‌جوللا زه‌کی کوردی) له چاپ دراوه، به‌سه‌ره‌تایه‌کی (۳۲) لاپه‌ریه‌ش له‌لایه‌ن (مهرحه‌مه‌د عه‌لی عه‌مونی) کوردێکی تره‌وه، کورد و کوردستان و زوبانی کوردی و له‌سه‌رکرده‌وه‌ی، به‌رچاند‌ه‌وه‌ی هه‌ندێ بێگانانی، به‌زوبانی عه‌ره‌بی تیدا نووسراوه^{۱۱}.

دوینی به‌ناره‌زوه‌یه‌کی پێ نه‌ندازه‌وه که‌رم به‌ (۶.۲۵) روپیه، گه‌ڵێ که‌لکم لێ وه‌رگرت. نووسراوه‌که وه‌نه‌ی به‌کوردی پێ، به‌لام چونکی ئه‌و پیاوه ئه‌و هه‌موو ئه‌رکه‌ی له‌گه‌ڵدا کێشاهه، پیاو ده‌شی ره‌نجه‌ری نه‌کا، یارمه‌تی دا، تاکو بۆ کارێکی به‌که‌لکی تری وه‌ها به‌دلیکی گه‌رمه‌وه بچێ، ده‌ستی سارد نه‌بێته‌وه. کاشکی له هه‌موو شوێنیکی تریشه‌وه یارمه‌تیان بده‌یه تا له پتی راستی خۆیه‌وه به‌روا، که به‌وه کورد پێ ده‌گا، کوردستان به‌رز ده‌بێته‌وه...

(۱) محه‌مه‌د عه‌لی عه‌مونی (۱۸۹۷-۱۹۵۲/۷/۱۱) له ناچه‌ی دیاره‌که‌ر له‌دایک بووه، دوابی خۆتندنی سه‌ره‌تایی چۆته نه‌زه‌هر و خۆتندویه، دوابی له دیوانی مه‌لیک فاروقی میسر کراوه به‌وه‌رگه‌تر چونکه گه‌ڵێ له زمانانی پۆژه‌لات و فه‌ره‌نسییه‌کی باشی ده‌زانی، په‌یوه‌ندی چاکی هه‌بوو له‌گه‌ڵ به‌درخانیه‌گان و ناودارانی کوردی ئه‌و گه‌تانه، له‌وانه (ئه‌مه‌ین زه‌کی به‌گ)، زۆر ورد خۆی دا‌بووه میژوو نووسین و لیکۆله‌یه‌وه‌گانی، هه‌ر خۆی پێشه‌کیه‌کی نایابی بۆ ئه‌م ته‌رجه‌مه فارسییه‌ی شه‌ره‌فنامه‌یه‌ی نووسی که مامۆستا لێرده‌ا باسی ده‌کات، ناوبراو له قاهره نێزراوه و له دوابی خۆی کچ و کوپێکی له پاش به‌جێ ما: (دو‌ریه) که رۆژنێر و رۆژنامه‌نووسێکی دیاری میسریه، (عصام) که نه‌ندان‌یاریکی سه‌رکه‌وتوه.

بۆ زیاتر به‌روه: د. کمال مه‌زه‌هر نه‌حه‌م‌د، میژوو، به‌غدا، ۱۹۰-۱۹۱.

نهلقه زبیه‌تول کوردییه: نه‌مه پینتجه‌مین نووسراوه‌ی کۆمه‌لی خۆبیرونه، به‌لام به‌زوبانی عهره‌یی له چاپ دراوه. نووسراوه‌که باسی رابوردووی کورد و نێستای ده‌کا، مینۆوویکی یه‌جگار نرخداره؛ باسی هه‌رای کوردستانی ژووری ۱۹۲۵ و هه‌رای پار هاریتی تیادایه، نووسه‌ره‌که‌ی (دوکتۆر بله‌ج شیرکو) ده‌لن: مه‌به‌ستان له‌مه نه‌وه بوو گه‌لی عه‌ره‌ب له راستیی چۆنیتی کوردستان بگه‌ییتن، چو‌نکی تورک به‌ره‌نگیکی خراب کوردیان پیشانی خه‌لک دراوه. یه‌کن له‌و باسانه‌ی: زوبانی کوردییه، نێمش له‌به‌ر نه‌وه‌ی زۆر له‌ بیتگانان هه‌تا له‌ کورد نه‌شاره‌زان له‌ چۆنیتی زوبانی کوردی، گۆزیمانه‌ سه‌ر کوردی، تا تییگه‌ن که کورد هه‌روه‌کو به‌ده‌سته به‌زوبانیسه، (له‌ لاپه‌ره‌ی نه‌و‌دی‌ودا نه‌و باسه به‌گوردی به‌خۆتانه‌وه).

نهم نووسراوه‌یه‌ پهره له‌ وینه‌ی سه‌رکۆمار و له‌شکر و شوته‌ قایه‌گه‌کانی کوردستان که له‌م هه‌رای دواییه‌دا گیراون.

نهم نووسراوه‌یه‌شم له (موسه‌فا زه‌کی سانیپ) وه‌ چنگ که‌وت که له‌ شوته‌یکی تری نهم نووسراوه‌یه‌ باسم کردووه. نه‌ویش ده‌میک بوو به‌لینی پین دا‌بووم، دوینی بۆی هات و منیش لیم وه‌درگرت.

زوبانی کوردی و نادابی^{۱۱}: زوبانی کوردی وه‌کو هه‌موو زمانه‌ نارییه‌ رۆژه‌لانه‌گانی تر له‌ په‌له‌وری و سه‌نه‌کریتی و میدیه‌یی بۆتوه، له‌ پیش نی‌سلامدا له‌ چه‌په‌وه‌ بۆ راست ده‌نووسرا، به‌نووسینیکی سه‌ره‌خۆشه‌ که زۆر له‌ نووسنی ناسووری و نه‌رمه‌نی ده‌چوو. نهم نووسینه له‌ پاش په‌یدا‌بوونی نی‌سلامه‌وه نێتر وازی لڤ هه‌تیا؛ کورده‌کان دلبان دایه‌ نووسنی عه‌ره‌یی که‌ قورناتی پین نووسراوه، به‌لام نێسته: زوبانی کوردی چوار ناهه‌نگه^{۱۲}: کرمانجی، گۆزانی، لوپی و، که‌لوپی.

له‌مانه‌ نزیکترینیان به‌په‌له‌وری، ناهه‌نگی لوپییه‌ که له‌ ناچه‌ی په‌له‌وییه‌وه نزیکترینیان، له‌ لایه‌ن زوبانی کلدانی و ناسووریسه‌وه زامدار نه‌بووه... له‌ دوا‌ی نه‌و که‌لوپی دیت، نینجا گۆزانی له‌ پاش نه‌ویش کرمانجی. به‌لام نهم دووانه‌ی دوا‌یی له‌به‌ر دراوستیایان به‌کلدان و ناسوور زۆر تیکه‌چوون.

(۱) (الدکتۆر بله‌ج شیرکو، القضاة الكردية، ماضي الكرد وحاضرهم، قاهرة، ۱۹۳۰)، میر جه‌لادته‌ به‌درخان نهم کتێبه‌ مینۆووییه‌یه‌ به‌و ناوه‌وه به‌فه‌ره‌نسی و عه‌ره‌یی بلا‌ک‌کرده‌وه، بوخه‌شی مینۆووی کۆنی کورد و بلا‌ویونه‌وه‌ی نی‌سلام له‌ناویدا، زمان و نه‌ده‌یی کوردی، خه‌بات و راپه‌ینه‌گانیانی تومار‌کرده‌وه، به‌کێکه‌ له‌ بلا‌وک‌راوه‌گانی کۆمه‌له‌ی خۆبیرون، د. که‌مال مه‌زه‌هر مه‌زنده‌ی نه‌وه‌ ده‌کات که‌ زانای ناو‌داری کورد محممه‌د عه‌لی عه‌مو‌نی هاریکاری کردین له‌ ده‌قه عه‌ره‌یه‌که‌یدا، چو‌نکه‌ دۆستایه‌تی نه‌ر دووانه‌ گیانی به‌گیانی بووه. (پروانه: د. که‌مال، مینۆو، به‌غدا، ۱۹۷۳، ل ۱۸۹). بۆه ده‌ریاری ناوه‌ راسته‌قینه‌که‌ بۆ (بله‌ج شیرکو) سڤ رای جیاوا‌ز هه‌یه: ده‌لین گوا‌یه‌ میر جه‌لادته‌ به‌درخانه، هه‌یه ده‌لن: میر محممه‌د سه‌ره‌ییا به‌درخانه، سینه‌ ده‌لن: محممه‌د عه‌لی عه‌مو‌نییه... جا ده‌بینین د. که‌مال مه‌زه‌هر له‌گه‌ل رای یه‌که‌م دایه‌ و به‌لام هاریکاری محممه‌د عه‌لی عه‌مو‌نیش پشتگۆن ناخات.

(۲) نه‌مه نه‌و به‌شی کتێبی القضاة الكردية‌ای بله‌ج شیرکوته‌ که‌ مامۆستا له‌وه‌په‌شتتر ناما‌زی دایوو به‌گۆزینی بۆ کوردی.

(۳) ناهه‌نگ، نهم وشه‌یه‌ی به‌رامبه‌ر (شیره‌زمان، دیالیکت، له‌هجه) به‌کاره‌تیاوه.

بۆ دەرخواستی نهمه لیره‌دا نهمه دهنوسین که خاودنی جوغرافیای (مه‌لته‌برون) له سه‌د سال له‌مه‌و پیتشه‌وه له‌بابه‌ت پیتی (ایران و بران) وه‌و وتوویتی که وه‌ک له‌ رۆژه‌لا‌ندا به‌ناوبانگن هه‌روه‌ا به‌پیتی (ایریانه، آریانه)ش له‌ناو رۆژئاوا‌ییه‌کاندا به‌ناوبانگن، له‌و بابه‌ت‌شه‌وه که چه‌ندان زوبان له‌ناو که‌لی ئیرانی پیتشکه‌وتوو کۆندا به‌کاره‌یتراوه، ده‌لتی: «پیتشیان جیسا‌وزبان له‌ناو پیتی ناریه‌کان و نه‌سقیه‌کاندا به‌و رهنگه‌ ده‌کرده که له‌ناو پیتی -توران و ئیراندا- ده‌بانکرده.

که له‌ کۆشکی (نیسه‌خر)دا پیتی (ناریانه)یان دۆزیه‌ت‌ه‌وه که هه‌ر ناوی (ناریان)ه که یۆنانییه‌کان ده‌یانزانی، به‌لام یۆنانییه‌کان نهم ناره‌یان هه‌ر به‌سه‌ر رۆژه‌لا‌تی ئیرانی نیسه‌ت‌ه‌دا به‌پروه (خوراسان و نه‌فغان) به‌لام (هیردۆت) ^{۱۱۱} نهم ناوه‌ی به‌سه‌ر نهم ولاتانه‌دا به‌پیه‌و که له‌ ماوه‌ی زتی سه‌ند و ده‌جله و فوراتدا، رۆژه‌لا‌تی و رۆژئاوا‌ییدان، که خه‌لکی میدیاش ناری بوون، بیتگومان له‌وان.

کۆترین زوبانی ناریانه زوبانی زهند و په‌له‌میرین، به‌لام زوبانی (زهند)ی نووسراوه‌ی ناینه‌ کۆنه‌کانی ئیرانی پین نووسراوه‌ت‌ه‌وه که پیتی ده‌لتین «زهند ناریستا»، که نهم زوبانه هه‌رچی ژوو‌رووی ولاتی ئیران هه‌یه هه‌ر له‌ رۆژئاوا‌ی بوخاراوه هه‌تا نازه‌ریاجان قسه‌یان پین ده‌کرده.

نهم زوبانه هیتشای ناگره‌یه‌سته‌کان پیرۆزه، که له‌ زوبانی سه‌نکرتی ده‌چی: نهمیش لای زانسته (زانا - اب) هیندییه‌کان پیرۆز و نازداره. نهمیشی که پشیریانی قسه‌که‌مان ده‌کا نهمه‌یه که زۆر شیوه له‌ هه‌ردوو زوبانه‌که‌دا به‌کین. هه‌رچی زوبانی په‌له‌میریه، یاخود زوبانی پاله‌وانان و جه‌نگاوه‌رانه، وا دیاره له‌ناو عیتراتی عه‌جم و میدیای گه‌وره‌دا به‌کاره‌یتراوه، دیسانه‌وه له‌ (ولاتی فارس)دا به‌کاره‌یتراوه. هه‌ندیکیش ده‌لتین که نهم زوبانه به‌که زوبانینگ بووه که لای پاشاکانی نه‌ت‌ه‌وه‌ی (فیرۆس) به‌کاره‌یتراوه. دیسانه‌وه نهمیش به‌هۆی دراوسیتی و رۆژگاره‌وه که‌لی پیتی کلدانی و ناسوری تیت‌دایه، نووسراوه‌کانی ناگره‌یه‌سته‌کانیش هه‌ر له‌ کۆنهمه له‌ زهندییه‌وه خراونه‌ت سه‌ر په‌له‌هوی.

دیسانه‌وه به‌م زوبانه که‌لی نووسراوه‌ی هه‌لکه‌ندراو ده‌بیرتی که له‌ ده‌می ساسانییه‌کانهمه نووسران، نهم‌ه‌ش نهمه ده‌به‌خشن که نهم زوبانه له‌ناو نهم پادشایانه‌شدا به‌کاره‌یتراوه. نهم‌ه‌نده هه‌یه له‌ سالی ۲۱۱م هه‌تا سالی ۱۳۲م ده‌ستیان کرد به‌لادانی نهم زوبانه (په‌له‌هوی) که له‌لایم باووباپیریانه‌وه له‌ناو پیتشکه‌وتن و به‌رزبوونه‌دا نهمه‌یان به‌کار ده‌هیتنا. نهم حه‌له پۆشته‌ ناو شاخه‌کانی (برسه‌) وه، به‌فرمانی پاشایانی به‌هیزی نهم حه‌له، زوبانی (فارسی)یان هه‌نگی لای فارسی (شیرازی نیسه‌کی)یان به‌سه‌ر هه‌رچی ولاتی ئیراندا بوو بلاو کرده‌وه. به‌راستی نهم زوبانه له‌ په‌له‌هوی سووک‌تره، هه‌روه‌کو په‌له‌میش له‌ زه‌ندی سووک‌تره.

(۱) هیردۆت: Hērodotos (۴۸۴ - ؟ ۴۲۵؟ پ.ز) که‌ریده و مینژوونوستیکی گریکی به‌ (باوکی مینژوو) ناسراوه، که‌لی جینگای به‌ناوبانگی سه‌رده‌می خۆی که‌راوه، له‌وانه هاتۆته عیتراق و فینقییا و میسر، (مینژوو) به‌کی داناهه که به‌سه‌رچاوه‌یه‌کی گرانبه‌ها و ده‌گمینی لیکۆلیسه‌وه مینژوویییه‌کان ده‌میزیری له‌ بواری ده‌نگ و هه‌والی میله‌تانی کۆن و نه‌فسانه‌کانیان.

حلقهٔ عهده‌رب ولاتی نیرانیان داکیر کرد، حکومتی فارس‌شیان (له پشتی حه‌وت‌مینی پاش له‌دایک‌یونی عیادا) له‌ناوبرد، نم زوبانه نازکی و شیرینی گوم کرد، له سالی ۹۷۷ی پاش عیادا که (ده‌یلمه‌یه‌کان) ویستیان یه‌کن لهم زوبانه‌ی ولاتی نیرانه بریتنه‌وه، که پیشکه‌وتتیکی گه‌وری بووبن له دمی پیش‌وودا، نزیکتیرنیان په‌مند کرد که زوبانی فارسی بوو، نه‌وی که لهمه‌وپیش باسمان کرد، به‌لام تهماشای کرد زۆر گۆزینی به‌سر‌دا هاتوه؛ له‌به‌ر تیکه‌لبوونی پیستی عه‌ره‌یی و زوبانانی دراوستی تر.

به‌لام بویتزان و خاوه‌ن قسه‌ی جوان لهم زوبانه و له زوبانه‌گانی تری نیران وه‌کو زندی و په‌هله‌وی (زوبانی کوردی کۆن) ناهه‌نگتیکی قسه سووک ده‌نگ خوش، مه‌به‌ست پیشانده‌ریان پیتک هیتا که نا‌رنا (زوبانی فارسی تازه). نیسته نه‌و زوبانه له ولاتی فارس‌دا قسه‌ی پین ده‌گرئ.

فارسی گۆنیش به‌سایه‌ی نووسراوه‌ی (شانامه‌ی فیرده‌وسی)ی ناودار و به‌سایه‌ی نووسراوه‌ی ناگره‌برسته‌گان که ناینبان تیدا نووسرا‌بووه‌وه، له‌ناو گه‌وره‌ی نایینی ناگره‌برسته‌گانیشدا مایه‌وه. (ت‌هماشای وتی په‌نجبا و پنتجه‌می ت‌ختیتی ناسیا بکه که له گۆزاوه‌ی جو‌غرافیای قه‌لقه‌به‌رونی عه‌ره‌ییدایه، لاپه‌ری ۱۲۱).

لهم هه‌موو قسه‌یه‌وه بۆمان د‌ده‌ده‌که‌بوئ که کورد له گۆنترین گه‌لی نیرانن، نه‌وه‌ی پیشکه‌وتتیکی گه‌وره‌ی له‌بانی گه‌وره‌ی نیراندا هیتا‌بووه بوون (وجود. ا.ب): نه‌وه‌ی که ده‌ستی به‌سه‌ر نه‌و ولاتانه‌دا ده‌رۆیشت که له شیوی سه‌نده‌وه (له رۆژه‌ه‌لاته‌وه) هه‌تا ده‌شتی ده‌جله و فورات (له رۆژئاواوه) درێژ بووبووه‌وه. زوبانه کوردیه‌که‌ش به‌ناوی زوبانی په‌هله‌وی یان پال‌ه‌وانان و جه‌نگاوه‌ران له‌ناو هه‌موو شار و دیهاتتیکی نه‌و نیمه‌راتزه نیرانییه گه‌وره‌دا قسه‌ی پین کرا؛ که نه‌وه‌بوو (نه‌سکه‌نده‌ری مه‌کدۆنی) له‌ناوی برد، پاش نه‌وش به‌ده‌میتکی که‌م حکومتانی (ملوک التوائیف - ملوک الطوائف. ا.ب) که له میژووی فارس‌ه‌کاندا به‌ (نه‌شکانیان) به‌ناو‌بانگن هاتنه‌ کۆزوه؛ که هه‌میشه له‌سه‌ر سه‌رداریتی نیرانی گه‌وره هه‌تا ده‌میتکی دوور به‌گۆر په‌کدا ده‌چوون. به‌لام پاشای زه‌وی (فارس) به‌سه‌ر هه‌موویاندا سه‌رکمرت، نینجا نیمه‌راتزتیکی نیرانی دووه‌می دامه‌زراند، که له‌وه پاش به‌ (ساسانی) ناوده‌برا. نیرت له‌وه حه‌له‌وه پیستی فارسی شان به‌شانی پیستی (نیران) ده‌رۆیشت، نیرت هه‌ر که‌ستی نیرانی بوویا‌یه (بوویا‌یه - ا.ب) سا‌هی کۆن یا تازه، (فارسی) یان پین ده‌گوت؛ که هه‌ر نه‌وه بیروه بۆنه‌ی نه‌وه‌ی نیمه‌راتزتیکی گه‌وره‌ی نیرانی گۆنیش به‌فارسی بده‌نه قه‌لم، که له راستیدا نیمه‌راتزتیکی کوردیی په‌هله‌وی بوو.

چونکی گه‌لی فارس له‌گه‌ل نه‌وه‌شدا که خاوه‌ن حکومت و ده‌ست درێژ (ده‌سه‌ترۆیشتو - ا.ب) و پیشکه‌وتتوو بوو له میژووی نیراندا؛ که‌لیکی تازه پینگه‌یشتوو له‌چاو خوشکه‌که‌یدا گه‌لی کورد که له‌پیش نه‌ودا له نیراندا حکومتی دامه‌زراندوه... ولاتی نیرانی به‌رز کردۆتوه. له‌گه‌ل نه‌مه‌شدا گه‌لی له‌ بویتز و نووسه‌ر و زانسته‌گانی (زاناکانی - ا.ب) کورد له پاش نیسلا‌مه‌وه هه‌ر چیتکیان نووسیبین له‌ بابه‌ت زانین و فونه‌وه به‌زوبانی خۆیان نه‌یان‌نووسیه‌توه؛ به‌فارسی و به‌عه‌ره‌یی، دوایی به‌تورکی. به‌لام هیتا

(۱) وانه له (سه‌دی حه‌وتی دوا‌ی له‌دایک‌یون)دا.

ژماره یه کی که میان لښ نایبښن (بلکو - لښ دهیښښ - ا.ب) که زمانه کی خویان له بیر نه چوتوه، به سایه ی ژیری و زیره کی و زانستی نهوانوه کومه لیکي گوره له نووسراوانی کوردی له بابت هممو جوړه زانښ و فنونیکموره بؤ کورد ماوه توه. نښمش: لیره دا هر بهناوه ښنانی هندی بهناوبانگی لهو پیاووه گورانه وازدهښتښ، له ترسی درټرگورندهوه، چونکو نویسینی نهوه له گڼل توژی لهوان له کردهوه و ژبانیان نووسراوه یه کی سه ره خوی دهوئ:

عملی حمیری: له سالی ۱۰۰۹م له دایک بووه، شاره کی حمیری له سنجاقی نهره لدايه، کومه له خوشخوانیه کی ناوداری هیه، خوشخوانیه کانی زورن، په جگار جوانن، هر له شاره کی مردووه، له وښدا نیژراوه، گوره کی بهناوبانگه، خدک ده چنه سری.

مه لای جزیری: ناری شیخ نحمده، به لام بهو ناوه تریهوه ناوداره، خدکی (بوتان)، قسیده ی زوری هیه، په جگار رنګین، باس له: حه زلیکرن، له خوا، له سؤقتی ده کن. کومه له خوشخوانیه کی (دیوان) زور نازداری هیه لای کورده کان، له سالی ۱۱۶۰م دا له جزیره ی بوتان مردووه. گوری له وښیه، خدک ده چنه کنی.

فقه تی تیران: ناری محموره، خدکی شاری مه که، له سالی ۱۳۰۲م له دایک بووه، دوو هله ستراوه ی گوره ی هیه:

(شیخ سنانی)^{۱۱} (چیروکی برسیا)، هله ستراوه یه کی بهناوبانگی هیه پتی ده لښ (نمسی ردهش - نمسی پیغمبر - بوقاق). نم هله ستراوه یه ی زور لم دست و لهو دستدایه. دیسانه وه نووسراوه یه کی هله ستراوشی هیه ناری (م. ه) یه باسی له (تسوف و په کیه تی خوا ددکا) (التصرف ووحدة الوجود - ا.ب). له سالی ۱۳۷۶م له شاری مه کس مردووه و نیژراوه.

مه لای با تی: مه لا نحمده که به با تی بهناوبانگه: چونکی خدکی دبی با ته یه که له ده با تی حه کاریه، له سالی ۱۴۱۷م له دایک بووه، هله ستراوه یه کی گوره ی له بابت له دایک بوونی پیغمبره وه هیه، کومه له خوشخوانیه کی هیه همیشه له ناو دستدایه. له سالی ۱۴۹۲م دا مردووه.

نحمده ی خانی: زانستی (زانای - ا.ب) گوره، بوژی دل سووتاوی بهناوبانگ، له تیره ی (خانیا نه)، خاوه نی کومه له خوشخوانی (همم و زین) ای ناوداره: که خوشخوانیه کی چیروک ناسایه، هاوتای نیسه له ترخی خوی، (نم لیا ده ی همیروس) نه بښ. نووسراوه یه کی تری له زبانی کوردی و عه ره پیدا هیه، پتی ده لښ «نوه بهاره»^{۱۲} دیسانه وه گڼل هله ستراوه ی تری له عه ره یی و تورکیدا هیه، نارده زوویکی بین شوماری به کاری رنګینه وه (فتونی جمیله) هه بووه. له سالی ۱۶۵۲م دا نهمپه رده ی کل بووه، له تنیشت نهو مرکز هته ی خوی دروستی کرد نیژرا.

(۱۱) واته: شیخی سنعان یا شیخ سنعان.

(۱۲) دباره مه مستی (نوبارا بچویکان) ه که قاموسیکي بچوکی بشیر دانراوه بؤ مندا لښ تا فیری عه ره بیان بکات.

نیساعیل: خلگی بایمزیده، له سالی ۱۶۵۴م له‌دایک بووه... نویش دیسانوه له بویژه حمزلیکر (عزه‌لی) و چیرۆک پتکخه‌ره‌کان بووه، چاری له (شیخ نوحه‌دی خانی) هومیرۆسی کورد و فیردهوسی فارس کردوه، ده‌لیا (قاموس) یکی بچووکیشی له زوبانانی کوردی و فارسی و عه‌ره‌بیدا پتکخه‌ستوه، ناوی ناوه (گولعوزار). (قمیدان‌ای رهنگین، خوشخوانیانی شیرینی زۆری هه‌یه که به‌زاری کرمانجی وتوویه‌تی، له سالی ۱۷۰۹م دا مردووه. گۆزه‌که‌ی له بایمزید ناوداره.

شیرف خان: نومیس نهمیر شریف خانه، له سەرداران‌ی حکاری، له سالی ۱۶۸۹م دا له شاری (جۆله‌میرگ) دا -ناوچه‌ی حکاری- له‌دایک بووه، کرده‌وی (آثار) یکی زۆری له نووسین و له بیژندا هه‌یه، کۆمه‌له خوشخانییه‌کی به‌جگار باشی هه‌یه، دستیک‌ی درتیشی له هه‌لبه‌ستی خوشخوانی فارسیدا هه‌بووه. له سالی ۱۷۴۸م دا له جۆله‌میرگ مردووه. هه‌ر له‌وتیدا نینژاره.

سورادخان: جیتی بایمزیده، له سالی ۱۷۳۷م دا تیا له‌دایک بووه، گه‌لنی دانراوی هه‌یه. خوشخوانیه‌کی جوانیش له بابه‌ت حمزلیکردن و ته‌سوفه‌وه هه‌یه، سالی ۱۷۸۴م مردووه.

عه‌لی تهرموکی: له زانسته (زانا - ۱.ب) گه‌وره‌کان و ماموستا پایه‌داره‌کانی کوردستان بووه. له سالی ۱۰۰۰هـ دا له دێیه‌که‌ی خۆیدا که له ماوه‌ی (نیوان - ۱.ب) حکاری و مه‌کس دایه، له‌دایک بووه. دستیک‌ی درتیی له زانین و فوندا، به‌تایبه‌تی کاری رهنگین (فتونی جه‌میله) دا بووه. زۆر حمزی به‌پتخوتندن کردووه، (ده‌ستوری زوبانی کوردی)، نمو دایناوه، گه‌لنی که‌شتوگوزاری له‌ناو شاره دروستیه‌کاندا کردووه. گه‌لنی شتی به‌که‌لکی تیا نووسیه، گۆزه‌که‌ی هه‌ر له دێیه‌که‌ی خۆدایه^(۱).

مه‌لا یونسی هه‌لکاتین: خاوه‌نی سن‌نامه (رساله‌)ی کوردی به‌ناویانگه له کوردستاندا؛ که بۆ فیره‌وونی زوبانی عه‌ره‌بی داینان؛ نوایش: (ده‌ستور، زروف - ظروف، ته‌رکیب)ن. گۆزه‌که‌ی هه‌ر له دێی هه‌لکاتینه که تیدا له دایک بووه.

جه‌زنی هورمان ۱۹/۴/۱۹۳۱

جه‌زنی هات، خه‌لک هه‌موو دلخۆش!... داروبه‌رد زه‌رده‌خه‌نه ده‌کات، خونچه ده‌پشکوێ، بولبول له خۆشیدا ده‌چریکتیی... جه‌زنی هات، هه‌موو که‌س خه‌ریکی که‌رینی ته‌وتفاقی تازیه!... منداڵان زه‌رد و سوور به‌ناو شه‌قامدا ده‌سوورپه‌توه... نووتۆمییل و ره‌وان، چه‌رخوفه‌له‌ک و هاین چه‌قعل بۆ منداڵانی خه‌لک

(۱) نیستا نه‌وی ده‌ریاره‌ی نم (عه‌لی تهرموکی) یه‌ بوتیری نه‌ویه که راستیه‌که‌ی (عه‌لی ته‌رمه‌خی) یه. (ه‌روانه: رشید فندی، بۆچی عه‌لی ته‌رمه‌خی نیکه‌مین ریزمان نغیسن کورد نه‌بیته؟، رۆشنیری نوێ، ژ ۱۰۴-۱۰۴ سالی ۱۹۸۴، ل ۲۳۶) (ته‌رمه‌خ: گونده‌که ده‌که‌فته کوردستانا ته‌رکیا ل ناڤ به‌ینا - هه‌کاری مه‌کس). هه‌روه‌ها: (... راستی عه‌لی ته‌رمه‌خی ۱۰۰۰ک-؟ به‌سه‌ره‌تایه‌ک مرکم دست به‌ریزمانا کوردی کره، هه‌ره‌نده مه‌خسد و مه‌مستا وی نه‌بووه ریزمانا کوردی شروه‌که‌ت، به‌لنی نه‌چار بویه جازجارا گه‌ل ریزمانا فارسی هنده‌ک سه‌رقه‌له‌میت تیزبها ل ریزمانا کوردی ری بدت). ه‌روانه: حجی جه‌فر، به‌لنی عه‌لی ته‌رمه‌خی یه‌که‌مین ریزمان نغیسن کورده. رۆشنیری نوێ، ژ ۱۰۶، ۱۹۸۵، ل ۱۰۵.

نه واجيزن هات به زمو خوشی
 عالم شرابی سروری نوشی
 کوردی دل سوتاولم روژه بادی
 شهیدی کرد و ماته می پوشی

عبدوللا سامی

وینهی کارته‌کمی عبدالله سامی



جهره تابه پیرۆزی

مال-زویه روزی دلخونی • وتو چاره بەرگی دهل بونی
 سهرمه‌ت کړی چچ راهبوتی • هه‌ناسه‌یی حۆنی بەرلسی

که‌وتوونه کار... خه‌لک هه‌ممو پۆل پۆل به‌جلی جوان و پرووی خوشه‌وه به‌ناو باغدا هاتوچۆ ده‌که‌ن...
 به‌ده‌سته کوربان به‌گۆزانی له‌ناو گه‌میدا نه‌سه‌ر و نه‌سه‌ر ده‌که‌ن... سینه‌ما و تیا‌ترۆ و لاسایی کردنه‌وه،
 کام چیرۆکی خوش هه‌به‌ نه‌وه پیشان ده‌ده‌ن... نوقول له‌ هه‌ممو مالتیکدا بۆ میوان له‌سه‌ر سینی دانراوه...
 خه‌لک به‌روویه‌کی خوش؛ چاوێکی گه‌ش، ده‌ه به‌پینکه‌نینه‌وه بۆ پیرۆزیایی به‌که‌تر دین، نوقول ده‌خۆن...
 پیده‌که‌ن گفتوگۆ له‌ خوشی ده‌که‌ن هه‌ممو شادمان، به‌که‌یف و پینکه‌نین.

هه‌ر کوردی جهرگ سووتاو نه‌بێ له‌ بریتی باغ کوشتارخانه‌ی هه‌زارانی خۆی ده‌بینی، له‌ باتی بۆنی گۆل
 بۆنی خۆینی پزّاوی خۆی بۆن ده‌کا، له‌ جیاتی چه‌رخوفه‌له‌ک قه‌ناره و سینداره بۆ جهرگه‌کانی به‌دی ده‌کا،
 له‌جینی مۆزیکه و گۆزانی، ده‌نگی بولبول، ناله‌ی دایکی کورکۆژراوان؛ ده‌نگی شیوه‌نی براکۆژراوان
 ده‌بێ... له‌ جینگای زه‌هاوه‌ند و شایی قاقاسی پینکه‌نین، شین و قورپیتوان، نۆف و هه‌ناسه‌ی سارد
 هه‌له‌ده‌کێش... له‌ شوینی جلی سه‌وز و سوور، تارای نال و والا به‌رگی تاریکی ده‌پوشن.

کورد وا راده‌به‌تر... جهرۆنی چی؟!، که‌س کۆژراوان، هه‌ناسه‌ سارد، پیاوانی تر په‌نجه‌پۆ، هه‌ممو
 شینانه. له‌ بریتی نارده‌نی کارتی جهرۆنه‌ پیرۆزه‌ کارتی سه‌رخۆشی کردن بۆ به‌ک ده‌نێرن.

جهرۆنی چی!!

قوتایی لهباتی باسی خۆشی پاشه‌روژ، له جیاتی ئەوەی باسی سەر بەرزێ کوردستان، پیشکەوتنی کورد، ئاوەدانێ ولات... باسی قوربەسەری کورد، وێرانی کوردستان و داگیرکردنی دەکەن... هەموو مات و زویر، هەموو هاتوچۆی یەکتر دەکەن: بۆ بێینی یەکتر بەلام بۆ کەیف و زەماوەند نا بۆشین.

جەژنی چی؟!

کارتی یەکەم لەلایەن (موسەفا سانیب) دوه (وەکو بۆم دەرکەوت) بۆمان هات (بۆ هات - ا.ب.)، نیشمەش بە هەموو قوتابییەکانمان گەیاند کە کەس کارت نەنێرێ... هەموو نەماننارد، هەتا کۆ بۆ باوکیشمان.

بەلام لە سلیمانی و جیگایانی ترهوه دوو تەرح کارت هاتبوون.

بەراستی شایانی پەسندی بوون. چونکە گیانی ولاتپەروری لێ هەلەدەقوێن.

هەوالی شیخ مەحمود (٢٧ی نیسانی ١٩٣١)

له پاش ئەو هەرا گەورەبەیی دوابی^(١)، شیخ مەحمود بەخۆی و سوارەکانیەوه چووبوونەوه بۆ شارباژێر، لەوێهه چووبوونەوه بۆ شوتنەکەمی کۆنی سەر سنووری نێران، لەبەر هاتنی جەژنی قوریان، لێره وەکو هەموو جارێ دەبێت، روژنامەکانی بەغدا نووسیبوونە گواپا گەلێن له سوارەکانی تەفەنگیان داووته دستە حکوومەت، خۆشی وازی له شەر هێناوه؛ پاراوەتەوه له حکوومەت چاری لێ پۆشی، نێتر بەقەسە وایان لەبیاو کردبوو بێن: بۆ دوو روژی تر شیخ مەحمود بەپێوەندکراری دینتەوه بەغدا^(٢)! بەلام له هەرچی کەستیکی ترم دەپرسی کە له سلیمانییەوه دەهاتن، کە ئەوێ سەرچاوەی کارەکەبە بەناو مژووی ئەمە قەسپان دەکرد، هەموو قەسەکی سەرەوهیان دەوتەوه.

بەقی و شیخ مژووف: دوو قوتایی کوردی سلیمانی

بەبۆنەی چوونەکەمی شیخ مەحمود دوه له کاتی هەراکەدا حکوومەت گرتیونی، له پاش سێ مانگ له بەنەبێخاندەدا رابواردن بەدیوانە کەرکوک، ئەوێ پرسیشیان لێ کردن، دوابی رزگاریان بوو. بەلام ئەوه خۆشه کە هاتبوونەوه قوتابییەکانی سلیمانی بەدزی قوتابخانەوه بەنۆتۆمبیل، زۆر کەسیان هەتا سلیمانی^(٣) بەپیری برا کوردەکانیانەوه چووبوون. هەر بۆی کورد پەرستا!!

(١) مەبەستی له شەری ناویاریکە کە له ١٨ی نیساندا بەریابوو.

(٢) دیارە نەوش بەشینک بووه لەو هەرشە راکەیانەندی کە حکوومەت دژی بزوو تەنۆه کەمی شیخ مەحمود لەو روژانەدا پەبەدی کردوو.

(٣) خۆی راستشەر وای بوو بێتسا «... هەتا دەرەوهی سەرلەبمانی...» چونکە دیله بەردراوه کەن له کەرکوکەوه هاتوونەوه. وای دیارە هەلەبەک له نوسینەوهی دەسروسە کە دایە.

گرتنی توفیق وهبی ۱۹۳۱/۵/۷

لهوه پیتش وتمان که توفیق وهبی^{۱۱} چوو بز شام، بهلام دهزانی بزچی چوو؟! نهم پیاوه بهدهستی نینگلیزهکان و کۆمهله نههتیهیه که نتریا بووه نئوی لهگه لهگه یهکن له سرداره کانی نهرمهنی قسه بکا بز دانیشاندنی (دامه زانندی - ا.ب) کۆمهلتیکی گه وری نهرمهنی - ناسووری له خاکی پاکي ولاته که می توفیق وهبی و هاروتیکانیدا. بهلام له سایه ی خراوه هموو شتیکیان له رۆژنامه کانی بهغدا دهرخا: جیاووک بهوتیه یکی گه وره نابرووی بردن (لهگه له وهدا هاروتی هممرویان بوو): وتبووی: «نهی نهرمهنی گه له ی (گورد) بهخۆین سپاردنانهوه ددنازم وهخۆم بهگه وره ددنازم: بز نهرمهنی وا چاکه لهگه له عمره بیدا - گه لیک که له هموو شتیکیا له په که وره نتریکین - پتکه وین، چونکو لیره دا ههر نهران نهم بهلام گه وریه مان شان بهشانی خۆمان له کۆت بخمن و له دست داوی نینگلیز رزگارمان بکهن»^{۱۲}.

مارف جیاووک ۱۹۳۱/۵/۷

مارف جیاووک کوردیکی مهرد و نه بهرد و نازایه^{۱۳}، له کورده کانی شاری (ههولیرا،) نهمه چهند

(۱) توفیق وهبی: (۱۸۸۶-۱۹۸۴) کسایه نیه یکی بواری سه رازی و کۆمه لایه تی و فهرهنگی دهگه منی

کورد بوو، خاوه نی رۆژنهییه کی (موسوعی) فراوان بوو، خه لکی سلیسانی بوو، به دل حمزی به به رزی نه ته وه که ی دهرکرد، له و لاوه کورده رۆژنهییه بوو که له دوا ی شه ری په که می جیهانه وه له پیزی وریا بوونه وه ییری نه ته وه یی کورده کاریان ده کرد بۆیه له پرو ی زمانه وانی و زیندو کرد نه وه ی میژووی کورد و هاندانی په خشی و بلا کرد نه وه ی چا په نه ییه وه تا کۆتای ژبانی درتخی نه کرد، له و پرا یه دا بوو که به خه باتی سیاسی و وشیار کرد نه وه کورد شتی به شتی ده کات، لاپه ره کانی گه لاویژ و دهنگی گیشی تازه و گه لیک تری پرن له وتاری نهرمهنی، جگه له کتیب و نامیلکه ی زۆر دهرباری زمان و بنجینه ی شار و ناوچه کورده یه کان، شاره زاییه کی باشی له زمانه کانی عمره یی و تورکی و نینگلیزی و فهره نسی و فارسیدا هه بووه، له ۱۹۳۰ کراوه ته مه ته سه رفی سلیسانی، له ۱۹۳۵ په کتیک بووه له و ۳۱ کسه ی له بهغدا (پانه ی قه لعم - ناد ی القلم) یان دامه زانند، له ۱۹۴۷ په که کوردیک بوو له (المجمع العراقی) که بووه نه ندها، پله ی و دزاره تی یین درا، له دوا ی ۱۴ ی ته موزی ۱۹۵۸ په که کجاری چوو به ریشانی و له له ندن تا مر دن نیشتمن بوو، که مردیش له سه ر وه یه تی خۆی ته ره که ی له چای پیره مه گروهی نتریک سلیسانییه وه سپتردا.

(۲) لیره دا نهر ناراسته جیا یانه ی دلسۆزان و رۆژنفرانی کورد چه مکتیکی به دیار ده که وئ، وه ک ده لئین هه ممو ریتگاگان بز بانه دهجن». لیره دا هه بهستی هه مووان پاک و تیکوشان و ته قه لایان پیروژ و به رزووه، نه وه نده هه یه ههر دهسته یه و به روو کارنکدا چوو بز گیشتن به و نامانجه پیروژه: نامانجه سه ره به خۆینی و رزگاری نه ته وه که یان، بۆیه نهر دهسته تیکۆشه رانه په نایان بز ههر لایه بر دووه که ترووسکاییه هیوایان تیدا به دی کردین.

(۳) نهم باسه له ده سنووه که ییدا نه بوو، زۆرش بۆی گه رام بهلام یین سوود، له نامیلکه کی (خه باتی رۆژنهییه راندا) هه یه، له بهر با یه خی میژووی نهر با به یینی به رواری نووینه که لیره دا دا یه د نه یین.

سالیکه ده‌بیینم شیرانه خهبات دهکات بۆ که‌لک و چاکه‌ی نه‌توره‌که‌مان؛ جیاووک نازا و سه‌ریسته. که قسه‌ی راست هاته پیتشه‌وه و به‌باشی زانی بیکات، بۆ که‌لک و چاکه‌ی کورد، له به‌رده‌می هه‌ر کاربه‌دست و دمه‌لانداریکی میریداین دهیکات، بین باکه سل له کهس ناکات. وتاره به‌ناوبانگه‌کانی له رۆژنامه‌کانی عیتراقدا و له (گۆزی نه‌توره- مجلس الأمة)ی عیتراقدا و نووسراوه‌کانی که بۆ له‌سه‌رکردنه‌وه‌ی نه‌توره‌ی کورد و پاراستی مافی کورد و سه‌ندنه‌وه‌ی مافی کورد بلاوی کردوونه‌توره و خوتیندوونیه‌توره، چاکترین به‌لگمن بۆ راستی قسه‌که‌م. له رۆژی ۱۹۳۱/۵/۷دا وتاریکیم له رۆژنامه‌یه‌کی عه‌ره‌یدا که له به‌غدا دهرده‌چن خوتنده‌وه. (جیاووک) به‌نازایی و سه‌ریسته‌یه‌کی ته‌واوه‌وه بیروباوه‌ری زرنگکارانه‌ی خۆی دهرده‌برئ بۆ چاره‌سه‌رکردنی (کیتشی کورد و کوردستان).

وا له خواره‌وه چه‌ند دیرتیک له‌و وتاره ده‌گۆزمه سه‌ر زمانی کوردی:^{۱۱}

«نه‌ی نه‌توره‌ی کورد! نه‌ی نه‌ر که‌له‌ی که خۆم به‌یه‌کتیک ده‌زانم له ئیوه و سه‌رشم به‌رز بۆتوره به‌وه‌ی که به‌کتیکم له ئیوه بۆ ئیسه‌رۆمان و چاکتره که له‌گه‌ل گه‌لی عه‌ره‌یدا رتیک بکه‌مین؛ چونکه نه‌وان له هه‌مزه شتیکدا له ئیسه‌وه نزیکن. بێجگه له‌وه هه‌ر نه‌وانیشن که به‌توانن شانه‌بانه‌ی خۆمان نه‌م سه‌رگه‌ردانی و مالتوێزانییه‌مان له کۆل بکه‌نمه‌وه و له دست فروفیل و ته‌له‌که‌بازی و داوی ئینگلیز، بۆ که‌لکی خۆیان و ئیسه‌یش، رزگارمان بکه‌ن!... جیاووک که‌سایه‌تیه‌یه‌کی به‌هتیز و هه‌ره‌تی هه‌یه چ له‌ناو کورده‌واریدا، چ له‌ناو برا عه‌ره‌یه رۆشنیسه‌رکه‌ماندا. له‌م وتاره‌یدا وا دیاره که‌لیتک دۆستی گه‌وره‌ی په‌یدا کردووه بۆ (نه‌توره‌که‌مان) له‌ناو رۆشنیرانی عه‌ره‌یدا، که پیتکه‌وه پستی مافه ره‌واکانی (کورد) و (عه‌ره‌ب) بگرن و بۆ سه‌ندنه‌وه‌یان خهبات بکه‌ن.

شیخ محمود

هه‌رشه: وه‌نه‌بن شیخ محمود هه‌ر عه‌ره‌ب یان ئینگلیز دۆزمی بین، ئیترانیش و تورکیش بۆ که‌لکی خۆیان له‌گه‌ل نه‌ماندا بۆ نه‌هیشتی شیخ کۆشش ده‌که‌ن. نه‌وه ئیترانیش و نه‌وه تورکیش، هه‌ردووکیان هه‌رشه نامه‌یان ناره عیتراق؛ که یان ئیوه په‌کی شیخ ده‌خه‌ن یاخود ئیحه که هه‌مزه تره‌وتفاقیکی جه‌نگمان نامه‌ه کردووه، ده‌دین به‌سه‌ریا تا له ناوی ده‌به‌ین، ده‌بن به‌شزانن گۆزی شه‌ر عیتراق نه‌بن هه‌یج کۆتیه‌کی تر نابن... هه‌ند. ئیتر شیخ محمود له پاش شکاندن له‌م هه‌راه‌یه‌ی دوا‌یه‌یه‌یدا -گۆیا وه‌کو عه‌ره‌ب ده‌لێن-وه له پاش نه‌وه‌ی که زانی ئیترانیش له‌شکری کردۆتسه‌ر^{۱۲}، هه‌ر له‌و کاته‌ی‌شا، محمود

(۱) به‌مه‌زنده‌ی ئیحه نه‌و وتاره‌ی مامۆستا کردووه‌تی به‌کوردی به‌شیکه له‌و وتاره‌ی که له باسی پیتشه‌وترا، له (گرتنی ته‌وفیق وه‌هی)دا نیشاره‌ی بین دا‌بوو.

(۲) نه‌ممش نسکۆیه‌کی تره که له‌و سه‌رده‌مه‌دا نابلسۆقه‌ی نه‌و په‌په‌رینه چه‌کداریه‌ی کورد ده‌دانه‌وه، به‌لا‌ته گلاوه‌کانی ئیتر ده‌وله‌تی، به‌تایه‌یه‌تی عیتراق و ئیتران و تورکیا به‌مه‌وباره‌کیا‌یی ئینگلیز. له‌وانه‌یه به‌ره‌نگرێتی‌ش بیوین، تا به‌هه‌موان دست پینته‌ بینی نه‌و جوولانه‌وه چه‌کداریه‌ی به‌هتیزی سه‌ریازی عیتراق نه‌یتوانی بیفه‌رتین. نه‌ممش ده‌قا و دق وه‌ک نه‌و بار و زروقه‌ی له ۱۹۲۷دا خولقاندیان تا شه‌رشه‌که‌ی شیخ هه‌ر =

و حامید^{۱۱}، سرگۆماره‌کانی، به‌جێیان هێشتوو، جگه له‌مانش له‌بەر هه‌ره‌شه‌ی عێراق که ده‌بێ له ۱۴ ای مانگدا وازینت... له‌بەر ئه‌مانه ناچار له‌پاش به‌ستنی په‌یمانیک له‌گه‌ڵ وه‌زیری ناوه‌ (مه‌زاحیم به‌گ) وه له‌گه‌ڵ هاورێکانی موته‌سه‌ریفی سلێمانی (نه‌حمه‌د به‌گ)، که‌پتان گاورن، که‌پتان هه‌لت و چه‌ند که‌ستیکی تر له‌ پیاوانی حکومه‌ت، خۆی دا به‌ده‌ست حکومه‌ته‌وه له ۱۹۳۱/۵/۱۴ له‌ دتی پێنجویندا...

هێنایی ۱۹۳۱/۵/۱۶

شیخ خۆی به‌ده‌سته‌وه دا، به‌لام له‌مه‌یدا ولاته‌رووریه‌که‌ی ده‌رده‌که‌وت، پیاو هه‌ر ئه‌وه نییه خۆی به‌قوربانی بکا. به‌و چه‌شه‌ی شیخ مه‌حمود خۆی داوه به‌ده‌سته‌وه و هێناویانه‌ته سلێمانی به‌روا بکه هه‌ر که‌سن تۆزقالن خۆشه‌وستی ولاتی له‌ دلابێ جهرگی بۆی ئه‌بێ به‌که‌باب...

له‌ پاش رێککه‌وتن، خۆی ده‌دا به‌ده‌سته‌وه، به‌لام پێیان ده‌لتی: «تکاتان لێ ده‌که‌م له‌ناو عه‌سکهری عه‌ره‌یدا مه‌منێرنه‌وه سلێمانی!». به‌لام نه‌وان دلی ده‌شکێن ده‌بخه‌نه ناوخۆیه‌نه‌وه وه‌کو به‌زۆری خۆیان گرتیبێیان به‌گۆزانی وتن و مۆزیه له‌بێدان به‌روو سلێمانی ده‌بێ. شیخ مه‌حمود که‌ خۆی له‌ناو ئه‌وانه‌دا به‌و ته‌رحه ده‌بین، په‌روه‌وه‌ر ده‌ست ده‌کا به‌گریان، وه‌ک چۆراوه‌گی ئاو فرمێسک به‌چاویا دێته خواره‌وه، به‌دلیکی شکار و له‌شیکی به‌رسته‌راوه‌وه ولاته نا‌زداره‌که‌ی به‌بێ باوکی به‌جێ ده‌هێلن.

له‌وه‌په‌ش پێده‌که‌نی چونکی ده‌یزانی به‌ختیاری کوردستان بۆ ئه‌و پۆژه له‌ گرتنی ئه‌و داوه‌وه، وه‌ک شێر بێ باکانه هاته ناو دوشمن، به‌لام نیستاش وا به‌سه‌رهات که‌ به‌سه‌ری هات. قه‌د مه‌په‌سه چه‌ند هه‌زار کورد له‌ رێیدا ده‌ستیان ماچ کردوو، چه‌ند خه‌لکی سه‌له‌یمانی به‌په‌یره‌وه چوون و به‌خوایان سپاردوو...

شیخ مه‌حمود له‌ مالی موته‌سه‌ریف می‌ران کرا. بۆ سه‌به‌ین به‌فرۆک له‌گه‌ڵ دوو پیاویا فه‌رین و له هیندی^{۱۲} دا به‌زین، له‌وێ له‌گه‌ڵ چه‌ند سه‌رکرده‌یه‌کی حکومه‌ته‌دا یه‌کتریان دیبوو... نیتر هه‌ر ئه‌و پۆژه بوو شیخ له (نوور) بیتر^{۱۳}. به‌روا بکه نه‌وه‌نده‌ی له‌ناو کورددا شیخ که‌وره‌یه، دوو هێنده له‌ناو عه‌ره‌یدا

= له‌و ناوچه‌یه‌دا خه‌فه‌که‌من، نه‌و ساکمش شێخی نه‌مر له‌و وتاره‌یدا که‌ دوا یه‌مزاگرانی رێککه‌وتنه‌نامه‌ی پێنجوین ۱۹۲۷/۶/۱۵ بۆ جهن‌گاره‌کانی دا و تاییدا لۆمه‌ی ده‌وله‌تانی چواره‌وهر و دۆسته‌ ساخته‌کانی ناوخۆی کرد که‌ دووبار چۆل کرد، دیاره مێژوو ئه‌م تراژیدیایه‌ی زۆر که‌ره‌ت له‌ پێوه‌ی خه‌باتی نازادیخوازی کورددا دووباره کردۆته‌وه، رێککه‌وتنه‌نامه‌ی جه‌زائیری ۱۹۷۵ هه‌لقه‌یه‌کی تری نه‌مه‌بوو که‌ نسکوکه‌ی شوێشی نه‌یلوولی لێ که‌وته‌وه.

(۱) مه‌به‌ست له‌و دوو ته‌فسه‌ریه‌ که‌ به‌ر له‌م به‌رواره خۆیان ته‌سلیم به‌حکومه‌ت کردبوو: مه‌حمود جمه‌ده‌ت و حامید جه‌وده‌تی به‌ری.

(۲) فرۆکه‌خانه‌ی نه‌رسای به‌غدا له‌وێ بوو.

(۳) هه‌ر له‌م بۆته‌یه‌دا (ملاحظه‌ الطبعات) له‌ به‌غدا رۆژی ۱۹۳۱/۵/۱۵ ئه‌م و ته‌یه‌ی بلاک‌کردوو: (علی آثر الإسلام الشیخ... سلم الشیخ محمود نفسه الی الحکومه حسب الشروط التي أمطت عليه، والآن فی طریقته الی محل إقامته التي سنعينه له الحکومه وسبكون هنا المحل علی ضفاف الفرات علی الأرجع. بغداد. ملاحظه‌ الطبعات، ۱۹۳۱/۵/۱۵

(بهشی نه‌خوینده‌وار) به‌ناوی ئیسلامتییه‌وه‌وه‌خۆشمویت و نازداره. چه‌ند جارم بیستوه، که ده‌چوم بۆ پردی مۆد، دهمینی له‌لای وینه‌یه‌کی گه‌وره‌ی شیخ مه‌حمود که هه‌لوا سرا بوو، کۆبوونه‌وه، هه‌زار (هه‌یەل) و پیاوه‌کانی خۆیان و ئینگلیزیان به‌قوربانی کردوه، هه‌زار نزیان بۆ کردوه.

کۆمه‌لی یارینده‌هر ۱۹۳۱/۵/۱۸

له هه‌ولێر قوتابیه‌ کوردپه‌روه‌ره‌کان کۆمه‌لێکیان دامه‌زراندوه ناریان ناوه (کۆمه‌لی یارینده‌ری کورد). کۆمه‌لێکه له‌ کوره‌ ناغا به‌ده‌سته‌کانی هه‌ولێر دروست بووه. مه‌به‌سی بلازکردنوه‌ی کوردایه‌تییه، پیشخستی زمانی کوردیه. وه‌ وه‌کو بیستومه هه‌ندێ هه‌رشه و نومایشاتی هه‌یه، مه‌به‌ستم نه‌ویه نه‌گه‌ر بۆیان ده‌ست بدا ده‌ست له‌ سیاه‌تیشموه دده‌ن...! چاکی نهم ره‌نجه‌ش له‌ سایه‌ی (ره‌فیق حیلمی نه‌فه‌ندی) مامۆستای هه‌ولێره‌ویه له‌ خه‌لکی سلیمانی، نهمیش چه‌ند رۆژتیک له‌ به‌ندیخانه‌دا له‌ سلیمانی راپیواره. سه‌رداری کۆمه‌له‌که (جه‌لال نووری)یه، نهمیش نه‌ری سه‌یره سالی له‌مه‌وپیش تورکخواه بوو. به‌لام (کورد هه‌ر چۆن بێ هه‌ر کورده). وه‌یه‌کی ناردبووه به‌غدا، به‌سایه‌ی هاوڕییه‌که‌وه (برایم فه‌تاح) خویندموه. بۆ ته‌واوی گیانی کوردایه‌تی له‌ هه‌لده‌وه‌ری. به‌راستی نهم کۆمه‌له له‌ شۆتێکی وه‌ک هه‌ولێردا شتیک بوو سه‌ری له‌ سوپه‌ما. به‌لام وه‌کو وتم کاری مامۆستا کوردپه‌روه‌ره‌کانه له‌ مێشکیاندا جێگیر بووه.

به‌سایه‌ی جوولانه‌وه گرهم نه‌ما ۱۹۳۱/۵/۲۵

له شۆتێکی تری نهم یادنامه‌یه‌دا باسی نهمم کرد، که چه‌ند مانگیک ده‌بێ نووسیموه بۆ (معهد التربية البدنية) له‌ میسر که گرهم هه‌یه به‌سایه‌ی جوولانه‌وه چاریکم به‌کن. له‌ پیشه‌وه که هات^(۱) چونکی له‌ هی قوتابخانه‌ی ده‌کرد گاتهم بێ ده‌هات، له‌به‌ر نه‌وه به‌کارهێنانی ده‌رمانم به‌پیتوست ده‌زانی... به‌لام نه‌وه سه‌یر بوو له‌ پاش ته‌واوبوونی یارییه‌کان که سن مانگی بێ چوو، خۆم خۆم به‌دروخسته‌وه، وام له‌ هات به‌بێ داووده‌رمان هه‌ر رۆژ سن ژهمم به‌ناره‌زوویه‌کی بێ نه‌ندازه‌وه نان ده‌خواد... له‌وه سه‌یرتر نه‌وه‌بوو خوو و کرده‌ده‌شم هه‌ندێکی گۆزا! له‌وه‌پیش ته‌مه‌ل، هه‌ر کاریکی بچووک به‌هاتایه‌ پیش به‌بارتکی گرانم ده‌زانی، ناوی یاریکردنت به‌هتایه‌ لام له‌شم داده‌گیرسا، که تیده‌کۆشام سه‌رم ژانی ده‌کرد، که ده‌رۆشتم هتواش، بیهۆش ناگام له‌لایه‌کی که بوو، هه‌میشه‌ مێشکم پری بوو له‌ بییری پیس و ناخۆش، له‌ هه‌ر قسه‌یه‌ ره‌خته‌یه‌کم له‌ ده‌رده‌هتتا. له‌ هه‌ر شته‌ دلگیریه‌کم ده‌گرته‌ خۆم. به‌کورتی بیهرمه‌وه، گرتی هاوڕییه‌کم له‌م قوتابخانه‌ گه‌وره‌یه‌دا به‌شتیکی گران ده‌زانی، هه‌تا نه‌واش

(۱) نه‌و په‌یمانگه‌ی په‌روه‌رده‌ی له‌سه له‌ میسر، به‌هۆی نامه‌ ناردنه‌وه ریتناییه‌کانی خۆی به‌پۆسته‌دا ده‌نارد بۆ نوامه‌ی به‌شداریان ده‌کرد، جا مه‌به‌ستی مامۆستاش نهمه‌یه که: (له‌ سه‌ره‌تادا که ریتناییه‌کانیانم بۆ هاته‌...هه‌روا: (الریاضة البدنية، مجلة صحة تصدر لخدمة الجنس البشري، صاحبها ومحورها: محمد فائق الجوهري المحامي، الأمانة: ٦ شارع سكاكين باشا، مصر، القاهرة).

دوو قسم له گڼل يکټيکيان به ناری هاوډمپييره نه کړدوو. چار ساله لمری بووم (المریم - ۱.ب) له بهر دلته نگيم نه مده پرزا هاوړيکام له دوان تپيه پکهم... نه مانه ش، هم مو له سایه گرفته وه!!... له سایه به غداشوه، به لام نيستا که دوی سن مانگه که په؛ بهر په پيري هم مو نه رکتی شان، بهر په وړی هم مو کسټيک به وړويکي خوشه وه دچمه پشمه وه، خفه تم لاپه شمه، هيچ دهر د نازارتکم نه ماوه... بز هم مو شتيک به وړويکي خوشه وه مل دهنيم، واش که سرکه وتم به ته واری به یوونی خوا و پتفه بهر ده زانم که چند راسته... که پرانم، کوشم، خوشويستم (خوشويستم - ۱.ب) بهر امهر به خوم، به خه لک، به دنيا هه تاي له زوريه. نيستا سن ژمه هم مو وړويکي نان، به نارو زوويکي بن نه اندازوه ده خوم، هم مو شتن که ناری خواردن (خوار دنه) به شتويه کي جوان ده سارتيم، به که لکي ده نيمت... سا بويه هتا ديت خه لک به چاوتيکي گوره تم ماشام دکا (ده گمن - ۱.ب)، حز به هاوډه ميم ده کات (ده گمن)، که هر له بهر نهويه نه سال به ده يان قوتاييم بووه به هاروي، هم مو کسم خوشه وي، هم مو که سټيکيش خوشی (خوشيان) ده وټيم... به لام ناخ کم کورده هيه که لکي نم ترچه بزوتنه بزانت، که ميان هيه بزانت که به يي داوډه زمان، هر به جوړه پتیه ي که خوا بوی دانوین ده توانين برين، يان خومان بړتينه وه، نينجا مال و ماليشان به ترچه له خوشيدا برين.

ورده هوال

شيخ محمود: ۱۹۳۱/۵/۲۵

جينگا بز شيخ له مونتفیک چاک کراوه^{۱۱}، لمری وه کو دکترنوه له خوشيه کي ته و او راده بوټي، سر دراره عه ربه کانيش زور دچنه لای وه زور به گوره ي دگرن. هر له سایه شيخ محمود دوه: هر چی له که ليدا شه پران بهر امهر عتراق کړدوه چاويان لي پو شرا (چند که سټيک نه يي). شيخ قادری برای شيخش بز چوونه سليتمانی بهر لاکرا، نو شوه هر چی گوره و بچووکي کوردي به غدا هيه هه تاکو (فائيقی تاپو) هاته سر هوار ي شمه نده فوره که، رهوانه يان کرد، (حه په خان)^{۱۲} يشيان له گڼل بو.

کورده ستانی ژوروو: ۱۹۳۱/۵/۲۵

هر نمره له رزو نامهي (الاستقلال) ي به غدادا خوتند موه که کورده گانی ژوروو ديسان ده ستیان

(۱) لیوای مونتفیک: دواي بووه پارتزگای (ناصریه) و نيستا (فی قاره).

(۲) حه په خانې نقيب: (۱۸۹۱-۱۹۵۳/۴/۱۵) نافر تینکي ديار و بهر چاری نيونه سياسي و کومه لایمي و رڅشيريه گانی سليتمانی بو، له سليتمانی له دايک بووه، ناموزای شيخ محمودی نمر بووه و خزانې شيخ قادری حفيد بووه، کچی شيخ مارفي نقيب. ديوه خانه کي هميشه ناو لایو بز بهر ناردنی ليتمه و ماوان و بهر ناهران، زور بوټرانه داکوژکي له نافرمت دکرد و تهغه لایميکي بن و چانی ددها بز بلاو کړد نمری خوتند هوار ي له ناوياندا له چالاکيه سياسي گانی بيسته گان و سيهه گانی چرخي بيستدا له سليتمانی ناری نو له پشمه بووه، دواجار شير په نجبه کوتايي بهر يانی هتا و له سه يوان سپيردرا.

کرد و توده بدمه پر کردن له گهل تورکیا، که مریشیان بۆ شهر وا بمستوهه که هتا تنوکن خوتنیان تیادا دههتینی. تا تورک له کوردستان دهگنه دهرهوه وازنههتین.

کوردستانی خوارووو: ۱۹۳۱/۵/۳۰

توفیق وهبی و مهحامی سهعید نامیق بمسی و سن هزار روپییه بارمهتوه باندکران.

نوسراوهی کوردی: له رۆژنامهدا چاوم پین کهوت که «حکومهت!...» دههوی چهند نوسراوهیهکی کوردی له چاپ دا. نعمانهش هی قوتابخانهی مندالهکانن. نهر ماموستایانهی خویان بهباش دهزانن، خویان لای حکومت بئیتن. ئینجا دهستکمن بهگۆزینی نهو نوسراوه عهرهیبیانه بهکوردی. حکومت چاکهیان نهداتهوه (دراویان ددهاتی). نوسراوهکانیش شهن:

مهزاحیم بهگ: وهزیری ناوهوی عیتراق له حوزهریان چوهه سلیمانی. لهوی زۆر میواندارییان کردبوو. (رهشید کابان) داوای پیشخستی زانیی لئ کردبوو (قوتابخانه و نوسراوه). له باش نهوانی دهلن: «من بۆیه نهم وهزارهتیم پهسندکرد، چونکی باوهرم ههیه بۆ کورد نهکوشتن»^{۱۱}.

نهوا بهناوی حکومتهتهکهمهوه ههر کمنی لهه ههراهدا لهگهل شیخ بووه، چاری لئ دهپۆشم، بهلام چهند کهسکیان لئ دههچن؟!.

مهلیک فهیسئل: بۆ نهم داروفا (بهلهدیای) سلیمانی ۱۲ هزار روپییهی لهناویرد (خهراج کرد - ۱.ب). میوان نهوازهیهکی زۆری کردبوو^{۱۲}. چووبوه (زانستی) سهه روپییهی بهخشییوو. عهبایهکی داوو بهمهلاکهی مرگهوتی گهوره (خهتیب). ئیتر لهو ساوه خهتیب ناوی له جومههدها دهخوتیتتهوه... بهسایهی نههوه مانگانه بۆ ههموو مهلاکان برابهوه... چوهه ههلهبهجه دهستیکی دیزۆ و هتیزکی گهرهوی دایه دست مهلا و شیخانیان (که ئیستا کمن لهوی ناویرۆی فزه بکا) سهریهستی بیر و هوش نییه، کمن ناویرۆی بهیین پهنجهی نهوان نهقهی لیوهبیت^{۱۳}.

(۱) نهو سهردانهی وهزیری ناوخۆی عیتراق (مهزاحیم یگ) بۆ سلیمانی. له رۆژی شههه ۱۶ مایی ۱۹۳۱ داوووه، دهریاری نهو وتهیشتی، دهقادوق وتوووه: «... له جملهی نهم عواملهی که منی هیتایه سهر هوموس و نازوو که داخلی وهزارهتی فخامهتی نوری پاشا بیم پهکنکی نهویه که اکبدل نهزانم وهزارهتی مشار الیها بهرامبهر بهکوردهکامغان عاطفههکی زۆر له سیاسهتیان معامله نهکات...» بهروانه دهقی وتهکهی نهم وهزیر له (ژیان). رۆژنامه: ژماره ۲۸۳، ۲۵ مایی ۱۹۳۱، ل ۲۱ ههرواژمارهی ۲۸۴، ۱/۶/۱۹۳۱.

(۲) وا دیاره سهردانهکهی وهزیری ناوخۆ بۆ ریگه خۆشکردنیک بوو تا مهلیک له رۆژی چوارشههه ۱۰ حوزهریانی ۱۹۳۱ سهردانی سلیمانی بکات و لهوی چاری بهئمشرف و نهعیان بکموو. بهتایبست درای (گرواندنهموی ههراکهی شیخ محمورو دوورخستنهوی بۆ خوارووی عیتراق). مهلیک فهیسئلی یهگم له ۱۲ حوزهریانی ۱۹۳۱ سهردانی ههلهبهجمنی کرد وه له ۱۳ حوزهریانی ۱۹۳۱ گهراپهوه بۆ کهرکوک. (بهروانه دهقی وتهکان فهیسئل له سلیمانی: ژیان، رۆژنامه، ژماره ۲۸۷، ۱/۶/۱۹۳۱، ل ۱)

(۳) شیخانی ناوچهی ههلهبهجه که شیخهکانی بیاردن و رابهرازی تهریقتهی نهقهسندنن، وهک بهههشتی (نمین نهقهسهندی) دهیگهتتهوه: له میتوووه پهیرهندی توند و تۆلیان لهگهل مهلیک فهیسئل و (ههندن) له =

له زهواره نديکدا که له باخچهی میلی بزیانکردهبو گوتهووی «نیستا کهمیک له وتهکان گهیشتم، بهلام بهناوی خوا سالیکی تری پین ناچن که هاتمهوه نیره بهکوردی قسهتان بۆ دهکهم»^{۱۱} لای حاجیهکانیش گوتهووی: «وام بۆ دهکوت خه لکی سلیمانی زۆر بزمزمان (۲۴) بهلام بهدخوا نایه لهن بمرهون».

تاقیکردنهوه: تاقیکردنهوه مان له ۱۶ی حوزه براندا دهستی پیکرد، بهسایهی خوا و رتوشوتنی که خویم بۆ کوشان و رابواردنم دانابوو - گهران، جولان، بهخۆشی رابواردن، نووسینیکی زۆر، کهم کوشان - زۆر چاک سه رکه وتم. له ۲۵ی مانگدا لیبوینهوه، بهلام بهکتیکمان له بهر گرتنی کاک، دووانمان له بهر نهخۆشییهکی کوتوپر - زگچوون، نه نفلۆنزا - له ناوه راستی تاقیکردنهویدا وازیانیهتنا... چوارمان توانیمان به تهواری تهواریکهین...

هاتمهوه: له شهوی ۲۷ی حوزه براندا بهگه له ههموو قوتابیه کوردهکانی لهناو بهزم و زهواره نديکی گوردها پرۆبه پرووی ولاته خۆشه وسته که مان چوینهوه...

= نزیکهکان لهوهه) بان ههبووه، بهجۆزی که نامهی تایهتیش له نوانیاندا بووه، لهو گاتهوهی که بهههستی شیخ علاءالدین نه قشبهندی (۱۸۶۳-۱۹۵۳) زیارهتی بهغدا دهکات بهروه (دیرالزور) له سوریا و لهوی له تهکیمی خالیدی میوان دهین (۱۹۲۲)، لهناو نمو خه لکه زۆرهش که سردان و زیارهتی دهکمن (باسین الهاشمی) دهین کهسایهتی و وهزیر و یادهری مهلیک فهیسهل، همروا (حاجی علویهی خوشکی، بههۆی نعمانوه په یوههندی لهگه له ملیک دههستری، نویش کاتی فهیسهل داوای ته بهروک و دوغای خیری لهن دهکات که له کاری نایندهیدا (پاشایهتی عیراق) خوا یاریدهدهری بیت و سهری بخت، شیخی گهورش بههاشی دهلی: با پهیان بدات که شه رعهتی محمهد په پیرهو دهکا و له ولاته کهیدا خرابه نهکا و بهغدا بیته پایته خستی پاک و روونگی نیسلام، که نهو پهیمانهی مهلیکی بۆ دین، نویش له ژیری به دههوسن: «أنتی من الله أن یصبح ملکاً فی مدة قلیلة بل أقل من القلیلة». نیتر لیرهوه په یوههندی که زیاتر توندتر دهین و سردانی فهیسهل بۆ ههله بجه یا بیاره کاریکی ناسایی دهین. (بۆ زیاتر بهوانه: آمین القشبندي، وقائع ورواات فی حیاة والی الشیخ علاءالدین... (جریده القادسیة)، ۱۹۸۹/۱۲/۱۵ المجمع) شیخ علاءالدین خۆشی باسی نهو په یوههندی قهوه دهکات لهگه له کمل فهیسهلدا، بۆ ماموستا شاکر فهتاح، کاتی له ۱۹۳۳/۸/۲۴ سردانی بیاره دهکات (گهشتی ههله بجه و هورامان - ۱۹۳۳، چاپخانهی کامهران، سلیمانی ۱۹۷۴، ۴۳ل).

(۱) مهلیک فهیسهلی په که سه رکردهیهکی حکومه ته که عیراق نه بوو که لهه جۆزه قسانه بۆ کوردهکان بکا و ههولدا ت سۆزیان پاکیشنی و ههلیان خه له تینن... بهلام که بهدواداچوونیکی نم جۆزه وته و بهلینانه ده کهین دهینین هرگیز نه هاتوه ته دی، نموش ساخته و فسهلی نهو خۆ لهن نزیکه کردنهوی نهو کهسانه درده خات. نهگینا فینروونی سه رکردهیهکی عهرهیی حوکمی عیراقی یا فینره نهرونی زمانی کوردی دهین چ شتیگ لهو مینرده زمهیه بگۆزی که به سهر سگی نه تهوه که وهیه وه یا چ رتیگه بهگ لهو خزمه تانه بگری که بههری بهو که لهی بکات؟

کۆمەڵی دیدەوانی گورد ۱۹۳۱/۵/۳۰

هێشتا ماندوو مان نەحەسابوو، چوار قوتابی: فەهمی تەوفیق، کەرم نەحمەد، فەخری سامی (لە دارولموعلەلەین) لەگەڵ بەندە (شاگرد فەتاح) دا کۆمەڵێکی دیدەوانان پێکەونا، هەرچی سەرەتایەک بۆ دیدەوان دانراوە لە دەفتەرێکماندا دانا (دامانتا - ا.ب)، ئینجا سوتنمان خواردا کە بەپیتی نەو بەرتۆرەبچین، سێ دەفتەرمان بۆ گرت:

یەکێ بۆ یادنامە کۆمەڵە. یەگتیک بۆ پیشاندانی دراز وەرگرتن و دراز بەختکردن (خەرجکردن - ا.ب)، سێهەمیشتیان بۆ نەوێ هەر کەسێ (لەم چوار پەلە - نەندامە - ا.ب) شتیکی بەبیردادێ تیا بنوسێ. هەموو شەمووان و سێشەمووانیک لە مالی ئێمە (شاگرد فەتاح) بۆ قەسەکردن گورد دەبوونەو. هەر هەفتە یەکێ دوو نانمان دەخستە هەگبە کۆمەڵە. جارێ ئێم کۆمەڵە مێیان بە (نەپتینی نوس - سکرتیر) دانا، ئیتر من دەنوسو، هەرچی شتیکیش بووایە بەمن دەسپێرا، من جێبەجێم دەکرد، لەبەر نەوێ کردیشانم (هەرچەندە من دەمدا بەبەگتیکێ تر) بەسەرداری کۆمەڵە کە.

لە پاش چەند رۆژێک بەدزەوێ (نەحمەد عەزیز) ناو قوتابییه کمان خستە کۆمەڵە، بەلام چونکی بەپیتی پێرەوێ کۆمەڵە کە نەروژێت دەمانکرد!... ئیتر نەماندەوێست جارێ خۆمان پیشانی قوتابییه کوردەکانی کە بەدین، چونکی چاوەروانی نەو حەلەمان دەکرد بەرتۆرێکیکیه کی واوێ خۆ بنوتین، هونەرێکی وایان پیشان بەدین؛ نەوانیش نازابەتیان بیزوێ، دلایان بێتە جۆش، کە نوسا هیچ گومانێ تێدا نەبوو یا دەهاتە سەر ئێم کۆمەڵە یاخوێ خۆیان کۆمەڵێکی کە یان پێکەوه دانا.

چونکی پێرەوێ کۆمەڵە کەمان وا بوو کە یاری کوردی زندوو بکەنەو، گیانی گەران و جۆلان بخەینە ناو لەشی قوتابی کوردانە... لەسەر ئێمە جارێ دەستمان کرد بەرتۆرێکێ و بەککردنی کەلەمان:

- ۱- گۆرەوێ و پانتۆل و کراسمان کردە یەک رەنگ.
- ۲- چوار فیکیکەمان بەقەیتانەو (هەموو رەنگتیک) لەسەر دراوی کۆمەڵ کەبێ، لە ۱۹۳۱/۷/۱.
- ۳- چوار چەقۆمان (بەگتیکێ بۆ نەوێ کە دەرکرا) هەمووی لە رەنگتیک لای کوردتیک بەکردن دا (لەسەر پۆلی کۆمەڵە).
- ۴- چوار داری دیدەوانان لای دارتاشتیکی کورد لەسەر دراوی کۆمەڵە لەگەڵ قوتوبەک رۆنی سووردا کەبێ.
- ۵- من (شاگرد فەتاح) ویتەگرتیک و تەفەنگتیک دیدەوانم (هەتا قوتابخانە دەکرتەو) پێشکەشی کۆمەڵ کرد، لە ۱۹۳۱/۷/۱.

۶- سەید کەرم نەحمەد، دەفتەرێکی زلی دا بەکۆمەڵ، لە ۱۹۳۱ ۷/۱ نالێردا بوزین بەسایە هەندێ چەپۆکی گەردوونەو کە بەتایبەتی بەسەر هەندیکسانی دادا (فەخری و من) لە رتۆرێکی کەوتین. وەستاین، ئیتر بۆ دەمێکی کورت وازمان لە هەموو شتێ هێنا. جارێ بەس بوو...

له گدل نهو شدا که کۆمهله که مانگیتیک بهر تیکویتیکی بهسری نه برد، هیتشا هیچمان لیتی سارد نه بووینه تهوه، له کردنی په شیمان نهین...^(۱)

به ناوی خوا

۱۹۳۱/۶/۳۰

سلیمانی / کۆمهله دیوهوانی کورد

مه بئس: بلاز کورد نهوهی رۆژی یاریکردن و جoolان (ریازهتی بهدیهی) له ناو قوتابییانی کورد.

سه رها «مبادی»

۱- درتیزکردنی دستێ یارمهتی بۆ لیتقه و ماوان:

ا- کورژاندنهوهی ناگر.

ب- رزگارکردنی مندال له تنگانه.

ج- به لهش و به پوول، یاریدهدانی ههژاران.

۲- بهرامبهری هه موو تهرجه ناخۆشیهک به پروویهکی خۆشهوه.

۳- برایهتی، یه کگرتن، یهک قسهیی له ناو خۆمان و قوتابییانی کوردا.

۴- به قسهی گهوره کردن، ملکه چکردن بۆ قسهی کۆمهله.

۵- دلی یهک پارگرتن وه پارگرتنی دلی هه موو که سیتیکی تر.

۶- پاک و تمیزی.

«پهیمان»

من که یه کیتیکم له پهلی کۆمهله دیوهوانی کورد به شه روه فی خۆم و خهیزانم سویند ده خۆم که هه تا له تواناماین چی له پتیرهوی و سه ره تای نهم کۆمهله دا دانراوه، به جیتی بیتم:

شاکر فه تاج، سهید که ریم، فه هسی توفیق، فه خری سامی، له حمده عه زیز - ۱۹۳۱/۷/۴

«پتیرهوی»

۱- کۆمهله له سه ردارتیک و نهیتهی نووستیک (سکرتتیز) و شمش په ل دروست دهین - کۆمهله له هه شت

(۱) له کۆتایی نهم دهفته ره ی یادنامانی ماموستادا، نهم باسه هاتوه بهم بهروارهوه، نهوش پوختهی ناوه رۆکی ده فهرتیک دسنوسی تریه تی که له کتیبخانه که یه دا به رده ستم که موت: بریتیه له پرۆگرام و دامه زانده نی نهم کۆمهله یه و به شداری بووه کانی، هه روا نهم چالاکیهانی له چوارچیهوی نهم کۆمهله یه دا نواندروویه، جا وام به چاکتر زانی که هه مر راسته موخۆ ناوه رۆکی (تۆماری نهم کۆمهله) به خمه به رده ستم، به تابهت ماموستا نهم دهفته ره شی ناو ناوه (یادنامه)، به ممش ده شی به تهموا که رتیک نهمه ی پیشروی دابننن. هه روه ک ده ره شی ده که وێ که له ۲۷ حوزیه یانی نهم سه له دا دوا ی تهموا بوونی تاقیکردنه روه کانیان گه راونه ته وه سلیمانی، نیدی له پاش سن رۆژ، بیریان له دامه زانده نی کۆمهله که کردۆته وه و له ۱۹۳۱/۶/۳۰ دا له مالی خۆیان کۆبوونه وهی دامه زانده نیان نه حجام داوه. جا نهمی که دیت ناوه رۆکی تۆماری کۆمهله که یه.

کمی زیاتر نایب - .

۲- کۆمەڵ لە هەفتە بە کدا دوو جار کۆتەبیتەرە: شەمبو، سێشەمبو.

۳- دوو دەفتەر دەبن: یەکێ بۆ یادنامەی گەشت و سەیران، یەکێکیش بۆ بەختکردنی (خەرجکردن- ١.ب) و وەرگرتنی دراو.

۴- لە سەرەتای هااتە ناردا (ناوەوه‌دا - ١.ب)، چوار نانه دەدرێ، هەر هەفتە یەش دوو نانه دەخەرتە سندوقی دراوهوه.

۵- دەفتەرتیکیش بۆ نووسینی ئەوهی بەبیردا دایە (بەبیردا دیت- ١.ب). لە پەلەکان بەولاره کمی تر تیا دا نانوسن.

۶- دامەزراندنی یاری لەناو دا. زیندووکردنەوهی یاری کۆن. گەشت و سەیران لە دەرەوه‌دا.

«یادنامە»

لە ژبانی ئەم کۆمەڵە باس دەکا که لە دیدوانی رابده‌بوێتی، بەوێتە دەرانی تێتەرە.

* ١٩٣١/٦/٣٠: لەم رۆژەدا فەخری سامی، سەید کەریم نەحمەد، فەهسی تەوفیق، شاکر فەتاح، لە مالی شاکر فەتاح کۆبوونەوه، کۆمەڵی دیدوانی کوردیان دامەزراند... جاری سەرداریان دانەنا، بەلام شاکر فەتاح بەقەسی هەموو دانرا بەنەیتنی نووسی کۆمەڵەکه.

شێوهی کۆمەڵەکه لە سەرەتای ئەم دەفتەرەدا نووسراوه.

* ١٩٣١/٧/١: لەبەر ئەوهی مەبەسمان بلاوکردنەوهی گیانی جوولان و یاریکردنە بەناو قوتایبانی کورددا، بەگەشتی داماننا که هەتا لە تواناماندا بەکەلوپەلی دیدوان خۆمان برانێتینەوه. بەرەنگن هەتا بۆمان بکڕی شتی بێگانه نەکڕین، هی کورد نەبن.

بەلام لەبەر ئەوهی کۆمەڵ پوولی نەمەندە بوو بۆ یەکەم سەیرانمان چوار فیکفیکەمان بەقەیتانیا نەوه کړی، که ئەوهش یەکتیکە لە هەرە کەلوپەله بەکاره‌کانی دیدوان.

گۆڕێزە - وێڵدەر ١٩٣١/٧/٢

فەهسی تەوفیق، سەید کەریم، شاکر فەتاح، فەخری سامی.

بەبانی پینچ شەمه بوو، فینک، شەمال له لق و گەلای گول و درەختانی دەدا، شەونم بووبوو بەملوانکەهی سەوزەگیا، گولیش بەیاقووت و زومرووتی باغان؛ بۆنی بەسلیمانیدا پەخشان دەکرد، هەرۆه‌کو دلی بولبولی فریو بیتیته‌وه جی، غونچه دەمی دەکرده‌وه بە دەم چرۆی گولەوه بەهیزی بای بەبانی شەمن لار و لایجەمی دەکرد، بۆنی دەنارده‌کن بولبول - چونکی تێمش له بولبولانی باغی کوردستان بووین چەزوو بەو میسک و عەبیره خەبەر بووینەوه، خۆمان بەبەرگی دیدوانی پۆشی، له قەرەاغ شار لەیەک حەلدا وەکو برای دایک و باوکی کۆبووینەوه. هیتشتا له شار جۆی نەبوو بووینەوه: هەرۆه‌کو یەکن له سەری گۆڕێزە بلتی درەنگە حەلی هانتشانه، رۆژ بەروویەکی پێگەنینەوه، له چەشی کچتیکێ چوارده

ساله‌دا له که له کمهوه سه‌ری ده‌هینا، پی بۆ پرووناک... (کردنه‌وه - 1.ب)، شاری به‌تاریه‌کی زه‌ه‌رین بۆ ه‌یزی ن‌م‌زۆمان بۆ رازانه‌وه؛ ه‌ینتا ه‌ر پ‌نده‌که‌نی ه‌تا سه‌عات و نیوت‌کمان رۆش‌تا پ‌ن چوو ن‌یتر نه‌و چه‌له‌بو که له چایخانه‌که‌ی گۆڤرە رۆژباشیمان له چاده‌ره‌که ده‌کرد. قه‌د مه‌پرسه، ه‌تا نیوه‌رۆیه‌کی دره‌نگ له‌م چایخانه‌یه‌دا به‌چه‌که‌یف و زه‌ماوه‌ندتیک ر‌امان براره‌دوه؛ چایده‌ر چه‌ته‌یه‌ک بو¹¹ قسه‌خۆش، باسی ه‌ه‌رای کۆنی شیخ مح‌سود‌ی بۆ ده‌کردین. ره‌وش و کرده‌وه‌ی نازایی، دل‌سۆزی، نانیده‌یی، گیان سووکی به‌چیرۆکه‌وه له‌م‌شکماندا داده‌مه‌زاند. خۆ باسی تۆتیی¹² لادییی ه‌ر ناگرئ، ئینجا چه‌نده‌ ر‌ووخۆش، دم به‌پ‌تکه‌نن بو، چه‌نده‌ گۆرانی خۆشیان به‌ششال بۆ ل‌ن ده‌داین، له‌ ه‌مسو باسیکیان جوانتر نه‌وه‌بو به‌ته‌واوته‌ی به‌هۆشی کورداپه‌ته‌ی خه‌به‌ر بووبونه‌وه، ه‌ه‌روا قسه‌ی ول‌انه‌روه‌ری له‌ ده‌میان‌ه‌وه بازه‌قه‌ی ده‌به‌ست... ه‌ر به‌وه وازمان نه‌هینا، چوونه‌ سه‌ر ته‌مه‌سه‌ری شاخه‌که له‌وئ به‌رامبه‌ر به‌وه‌ ه‌مسو د‌یهاتانه‌ی سه‌رچار له‌وه‌ به‌روه‌ که له‌ بناری شاخان، ر‌وو به‌شاری سلیمانی که له‌ دووره‌وه له‌ باخچه‌یه‌ک ده‌چوو گۆڤرە ته‌لاری بیت، له‌م دیوه‌وه به‌رامبه‌ر به‌وه‌ ه‌مسو د‌یهاتانه‌ی شارباژێ، ناوازمان ل‌ن بلند کردبو، گۆرانیمان به‌چاونه‌ندازی جوانی کوردستاندا ده‌خوتند.

ئینجا ر‌ووه‌ و‌تله‌ده‌ر¹³ چووین، نیوه‌رۆ بوو که‌چی ه‌یچ به‌گه‌رمیمان نه‌ده‌زانی؛ چونکی کزه‌باپه‌کی زۆر ف‌ینک به‌سه‌ر یاله‌کانی گۆڤرە‌دا شه‌ی ده‌هات، له‌ ر‌یی گه‌لن و‌تیه‌ی ه‌یلکه شه‌یتانۆکه و گیانه‌به‌رمان دی له‌ به‌رده‌گان ه‌ه‌لکه‌ندرابوون، تاشه‌ به‌ردی زۆر ر‌تک و لوویشمان به‌دی ده‌کرد، که نه‌وه یاریده‌یه‌کی که‌وره‌ی داین بۆ دروستکردنی تیری دیده‌وانی (—) که نه‌گه‌ که‌سی تر له‌وئ ر‌ووی کرده‌ و‌تله‌ده‌ر نه‌وه بیینی، د‌یه‌که‌ی پ‌ن بد‌زۆتتموه.

جا چه‌نده‌ دل‌خۆش ده‌بووین که له‌ چه‌لتیکا یه‌ک له‌ یه‌ک دوور له‌ په‌رتکا به‌فیکه‌یه‌ک له‌ شویتتیکا به‌مه‌راکردن گرد ده‌بووینه‌وه!

یه‌کیکمان قاچی ر‌وشا به‌لام ه‌یچ ده‌رمان و لۆکه و که‌تاغان پ‌ن نه‌بو - که ده‌بوو پ‌یمان بوایه - ب‌رینه‌که‌ی پ‌ن ساریژ که‌ین، ناچار به‌ده‌سه‌ر و به‌خۆل پ‌تکمان ه‌ینا.

سه‌عات و نیوت‌ک به‌ناو ر‌ه‌ز و دارگۆڤر و ترش و چواله‌دا رۆب‌شتین ه‌تا گه‌یشینه «وتله‌ده‌ر».

وتله‌ده‌ر د‌یه‌که به‌قه‌د شاخه‌که‌وه، چه‌شنی پ‌لیکانه مال به‌مال که له‌به‌رد و گله‌سه‌ی جوان دروست کراون، ر‌تیه‌ک ده‌یکا به‌دوو که‌رتوه د‌تیه خواره‌وه، دوو کانی و دوو مرگه‌وتی ر‌تیکریتیکی ه‌یه، ن‌یتر د‌یه‌که به‌سه‌ر نه‌و باحه‌ بچکۆله‌یه‌دا ده‌روانی که له‌به‌رده‌میاپه‌تی.

(1) چه‌ته: بۆ ه‌هرمه‌کن له‌وانه به‌کارده‌هینرا که له‌گه‌ل شیخ مح‌سودا بوون و جه‌نگاوه‌ر بوون، به‌سامانی (پ‌شمه‌رگه‌ی ن‌یستا د‌یت).

(2) تۆتیی: مامۆستا په‌راویزی بۆ نه‌م وشه‌یه له‌ دستنوسه‌که‌دا داناه به‌لام ه‌یچی له‌ باره‌وه نه‌نوسیه‌وه.

(3) گوندیکه له‌ رۆژهه‌لاتی سلیمانی به‌دامینی (قوتعی مح‌سود خان) ه‌وه که به‌شیکه له‌ شاخی گۆڤرە، گونده‌که به‌دییی شارباژێر دایه (ر‌وو له‌ سلیمانی نییه).

ترتی و تله‌دهر زۆر به‌ناوبانگه:

توخوا لیت نه‌شارمه‌وه، که چوینه نار دئییه‌که، چونکی ههریه‌که جلمان شیروهه‌ک و رهنگیک بوو، مندالان و کچان به‌سورمانیکه‌وه ته‌ماشایان کردین!! دیسانه‌وه له مرگه‌وته‌که به‌پینج کهس چه‌قزیه‌کی بچوو کمان پین بوو، رومان نه‌دهات له‌بهر گالته‌ی لادییه‌کان ده‌ری بئین - له‌وان چه‌قزمان سه‌ند بۆ ترۆزی و سئو خواردن.

پیاوه‌تی نه‌و سن چوار لادییه‌مان قهت له‌بیر ناچینه‌وه که له نه‌دیوو نه‌ناسراو چوو (چوون - ا.ب) دۆ و نانی گهرمی بۆ هئینان (نانی گهرمیان بۆ هئینان - ا.ب).

ئینجا له سه‌عات ده و چاره‌کێکه‌وه له پاش تیربوون، له پاش نه‌وه‌ی ناوی خۆمان و کۆمه‌له‌که‌مان له ده‌رگاکی خانووی عه‌لی ره‌زا به‌گه‌وه نووسی، به‌ره‌و شار به‌گۆزانی کوودی به‌رۆشستنیکی دیده‌وانانه‌وه نزیکی بانگ به‌دیداری سلیمانی شادبوینه‌وه...

سه‌رمان له‌مه‌ سه‌ر دهما که شش سه‌عات به‌پین رۆشستین که‌چی به‌ماندووتیمان نه‌زانی هه‌تا ماله‌وه.

نه‌مجاره، یه‌که‌م جارمان بوو، جلمان یه‌ک نه‌بوو، پین دار، پین چه‌قۆ، پین ده‌رمان پین وینه‌گر و پین تهنگ بووین، مه‌تاره و دۆلکه‌که له هه‌موو به‌که‌لکتره‌ ئه‌ویشمان (ئه‌وانه‌شمان - ا.ب) پین نه‌بوو.

کانی ماسی - کانی گۆمه ۱۹۳۱/۷/۶

فه‌می ته‌رفیق، شاکر فه‌تاح، نه‌حمه‌د عه‌زیز، فه‌خری ماسی.

به‌یانی دووشه‌مه له ده و نیو، نه‌حمه‌د عه‌زیز نه‌پین، هه‌رسیکمان به‌ره‌و کانی ماسی^(۱) ده‌سازمان کرد رۆشست (به‌رۆشستن - ا.ب)، ره‌ی نه‌مه‌نده نه‌رمان بوو، هینده ته‌خت و پین چال و چۆل بوو، نیو سه‌عات رانه‌بوو، خۆمان له‌سه‌ر ناوه‌که‌ی کانی ماسی دی. پین تووه‌که‌مان پاک کرده‌وه، چاییمان نوش کرد، هه‌ندی به‌دیی (قه‌ره‌توغان) دا گه‌رابین - دئییه‌که وشکه به‌لام سن چوار تووی گه‌وره و ناوی سازگاری هه‌یه - ئینجا قه‌فسیکمان^(۲) دايموه و گه‌رتینه رۆین.

له راستیدا وه‌کو تییان گه‌یاندبووین، هه‌زمان نه‌ده‌کرد وا زوو کانی ماسی به‌جین به‌یلتین، چونکی ئیره‌مان له کانی گۆمه^(۳) لا خۆشتر بوو. به‌لام چایی ده‌رتکی شه‌لی لێ بوو نه‌مه‌نده نه‌وسن و چلیس بوو، نه‌ونده به‌دکردار بوو، هه‌زمان ده‌کرد چایه‌که‌شمان نه‌خواردایه^(۴).

(۱) کانی ماسی: گوندیکه له خوارووی سلیمانییه‌وه له‌سه‌ر رتگای گله‌ زه‌رده و قه‌ره‌داغی کۆن... به‌ره‌له‌وه‌ی بگه‌یه‌ته ناوی ناخه‌م‌رۆ.

(۲) واتا: پشویه‌کی کم، دوا‌ی دانیشتنیکی کم.

(۳) قه‌ره‌توغان و کانی گۆمه: دوو گوندن هه‌ر نزیکی کانی ماسی.

(۴) به‌راورد و سه‌رنجی باسکرده‌که‌ی مامۆستا به‌ ده‌باری (چایه‌ده‌ره‌که‌ی له چاخانه‌که‌ی گۆزه‌ بووه و نه‌مش که له‌کانی گۆمه بووه)!!

راسته و راست پرومان کرده گانی گۆمه... قەد مەپرسە دەرک و دال، بەلەک و زەل، ناو و قورواو کە
هەتا کە مەمر بەناساندا چوو بوون، چی لێ کردبوون، ئەو گۆرەویە دێژانە لەگەڵ پێتیاو کاتماندا لەبەر ورده
دەرک زەردی دەکردهوه...

هەر سەعاتیکمان پێن چوو گەشتینە جۆگە ناو بارە کە بە پشت دێبە کەدا دەپۆشت، پەڕینمە بەناو
کۆمەلتیکی ٤٠ مالمیدا پێگامان بێ هەتا گەشتینە مەزگەوتیکی ناوسارد هەر چوار لای توو و بی
گەورە گەورە داگیری کردبوو. لەوێدا هەوارمان لادا.

ئەم دێبە لەناو دەشتیکی پانداپە، تووتنی لێ دەگرێ، چەمی قلیاسان دەگەوتیتە خوارووبەوه، پێن
میوه، دارو درەختی بەرداری نیبە چەند تووبەک نەین، خوتندن لێرەدا زۆر باشە دوو مەلا و سێ قوتابی
گەورە سێ قوتابی بچووکی تێداپە، لە مەلا و فەقینکان زۆر نەوازشمان دی، خۆ کۆتیاکە پان کە
بیسبوری ئێمە هاتووین، هاتبوو کێمان زۆری لێ دەکردین بچینە مالمەکی نان و چاییمان بۆ بکات،
کلهی دەکرد: «پاوکە کەم نێرە ناسینی ناوی هەج کەس دیت هی من مالمی خۆتەتی، ئێستا زۆر
شووڕیستان بەسەرما هێتا کە لە پێشموه لاتان نەداپە خێوئەتە کەم.»^{١١} ئینجا سەیری خوو و پەروشتی
جوانی میوانداری کورد کە.

بەلێ شۆتە کەمی لالەزار نەبوو، بەلام رابواردمان، پێکە نیشان کردی بەلالەزار، بەتەنگە کە قەزالتیکی
مەزگەوتقان سێ کۆت کرد، نیشانمان شکاند، گۆزانیان وت، شمشال - فیهره - مان لێدا.

خۆ یاری و هەراکردن، گالتهکردن لەگەڵ قوتابییهکان و مەلا و لادێبەکاندا نایەتە نووسین، نێتر پاش
نیوه پۆیکە درەنگ بەرەو شار بەسەر شەقامە کەمی شاردا بەگۆزانی وتن بەسەعات و نیوتیک پۆشتن
گەشتینەوه سلیمانی.

ئەمجارە کە لەلویەلی دیدەوانی هەر فیکفیکە و تەنگ و ناودان - مەتارە - و شمشالمان پێ بوو،
نەبوونی دار دەمێکی دێژ لێ زیانداین چونکە بەسایە کۆپتە کە بەلواغ لە جۆگە کە پەڕینەوه.

سەرچنار ١٩٣١/٧/٩

سەید کەریم، فەخری سامی، فەهسی تەوفیق، شاکر فەتاح، ئیبراهیم فەتاح.

قەد مەپرسە لەمجارە کە چەند ناریک پۆشتین، بەیە کەوه نەکرا بچوولتین، لەبەر ئەوه لە رێبەکی
دووڕهوه خەلتیکمان رادەسپارد؛ بەهاو پێگامان بێتین دوامان کەون. بەلام ئەمجارە ئەرکمان زۆرتر بوو:
شۆمە کمان زۆرتر پێی بوو، لەوێ چامان لێنا.

رەنگ تەواو برانسی ئیسیرۆ لە دوو سەعاتی هاتوچۆ بەولتر نێستر نەگەراوین، بەلام براباکە هیچ
وچانیکمان کە تۆزی سەرەوتقان بووبی لە دەقیقە تێپەری نەکردووه؛ چونکی ئەو باغ و دارستانە، چیمەن و

(١) خێوئەتە کەم: چادەرە کەم، دەوارە کەم، خەپە کەم... کورد ئەم ناوه لەگەڵ میواندا بەکار دێت بەرامبەر (خانووه کەم،
دێو کەم، مالمە کەم...) وەک کێناپە یەک بۆ ئەوازرە و خۆ بەکەمزانی لە ناست کەسانی خۆشویستاندا.

لاله‌زاره وای لن کردبووین که جارتیک گه‌شتمان به‌ناو! ده‌کرد، جارتیکی کمشی دو‌باره‌مان ده‌کردوه که لام وایه به‌ناوی سه‌برگردنی دره‌خته‌کانیه‌وه، بز بیینی معل و په‌لوه‌ره‌کانی و راو‌کردنیان له شش جاران گه‌شتمان تیپه‌ر کردوه. خوا بکا هر به‌روش وازمان بیتایه؛ له‌سمر ده‌نگی خو‌روی ناو و شنه‌ی داره‌کان به‌رامهر به‌جوانی چاونه‌نداز که هاتبوونه یاری‌کردن، یاری پاله‌وانانه... پیم بلی کام دیده‌وان همه‌ی خوی رابگرین نه‌چیتته ناو نو ناره بلوروهه له‌ش بلورورین بکا، پاشان خوی به‌و تیشکی رۆژه و با فیتنکه که‌لکه‌وه‌ر، دلگشاوه‌ر بکا.

نیرت به‌کورت بیبیرتیمه‌وه؛ نو رۆژه به‌گه‌ران له سه‌یران په‌که‌مان زیاتر بری... خوشیه‌که‌شی له‌وه دابوو میوانه‌وازی چهند قوتابیه‌گمان به‌جن هینا، هه‌ندی شتیره‌مان (شتیوازان- ا.ب) بز بانگ‌کردنی یه‌ک داهینا^(۱)، نیشانغان نامه‌وه، نیرت داشینانا (به‌یارباند- ا.ب) که نیرت وا به‌جگار نارپتکویتیک نه‌بین - بین دار و بین فیکه بین دۆلکه...



من بز جیه‌ک ده‌گه‌رام سه‌ریمستی و نازادی تیداین! به‌تنگ خواردنی باش و جلو‌هرگ و کوشکی ده‌ولمه‌ندانه‌وه نه‌بووم، که به‌و رنکه تیدیا بریم! له مالی خالدا چوار ساله‌که‌م تمواو‌کرد. ئیستاش هه‌ست به‌گرانی نو باری چاکه‌یه‌یان ده‌که‌م، هی نو و هی خال و خالۆزاکانی ترم. ئیسته‌پیش که ده‌یانیینم شه‌رمیان لن ده‌که‌م. نکه‌ر به‌ده‌ستم بین هرچیم هه‌یه پیشکه‌شیان ده‌که‌م، بز نه‌مه‌ی نو چاکه‌نه‌یان بده‌مه‌وه! به‌لام داخه‌که‌م هیتتا به‌و ناواته نه‌که‌بشتووم، چونکه نو هه‌لانم دست نه‌که‌وتوه که به‌دلی خۆم نو چاکه‌نه‌یان بده‌مه‌وه! ناواره‌یی و نه‌شاره‌زیی له زسانی عه‌ره‌بیدا ناچاربان کردم

(۱) وه‌ک دره‌ده‌که‌وی له سه‌یه‌کانی سه‌دی بیسته‌وه جوولانه‌وه‌ی دیدوانی له عه‌رتقدا باربووه و چالاکیه‌کی به‌رچاوی پرۆسه‌ی فیکرکردن و خو‌تندن بووه، جا هه‌رواش له‌ناو قوتابخانه‌کانی کوردستاندا که مامۆستای تایه‌تی (دیدوانی - کشافه) هه‌بووه؛ بز‌نخونه مامۆستا سه‌عید فه‌مب له ۱۹۲۸ مامۆستای دیدوانی بووه له ره‌واندز و نووسینی لم باره‌یه‌وه و ده‌ریاری به‌روره‌دی مندا له گو‌لاری (زاری کرمانجی)دا (ه‌روانه نو گو‌لاره؛ ژماره ۵- تشرینی دوو ۱۹۲۸، ژماره ۱۷ و ۱۸ شوباتی ۱۹۲۹). نو دیاره‌دیش زیاتر له نه‌وروپاره سه‌ری ده‌کرد، به‌تایه‌ت له نه‌لمانه‌وه که سه‌ره‌تای په‌یدا‌بوونی بی‌ری نازییه‌تی لته‌وه دیاره‌دی دابوو، خۆ ناماده‌گه‌ردن و راهینان به‌ژمانی سه‌خت و زری نیمچه عه‌سکری سه‌مایه‌کی نو سه‌رده‌مه بوو، لای خۆشان هر نو به‌ره‌ بووه که ناوا پالی به‌و لانه‌وه ناوه؛ بی‌ری راهانن به‌ژمانی سه‌خت و دژوار. خۆ هر له دوایی سه‌یه‌گاندا بوو ۱۹۳۸ که شانده‌تیکه دیدوانی قوتابیانی عه‌تراتی نیران بز به‌رلین و له‌ناویانا قوتابییه‌کی سلیمانی (تا‌هیر به‌جیا ۱۹۱۱-۱۹۷۹)ی تیدا بوو، شانده‌که چاویان به‌هه‌تله‌رش که‌وت.

جا له دیسه‌لینه‌کانی دیده‌واندا کۆمه‌لن پتوشین پیاده ده‌کرت؛ له گه‌شت و ناو شاخ و دارستان... هه‌ت، نو شیوازه چه‌سپاون له‌ناو بزووتنه‌وه‌ی دیده‌وانی جیهانیدا وه‌ک یه‌ک به‌یره‌وه ده‌کرتن (وه‌ک چۆن نیشانه‌کانی هاتوچ به‌که‌خرا)... نه‌ک هر کۆمه‌له و بز خۆی دابه‌یتن. وه‌ک مامۆستا لیره‌وه ده‌بلی.

به ماندور و بوونیکي بڼه اندازه له خوښندنه کاغذ.

له پهکېم ساله خراب نه خوښ کهوتم. له گڼل نه وېشدا سالتیکيان نه بڼه بهوږي نه خوښیوه له تاقیکړنه وه (ناتمو او - اګمال) ده وچووم هر چوار ساله کهم به پښه دنگي و سره برزیوه برده سر. هرمانه یوایی عتیراق ناردمی بز دهره وه له سره نرکی خوی.

یادنامې سالی ۱۹۳۲

موریا - لوبستان - برومېلنا^(۱)

سالی تازه ۱۹۳۲

سهره، سهری سالی نه مال، له هه موو لایه که وه له سالی پار ناچن! له بریتی ددنگي بانگدهر، ددنگي که نشتمه گوږی لښه. له بریتی زمانی کوردی یاخود عمره بی، زبانی نینگلیزیه به لای کوتما ویزه دهکا، ولات شاخستانه، به فر و باران و کوستانه، دار و درخته، چه من و لاله زاره، ژبانی نه وروپایه. لیردا که نم قسانه تی ددووسم ژوروتکه له ژورره کانی قوتابخانه ی برومانا له جیگا به ناویانگه کانی لوبانه بز ناووهوای سازگاری.

نیسته هه موری ده روزه پیمان له سهره هیناوه ته درې، له راستیدا هر چه نده دل به لای په کهم شونهر لاده دا، یاخود رهوشتی کوردا به تی وام فیرده کات هه میسه چاکیی سهره لم لیر نه چپته وه، به لام نه مال و ده که درده که وږی، سالتیکی پروناکییه، خوشییه، له هه موو شونیکه وه ژبان به ره و پیش دهر او.

نیمشو په کی سهری سالی تازه به: نه و ده پښی سر ماموستا که مان (میستر ناش) به دلنیکي په جگار خوشیوه، به نازتیکي په جگار بیشر و ماروه، بز نم بیست کهه و له بهر دلی نم بیست کهه هه موو ماموستا و ره نجبه ری قوتابخانه که می کوزکرده ته وه، میتزیکي (+) شیوه یی رازاندوته وه: له ناوه راستی میزه که دا درخته له دایکپورنی عیسا (خوا لښ خوشین) به ره نگاږه ننگ، موم و ناویزه وه رازانراوه ته وه، سهر ژورره که ی سهر انسر به که لای سهر و شتی جوان و ده که یو کتیکي چواره ده ساله رازانراوه ته وه. نه وه منم له لای دوو که سه وه په کتیکيان میستر ناشه نه وی تریان پهری پرویه کی نه ره منیه، بهر دسته ناسکانه ی چپشم بز تیده کا! هه مووشان خریکی چیروک و قسه ی خوشین.

(۱) دغه ترتیکي مام ناوه ندی بهرگی سهری قه باره ۱۷ × ۲۲ سم. په ره کانی سپی و ختی به یانی له سهره، هه تا لایه ره (۱۳) ته رقیم کراوه له ره دو! ژماره ی لایه ره کانی پتوه نیه، به هه موری (۳۱) په ره ی لښی نو سراه، له ناوه راستیدا په ره ی لیکراوه ته وه، سهر چه م چواره وینه ی پتوه بووه به پیتی بابه ته کان، په کیان وینه په کی ناو روزه نامه یه، له مانه سن وینه یان لیکراوه ته وه و براره... ختی نو سینه که می زور بوخت و خوشه، ماموستا به دمنستی خوی نو سینه ته وه، به لام له هه ندن لایه ره پیدا سهره که به که کال بونه وه، رننوسه که می له چاو سهردمی خویدا باش و گوچجاوه، هه روه وشه و زار لوه کور دیه کانی. باسی ژبانی نه مال هه خوښندنه ی خوی ده کات له لوبان.

نان خورا، ئینجا نۆزە چیرۆک و قسە سەیری ناسە. حەلی پێشاندانی گەورەیی ئەم کۆبوونەوەیە کە ئەم شەو پێرۆزە لە هەموو رەگەز و نایینی کۆکردۆتەو. ئینجا بۆ ژووری میسز داڤیدە (ژنی دەستە راستی ناس) هەتا چواربەگە شەو یاری و پێکەنینە، رەنگە لە چاوە خۆماندا سەرت سوپمیتنی، پیاوی ئەمەنی (۵۰) سالا لەگەڵ کۆپێکی (۱۸) سالا یاری دەکرد؛ یەکێک لەوانە سەر مامۆستاگەمان بوو، شێوەی پیاویکی شیت و بێ مێشکی پێشان دەدا کە لە پێکەنیندا دەگرایین!... ئەوا ئێمە یاری دەکەین، (پادێۆ) لەلایەگەوه، (ئاوازش) لەلایەکی ترەوه باوەشتنی دلمان دەکا.

کە شت سەرەتای باش دامەزرا ژۆر جار دواییشی باش دەبن، نایا خواپە دواییشمان باش دەکەیت؟ هەرۆک ئەم شەوێت لیتمان رابوارد... دەرووبەگی نازادی و سەرەخۆبیش لە گورد دەکەیتەوه!

بەغزە پۆۆ

ئەو پانزە پۆۆ قوتابخانە داخراوه، لە راستیدا هیچ شتیگمان نەخۆتندوووە تا پتەوی خەریک بێن، لەبەر ئەوە بەنازەزوی خۆم دەجوولتیمەوه. ۱۹۳۲/۱۲/۲۵ نۆمبەر چۆومە بیروت سەرتیکی American University م دا (۴۸) خانووی گەورە بوو، لەناو خۆیدا بازار و دووکان لە هەمەچیزە، زەوی (۶۰) تەرح یاری تێدابوو، خانوویکی تاییبەت بۆ مۆسیقا یەکێک بۆ سینەما و لاسایکردنەوه یەکێکی تر بۆ (ناساری عەتیقە - مۆزەخانە) دانرابوون، جگە لەشتی تر کە نایەنە ژماردن.

چۆومە ناووه، هاوڕێیەکی کوردی خەلکی سلیمانیم - عەبدولقادر مەجید^{۱۱} دۆزیبەوه، بڕوا دەکەیت ئەمەندە بۆ بێنیتی یەکتر سووتابووین لە بەیانییەوه تا نۆزێکی پۆۆژاوا پتەگەوه بووین... هێشتا ماندوو نەبووین.

بیروت شارێکی پێشکەوتوو، کۆشکی پێنج نۆمۆ شەش نۆمۆ هەیە، زۆریان گاورن، هەتا خوا حەز بکا دووکاندارەکانیان زمان لووسن و پیاو زوو لە خشتە دەبن، خۆ کاری ناشرین لە بیروتدا هەر باس ناکرێ، بەلام پێشکەوتووشی لەگەڵ ئێمەدا ئەندازە ناگیرێ. نیو شەو بوو هاتنەوه قوتابخانە.

۱۹۳۲/۱۲/۲۶ لەگەڵ هاوڕێیەکمدا، بەخۆمان و ناھەنگیتکی بچووکەوه لەگەڵ نانەبەرەیک^{۱۲} بۆ هەردووگمان، نۆزیک سەعات و نیوێک رێگەمان تەوی کرد^{۱۳} تا گەشتینە (بەعەدات).

(۱) عەبدولقادر مەجید (۱۹۰۸ - ۱۹) کۆری مەجید ئەفەندی گانتسکانه، ناسراو بە (حیسمەت) و بڕای (رەشوف حیسمەت)، دوا تەواکردنی نامادەیی نیراوه بۆ زانکۆی ئەمریکی لە بەیروت، ماستەری لە هەندەسەیی مەدەنییدا هێناوه، بۆتە ئەفسەر تا پەلی عەقید موهەندیس لە ئەشغالی عەسکەری لە بەغدا، مامۆستا بووه لە کۆلیجی هەندەسەیی بەغدا. ژنی نەهیتاوه، هەر لە بەغدا مردوووه. خالی شەھید نەریمان فوناد مەستییه.

(۲) نانەبەرە: تۆتەبەرە، ئەسبایی خواردنی گەسەن یا دووان دەخرتە کەسەبەک یا پارچە قوماشتیکەوه، لای خۆمان بەزۆری (خاە یا بلووری) سپی بەگاردت؛ لە شێوەی چوارگۆشەدا.

(۳) تەوی کرد: بڕیگان - رێگاگەمان بڕی. وشەگە لە (طی)یەوه هاتوووه.



بەعەبدات دێیەکی (٦٠) مەلییە، بەلام لەچاو دێی خۆماندا شاره، دوو قوتابخانەى تیاپە، بەکتێکیان هێ تەنیا پیاویکە که کردوو یەتیەوه، هەموو ناو لە کانێیەکی بەرەو ژووری دێیە که دەخۆنەوه که بەلوولە ناسن بۆیان دێ.

لەوێ لەناو دار و درەختی سنەوبەردا، بەقەد ئەو شاخە جوانەوه دەستمان کرد بەناخواردن، لەوێ یادی شوانی کوردم کردەوه، شەشالەکەم دەرهێنا، بەرامبەر بە جوانی کردگار دەستم کرد بەگۆزانی وتن، هەندێ تەنگیشمان تەقاند، ئینجا بۆ ئیوارێ گەڕاینەوه.

١٩٣٢/١/٤ بۆ سەپینی لەتەک چەند کەستێکی تر بۆ (بەعەبدات و عێن عەرعار) هاتینەوه. لەسەر رێگای بەعەبدات و عێن عەرعاردا وێنەیکێ خۆمان لە بەرەدمی

هەیکەلی سەرداری کۆمەڵی میلیلی لوبنانی گرت؛ کابرا خەلکی بەعەبداتە، ناوی (نعیم لویکی) یە... خزمەکانی بەپارەى خۆیان ئەم هەیکەلەیان بۆ دروست کردوو... ئینجا سەیری پیشەکەوتنیان کە!!

نیو سەعاتە رێبەک لە بەعەبدات دوورکەوتینەوه ئینجا گەشتینە (عێن عەرعار). عێن عەرعار چاوەیەکی گەورەپە بەقەد شاخەکەوه هەرچوار لای دار و دەوونە، ناوەکەى بەلوولە براوه بۆ بەعەبدات... چاوەندەنازێکی جوانی هەپە، لەوێ چێشتەنگاومان کرد. دیسانەوه دەستم کردەوه بەشەشال لێدان،



هاورێکانم یەجگار دلخۆش بوون... لەوێدا ئەم وێنە جوانەمان بەوێنەرەکەى خۆم گرت.

خوێندنەوه: لەم ناوەدا پێنج چیرۆکی ئینگلیزیم خوێندەوه، بەتەواوەتی لە هەموو سەرە و کارێکی گەبشتم، کەلکێکی گەورەم لێیان دەستکەوت. میستەر ناش یەک چیرۆکی دابوومن بەلام من پێنجم پەیداکرد و خوێندەوه؛ چیرۆکەکان بۆ مندال دانرابوون، هەریەکە ٣٠-٣٢ لاپەرەیکێ بچسووک بوون، هەمووشی باسی جنۆکە و شتی سەیر سەیر بوون. کەچی لای ئێسە ئەم هەموو چیرۆکە هەپە کە دایکمان بۆمان دەکا فرێمان داووتە ئەوولاوه دەلێن بۆ مندال ناش!

زۆر حەزم لێ کردن، لەبەر ئەوه نیاسزم کردوو لەم هاوینەدا بێسانگۆرمە سەر کوردی، تا خوێندەوارهکانمان

تیی بگمن که خه لکی نهمه بیان هه به و که لکی لی وهرده گرن. نازی پیوه ده کمن، نو انیش نو هه مسوو
چیرۆکه کوردییه جوانانان بیان فری داوه ته لاره.

عوود: ژوو ره که مان که مانجهی تیدایه، فیفره - شمال-ی تیدایه، هه مووش پینج که سین، یه که ژووری
قوتابخانه که یه که (فمن) پشان بدات، من به دل حهز له موزیقه ده کمن^(۱)، باوه جود لیره دا نو دل کم که
به رامهر به ناو و سه وزایی و شاخ و داخ و مانگه شه و - چارونه ندازی بهری به بیانان و نیوشه وان و سر
له نیواران - به رامهر به مانه ده خرۆشن، ده شتی خۆی به ته رحن ده ریخا. له بهر نهوه به شمخال وازم نه هیتا،
عوود تیکم کری، هاو پیکانم یه کیتکیان فیرم ده کا.
نعمیش یه کیتکه له پۆزه خۆشه کانی سالی تازه، خوا پیرۆزی بکا.

(۱) مامۆستا باسی له هه مسوو شتی کردووه، تنیا له وهی که له هونری موسیقادا شاره زا به و هتا له سلیمانی
به شداری تیپی موسیقاشی کردووه: یه کم تیپی موسیقا له سلیمانی له ۱۹۲۶ دامه زرا، ناله تکان ۱۶
پارچه بون، قوتاییانی مه که ته یه کم ته میلییه کیان له مالی شیخ باباعلی پشان دا، به باره که ی
ناله تکانیان کری، نهمش ناوی به شداری نو تیپن له گدل ناله تکانیان:

۱- شاکر فه تاح: کلارینت

ب- صالح علی: ترامپت

ج- فوناد قهفتان: دهوژل

د- نه محمدی میرزای عارف: هۆژن... هتد.

(بۆ زیاتر برهانه: نه که ره می محمودی سالی ره شه، شاری سلیمانی، به رگی دوو ۱۹۸۹ به غدا، ل. ۴۳۶).
جا نهمه پشانی ده دات که مامۆستا له بواری موسیقاشدا شاره زا بووه و چالاکی نواندووه، که چی له
یادنامه کانی سه رده می مندالیدا یا کووینی... هه یج باسیان ناکات، له لایه کی ترهوه مامۆستا (عوسمان
شاربازتری) ده باره ی جوولانه وهی هونری موسیقا له سلیمانی چاویتکهوتنکی کردووه... باسه که ده لی:
ده مبدولوا حید کوری حاجی مستفا ۱۸۸۶-۱۹۷۳ که له سلیمانی له دایک بووه، نه فه رتیکی موسیقای
عوسمانیه کان بوو، دوایی هاتوه سلیمانی، تیپنکی له سه ر نۆته ی تازه دامه زرا ند. له مالی خواجه نه فه ندی
نیزیک مرگهوتی گه وره: به یجا قوتاییه کی هه بووه. له وانه شاکر فه تاح، ره فیق چالاک... تینگلیزه کان تیکیان
دا، جا دوایی دیته سه ر قه کانی مامۆستا:

مامۆستا شاکر فه تاح ده لی: نو تیپه سالی ۱۹۲۶-۱۹۲۷ بوو، که شانۆگه ری نیرۆن پینشکمش کرا، به ری
پاره کوژکرایه وه، چهند نامهرتیکی هه وایی موسیقای پین کرا، مامۆستا عمبدولوا حید حاجی مستفا فیرتی
ده گردین: که له و پۆزه دا موسیقاییان عه یب بوو، به لام من یه که مین که ستیک بووه چورمه تیپی موسیقاره و
ناله تی - کوژنیت قرنا ته - م ده ستدایه که فیریم، له نندامانی نو تیپه: ره حیم که ریم، ره مزی قه زاز، جه مال و
جه لال مه جید، فانیق زیورم - به ختیار شاعیر. پریم: نه ی ره فیق چالاک؟

وتی: نه خیر نه و هاو ته مه می نیشه نه بوو. ل: ۱۴۰-۱۴۱ - بۆ زیاتر برهانه: اکاروانی ۱۷۸۴-۱۹۸۴ ی
موسیقا و گزوانی له سلیمانی - عوسمان شاربازتری - پۆشپیری نو، ژماره ۱۰۶ سالی ۱۹۸۵ به غدا).

نیمروز قوتابخانه کمان گرایهوه، من له کووزی^(۱) پینجه مام. بهئینگلیزی دهخوتین، مامۆستاگانمان چواریان نینگلیز، نموانی تریان سوریهیین. نهمسال له لهندهنوهه پرسیارمان لئ دهکری^(۲).

میان لهگهله ده کهمی ترده خستۆته پایزی که خۆم تاقی بکه موهه. پینج تهرج درسم وهرگرتوه:

۱- ریازیات، حساب، هندسه، جبر.

۲- نینگلیزی: بههموو لق و پۆتیکي بهرز و نهویهوه.

۳- عهرهبی: بهلام هر تهرجومه.

۴- فیزیاء: بههموو کهرتیکهوه.

۵- کیمیا: کیمیا Oldham

خواجهلناگری سهر مامۆستا کمان و نموانی تریش له نینگلیزیدا زۆر لهگهلمان خهریکن. بهتایبهت نووسین و ههلبهستن.

(میسهر ناش) له سن شت که بۆ ئینشا دابووین پهکتیکان نهمههوه: باسی نهو شتانه بکه که لهناو سالی ۱۹۵۰ و سالی ۲۰۰۰ دا داههتیرین.

منیش نهمهه بهشتیکی زۆر خوش هاتهپیش لهبهر نهوه ههچیانم نهنوسی نهمه نهین.

ناش که خوتنیدهویه گهلی چاکیتی و خوشیتی (شته داهتراوهگانی) پیشاندا، بهلام گوتی: له تاقیکردنهوهدا ناگات له خۆت بئ قسه که معخهره ناو دوو کههوه. هر لهخۆتهوه قهیان لئ بکه.

چونکه من بیرهکهه و ا پیشان دابوو که دوو کهمن (رۆسته م و پارام)، له کوردستانهوه به فرۆکه پهک که بهنهلهکتریک دهروا بهشش سهعات دهگهمنه (نیویۆرک). خواردنیان بۆ نهو رۆژه درۆژه (سی دهنک چیتش دهین)، له رۆی که به سهر بۆدایینتا^(۳) تیههز دهین، دهبین هاورنه. کهچی به مهکینه باران له ناسمان دههتینه بوون.

لهناو دهرای نهتلاتیکدا چهند کهمنیک دهبین به رووتی بهپیشه بهسهر ناوهکهوه یاری دهکهن، پیتاوتیکی کهشتی ناساییان له پندایه، له ژئیربانهوه له بنی دهرباکهدا کۆشکیک ههیه خهلهک که له نهمهریکا و نهوروپاوه دتین لهوئ لادههتن.

پاشان نزیک به نهمهریکا به ناوچهی (پاپۆزه ژئیر ناوینهی)^(۴) نهمهریکا دهگمن، که نهویش خانوویهکی کهورهیه له بنکی دهرواوه.

(۱) کووز: پۆل، وشکه تورکیه بۆ (بمش، قسم)یش بهکاردی.

(۲) مهبستی نهویه: پرسیارهگانیان له لهندهنوهه دتت.

(۳) بۆدایت: پایتمختی ولاتی مهبهرستان- ههنگاریابه.

(۴) تحت البحر

له نیرویژگ بهناسمانهوه خانووی (شیر و پاشا) ^{۱۱۱} دهبین که له لایهن (حکومهتی یهکیبوهی کوردستان - United state of kurdistan) هوه تیراوه تا فهنی خانوو دروستکردنی کورد لهو (وینهگاه - معرضای عالمهدها پیشان بدها).

که دادهبزن، دهچن لهو لسه چلکنهیان بهتیشکی رۆژ که بهسایهی مهکینهیهکهوه رای لن دهکری پیاو پاک بکاتهوه، له خانوویهکی شووشهدها خۆیان پاک دهکهنهوه. چای لهو رۆژهیان بهسایهی (پرتیزی تیشکی رۆژ)هوه دهکولینن.

لهو شهوه له ههموو ئهمریکادا زهماوهندی یادکردنهوهی (ئهدهیژن) دهبن. له ناسماندا پهردهیهکی سینهمایی گهوره بهسایهی غازهوه دروست دهکری، وینهی سی دوروی تیا دهییرن.

که پیاو لئی تیک دهچی بزانی ئهمه سینهمایه یاخود پیایو راستهقیهنه لهویندا یاری دهکهن. سینهماکه ئهمنهده گهوره دهبن ههموو ئهمریکای ژوروو چاویان لن دهبن.

بهیانی (بارامیان) له رۆژنامهی قسهکهردا ههوال دهخوتیتتهوه، لهگهله وینهکها (میردنی) بهتهلهفۆنی وینهگر قسه دهکا. کووهکهای (هزمهر) بانگ دهکهن، خۆی پیشان دهدها، کووهکهای گوئی له جوولانهوه و گۆزانی باوکی دهبن، ههتاوهکو چاوی لهو پۆله مهلانهوه دهبن که بهناسمانهوه دهبن؛ بهباوکی دهلن؛ بابه بهبالهکانتتهوه بفره نهوانه مهلن. له بیرت نهچن لهگهله ئهوه مهلانهدها (نوسراوهیهکی گۆزانی قسهکهردم) بۆ بیئنی.

نیسته خوا ناگادارت بین بفره، بهلام بهیانی چیتتهنگار نان ناخۆم ههتا تۆ نهیهیتتهوه ^{۱۱۲}.

(۱) لهو خانووه له کوردستانهوه گوتزارهوه ئهمریکا.

(۲) ئهم حۆزه نووسینه پیشینی نامتزی مامۆستا، پراوپهر چیرۆکیکی بییری زانستییه (الحیال العلی) که لهو سهردهمهدها ناوا پیشینی داهاتنی لهو جۆره ژانهای له نیوان سالانی ۱۹۵۰-۲۰۰۰دا کردوه؛ کورتکردنوهی ماوهی نیوان کوردستان و نیویژگ بۆ شش سهعات، بارانی دستکرد، خلیکان بهسر ناردا، که نیستا وهرزیشکی باری بهریلاوه؛ ژیان لهژیر دهریدا، حکومهتی یهکیبوی کوردستان - ههرچهنده حکومهتهکه یهکیبوی نییها بهلام بهشینی خهونهکهای ههر هاتۆتهدی، بهکارهینانی تیشکی خۆر وهک رزه یا بۆ چارسههرگردن، سالوهگهری نهدیژن، پهردی سینما یا (شاشه)یهک که وینهکان سن دوروی (الابهاد الشلات)یان ههبن که نهوه وینهی بهرجسته (مجسم)ه نیستا ههیه، رۆژنامهی قسهکهرد و چۆن یارام باوکی نیا دهبین و ههروا باوکیشی که دهقاردهق ئهمه (نهنترنیت)ای نهمرۆیه، (نوسراوهی گۆزانی قسهکهرد) که پیشینییه بۆ (سیدی گاسیت)ای نیستا.

بهپراستی بهم بهرههمی مامۆستا که بهداخهوه ههر لیتهدها باسی دهکات و دهقهکهم لهناو کتیبهکانیدا چاو بین نهکوت، ددهوانین دایننیه بهیهکهم چیرۆکنوسیتیکی کورد که له بواری بییری زانستیدا نووسیه و رۆزیهی بۆچونهکانیشی نهمرۆ هاتۆنهته دی.

کۆمەڵە خوشخوانیی کوردی

لەم رۆژاندا لەلایەن بڕایەکۆمەڵە خوشخوانییی موسەفا بەگی کوردی (م بۆ هات). نەمەش وەک بڕاکی (نالی) لەلایەن (کوردی و مەروانی) یەو (موسەفا زەکی سانیب و تاهیر بەهەجەت) یەو، دوو کوردی لاوەو، لە چاپ دراو، نەم دووانە لە هەموو لایەکۆمەڵە خوشخوانی کورد کۆ دەکەنەو، مەن هەندیکم نالی هەندیکم کوردی و بەشتیکی گەورەیی سالم بۆ ناردن. لەلایەن چەند لاوێکی کوردی تریشەو یاریدەیان دراو، وایان نیازە بەرە بەرە هەرچی خوشخوانیییەکی کوردی کۆتە لە چایی بەدن... خوا ناگاداریان کا.

زھور شوێر ۱۹۳۲/۱/۳۰

دەمێک بوو بەناوای هەناسەیکۆمەڵە پۆژ ناو جەرگی ناسمان بکاتەو، هەفتەیک بەلکو زۆرتریش باران چاری لێک نەناو، نێرە شەمەبە ئەوا ناواتمان هاتەدی، سەر و پۆتەلاکی درەختەکان زۆرین بوو. ناسمان و دەریا شین دەکەنەو، هەموو شتێ لە شوێنی خۆیایە. سبەینێ یەک شەمەبە، خۆش یی یا ناخۆش یی، نابێ بچینە دەروەه چونکی رۆژی (سەر ژماردنێ لوینانە). کەواتە نەم رۆژە خۆشە لە دەست بچن؟ نەم پیتە^۱ بەبیری هەموو قوتابییەکی وریادا دەهات، هەر ئەوەندەمان زانی دوو نۆتۆمبیلمان هینا و سواربووین. لە خوشیانا بەپیتۆه راوەستاین، ئەوەندە گۆزانیان وت هەتا ئەو نیو سەعاتە تێپەری، کەشتینە (زھور شوێر)^۲، بەلام چی؟ نەمەبە دلی هەموو کوردیکی بۆ دیتە خرۆش، دیتەکە بەسەر تەرەقە سەری شاخیکۆمەڵە بەم دیوا دەروانی هەتا چارت بێ دەکا شاخ و شیر و دارستان و دیھاتە، بەو دیویشا دەروانی بەسەر بەیرووت و دیھاتەکانی، دەریا و پاپۆزەکانی... بەردەست نەتلمەن بەدەرەختی سەو بەر، دوو ناسمان پیتکۆمەڵە نووساون^۳، کە ناوێ دەدەینەو، مەلایەک دەبینی سەرسپی خانووەکانی زھور شوێر، کیژ و کۆری برۆمانا -نیمە- خال خالی کردووە.

قەد مەرسە ئەو دەمەمان بە چ تەرحێ رابواردووە، لیت ناشارەموه ناتەواوی (ناو و سەوزایی) کە دەمێک بوو جێگیر ببوو نیستە لاچوو، پرووی جوان، پەری روو بەکراس و کلۆجەیی ئالی و والاوہ کچە لوینانی بەو دەستە ناسکانەیان ئەو بەفرە زیجۆنەیان^۴ تۆبەلە دەکرد (بەرستی زیو بەلای یاقووتەوہ جوانە). بەدەم زەردەخەنەیان بۆ دەکردین، بەچاو کیشیان دەکردین، بەدەستیش تۆلەیی چەند سالی رەگەزی جوانیان لێ دەسەندینەو.

- (۱) پیت: لێرەدا مەبەستی (قەسە یا بێرۆکە) یە، نەک بەوانای نەمرۆکە بۆ (مرف) بەکار دەھێنن.
- (۲) ھاوینەھەرارتکە لە باکووری رۆژھەلاتی برۆماناوە لەسەر (نەر الکلب) ناوہەمش (ظھور شوێر) لە دەشتاییەکانی ناوہەوی لویناندا.
- (۳) دوو ناسمان پیتکۆمەڵە نووساون: ناسمان و دەریا کە لەو دامینەوہ لێیانەوہ دیاربوہ.
- (۴) زیجۆن: وەک زیو، چواندوویەنی بەزیو (زبۆن).

ئىنجا ورد بەرەو: لە رۆژدا خۆشەويستی، لە ناسماندا خۆشەويستی لە دەريادا لە هەرزايیدا لە بەفر لە جوانیدا، لەمانە لە هەموويدا هەر خۆشەويستی و دەردەکەوئ.

هاورپتیکانم زۆريان هیشتا بەفریان چاو پین نەکەوتیوو، شەرە بەفریان دەکرد، ئىنجا من -کورديک- بێتە پيش چاوت، سەرئىچى بەدە چۆن نازايەتیی کوردایەتی دیتە جۆش، بە چ تەرحیک شەرە بەفریان لەگەڵدا دەکا!!

جەژن

مانگی رۆژوو تەواو بوو، جەژن هات. لە هەموو لایەکەو ناردنی جەژننامە دەس پین کرا، لە پيشدا باران و بەفرتیکى زۆر باری، سەرمايەکی بيشومار دەستی پین کرد.

بەلام کە جەژن هات ئەوانە هيجى نەمان، رۆژ دەستی کرد بەهەلاتن، بەلام بەراستی جەژنی کورد نەبوو، دەبوو لە بریتی جەژننامە (پرسەنامە) بنوسرايە.

لە راستيشدا ئەمە رووی دا: قوتابییە کوردەکان کە کوردی کوردپەرور پيشان دەدەن بەهيج کلۆچن بەجەژنیان نەدەزانی.

هەر وەکو لە پاردا يەک کەس جەژنە پيرۆزەي لە کەس نەکرد نەماليش لەسەر ئەو پيشەويیە لە سەدا نەوێد و نۆيان بەرپوتەچوون^{١١١}، ئەو لە سەدا يەکش لەبەر ناگاداری نەبوونی قوتابییە کە بوو.

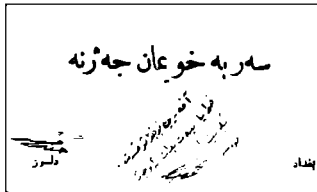
لەناو ئەو لە سەدا يەکە چەند کەستیکى تيابوو جەژننامەيان ناردبوو بەلام پيشتیکى جوان بوو؛ نەوێدە جوان بوو نەوێدەپيش کاربەگر بوو، چونکە لە دلتیکى وريا کارتتیکراووە هاتبوو دەری.

شتى وا خۆشە، چونکى بەسايەي رۆژتیکى واو، بىرتیکى پيرۆز، گىانتیکى شيرين لەناو نەوێ رۆستەمى زالدا بلاووەکاتەو، لەبەر شيرینی، چوارچتووبەکم لەم نامەيەدا بۆ جياکرەووە.

مايەو خۆم؛ پارم بەناخۆشى رابوارد. لەبەر ئەو بۆ کەس نەناردبوو، پلاری مەلاکانم گەلنی تى گيرا!

(١) نەم جەژن نەکردنەي قوتابییە کوردەکانى ئەو کاتە بەهۆی لە دل دەرنەچوونی يادی رابەرنەکەي ٦١ نەيلوولی ١٩٣٠ بەرەورکى سەراي سلیمانییە کە حکومەت دەستیکى زالمانی وەشانە و چەند کەستیکى کوشت و بریندار کرد و دەیانیش لە گرتووخانەکاندا توند کرد.

لە راستيشدا نەو يەکم جار بوو کە دەسەلاتتیکى بیانی لە شاردا ناوا بەرەقی مامەلە لەگەل خەلکەکەدا بەکات و توندتيری بەکاربێتن، بۆیە سام و ناسەواری خەمناکی هەتا چەند سالتیکيش دوای نەو لە مینشکى خەلکەکەدا هەر بەرجمستەبوو، دیارە لەگەل بەرەو پيشەووە چوونی رۆژگار چنگالی تیز و رەشى داگیرکەر زیاتر لە جەستەي گەلەکەمان دەجەقی و دەستی زیاتر دەچوو بەخوینى رۆلەکاندا، هەتا رادەي ئەمە گەيشتە تەفرۆتوناکردنی هەزاران بارزانی و نەفەل و گازى ژارلووی رشتن بەسەر شار و لادیندا!!



«خاوێن نەم کارته (حاجی فەرەج بەگزاده) باوکی مامۆستا حامید فەرەجە خاوێنی
(الف با) کوردی بۆ مندالان و نەفسەری پۆلیس کەرم زەنده»

قاچمی نەشکاند بەلام دلمی شکاند. نەمک من هەموومان لە (گاور لایان کەمتر بووین)^{١١}، دیاره باوک و خزمانیشمان کە لەو بیرەدان بەچەندان سەرشکێنەیان کردین. بەلام لەبەر ئەوەی لەم دەمەدا هێجمان بۆ ناکرێ بەین یاری دەدانی ئەو تەرحانە یاخود کە هێج نەین بیتلن بکۆشین، بۆ ئەوانەمی کە بییری دەمی (١١٠٠) پاش مەسیحیان هەبە^{١٢}، جەژن نامەمان نارد، بەلام بۆ کوردان یان نا، یان پەرسەنامە!!

کورد و کوردستان ١٩٣٢/٢/٢٨

لەم رۆژەدا لەلایەن هاورێنەکی دلسۆزمەوه (کورد و کوردستان) م بۆ هات... بەراستی مێژوویەکی زۆر کەلکدارە. (نەمین زەکی بەگ) وەزیری پێگاوێبانی عێراقی نووسیبووەتی.

بەتەر وای باسی کوردی تێدا یە، لە حەلێکەوه (نادر شاه) هاتۆتە سەر تەخت تا ئێمە. جگە لەوه باسی (زمان، پەوشت و کۆمەل و پۆژنامان، خێلاتی کورد) دەکا، نەمە دوو هەین جزمی (مێژووه گەوره کەیدی) جزمیتکی یار لە چاپ دا. ئەم مێژووهی لە نووسراوانی چەند زمانیکێ پۆژناوا و پۆژههلات، لە (٢٥٠) سەرچاوه دەر هێناوه، لە دواییه کەیدا ژبانی خۆشی تیا نووسیهوه.

خاوێنی ئەم مێژووه یەکتیکە لە هەرە کورده زیرەک و بەکاره کانی کۆن. لەگەڵ ئەو مەشدا لە (٦٠) سال تێپەری کردووه، هێشتا بۆ هاوزمانه کانی خۆی دەکۆشێ. ئەم یەکمە چاپی (هەر ووه کو لەوی تێرشدا کردی) داوه بەیانەمی سەرکەوتن، دوو سێ مێژووی تێرش بە دەستەوه یە، خوا سەری بخا، یەکتیکی وا لە کورد کەم نەکاتەوه.

- (١) نەمە ئەو مشتومره درده خات کە لە نێوان خۆتێدهوار و قوتاییه کاندا لەلایەک و چینی پیاوانی نایین و باوکان و دایکان لەلایەکی تر، کە دیاره بەرای ئەوان جەژن جەژنی موسولسانانە و نایین ئەو رووداوانە کار بکاتە سەر بەشداری نەکردنی، هەرچی بەری لاو و تازەکانیشە کوردا یەتی لەلایەن زۆر پیرۆزتر بووه لە جەژنکردن و خۆشی بیساندن، بەلام لەو لاشمۆه مێژەزمەمی داگیرکەر بەسەر ولاتدا داسە پێتاروه.
- (٢) زیاده ژبیهه کە بۆ ناوانانی ئەو مە کۆن و کۆنە پەرسان.

نامیدهک

من لیتره کهمم رۆژنامه دهست دهکەوئێ که باسی کوردی تیا بخۆیتنمەوه. لەبەر ئەوه داوا له هاوڕێ کوردهکانم دهکەم ناگادارم بکەن.

له ١٩٣٢/٢/٣١ نامەیهکم بۆ هاتوه. بەکورتی ئەمەتا: (شیخ مەحمود بێن دەنگه، بەلام ٤٠ رۆژ لەمەوپێش - جافەر سولتانی هەورامانی - لەگەڵ نێراندا تیکچوووه. سەرشکەوت بەلام له هەردوولاوه - عێراق و نێران - زۆریان بۆ هێنا، ناچار خۆی دا بە دەست عێراقوه، نێر نازانم چی لێ دهکەن)^{١١}.

دیسانەوه دەلی: «هزیکێ مانگ و نیوتیکیش لەمەو پیش - شیخی بارزان و لەشکری عێراق - تیک هەلچوون، شیخی بارزان عەسکەریکی زۆری کوشت، چەند مەترەلۆزێکی لێ داگیرکردن. عێراق ناچار ناشی کردوه نیتە له شۆتی خۆیا دانیشتوه هیچ ناکا)^{١٢}.

١٩٣٢/٢/٣١

برای راستەقینەت/ مەلا موحەممەد
قوتابی دارولوعەلیسین - بەغدا

هەیدەری ١٩٣٢/٢/٣٠

نەم کسره کوردی هەولێره، ناوی سولهیمان داوده کورپی نیسراھیم بەگی حەیدەرپیه له خانەواده بەناویانگەکانی کوردن. باپیری ئەمە سەرداری (یانە سەرکەوتن)ی نێتای کورد بوو، پێزار مرد^{١٣}. ئەمیش وەک من قوتابییەکه لیتره، ئەم شەمەیه نومایشی سالانە یاریکردن بوو. سولهیمان له زۆریا

(١) هەر لەم بارهیموه (ژێبان) له ژماره (٣٠٥) ی ١٩٣١/١٢/٢٤ دەنووسن: «حکومەتی عێراق دوو سهریه عەسکەری برده حدودی عێراق بۆ ئەوی جەفر سلطان له حدود خۆی ئەشارتەوه، نیتاکه وضعی خرابه لهوێ، محاصره کراوه لەلایەن حکومەتی ایرانمۆه

سەبارەت بەسلیمانیش، ئەمە دەقی بیرووسکەبەگی (متصرفیه)تە بۆ وەزارەتی داخڵیه: «الناس أخذوا بمزاولة أعمالهم، الحاله جيدة، الناس عرفت محاولات المشايخين وصارت تقتضهم.

متصرف السليمانية/ الداخلية، رقم البرقية ٩١٥٦، ١٦ تموز ١٩٣١.

دیاره ئەمە دواي تەسلیبوونی شیخ مەحمود و دوورخستەوه ئەنی بۆ خوارووی عێراق.

(٢) راپەریش یەکمێ بارزانە. له ١٩٣١/١٢/٩ وە له شەری (بەرقی بەگ)ادا هەشتا بارزانی توانیان هێزێکی عەسکەری حکومەت بیهزێن و ١٢٦ لاشەیان له مەیدانی شەڕەکهدا جێهێشت، بەرامبەر (٥) شەهید له کوردهکان. شەڕەکه بەسەرگردایەتی مستەفا بارزانی نەمر بووه.

(٣) شیخ الاسلام عسانی: نیسراھیم ئەفەندی نەلەهیدەری له ٣٠ مایسی ١٩٣٠ دواي ناهەنگی کردەمو یانە سەرکەوتن له بەغدا هەلبێتێرا بەیەکم سەرۆکی یانەکه. داود حەیدەری کورپی له ١٩٣١/٤/٣ هەلبێتێردا بەئەندامی دەستی بەرتۆبەری یانە.

به‌ی‌ک‌م‌ د‌ر‌چ‌و‌و‌. ل‌م‌ب‌ر‌ ن‌م‌و‌ه‌ ن‌ی‌ش‌ان‌ه‌ی‌ک‌ی‌ ن‌ی‌و‌چ‌ه‌ ز‌ی‌و‌ن‌ه‌ -ک‌ا‌ب‌ر‌ا‌ی‌ک‌ی‌ د‌ان‌ی‌ش‌ت‌و‌- ی‌ان‌ ی‌ن‌ ب‌ه‌خ‌ش‌ی‌.
ک‌ه‌ ه‌ا‌ت‌ه‌و‌ه‌ ب‌ر‌و‌م‌ان‌ا‌ -ن‌اش‌- ل‌ه‌ن‌ا‌و‌ ه‌م‌و‌و‌ ق‌و‌ت‌ا‌ب‌ی‌ب‌ه‌ک‌ان‌د‌ا‌ ن‌ا‌ز‌ای‌ت‌ه‌ی‌ ح‌م‌ی‌د‌ه‌ری‌ پ‌ی‌ش‌ان‌ د‌ا‌.

ن‌ه‌ر‌و‌ل‌ک‌ه‌ل‌ب‌ ۱۹۳۲/۳/۱



ب‌ه‌ی‌ان‌ی‌ ز‌و‌و‌ ه‌م‌و‌و‌ خ‌و‌م‌ان‌ ر‌ی‌ک‌خ‌س‌ت‌، ن‌ز‌ی‌ک‌ی‌ (۶۰)
ق‌و‌ت‌ا‌ب‌ی‌ب‌ه‌ک‌ ب‌ر‌ژ‌ی‌ن‌ ب‌ز‌ ن‌ه‌ر‌و‌ل‌ک‌ه‌ل‌ب‌^(۱). ب‌و‌و‌ی‌ن‌ ب‌ه‌د‌و‌و‌
د‌ه‌س‌ت‌ه‌و‌ه‌، د‌ه‌س‌ت‌ه‌ی‌ک‌م‌ان‌ ب‌ز‌ س‌ر‌چ‌ا‌و‌ه‌ک‌ه‌ی‌، د‌ه‌س‌ت‌ه‌ی‌ک‌ی‌ش‌م‌ان‌
ر‌ژ‌ی‌ن‌گ‌ه‌ک‌ه‌ی‌، م‌ن‌ ل‌ه‌ ه‌ی‌ د‌و‌و‌ه‌م‌د‌ا‌ ب‌و‌و‌م‌، ب‌ه‌ی‌ن‌ ب‌ه‌س‌ن‌ س‌ه‌ع‌ات‌
ک‌ه‌ی‌ش‌ت‌ی‌ن‌، ن‌م‌و‌ل‌ا‌ ل‌ه‌ پ‌اش‌ ۶،۵ س‌ه‌ع‌ات‌ ن‌ی‌ن‌ج‌ا‌ ک‌ه‌ی‌ش‌ت‌ن‌ه‌
ن‌ی‌ت‌م‌ه‌.

ب‌ه‌ر‌ا‌س‌ت‌ی‌ ت‌ه‌م‌اش‌ا‌گ‌ا‌ه‌ک‌ه‌ی‌ خ‌و‌ش‌ ب‌و‌و‌. ن‌ز‌ی‌ک‌ی‌ ب‌ه‌د‌ه‌ر‌ی‌اک‌ه‌
ل‌ه‌ گ‌و‌ی‌ ز‌ت‌ی‌ب‌ه‌ک‌ه‌ چ‌ا‌خ‌ان‌ه‌ی‌ه‌ک‌ی‌ ی‌ه‌ج‌گ‌ار‌ ر‌ی‌ک‌و‌ی‌ت‌ی‌ک‌ی‌ ت‌ی‌د‌ا‌
د‌ر‌و‌س‌ت‌ ک‌ر‌ا‌ب‌و‌و‌، ل‌ه‌ ن‌ا‌و‌ه‌ر‌ا‌س‌ت‌ی‌ ن‌ا‌و‌م‌ال‌ی‌ ن‌و‌ت‌ی‌ل‌ه‌ک‌ه‌د‌ا‌ ح‌و‌ز‌ و‌
ف‌و‌ار‌ه‌ی‌ه‌ک‌ی‌ ی‌ه‌ج‌گ‌ار‌ ج‌و‌ان‌ و‌ ن‌ا‌ی‌ا‌ب‌ی‌ ت‌ی‌د‌ا‌ب‌و‌و‌.

ه‌م‌و‌و‌ ل‌ا‌ی‌ه‌ک‌ی‌ ب‌ه‌د‌ار‌ و‌ د‌ر‌د‌خ‌ت‌ د‌ا‌پ‌و‌ش‌ا‌ب‌و‌و‌، د‌و‌و‌ پ‌ر‌د‌ی‌ ل‌ی‌ن‌
ب‌و‌و‌، د‌و‌و‌ ل‌ا‌پ‌ه‌ر‌ه‌ ب‌ه‌ری‌^(۲) ح‌م‌ل‌ی‌ ن‌ا‌پ‌ل‌ی‌ز‌ن‌ی‌ س‌ت‌ی‌ب‌ه‌م‌ ج‌ه‌ن‌ه‌ر‌ال‌
(غ‌و‌ز‌و‌ری‌) ف‌ر‌ان‌س‌ز‌ی‌ ب‌ه‌ق‌ه‌د‌ی‌ ش‌ا‌خ‌ه‌ک‌ه‌و‌ه‌ د‌ی‌ی‌. و‌ه‌ک‌و‌ د‌ه‌ل‌ی‌ن‌
ن‌م‌و‌ د‌و‌و‌ ش‌ا‌خ‌ه‌ی‌ ک‌ه‌ ن‌ا‌و‌ه‌ک‌ه‌ی‌ ل‌ی‌ن‌ د‌ی‌ت‌ه‌ د‌ه‌ر‌ه‌ه‌ ج‌ی‌ت‌گ‌ای‌
ف‌ی‌ن‌ی‌ق‌ی‌ب‌ه‌ک‌ان‌ی‌ ک‌و‌ن‌ ب‌و‌و‌ه‌^(۳).

ب‌ر‌و‌م‌ی‌ه‌ ۱۹۳۲/۳/۲۴

ل‌ه‌ پ‌اش‌ ن‌و‌س‌ی‌ن‌ی‌ ن‌ا‌م‌ه‌ی‌ک‌ ب‌ه‌د‌و‌ای‌ (ع‌ه‌ب‌د‌و‌ل‌ق‌اد‌ر‌ ح‌ی‌ش‌م‌ه‌ت‌) د‌ا‌ ب‌ه‌ی‌ان‌ی‌ ز‌و‌و‌ ل‌ه‌ ب‌ه‌ی‌ر‌و‌ت‌ه‌و‌ه‌ ه‌ا‌ت‌ه‌ ک‌ن‌م‌،
ق‌و‌ت‌ا‌ب‌خ‌ان‌ه‌ک‌ه‌م‌ان‌ ت‌ی‌د‌ا‌ ن‌ه‌م‌ا‌ب‌و‌و‌، چ‌و‌ار‌ ک‌ه‌س‌ ن‌ه‌ی‌ن‌. ل‌م‌ب‌ر‌ ن‌م‌و‌ه‌ ی‌ه‌ج‌گ‌ار‌ س‌ه‌غ‌ل‌م‌ت‌ ب‌ی‌و‌و‌م‌، ک‌ه‌ ن‌م‌ ه‌ا‌و‌ر‌ی‌
ک‌ور‌د‌ه‌ خ‌و‌ش‌ه‌و‌ی‌س‌ت‌م‌ ه‌ات‌ ی‌ه‌ج‌گ‌ار‌ی‌ د‌ل‌م‌ ر‌و‌و‌ن‌ا‌ک‌ ب‌و‌و‌ه‌و‌ه‌، ه‌م‌ر‌ ت‌ا‌و‌ی‌ک‌ ب‌و‌و‌ ج‌لی‌ د‌ی‌د‌ه‌و‌ان‌ی‌م‌ ل‌م‌ب‌ر‌ ک‌ر‌د‌،
ت‌ر‌و‌ت‌ف‌ا‌ق‌ی‌ س‌ه‌ی‌ر‌ان‌م‌ ر‌ی‌ک‌خ‌س‌ت‌، ب‌ه‌خ‌و‌م‌ان‌ و‌ و‌ی‌ن‌ه‌گ‌ر‌ی‌ت‌ک‌ه‌و‌ه‌ ب‌ه‌ن‌ا‌و‌ ل‌ال‌ه‌ز‌ار‌ و‌ د‌ار‌ و‌ د‌ر‌ه‌خ‌س‌ت‌ه‌ س‌ه‌و‌ز‌ه‌ک‌ان‌ی‌

(۱) ن‌ه‌ر‌ ال‌ک‌ل‌ب‌: ن‌ا‌وی‌ ر‌و‌و‌ب‌ار‌ت‌ک‌ه‌ ل‌ه‌ ش‌ا‌خ‌ه‌ک‌ان‌ی‌ ن‌ا‌و‌ه‌ه‌ ر‌و‌و‌ه‌ و‌ ر‌ژ‌ژ‌ان‌ا‌و‌ا‌ ل‌ه‌ ب‌ا‌ک‌و‌وری‌ ب‌ه‌ی‌ر‌و‌ت‌ه‌و‌ه‌ د‌ه‌ر‌ژ‌ی‌ت‌ه‌ د‌ه‌ر‌ی‌ای‌
س‌ی‌ب‌ه‌ه‌و‌ه‌، ن‌م‌و‌ ش‌و‌ی‌ت‌ه‌ی‌ ن‌ه‌م‌ان‌ی‌ ب‌ز‌ چ‌و‌ی‌ن‌ ک‌ه‌و‌ت‌و‌ت‌ه‌ ب‌ا‌ک‌و‌وری‌ ر‌ژ‌ژ‌ان‌ا‌و‌ای‌ ب‌ر‌و‌م‌ان‌ا‌و‌ه‌.
(۲) ن‌م‌ د‌ه‌س‌ت‌ه‌و‌ا‌ژ‌ه‌ی‌ه‌: (د‌و‌و‌ ل‌ا‌پ‌ه‌ر‌ه‌ ب‌ه‌ری‌ ح‌م‌ل‌ی‌ ن‌ا‌پ‌ل‌ی‌ز‌ن‌ی‌ س‌ت‌ی‌ب‌ه‌م‌...) د‌ه‌ب‌و‌ ن‌ا‌و‌ا‌ ب‌و‌ا‌ی‌ه‌: د‌و‌و‌ ت‌اش‌ه‌ب‌ه‌ر‌دی‌ س‌ه‌ر‌د‌ه‌می‌
ن‌ا‌پ‌ل‌ی‌ز‌ن‌ی‌ س‌ت‌ی‌ب‌ه‌م‌...)

(۳) ل‌ه‌ (اط‌ل‌س‌ الع‌ال‌م‌) د‌ا‌ ن‌ه‌و‌ ش‌و‌ی‌ت‌ه‌ و‌ا‌ د‌ه‌س‌ت‌ی‌ش‌ان‌ ک‌ر‌ا‌و‌ه‌ ک‌ه‌ ج‌ی‌ت‌گ‌ای‌ ش‌و‌ی‌ت‌ه‌و‌اری‌ گ‌ر‌ی‌ک‌ی‌ و‌ ر‌م‌ان‌ی‌ب‌ه‌ک‌ان‌ه‌. ب‌ز‌
ز‌ی‌ات‌ر‌: اط‌ل‌س‌ الع‌ال‌م‌، م‌ج‌م‌وع‌ة‌ ا‌س‌ان‌ذ‌ة‌، م‌ک‌ت‌ب‌ة‌ ل‌ب‌ن‌ان‌، ط‌ب‌ع‌ة‌ ج‌د‌ی‌د‌ة‌، ب‌ی‌ر‌وت‌ ۱۹۹۸)

شاخه‌کافی برومانه‌دا ده‌ستان کرد به‌رۆین. زۆری بین نه‌چوو گه‌یشتینه دئی (برومیه)، هرچه‌نده سه‌رچاوه‌یه‌کمان دست نه‌کهوت له سه‌ری دانیشین به‌لام دهبه‌که نه‌مه‌نده خنجیلاسه بوو، نه‌مه‌ند ته‌ماشاکاهی جوانی هه‌بوو، له‌وی به‌ولاوه ئیتر جووله‌مان بۆ نه‌کرد له‌ناو گۆل و گه‌لا و سه‌روزاییدا، له‌بن دره‌ختی گۆنا گوندا، به‌قه‌ده به‌ریدیکی زله‌وه له‌سه‌ر چیه‌مه‌نیکی نه‌رمونۆل هه‌وارمان دامه‌زراند. به‌راستی جیتی پیاوه‌تی بوو که ژنیک له‌یه‌کن له‌و مالانه‌هاته ده‌روهه، رۆژباشی له‌که‌لدا کردین مه‌نجه‌لیک ناوی پاکیشی داینن. هه‌تاکو نه‌مه‌نده شیرین کرداروو ده‌یگرت ده‌ین ئیته‌ چا لیره‌ به‌خۆنه‌وه. ناوه‌م هینا، له‌و کاته‌دا هاوڕیکه‌م خه‌ریکی ناگرکردنه‌وه بوو، چایه‌کمان لێ لێنا که تاقه‌تاقان کرد نینجا ده‌ستان کرد به‌گۆزانی کوودی و تن، تاویک نه‌و گۆزانی ده‌وت تاویکیش من ششالم بۆ لیده‌دا. به‌راستی ته‌ماشاکه‌ه هه‌ر شتیکی تری ده‌ویست ته‌واو بین: ناو و سه‌روزاییمان هه‌بوو^{۱۱}... به‌لام ده‌نگی ششالم نه‌مه‌نده کاریگه‌ر بوو له‌که‌ل نه‌و ره‌شه‌با و ساردیبه‌شدا سه‌ن چوار په‌ری ووری برومییه‌ی له‌ لانه‌ کرده‌ ده‌روه‌ه. هرچه‌نده خۆیان له‌ ئیته‌ نه‌گه‌یاند به‌لام له‌ دووری په‌نجما هه‌نگاویشه‌وه به‌ته‌واوه‌تی دیاریبوو که نه‌و ناوازه‌ کوودیبه‌ شیرینه‌ کاری تیکردوون: هه‌لده‌په‌رین، راده‌په‌رین، هه‌رایان ده‌کرد، په‌روویان ده‌گه‌رته‌ یه‌ک، له‌ کووتی بیه‌مه‌وه خۆشیان له‌ نه‌ندازه‌ چوووه‌ ده‌روه‌ه.

نافان خوارد. هه‌ندئێ گۆزانی و ششالی ترمان لێدا، تۆزیک باسی (اکورد)مان له‌ نووسراوی کابرایه‌کی کلدانیدا (که هه‌ولێ بۆ سه‌ره‌خۆیی گاره‌گانی مووسلی داوه)^{۱۲} خۆتنده‌وه، چایه‌کی ترمان بۆ

(۱) مامۆستا مه‌به‌ستی له (الوجه الحسنه)، شاعیری عه‌ره‌ب که ده‌لێ:

ثلاث يذهب من القلب الحسن

الماء والخضراء والوجه الحسن:

هه‌ر نه‌مه‌ له‌لاین مامۆستا مه‌لا سه‌بید موختار سه‌بید عطاوه‌ گه‌وه‌ به‌کوودی:

سه‌ن شه‌ت لابه‌ری خه‌می نینانه

ناوی رووبه‌ر و سه‌ه‌زه‌ی هه‌ردانه

سه‌ن هه‌ه‌ له‌ هه‌مه‌سوان که گه‌رنه‌گه‌ره

ته‌ماشای زولف و روومه‌تی جهرانه

نه‌مه‌ دوو دتبه‌ شه‌رده له‌ مامۆستا (فاروق رسول یه‌حیا اووه‌ وه‌رگه‌رت).

(۲) مه‌به‌ستی به‌طه‌ره‌ریک (مارشه‌معون نیشای)یه‌ که به‌دنه‌ی نینگلیزه‌کان رابه‌رایه‌تی نه‌سپه‌ره‌گانی ده‌کرد له‌ پیتاوی دامه‌زراندنی حکومه‌تیکی سه‌ره‌خۆ بۆیان له‌ مووسل و هه‌رلێردا، بۆ نه‌ممه‌ش نینگلیز کاری ده‌کرد بۆ نیشه‌جێکردنی دیان و نه‌سپه‌ره‌گانی هه‌کاری که له‌ دیالی نۆردوگای بۆ کردبوونه‌وه له‌ ده‌قه‌ره‌گانی مووسل و بارزان. هه‌تا هیتیکیشی بۆ دروست کردبوون به‌ناوی (لیفی) په‌وه. ده‌لی هه‌راکه‌ی نابێ ۱۹۴۳ له‌ ده‌وک و سیتیل حکومه‌ته‌که‌ی ره‌شه‌د عالی گه‌یلانی به‌پیتی باسه‌یه‌کی تایه‌ت مارشه‌معون و مال و مندالی له‌ عیتراق ده‌کردنه‌ ده‌روه‌ه و هه‌تا ره‌گه‌زنامه‌ی عیتراقیشیان لێ سه‌ندنه‌وه... دوا جار چووئه‌ نهمریکا و له‌وی نیشه‌جی بوو هه‌تا کۆچی دواپی کرد.

لینا، نیتر خوشی لسه‌ر خوشی بوو. به‌لام باره‌ش و هور و ترسی باران لهو جینگا خوشی هه‌لکه‌ندین، هه‌تاکو بهوش وازی نه‌هنتا، نهو وینه‌یی که له‌به‌ر ده‌رکی ماله‌کمی ژنه‌کمی له پتیشه‌وه باسمان کرد، گرتمان، باشی ده‌رنه‌هنتا. تینکی دا.

هاتینه‌وه برومانا، گه‌لن عودمان لیدا، یاریان کرد، خو قسه‌ی خوشیش هه‌تا نزیک‌ی نیوه‌شه له‌گه‌ل نهو برا نازداره‌مدا درتزی به‌ست.

بیروت ۱۹۳۲/۳/۲۵

به‌یانی به‌خوشی چونم له‌گه‌ل (میس‌تر ناش) دا کرد، خوتمان ناماده کرد. هه‌ردو کمان چووینه (جامعه‌ی نهمریکان)، نهو رۆژمان له بیروت رابوارد. له‌م رۆژده‌دا خوتمان ناماده‌ی سه‌یران‌تیک‌ی گه‌وره کرد: بچین بۆ شام به‌عه‌له‌به‌گ، تهرابولوس، بیتنه‌وه بیروت.

شام ۱۹۳۲/۳/۲۶

به‌یانی سواری نۆتۆمبیل بووین، به‌لام شمه‌سه‌بارانه و بایه‌کی توندی هه‌بوو، هه‌ر نه‌وه‌نده‌مان خوش بوو گه‌یشتینه (عالیه) ^{۱۱۱} نیتر به‌ت‌رحیتک کردیه تم و هه‌لم پیاو ژیر پیتی خوی نه‌ده‌بینی، نۆتۆمبیل لیخوره‌که به‌هه‌زار حال ده‌یتوانی پتگاکه بیینن. به‌رتگایه‌کی به‌فر و باران و ته‌رزه و پشه‌بادا دوو سه‌عات و نیومان رابوارد. پاشان گه‌یشتینه قه‌راغ شار، به‌راستی شیو و دۆلتیکی جوان و شیرین بوو (دوسه‌ر) یان پین ده‌گوت. گه‌شتینه شام، نینجا وه‌ره به‌و ژانه سه‌روهه چه‌قه چه‌ق له‌گه‌ل خاوه‌ن نۆتۆمبیل بکه: له بیروت په‌مانان لیره‌به‌ک بوو نیستا به‌لا‌ساری خوی لیره و چواره‌کتیکی ده‌وی، نه‌مه روویه‌ک بوو له کرده‌وی سوویه‌یی!

ناغان خوارد، نینجا تیکه‌وه بچۆ بۆ جینگا ناو‌ده‌اره‌کان: مزگه‌رتی نه‌مه‌رمیان دۆزیه‌وه: گه‌لیتک به‌ناویا گه‌رین، گۆزی نیمام یه‌حیای تیندا بوو، دیواره‌کان به‌کاشی سه‌وز و سوور و قسه‌ی خوا رازابوونه‌وه ^{۱۱۲}.

مزگه‌وت‌که‌ی نه‌مه‌نده‌ی گه‌وره‌بوو هینده‌هه‌تمه‌ل و ته‌مه‌زه‌لی نیسلامی تیندا بوو، ناوه‌وی زۆر پاک راده‌گرن، هه‌تاکو له ده‌رگاکه‌وه ده‌ین پتلاوه‌کانت داکه‌نیت یاخود پتلاوتیکی پاک‌ی خویان له پین بکه‌ی.

پاشان گه‌رپا‌ین بۆ گۆزی (سه‌لاحه‌دینی کورد)، که‌وا ده‌بینن له مالتیک‌دایه حموز و فواره‌کی جوانی تیا‌یه، به‌هه‌ر چوار لایدا دره‌خت و گول به‌رز بۆته‌وه به‌ده‌سته راستدا هه‌بوان‌تیک‌ی بچووه‌که، له ده‌رگاکه‌یه‌وه ده‌چیته ژووری که ده‌بینی نه‌وا دوو گۆز له‌به‌رد دروست کراون، روه‌کانی نیگارکراوه، له دیوتیکه‌وه ناری سه‌لاحه‌دین نه‌بووی هه‌لکه‌ندراوه، گۆزه‌که چوار قوتکه‌ی جوانی هه‌یه به‌دوانیا‌نه‌وه زنجیرتیک‌ی پیادا

(۱) هاوینه‌هوارتیکه له شاخی لوبنان، خواروی رۆژه‌هلاتی بیروت، مه‌رکه‌زی قه‌زای (عالیه) یه سه‌ر به‌پارتیزگای (جبل لبنان). جینگای خلیسکاندنن سه‌ر به‌فرده له زستاندا.

(۲) قسه‌ی خوا، مه‌به‌ستی: نایه‌ته پیرۆزه‌کانی قوتانه.

هه‌لوا سراوه. به‌نوجکه‌ی گۆزه‌که‌ی موده کلاوه‌که‌ی خۆی - کلاژ و مینزه‌ریکی کوردانه - هه‌لوا سراوه، به‌گۆره‌که‌ی که‌شوه کلاژیکی وای پیتویه، کۆله‌که‌کان هه‌ممو به‌ردی مەر مه‌پن، له‌م ژوره‌دا ده‌رگایه‌کی بچووک هه‌یه ده‌تکاته ژوروتکه‌وه پهر له‌ کتیب، که به‌کتیبه‌خانه‌ی خۆی به‌ناوایانگه، دیواری ژوره‌که‌ی به‌هه‌مه‌ رهنگه‌ قه‌سی خوا و پیتفه‌مبه‌ر پازانراوه‌ته‌وه.

له‌م شوتنه‌دا، له‌ پاش فاتیه‌ خوتندن بیرم له‌ رابوردوی خۆمان ده‌کرده‌وه که چۆن بووبن و پیاوی چۆغان پیتکه‌یانده‌وه، به‌هاواریتکه‌م گوت وینه‌یه‌کم به‌ته‌نیشت نهم جینگه‌ پیرۆزی سه‌لاحه‌دینه‌وه بگری، گرتی، به‌لام حه‌یف!... ده‌ره‌نچوو.

لیتره‌ هاتینه‌ ده‌روه، دستمان کرد به‌گه‌ران به‌ناو شاره‌که‌دا، نه‌ولایه‌ هه‌ممو‌ی خانووی کۆن کۆن و رووخا بوو، بازاره‌که‌ی له‌ مه‌یدانی ماست فرۆش و دارفرۆشه‌کانی خۆمانی ده‌کرد، با هه‌نده‌ ته‌پوتۆزی کرد به‌چاوماندا وازمان له‌ ناوه‌ هه‌تا، خۆمان کرده‌وه به‌نووتیله‌که‌ماندا.

نه‌و ئیواریه‌ به‌شیکێ ژۆر له‌ بازاره‌کانی شام گه‌راین، شه‌و چوینه‌ (کشک). به‌لام بازاره‌که‌ی شام به‌گشتی له‌ شیه‌وی کۆن نه‌هاتۆته‌ ده‌روه، کۆلانه‌کانی بچووک و ته‌سک و پیس و پۆخل، چیتسه‌خانه‌کانی له‌ دوران به‌هولاره‌ هه‌چی وای تیا نییه‌ که‌ پیاو بوتری نانی تیدا به‌خوا. جینگای سینه‌ما و تیا ترۆ ته‌مسیلی که‌ نه‌مشوه‌ چووبن به‌جگار ناخۆش و ناپتیکۆتیک بوو.

سالنجیه ۱۹۳۲/۳/۲۷

به‌یانی بوو، هه‌روا هه‌ردووگمان هه‌واش ده‌ژیستین، گه‌یشتینه‌ گه‌رکوتیک شه‌قامینکی ریتکۆتیک گه‌وره‌ی جوانی به‌ناو‌دا ده‌ژیشت، له‌مبه‌ر و له‌وبه‌ریه‌وه ده‌رختی لێ پوتیرابوو، هه‌وزتیک جوانی بچکۆله‌ی له‌ ناوه‌راستدا بوو، به‌هه‌وزتیک گه‌وره‌ ده‌وره‌ درابوو، چوار لای نه‌و هه‌وزه‌ش به‌گۆل و سه‌وزایی نه‌خستیرابوو، به‌سه‌ر هه‌وزه‌ مەر مه‌رکه‌مه‌وه چوارچۆیه‌که‌ دروست کرابوو، به‌سه‌ره‌که‌وه گۆمه‌زتیک بوو. به‌چواره‌ده‌وری چوارچۆیه‌که‌دا به‌زمانی فرانسۆزی نووسرابوو: «یادگاری کاپیتانیکێ فرانسۆی». له‌وتیدا هه‌ردووگمان یه‌که‌ یه‌که‌ وینه‌یه‌کی خۆمان گرت، پاشان دوری شه‌قامه‌که‌ گه‌وتین، سالنجیه‌مان تیه‌ر کرد، نیت له‌وه‌دا نه‌ پتگای خۆشی ریتکۆتیک نه‌ کۆشک و خانووی چاک چاکمان به‌رچاوه‌ نه‌گه‌وت. نه‌و پتیه‌ی ئیمه‌ی پیا ده‌ژیستین تراوماشی پیا ده‌ژیشت و ده‌چوو.

سه‌رکه‌وتین، سه‌رکه‌وتین هه‌تا گه‌یشتینه‌ به‌رزترین خانووی شام، نیت له‌وتیه‌وه هه‌ممو شامت چار لێ بوو، خانووه‌کانیان له‌ گل دروست کرابوو، به‌لام وه‌کو خه‌لکی گه‌رکه‌که‌کان ده‌یابگوت: نه‌و ته‌رحه‌ خانووانه‌ گه‌لیک به‌رگه‌ ده‌گری، نه‌و شوتنه‌ گه‌رکه‌کی (موهاجرین)یان پێ ده‌وت.

به‌ویمان! زانی گه‌رکه‌کی کورده‌کانه، به‌لام نه‌و نه‌بوو، له‌به‌ر نه‌وه‌ به‌سه‌ر شاخه‌که‌دا ده‌گه‌راینه‌ خواره‌وه،

(*) له‌ پێش نێرده‌دا تروشی کۆشکێکی کۆن بووبن به‌نووسینی کوفی هه‌ندێ شتی لێ نووسرابوو، که‌ پریمان وتیان: نهمه‌ حه‌لی خۆی بيمارستان بووه‌ سه‌لاحه‌دین کرده‌ویه‌تیه‌وه. (ش. ف)



نزیکى نیو سه عاتیک رۆیشتین گه یشتینه گزری (شیخ موحیه دینی عه ره بی) ^(۱۱)، ویستمان بچینه ژووره وه، من هه ندئ ده سه سریشم کیری له وئ بیکه م به موفه ریک بۆ ماله وهی بئیرم، به لام له و کاته دا مردوو به کیان هینا، له بهر نه وه په کمان خست بچین.

دهمیکى که رۆیشتین، خانوو به کی گه وهی که مان بئ گه یشت، نه مه ی لئ نووسرابوو: «مدرسه الصحابه - أنشئها ربیعة خاتون أخت صلاح الدین الأوبی» ^(۱۲). نه م شوتنه ئیستا قوتابخانه ی کورده کانی سالحیه به به لام به فسه ره نسزی و عه ره بی ده خوئین. خه ریکن نووسراوی میژوووی کوردیان بۆ له چاپ ددهن، قوتابخانه به کی شه ش ژووریه.

لیتره ره ت بووین لیتر گه ره کی کورده کان دهستی بئ

(۱۱) شیخ موحیه دینی عه ره بی: (أبوکر محمد بن علی) ناسراو به (ابن عربی) له ۱۷ی رهمه زانی ۵۶۰ - ۲۸ یولیه ۱۱۶۵ز له شاری (مورسیه) ای نیسپانیا له دایک بووه. له خیزانیکى بووهی خواناس، هه ره له بیست و یه ک سالیه وه بووه سۆفیه به کی راستی پاک، به ته وای ته رکی دنیا ی کرد و به گیان و دل ژووی کرده خوا، دهستی دایه خوتنده نه وهی نه و کتیبانه ی باس له سۆفیه گه ری ده کمن و سه ردانی شتخه کانی ریتسازه سۆفیه ته کان، ژۆری نه به رد له نه شکوه وتیکدا چوهه خه لروه وه و ته رکی خه لکی کرد، دوا یی دهستی کرده گه ران و نالوده ی ژبانى سه فهر و گه ران بوو، به ولانانى مه غریب و تونسا هاته میسر، لیتره لئی که وتته گومانه وه له سه ر بیرو رای (په کیبون - وحدة الوجود) وه یا خا وه ی بیده به وه هه تا کافره، که له ۶۰۴ک له قاهره خوا رزگاری کرد، که وته رتگا به ره وه مه ککه ی پیروز، دوا یی بۆ (موصل) و (قۆنیه) که کتیبی (مشاهد الاسرار) و (رسالة الأنوار) ای تیا دانا، له دیارترین قوتابیه به کانی لیتره (صدرالدین القونوی) بوو، له ولاتی رۆمدا گه لئ شوتن گه را: قه سه ریبه، مه لاتیه به، سیواس، نه رزۆم، هه ران و دیاره رکه. له ۶۰۸ گه یشته به غدا. ژۆری نه به رد له گه ل (شهاب الدین عمر السهروردي) به یئدنگی په کتریان دی، دوا یی سه ره وه دی وتی: «إن ابن عربي بحر الحقائق». له ۶۱۱دا دیسان چۆه مه ککه، لیتره کۆمه له شیعه رکی سۆفیه تی له خو شه ویستیدا دانا به ناوای (ترجمان الاشواق) وه، له ۶۲۰ کاتی ته مه تی ۶۰ سال بوو هاته دیمشق، لیتره تیا دا مایه وه هه تا له ۶۲۵ک گیانی پاکى سپارد. ابن عربی له ژبانیدا گه لئ کتیبی به رخ و به به های له سه ر بیر و رتبا زی دانا وه: «الفتوحات المکیه، تحفة السفرة، الأمر المحکم المربوط، کتبه سالابد للسرید منه، مواقع النجوم، الأنوار، ذخائر الاعلاق...». بۆ زیاتر و که من تیگه یشتن لئی به روانه: «أثنین بلائیوس - ابن عربی، حیا ته ومذهبه ترجمه: عبدالرحمن البدوي، الناشر وكالة المطبوعات، کویت، ۱۹۷۹».

(*) شیخ موحیه دینمان له دوا یی هه ردوو کیان بئ گه یشت. (ش. ف)

کرد. نمونه‌دهی بین نه‌چوو درگاه‌یکمی بچووگمان هاته بهر، به‌نووسینتکی فارسی و عهره‌بی، به‌رندگی سپی لسه‌ر تختتکی به‌ردی سه‌وز به‌زبانی تورکی و عهره‌بی نهمی لن نووسرا بوو:

تأریخ وفاة أهدم ۶۳۷هـ

اسبر محل کراد ایویه ون اولیا . کرام حضر تلرنیک بچون بابا مرقد شریفیدر
هذا محل تربة الأشراف الأسياد الأكراد الأيوبية قدس سرهم العزيز
جدد إظهار هذا المحل المبارك ۱۳۴۴هـ

له درگاماندا، کابرایه‌کی پیش سپی پشت کزساره هاته ده‌ری گوتی: فهرسون، به‌کوردی زازا (نهمیش کورد و هکو نئیه، نهمه گزستانی پیاره گوره‌گانی کورده که هم‌مو له نه‌توهی سه‌لاحدینی نه‌یوین، فهرسو بین سه‌یر کم: چوینه ژورروه. کابرا گه‌لن گول و دار و دره‌ختی لمو خانوه بچووگمدا رواندبوو، پیار هر حمزی ده‌کرد سه‌یریان بکات. سه‌رمان کرد به‌ژوررتکی بچکوله‌دا، دوو گزپی تیاوو، هر نمونه‌ده‌مان زانی کابرا سن چوار مومی داگیرساند و کردی به‌گزوه‌گمدا، که ده‌بینن قاجتیک به‌هر پینج په‌نجه‌که‌یه‌ه دیاره، له گزوه‌که هاتوته ده‌روه، هر چوار لاشی به‌لوکه ته‌نراوه. لیسان پرسى وتی نهمه گزپی (موحه‌مده نهریه) نه‌وی تریشیان هی (سالح نهریه)، هره‌دوکیان پیار چاک بوون. سه‌ر کوماری سه‌لاحدین بوون له شه‌ری گاوراندا کوژراون. هاتینه ده‌ری، قنگله فستیکمان بۆ دایه‌وه، کابرای کورده قاوه‌ی ده‌رخوارد داین. لمو حله‌دا گه‌لن پرسیارم له بابته کورده‌گانه‌وه لن کرد، وتی: لیره‌دا که پیایوی زۆر گه‌وره هه‌ییت (جه‌لاله‌دین به‌درخان)^{۱۱}، نیوه‌پۆ وه‌رنه‌وه ده‌تانبه‌مه کنی نم و کن (مه‌ولانا خالید)^{۱۲} بۆ نووسراوه‌ی کوردیم لن پرسى هه‌چی نه‌بوو، نووسراوه‌یه‌کی له‌دایکبوونی پیتسه‌مه‌به نه‌بین

(۱) جه‌لاله‌دین به‌درخان: جه‌لاله‌ده‌ت نهمین عالی به‌درخان (۱۸۹۷-۱۹۵۱) له نهمانه له خیزانیتکی دستدار هاتوته دياره، هر له‌وی پروانامی (حقوق‌ای وهرگرتوه، دواي سه‌رکومتی که‌ماليه‌کان فه‌رمانی خنکاندن درآ به‌سه‌ر باوکی و سه‌ورویا و جه‌لاده‌ت و گامهران، نهمین پاشا و سه‌ورویا چوینه میسر، گامهران و جه‌لاده‌تیش چوینه ته‌لمانیا و دستیان کرده خوتندن تا هه‌شت سال. له ۱۹۲۵دا جه‌لاده‌ت خوی که‌بانده پزی شوپشه‌کی شیخ سه‌عیدی پیران. له ۱۹۳۰هاته سوویا و لیره‌وه قزناغیتکی تینکوشانی سیاسی و رۆشنیبری میسر جه‌لاده‌ت شیره‌یه‌کی جیاواز له جارتی وهرگرت، زوو له‌گه‌ل کزسه‌لن تینکوشه‌راندا (کزسه‌له‌ی خزینبون)یان دامه‌زراند، به‌ناری د. بله‌ج شیرکۆوه کتیبی (القضية الكردية) له قاهره چاپ کرد. له ۱۹۳۲/۵/۱۵ گزقاری (هاوار)ی له شام ده‌رکرد. به‌ر له‌ممش (پوناھی) ناو به‌ناو بلاؤ ده‌کردوه، چونکه زمانه‌گانی فارسی و تورکی و عهره‌بی و ته‌لمانی و فه‌رنسی و نینگلیزی باش ده‌زانی، قاموسیتکی کوردی- فه‌رنسی چاپ کرد و زۆر نووسنی به‌و زمانانه ده‌رباره‌ی دۆزی کورد بلاؤ ده‌کردوه. له ۱۹۳۶-۱۹۳۴ بووه ماموستای زمانی فه‌رنسی له ده‌مش، له ۱۹۳۹ بووه پارێزهری کۆمپانیای ریجی.

(۲) مه‌ولانا خالید: (۱۷۷۹-۱۸۳۶) خالید کوری نه‌حمده کوری حسین، له هۆزی میکایلی جانف، له قه‌رده‌اغ له‌دایکبووه، پیار چاک و زانا و پشیره‌وی ریتازی سۆفیه‌تی ناوداری نه‌قشه‌بنده، له قه‌رده‌اغ و سلتمانی خوتنوه‌یه، له ماموستاگانی: شیخ عه‌بدولکه‌رم به‌رزنجی و مه‌لا محمودی له‌زایی. له ۱۸۰۵ له شامه‌وه=

به‌خوشخوان به‌زبان (شیره‌زاری - ا.ب) ی زازا نووسرابوره‌وه؛ له‌لایهن (احمد رامز) ناویکی کوردیوه له میر له چاپ درابوو، له دواییه‌که‌ییدا نهمه نووسرابوو: (پاش حمد و ثنا، تام ژ بو خالق انام، صلوات و سلام سر فخر انام، وکل انبیاء عظام، و آل واصحاب واتنی کرام بی کو. خدی تعالی ژ مرا میسر کرد نشرا (مولدا) کردی: انجا نیتا من از کتب و رسائل کردی طبع و نشر بکم. رجا من آوه هرچی لجم وی کتابک کردی هیت، ژ فضل و احسانا خو، یا ژبو ناموسی و عیزتا قوم خو، ژ مرا بشینن، حتی کو از طبع بکن. یاشی دکل نسخا وی چه‌ند نسخه. ون ژبی ژیرا تقدیم دکم)

عنوان/ کردی زاده (احمد رامز) بروات السادة الاکراد بالآزهر بمصر

له کابرا جیابورینه‌وه، چووین نان بخۆین. مندالتیکمان دی. قسه‌مان له‌گه‌ل کرد کورد ده‌رچوو، هه‌ندی قسه‌مان به‌کوردی له‌گه‌ل کرد، به‌جگار زیره‌ک و سه‌رمه‌ستانه قسه‌ی له‌گه‌لا ده‌کردین، لیسان پرسی تو قوتابیت؟ وتی: به‌لن. حکومه‌ت سن قوتابی^{۱۱} بۆ کورده‌کان کردۆتوه به‌لام به‌عه‌ره‌یی و فرانسزی ده‌خوتین، له پر چاومان به‌م نووسینه‌که‌وت (مدرسة الاکراد الأمیریة للآثا)، کورده‌که به‌جگار کوردی‌په‌روه‌ر بوو، نه‌بوت: من چۆن کوردم خوش ناوی، نه‌وان هه‌موو له خوتنی من، هه‌موویان له شوتینک له دایک بوون که کوردستان... به‌په‌روه‌کی خۆشوه لیسان جیا بووه‌وه.

گه‌پایه‌وه لای کابرای، ریش سه‌ی^{۱۲}، دوو وینه‌مان له ماله‌که‌ییدا گرت، به‌لام بئ به‌ختی نه‌مانیش وه‌ک نه‌وانی تر ده‌رنه‌چووین. هه‌ر نه‌وه‌ندمان زانی گه‌یشتین به‌خانویه‌ک نهمه له‌سه‌ر ده‌رگه‌که‌ی نووسرابوو: (نادی صلاح الدین الألبوی)... له‌وه ره‌تسوین زۆرمان بئ نه‌چوو نووسینتیکی که‌مان هاته به‌ر (قهوة حی الاکراد الرکیة)، له‌ویوه چه‌ند سه‌ده‌گه‌زینکمان به‌ناو کۆلانیکی بچووکی پۆخلا ته‌ی کرد، خانویه‌کانی له‌سه‌ر شیره‌ی کۆن بوون، هیچ نیشانه‌یه‌کی نه‌م ده‌سه‌ی پتیه‌ نه‌بوو، نه‌و کورده‌انه‌ی که له‌و ناوه‌شدا دیمانن جلی کوردی خۆمانیان له‌به‌رده‌ نه‌بوو، به‌رگی سوریان پۆشیبوو، ژنه‌کانیشیان هه‌ر به‌و جۆره‌ بوون، به‌لام هه‌موو به‌کوردی قسه‌یان ده‌کرد. له شار ده‌رچووین، به‌سه‌ر کردیتیکی به‌رزدا سه‌رکه‌وتین هه‌تا گه‌یشتینه‌ گۆرستانی له ته‌وه‌سه‌ری گرده‌که‌وه له جینگایه‌که هه‌موو شاره‌که‌ی لی دیار بوو،

= چوو بۆ هه‌ج، له ۱۸۰۹ چوووه بۆ هیندستان له‌سه‌ر ده‌ستی شیخ عوبه‌یدوللای دیهله‌وی ته‌ریفه‌تی نه‌قشه‌ندی وه‌رگرتوه. له‌وه سه‌فه‌ره‌ییدا گه‌لن شارانی نه‌فهان و نیران گه‌راوه و پیاوچاگانی زۆر ناسیوه له ۱۸۱۱ گه‌راوه‌توه بۆ سلیمان و ناویانگیتیکی به‌جگار گه‌وره‌ی په‌یدا کردوه، له دنیای نیسلا‌دا به‌خواناس و سۆفیه‌کی دست و ده‌روونیاک ناسراوه. لیته کۆسی تووش هاتوه و له‌لاین زانی گه‌وره شیخ ماری نوژییه‌وه (۱۷۵۳-۱۸۳۸) به‌مه‌رده‌کانی گراوه. ناچار سلیمانی جیده‌هتلی و ده‌جته به‌غدا و له‌ویشموه بۆ شام تا له‌وی کۆچی دوایی ده‌کات. مه‌ولانا دست و قه‌له‌مه‌کی به‌توانا و ره‌نگینی هه‌بووه، له‌بواره‌کانی ته‌سوف و شعر و زمان و شه‌ردا وینه‌ی که‌م بووه. زۆر له‌وه به‌ره‌مانه‌ی به‌عه‌ره‌یی و کوردی و فارسی‌ن چاپ کران.

(۱) لیزدا مه‌به‌ستی (قوتابخانه) یه.

(ه) ناوی نیساعیل نه‌بویه له ته‌مه‌وه‌ی سه‌لاح‌مدینی سولتانه. (ش. ف)

خانویه‌کی چوارگوشی بچووک له ناورد استیدا گومه‌زنگ به‌رزبیره‌وه، نو شوتنه گۆزی مه‌ولانا خالید بوو، بوژیژ و ناینداری به‌ناوبانگی کورد^{۱۱}، دیواره‌کی به‌ناوی نوانمی هاترونه‌ته نه‌وی رهمشکراپوه‌وه. له‌ویدا نامه‌یکم وه‌رگرت.

له‌وی چهند قسه‌یکم به‌ناوی خۆمه‌وه له دیواره‌کی نووسی که تکا بۆ که‌له قوره‌سه‌ره‌کی بکات^{۱۲} نیت‌ر له‌وه‌دوا راسته‌وخۆ رومان‌کرده مالی جه‌لاله‌دین به‌درخان به‌لام هینشتا (۳۰) هه‌نگاوێک دورور نه‌که‌وتبوینه‌وه کابرا وتی: وه‌رن گۆزی به‌درخانیه‌کان بیین، که چوین گۆزه‌کانیاغان دی، گورج نه‌و ناوشم هاته پیتش چار: (شیخ الحانی بن شیخ احمد الحانی)، زۆر دورور نییه نه‌م پیاوه کوری نه‌و شیخ نه‌حمده خانییه به‌ناوبانگه بێ که مەم و زینی هه‌لبه‌ستوه.

هاتینه خواره‌وه، ویتنه‌یکه گومەز و دیواره‌کانمان گرت، نیت‌ر چوین بۆ مال جه‌لاله‌دین... به‌لام حەیف! له مال نه‌بوو، چووبوو بیروت، پیاوه‌که‌شی کورد بوو به‌زازایی قسه‌ی ده‌کرد، گه‌لێ له‌گه‌لمان خهریک بوو بچین دانشین، به‌لام نه‌چوین له بریتی نه‌وه هه‌ردوو‌کمان ناوونیشانی خۆمان بۆ نووسی دامانه‌ ده‌ستی که هاتوه بیداتن. له‌وی سراری ئۆتۆمبیلێک بووین کابرایه‌ک به‌وه‌یترانی ده‌وت: «به‌خوا به‌سایه‌ی پیاویکی گه‌وره‌وه نه‌بێن به‌رواناکه‌م له قوتابخانه‌ی شهر^{۱۳} رامبگرن^{۱۴}»، کابرا پیتی وت: «بچۆزه‌ کن جه‌لاله‌دین به‌درخان نه‌و بۆت جیتبه‌جێ ده‌کا، چونکێ لێره‌دا ده‌ستیکی درێژی هه‌یه نه‌م پیاوه وه‌کو کابرای ریش سپی ده‌یوت مانگانه‌یکه گه‌وره‌ش له فه‌رانسییه‌کان وه‌رنه‌گرێ. من‌داله‌کش ده‌یوت نه‌وا لێره هه‌ول نه‌دا قوتابخانه‌یک بۆ کورده‌کان بکاته‌وه به‌کوری به‌خوێن، مامۆستا و نووسراوی کوردیان بۆ ده‌هیتن. هه‌ندی مانه‌دومان حه‌سایه‌وه نینجا چوین شه‌قامی به‌غدا و گه‌ره‌کی گاوره‌کانمان بیینی، به‌راستی له هه‌موو گه‌ره‌که‌کانی تر خۆشتر و پاک و خاوتنتر بوو.

سینیم رۆژ له شه‌ه‌دا ۱۹۳۲/۳/۲۸

نیم‌رۆ هه‌ندیکی تر بازار و دوکانه‌کانی گه‌راین، به‌شیکێ لێده‌رچی نه‌وی تری گه‌لێ جوانبوو، هه‌ندی شتومه‌کمان کری، پاش چا خواردنه‌وه‌ی دوا قاوه‌لتی چوین خۆمان بشۆین، به‌راستی جینی خوشته‌که‌ی به‌جگار پاک و خاوتین و فراوانیو، دیواره‌کانی، ناو فه‌رشه‌که‌ی به‌به‌ردی مه‌رمه‌ر و کاشی جوان جوان رازانراپوه‌وه، بانه‌که‌ی له بریتی کونێک وه‌کو له ولاتی خۆمان هه‌یه بیست سی گوتی تیندا هه‌بوو که سه‌رشۆرکه‌که‌ی گه‌لێ روناکتر و خۆشتر کردبۆوه. جوړنه‌کانی به‌رن، به‌شپوه‌یکه جوان تاشراون. زووری تایبه‌تیشی هه‌یه، ناوی سارد و گه‌رمیشی هه‌یه، به‌لام فراوانی ناگاته هی سلیمانی. نه‌وه‌نده هه‌یه نه‌م پاکتر راده‌گیرێ نه‌ویش هه‌ر له‌به‌ر ناوه‌که‌یه‌تی و له‌به‌ر چاودیری حکومه‌تیشه که زۆر به‌تەنگ

(۱) نه‌و گرده‌ی که مه‌ولانا خایلدی لێ نیت‌راوه (گره‌ی سالحه‌یه) به‌له‌نزیک دیمشق و نیت‌نا که‌وتوته ناو شاره‌که.

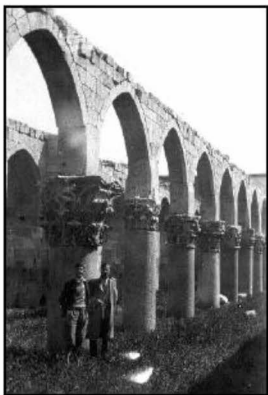
(۲) واتا پاراوه‌نه‌وه که مه‌ولانا تکا بۆ که‌له‌کی بکات.

(۳) واتا (مدرسه‌ الحریبه)

(۴) رامبگرن: وه‌رمبگرن، دامبمزرین.

خۆشۆزەگان و لەشخۆشی شارەکه‌وه‌یه. که پیاو دیتە دەری سێ جار پەشتەماله‌که‌ی ده‌گۆزن، بەلام ئەمە‌ی لێ دە‌رچن یان ئە‌گەر لای نێ‌مه‌ش ئە‌مه‌نده‌ حکوومه‌ت بە‌ته‌نگی‌ه‌وه‌ی هێچ گومانی تێ‌دانیه‌یه، سه‌رشۆ‌رکه‌ی سلێمانی له‌ هی نێ‌ره‌ بە‌لکو ئە‌م هه‌موو ناوه‌ چاکتر ده‌بن؛ چونکی ئە‌و جوانتر پازانراوه‌توه‌، ناوی زۆ‌رت‌ره‌، فراوانتره‌ که‌ پیاو ده‌توانی بە‌ی ئە‌مە‌ی هێچی به‌سه‌ری‌ زۆ‌ری تیا ب‌جێ‌نێ‌ته‌وه‌. له‌سه‌ودا چوینه‌ سه‌ینه‌ما، به‌راستی جێ‌گا‌یه‌کی رێ‌کۆ‌پێ‌ک و خۆشی هه‌بوو به‌رامبه‌ری هه‌یه‌کانی بێ‌روتی ده‌کرد. شوێ‌نه‌که‌ی هی فه‌ره‌نسزە‌گان بوو، بۆ‌ قوتابی نی‌وه‌ نرخ ده‌ستی‌ن، له‌ خواربیشه‌وه‌ شوێ‌تیکی خۆش هه‌بوو بۆ‌ هه‌له‌پ‌رین - دانس کردن- بە‌لام نێ‌مه‌ هه‌تا ئە‌و شه‌وه‌ پێ‌مان ئە‌زانیبوو له‌به‌ر ئە‌وه‌ بۆ‌مان نه‌کرا ب‌چینه‌ ئە‌وتیش.

بە‌عله‌به‌گ ۱۹۳۲/۳/۲۹



به‌یانی نۆ‌تۆ‌مه‌بیلمان گرت چوین بۆ‌ به‌عله‌به‌گ^(۱)، رۆ‌ژه‌که‌ی سارد‌بوو، تە‌م و تاریک بوو. له‌به‌ر ئە‌وه‌ ئە‌و ده‌شته‌ سه‌وزه‌ جوانه‌ ئە‌و شاخه‌ سه‌رسپیانه‌مان به‌ته‌واوه‌تی جوان نه‌ده‌هاته‌ پێ‌ش چاو، پیاو که‌ به‌ناو شه‌قامه‌که‌دا ده‌رۆ‌شت به‌ته‌واوه‌تی ته‌ماشای ده‌شت و شاخه‌کانی سلێمانی ده‌هاته‌وه‌ بێ‌ر چونکو زۆ‌ر له‌و ده‌چوون. هێ‌نده‌ی نه‌سابوو ب‌گه‌ینه‌ به‌عله‌به‌گ دێ‌یه‌کی گه‌وره‌ی جوانکیانه‌مان هاته‌ به‌ر، هه‌تا خوا هه‌ز کا جوان و شیرین بوو، (زه‌حله)^(۲) به‌قه‌ده‌ دوو که‌ژ به‌لکو سێ که‌ژی گه‌وره‌دا ناودامان هات‌بوه‌ خواره‌وه‌. بە‌لام جوانیه‌که‌ی له‌وه‌ دابوو خانووه‌کانی هه‌موو سه‌پی بوون به‌ته‌رحێ‌ک شاخه‌که‌یان پازاند‌بووه‌وه‌، پیاو وای ده‌زانی هه‌موو دێ‌یه‌که‌ یه‌ک ماله‌ یان له‌سه‌ریان نه‌ژی تیا دروست کراوه‌.

(۱) مانای ئە‌وه‌یه‌ له‌و رۆ‌ژه‌دا گه‌شته‌که‌یان بۆ‌ شام کۆ‌تایی یێ‌ هات و گه‌ران‌وه‌ بۆ‌ لوبنان. (به‌عله‌به‌گ یان به‌علیه‌گ) سه‌رکه‌زی قه‌زایه‌ له‌ پارێ‌زگاری بی‌قاع، که‌وتۆ‌ته‌ رۆ‌ژه‌لانی لوبنان نێ‌زیک به‌سنووری سووریا، ناوه‌که‌ی له‌ نێ‌سه‌له‌ فینیکیه‌که‌به‌وه‌ هاتووه‌، له‌ سه‌رده‌می سلوقیه‌کاندا به‌ (هیلزپۆ‌لیس) به‌ناوبانگ بووه‌، وانا (شاری رۆ‌ژ)، رۆ‌مانیه‌کان کۆ‌شک و په‌یکه‌ری گه‌لن جوان و به‌به‌هایان تیا بنیاتنا، نێ‌ستاش ماون، له‌ سالی ۱۹۵۵‌وه‌ هه‌موو سالی فێ‌ستیفاڵێ‌کی نێ‌وه‌له‌تی هونه‌ری تیا ده‌گێ‌رتن؛ له‌نێ‌و ئە‌و پایه‌ و ستوونه‌ مێ‌ژوویییه‌ جوانانه‌دا.

(۲) زه‌حله‌: له‌سه‌ر رێ‌گای به‌علیه‌گه‌، سه‌رکه‌زی پارێ‌زگای بی‌قاعه‌، له‌ رۆ‌ژه‌لانی لوبنان، شارێ‌کی سیاحیه‌ و گه‌شتیاران رووی تێ‌ ده‌کهن، وای له‌سه‌ر رووباری (به‌ردونی) به‌ترتی ره‌ش و دروستکردنی شه‌راب و ناره‌ق به‌ناوبانگه‌.

به‌ناو نم خانووانه‌دا دره‌خت و گول و دار و به‌ردی شاخه‌که ازابووه‌ده. له‌وئی ردت بووین نیسو
سه‌عاتیک رۆشتین، گه‌شینه دتیه‌کی بچوکی خنجیلاته، له‌گه‌ل بچوکی‌دا خانوو و نوتیلی باش
باشی تیدا بوو، چۆنی تیدا ناین؟ بز هیچ سالتیک له (۱۲۰۰) کس گه‌ستر هه‌یه بچن بز بیستی نه‌و
شوینه؟ نایا خه‌لکی به‌عله‌بگ، حکومه‌تی لوبنان له‌وانه کهمی دمس ده‌که‌وئ؟

له نوتیلیکی باش لامان دا، گه‌لن جوان ازابووه‌ده، هی خینزانتیک بوو یه‌جگار نازکانه به‌دهور و
پشماندا هاتن، هیشتا دانه‌نیشتین ژنتیکی ژیر و له‌مهرخۆ هاته کمنان و دانیش، باسی قوتابخانه‌ی
هینایه پشوه گه‌لن میوان نوازی پیشاندا، ژنی خاوون نوتیله‌که بوو، به‌لام باسی کاربرای وینه فرۆشم
قه‌ت له‌بیر ناچیتتوه، هیشتا له نۆتۆمبیله‌که سرمان نه‌هینابووه ده‌روه، سه‌به‌ته‌یه‌ک وینه‌ی به‌عله‌بگه‌ی
نایه به‌رده‌سمان، پیمان گوت نیستا نا، تۆزۆی وازی نه‌هینا، نه‌گه‌شینه نوتیله‌که گه‌شته سرمان،
له‌ویش رزگارمان بوو له ده‌ستی هه‌تا شتومه‌که‌کافان رتکخت، دیسان هاتموه سرمان، به‌ناچار
لیتمان کری، نه‌گه‌ر به‌وه وازی لئ هینابنایه باش بوو، نه‌مجا داوای نه‌وه‌ی لئ ده‌کردین مجابا بز سه‌یری
(هه‌یکه‌له‌کان)، پیمان وت: خه‌لکی که جگه‌ره‌کیشیکی پین نه‌چوو په‌یدا بووه‌ده، هه‌میان له خۆمان
دووور خستوه، به‌کورتی بیهمه‌وه سن جاری که هاتموه سرمان، دوایی پیمان گوت: ئیسته نازانین که‌ی
ده‌رۆین، نمویش وتی: که‌واته هه‌ر له‌ناو چاره‌کیتکا جارنیک سه‌رتان دددم، له کاری خۆی نه‌گوت، له
رتکاشدا سن چوار جارنیک پین شوینی هه‌لده‌گرتین، ده‌هاتوه به‌رده‌مان که له‌گه‌لیدا بچین بز نه‌ئی، نیتر
وه‌پرس بووین، به‌دوو قسه (چووین)!! نیتر تۆمان ناوئ) له گۆلسان بووه‌ده. وه‌نه‌ین هه‌ر نم واین،
خه‌لکی لوبنان و سوریه زۆریان له‌م به‌رکه‌دان^(۱).

نه‌و رۆژه‌مان له ته‌ر و تووشی و ره‌شه‌بادا رابوارد، له‌به‌ر باران بۆمان نه‌کرا بچین سه‌یری ناسارده‌کان
به‌کهن، به‌لام دتیه‌که هه‌موو گه‌راین، به‌یانی گه‌لن خۆشی کرد و له‌به‌ر نه‌وه یه‌که‌سه‌ر چووینه کن
هه‌یکه‌له‌کان، له‌وئی نۆبه‌چی له‌به‌ر ده‌رگاکه راوه‌ستابوون. یه‌کی لیره‌کی سوریه‌ییان بۆچوونه ژووروه‌ده، نیو
لیره‌شیان بۆ پیشاندان لئ سه‌ندین، به‌راستی کاربرای گه‌لن قه‌ویباسی له بابته به‌عله‌بگه‌وه بۆ کردین،
نیشه‌ش وه‌کو قوتابیه‌کی کوئی رادهر له‌به‌ر ده‌میدا وه‌ستابوون، له‌پیشه‌وه قه‌لهم و کاله‌زم به‌دهسته‌وه
گرت، هه‌رچی له دهم دتیه ده‌روه بینووسم.

پاشان ته‌ماشام کرد نامه‌یه‌کی گه‌ره‌ی پتیوسته، کاری دووپه‌ر و سه‌ن په‌ره نه‌بوو... وازم هینا. له
راستیشدا نه‌گه‌ر باسی نم بینینه‌ی به‌عله‌بگ به‌ته‌واوته‌ی به‌کم به‌سه‌دان لاپه‌رم پتیوسته رمشی
به‌که‌مه‌وه، به‌لام به‌کورتی نه‌مه‌یه: «به‌عله‌بگ شارتیکی فینیکیه‌کان بووه، به‌ناوای (به‌عل) خواکه‌یانه‌وه
مزگه‌رتتیکیان^(۲) تیا دروست کرده‌وه، پاشان یۆنانیه‌یه‌کان هاتوون به‌ته‌واوته‌ی بر دوویانه‌ته پتیزی
که‌شته‌کانی خۆیان.

- (۱) خه‌لک و دانیش‌تورانی نه‌و ولاتانه‌ی ده‌رامه‌تبان له‌سه‌ر گه‌شتیارانه، نه‌م جۆزه کار و ره‌فتاران له‌لایان
ناساییه، به‌تایه‌ت نه‌گه‌ر ولاته‌که‌یان له رووی کانزا و پیشم‌سازیه‌وه دو‌اگه‌تووه که‌ه دست یئ.
- (۲) راستر وایه که: په‌رستگایه‌کیان تیا دروست کرده‌وه.

کزشکی هینده گوره و بلند، هه‌یکه‌لی هینده جوان و خنجیلاته، کارتیکی هینده وردیان تیندا کردووه، لهم دهمه‌شدا نەک له بەرد له گلێش شتی وا بەگران پتیک دیت... دوو هزار سال بەسر دروستکردنی نوو پرستخانە‌یه‌دا پۆیشتوووه که‌چی هینشتا بەشی زۆری وه‌کو خۆبەتی، هینشتا بەشی زۆری هه‌یکه‌لی خواکانیان وه‌کو خۆی رهنگین مارن. نوو دهمه پۆمه‌کان بۆ هه‌ر شته‌ خوابه‌کیان هه‌ببووه، له‌بەر نووه له‌ هه‌یوانی که‌نشته‌که‌دا به‌بن سه‌ریانه‌که‌وه‌ به‌ریز هه‌یکه‌لی هه‌مموو خواکاتیان له‌به‌ری هه‌لکه‌ندرووه، پلێکانه‌یه‌ک به‌پینج شەش پله و ده‌ پانزه‌ گەز درێژیه‌وه‌ هه‌ممووی له‌ یەک بەرد هه‌لکه‌ندراوه.

وای هه‌یه‌ پینج گەز درێژه، دوو بالی پیاو به‌قه‌دیا نایه‌ته‌وه، له‌گەڵ نه‌وه‌شدا له‌یه‌ک بەرد داتاشاروه، سه‌ری هه‌ر پایه‌یه‌ک سه‌ره‌ گایه‌ک یان سه‌ره‌ شتریکه‌ که‌ باران بارێوه‌ نوو ناوه‌ له‌ ده‌میه‌وه‌ هاتۆته‌ خواره‌وه، نه‌خش و نیگاری به‌عله‌به‌گ له‌ نووسن نایه‌ت، نه‌گه‌ر یه‌کتی به‌یه‌وتی به‌ته‌واوه‌تی له‌ به‌عله‌به‌گ بگات، نووسراوه‌ی تاییه‌تی، چوارسه‌د لاپه‌ره‌ هه‌یه، نووه‌ بخوینتیه‌وه‌ ئینجا تینده‌گا.

له‌ پاش ده‌رکه‌وتنی عیسا (سه‌لامی خوی لی بن) نووی کراوه‌ به‌که‌نشته‌ی نوو نایینه، که‌ نیسلا‌م هاتوون، هه‌ر له‌و پایه‌ و به‌ردانه‌ مرگه‌وتیان دروست کردووه‌ به‌لاه‌ بن جوانی و پتیکوتیکی، مرگه‌وتیکی سه‌لاحه‌دینی کوردیشی تیندایه‌.

رهنه‌گه‌ خۆینده‌واری نوو نامه‌یه‌ هه‌ز بگا تۆژی پتیکه‌وتووتی عه‌ره‌ب و رۆمی نوو دهمه‌ی بۆ پێشان به‌ده‌م: عه‌ره‌ب چوون له‌به‌ر سێ لوله‌ ناسن نوو پایه‌ به‌رده‌ گه‌ورا‌نه‌یان تیک و هه‌کان داوه، نوو نه‌خش و نیگارانیه‌یان سه‌راپا -هه‌ندیکی نه‌بن- شکاندووه. نوو دیواره‌ پتیک و پتیکه‌یان هه‌لکه‌وتیوه‌ وه‌ک قورله‌ گۆزه‌ کونیان تیندا کردووه‌ بۆ به‌سته‌ره‌ی و‌لا‌خه‌کانیان!!، جینی نووتی گاوره‌کانیان به‌پیسایی حوشتر و که‌ر و گاکانیان رازاندۆته‌وه‌!!

له‌وی ده‌رچووین، وینه‌یه‌که‌مان له‌ مرگه‌وتیکی نیسلا‌میدا که‌ له‌و به‌ردانه‌ دروست کراوه‌ گرت. گه‌لیتکی که‌شمان گرت، به‌لام له‌ هه‌ممویان بن به‌خت بووین. شوینتیکي زۆر جوانی که‌مان مابوو (راس‌ العین) یان پین ده‌وت، نوویشمان دی، نیتر کارمان له‌ به‌عله‌به‌گ نه‌ما، چوینه‌وه‌ بیروت.

گه‌راینه‌وه‌ بیروت، له‌وی به‌لای (بوحمدون) (عابله، عصفوریه) و گه‌لی دینی تر‌دا رابوردین، هه‌ممووی خنجیلاته، جوان، پتیکوتیک و پتیکه‌وتوو بوو، چۆن‌ها نه‌گه‌ر شاه‌که‌انی خۆمان به‌و پینیه‌ وای پتیکوتیک بن. له‌ بیروت سێ پۆژی تر‌ لای عه‌بدولقادر نه‌هه‌ندی مامه‌وه، گه‌لی کوردانه‌ برابانه‌ پتیکه‌وه‌ خۆشمان رابوارد. له‌گەڵ نه‌وه‌شدا هه‌شت پۆژ پتیکه‌وه‌ بووین و دیسانه‌وه‌ دستگوشینی جیابوونه‌وه‌مان له‌ ناهینکی قوولی کانی دل، له‌ دلته‌نگییه‌کی چه‌ند سه‌عاتی رزگاری نه‌بوو.

چه‌ژن

له‌به‌ر گتیزی و دلی هه‌مموان هیچمان پین نه‌کرا، ملکه‌ج کردن نه‌بن، چونکی مێشکی نووان له‌گەڵ مێشکی کۆمه‌لی لاران لهم‌ ته‌رحه‌ شتانه‌دا به‌ته‌واوه‌تی جوتیه‌. له‌به‌ر نووه‌ ناچاربووین بۆ نه‌مه‌ی دلیان نه‌ره‌نجین -که‌ بۆ نیمرۆ به‌ین یاریده‌ی گه‌ل هیچمان بۆ ناگرت- کارتی چه‌ژنه‌ پیرۆزی به‌هه‌مموو لایه‌ک‌دا

بلاو بکهینهوه. بهلام لهم چاره‌دا بهراستی کورد ههنگاوێکی گه‌وره‌ی ناوه؛ کارت له بووک جوانتر رازاوه‌ته‌وه. به‌نووسینی لاتینی و کوردی لێی نووسراوه (جەژێنان پیرۆزێن)، له پشته‌که‌ی به‌لاتینی نووسراوه (جەژێنه پیرۆزێ جەژێنی قوریمان، له ناوه‌وه‌ی وێنه‌یه‌کی جێتگار سه‌رپه‌نه‌که‌ی ساڵی ۱۹۳۰ لێتسانی و عه‌ره‌به‌کانی تێدا‌یه^(۱)، له پشته‌وه‌ به‌گولێکی سوور به‌ستراوه. به‌راستی کارتێکه هه‌م‌وو که‌مێک راده‌کشێته سه‌ر بیری ئه‌وانه‌ی ده‌یان‌ه‌وێ به‌لاتینی بنوسن، له گۆشه‌یه‌کی به‌سامیشه‌وه ناگری کوردایه‌تی به‌رده‌داته دلی هه‌م‌وو کوردتیک، وه‌نه‌ین ئه‌م له قورباندا ده‌ستی پێن کرابێ، به‌لکو ئه‌م ته‌رحه نووسینه‌ به‌ (جەژێنی نه‌ورۆزێ کورد) سه‌ری به‌لند بوو، گه‌وره‌ هاته‌ پیش چاوی دۆست و بێگانه، ئه‌م به‌لاتینییه‌کی په‌تی دوو خۆش‌خواینییه‌که‌ی حاجی توفیقی - پیره‌مێردی لێ نووسرابوو. به‌م بۆنه‌یه‌وه بۆ دلخۆش‌یکردنی براکانم سه‌یری سه‌رسوومانی عه‌ره‌ب و بێگانه‌کان ده‌گێرمه‌وه: هاوڕێیه‌کی جووله‌که‌م به‌زۆر کارتێکی نه‌ورۆزێ لێ سه‌ندم. به‌لام وای زانی نه‌لمانییه، هه‌تا پێم گوت. ئێنجا دار و به‌ردی قوتابخانه‌که‌ نه‌ما ئه‌و جووله‌که‌یه‌ پیشانی نه‌دا. ئه‌ک ئه‌و که‌لێکی که‌ داوايان لێ کردم، مامۆستا‌کان به‌تایه‌تی ئینگلیزه‌کان سه‌ریان له‌مه سووما وه پیرۆزنا‌بییان لێ ده‌کردم - دیاره‌ دوژمه‌کان ته‌قیان پێن ده‌کرد-.

کورد و بێگانه

کورد ناسه‌روێ هه‌تا خۆ له‌ ده‌ست بێگانه‌ رزگار نه‌کا - (خۆبێون)

له عێراق: حه‌لی خۆی تۆزێ باسی هه‌لسانی بارزائمان کردبوو، ئه‌م حه‌له‌ که‌م که‌م به‌ستبووی. به‌لام ئێستا رۆژنامه‌ نه‌ماوه له‌ دنیا‌دا لێی نه‌نووسن، له‌مانه‌ هه‌ندیکیان به‌ده‌ستێکی پیس قه‌لم ده‌گرن، به‌لام پێوسته‌ ئه‌گه‌ر ده‌نگتیکش پێ له‌ناو ئه‌م ده‌نگه‌ چه‌وتانه‌دا ده‌نگی راست و په‌وانی خۆی بنوتن.

ئه‌وه‌ رۆژنامه‌ی (النداه) که‌ له‌ سووریه‌ ده‌رده‌چێ له‌ رۆژی ۱۹۳۲/۴/۲۲ دا باسی ئه‌م هه‌رایه‌ به‌ته‌واوی دینێته‌ پیش چاومان ده‌لێ: «شه‌ر خراب ده‌ست پێن کراوه. ده‌ستی شیخی بارزان هێنده‌ به‌هێزه‌ هه‌رچی له‌شکری عێراق و به‌شێکی پۆلیسی هه‌یه‌ له‌گه‌ڵ فه‌رۆکه‌ی ئینگلیزه‌کان تا ئێستا نه‌یتوانیوه‌ ته‌نیا سه‌رکه‌وتنێک سه‌رکه‌وێ به‌لکو هیوا‌ی عێراق زۆر کزه‌ که‌ بتوانن ئه‌م هه‌لسانه‌ بکوژنێته‌وه‌ هه‌تا‌کو بۆی هه‌یه‌ به‌ته‌واوی هێزی شه‌رکردنی له‌ناو بچن.

تا ئێستا ۹۵ که‌س کوژراوه ۲۰۰ که‌س بریندار له‌ عه‌سکه‌ره‌که‌ په‌یدا بووه. فه‌رۆکێکی ئینگلیزی به‌سه‌ر کۆمارتێکی گه‌وره‌ی (پونسون) شکا و بریندار کراوه.

ئینگلیز له‌مه زۆر په‌شوکاوه؛ ئه‌وا له‌ تاران له‌گه‌ڵ ئێراندا، له‌گه‌ڵ توورکیا له‌گه‌ڵ عه‌سکه‌ری عێراقیشدا پشتیان به‌ستوه‌ تا ئه‌م هه‌رایه‌ بکوژنێته‌وه. شیخی بارزانی ئه‌مه‌نده‌ خۆی قايم کردووه‌ له‌وانه‌یه‌ هیوا‌ی سه‌رکه‌وتنی لێ بکری». رۆژنامه‌که‌ ده‌لێ: «دوو وه‌زیری کورد له‌سه‌ر ئه‌م خراپیه‌ی حکومه‌تی عێراق داوا‌ی ده‌رچوونیان کردووه‌ له‌ کاره‌که‌یان».

(۱) وێنه‌ی به‌رده‌ره‌کی سه‌رای لێتسانی که‌ پرودا‌وی ۶ی نه‌بلوولی تێدا‌ پوو‌ی دا.

له تورکیا: نه مجار هاش بز جن بین لیتزگردنی تورک دیسانه وه کورده کان له سنوری تورکیادا هلساونه توه. بهلام وهکو دهرکه وتوه نهرمه نیشیان له گهلدايه.

سرداری هوزتکی گهره ی کورد له سر نهوی یاریده ی حکومتی تورکی داوه کوژاوه. حکومت به جگار له پرشایه نم کوژهری بدوزتموه. وا دیاره کوژهری نم پیاره نیراوی دمستی کوزمهلن خویبونی کوردین.

تعمیل له کۆبسنجلیق (۲۰ی نیسانی ۱۹۳۲)

کۆمهلن مامۆستانان ههلۆتکی گهره نهدن بز پیشختن و چاککردنی زمانی کوردی قوتابیهکان، له بهر نهوه کۆمهلن (وته - خطبه) و (لاسیبکردنهوه - تمهیل) له قوتابخانه ی کۆبسنجه قدامه زراوه. له مهفته یه دا چیرۆکتیکی زۆر خوش و که لکه وهریان له بهر چاری خهلکی شاره که به ناوی (کچی کوردستان) وه نواندوه.

به کورتی چیرۆکه که باسی کچتکی کورد دهکا له گهل نهوشدا زۆری باوک و کمرکاری به سهروه دبین که شوری بین بکن به پیاریتکی دوله مه مند، خۆی دهریاز نهکا، خۆی دهخاته ناو نهشکوت و پرتگاوبان و برستیه وه تاکو دهستپسی له گهل نهو دۆسته بین پورله یه دا نهکا. دوا یی خوا له پشتیه وه، به نارزوری خۆی دهگا... سن رۆژ نم نواندنه نواندراوه. وتی باش له لاین عهدبوخلالق نهفندی سر مامۆستا و مهلا موجه مه د نهفندی کۆبیه وه دراوه.

ههرا ی بارزان (۲۲ی نیسانی ۱۹۳۲)، النباء.

نه مجاره به جگار گهری ههراکه کلپه ی سنندروه چهند شهرتکی گهره بووه. له هه موویدا کورده کان سه رکه وتوون، بهلام له ۱۶ و ۱۷ی نیساندا فرۆکه کان به خویان و بۆمبا گهره کانیا نه وه که وتنه کار، وایان لێ کردن کورده کان له دهشت و دهر لایان دا چونه سه ر شاخ و ناو نهشکه وته کانه وه، له گهل نهوشدا توانیان سن فرۆکه له کار بخهن، له عهسکه ریش کوژراو ژماره ی گهشتوته ۳۰۰ کس.

خهسته خانه کان پر بووه جیگایان بین تنگ بووه. له بهر نه خوش، برینداره کانیس ههر باسیان ناگرتی، جگه له وهش وهکو له ناوچه ی ههراکه وه به دزییه وه زانراوه، کورده کان چوار تۆبی مه تره لۆز و دوو سه د تهنگ و کۆمه لتکی گهره که لوپه لی عهسکه ری و دوو سه د باری نیستر فیه کی مه تره لۆز و تهنگیان له عمر به کان داگیر کردوه. جگه له وهش پیاره کانی شتیخی بارزان چونه ته سه ر دوو تۆبی گهره ی عهسکه ره کان، گولله کانیان لێ دهره نئاوه. هه تا ده میتکی دور و درێژ په کیان خستون بهلام زمانی کورده کان به ته مواره تی دیار نییه. سه یر نهویه نهو تهنگانه ی به کورده کانه هه مووی هی بۆشه ویکی که وا دیاره بۆشه ویکی له وتشا خۆی جیگا کردبیته وه.

شیخ نهحمه د له که لوپه لی شه پرکردندا به شی دوو سالی له پیشه وه ناماده کردوه، تهنگی له تورکیا وه له هۆزی کورده کانی نهو تیه بز دین، هۆزی دهرسیم زۆر یاریده ی ده دا، تورکه کان که به مه میان زانی

لهشکریان نارد که په کی ناردنی نعم تفهنگانه بخمن، شهرتکی گه وره بیان بوو. له تورکه گان (۶۰) عسکر کوژاوه. سرکهوتتی شیخ نعمده کارتکی وای کردۆته دلی هۆزه کورده گانی تر زۆر دور نییه هه موو بهم زووانه له دوری کوژینهوه. بهلام بۆ سرکهوتتی شیخ نعمده لهم پۆژانه دا هیوایه کی زۆر بههتیز نییه؛ چونکی ئینگلیز به هه موو هتیزبانه وه (ههروه کو ستر هه مفری له کۆمهلتی گهلاندا بهناشکرا وتویهتی) ههول بۆ نه وه ددهن عتراق بخمنه (عوسبه تول نومه موه) له بهر نه وه به هه موو هتیزکیانه وه تهکان ددهن نعم ناگره کورديه بکوژینهوه.

هه لیک فهیسه ن

قوتاییه عه ره به گان له برومانا زه ماوه ندیکی گه وره بیان بۆ هاته وه یادی له داکیجیونی پاشای عتراق رازانده وه. هه ر قوتاییه ک کارتکیان دا به وه دست، له بهر نه وه داوایان له منیش کرد کار و فه رمانتیکیان بۆ وه رگرم، له عه ره به گاندا گه لن هاورپی خۆشه ویتهم هه به، له بهر نه وه به ناسانم نه زانی گورج به ره په رچیان بده مموه. هه ندیگ بیرم له شویتنی خۆم کرده وه، کوردتیک له جتگای منداین بۆچی جعۆنی عه ره ب به جعۆنی خۆی بزانی؟ به پداخی عتراق بۆ من داوه شین نییه بیکه م به به رۆکما؟ باشه نه گه ر نعمه نه که م دهین ۳۵ قوتای و هاورپی خۆشه ویت له خۆم بکه م. نایا نعمه بۆ من ناخۆش نییه؟

بهلام کورد و بهرزیتی کوردایه تی له هاورپییه تی گه وره تر نییه؛ له پیناوی کوردا هه زار هاورپی ده خمه ژیر پیمه وه! بهم ته ره قسه له گه ل خۆمدا ده کرد... وه نعم قسه ی داوییه ش (له پیناوی کوردا هه زار هاورپی ده خمه ژیر پیمه وه) پیره ویم بوو. ئیتر هه رچه ند رخنه بیان لن گرتم و روویان لن ترش کردم به هیچ نه زانی، علم بۆ نه وه به ندگیه تیه که چ نه کرد!

(له په راوێزی نعم لاپه ره یه شدا و له په نا نعم دتیه ی داوییه وه نعم سه رنجه شی نووسیه، ا.ب):

هه ره وه ها هه یج کوردتکی که شم نه دی یاریده بیان بدات.

که ره نه وه ۱۹۳۲/۶/۱۸

لهم پۆژدا دهستی هه موو مامۆستا یان و قوتایان و ره نجبه رانی قوتابه خانه ی برومانای ره نگینم گوشی، که ره مموه بۆ ولاتی خۆم. دوو پۆژ له بیروت و یه ک پۆژ له شام و چوار پۆژ له به عدا مامه وه، له به عدا هه مموو برا کورده گانم بینی، کۆمه لتیکی گه وره بیان له (دار المعلمین) دامه زرانده بوو. پوولتیکی منعه ته شیان کۆ کردبوو، مه به ستیان یاریده دانی هه زارده گان بوو، دهستی زۆر داموای کوردیان به و دراوایان گرتبوو، له ناوه راستی سالدا پیناقۆیه کیان^{۱۱} کرده بو، ناوازه (غرامه فۆن) یه کی باش بۆ بیده و بستیته رتکی^{۱۲} کورد (عه بدوللا لوفتی به گ) ده رده چن، نه میش ناوازه که پشکه ش به و کۆمه له به ده کاته وه.

(۱) پیناقۆ: یانسیب

(۲) بیده و بستیته ر: بازرگان، تاجر، کاسب.



لههسر دراوی ئەم کۆمهله بۆ ئەوەی یاری له کوردستاندا پلاویتیتهوه چهند تۆپتیکی یارییان کرابوو له سلێمانی و له کۆبه رەنگارو رەنگ، هەر له تۆپی قاچەوه هەتا تۆپی سەبەته هەتا تۆپی ئاسمانە یاری دەکری.

و هەکو بۆم دەرکەوت ئەمسال هاتوچۆ و دۆستایەتی قوتابییە کوردەکان له پار و پیترا چاکتر بوو، هەتا و هەکو قوتابییەکانی (دار المعلمین) کۆمەڵی دۆزینەوه و گەردانی قەسە کوردیشیان دامەزراندبوو^(١). ئەمسال له (دار المعلمین) و (حەریبە و سەنەوی) گەڵن قوتابی دەرچوون، بەلام له پێش تەواو بوونی قوتابخانەکاندا -هەر و هەکو هەموو سالتی گرتوویانە- وێنەیکە لاوانی کوردیان گرت، بۆ هەموو قوتابخانە کوردەکانیان پەوانە کرد.

بەسایەمی خراوه ئەمسالیش لهو خۆشییە رەنجەرۆ نەبووم که له گەڵ برا کوردەکاندا له پتی بەغداوه هاتینەوه بۆ سلێمانی. بەندە عوودم لێدەدا ئەوانیش گۆزانیان دەوت، یەکیکیشمان چیرۆکه کوردییە ناو درەکانی بەگۆزانییەوه دەگێرناوە. یەکێ لهوانە هی (مەم و زین) بوو؛ کورەکه کوردی هەولیتەر بوو بەلێتی دامی که گەشتە ئەوی بۆم بنووسیتەوه و بۆم بپێری.

له پێئ ناسوورییەکی خەلکی حەکاریان هاتە لا، له فەرمان پیتراوهکانی شەمەندەفەرەکه بوو، کوردییەکی باشی دەزانی، دەپگوت: «لەبەر ئەوەی ئینگلیز بەلێتی داوینتی بۆ خۆمان حکوومەتتیکمان بۆ دامەزرتنی، هەرچی ناسوورییە له دواي ئەم مانگە واز له کاری حکوومەتی عێراق دەهێتی!...».

(١) کۆمەڵی دۆزینەوه و گەردانی قەسە کوردی؛ لهوانە به سەبەستی له دۆزینەوهی وشە کوردی پەسەن و بۆرکردنی زمانەکهێن له وشە و زاراوی بیانی.

شیخ نوح محمد (۱۹۳۲/۶/۲۳)

نیمروز دوا پرۆزی شیخی بارزانه له ناو پرۆژنامه کاندادا، بارزانییه کانی به تره حیتیک بهرام بهری عمر به بیان کرد هیچ هه رایبه ک، هه تا نیستا له عیتراقدا بهو تره کورد خوئی نیادا نه نواندوهه. شیخ نوح محمد داوای هیچی له حکومه تی عیتراق و نیگلیز نه ده کرد نهوه نه بین (ناسووری) له زویه که یه دا نه مه زین، به لام نه مه بۆ نیگلیزه کانی باش نه بوو. له بهر نهوه هه را هه لگیرسا، نهوه بوو نیگلیز جگه له خوئی تورک و عه رب و نیرانی شیخی له راست کرد نهوه. له گه ل نه م دوژمه نه گوره و به هیز مه شدا شیخ نوح محمد هه تا نزیک حه وت مانگ توانی به سه رتکی بلن ده وه نه و ولاته نازداره ی به یازی، هه رچه نه دیش زیانی خوئی که م نه بوو به لام زیانیکی حه وت نه وه نه دی له که له یه ل و گیانی عه رب و نیگلیز و تورک دا. له گه ل نه و هه مسو سه رکه وته شدا (که هینده ی نه ما بوو عه سه کری عه رب قه ری تی بکه وی) شیخ نوح محمد حه زی به رته زدهانی کوشتار کردن نه ده کرد، ده یگوت: «من دوژمن نیم دوژم حه ز نا که م خوین برۆی، هه ر نه یه نه زه یوزاره که مه وه من واز له شه ر و هه را دینم».

به لام حکومه ت بۆ نه مه لۆکه ی له گوئی ناخنی بوو، وه کو خوئی به سه رکه وتوو به زانی ده یگوت: «هه تا نیستا نه م ناوه دراویان نه داوه به حکومه ت، سه ریان بۆ که چ نه کردوهه، ده بی بیان که مه به شتیک له لمشی عیتراق». به لام حه یف!... به خت یاری کورد نه بووه، به ده ستی نیگلیز هه ر کورد ده کانی نه و ناوه خو یان بالی شیخ نوح محمد بیان شکانه، نیتر نه وه بوو نه و شکانه ی که شکا خوئی نه گرتوه. حکومه تیش هه تا ده هات (به یارمه تی فه رۆکی نیگلیزه وه) خوئی ده خزانه ولاته وه له هه ر پشکه وت نیکیدا قه لای له سه خته لانییه کانی شاخه کانی دروست ده کرد، که وا نیسه رۆ له پرۆژنامه ده یخو تینه وه: «شیخ نوح محمد دی بارزانی له سنووری عیتراق چوه ده روه خوئی دا به ده ست له سه کری تورک!!»

به م تره حه نیوه دوا ییه کی شیخ نوح محمد هات^{۱۱}، نیجا خوا ده یزانی چی به سه ر خوئی و که سوکار و ولاته که ی دی، به ده ست سه ک و گورگه وه؟!

(۱) له راستیدا هه ر له سه ره تا دا شه رفروش و باخی نه بوون، نیسه رالیزمی نیگلیز چۆن ده ستی عیتراق و نیران و تورکی خسته ناو ده ستی یه کتر بۆ سه رکو تکردنی په رینه که ی شیخ محممود، ناوایش به هۆی نه و به لینه ی دابووی به نه سنووری و ناسوویه کانی هه کاری و جۆله میترگ و دوا ی دهره ده دره یو نیان و نیسته جتیکردنیان له دیاله ی نیزی که به غدا، به هه موو جۆزی ده یوست جتگا پینه کیان له کوردستان (نه و ناوچانه ی ده که وته سه ر هینلی به رۆکسل) - ده زه ک، عیما دیه، میترگه سوور، شیره وان مه زن، زیار و بارزان - بۆ به دۆزته وه و نیایدا نیسته جینیان کات، بارزانییه کانی به سه رۆکه یه تی شیخ نوح محمد دی بارزانی هه ولتکی زۆریان دا که ده هه رکه یان نه کهرتیه سوتنی نیسته جتیکردنی نه و نه ستووریانه و خه لکی نه و ناوه ناواره و دهره ده ر نه کهرتن، به لام حکومه ت به هاندانی نیگلیز و به کهرتیکه رلوانی کاره که یان که یانده راده ی شه ر و پشکادان، له مه شدا مام نیگلیز له یارمه تیدانی سوای عیتراقدا هه یج درتخی نه کرد. له تهرشی دووی ۱۹۳۱ هه سوای عیتراق به ره و به له و بارزان جولا و که وته داگیر کردن و شه ر کردن، نه وه بوو له ۱۹۳۱/۱۲/۹ شه ری به رقی به ک به ریا بوو، له نیسانی ۱۹۳۲ سوای عیتراق به ره و بارزان چۆه، له شه وی ۱۹۳۲-۴/۳ شه ری (دۆلی =

سلیمانی

له گەل نەم هەموو تەنگانە پێشدا، که لەناو شارەکه دا جێگیر بووه، له گەل نەم هەموو لێ نەپرسینه وە ی حکومەتەشدا بە لکو له گەل نەم هەموو هەولێ حکومەت بۆ بچوو کردنە وە ی گۆزێتی خۆنێدن و فیتزیون له سلیمانیدا... جوانە کاتمان له هەولدان و تیکۆشین نەکه و تۆون، هەمیشە بۆ بەرزێ خاکەکه له تەقەلادان:

دیده وائێتی: قوتابخانەکانی سلیمانی یە جگەر له پار پێشکه و تۆوترن، نەمسال دیدە وانه کان له جلو بەرگدا، له که لویەلی دیدە وائیددا، له مۆزێقه دا، بە تەرحێکی وا نامادە و پێکۆیتیک خراون له دیدە وانهکانی بەغدا چاکتر نەبن خراپتر نین. نەمسال گەلن سەیرانی گەورە گەورە و بە هاداریان کردووه: بۆ نەزمی، گۆزێه، وێله دەر، سەرچارن، هەزارمێزد بە نەشکه و تەکه یه وە، هەله بجه و بەغدا، بە کۆمەلی گەورە و بچوووک چوون... هەموو رەنگه پارێه که له ناو قوتابخانە چاکه کاندای بکۆی، وەگ تۆی قاج، تۆیه ناسمانه، تۆیه سەبەتە. له قوتابخانەکانی سلیمانیدا جێگای بۆ چاک کراره و پۆل و دەستە ی بۆ دامەزرێتاروه.

نوواند - تەمبیل: له قوتابخانە ی سانه ویدا چیرۆکی (خەسرە و شیرین) که له حەلی خۆیدا ناوچه که ی نەرمەنستان و کوردستان بووه، نوواندراوه، نەمەش قوتابی کردوویەتی، گەلن چیرۆکی پێکه نیشیان له گەلدا کردبوو، له و دراهە دەستیان که و تیبوو (١٤٠) رۆیبه یان بۆ بەرگ پێکێرنی قوتابییه هەزارەکان بە خەتکردبوو، بە شیکیشی که لویەلی دیدە وائیان پین تەواو کردبوو، ئەوی که ماویشە بۆ کردنە وە ی (نووسراو خانە - مکتبە) یەک دانراوه بۆ قوتابییه کان له قوتابخانە دا بکۆیتەوه.

و هەنەبێ (قوتابخانە ی دوو دەم) یش له مەدا کورتیان هێتایین، نووانیش هی خۆیان پێکخستووه، هەر

= (فارژن) رۆوی دا که لاشە (٢٥٣) سەرباز و نەفسەر له مەیدانی شەرەکه دا کەوت، له ١٩٣٢/٤/٢٦ هێزی ناسمانی بەریتانی بە توندی ناوچه که ی بۆ دومان کرد و دەیان گوند و مەزاری کاول کرد و سەدان مندال و ژن و پیری گوشت و بریندارکردن، له ١٩٣٢/٤/٢٩ بارزانییه کان یەکن لەو فرۆکه جەنکییانه یان خسته خوارووه و دوو فرۆکه وانه که شیان گرت، سکرێتری بالیوزخانە ی بەریتانی (هۆلت) و یزیشکی خۆیان گەیانده لای شیخ نەحمەد، شەر و ستا، و نوویژ کرا، تا ١٩٣٢/٥/٢٣ بەر دەوام بوو بە لاد ی نەنجام، حکومەت و نینگلیز سووریون لەسەر چه ککردنی بارزانییان و بنیاتنانی مەخفەری پۆلیس و بەبارمته گرتنی شێخەکانی بارزان له بەغدا، له ١٩٣٢/٥/٢٥ حکومەت کهوتە بلاو کردنە وە ی بیانی بۆ خەلکی که برێهکانی بارزانی بە جێ بهێنن و بێته پنا حکومەت، هەر لەر کاتەشدا کهوتە بۆ دومان کردنەوه، نەمە تا ١٩٣٢/٦/٩ ی خایاند، خەلکی پنا یانیا برده بەر دۆل و نەشکه و تەکان، شیخ نەحمەد و هارۆلانی ناچار چوونە خاکی تورکیاوه، ئەو حکومەتەش گواستینەوه بۆ (ئەدرنە) له رۆژئاوای نەستانه. بەم جۆره بەناسن و ناگری نینگلیز راپەرینی یەکمە ی بارزان کۆتایی هات، جا لێرەدا مامۆستا ئەو کۆتاییه بە (نێوه دوایی) ناو دەبات که راستی فەرمووه و ئەو راپەرین و شۆرشانە قەت دواییان نەهات و هەتا ١٩٤٧/٦/١٨ که بارزانی نەمەر له نارلس پەرییه وە و دواجار له ١١ ئە ی نیلوی ١٩٦١ و داوتریش.

نواندنه‌کە‌ی ساوه، رهنه‌گه‌ له‌ هاونه‌ بێنۆتێن. جگه‌ له‌ مەش (ره‌شید زه‌کی) ^(١) سه‌ر مامۆستا‌ی قوتابخانه‌ی سانه‌وی خه‌ریکه‌ له‌ هاونده‌ا (چیرۆکی سه‌لاح‌مدین) و ه‌ی که‌ ده‌گۆڕته‌ سه‌ر کوردی که‌ ناماده‌ی بۆ چه‌لێک قوتابییه‌کان دێنه‌وه‌ به‌ر خۆتندن. له‌ زانستی نیوه‌ گیانی‌شدا نووزه‌یه‌ک هه‌یه‌ بۆ کردنی شتی ^(٢)!

قوتابخانه‌ی کچان: نیسته‌ نهم قوتابخانه‌یه‌ شمش کۆزی هه‌یه‌، له‌ هه‌فته‌یه‌ی رابووردودا چوومه‌ سه‌یری نه‌و شتانه‌ی بدمستی که‌چه‌ کورده‌کان له‌ ناو ساله‌که‌دا دروست کرابوو، به‌راستی شتی جوان و کارتیکی ورد و رهنه‌گینم له‌ دورمان و چینه‌کانیاندا دی، زۆریش نافهم نه‌گه‌ر بلیتم کاری وای تێدا‌بوو له‌ ه‌ی (موغازه‌کانی شومه‌کی نه‌وروپا) که‌مه‌تر نه‌بووه‌!...

قوتابخانه‌که‌یان پێک‌یه‌یتکه‌، زۆریان لێ پێگه‌به‌شته‌وه‌ هه‌تاکه‌ر خه‌ریکن هه‌ر له‌ قوتابییه‌ گه‌وره‌کانی خۆی مامۆستا بۆ نه‌و قوتابخانه‌یه‌ دا‌بینن... له‌وه‌ی هه‌ر که‌س نه‌وی به‌بیردا ده‌هات له‌ (سه‌پاره) (ده‌فته‌ر) تێکدا که‌ بۆ نه‌وه‌ به‌تایه‌تی داترابوو له‌لایه‌ن نه‌و شتانه‌وه‌ ده‌ینوسی ^(٣).

سه‌رچنار: میرزا ته‌وفیق ولات په‌روه‌رتیکی بێ هه‌م‌تا، به‌شه‌ زه‌ویه‌کی به‌هاده‌ری به‌نرخه‌تکی هه‌رزان له‌کن سه‌رچناره‌وه‌ کرپوه‌، له‌سه‌ر گه‌رده‌که‌ چاخانه‌یه‌ک له‌ به‌رده‌می چاخانه‌که‌وه‌ له‌سه‌ر شیوه‌ی پلیکانه‌ شه‌ش جه‌وت سه‌کۆی پانی کردووه‌ و هه‌تا ده‌گاته‌ گوێ ئاوه‌که‌، به‌شی دوایی باخچه‌یه‌کی جوانکیلانه‌یه‌ له‌سه‌ر شیوه‌ی تازه‌ به‌نه‌خش و نیگارته‌کی رهنه‌گین رازانراوه‌ته‌وه‌.

وه‌کو له‌ باغه‌وانه‌که‌م به‌یست (نهمین زه‌کی به‌گ) وه‌زیری رتگه‌وابانی عی‌سراق هاتووه‌ نه‌و ناوه‌ی کیشه‌واته‌ سه‌ر قاقه‌ز وای ته‌مايه‌ حکومه‌ت به‌خاته‌ سه‌ر نه‌و کاره‌: گوته‌یکی جوانکیلانه‌ی رتکویه‌تیک له‌ کن سه‌رچاره‌که‌وه‌ بکا، به‌ره‌ستتگی واشی بۆ بکا ناوه‌که‌ بۆ دوو سن گه‌ز به‌رزکاته‌وه‌. جگه‌ له‌وه‌ دوو شه‌قامی پان به‌راستی و چه‌پ له‌ ناو نه‌و باغ و چنارانه‌ی سه‌رچناردا به‌کاته‌وه‌، هه‌رچی دار و دره‌ختی بێن که‌لک هه‌یه‌ لایه‌رتی، له‌ جێگای دار و دره‌ختی به‌ردار و به‌که‌لک له‌سه‌ر شیوه‌یه‌کی تازه‌ و جوان په‌روێنرتی.

(١) ره‌شید زه‌کی کایان (١٨٧٦-١٩٤٠)، که‌ پۆله‌کانی مه‌کته‌بی یه‌که‌م زیا‌تی کرد. نه‌وسا ناوه‌ندیان لێ جیا‌کرده‌وه‌، نهم مامۆستایه‌ هه‌تا ١٩٣٥ بووه‌ به‌رتویه‌ری.

(٢) چالاکیه‌کانی (کۆمه‌له‌ی زانستی) له‌ سلیمانی له‌ ٦ی نه‌یلوولی ١٩٣٠وه‌ که‌ حکومه‌ت لێی رهنه‌جا، به‌ته‌وا‌ری گزیروو... ده‌یه‌وست دا‌یخات و قوتابخانه‌که‌ی بیه‌ته‌ حکومه‌ی. به‌رتویه‌رتی (مه‌عارف) سه‌ره‌یه‌رتی به‌کات... دوایی هه‌رواش ده‌رچوو.

(٣) وا‌ دیاره‌ قوتابخانه‌ی کچان سالانه‌ پێشانگای نیشی ده‌ستی قوتابییه‌کانی رتکخه‌ستوو، په‌روانه‌ له‌ (ژبان‌دا) نهم هه‌واله‌: (بۆ زانیی هه‌موو... رۆژی ٣ ته‌موز ١٩٣٣ له‌ مه‌کته‌بی کچاندا نمونه‌ نا‌ین هنری کچانه‌. رۆژی ٤٣ ٥ی مانگ بۆ پیاوان و رۆژی ٨٧٦ بۆ آه‌وته‌. هه‌رکس تشریف بیه‌ی به‌شیرت و جگه‌ره‌ ماندووی احسین نه‌وه‌ و به‌قاش‌کردنی ده‌ست‌کردی که‌چه‌کانی خۆشیا‌ن چاویان اگه‌شیه‌ته‌وه‌. مه‌قابل به‌مه‌ آوی تشریف اهینی ٥- فلس اذات بو مکتب، اگر له‌و پینج‌فلسه‌ له‌ پاش‌ مصرف شتیکی بیه‌نیه‌ته‌وه‌ بو مکتب صرف اکری، انجارجا که‌ه‌ین که‌ هه‌و آریایی ذوق تشریف بفرمۆن). ل: ٣- ژبان، ژماره‌ (٣٦٨) ٣ ته‌موز ١٩٣٣.

نه‌گه‌ر نهمه راست دهرچن نهو شوینه‌ی میرزا توفیق کرپویه‌نی هاونستانیکی گوردی لن دیته بوون.
به‌لکو سرچنار ده‌پته شاریکا...

هاوین - گاه

پینجوبین: ریتگای پینجوبین توراو بووه، لیستر نهوی نه‌پوهن بز نه‌وی بیچی له (۱۵) سه‌عاتوه
به‌سه‌پاره بو‌ی ده‌پته سن سه‌عات و نیو. پینجوبین خویش و بیگانه‌ش یین له ناو و با خوشی و ده‌ستدانی
بز هاونیگانه‌یکی چاک ده‌نن، لیستر مو‌ده‌پن بز کورد که ده‌توانن به‌ناسانییه‌یکی زور له جیتکه‌به‌کی نازک و
نازداری ولاته‌که‌ی خویان که‌لکه‌مور بین. هیچ دور نیبه پینجوبین له چند سالیکی که‌مدا بگاته ریزی
دیتیه‌کی نرخدار وه‌ک دتیه هاونیگاهه‌گانی لوبان، وه‌کو بیسترومه له بیگانه‌ش که‌لیتک پهل ده‌کوتن لهو
ناگرستانه‌ی خواروو بزگاریان بین، بیته نهم به‌همشته‌ی کوردستان... (فه‌یمل) پاشای عتراق په‌کیتکه
له‌وانه!

سر عیصادیه: په‌کتن لهو زیانانه‌ی له کورد که‌موت، له‌م شکانه‌ی بارزانیانه‌دا، نه‌وه‌بوو حکومت
چنگی گیر کرده به‌روبوومی خوارکدی ولاته‌که!... ده‌پوهن نهو ناوه (به‌ناوی هاونیگا تیارکردنوه) بگاته
جن له‌وه‌ری حورشر؟! نه‌وا له‌م سر شاخانه شوینیکی گه‌وره و جوانیان دوزبوه‌توه، خانوو، هم‌سو
که‌لوپه‌لیکی ناسوده‌گی بز ده‌پن، شه‌قاسی باش باشی بز دروست ده‌کن به‌ه‌وه‌اری هاونیان. به‌لای
منه‌وه نه‌گه‌ر نهمه بین نیازتکی پیس بین زور باشه، چونکو ولاته‌که به‌لش‌شاو دراوی تن ده‌رژن، ناوا
ده‌پیتسه‌وه، وریا ده‌پیتسه‌وه و پیش ده‌که‌وئ. به‌لام قعد پیشیان درویان نه‌کردوه و تویوانه: (نهو
هه‌نگونه‌ی دوزمن ده‌داتن له بن کسه‌که‌دا له‌گدل ژه‌راهه).

ره‌واندز: وه‌نه‌پن نهم شاره نازه‌نیش له گزرتی تینکوشیندا دواکه‌وتین، سه‌ید حه‌مین نامه‌په‌کی
به‌ناوی «.....»^(۱۱) له چاپ داوه. نیستش هر له کوشدایه وه‌کو ده‌لین خه‌ریکی دانان و گزرتی
چیرۆکانه بز له چاپدانیان ناماده ده‌کا. له قوتابه‌خانه‌که‌ی ره‌واندز به‌کوشی ماموستاگانه‌وه چیرۆکی
(نیرژن) و چند چیرۆکیکی پنکه‌نینی تریان نواندوه، هه‌تا سن رژژ خه‌لک به‌بینیه‌وه هاتون، به‌و
دراوی کۆکراوه‌توه قوتابه‌خانه‌که و گه‌لن شتی تری که‌ی بین ریتکه‌خواه.

زانستی

ناخ!... زانستی چند ناوت خوشه! به‌لام چۆن بووته سر لوئلیکی نهم و نه‌و. هه‌رده‌م گالته‌به‌کت بین
ده‌کن! دوو مانگ و نیو له‌م‌مویش خه‌لکیان کۆکردۆته‌وه بز هه‌لبژاردنی کۆمه‌لیک به‌پیره‌ی بسا.
هه‌لبژیرا. هه‌م‌سوشی چاکترین که‌سن که‌ کاریان بین راه‌په‌ی، که‌چی هیشتا که‌ستیکان سه‌ری پسا
نه‌کردوه.

(۱۱) له دستوره‌که‌دا ناوی نه‌و نامه‌یه نه‌نوسراوه و ناوا به‌بۆشی ماوه‌توه.

سەردارەگەش حاجی تۆفیق وازی لە سەردارتی خۆی هێناوە، نیستی بەدەست مندالە وردگەوێهە، هەر شۆه بەتەرچەکی پێیان دەخوتێ. هەر شۆه تەرچە مامۆتایەکی قوتابیان بۆ دای!

ئەوا خەریکین (ئەو قوتابیانە یەک بەکەلکی مامۆتایەتی دێن) کە هیچ نەبێن لەم سن مانگە پتخوتیندن و فیکردنی ئەو هەزارانە بگرنە دەست... بەلام لەو هاش!

یەکتا بەگ

ئەم پیاوێ ئیستا دارۆغا (رەئیس بەلەدیە) ی لیتانییە^{١١}، لە هینەکی پێشوو باشتر دیارە، لەسەر شەقامەکاندا بەمەر و بەو بەرەو ئەمامی چنار و نوکالیپتۆسی رواندوو. باغچە یەکی بچووکی لەبەر مەزگەوتی گەورەدا لە ناوچە راستی شەقامەگەدا دروست کردوو، باغچە کە ی بەلەدیە سەرلەنوێ رازاندۆتووە. بۆ کردنی لۆلە ی ئاو و هێنایی مەکیئەگەشی دەستی پێ کردوو. ئەوا خەریک دەنێرین بۆ حوروفاتی چاپ بۆ ئەلمانیا، نیازیان هەبە تۆزێ چاپەکه پتکۆتیک بەخەن، پۆژنامەگەش گەورەتر بکەن.

هاوار

گۆفاریکی کوردیە، ئەمیر جەلادەت بەدرخان لە شام لە گەڕەکی کوردەکاندا دەری دەکا. هەرچەندە کوردیەگە ی زازایە بەلام ئەوانە ی کە دەری دەکەن هێندە زانا و تێگەشتوون پیاو حەز دەکا - ئەگەر ولاتپەرورەش نەبێ - بیکرێ. ئەم پیاوێ دەبێوێ نووسینی کوردی بگۆزێتە سەر لاتینی، لەبەر ئەوە نیوێ گۆفاریکە ی بەگوردی لاتینی نووسێو^{١٢}، دەبێهێوێ هەموو ناھەنگیکێ^{١٣} زمانەگەمان بکا بەیەک، گۆرائی و سەما و یاری کوردانە پتێتێتووە. بەندە بۆ چوار مانگی پۆژنامەگە ی دراوم نارد، ویتە یەکی خۆم و سەرکۆتیکێ (پارمەت داواکەرانە) و کۆمەلە یەکی گەورە خۆشخوانی بوێ کوردەکان کرمانج بەدیاری پتێشکەش کرد.

بۆ زانیشتن بە پتێتێکی هەموو لایەک دراوی سالتیکمان بۆ رەوانە کرد^{١٤}. ١٩٣٢/٧/١١ نێمڕۆ ئەمیر

(١) یەکتا بەگ: کورێ مستەفا بەگ بوو، لە ٢٦ ی کانوونی یەگەمی ١٩٣١ هەتا ٢٢ ی تشرینی دوویمی ١٩٣٥ سەرۆکی شارەوانی لیتانی بوو.

(٢) مەبەست لە نووسینی کوردیە بە پتێ لاتینی ئەک (کوردی لاتینی).

(٣) ناھەنگی زمانەگە: واتا دیالێکی زمانەگە (لەجە).

(٤) بەخۆشی دەرچوونی گۆفاری (هاوار)وێهە پیرەمێردی ئەمەر دەلی:

(هاوار) ی کوردان لە شامەوێ هات

هاواریان بەرزین دوورین لە نەهات

شام بەحەری دی، سووری سووردارە

تا لە شەمەداین بە شەمسان هاوارە

(پروانە ژبان، ٥، ٣٣٠، سالی (٧)، ١١ ی ئەمموزی ١٩٣٢).

جلاهدت چوار ژماره‌ی (هاوارای) بۆ ناردبووم، له ژماره‌ی یه‌که‌میدا پتیه‌یه‌که‌م خوتندووه، جگه له‌وه‌ی که نووسبووم: میژوو و جوگرافیای کورد و کوردستان، ژبانی پیاوه گه‌وره‌کافان، دامه‌زاندنی نۆته‌ی گۆزانییه کوردیه‌کان، پێشاندانی نووسراوانی عولوم و فئونی کوردان و پتیه‌یاندنی نه‌ده‌بیاتیکی بلندی کورد له‌م پتیه‌یه‌دايه. کابرا جگه له ناهه‌نگه کوردیه‌یه‌کان هه‌شت زمانه‌ی که‌ی پتیه‌گانه ده‌زانن. له گۆفاره‌که‌یدا هه‌ر جاره چه‌ند پتیه‌کی کوردی تیا ده‌نووسن و لیکه‌ی ده‌داوه، که له‌وه هه‌ممو په‌نگه ناهه‌نگیه‌کی کوردانی تیا‌دايه، زۆری خۆشخوانیه‌یه‌کان هه‌ی پیاوه، به‌ناو‌ه‌نگه‌کانی وه‌ک: (ئه‌حمده‌ی خانی و قه‌دری جان و حاجی قادری کۆزی...) جگه له‌مه‌ش سه‌رگوتیه‌کی به‌ناوی (چیره‌ۆک) هه‌و تیا‌يه... ئینمه چیمان ئه‌وه‌ی له‌ خوا؟ ئه‌وه‌مان ده‌وی پۆژی بیه‌ین کورد له‌ زمان و له‌ناو‌دا بکه‌وته‌وه‌ پزهی گه‌لان!!

گۆتیی یاری،

کوردی و مه‌ریوانی ۱۹۳۲/۷/۸

ئیمه‌رۆ ئه‌م نووسراوه تازیه‌م به‌ده‌ست قوتابیه‌یه کورده‌که‌نه‌وه دی، ده‌یانفرۆشت و بلاویان ده‌گه‌رده‌وه، دانه‌ره‌کانی ختیی (نالی و کوردی) ن^{۱۱}، ئه‌م نامه‌یه ۳۰ په‌رده، گه‌لیک یاری قوتابخانه‌کان و (مه‌شقی سوتدی) و چه‌ند یاریه‌یه‌کی کوردی وه‌ک: (شه‌قین و قه‌له‌مردارێ و بوخچه به‌گه‌ردانی‌ای تیا‌دايه... سه‌یر نه‌وه‌یه ئه‌م سه‌ن یاریه‌یه کوردیه له هه‌ممو ولاته پتیه‌که‌وتوه‌وه‌کانی پۆژئاو‌ادا ده‌که‌رن... زۆر دووریش نییه

(۱) ختیی نالی و کوردی: مه‌به‌ستی نه‌وانه‌ی دیوانی نالی و کوردیه‌یان چاپ و بلا‌ۆکه‌رده‌وه: (کوردی و مه‌ریوانی) ئه‌م دوو پۆشپیره دلسۆزه‌ی وشه‌ی پاکێ کوردی، نه‌ندان‌یار مه‌تفا سانب و تاهیر به‌جه‌ت مه‌ریوانی ناسراو به‌ ت.ب. مه‌ریوانی، ت. ب. مه‌ریوانی: له ۱۹۰۵ له سلێمانی له‌دايه‌ک بووه، بۆته برینپه‌نجی نا‌ژهل و له شاره‌بان دامه‌زره‌وه، لیره ئه‌حمده شوکری شاعیری ناسیره، که ده‌چینه به‌غدا دۆسته‌تیه‌نی له‌گه‌ل پیاوانی پۆشپیره و قه‌له‌مه‌ی کورده‌یدا په‌یدا ده‌کات، ده‌که‌وته‌ به‌واری چاپ و چاپکه‌رده‌وه، ده‌نیی به‌دووی د. شو تا پتیه‌که‌وه کار بکه‌ن. مه‌تفا سانبیش هه‌ر له‌و به‌اره‌دا هاو‌په‌تی بووه. له‌مولا‌شه‌وه به‌شو خوتندوویه به‌و نیازه‌ی له‌ کۆلیجی پزیشکی وه‌رکه‌رن، نه‌و هاو‌کاریه‌شی له‌گه‌ل مه‌تفا سانبی هاو‌په‌تیدا بۆته مایه‌ی ئه‌وه‌ی کۆمه‌لتیه‌کی چاک تامله‌که و گۆتیی هه‌مه چه‌شه‌ی کوردی به‌چاپ بگه‌یه‌نن: ده‌یوانی کوردی ۱۹۳۱، نالی ۱۹۳۱ نامیلکه‌ی گۆزانی ۱۹۳۲، یاری ۱۹۳۲، دیوانی سالم ۱۹۳۲، هه‌ممو که‌چیک چی بزانی ۱۹۳۳، یادگاری لا‌وان ۱۹۳۳، خورشیدی خاوه‌ر ۱۹۳۳، گۆله‌په‌ک له‌ تاریکه‌دا ۱۹۳۵، دیوانی شیخ ره‌زا ۱۹۳۵، نووته‌که‌مان ۱۹۵۳، دیوانی حه‌ریق ۱۹۳۵، له ۱۹۳۵ دا به‌ناوی خۆمه‌وه چاپخانه‌یه‌که‌ی له‌ به‌غدا دامه‌زراند، په‌کن له‌ به‌ره‌مه‌که‌انی گۆتییی (دوو ته‌قه‌للای بێ سوود) بوو له‌ نووسینه‌ی ئه‌مه‌ین زه‌کی به‌گ، هه‌ر ده‌ی چاپکه‌ردنی ده‌ستی به‌سه‌رده‌گه‌یرا و قه‌مه‌غه‌ کرا. که کۆلیجی پزیشکی به‌غدا وه‌ری نه‌گه‌رت، پرۆوه و ولاته په‌که‌رتیوه‌وه‌کانی نه‌مریکا بۆه و له‌وی نا‌وانه‌که‌ی هاته‌دی و په‌له‌ی دکتۆزای له‌ بایلژیه‌دا وه‌رگه‌رت. له‌وی‌شه‌وه زوو زوو وتاری نه‌ده‌ی و باسی ته‌نه‌روستی و پزیشکی ده‌ناره‌ بۆ (گه‌لاوێژ و ژین و هه‌تاوا)، نامه‌ و ده‌نگوباسی هه‌تا ۱۹۵۶ له‌ دۆست و براده‌رانی نه‌په‌را، له‌ سه‌ره‌تای په‌نجاکانه‌دا سه‌رتکی دا‌په‌وه له‌ که‌سه‌که‌ری... ئیدی ده‌نگوباسی نه‌ما. هه‌تا له ۳۰/۱۰/۱۹۷۱ دا گیانی پاکێ سپاره‌... سلاو له‌ یاد و له‌ دلسۆزی.

نەوان لە کوردیان وەرگرتین، چونکی کورد لەوان کۆنتره.

هەتا کۆمەڵە بەگی کوردی، بۆنێی ناوداری بابانیس لە ۸۰ سال لەمەوینش زیاترەو ئەمەو و تەو:
«ئەلەعەجەب بۆ شەسواری خانەیی زینم نەهات؟»

کە لێترەدا دەست بۆ یاری (پۆلو) درێژ دەکا کە کوردی بابان (شەقینی سوارییان پێ گوتووە).

نامەکە بەناوی ئەمەو کە هەنگاوێکە بۆ پیشخستنی نووسینی کوردی ئەنرێ، بێ بەها نییە، بەلام دانەرەکانی بەجگاری قسە و پیتی بیگانەیان بەکارهێناوە کە نامەبەکی کوردی ناشیرین، جگە لەوێش بەگرانی قوتابی لەو پیتانە دەکا!

شیخ مەحمود ۱۹۳۲/۷/۱۰

ئێشەو چاو بەشیخ رەنوف شیخ مەحمود کەوت، خۆی نامادەو ئەو کەردبوو بچیتە کن باوکی.

شیخ لەمەو پێشەو گواستیانەو لە (ناسرە)یان گوتراوەتەو لە نزیکیی بیست رۆژ لەمەو پێشەو گواستیانەو (حیلە) پاشان ئەویشی پێ ناخۆش بوو، گواستیانەو (عانە). ئەم شۆتە چۆلتەری و دوورتەری شارانێ عێراقە: لە سووری سوورە و عێراقدا.

لەگەڵ ئەوێشدا وەکو دەگێرەوێ شۆتەکەو پێشەو بۆ ئۆزێ لە گەرماوە دوورە.

پێگای بارزان ۱۹۳۲/۷/۱۲

حکومەت وای داناو ئەو پێشەو دەچی بۆ بارزان لە شاری عێسادە و سووریوێ هەواتە ئەوێ، کە بەسایەو ئەم پێگایەو لێوای هەولێر و موسل پێک دەگەپتین، لە ژوورەو: زۆتار و پەواندز. شاری موسلێش بەناحیەو گوتراوە دەبەستێ.

سالانەو پەزەندێکەکان ۱۹۳۲/۷/۱۲

پەزەندێکەکان کوردن. بەلام کەم کەس هەبە چ لە خۆمان و چ لە پێگانە لێیان شارەزایی. لەم هەفتەیدا وەکو رۆژنامە نووسیوێ حەلی گێرانی تاووسەکیان بوو. بەناو هەموو شۆتەکانی خۆیاندا گێراوە، ئەمجارە وەکو سالانی تر هەرا و شەر و شۆزی تێدا نەقەماوە.

زانستی

پێانقۆزێکمان بۆ زانستی دامەزراند هەندێ درووی بۆ کۆبێکەینەو، دراوێکەش بۆ ئەوێ ئەو نووسراوانەو لە کتێبخانەکەیدا بەشروپەری ماوەتەو خەریکە لەناو بچێ، پەر و بالینکی بەسەردا بنتریتەو. لەمەدا هیچ لەوێ خۆشتر نییە بەتیریک دوو نشان دەشکێرێ، پەکەمان وت.

دووێش ئەوێ ئەو شۆمەکانەو خراوتە پێانقۆزە شەرک شکین و کەلاش و سەدارەو دستکردی کوردانە.

هرچه‌نده له‌بەر تاقیکردنەوی (بروومانه) مان دەبن ئەم سن مانگە خەریکی دەرسه‌گامم بێم (که هیشتا نیویە ماوه خۆم دەبێ بیخوێتم) خۆم پێم راگیرا نەکرا بێتم نەو قوتابیانە زانستی ئەم‌سال بێم بەش. بەهێشموه له‌بەر نەوه هەفتە‌ی سن دەرسی کوردی هەبوو خستە دەستی خۆم. ئێستا هەموو پەلێکی ئەم زمانە ناسکەیان پێم دەلێم. وەنەبێم هاوڕێکانی تریشم دەرس نەلێنەوه. ئەوانیش هەریەکە چەند دەریسێکیان گرتۆتە دەست، خوا یارمەتی هەموو لایەک بێم.

هەرئەتخەنە‌ی کوردستان

لەناو بازاری سلێمانیدا (قادر ناغا) ^{١١} ناویک دووکانێکی بچووکی بۆ خوێندنەوه کردۆتەوه. گەلێ جوان پازاندووتیەوه، گەلێ وێتە‌ی جوانیشی تیا‌دا‌یه. وێتە‌یەکی گەورە‌ی شیخ مەحمود و یەکیکی شیخ () تیا‌دا‌یه. پێم گوت، دە‌یگوت: بە‌ناوی خوا هەر ئێوه یارمە‌تیم بە‌دهن هەموو تەرحە پۆژنامە‌یەکی کوردستان بۆ پەیدا دە‌کەم، ئەوا خۆم بە‌هەموو لایە‌کدا بۆ ئەو تەرحە نووسراوانە هەول دە‌دهم بە‌شکی ئەمە خوا‌یه دە‌ستم درێژ بکا بتوانم لە چاپیان بە‌دهم. خوا راگیراوی کا چونکی ئەمە یە‌کەم خۆندنەوه خانە‌یه بە‌م ناوه جوانە دە‌رچوو‌بێم.

زاری کرمانجی ١٩٣٢/٧/٢٧

(زاری کرمانجی) ئەمە دوو سال بوو لە دە‌رچوون کە‌وت‌بوو، ئیسرێ ژمارە‌ی (٢٤) هە‌م‌ین بە‌ده‌ست کوردپەرۆه‌نیکە‌وه دی دە‌یفروشت ^{١٢}. لە ٢٣ی تە‌م‌م‌وزدا لە چاپدا‌بروو، دا‌ن‌زەر پە‌ر‌پە‌یه. لە زبانی و مێژوو پزیشک و پەرۆه‌ردە‌شم‌وه دا‌بوو، سە‌ید حوسێن -خا‌وه‌نە‌کە‌ی- را دیاره ئە‌م‌جاره نیازی هە‌یه بۆ دە‌رکردنی گۆ‌فاره‌کە‌ی بە‌راستی و پێ‌کێ‌تێکی بێ‌تە‌ پێ‌ش‌ه‌وه، چونکی ترخی ئێ‌ستای گۆ‌فاره‌کە‌ی حە‌وت یە‌ک و نیوی جارانیە‌تی، کە بە‌م بۆ‌نە‌یه‌وه کێ‌باری زۆ‌تر دە‌بێ... خوا یارمە‌تی بێم.

(١) قادر ناغای سە‌عید ناغای عومەر ناغای عە‌نتار ١٨٨٢-١٩٧١، لە‌وه‌بەر دووکانی عە‌نتاری هە‌بوو، دوا‌یی کردیە کتێبخانه و بە‌و جۆ‌ره ما‌یه‌وه هە‌تا کۆ‌چی دوا‌یی کرد.

(٢) ژماره (٢٣)ی ئە‌و گۆ‌فاره لە ٤ی حوزە‌یرانی ١٩٣٠دا دە‌رچوو، هەرچه‌نده د. کوردستان سوکریانی بە‌درێژی با‌سی نە‌ر ناستە‌نگانە دە‌کات کە هاتوونە‌تە پێ‌گای داسا‌وی سوکریانی تا گۆ‌فاره‌که بە‌پێ‌کێ‌تێک و لە‌واده‌ی خزی‌دا دەرته‌جێ بە‌لام تێ‌کرا لە دوو خالدا خۆ‌ی دە‌گرتە‌وه:

١- دۆ‌وره دە‌ستی و چە‌پە‌کی جێ‌نگای دە‌رچوونی گۆ‌فاره‌که.

ب- باری نە‌دا‌رای و یارمە‌تی نە‌دانی حکومە‌ت بۆ‌ی و تا‌که با‌لی خا‌وه‌نە‌کە‌ی.

نە‌و ژمارە‌یه‌ی مامۆ‌ستا لە سلێمانی دی‌وه (ژماره ٢٤) دوا‌ژمارە‌ی ئە‌و گۆ‌فاره نا‌وا‌زه‌یه بوو... نیدی ژمارە‌ی تری بە‌دا‌دا نە‌هات. (بۆ‌ زیاتر ب‌روانه: د. کوردستان سوکریانی- زاری کرمانجی ١٩٢٦-١٩٣٤، دە‌زگە‌ی سوکریان، هە‌ولێر، چاپی یە‌کە‌م ٢٠٠٤-٨٧-١١).

شیخی بلزان

بۆ مەعمورەتول عەزیز دەگواسترتێتووە
حکومەتی تورک مەلا عیسا و نۆغۆز بەگ و موستەفا شوکور و براکەمی لە جۆلەمترگا کردوونی
بەداردا.

شیخ ئەحمەدیش نیرراوێتە قۆلی مەعمورەتول عەزیز^(١).

زوبینی کوردی (١٩٣٢/٨/١)

لە قوتابخانەی پۆلیسدا دەگوترتێتووە:

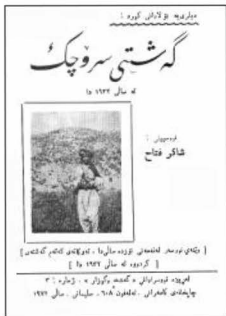
سەردارەکانی پۆلیسی هەمووان^(٢) و ایان داناو لەم و چانەووە کە دێتووە، زوبانی کوردی بەسەرکۆمار و
سەردەستە پۆلیسەکان (لەو قوتابخانە) دا بخوێنن.

(١) و تاقان لە دواي نمو هیرشه دیندانیمه‌ی هیززی ناسانی نینگلیز که گوند و مەنزای ناوچەیی بارزانی کاول کرد و
خەلکی ناوارە و دەرەدەرکرد، سوپای عیتراقیش لەسەر زەوی دەستی نەدەپاراست، لە ١٩٣٢/٦/٩ شیخ
نەحمەد و هاوێلانێ و براکانی پەنابان بۆ تورکیا برد و نعویش پەوانەیی ناوچەپەکی سەر سنووری بولگاریای
کردن (نەدرنە)، نینگلیز کەوتە هەولدان بۆ جێبەجێکردنی نەخشە گلازەکەیی (نیشته‌جێکردنی ناسووری و
نەستوورییەکان لە بارزانەو تا زاخۆ)، کاتێ حکومەتی تورکیا دواي سالتن لەم پیلانە گەپشت، دیارە بەو
رازی نەبوو کە نەوانەیی نمو دەری پەراندن نیشتا بخەرتنەو بن دەستی، بۆیە شیخ نەحمەد و هاوێلانێ لە
نەدرنەو هینایەو بۆ ناوچەکانی سەر سنووری عیتراق بەراوەر بارزان، دیارە نینگلیز و عیتراقی نەم کارەیان
بەبەلەپەستۆیەکی تورک دانا بۆ سەریان، جا کەوتنە پیاوێکەری رینگای دیپلۆماسی بۆ چارەسەرکردنی
کێشەکە.

(٢) سەردارەکانی پۆلیسی هەمووان - ضباط الشرطة العامة.

گهشتی سرۆچک

له ساڵی ۱۹۳۲



زۆر دەمیگ بوو پێتوه بووم بچمه سرۆچک، چونکه جیتی بهزم و ئاههنگ، شۆتی ناو و با خۆشییه، جیگای ئهو کوردانهیه که له پێشیندا پێشکهوتنیک زۆریان پێکهوه ناوه. ئیتر وا ریتک کهوت بکهوینه درهنگ، سات سێ و نیوی کوردی، لهگهڵ هاوریکه مدا کاک (ئیسماعیل عهلی)، جووت بهجووت کهوتینه سههر ڕێی گۆڕه. گهیشتیسه سههر شاخه که. له چاپخانه که دانیشتن، ئیتر لهوێ هاودهمیگی قسه خۆشمان دهست کهوت. کابرا (که ریم ئاغا) یان پێ ئهگوت. خه لکی دیتی (پۆله) بوو. جارێ نه پده ناسین. ههتا له سههره ژێر بهرده لانییه ناخۆشه که ی گۆڕه زنگار نه بووین، خۆی تێ نه گه باندین. لهوه دوا که ریار و کهرسواره کاتمان لێ جوو بوونهوه. ئیسه ییش سێ که سههه (ئیسماعیل ئه فهندی و من و که ریم ئاغا)، ملمان نایه سههر

ڕێی (بهرزنجه). ڕیگاکه ی خۆش بوو. له بهر ئهوه هه یچ خه میگمان نه بوو. قسه ی خۆشمان ئه کرد. کویتخا به سایه ی باو که مه وه ناسیمیه وه. ئیتر ههر باسی دیتی (خه توته) و زه و یوزاری ئه و ناوهم بۆ ئه کرد. کابرا وا دیار بوو قسه کانی به دل بوو. چونکه باش گویتی راگرتبوو. چرچ و لۆچی دهم و چاوشی به قسه کانم ئه کرایه وه. ئه ویش باسی لای خۆبانی بۆ ئه کردین. گهیشتیسه (وللان)، له ویش گورج تپسه ر بووین. چونکه دیتی و شک و ناخۆش بوو. ئینجا گهیشتیسه ئاستی (عازهبان). له ویش لاچووین. ئینجا گهیشتیسه (پۆله). ئیتر له ویتوه کویتخامان لێ جیا بووه. به پیشاندانی ئه و، ملی ڕیگایه کمان گرت، ئیتر کهوتینه ناو نزاره وه. دهستان کرده غار. ههتا کهوتینه ناو ڕیته کی ناخۆشه وه. ئیتر ههر ئه و ڕیبه بوو، که له وه بووینه وه گهیشتیسه سههر ڕێی (کاژاو)، ئه و حه له یش سات ههشت چاره کتیک که م بوو.

کاژاو

(۱)

که گهیشتیسه (کاژاو) هیشتا له بهر فیتک و خۆشی ڕیگاکه ناوی ماندوو تیتیمان نه ئه زانی. له گه ل ئه ویشا که چووینه ناو که له گیبه که ی (سه ید ئه حمه د حاجی مامه ند) وه کره بایه کی ئه وند ه ساردی ده ست پێ کرد، وا بوو پیاو بلتی سه ر مامه.

(سه ید ئه حمه د) خۆی خه لکی (حاجی مامه ند) بوو. نزیک ی پیتنج دێ زه و ی هه یه. ههتا پار سه ری یانزه سه له ی بووه له سرۆچکدا کارگێری (مه دیریتی) بکات. یانزه کوری هه بوو. که ئیسه چووین خۆی له

شاربوو. به‌بۆنه‌ی کۆره گیراوه‌که‌یه‌وه چووبووه نەوێ، پاگانە‌ی بۆ بکا. که نەو نەبووه شەقی لەو نافەرتە هەلداین، که کۆره‌کە‌ی لەبارچوووه.

بەلام کۆره‌کانی بەجگار پیاوانه میوانداریان کردین. لەو که‌له‌گییه‌دا گەلنی قە‌ی خۆشمان کرد. بەلام شە‌پۆلی قە‌، هەر خۆی له‌ که‌ناری رە‌وش و کردە‌وه‌ی چاک و خراب نە‌دا. باسی بە‌دخوویی هەندئ له‌ شێخه‌کان نە‌کرا. کۆرتیکیان گوئی: «باوکم، که شێخ دەستی داین، خراب دەستی نە‌داتن، له‌ کردنی هیچ شتیکی بە‌د که بۆ خۆی و خە‌لک خراب بێ ناسلە‌میتە‌وه. نە‌وه نە‌و... نە‌وه نە‌وی تر... بزانه‌ چییان بە‌سه‌راتوووه!!».

لەم قسانە‌دا بووین. هەر نە‌وه‌ندە‌مان زانی، یه‌کتیک هات (مە‌لا محە‌یبه‌دین)یان بێ نە‌گوت، نە‌و گۆرج بە‌و ناو‌نیشانە‌دا که هە‌لمانداندا نیمه‌ی ناسیبه‌وه. خۆشی بە‌دم و پلپا وا دیاریوو خە‌لکی شاربوو. نە‌میش له‌ قە‌سه‌کردنا تاریکی گرت بە‌ده‌سته‌وه له‌ تە‌لی نایین نە‌بوایه، لئێ نە‌نە‌دا. باسی بێ نایینی نە‌م و، بە‌دکرداری نە‌وی نە‌کرد. له‌ دواییدا دای بە‌ده‌سته‌وه. گوئی: «باوکم تۆ هەرچییه‌ک نە‌کە‌ی بیکه، بە‌لام رای بکه که کەس بێ نە‌زانت. بام خە‌لکیش له‌ تۆوه بە‌دخوو نە‌بن... تۆ هەر بە‌ناشکرا جتیو مە‌ده بە‌خوا و پیتفه‌مەر (وه‌کو هەندئ له‌ خۆتندە‌واره‌کان نە‌بدن)، هەرچییه‌ک ناره‌زوو نە‌کە‌ی بیکه!».

پاشان من لەو یواره‌م بێ لادان. باسی خۆش‌خوانی و بوژم هێتایه پیتشه‌وه. مە‌لا وا دیاریوو لەو بابە‌ته‌وه زۆری نە‌زانی. هەندئ قە‌‌ی سه‌یری (شێخ رە‌زای تاله‌بانی)ی بۆ پیتکه‌نین گێترایه‌وه. نە‌میش کوتۆر نووسیم. نە‌مه‌تان (بە‌لکو بۆ دوا‌روژ بە‌که‌لکی نە‌وانه‌ بێن که رابردووی بوژە‌کاغانان نە‌نووسه‌وه). جارتیک (شێخ رە‌زا) نە‌چیته‌ ناو کۆمه‌لتیک وێژه‌وانانی توکه‌وه. (نامیق که‌مال)ی ناودار نە‌پرسن نە‌مه‌ کییه‌؟ (شێخ رە‌زا) پش نە‌مه‌ی هاو‌رتیکه‌ی پیتشه‌کی نە‌وی بکات، هە‌لته‌داتن نە‌لن: «من له‌ فحولی اه‌لی که‌مال!» (نامیق که‌مال) له‌مه‌ خراب تێ نە‌گات. نە‌لن: «هە‌ی بێ نە‌دە‌ب نە‌مه له‌کن خۆت نە‌دیسی!» (شێخ رە‌زا)یش نە‌لن: «نا. من بە‌و تە‌رحه‌ نا‌لیم. نە‌لیم یه‌کتیک له‌ گه‌ورە‌ی نە‌دیبان!».

جارتیک به‌ (شێخ حە‌مه‌ عە‌لی برا‌زای نە‌لن: «بە‌خودا نە‌ی سه‌ری شێخ تۆ هەر جاشه‌که‌ری!» (شێخ حە‌مه‌ عە‌لی)یش هە‌ل نە‌کیشیته‌ خە‌نجەر (شێخ رە‌زا) بکوژن. (شێخ رە‌زا)یش نە‌لن بۆج نە‌مکوژی؟ خۆ من وتوو‌مه: «تۆ هەر جا شه‌که‌ری» واتا: تۆ له‌ هە‌موو شو‌نتیک وه‌ک شه‌کر وایت. ئیستر (شێخ حە‌مه‌ عە‌لی) وا‌زی لێ نە‌هێت.

که (شێخ رە‌زا) نە‌چیته‌ (جیشانه‌) و نە‌گه‌رتە‌وه. نە‌مه به‌ (شێخ مارفی شێخ نە‌حمە‌دی شێخ رە‌سول) نە‌لن:

«مە‌زە‌ی نە‌وه‌نده‌ نە‌بوو ناشه‌کانی جیشانه‌ت

ببین بە‌قوتی که‌رتی هە‌ی ریا‌مه (جێ شانه‌ت)»

(شێخ رە‌زا) لێره‌دا له‌ سه‌رتکه‌وه جتیو بە‌دییه‌که‌ نە‌دات که (جیشانه‌)یه. له‌سه‌رتیکی تریشه‌وه جتیو به‌ (شێخ مارف) خۆی نە‌دات (بە‌و شو‌نتە‌ی له‌مشیا شانه‌ نە‌یگرئ!).

پاشان باسی نووسراوانی کۆنی کوردیم هێتایه‌ گۆژێ. مە‌لا په‌یمانی دامن هە‌ولم بۆ بدات، نە‌گەر لەو

خوارده‌یش بووم بۆم بنیئر!! ده‌می ئیوارئ هه‌ند به‌ناو نزار و تووتنی (کاژاو) دا گه‌راین. ناویکی زۆری بوو. کورده‌کی شیخ ئه‌بگوت: «ئه‌م ناوه‌ پۆله‌ که‌وی زۆری دیته‌ سه‌ر». بانگی شیوان (سه‌ید ئه‌حمه‌د) هاته‌وه‌، پیساویکی پش سپی تینکسه‌راو بوو. شه‌و ماندوو بوو، قسه‌ی زۆر نه‌کرد. به‌یانی گه‌لئ باسی پیشکه‌وتوویی (لوینان)م بۆ کرد. چامان خوارده‌وه‌ و، به‌جوته‌ مالتاوا ایسمان لئ کردن و هاتین به‌رپوه‌، ریتگا که‌مان زۆر ناخۆش بوو. له‌ ریتگامان دا له‌ (گیتلده‌ره)^(۱) وه‌ تپه‌ر بووین. ئینجا گه‌ بشتینه‌ (به‌رزنجه‌)، که‌ ئه‌و حه‌له‌ و ده‌مه‌ و چیشه‌نگا و بوو.

به‌رزنجه

(۲)

له‌ مالتی (واحید نه‌فه‌ندی)ی ئامۆزای باوکم، لامان دا. شۆینه‌کی زۆر دلگیر بوو. ئه‌وه‌نده‌ به‌رزبوو، هه‌رچی خانووه‌کانی به‌رزنجه‌ و نزاری شاخه‌کانیه‌تی له‌ به‌ر ده‌ماندا دیار بوون. خانووه‌کانی (به‌رزنجه‌) یش چه‌شنی پلیکانه‌، له‌ دامینه‌وه‌ هه‌تا ناوقه‌دی (شاخی رئ سوور) هه‌لچوو بوو و ریزی به‌ستبوو. دیتیه‌که‌ تژی بوو^(*). سێ سه‌د مالتیک نه‌بوو. چونکه‌ ناوی که‌م بوو، سه‌ه‌زاییشی که‌م بوو. هه‌ر ئه‌وه‌نده‌ بوو که‌ به‌شی خۆی بکا (بامن و ته‌ماته‌ و کوله‌که‌ و سلق)ی تیا کرابوو. قه‌دپالی (شاخی کورده‌ کاژاو) یش که‌ ده‌سته‌ راستی (به‌رزنجه‌) که‌وتبوو، به‌ره‌ز و دار و ده‌وه‌ن رازابووه‌وه‌.



چارونه‌ندازیک به‌رزنجه‌ به‌سێ به‌شی ماله‌کانی و ره‌زه‌کانی به‌رامبه‌ر به‌وه‌.

(۱) خه‌لکی به‌ (گیتلده‌ره) ناوی ده‌به‌ن.

(*) تژی: چر و پر. (ش. ف)

تهنیا مرگه و تیکی هه بوو. یه جگار جوان و رتکویتک بوو. له پیش بهردنویژه کانهوه نهمستیرکیکی چوار سوچی رتکویتک بۆ ناودانی ناژهل دروست نهکرا. خانوده کانی بهرزنجه دوو نهۆم بوون. ههچیان ههوشی نه بوو. چم و پریش بوون، نهگین دوو ههتنده نه بوون، به تاییهتی نهگهر ههوشدار و بلارو بوونایه وهک دتهاته کانی تری شاربازتر. تازه سهرای فه زمانه دهایی تهوارو بوو بوو. به راستی سهرایه کی قایم و رهنگین بوو. به سهر تهوقه سهری شاخه کهی (چوالهی شیخ محهمهد) هوه بوو. که له ویتوه زۆر چاک به سهریستی رینگاکانی بهرزنجهی پین نهکرا.

خهلکی بهرزنجه تیکرا ههموو شیخ بوون. که میان شیخ نه بوون. ناو و بای بهرزنجه زۆر سازگار بوو. چونکه خهلکه کهی ههموو توانا و لهش جوان بوون. ژنه کانیان به سهریستی و جوانییه وه به ناوبانگ بوون. دوو چایخانه و خوستندن گایه کی سن دهسته یی هه بوو. خهلی خۆزی، (وهکو نه لاین)، بازار و دوو کانیشی هه بووه. به لام به سایه ی (شیخ مه محمود) هوه بومباردومان کراره. تازه وا خهریکی دهرگای (شارهوانی) و (نازروه قهی) بۆ دابنتن. بهرزنجه نۆتۆمبیلیشی بۆ دهرچوو. به لام رینگاکهی به شاره زووردا نهوړیشت. بینه وه سهره و کاری رابواردنغان.

له مالی (واحد نهفهندی) ههر دهمه تهرحه کۆرتکیکی پیکه نین بوو. نیتر نهوه ههر باسی نهم و نهوی قسه خوۆش بوو. سهرگوزه شهتکان ههتنده زۆر بوون له نووسین نه دههاتن. قسه له بابهت (حوسین بهگی هه له بجه) هوه نهکرا که چه ند بهگزاده یه کی سهیر و بهزمه پتهر بووه.

شهوی چووینه کن (ره شهید نهفهندی کارگیترا). کابرا که لهن زیرهک و چالاک دیار بوو. به هه پرشه و گهرمه له گهل لادییه گاندا نه بزوتتوه. وایش چاک بوو. چونکه شیخانی بهرزنجه نه بوو سهریان نهرم کرایه. نهگهر وای نه کردایه رهنکه که لله ره قییان بکردایه. به بانی ههندی به دتییه که دا گهر این. وینه به کمان گرت. پاش چیشه ننگاریش چه ند وینه به کی خۆمان گرت. ئینجا چووینه دتی «مۆریاس»

مۆریاس ۱۹۳۲/۹/۳

(۳)

به سات و چاره کتیک گه پشته نه (مۆریاس). رینگاکه مان زۆری بهر دهشته نه زمانه دتییه که ی (زه لهن) کهوت. (شیخ سمایل) که لهن قسه بواسی بۆ نه گیترا نه وه. نه یگوت: «به سهر تهوقه سهری شاخی (گوره کاژاو) هوه نه شکوه تیکی گهوره ههیه. دهرگا و تاقی تاشراوی ههیه. به به هاران دهچینه نهوی بۆ سهیران.

تهرحه شتیکی ههیه که لهو کاته دا له سهر شاخه که پهیدا نه بن. نه وهنده ی مووروه که یان نوقولتیکی درتژ نه بن. زۆر روونه. ههتدهش تیرزه شووشه نه برتی. (مانگه سه وه) ی پین نه لاین». (شیخ مه محمودی شیخ عملی دهرمه یانه) کۆتخای (مۆریاس) بوو. چووینه کن نهو. پیاویتیکی یه جگار دل تهپ و نان بده و قسه خوۆش و زیرهک بوو. نازابه تی و نیشتمان په روه ریشی هه بوو. نیتر ههر باسی «گورده» و «گوردهستان» ی بۆ نه کردم. به ناواته وه دیگوت: «کاشکی نهم کورده ههموو یهک دهنگ بوونایه. که یه کیتیکیان له لایهک نازار بدرایه نه رانی که بههاتایه خروۆش. ئیستا بۆ ئیمه ناپیاوه تییه وهها له سهر

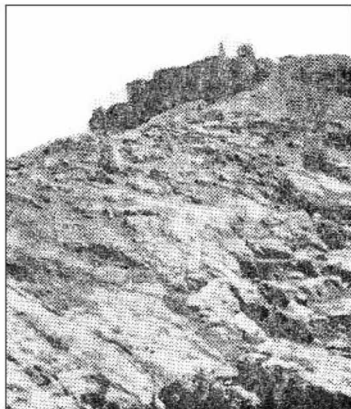
کورسی دانیشتووبین و، پلاو و گوشت نه‌خۆین و، که‌چی برا کورده‌کانی ژووروومان له سوپتیرا به‌ده‌ست له‌شکری (تورک)هوه پهرتشان بن!». ئیتر من به‌دریژی باسی (هه‌رای کوردستانی ژووروو) و که‌مه‌لی (خۆبیبوون)م کرد، شیخ‌گه‌لی قسه و باسی خۆشی که‌ی بۆ کردین. شه‌وی ژۆر ناخۆش نوستین. چونکه‌ میتشوله و گه‌رما دێبه‌که‌ی پر کردبوو، ناویشیان به‌گران ده‌ست نه‌که‌وت، دێبه‌که‌ که‌وتبووه ناودۆله‌هوه. که‌م ناوبوو. له‌ تووتن به‌ولاوه هه‌چی که‌ی نه‌بوو، ره‌زه‌کانیش به‌ده‌گه‌من تری چاکیان تیا ده‌ست ده‌که‌وت، به‌پانی چوینه (قه‌لای سرۆچک).

قه‌لای سرۆچک ١٩٣٢/٩/٤

(٤)

به‌پانی که‌ جامان خوارده‌وه هه‌رسیکمان (من و ئیسماعیل نه‌فه‌ندی و شیخ سمایل) روو به‌ (قه‌لای سرۆچک) رۆیشتین. به‌سه‌ر چه‌ند شیو و شاخیتکا رێگامان ه‌ری، کاتمان کرده سات و چاره‌کتیک، ئینجا به‌رده‌لانییه‌کی سه‌ختمان به‌سه‌ر قه‌لاکه‌وه هاته‌به‌ر که‌ له‌وه رزگار بووین گه‌یشتینه به‌رده‌می قه‌لاکه‌.

قه‌لای چی؟! کیتیک بوو چووبوو به‌ناسماندا. هه‌ر دیوارتکی که‌ رووخواویش بوو، ئیستا له‌ سی‌گه‌ز به‌تندی که‌مه‌تر نه‌بوو، نیوه‌ی کیتوه‌که‌ هه‌تا نیوه‌ی دامیتی به‌دیواره‌کانی داگیر کردبوو، له‌ دیواره‌کانیدا، به‌شیتوه‌یه‌کی رێکویتیک، شه‌ش قولله‌ی دوو نه‌هۆمی تیابوو، له‌ ناوه‌وه هه‌وشیتکی په‌نج‌گه‌زی به‌پانی و درێژی هه‌بوو، له‌ناویدا نه‌سه‌تیرکتیک بووبوو، دره‌ختی هه‌موو ره‌نگه‌ی تیا رۆنرا‌بوو، که‌ تا ئیستاش گه‌لیکیان تیا ما‌بوو، به‌هه‌ر چوارلای هه‌وشه‌که‌پشا ژووری به‌ک نه‌هۆمی و دوو نه‌هۆمی تیا دروست کرا‌بوو.



له‌ته‌ چاونه‌دازتکی دهره‌وه‌ی قه‌لاکه‌



کهلاوه بک له قهلاى سرۆچک

نهم ژوورانە ئیستەش چى تاقەکانیان -گەورە و بچوک- ماون، وا دیاره که موغەبیری له ههموو ژووریکدا، هەتا کو له قوللەکانیشیدا هەبوو، شۆتەنەکی هیندە گەورەیه، پیاو هەرگیز بەبیریدا نایە که بەو تەرحە بەبەرد و قسل و گەج بەسالتیکیش کردنی تەواوبوین! تەنانەت بەدەسبەوه درۆیهکیش هەلبەستراوه: «گوايه ئەلێن کرێکاریک هەتا حەوت شوو و حەوت رۆژ خشتیکی بەدەستەوه بوو، لەبەر کرێکار زۆری دەستی نەگەبۆتە وەستاگە بیداتی!» . نەمەش هەرچەند بەزۆرەوه گوترا، بێن، من ئەوەندەم بەسە بۆ پیشاندانی گەورەیی (قهلاى سرۆچک) و ئەو دەمەى بەکردنیهوه بەسەر براوه. که پاشایەک بەخۆی و فەرمان پێن دراوان و لەشکر و دەستویین و ژن و مالى هەموویان و نازەلیانەوه بەناو و نانیانەوه، بەتێ و تفاقیانەوه، لەو قهلاهدا جیگایان بۆتەوه. قهلاکه هیندە بەرزە، له کێوه که بۆتە کێو، که پیاو له قوللەبەکیهوه سەیری ئەو دێهاتی گوی چەم و سەرگەردانە ئەکات چاوی پێشکە و ئەکات، هیندەى نامبێتێ زارە ترەک بێن و بەسەرا بکەوێتە خوارەوه، هەپروون بەهەپروون بێن! . ئیستەش کهلاوهی ژوورەکانی، بەشیکى گەورەى موغەبیری و تاقەکانی، لا و نیوێکی دیوارەکانی، بەسەر ئەو چەم و چوگوردهی خوارەودا چاو ئەگێرن!

ئاو لەناو قهلاکه، خۆیدا دەست ناکەوێ، بەبزنە پێهکی سەخت و ناخۆشدا، ئەبێ دەمێکی نیو ساتی، بەبەردەمی قهلاکهدا، بەقەد کێوهکهدا، بەپێن خشکێ و رۆبێن، سەر بەرەو خوار، بەسەر هەزار درک و دال



که لاهه ده کی تری ناوه دهی قه لاکه، هیتشا
مونغه یری به که ی ماوه.

و بهرد و سهخته لانیدا، ری بی پیت، نینجا نه گه پته سه راوا، ناویش، هه مووی، چۆر تیکه هیتدهی لولوهی
سه ماوه ری تکی پیا دیته خواره ده، شویتنه که ی هیتدهی سهخته، دوو نه وندهی تر به دیوار و به ره به ست و
قولله و مه تریز، بز دوژمن سهخت کراوه، نه ویشیان زۆر به جی بووه. چونکی ژبانی نه و قه لایه به و ناوه
بووه نه گین دوژمن زوو په کی نه خست. نیتسه شوین نه ستیرک (حوض) که ی ماوه. به هه چوار لای
ناوه که وه، که له و که له به رده دیته دهره وه، هه موو ره نگه گیاهی کی جوانی لی پرواوه. سه یر نه ویشه په کی
له و گیایانه خۆم له ژووری میوانی ماوستا نینگلیزه که ی (خوتندنگای بلندی برومانا) دا دیومه له
«لوینان»، که له سالی ۱۹۳۲دا له وی بز «مه تریکولیشان» نه م خوتندا!

نیمه نه و ا گه یشتینه خواره ده!

دهی نینجا و ده سه رده ده!

کورم نه وی نه خۆی، نه ترسن گه و تنه خواره ده، خوه «نارهق» ی ره ش و شین دهر نه دا هتا دیته سه رده ده!
هاتینه سه ری. (سێ) وینهی قه لاکه مان گرت، هیتدهی سه یرمان کردوه، دوو هیتده بز دۆزینه وهی
نووسین و په یکه «هیکل» سه رنجمان داوه، هه چمان به دی نه کرد!، به لام هه چۆر تیک سه رگوزشته ی نه م
قه لایه له نیمه ون بووین، قه لاکه و امان پیشان نه دا که فه رمانه ده اییبه کی زهر به ده سستی کوردی تیا بووه.
کوئیشی کار له سه د و دوو سه د سالدا نییه. چونکه «شیخ مه محمود» نه یگوت: «به سه رینی با یرمان
هیتشا قه لاکه به ته وای ماوه ته مه تیک نه چوره». شتیکی تریشی هیه: پایته ختی نه و پاشایه «وه کو
نه لیتن»، دتیه که بووه ناوی «سه ربۆر» بووه، نیتسه یه هه ندی خانو له و شویتنه دا ماوه.

گورده کۆچه ریه کان زستان تیا نه بن. نو دتیه له گوی چمه که می خوار قهلاکه و په، به و به روه، پیاو به گران خانووه کانی دتیه پیش چاو، بۆ نم کرده و سهیره کوردانه، هر نه مندم له و ناوه بۆ دهرکه و توه!

له رهوشتی گوردان

که له گۆبهندی قهلاکه بوینه وه، دهمه چیشته نگار بوو. گه رمای کرد بوو. ئیتر رۆشینه وه بۆ (مۆزیاس) بۆ کن (شیخ مه محمود). شیخ گه لی قسه ی خۆشی تری بۆ کردین. به لام چیره کیتی کوری ژوروو، که زازایه ک بۆی گتیرا بو وه، بۆی گتیرا مه وه. به جگار کاریگه ر بوو:

«دوو به گزاده ی ناموزا تیک نه چن. به کیتی کبان نه چن مال و ژنی نه وی تریان نه داته دست تورک و خۆی نه کا به یاریده هری تورک. چونکه نه می که بیان له و کاته دا هه لدی. کابرا به مشه ر نه توانی ژن و منداله که ی خۆی له تورکه کان به سینیته وه. ژنه که پیشی که چیک نه بن نازنه کن که هیشتا نه چوو بو وه په رده وه. کابرا سوئند نه خوا. نه لن: (هه تا نه م ناموزایم نه کوژم - چونکه په نای بر دۆته بهر تورک و مال و مندالی داوه ته دست نه و - ناچه په رده وه). پنه نه زانی کهوا ناموزا که ی له شار تکی به کۆزله دایه. به خۆی و له شکریمه نه چینه سه ری. کابرا خۆی نه مخزینیته قه لایه که وه نه میش وازی لن ناهینی هه تا (۳۰) له وان نه کوژی. دوو رۆژ و سه ر رۆژی پنه نه چن هه ر واز ناهینن. ناچار خه لکی شاره که په نا دهاته بهر شینخیکی گه وره که (۴۰۰) ده رویشی نه بن. شیخ دیت، تگای لن نه کا. کابرا نه لن: (سوئندی که و خوار دو مه، هه تا نه م کوژن واز له کوشتنی ناهینن). شیخه که نه لن: (وا من نه چم ده ری نه هینن. تۆ نازایت دلی من بشکینه). کابرا نه لن: نه وه دوو کوپم سه ریان به ره قسه ناکم. به لام نه گه ر به سی دا ره دا کراوم له قسه ی خۆم به شیمان ناچه وه. هه ر نه ی کوژم!). شیخه که نه چن ناموزا که ی له قه لاکه دهر نه هینن. که نه مان نه بیین دست نه کن به ده ستر تۆ کردن، شیخ نه پداته بهر زاخۆ (پالتۆ که ی. نه وان هه ر له تغه نک هاویشتن ناکه رن. به لام وا به و مستایانه نه بهت قینن، هه موو زاخۆ که می شیخ کون کون نه بن، (ناموزا) نه کوژی، شیخ هه چی لن نایه! ئینجا کابرا نه لن: (ئیتر به س!) خۆی نه وشوا و نه بینتی. له په سه یا چه ند رۆژیک دانه نیشی. ئینجا شاییه کی گه وره بۆ په رده چوونی خۆی پتیک نه هینن. پاشان به خۆی و دو سه د سوار و (۱۴) بار لیره وه نه چینه کن شیخ هه موو پتیکه ش شیخ نه کات! تا له گه لی ناشت بهتسه وه. شیخ وه ری ناگری؟!». نه م چیره که، هه ر چه نه د، زۆری خراوه ته سه ر، به لام رهوشتی گوردان پیشان نه دات، که تا ج نه ندازه به ک باهخ به رو سووری و سه ریلندی نه دن.

له مالی شیخ نامان خوار. چایان خوار ده وه، دهمه ئیواره گه به سینه وه (به رنجه). له دتی (مۆزیاس) و (قه لای سه رۆچک) دا، (کندرۆار) که بنی (کندره)، هانیمان و ردمان کرد و خستمانه جگه ره وه. جگه ره که ی نه رم و بۆنخۆش کرد. (سه رۆچک) له هه موو شوئتی کیدا نه وه ی تیا ده ست نه که وی.

دیسانہوہ بؤ بہر زنجہ

کہ ہاتینہوہ (بہر زنجہ) ہیشتا پوژ بَلند بوو. له یتگا زور خوه (ناروق) مان دہردابوو. کہ مہکن ماندوویش بوو بووین. لہ بہر ئەوہ ناویکی ساردم کرد بہلشما. لەشم پتی سووک بوو. لەوی دەسم کرد بہنووسینی یادنامہ کہم ہەر ئەو ئەندم زانی (واحتید ئەفہندی) ہاتہوہ (نوری) یش لەوی بوو. چہند میوانیکی تریشان ہات.



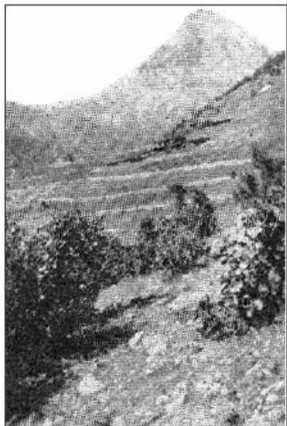
(نوسەر خۆی نامادہ کردووہ بۆ گەشت لە پشتیہوہ خانووەکانی بہر زنجہ دیارن)

نیتر ہەر بہقسەمی خۆش پامانبوارد، تا زردہ پەپ. پاشان من و (نیسماعیل ئەفہندی) ہەلکشاینہ سەر تەوقەسەری کیتوہ کہ، سەراکە کرابووہوہ، چووین سەیرمان کرد. یەجگار ریکوینک بوو. ہیشتا نەچوو بوونە ناوی. بۆ ہاتنی (متصرف) یان دانابوو، کہ تۆزی چووین بہو دیوا ناخمان خواست: کاشکین لەوہ پتیشیش بہریمان بزانیایہ. پەزەکانی (ہەر اوی خواروو) تارایەکی زترینی پوژیان بہسەرا کشابوو. کیتوہ گل سوروہ کہمی وەک گولزار پازاندبووہوہ. دلی ہەزار دلداری ئەہتیاہ جۆش. نیتر بانگی شتیوان بوو، ہاتینہ خوارئ چووینہ کن (پەشید ئەفہندی کارگیت) بۆ شتیو. لەوی ناویکی پەنگیمان خوارد. شوہ ہەر لەگەل میوانەکاندا پامانبوارد ہتا ساتی چوار.

بہیانی کہ چایمان خواردووہ دەستی خانہ خوئی و کارگیت پمان گوشی، ئینجا بہجوت لامان دایہ سەر یتگای (ہەر اوی ژوو روو) کہ گەپشتینہ ئەودبو کیتوہ کہوہ نزار و لالەزاری ئەو ناوہ دەرکەوت. چونکہ لەوہ پتیش ہەر کیتوہ پروتہکانی (بہر زنجہ) مان دیسوو بہو ببینہ دوو ئەوئندہ دلمان کرایہوہ. منیش بہفیرۆم ئەزانی کہ لەو شوینہ خۆشہ بہین لادان تیتپەریبین. داوام لە ہاوری تیکم کرد: لەسەر کانی و ناویکی سارد و سازگار لاماندا. تیر و پم لەو ناوہ شیرینہ مان نۆشی. دوو سئ لادینی، نەدیو و نەناسراو، لە پەز و بیتسانہ کانوہ تری و شووتیان بۆ ہتینان. گۆزانی کوردیشیان بۆ وتین. ہەر لەو شوینہدا پامن و تەماتہ و باینجان و پەموو و کالەک و شووتی و ترۆزیشیان رواندبوو.

که له (بهرنجه) جولاین، مهبسمان چورنه (باساک) بوو. بهنبرکات گه‌یشتینه (باساک). باساک دتیپه‌کی تازه بوو. همووی شمش سال نه‌ه‌بوو دروست کرابوو. ماله‌کانی له ژماره‌ی په‌نجه تپه‌ریان نه‌کرد. له‌گه‌ل نه‌ه‌پشا، باساک، دتیپه‌کی رتیکویتیک و، خنجیلانه و جوانکیلانه بوو له‌گه‌ل نه‌ه‌ ناوه که‌مه‌پشیدا که‌هه‌بیوو به‌کوششی (شیخ قادر) و (شیخ غه‌ریبی) خاوه‌نیوه، باساک هموو که‌سیتیکی تیا نه‌ژیا تیا نه‌حه‌وايه‌وه! بۆ ته‌ماشاکاه هه‌تا خوا هه‌زکا رهنگین بوو داری به‌ووو و مازوو، بیستان و رهن و چنور، میترغوزاریکی پتیک هینابوو. له‌ناو شاخی بلندی کوره‌کاژاو و لکه‌کانیدا پیباو هه‌ر هه‌ز نه‌کات، به‌ین ده‌نگی، له‌سه‌ر بانه‌که‌ی (شیخ قادر) یان له‌ناو باخچه‌که‌یدا، به‌سه‌ر که‌له‌به‌ردتیکه‌وه، له کرده‌وی په‌روه‌دگار، به‌رژان و به‌مانگان سه‌رنج بدا و وردبیتته‌وه. نه‌وه سه‌یر!

بیتینه‌وه سه‌ر باسی به‌روبوومی «باساک»: هه‌ر له ترتی رهنگا وره‌نگه‌وه هه‌تا کاله‌ک و شووتی و کوله‌که و ته‌ماته و بامتی و تووتن و سلق، هه‌رچی پتیوستی دتیپه‌کی گه‌وره، به‌لکو شارپیک بئ تیا هه‌بوو و تیا په‌یدا نه‌بوو. هه‌تا سه‌ه‌ینی به‌یانی میوانداری یه‌کن پیباونه‌ کراین. (شیخ قادر) دره‌نگی په‌کی خست، نه‌گین نه‌ی بردینه‌ ناو رهنی «چناره» وه ناگری بۆ نه‌کردینه‌وه و، گیسکی بۆ سه‌ر نه‌ه‌رین و، گۆه‌ند و نا‌هه‌نگی تا به‌یانی بۆ دانه‌ه‌زان‌دین. شه‌و زۆر سه‌رما و نسرم بوو. کزه‌بایه‌کی سارد له شاخی



(به‌ماله‌کانی «باساک» هوه، شاه کلای
شاخان، «کوره‌کاژاو» ده‌رچوه)



چاونه‌ندازتکی تری
باساک که (۱) شیخ قادر
و (۲) شیخ غەریب (۳)
نوسەریشی تیا دبارە.

«کوپه کاژاو» دوه نه‌هاته خوارئ. له‌به‌ر نه‌وه ناگرتکی نیلە نیتلسمان کرده‌وه. له‌پر «شیخ نه‌حمەد» ی ناسۆزایان شه‌وباشی لئ کسردین. کابرا هەرچه‌نده به‌مۆن نه‌هاته پیش چاو، به‌لام خاوه‌ن رەدوشت و کردوو یه‌کی پیاوانه‌ بوو. باسی چه‌ته‌یه‌تی خۆی بۆ نه‌کردم. به‌لێنی دامی هه‌ندئ پوولی «دوایی» «شیخ مه‌حموددی گه‌وره» و هه‌ر شه‌ نامه‌کانیم بۆ به‌تیرئ. نه‌گه‌ر هه‌موم له‌ بیر به‌جێته‌وه هه‌رگیز نه‌وم له‌بیر ناچیته‌وه که «شیخ قادر» و «شیخ غەریب»، نه‌و چیرۆک و سه‌رگوزشته‌ کوردیه‌یه‌ خۆشانه‌یان له‌ژێر ساباتی دیواخانه‌که‌یاندا، به‌رامبه‌ر به‌و نزار و لاله‌زاره‌ بۆ نه‌گه‌تیه‌وه:

ورچه‌که

«کاکه‌ حمه‌» ، باپیری باپیری نه‌م «شیخ قادر» ده‌ یه‌کن له‌ سن کوردی «شیخ عیسی» بووه، که پیاویکی زه‌بر به‌ده‌ست و نان بده‌ بووه. جارتیک له‌شکری عه‌جم که هێرش ده‌هیننه‌ سه‌ر «خاکی بابان» له‌ سه‌رۆچه‌که‌وه، به‌خۆی و چه‌ند سوارێکه‌وه تا سه‌نه‌ راوه‌دوو یان ده‌ن. له‌سه‌ر نه‌وه «سه‌رۆچک» له‌ ده‌ست خۆیا نه‌هه‌لیته‌وه! به‌روبوومی ناداته‌ ده‌ست «نه‌حمەد پاشای بابان»!

نه‌حمەد پاشایش پیاویکی له‌سه‌رخۆ نه‌ب، نایه‌وئ یه‌که و راست به‌سایه‌ی له‌شکروه «شیخ کاکه‌ حمه‌» ته‌مئ بکا. هه‌ر به‌ناوی گالته‌ و پیاوه‌تیبه‌وه خه‌ریکی ملکه‌ج پێکردنی نه‌ب.

جارتیک له‌ ته‌نگی بانگی شتیواندا به‌خۆی و هه‌شت سه‌د سواره‌وه به‌میوانی نه‌دا به‌سه‌ر «کاکه‌ حمه‌» دا، بۆ نه‌وه‌ی بێ ده‌ستی و میوان رانه‌گرتنی پیشان بدات. «کاکه‌ حمه‌» له‌ ماوه‌ی دوو سن کاتا نه‌وه‌نده‌ نان و چیتشت پێ نه‌گه‌یتتی بۆ نه‌سه‌په‌کانیشیان مریشک و پلاو نه‌خه‌نه‌ ناو ناخوره‌کانیا نه‌وه؟! «نه‌حمەد پاشا» له‌مه‌دا سه‌رناکه‌وئ. نه‌گه‌رئ بۆ فێلتیکی ترا.

له‌وه‌مه‌دا له‌ شاخی (کوپه‌ کاژاو) دا، ورچه‌تیک په‌یدا نه‌ب رئ له‌ هه‌موو هاتوچه‌که‌ری نه‌و دێهاتانه‌ که

به‌برد‌میا نرۆن نه‌بسته‌تته‌وه. چهند كه‌سێك نه‌خوا و تێك نه‌شكێتن. دته‌تیه‌كان وایان لێ دێ ناوێرن سەر له‌ كوێن بكه‌نه‌ ده‌روه. كار و فه‌رمانیان، هه‌موو په‌كێ نه‌كه‌وێ. (ئه‌حمه‌د پاشا) پین نه‌زانن به‌خۆی و چهند سه‌د سوارێك و توپ و تفه‌نگه‌وه‌ روو نه‌كاتنه‌ كوپه‌ كاژاو، تا رێی لادییه‌كان له‌ وەرچه زه‌بر به‌ده‌سته‌ پرزگار بكا. ئینجا لیره، (پاشا) داو بۆ (كاكه‌ حممه‌) نه‌نیتته‌وه.

بۆی نه‌نووستن كه‌ بیته‌ نه‌و شوته‌نه‌ پێكه‌وه‌ راوی نه‌و وەرچه‌ به‌دكرداره‌ بکه‌ن. (كاكه‌ حممه‌) به‌خۆی و چهند سوارێكه‌وه‌ نه‌چیتته‌ لای. به‌لام رێی (شیخ‌ مارف)ی كویری نادات كه‌ خۆی بخاته‌ نه‌و داوه‌وه‌! (شیخ‌ مارف)یش كویریکی زۆر لاوچاك و توانا و به‌هێز نه‌بین. كه‌ باوكی نه‌پروا به‌شهرمه‌زاری نه‌زانن به‌هێلتی باوكی به‌پێن خۆی به‌رواته‌ نه‌و راوه‌. هه‌له‌سه‌ن به‌ته‌نیا سواره‌ روو نه‌كاتنه‌ له‌شكری (ئه‌حمه‌د پاشا). له‌گه‌ل (كاكه‌ حممه‌) نه‌ییینی دلی دانه‌خوێرن نه‌لن: (نه‌وا كویره‌كه‌م له‌ دست چوو!). له‌گه‌ل نه‌وه‌شیدا به‌ (ئه‌حمه‌د پاشا) نه‌لن: (بفه‌رمووێ كه‌س له‌ سوارده‌كانی ته‌قه‌ نه‌كات. مارفی كویری ده‌چیتته‌ مه‌یدانی نه‌و وەرچه‌وه‌!) وا پێك نه‌كه‌وێ وەرچه‌ په‌یدا نه‌بین. (شیخ‌ مارف) بۆی نه‌چیتته‌ گۆرێ و ده‌ست نه‌كه‌ن به‌زۆران گرتن. ده‌ستێکی دێرێ پانه‌بوورێ. هه‌ره‌ووگ خوه‌ (ئارفق‌ای) رەش و شین ده‌رنه‌ده‌ن. به‌لام هه‌ر نه‌و ده‌مه‌ نه‌بین. هه‌ر نه‌وه‌نده‌ نه‌زانن وەرچه‌ نه‌كه‌ویتته‌ زه‌وی (شیخ‌ مارف) به‌سه‌ر به‌وه‌ نه‌بین. چواره‌لی نه‌بسته‌تته‌وه‌! (ئه‌حمه‌د پاشا) دلێکی مه‌ردانه‌ی نه‌بین. له‌گه‌ل نه‌وه‌شیدا كه‌ دوژمن زاده‌یه‌کی خۆی، به‌چاوی خۆی، به‌سه‌ركه‌وتوو بیه‌وه‌ نه‌بینن. گه‌لێ دله‌شاد نه‌بین. پاداشتیکی گران به‌ (شیخ‌ مارف) نه‌دات!

به‌رازه‌كه‌

دیسان دار داوی (ئه‌حمه‌د پاشا) به‌ بۆ (كاكه‌ حممه‌)ی نه‌نیتته‌وه‌! له‌ناو نه‌و (شاره‌زوور)ه‌شیدا به‌رازتیکی درنده‌ په‌یدا نه‌بین. رێی به‌هه‌زاران نه‌گرتن. به‌سه‌دان گیانه‌به‌ر و پیاوان هه‌له‌نه‌درن. (ئه‌حمه‌د پاشا) به‌خۆی و چهند سه‌د سوار و تر و تفاقي شه‌په‌وه‌ ده‌چیتته‌ لای (بیتان سوور)ه‌وه‌. ده‌نێرێ به‌شترین (كاكه‌ حممه‌)ه‌شیدا، (كاكه‌ حممه‌) نامۆزگاری (شیخ‌ مارف) نه‌كات: نه‌یه‌ت. (شیخ‌ مارف) ده‌نگ ناكات هه‌تا باوكی نه‌پروا. كاتێك نه‌زانن له‌ پاش باوكی، (شیخ‌ مارف)یش به‌ته‌نیا سواره‌ په‌یدا نه‌بین. (كاكه‌ حممه‌) نه‌م چاره‌، به‌ته‌واوه‌تی ده‌ست له‌ كویره‌كه‌ی نه‌شوا. (ئه‌حمه‌د پاشا) هیوای وا نه‌بین. به‌رازه‌كه‌ راوی (شیخ‌ مارف) بكا و بالی (كاكه‌ حممه‌) بشكنن! به‌لام (پاشا) به‌هه‌له‌دا نه‌چن، چونكه‌ ده‌ست و بازووی (شیخ‌ مارف) له‌وانه‌ نابن كه‌ هه‌ترێ وەرچه‌ به‌راز سستی بكا. (شیخ‌) به‌ده‌ستی خۆی نه‌بین. نایه‌لنی كه‌س نه‌و به‌رازه‌ بكوژن. نه‌لن: (جا چ هه‌نه‌ریکی تیا به‌مه‌نده‌ سواره‌ نه‌م به‌رازه‌ به‌تۆپ و تفه‌نگ بكوژن. به‌خوا به‌زۆرانبازی نه‌بین نای كوژم). نه‌مه‌ نه‌لن و ده‌سته‌جێ له‌ نه‌سه‌كه‌ی باز نه‌داته‌ خواره‌وه‌. فه‌ره‌نجیه‌ك به‌ده‌ستی چه‌په‌وه‌ و، شیرتیكیش به‌ده‌ستی راسته‌وه‌ نه‌گرتن و به‌ره‌و پرۆی به‌رازه‌كه‌ نه‌چن. به‌رازه‌كه‌ كه‌ نه‌ییین هه‌له‌ته‌تی بۆ دبا. شه‌ره‌یه‌ك بۆ (شیخ‌ مارف) دانه‌وه‌شیتنی.

(شیخ‌) فه‌ره‌نجیه‌كه‌ی نه‌داته‌ به‌ر. شه‌ره‌كه‌ی به‌فه‌ره‌نجیه‌كه‌دا نه‌چن. هه‌تا به‌رازه‌كه‌ خه‌ریکی شه‌ره‌

دهه‌نانه‌وه نه‌بی له فەرهبجیه‌که، (شیخ) شیرتکی لێ ئه‌دا هه‌ر چوار په‌لی نه‌په‌رتنن. به‌رازه‌که نه‌که‌وتن. (شیخ) به‌بدهستی نه‌کا. نه‌بیاته کن (نه‌حمه‌د پاشا). (پاشا) دیسانه‌وه پاداشتیکی که‌وره‌ی تری بێن نه‌به‌خشیته‌وه‌!

وه‌نده‌رتنه ۱۹۳۲/۹/۶

(۶)

به‌یانی هه‌رسێکیان له‌گه‌ژ دوانی که‌ی (باساک) ی‌دا چوینه (وه‌نده‌رتنه). رینگا که‌مان به‌ناو دار به‌روو و په‌زا نه‌پۆشت.

له‌به‌ر نه‌وه که‌رما کاری لێ نه‌کردین. نه‌و شاخانه‌ی نه‌مانه‌ بری. هه‌موو په‌لپه‌زی شاخی (که‌وه‌ کاژاو) بوون. نی‌تر شوته‌که‌ی له‌وانه‌ نه‌بوو پیاو به‌بێن ده‌نگی برۆا به‌رتوه. له‌به‌ر نه‌وه که‌وتینه‌ گۆزانی وتن. (شیخ سه‌یل) گۆزانی لادییانه، منیش هی خوتندن‌گا، که‌وه‌که‌ی که‌یش به‌ناوازتیکی خۆشه‌وه، نه‌و کتو و که‌ژ و دۆلی چیا به‌مان په‌ر که‌ربوو. تاو تاو منیش نه‌که‌رام بۆ قسه‌ی خۆش تا نه‌وانی بێن دلخۆش به‌که‌م. زۆرمان به‌م ته‌رحه‌ به‌سه‌ر برد. ده‌مه‌و نی‌په‌رۆ که‌یشتینه (وه‌نده‌رتنه). نی‌تره‌یش دینی شیخان بوو، (شیخ) نه‌جیبی شیخ عملی ده‌ره‌میانه‌ی به‌سه‌ره‌وه‌ بوو. باوکی نه‌و (شیخ سه‌یل) ه‌ بوو، که‌ له‌گه‌لمان بوو. به‌رته‌نگ و تاریکی مال، له‌ مال لامان نه‌دا. (شیخ نه‌جیب) بر دینییه‌ بن دارگوتیزیکه‌وه، که‌ پشته‌وه‌ی پاخچه‌یه‌کی گولنی رهنگاو رهنگ بوو. ته‌نیشه‌گانی ریزتک چنار و چنوو بوو. به‌رده‌مه‌که‌یشی شوئینکی فراوان بوو. به‌ره‌ز و به‌هه‌موو رهنگه‌ دارتیکی به‌رده‌اره‌وه‌ جوان بوو بوو. چوار لاکه‌ی به‌شاه کلاری (که‌وه‌ کاژاو) و باسه‌گانی ته‌نرابوو. نه‌و شوته. به‌لای منه‌وه، هه‌موو شرتنه‌گانی تری سه‌رۆچکی نه‌هیتنا... چونکه‌ دارگوتیز و چناره‌گانی به‌سه‌مال و که‌زه‌بای که‌وه‌ کاژاو باوه‌شتیان نه‌کردین. رهنگی که‌سک و سه‌وری شاخه‌که‌ و دامنه‌گانی، بی‌جگه‌ له‌وه‌ نه‌و تارا زه‌په‌نی که‌ پۆژ به‌سه‌ر و پۆته‌لاکی شاخه‌گان و داره‌گانیان دابوو، به‌ته‌رحه‌ی نه‌و شوته‌ی دلگیر که‌ربوو، ناخمان نه‌خوارد که‌ نه‌و چهند پۆژه نه‌و شوته‌مان نه‌ناسی بوو. (شیخ نه‌جیب) هات، هه‌موو له‌به‌ری هه‌لساین، پیاویک بوو باریکه‌لانه و که‌له‌که‌ت. ده‌سه‌چاوتیکی دیزتکۆله و چه‌رچ و لۆچداری هه‌بوو. ریشتیکی ماش و برنجی‌شی هه‌بوو. به‌لام له‌گه‌ژ نه‌مه‌یشدا به‌ته‌رحه‌تیکی وامان له‌گه‌ژ نه‌ودا، وه‌کو هاوده‌می چهند سه‌له‌ به‌رووبین به‌یه‌که‌وه‌ و ابوو. نه‌و ده‌سه‌چاوه‌ی که‌ چه‌رخێ چه‌پ که‌رد به‌م ده‌رده‌ی بر دبوو، له‌گه‌لماندا به‌ته‌رحه‌تیکی نه‌که‌رایه‌وه، «شیخ نه‌جیب» وه‌گ گولتیکی که‌شاهه‌ نه‌چووه‌ دل‌مانه‌وه. بۆ له‌ میوانداری خۆی و که‌وه‌گانی مه‌په‌سه. له‌و نان و مبه‌وه‌ جوان و رهنگی‌نانه‌ی مه‌کو‌له‌ره‌وه، بزانه‌ خۆی چۆن پیاویک بوو؟! که‌ قسه‌ی نه‌کرد نه‌وه‌مان له‌ به‌یر نه‌چووه‌وه‌ که‌ له‌به‌ر ده‌م لادییبه‌ک دابووین، خۆمان له‌به‌رده‌م پیاویکی مه‌ند و زرنگی چاکدا نه‌دی، که‌ ده‌رده‌ی (که‌ورد) و (که‌ورده‌ستان) ی به‌ته‌واوته‌ی بۆ ده‌رکه‌وتبوو. نه‌یه‌ویست سه‌رتزی بکات. به‌لام بێن ده‌ستی نه‌ی نه‌هیتت دلی خۆی به‌جێ بێت. هاواری بوو: بۆچی خوتندن‌گایه‌کی پیه‌سه‌ازی و که‌شروکال له‌ (سه‌لمانی) دا ناکاته‌وه‌؟! تاکو (که‌ورد) فیتری چاندن و که‌رمی ناو‌ریشم به‌خه‌توکردن و دروستکردنی

ماوهت و بهرهمهتانی شه‌کر و رواندنی داری چا... بین. هاواری بوو له دست بلاروونه‌وهی شه‌کر و چا و ماوهت و کله‌به‌لی تر که بیتگانه‌کان له‌ناو کوردستاندا نه‌بان فرۆشتن.

نه‌یگوت: «نعمه به‌پارمعتی میری و دست و بازووی خوینده‌واران پتیک دیت. نیمه نشی بۆ نه‌وه بگه‌رتین هیچ له‌نه‌ورویایی و بیتگانانی نه‌کریڼ. نشی شتیکی وا بدۆزته‌وه که جیتی چا بگرتیه‌وه. چه‌وه‌ندهر بروتین بۆ شه‌کر دروستکردن ماکیه‌ی چنن و پستن و کیتلان و چاندن به‌یتین بۆ خاکه‌که‌مان تا نه‌وی هه‌مانه به‌کاری به‌یتین، خۆمانی پڼ به‌خێر بکه‌یڼ، دوژمنی بیتگانه‌یشی پڼ پرووت بکه‌نه‌وه!».

پاش نیوه‌پۆکی دره‌نگ چوینه رەز و باخه‌کان. هه‌موو رده‌نگ تره‌یه‌که‌مان چاو پڼ که‌وت. هه‌لووژه و هه‌رمیشمان به‌دی کرد. (وه‌ندرتنه) هیچی سه‌یر نییه، ناوه‌که‌ی نه‌پڼ. هه‌نده سارده تری تڼ ده‌خړی شت نه‌با! ته‌نانته نه‌لین مه‌رتیکی تیا ما‌بووه ته‌قاندبووی. له‌وی بهر به‌ریزه‌وه گه‌لن سه‌یری نه‌وه ته‌ماشاکاهه رهنه‌نگه‌مان کرد. گه‌لن چه‌رۆک گه‌ترایه‌وه. به‌جوانم زانی نه‌مه‌یان لڼ بگه‌تره‌وه:

نه‌ه‌فغانیه‌کان

(شیخ سمایل، وتی: نا لیره‌دا بووین - ده‌ستی کیشا بۆ مره‌گه‌ته‌که‌ی وه‌نده‌رتنه - کابراه‌کی ته‌نگه زلی میزهر به‌سه‌ر به‌خۆی و کۆلیتک و گۆچانیه‌که‌وه په‌هه‌له‌داوان هات. نیمه‌یش به‌فارسی پیمان وت: (فه‌رموو). وتی: «دانانیشم هه‌تا نه‌ترین هاو‌رتیکانی که‌یشم نه‌دۆزته‌وه. نیمه شمش که‌س بووین، پتیکه‌وه. هه‌ریه‌که‌مان به‌لایه‌که‌دا پۆشت ناو بدۆزته‌وه» نیمه‌یش نارده‌مان به‌دوو‌پاندا هه‌ر پتیه‌که‌ی که‌باغان گرد کرده‌وه و ئیوارۆی و دوو پۆزی تریش میوانداریه‌کی زۆرمان کردن. لیسان پرسین، وتیان: «نیمه گه‌شت ده‌که‌یڼ، بۆ گیای به‌هادار نه‌گه‌رتین. بیه‌که‌یڼ به‌(نه‌کسیر)، بۆ داووده‌رمان و زهر و زیو. ئه‌م شاخی (کو‌ره‌کاژاو)، وه‌کو بیسترومانه ته‌رحه گیایه‌کی هه‌یه به‌شمو وه‌ک گه‌وه‌هه‌ر نه‌دره‌وشیته‌وه. به‌رۆژ ده‌ر ناکه‌ری. (گیای هه‌رجن)ی پڼ نه‌لین. پیاو که‌ خۆی هه‌لی که‌ندی نه‌مری. له‌به‌ر نه‌وه په‌نڼن گیسکتیک به‌بهنجه‌که‌یه‌وه نه‌به‌ستینه‌وه. له‌ دووره‌وه ئه‌و گیسکه به‌ر به‌رد نه‌دوین. هه‌تا گیایه‌که له‌بڼ هه‌لنه‌که‌نڼ. ئیتر گیسکه‌که نه‌مری، نیمه‌ش گیایه‌که پوخته نه‌که‌یڼ و بۆ کار و فه‌رمانی خۆمانی به‌کار نه‌هیتین!» بۆ به‌یانی داوای براکه‌می کرد که له‌گه‌لایا بچن بۆ سه‌ر کو‌ره‌کاژاو، به‌لام نیمه ته‌رسیمان لڼ نه‌کردن، باش بوو به‌سایه‌ی خواره‌وه هه‌تا براکه‌م له‌ به‌رزنجیه‌وه هاته‌وه، ئه‌وان ناراسیان نه‌گرت، لیسان داچوون بۆ دیه‌ته‌که‌کانی تر. تومه‌ز نه‌مانه مه‌به‌ستیکۆ خراپیان هه‌بوو، له‌به‌ر نه‌وه له‌هه‌ر لایه‌ک داوای پیاویان کردبوو نه‌یان دا‌بوون. ئیتر خوا وای رینک‌خست لانه‌دنه دیتی (زتیبه). کو‌ری کو‌تخاکه به‌ناوای میوانداریه‌وه دلایان ناشکیتنی ته‌نه‌یا سواره نه‌چیته سه‌ر شاخی (زتیبه)، له‌وی نه‌ه‌فغانیه‌کان به‌هه‌ر شه‌شیان نه‌یگرن و نه‌بخنکیتن! سه‌ره و ژیر به‌داریکه هه‌لی نه‌واسن! ناگرتیکی نیله تیلی له‌ژیردا نه‌که‌نه‌وه. بۆ نه‌وه‌ی پیوری له‌شی بسترته‌وه تک تک رۆنه‌که‌ی بکه‌ویتته خواره‌وه، ئه‌وانیش کۆی بکه‌نه‌وه. باه لیره‌ نه‌مان به‌چن به‌یتلڼ. بیتنه سه‌ر باسی کو‌تخا.

«کو‌تخای زتیبه که له‌ شار نه‌گه‌رتیه‌وه باسی کو‌ره‌که‌ی بۆ نه‌گه‌تره‌وه هه‌ر به‌و شه‌وه به‌خۆی و چه‌ند

سوار تکه‌دو پښ شونځی نه‌فغانییه‌کان هه‌لته‌گرځی و پروو نه‌کاته شاخه‌کمی زتییه. تا به‌یانی نه‌سوورینه‌وه هیچ نایین. به‌ناهیکی سرد و لیتوکی به‌گرمه‌دوه بز قورپیتوان، به‌رهنجه‌رزی له شاخه‌کوه دینه خواره‌وه، بز ماله‌وه. خوا و راستان نه‌وه به‌دخوازانه‌یان دیته پځی. که له دوور تماشا نه‌کمن دوو‌که‌لیک دیار نه‌یښ. نه‌چن به‌پیره‌وه که نه‌یښن نه‌وا شمش نه‌فغانییه‌کمن ناگریان کردو‌توه. کوپه‌کوش سره‌ونخوون هه‌لو‌اسراوه‌ته سر ناگره‌که! جارځی هر له دووروه ده‌سرپځیک نه‌کمن دوانیان لڼ نه‌کوژن. نه‌چنه سریان نه‌وانیش چوار پهل نه‌به‌سته‌وه، دوونیان نه‌نترین بز شار بز بالبا‌زخانه. دووانه‌کمی تریشیان نه‌به‌ته ماله‌وه. هر پروژ کوتیک گوزشیان لڼ نه‌برن، هه‌تا نه‌مرن!.

نیر هر نه‌وه سارده له‌وئ ماینه‌وه. به‌یانی به‌جووته به‌رود شار چوینه‌وه بز (سلیمانی).

سرچمک چوون دی ۱۹۳۲/۹/۷

(سرچمک) یکه به‌شی چوار لای سلیمانییه. ده‌راوی به‌شینکی گه‌وره‌ی خاکه‌که له سرچاوه‌ی سرچمکه‌وه دیته ده‌رځی. سرچمک به‌کومل دته‌اته‌کانییه تیکرا به‌دمت کوپانی (شیخ عیسا) و (شیخ موسا)وه بوو. (شیخ عیسا) نرکه‌ی (۸۰۰) سال له‌مه‌و به‌ر پیش پتی که‌رتیوه سرچمکه‌وه. نیر هر له‌وه هج به‌روبوومی بز میری ده‌ستکه‌وتوه به‌رود پرووی نه‌وه شیخانه‌ی

کردو‌توه. دته‌اته‌کانی پرن. خانووه‌کانی دوو نه‌ژمن، شیره‌یه‌کی سیریان هه‌یه. تززی له‌هی (سلیمانی) دووره. هه‌ردییه، په‌کڼ، یان گه‌لیک له‌وه شیخانه‌ی سه‌رداری نه‌کات. هه‌تا چوار سال له‌مه‌وپیش لادییه‌کان به‌دمت زور و ستمی نه‌وه شیخانه‌وه نازاریان نه‌چیت. نه‌وه شیخانه‌ی له‌دمی (بابان)ه کانداه‌که دستیان سه‌ندبوو، پاخی بوو بوون.

(سرچمک) له‌گڼ ناوکه‌میشدا توتیتکی بی‌شوماری چاکی لڼ نه‌کځی. بی‌جگه له‌وه، هه‌موو رنجه سه‌وزه‌وات و دار و دره‌ختیکی تیا نه‌چیتدرځی. خو تری و هه‌رمی و هه‌لوژده‌ی هه‌ر باس نا‌کځی بز زوری. نیوه‌ی میوه‌هاتی شاری (سلیمانی) له‌وه سرچمکه‌وه دیت. ته‌نانه‌ت جیتی وای هه‌یه تریکه‌ی به‌ر دمی به‌فریارین نه‌کځی!

سرچمک له‌ته‌ماشگاه و ناو و بارشدا هه‌ر ده‌وله‌مهنده. شاخی کوپه‌کاژاو که هه‌ر له‌شاه کلاوتیک نه‌کات، له‌ناو‌راستیدا بلند بو‌توه. نه‌م شاخه به‌ته‌رحیتی وای زه‌ویه‌کمی به‌پیت کردوه له‌وه دووره‌وه بستیک زه‌وی پرووت به‌گران به‌رچاو نه‌کځی.

له‌به‌ر شیرینی و په‌نگینی کوپه‌کاژاو به‌سه‌رینتی (بابان)ه‌کان و شینخه ده‌ستداره‌کانی (سلیمانی) و پی‌اوه که‌وره‌کانیان سیرانگاهتکی په‌جگار گه‌وره بووه. هینده به‌رزه، هه‌موو شاره‌کانی چوار لای سلیمانی لیتوه دیاره. به‌هاران که ته‌رزه نه‌بارځی (کوپه‌کاژاو) به‌مانگه‌شوه، که مرواریه‌کی خاگرده نه‌برسکتیه‌وه. له‌به‌هاردا گژ و گول و گیا به‌ته‌رحیتی لڼ نه‌کا، نه‌معل نه‌مینتی، نه‌گیانله‌به‌ر، نه



له وهندهرتهوه وینهی شاخی رهنگیی کورهکاژاو گیراوه

پساوان، دلپان نهخرۆشی و، کهمه‌ندکیش نهبن و، نه‌چرین و، گۆرانی نه‌لین و شهو و رۆژیش له‌ویدا نه‌که‌نه‌وه. بیتیجگه له‌مه (کوره‌کاژاو) هه‌موو رهنگه گیایه‌کی به‌هاری کیمیایی هه‌یه. خۆ گیانه‌به‌ران هه‌ر باس ناکرێ که چهند له‌ویدان. پهل و پۆکانی (کوره‌کاژاو) که هه‌موو سرۆچک نه‌گرنه‌وه له هه‌رچی دار هه‌یه به‌سه‌ریانه‌وه‌یه. داری گویتز، قه‌زوان، باسقه‌نده، هه‌لووژه، به‌لالووک، گیتلاس، رتواس، هه‌رمی، به‌هن، ترێ... هه‌موو ته‌رحه داریکی تیا‌یه، که گیرفانی لادیبیه‌کان پر نه‌که‌ن له پوول و پاره. نه‌م شوینه خۆشه‌کاری کردۆته ره‌وشتی سرۆچکیه‌کان. شیخه‌کان و لادیبیه‌کانی تریش هه‌تا خوا حه‌ز بکا، جوامیتر و توانا و له‌ش سووکن. که نه‌چسته مالیان سه‌ریان له ریتایه. به‌گه‌وره و به‌چوکه‌وه میوانداریت نه‌که‌ن. خۆ به‌زم و ناهه‌نگی شیخانی نه‌وێ هه‌ر باس ناکرێ. زۆریان دلته‌ی و دلکراوه و گۆرانیبیژن.

نه‌م شاخه به‌رزه لووتی هه‌موویشیانی به‌لند کردۆته‌وه. له نازایه‌تیدا بێن هاوتان. له شه‌را شیترن. له سواری و تفه‌نگ ناگردان و خۆ به‌کوشداندان دلترین. به‌کۆمه‌ل بیریکی پاک و خاوتینان هه‌یه. هه‌موو شتیکی راست و ره‌وان په‌سه‌ند نه‌که‌ن. (نیشتمانی کورد) یان خۆش نه‌وێ. حه‌ز به‌به‌رزی خاکه‌که‌یان نه‌که‌ن. قینیان له هه‌موو بیتیگانه‌یه‌که. ناره‌زووی شت دروستکردن و خوتندن و چاندنیان زۆره.

(شاگر فه‌تاح)

(شاگردیکی خوتندن‌گای به‌لندی پرومانا له لوبنان)

۱۹۳۲/۹/۷

کامیل

نمونه‌بو پار که هیتشتا شیخ محمود خوی نهدابوو به‌دسته‌ود، محمود جه‌ودهت و حامیدی برای له شیخ تکه‌نمونه و خوی دایه دست نمو حکومتی له دست زوری هه‌رایان کردبوو. به‌لام کامیل هر خوی نهدا به‌دسته‌ود، هه‌رده له هرد و شیوئکدا خوی ده‌شاردوه، هه‌تا نم جه له:

که فه‌سه‌ل پاشای عیراق چروه پینجوبن هر بهر تهرجه مابووه‌وه، هه‌مجاره هاتبووه ناو ختوده‌ته‌کی فه‌سه‌ل، خوی هاریشتبوه باره‌گای نموه‌ود (۱)، نوریش لئی خوش بوو.

فه‌سه‌ل نه‌مجاره له هه‌لسان و دانیشتییدا گه‌لن که‌سی له خوی دلیه‌شانند. کورده‌واری ناو شار و دینه‌تیه‌گان به‌جاریک دل شکسته بوون، لسه‌ر نموه‌شدا (۱۲) هزار روپیه له‌کیس به‌لمدییه قوربه‌سر چوو، لسه‌ر نموه‌شدا خه‌ریکه چهند دتیه‌ک لهو ناو ده‌شتی قزله‌به‌دا ده‌کرت.

بهم بونه‌یه‌وه نازایه‌تی پیاریکی چاپچی کورد ده‌گتیه‌نموره، له‌ناو چوار باغی پینجوبندا (فه‌سه‌ل) به‌شه زه‌ویه‌کی جوان دتیه پینش چاو، په‌جگار دلی ده‌یگرئی، (ئه‌مین)، چاپچیسه‌که بانگی ده‌کا هه‌رچه‌نده له‌گه‌لیدا ده‌کا و ده‌کوشی نمه‌مین پیتی نافروشتی... فه‌سه‌ل بوی ده‌کا به‌سه‌د لهری زه‌رد، به‌ساردیه‌که‌وه ده‌لن: «نه» نایفروشم!...»

(زۆر به‌داخه‌وه، لیره‌دا ده‌فته‌ره‌که له‌وه ده‌چن پینج شمش به‌ره‌ی لئ کرابسته‌وه، بزیه پاشماوه‌ی نمو په‌ره دراوانه به‌ده‌ززی ناوه‌پاستی ده‌فته‌ره‌که‌وه ماوه، نموشی ماوه‌ته‌وه تنیا په‌ره نیوتیکه و ناوا ده‌ست بئ ده‌کا: (ا.ب):

... شمو، هر که‌سه له‌مالی خوی نوستوو ناگای له هیچ نییه، لافار له گوتیه به‌هاژه هاژ هاتوته خواره‌وه. نیتر نموه خانووه و رای داوه، مناله و به‌سه‌ر بیتشکه‌وه برده‌وتی، بازار و دوو‌کانه تیتک و مه‌کانی داوه، قه‌سه‌ری نه‌قیبی شکاندوهه چوه‌ته زوره‌وه هه‌رچی شه‌کر و چا و کووتال بووه به‌جاری به‌ناو نمو هه‌موو کۆلانه‌ی ده‌رگه‌زین و سه‌شه‌قامدا راپیتی کردوه‌ته شیوه‌کانی خوار جووله‌کانه‌وه.

ناو به‌ته‌رحیک بووه تا بالا پیاریک نمو خانووانه‌ی که‌ره‌کی گوتیه و لای مزگه‌موتی گه‌وره و مه‌له‌که‌ندی پر کردوه. لهو نیره‌شه‌وه‌دا قیژ و هوری دایکی رۆله خنکاوان و زریکه‌ی مندالان به‌ده‌م ناوه‌وه، قور پیتوانی مال کاول بووان گوتی پیاری که‌ر کردوه.

قور و چلپاوی ناو بازار و دوو‌کانان تا سن رۆژ پاک کراوه‌ته‌وه. له مه‌دا گه‌لن مالموتیران بوو، گه‌لن که‌س نابوت بوو، گه‌لنکیش بئ رۆله و دایک و باوک و خوشک و برا مایه‌وه!!

نمو زیانه‌ی به‌راورد کراوه ده‌لتن له ۳۰ هزار دینار که‌متر نییه، کاری کۆمه‌لی (هیلالی نه‌حه‌ره‌ی) به‌غدا راست بئ، گه‌پشتن به‌هاوارباندا و چوونه سلیمانی ۲۵۰ دیناریان دابه‌ش کرد به‌سه‌ریاندا و ۲۰

دیناری که شیان له به‌عدا له‌ملا و له‌ولا بۆ کۆکردنمه‌وه، نه‌گین گه‌لێ گیانی که ده‌برایه‌وه ناسمان!...^{۱۱} قوتابیه‌کانی به‌عدا: منیش له به‌عدا له قوتابیه‌ کورده‌کان چوار دینار و سێ سه‌د فلسم بۆ کۆکردنمه‌وه و به‌سایه‌ی نه‌و کۆمه‌لمه‌وه بۆم په‌وانه‌کردن بۆ سلیمانی. ناویشیانم له پۆژنامه‌کاندا نووسی تا برا کورده‌کانی که‌شمان بینه‌ جۆش. نه‌وانیش شتی کۆ بکه‌نمه‌وه و بیه‌نیرن.

ته‌مه‌یل

که هاته‌وه سلیمانی قوتابیه‌کانی قوتابخانه‌ی سانه‌وی خه‌ریکی ته‌مه‌یلی (سه‌لاحه‌دینی گه‌وره‌) بون، توانیان له (۱۵) ی سانگی پۆژوودا به‌شیه‌یه‌کی جوان ده‌ری بیه‌ن. منیش به‌سایه‌ی شه‌وگاری درێژی نه‌م مانگه‌وه توانیم کۆمه‌لیکی (۲۰) که‌سی له ده‌سته‌ی براکانم رێکخه‌م، نیتر هه‌موو شه‌وتیک له شه‌وتیک گرد نه‌بوینه‌وه به‌یاری و گه‌مه و قسه‌ی خۆشه‌وه خۆمان خه‌ریک ده‌کرد، پاشان (بۆ که‌لکی لێقه‌وماوانی لاقار) توانیم بیانیه‌تنامه‌وه سه‌ر نه‌وه‌ی کۆمه‌لیکی ته‌مه‌یلی له‌و چه‌ند که‌سه‌ رێک بیه‌ین. به‌راستی هه‌موو به‌مه‌ردانه‌ هاته‌ پێشه‌وه، هه‌تا‌کو له ناوچه‌ی شمش پۆژدا په‌کیکیان موسته‌فا سانیپ توانی دوو چه‌یرۆک له زمانی بیگانمه‌وه بگۆرێته سه‌ر کوردی و دابه‌شی کا به‌سه‌ر نه‌وانه‌دا که یارییه‌که ده‌که‌ن. منیش چه‌یرۆکیکی پێکه‌نینی (۱۸) لاپه‌ره‌ییم رێکخه‌ت.

(۱) له سانگی تشرینی دووه‌می ۱۹۳۲ لاقاوتیک له شاری سلیمانی رووی دا، به‌لام وه‌ک سه‌رچاوه‌کان ده‌لێن زبانی مالی زۆر داوه و زمانی گیانی نه‌بووه.

هه‌ر به‌م ناسۆزه‌وه هه‌مینی ساحتیران هه‌لبه‌ستیکێ داناهه و ده‌لی:

سالتن جارتی هه‌ر نه‌بێن نه‌م شاره‌ بیه‌نه مه‌زه‌له
یا به‌ بۆمه‌یا، یا به‌ ناگه‌ر، یا به‌ بارانی په‌له
بۆچی بوویه‌ت مەخه‌ره‌ی نه‌رز و سه‌ما نه‌ی مه‌مه‌له‌که‌ت
بۆچی بوویه‌ت مه‌عه‌ردزی نافات و فیه‌نه و وه‌لووله
خه‌لقی وه‌ک نیشوری به‌راون بۆ نه‌ن باران که‌چه‌ی
به‌و نه‌ بارانه‌ نیه‌مه‌ت خه‌شه‌ نه‌م سه‌رگه‌ مه‌له
یا به‌ حالی نیه‌مه‌ گه‌ریا گۆزێه فرمیکی به‌ خه‌ری
هات و لێشاری سلیمانی که‌ خه‌شه‌ زه‌له‌وله
نه‌م به‌رینه‌نه‌ زه‌مانه‌ هه‌ر ده‌بێن سا‌زێتی کسا
(هه‌مه‌دی) نه‌ما بۆ نه‌مه‌ش پێتوته: سه‌عی و هه‌وسه‌له

بۆ زیاتر به‌روانه:

۱- دیوانی هه‌مینی، چاپی ۱۹۵۷، ل. ۱۰۴-۱۰۵.

ب- ته‌که‌رمه‌ی مه‌حموود صالح ره‌شه: شاری سلیمانی - ده‌زگای رۆشنییری و بلا‌وکردنمه‌وی کوردی - به‌عدا ۱۹۸۹، ل. ۳۲۹.

هموو دامانا که شوی جژن دست پین بکهین، هیوامان وا بوو که هیچ نهین سن سهد روپیه یک کۆ بکهینهوه، بۆ نوو همژارانه. بهلام (واحد مهجید) ناو ماموستایهکی ترسۆک بوو، بووه خۆزه و چووه گیانی ماموستاګانی ترهوه، هرچه ند هولمان دا له کس نه ترسن و بیکن؛ چونکی بۆ ولاته قوربهسره که پانه، گویان نه گرت... هر نهوندت زانی نهوانی که پیش پیتیان زانی، کۆمهل سارد بووهوه، موسته فاش نهوی نویسیبوی له داخا دراندی، بهسایهی چند بهدیکهوه ته میل تیکچوو، نوو چند همژار و بهسه زمانهش له ژبانوهه بپهش کران!

شاکر فەتاح

بهکن له قوتابیانی بیعهی ههندهه

بۆ ئینگلیتهرا دوا ی سال^(۱)

هرچه نده نزیکه ی نو مانگ له (فلهستین) و (لوینان) دا مامهوه بۆ خویندنی زمانی ئینگلیزی^(۲)، بهلام هرچی نه رک و نازار و نه خۆشیه که له (بهغدا) توش بوو بوو له بیرم چووهوه. له بهغدا دا که هرگیز نه ندروستیم بهخۆمهوه نه ده دی، له (فلهستین) و (لوینان) دا که یهشمه نهوپه ی تهندروستی و نازادی و کامهرانی. نه مهش هر له بهر نهوه نه بوو که ناو و با ی همواری نویم له هی کۆتم چاکتر بوو، هر وهها له بهر نهویش بوو، که لیره دا هستم بهسه ربهستی و نازادی و چێژگی جوانی و پیشکهرتن و کامهرانی ده کرد. خۆ سهروشته که پیش لهوین بوهستی که سهرتاپا له سهروستی کوردستانی رهنگینی ده کرد. داخه که بههۆی گێژهلوه که ی زنگ کاری (السباسة) پهوه ناردن (بعشه) که له دهست چوو! کاربه دهستانی نوئ زۆرداریه کی زۆریان له من، بهلکو له هموو کوردواری کرد! وهک له وه پیش بهر بار بوو، نه نترام بۆ زانکۆی (نۆکسفۆرد) که میردج). هر ههول و تهقلایه که دا بۆ چوونه نهو روپا بهه یروچوو^(۳). سالیکی تریشم له دهست چوو! بۆ سالی ستهم ناچار بووم چوومه (زانستگای ماف)^(۴).

له بهغدا هر سه ساله که بهسه رفرازیه وه برده سه ر. بهلام خه م و خه فته ی روژگار و نه رک و ماندوو بوونی خویندن دیسانه وه کز و لاواز و بپه ی هیزی کردمه وه! که لیک جار له تاو ناواریه ی و نازاری کاره سات، ده ردی دلی خۆم به گریان ساریژ ده کرد! جیهان له بهر چاو م تاریک بوو بوو. نم ده زانی له ژباندا نه مه نده فرویتلجازی و چاو ورار و زۆرداری و به دخوویی هه یه. له گهل نه مه شیدا، هستم ده کرد به چاکه ی

(۱) هه تا نیره له دهفته ری (یادنامه گانی سالی ۱۹۳۲) دایه و دوا ی نهمه دینه وه سه ر ده سنۆسه که ی (ناوینه ی ژنم ۱۹۸۸).

(۲) ماموستا له دهفته ره ده سنۆسه که ی نمو کاته ی دا ده لئ: «... مامه وه بۆ مه تریکۆلیشن».

(۳) وهک ده رده که ی نوو سالی خویندنی له (بروگمایا) له لوینان وهک (قهید) یک وای بووه که زمانی ئینگلیزی فتریب و دواتر بینه ترن بۆ به رستانیا - نۆکسفۆرد، بهلام بههۆی باری سیاسی هه ناردنه که ی چاری لئ پۆشراوه. جا روونی ناگاته وه نمو باری سیاسی په یوه ندی به خۆدی خۆمه وه بووه یان به ره وشی گشتی دنیاه!

(۴) مه بستی کۆلجی یاسا، - قانون، - حقو ق-ه.

خەم و خەفەت و ئەرگ و نازاری کارەسات. تەماشام کرد وەک مامۆستا یەکی زینگ و کارگوزار فیزی (پراستی ژبان)م دەکەن. هەروەها فیزی زۆرانبازی و بەردنگاری کردنی زۆرداری و نەخۆشی و هەژاری و نەخۆتندەواریم دەکەن لەناو (اکوردەواری)دا. لەم دوو سن سالەدا چ بەوتار، چ بەنووسراو، لە چاپکراو و چاپ نەکراو، گەلێک بەرھەمی و یۆتھیم بۆ پێک هێنرا. لە شۆتینکی تردا بەدرێژی باس دەکەین. ئەم بەرھەمانە و هەندیک فرەمانی تر، لەگەڵ پێگەیاندا خۆمدا ترووسکایەکی هیوايان لە تاریکی دلدادا داگیرساندبوو. جاروبار ژبانم بەخۆشییەمو دەھاتە پێش چاوم، بەتال و شیرینیەمو. زۆر جار ش تەنگوچە لەمەمی تەندروستیم دەبێستە پشم و قین و رقەمو، دەبێستە دوژمنایەتیەمو، هەلەمی گەورە گەورەمی، پێ دەکردم، کە زۆر دوور بون لە من بوشتنەمو... لەمەدا زۆر تر رقم لە خۆم دەبوو دەخەفتم دەخوارد بۆ خۆم کە ماوم دەدا خەفەت بمخو!... لێرەو هەستم بەخۆم کرد: هەروەگ تەندروستیم لە دەست چوو، بەھۆی ئەندازە نەگرتنەمو^(۱) لە میانێ (ئەرگ) و (ماندوو و حەسانەو)دا، هەروەها نارامی گیانیشم لە دەست چوو بەھۆی ئەمانی (خۆشەوێستی)یەمو لە دلدادا!... ئینجا لەسەر ئەم دوو بێچینە بە چارە (لەش) و (گیان)ای خۆم دەکرد!... بەلام سالانی بەسەردا تێپەری ئینجا چوومەمو سەر دۆخی جارانا!

سالتیکی سەفیر

لە سالی ۱۹۳۳م سەبەرتەم نەدیو! سالتیکی پر کەبەف، سالتیکی پر نازار. سالتیکی بێ فرەمان، سالتیکی کاروباردار. سالتیکی بێ کوتابخانە، سالتیکی پر خوتندن و بێ خوتندن! خۆشی و دلگەشی، ناخۆشی و دلتنەنگی، سەرسوکی و ئەرگ کرانی، ژینی کۆمەڵی و رابواردنی تەنیاپی، هیوا و رەنجەپۆیی، هەمووی لەم سالەدا بۆ من کۆبوو بوو. گەھن لە ژوورینکی چوار لا گیراوی دوو کەلداری بچووی رەشدا، خۆشییەکم هەبوو کەس نەبێو، جاری واش هەبە لە گولزارینکی نەشەبەخشی خۆشی دەرا، بەدلتنەنگی و ماتێ سات بەسات و کات بەکاتم رانەباردا! لەگەڵ نەوشا سەر نازادی ئەوم کە توانیم کەمەکتی بۆ ولاتەکم بکۆشم. سوپاس بۆ خوا.

مەنگی پۆزوو

کە لە تاقیکردنەوی مەتریکولیشن بوومەمو هاتنەمو سلتیمانی. بەپراستی هاوڕێ دلسۆزەکانم، رەشوف ئەمین، جەلال محەمەد، ئەحمەد عارف... ئەمەندە بەدەرووشتما هاتن، هیندە بەدلی من بزوتنەمو پۆز و شوم بەهەناسەبەک لێ دەپۆشت. سلتیمانی شتی وای تیا نییە کە پیاو خەریک کا و پتووی رابوون لەبەر ئەوە بیری لەوە نەکردووە لەم هاو دەمانە کۆمەلێک پێک خەم هەموو دەم پێکەووە بێن نیش و نازاری بێ کاری پرۆمان تێ نەکا!.

(۱) بەھۆی ئەندازە نەگرتنەمو: بەھۆی لەنگەر نەگرتنەمو لە نیتوان...

شویتک، شمش حموتیکیان بانگ کرده ماله‌وه تا ساعات چوار و پینج به‌قسه‌ی خوش و گالته و یاری پامان بوارد. تومەز ئەوانیش نەمەیان بەدڵ بوو نیتر کۆتوبوونەوه وای لڤ هات هەر شه‌وه بەرتیکویتیکی له مالی برایەک کۆ نەبوونەوه. کۆمەل تا ئەهات گه‌وره نەبوو، دۆست و ناسیاری پتیه نەنیشت، بەزم و پەژم تا ئەهات گەرم نەبوو. نیتر کۆمەله‌که‌مان بوو بە‌خیزانیک، باسی نیشتمانپرستی، ئاداب، زانست، پینکەنین، قسه‌ی سه‌رسه‌بری تیا نەکرا. تیکرا هه‌ممو گۆزانی و یاریه‌ کۆنەکان له‌و کۆمەله‌ی نینمه‌دا ژبانەوه. نەمه‌ تا ۲۸ی مانگی پۆژوو درێژیه‌ی به‌ست. زۆر خوشه‌ بیست برا له‌و شه‌وه ساردانه‌ی مانگی رەشه‌مییه‌دا به‌دیار گوێ ناگرده‌وه، بڤ شەر و ناخۆشی تا سه‌عات حموتی شو به‌گۆزانی و یاری و بەزم و رەزەمه‌هه‌ راپۆرتن. شه‌وچه‌ری خوش و چایی بخۆن و بخۆنه‌وه.

نزیکی دوو مانگیک نەبوو لافاوه‌که‌ی سلیمانی هه‌لسابوو. ئەم لافاوه‌ زانیکی گه‌وره‌ی بیست هه‌زار لیره‌ی دابوو. بۆ لیتقه‌وماوان شتیکی زۆر که‌م کۆکرا‌بو‌ه‌وه. من که‌ له‌ (به‌غدا) بووم. له‌ قوتاییه‌کان، نزیکی (۴۳۰۰) فەلم کۆکردبووه‌وه و دابوومه‌ دەست ئەوانه‌ی به‌سه‌ر لیتقه‌وماوه‌کانیاندا دابه‌ش نەکردن. به‌لام به‌جگار که‌م بوو. له‌به‌ر ئەوه‌ و‌یستم له‌م کۆمەله‌ هاودله‌ شتیکی پینک بینم، چاره‌سه‌رتیکی نه‌و لیتقه‌وماوانه‌ی پڤ بکه‌م. که‌ به‌راکه‌انم گوٲ بام (تشیل)یک بکه‌ین. دراوکه‌ی بۆ لیتقه‌وماوانی ده‌ستی لافاوین هه‌ممو پەستدیان کرد. کۆمه‌لمان رینک خست، دوو سن سه‌رگوروشته‌مان گۆزیه‌ سه‌ر کوردی خۆم به‌کتیکی پینکەنیم دانا، یاریکه‌ران هه‌لبێژیران هه‌ر که‌سه‌ به‌شی خۆی نووسیه‌وه له‌به‌ری کا. وا دانرابوو شه‌وی جەژنی (تشیل)که‌ بکری. کۆمەلێکی زۆر گه‌وره‌ و پیرۆز بوو. له‌ پيشه‌ه‌رانی شار، له‌ قوتاییان، له‌ فه‌رمانبه‌ران، له‌ مامۆستایانی تیا‌بوو نزیکی (۲۲) که‌س به‌روویه‌کی گه‌شه‌وه بۆ پینکەتانی ئەم کاره‌ که‌لکداره‌ هه‌ولیان نه‌دا. هه‌ممو شتی ناماده‌ کرابوو. هیوا زۆر به‌هێزبوو له‌ (۴۰۰) روپیه‌مان که‌متر ده‌ستگیر نه‌ین.

به‌لام داخی به‌جه‌رگم. خوره‌ که‌وته ناومانه‌وه ترس و له‌رزێ یه‌ک دوو مامۆستا و قوتایی له‌وه‌ی که‌ جینگاکه‌یان له‌ق نه‌ین، به‌دزێانی چه‌ند که‌ستیکی ده‌روه‌ که‌ به‌ناوی «خه‌ریکبوون به‌سیاسه‌ت‌ه‌وه» به‌دناویان کردبوون. ئەو کۆمەله‌ گه‌وره‌یه‌ی تیک و مه‌کان دا، نه‌ (تشیل) کرا، نه‌ کۆمەل گیرا، نه‌ هاوده‌می ما، نه‌ پینکەس و هه‌زارانیش تۆزی سوودمه‌ندبوون!

نیتر له‌و کۆمەله‌ گه‌وره‌یه‌ هه‌ر دووان و سیانه، یاخوٲ تاک و ته‌را هه‌ر که‌سه‌ به‌دلیکی غه‌مگینه‌وه خوری دابوو لایه‌ک، یان تمه‌له‌خانه‌ یاخوٲ چایخانه‌!...

بیغه‌ - نێراوان

له‌ سالی ۱۹۳۱وه‌ بوومه‌ کۆمه‌لی (بیغه‌)ی زانستی حکومه‌تی عیراقه‌وه. ئەوه‌بوو و له‌ پاش ئەو هه‌ممو که‌شمه‌که‌شه‌ که‌ به‌سه‌رمان هات، چوینه‌ تاقیکردنه‌وه، ته‌راومان کرد، به‌لێن وایوو پاش جەژنی (رمضان) غه‌رگامان له‌ نینگلته‌روه‌ بۆ بیتته‌وه. نیتر ئەوه‌نده‌ دلنیا‌بووم له‌ هاتنی. له‌ هاتنی جەژن نه‌ترسام

که زور بپرزمهوه بز بهغدا، نهمگوت نهوهکی نمرهگانان هاتبیت و ناگام لن نهبن، نهوهکی بیانهوی زور پرهوانی لهندفان بکن.

نهگه نهخوشیهکی یهجگار گرانم نهگرتایه له وه دهمه دا بیتگومان بز بهغدا نهچوو. نهخوشیهکم کاریگه ر بوو زوری لن نهترسام، پارهیهکی زوری له دست کردمهوه. بزیهکا سلیمانیم بهجن نه نه هیشت!

تا شانزه ی سانگی نهو رزیش - مارت - هیچ هه والیکم چنگ نه کموت. دواپی له رزوانمه کانی غیراقدانوسرا من یه کینک بووم لهو سه رکه موتوانه. ده ستهجن به هیوایه کی به هیزه وه چومه به غدا کاروباری خوم رتک بهخم که نه بینم سکر تیری وه زارته ی معارف نه لن نیه وه صوو (ده رنه چوون) نه بن ته واری که نه وه. نهگه سه که ی نهو راست ده رچوایه باری من له هه صوبیان گرانتر ده بوو. تا یهک دوو رزوانمه ر دلتهنگی نارام نه ده گرت. ره نجه رزی زور ناخوشه. بهلام به سایه ی خراوه سه که ی نهو ده رنه چوو. پاش چند هه هفته یه کیش پیروزنامه ی سه ماموستا که ی (B. H. S.) ی لوبانم بز هات نیتر به ته واره تی له راستی ده رچوونم دلنیا بووم. بهلام له گه ل نهو هه صوو رابواردنمشدا که له به غدا رام بوارد هیشتا کاسیم له سه را مابوو، تاریکی دلنی بهر نه نه دا. سهیر نه وه یه له پاش وه رگرتنی (شهادة) یش، هیشتا وه زارته به بندوبایوی ده رنه چوونمانی نه خسته ناوه وه، بهلام به سایه ی هه لسه تی خومانوه که له رزوانمه کاندانمان بره، خوتنده وارغان تیگه یانده که وه زارته ناشیه، له نه زانین و دوزمانیه تیبه وه یه نه م به بندوبایوه مان دوانه خات. هارین هات و رزی وه زارته ی معارف که سامنی نه نارده. بهلام شیعه به تی و کمداری و پشت به سته ی، سیانمانی له سه ر ل و دهرونی سه راستی وه زیری معارف هیشته وه؟! نهوان نیران بز به پرووت - نه مریکا. نیمه یش ده سته نه رنژ له پاش جهور و جه فایه کی دوو سالی ره نجه رزوانمه کراین.

ده ستم له لا به ردا. بز وه زارته ی (اقتصاد و مواصلا ت) نامه یه کم - له سه ر داواگردنی خویان - نارده که من شهادته ی متریکولیشنم به ده سته وه یه، تکا نه که کم وهک خوتان داواتان کردوو، له سه ر پاره ی (شرکتی نهوتی) غیراقتی بترین به سایه ی (نعمین زهکی بهگ) وه نه وه نده سه ری گرت که ناریدیان به عشوتنسا، شهادته که یان داوا کرد، که پیشانم دان، په سندیان نه کرد، له گه ل چوار که سدا ره نجه رزوانمه کردین. که چی له جینی من جووله که یه کیان نارده شهادته تیشی یه نه بوو، به چاو و پراو وایان له وه زیر که یانده که هه به تی هه تا که یانده یانه نینگلته ره. نیجا بزوانم جینه جن کرد که بز (شهادته ی متریکولیشن) سالیکی که ش لهوی به خوتنن! بهو جوژه له وه شیان ره نجه رزوانمه کردم!!!

دواپی وچانی هارینی قرتابخانه بوو، (بابا عهلی شیخ مه محمود) به په له نامه یه کی بز نارده بووم که به زووی دواپی (ببعشه) نه که یه، دلنیا به که په سنده که ریتت. چونکی له (وه زارته ی داخلیه) وه دواپان کردوویت که معارف له گه ل چند کورده یکی ترده بتنیتری. ده ستهجن تلغرافم بز هه روو وه زارته که لیندا، بز سه پینتیش چومه به غداد، له به ختی من عهلی که مال بهگ که خوی نه مه ی خستیره میتشکی وه زیری داخلیه وه چوو بووه شه قلاوه نعمین زهکی نه خوش بوو، جه مال بابان. لهوی نه بوو، خالیسم نه مه نده تکای

کردبو و پروی شکتیرابوو، کول بوو بوو. تکایهک که بز مزینکی راستی بن بدرئ. تکایهک بز شتینکی واین که منیش وهکو ههموو کهس بز داواکردنی نهمهکی خۆم بن. ههرچهنده وهزیری داخلیه و جهلال بابان -وزیری حرّیه- داوایان له وهزیری معارف (عبدالمهدی) کرد، نهییست و نهییست. بهم جۆزه، بهبهراچاری خۆمموه که له دستهی نهمه دا، مهجید عباس، دهرنهچوویهکیان ناد، سیانی تریان بهخاتر و خۆتر رهوانه کرد، پاش ههموو شتیک سدی نهوود و پینجیان له شبعه نارد. منیک که گوناهم نهووبوو له تاقیکردنهوودا دهرچووبوو، بهدخسو نهووم، شههادهتهم وهگرتربوو، چونکی مهرایمی ...م نهکرد نهتیرام!؟.

له راستیدا، لهگهله نهوشا که دوو سالم له دوس چووبوو، کهلکهلهی بیعشم لسهری خۆم کردبووه دهرهوه، بهلام وهزارهتی نهشغال و مواصهلات و وهزارهتی داخلیه پیمان تازهکردمهوه. جا وهه له بهغدادا، هیواپهکی وات له سهرا بن و رههجهرۆ بکریت، له خانینکی چۆل دابی و کهست له لا نهبن، ناخۆشی ناومالهوه و مالی خالم، سهرت بکاته سهر، ههر رۆژدهش بهجهوریک نم و نهو بیعشم بز لیک بداتهوه، داغ له دلئ کردهوی چند هاوهدمیکی دیش -نهمانه ههمووی سهرت بکاته سهر، چۆن ترهوه که له دلئا نهمینتی و چۆن دنیاوی بهدکارت له پیش چاو تاریک نابن. خهبالات و هالاری داخی دهرروونم بهتهرحیک زۆر بووبوو، ههر نهوهندهم مابوو شیت بم!؟.

پاشان که تینگهیشتم بز بهزیریکی چند مانگی، پیاو نهبن ناین و دل و دهررون و کردهوه و رهوشی بنیته بانی، بز بهختیاریهکی کم تمهمنی نهبن له پیاوهتی و سهرهزری خۆی کهل بکا، شهقتیک لهو هیوا و ناواته ههلدا که له بیعشهوه دهم نهکهوئ. بهناوچهوانینکی پاک و دلینکی بن باک و سهزینکی بهرزوه چومه (کلیهی حرقی بهغداد) وه نیتسه لهوتیدا نهخوئیم.

هوادله خۆشهویستهکتم

سهردهفتهری نهو هاوڕی خۆشهویستانه ماموستایهکی زیرهک و زرنک و کردهوه رهنگینه. کهمال حسون، نهو لاوه بهنرخه کهرکووکیه، هاوهدمییهکی وای لهگهلا گرتم شهو و رۆژ پتیکهوه نهبورنایه نارامان نهنگرت نهویش وهک من ههمیشه پازی ناشیرینی و شتیهی ژانغانی له زارا بوو. هیتنده دۆستیکی دلسۆز دهرچوو باسی خاوخیزانی خۆی بز دهکرد. که رۆشت وهک براهیکی دایک و بارکیم له دهست چوو بن و ابوو.

له سلیمانیدا پهکه خیزانی که خۆشهویستی خویان بهرنه داین خیزانی (صائب)ن. لهمانه نیتسا حاجی توفیق بهگ، بوئزی ناودار، جهمیل جهلال نوسهرانی چاک، مستهفا صائب، پهکه لاریک که بز نیشتمانیهکانی خۆی بکوئن، نهوهر صائب، هادی کوردی نووسی پتیکه نهن هیتهری بهناوبانگ ماون. حاجی توفیق بهتایهتی مستهفا صائب بزتهی ناسینی من بوون بهم خیزانه. له راستیدا پهکه خیزانینکی خۆندهوارن له سلیمانیدا، قسهی خۆش و ههوالی کوردایهتی و نهدهبیات نم چهند کهسهی ههمیشه پتیکهوه بهند کردوه. رتیکیهکه بیان، زانینهکه بیان. منی شهیدا کرد له بهر نهوه پهجگار دلخۆش بووم که

له گهل نم خیزانه‌دا ناسیاویم په‌یادگرډ. به و بونه‌یوه له‌گهل کوربه‌کانیشیا نا دوستایه‌تیبه‌کی باشم په‌یادگرډ. به‌لام داخی به‌جرگم دهمتی به نه‌دبهان کموته ناووه، نو هارډلیبه‌ی من و نو کورانه‌ی تنیک دا و به هیزی کردا!!.

له‌گهل نومشا، نوانی که، هر له‌سر هارډلی خویانن، منیش تا نم‌میتیم به‌کره‌ی نو دوستایه‌تیبه‌یوه نه‌نازم.



دوو پوروزای په‌کتر هم: باقی نوری بهگ و، محمه‌د محبتین هر دوو کیان له هارده‌میا نوری من ویستم کردیان.

پیاوانه و مه‌رانه له سلیمانی و له به‌معداد له نانخورډن و گه‌ران و راپوارنا به‌دلی بهک نه‌جوولایه‌یوه په‌که‌میان نه‌وه‌اردلم بوو، باشیش هاته پشه‌یوه، دوو همیشیان هر چه‌ند له‌وه پشه‌یوه نه‌مناسی به‌لام تا له‌م دواپه‌ی‌دا چاک نه‌بوو و دلچاکیم بژ ده‌نه‌که‌وت که‌موری دوستایه‌تیمان نه‌به‌ست. نی‌تاش هر دوو کیان له کانی دلما جیگایه‌کی ناسکیان هه‌یه.

نوری مه‌لا حکیمه‌ی قه‌رده‌امی و حامید قادر دوو قوتایی (ثانوی) سلیمانین، که تماشام کرد بهن نه‌مه‌ی چاکه‌ی‌کم بزیان بهن، نومان میان خوش نوری و نوازشم نه‌که‌ن: برابه‌تیبه‌کی ته‌واوم له‌گهل گرتن، نی‌سته پروناکی چاوانن.

ومستا عه‌بدوللای به‌رگدروو و نه‌خولی پیت پتکخه‌ری (چاپخانه‌ی ژبان) زور پیاوه‌تیا نواند، بوون به‌دوستیکی گیانی به‌گیانیم.

(ره‌شید نه‌جیب) پش لاوتیکه زوری نه‌خویندووه له‌گهل نومشا به‌زیره‌کی خوی که‌پشتوته راده‌ی‌هک له کوردی و فارسی و عه‌ره‌یی و تورکی و ینگلیزیدا زور جوان نه‌نورسی جگه له‌وه له زرنگترین و له‌سر‌خو‌ترین و نازک‌ترین دوسته نازداره‌کانی ۱۹۳۳مه. نم کوربه‌بویتزکی په‌جگار زهر به‌دسته. نووسه‌رتیکی په‌جگار وشیاره. هیوادارم، چونکی هه‌ره‌سی نه‌ده‌بیاتم هه‌یه، زور له کرده‌وه‌ی ره‌نگینی و له کاری ره‌ندینی که‌لکه‌مور بهم. به‌سایه‌ی نم‌موه (توفیق وه‌هی بهگ)، ولات په‌رستی ناودارم ناسی، نم پیاوه که نه‌چپته دیوانه پتکی‌پتیکه‌که‌ی هینده‌ی شه‌یدای گیانی کوردا به‌تی نه‌بین، هینده‌ش دل‌به‌سته‌ی نادایی قه‌کردن و زانست و زانایی نه‌بین.

نی‌سته‌کی من به‌به‌کتیکی هه‌ره خوشه‌ویستی خوی نه‌رم‌میری. بژ من ناشن به‌ده‌می خوی بی‌لیم که چه‌ند لای (شیخ حبیب)ی تاله‌بانی و خه‌لکی تر هه‌لی داوم! نم پیاوه وریا و زرنگه‌ش نو پتی ناسیم. به‌ناسینی (توفیق وه‌هی) کانیکی زانست و نادابم بژ خوی گه‌ری. له سایه‌ی نم‌موه مایه‌ی کوردا به‌تی و شاره‌زایی زیانه کوردا به‌که‌م پژ به‌پژ پرو له زوری نه‌کا.

به‌سایه‌ی سه‌ید حوسینی موکریانیبه‌یوه (متیجر نه‌دموندس)م ناسی. نم پیاوه نه‌وه‌تی ینگلیز پتی ناو‌ته‌نم خاکه‌وه (سیاسه‌ت بازی)په‌کی گه‌وره نه‌کا. به‌لام من له‌ودا دوستی نیم. بژه‌کا جه‌زم

به دؤستایه تی کرد، یه جگار خوریکی پزاری زمانه که مانه، تا نیستا به چندان (وتهی) ئینگیزی بؤ رۆژنامه کهی (ناسیای ناوهراست) له بابته کورد و زانی کوردیهوه - به چاکی - داوه، به راستی بیتگانه یه کی وا دلسۆز پتویسته - له پتگای په روورده کردنی زمانه که مانه وه - یارمه تی بدری، که زانی منیش وهک ئه سوو تاواری پیشختنی زمانه که کم وهک دؤستیکی چه ند ساله تکای لئ کردم هه میسه هاتوچۆی بکه م، و، قسه و گوفتاری زیانه شیرینه کهی بؤ بکه م، نیستا (سکرتری وهزاره تی خارجه ی عیراق)ه.

جگه له مانه: (حمه فه ره جی هه له بجه یی)، (ئه حمه د به گی وه سما ن پاشا)، (حه مه سه عید به گی ده ره شیش)، (شیخ محمه دی شیخ حه مه دین)، (شیخ حه مه دین) (کوران شیخ عه لئه دین) له وه که سانه ی که سه ره تای دؤستایه بیتیان له گه ل گرتوم و زۆر به ده ورما هاتون.

به لام ئه وه ی نیستش جگه ره نه کز تینته وه ئه وه به دکاریه به که (حامید فه ره ج) و (ئیه راهیم نه حمه د) و (فه می توفیق) کردیان. فه می هه چه نه ده مامۆستایه زۆر ساده به به هموو شتن باوه نه کا، که مروتته ده ست (حامید فه ره ج) که ناپاکی و دووزبانی و خۆبه رستی، به ری چاوی گرتوه. (ئیه راهیم نه حمه د)یش یه کتیکه له هه ردوولا به دتر، نه م سیانه، نارمانجیکیان له گه ل کوران جهمیل سانبدا، نه هتایه کاروه، نه م (یادنامه یی) پئ پیس نه ئین نه گه ر ناوی بیتم. خۆبه رستی و ئه وه نارمانجه پیسه، له گه ل به دکاریه، سه نگی پکردن که زانیان له وه دهسته برابیه ئیمه دا جیکایان نابیته وه، که وته دووزبانی تیکمان ده ن.

من زوو له کار گه شتم زانیم ئه وه کورانه ش و کۆمه له که شمان پسوا نه بین زوو خۆه کیشایه وه، داخی به جه رگم، مه لا جه لال و ره نووف نه مین و مسته فا له وان نه گه یشتن هاوده مییان کردن. قسه که وته دووی ئه وه کورانه ی جهمیل. هه ره فه ته یه ک ئه وه کۆمه له ما، به سایه ی خواره تیک چوو. وا له وه کۆمه له گه ورده هات تاک و ته را له گه ل یه کا نه گه ران، کورده کانی ش هاوده می کهمانیان نه ده کرد. ره نووف و جه لال بیتکه وه نه گه ران حامید و فه می و ئیه راهیمیش - به دخواره کان - بؤ خویان مانه وه. به لام ته وای قه دریان شکا. پاش نه مه که ره نووف و جه لال محمه د له سه ری کار گه یشتن هۆشیان هاته وه به رخۆ، سوای بی ری منیان نه کرد، که زوو وازه هینا. منیش له وه خۆکیشانه وه به مه بمس ئه وه بوو له گه ل ئه وه برابانه دا (مسته فا، جه لال، ره نووف) تیک نه چم. له راستیدا وه خت بوو تیک بچن - به هۆی ئه وه سیانه وه - به لئ دؤستایه تی راسته قینه که له میژوه بجه به مستبوو به سایه ی خواره تیک نه چوو به لکو به هینتر بوو. له رۆژی شمی نه یلوولدا ۱۹۳۳ ئه وه کردوه نام له گه ل هه ردوو برابری خۆشو بیستما: باقی و محمه د دایه وه به چاوی حامید و فه می و ئیه راهیمه دا. له بهر چاوی ده دوانزه لاهو شکان و په پمانیان دا، نیتر له دلپاکی به ولاره هه چی که نه کهن. جا نازانم!...

به لام من له بریتی ئه وه کۆمه له ده سه بجن له هاوڕێ خۆشه وسته کانی که م کۆمه لیکه هاو دللی باشترم بیتکه وه نا: شه و رۆژمان بیتکه وه رانه بوارد. به لام له دلدا شینی ئه وه خۆشه وستییه که له کۆمه له یی بیتشه ودا هه مان بوو هه ر ئه م کرد وه چه ند شه وان پتوه ی تلامه وه. خوا به د بگری!

به راستی نموده‌ای به بونی نمو دۆستانه دلشادم هیندهش به دۆستایه تی تازم له گه‌ل (شیخ محمودی گوره) و (شیخ قادری برای) و (شیخ رفوف) و (شیخ بابا عه‌لیدا) دلخۆشم. خوا نه‌نجامی نم دۆستایه تیه‌مان، له پیتاوی پیتخشتی کوردستاندا به‌باش بگتێ! یاخوا.

(نیماعیل شاره‌یسی)، سه‌رکۆماریش که ئیستا له پاش ده‌ستکێشانه‌وه له فرمانه حکومه‌تیه‌که‌ی، چورته نه‌مریکا بۆ خۆندن، دۆستایه تیه‌که‌ی ته‌واوی له‌گه‌لا گرتم. هه‌تا که رۆی. په‌یمانی دامنی نامم بۆ بنروسی و نامیلکه و رۆژنامه‌ش بۆ به‌کتر بنترین.

مه‌حمود جه‌وده‌ت و ره‌شید عارف و جه‌لال مه‌ولودیش سه‌ره‌تای دۆستایه تیه‌یان دامه‌زراندوه. نمو برایانه زۆر به‌هادران، هه‌موو کاری به‌که‌لکیان لێ نه‌وه‌شیتته‌وه، خوا بیانیه‌تی!

پاوارانی سلێمانی

شه‌وانی زستان که په‌رده‌ی عوروسیم لانه‌دا، نمو پهلپه‌ به‌فرانه نستیره ناسا نه‌که‌وته به‌رتیشکی نه‌له‌کتیه‌که‌که نه‌بوونه په‌پوله‌یه‌که‌ی گه‌ره‌ه‌رین، ئینجا سه‌بی هه‌لنه‌گه‌رانه‌وه، ئینجا شین. دلی هه‌زارانی په‌یوسته نه‌کرد، له‌م لاره‌ له‌ناو ژوو‌ریکی رازاره‌دا به‌گۆی ناگرده‌که‌دا ده‌سته‌ی هارودلان به‌به‌زم و په‌زم و پتیه‌نێن و قسه‌ی خۆشیانه‌وه، دلی هه‌زار ده‌رده‌دارانی ساریژ نه‌کرد. نمو سه‌یرانه‌ی که له به‌هاردا به‌ناوازه (غرامفون) و عوود و گۆزانیبیتزه‌وه، له سه‌رچار، له‌سه‌ر زه‌ویه نه‌تله‌سینه‌که‌ی نه‌مان کرد، نمو یاری و پاوارده‌ی له‌ویدا نه‌مان کرد. له‌م لاره‌ نه‌په‌ریی پوویانه‌ی که به‌کراس و که‌وا و سه‌ریچی نال و والاوه، ده‌روپشتی گرده‌ره‌نگینه‌کانی سه‌رچار و مێرغۆزاره‌که‌ی کاریزی وه‌ستا شه‌ریف و ولویه‌یان رازاندبووه، ده‌نگی بلوێز و نای و ته‌پل، ته‌قسه‌ی پانی به‌رز و زه‌ی پهلپه‌ و گه‌ردانه‌ی نافه‌رتان، سه‌ری سه‌ماوه‌ر و چریکه‌ی مه‌لان، هه‌زارانی له‌ پرسه‌وه نه‌خسته خۆشیه‌وه.

قه‌ده سه‌یرانی (کانی مه‌ندم) و (سه‌رچاره‌ی تاپین) که له‌ئێر سه‌ چادرا، بیست که‌س - خیزانی صابنه‌کان (پیاوه‌کانیان) و هارودلان، تا سه‌ن رۆژ له‌ناو نمو سه‌روزه‌گیایه و له‌شکری لاله‌په‌دا، به‌ته‌شت نمو ناوه‌ لاجیوه‌ردیه‌وه که هه‌میشه تافه‌تافی نه‌کرد و به‌شه‌وه هه‌ژه‌هه‌ژی نه‌کرد، به‌به‌زم و په‌زم و گۆزانی و یاری و عوودلێدان و غرامه‌فون لێدان و مه‌له‌وه رامان بوارد قه‌ده له‌ بیرم ناچیه‌وه. نمو گه‌شته خۆشه‌ی شارباژێره‌ش که له‌گه‌ل نمو هاروده‌مه خۆشه‌یستانه‌ی که‌وا کردم، کۆچی نمو شه‌ری مانگه‌شه‌وانه، گه‌ستی هه‌وراوان و هه‌له‌جه‌که له‌ هه‌ویندا کردم، نه‌شته به‌خشیک بوو بووم، تالیی کرده‌وه‌ی گه‌ردوون و ناگه‌سه به‌چانی له‌ بیر برده‌مه‌وه.

گۆششی زانستی و ئەدەبی

ئەو نۆ مانگەیی بەبێ کاروبار رام بوارد، لەگەڵ ئەو نەشەییەکی که برا کوردەکان و شاخ و دەرەخەکانی کوردستان پێیان نەبخشیم، لە تەنیا پێیدا بیری لە بابەت گەلن شتووە بێ نەکردمەوە. گەلن شتم لە بابەت یار و چاوەندزای خوارکرد و، کوردەویی ئەوێ ئادەمەو نووسی. ئەمانە، لای حاجی تۆفیق و تۆفیق وەهیی و گەلنکی تر پەسندکران. لەو وتانە (مقالانە): (گەشتیک بەسەر بالی پەرزەندی خەیاڵەووە - کوردەویی ئەوێ ئادەم)، (فرمێسکی مەم)، (شەو)، (پێکگەبشتن)، لە پڕۆژنامەیی ژایاندا نووسران. (شەو) و (سەم و رۆج)یش لە (یادگاری لاوان)دا نووسرانەووە. (سەیران) و (گۆزانی زانستی) و (ناسکەقە) و (ژن و مێردبەهێکی بەختیار)یش لە دەفتەری تابیەتی خۆمدا نووسراوە. لە مانگی پڕۆژووەوە هەتا ناوەراستی هارین هەشت چیرۆکی مەلانیەم بویتە و نیگای رەنگاوەرەنگەو بەنوسینیکی فراوان و سووک که بۆ مەل دەست بەدا، لە عەرەببەهێو گۆزبەهێ سەر کوردی و نووسینەووە: (پراوکەری نەستیران، گۆلچین و گورگ، خانووی تازە، پەرزەدە پچکۆلە، شوغالی چەپخوون، مام پرتویی، مەرشکە سوورە پچکۆلە، پەرج زێرین). لە بەغداد و شام و قاهیرەدا بەسایەیی دۆستانەووە گەلن هۆلەم بۆ چاپکردنەیان دا، سەری نەگرت. (خانووی تازەم)، لە چاپخانەیی ژبان، بێ ویتە و رەنگاوەرەنگی لە چاپ دا. سەید حوسێن موکریانی لە هارینەووە، بەئێنی دا (پەرزەدە پچکۆلەم) وەک خۆی نووسراوەتەو و لە چاپی دا. بەتەنشت ئەمانەووە رومانیککی (٦٤) لاپەرەبیم لە عەرەببەهێو کردە کوردی، ناری (بەلقیس کچە شای سەا). لەگەڵ فانیق بێکەمدا (پەرشنگ)، خۆتەنەووەبەهێکی قوتابخانەمان دانا (٦٤) لاپەرەیی گەرەبە، تیکرا باسی کەلوپەل و سامانی کوردستان ئەکا. (٢٥) ویتەیی تیا بە.

لەم دواییەدا (فەرەهنگۆک) ناو قاموسچەبەهێکی کوردی و ئینگلیزیم بەشێعر دانا نزیککی (١٤٠٠) وشی ئینگلیزی تیا بە. ئێستە لە رەواندز لەژێر چاپایە، گەلن کەس وەک (حزنی، رەشید نەجیب، تۆفیق وەهیی) پەسندیان کرد.

لەسەر گەشتی هەورامانییش (گەشتنامەبەهێکی) پەرویتە و نیگاری (٥٠) لاپەرەبیم نووسیبەووە. لە بابەت (هەلەبجە، تەویتە، بیارە، دەرەشیش، هانە ئەویتی، باغەکوژن و خورمال)ەو قەسەیی تیا بە. بەکورتی: نەمەسە، کە زۆری پێوویی ئەنازەم نەمەبەهێ کە تۆانیم کەمەکتە پەروەردەیی زبانهکە بکەم و لە کوردییا خۆم بەهێز بکەم و تۆزێ نووسینی کوردی بلام بکەمەووە. نیازەم وایە، خواربارین، بەکەبەهێ کە چاپیان دەم.

هەوایی ناو سەل

- ١- (هاوار) کە لە شام دەرەجەن لە ژمارەیی چوارەهەمەو عێراق نەبەنشت بێتە ناووەو.
- ٢- سەید حوسێن موکریانی بەبیا نووی ئێزانی رەگەزبەهێو، لە دەرەتانی (زاری کرمانجی) دەست بەتە کرا.

- ۳- قوتابخانه (ثانوی) یه‌کافی کورد له عیراقدا له‌گه‌ل پینج و شمش (ئیبستدانی) خویندیان کرا به‌عه‌ره‌یی.
- ۴- قوتابخانه‌ی (أمی) -نه‌زان- له سلیمانی و شاره‌گانی که‌ی عیراقدا -گورده‌کان- کرایه‌وه.
- ۵- قوتایی و ماموستا کورده‌کان خرا‌نه ژیر ترس و سامینکی گهره‌ی حکومه‌تی عیراقه‌وه.
- ۶- له هاونیا له ناره‌ندی مه‌لاگانی سلیمانی و چند خونده‌وارتکا له‌سر دین هه‌را په‌ی‌دایه‌بو، مه‌لاکان، به‌گور تیکوشان خستانه (محکمه‌وه)، دوابی، خونده‌واره‌کان سه‌رکه‌وتن.
- * له زانستیدا: کۆمه‌لینکی سه‌کردن -خطبة-م پینک هینا تا نزیکی شمش مانگ قوتاییه‌گانی زانستی به‌پرتکۆپینکی له‌بابه‌ت هه‌موو شتیکی زانستی و نه‌ده‌یی و کۆمه‌لیه‌وه سه‌یان نه‌کرد.
- * له زانستیدا تهماشاگه‌ه -معرض- یتکی جوانکیلانم له‌ده‌ستکری قوتاییه‌کان پینک هینا. گه‌لێ شتی نایابیان دروست کردبوو.
- * حاجی توفیق، سه‌رداری زانستی، خه‌ریکی ده‌ره‌ینانی (گۆفاری زانستی) بوو، به‌لام تا ئیستا سه‌ری نه‌گرتوه.
- * له‌سه‌ری زستانا له (چه‌مچه‌مال) رۆژنامه‌یه‌کی به‌جووکی ده‌ستورس به‌کوردی له‌لایهن ماموستا ولاته‌ره‌وه‌ر ده‌گانه‌وه ده‌ره‌ینرا تا شمش سه‌وت دان‌ه‌ی ده‌رچوو.
- * بۆ یه‌که‌م سال، قوتابخانه‌ی ئانمویه‌گانی هه‌ولتیر و که‌رکووک و سلیمانی هاته‌ به‌غداد چوونه‌ ده‌سته‌ی یاریکه‌رانی رۆژی غایشی جوولانی له‌شوه‌وه.
- ۷- له نامیلکان (گۆزانی، ناودارانی کورد، سه‌ی پشینان، خونده‌واری باو، خانووی تازه، یادگاری لاون، خورشیدی خاوه‌ر) له عیراقدا: له‌سوره‌شدا: (دلێ کورین من، نفتیئین اینزیدیان، مولودا نبی) له چاپ دران. له‌بابه‌ت کورده‌وه به‌زبانی بیگانه -ئه‌وه‌ی خۆم دیومه- (له رۆژنامه‌گانی ناسیای ناوه‌راست و عصبه‌ الأمم و ایران لیگ) دا، (الکرد آزا، العفو العام التركي)، (غارنیک مصطفی کمال برمکتوب) (Question to Kurde) له پارس و میسر و شام و هندستاندا له چاپ دراوین. له‌ده‌ستورسی جگه‌ له‌هینه‌گانی خۆم (که‌لیله و ده‌مه‌نه)، (سن ده‌رویش) و (مهم و زین) و (دیوانی نه‌حمه‌د به‌گی فه‌تاح به‌گ) و چه‌ند یتکی تر ناماده‌ی چاپن.
- ۸- شیخ مه‌حموود له‌لیوای دلیمه‌وه هیترا به‌غداد. ئیستا له (أعظبه) یه.
- ۹- ناسوریه‌گانی عیراق، زۆریان له‌زه‌ری کورده‌کان پاک کرانه‌وه نه‌نیرترین بۆ به‌رازیل. عصبه‌ الامم به‌کورد ده‌گانه‌وه خه‌ریکه. جا نازانم چی نه‌ین!!
- ۱۰- نه‌فراسیاب به‌گ له‌سه‌ر سنوردا، حکومه‌تی عیراق و ئیتران چند دیتیه‌کیان داو‌ده‌تی که‌ ئیتر شه‌ریان له‌گه‌لا نه‌کا. نه‌وانیش وازی لێ بیتن.
- ۱۱- له ۶ی نه‌یلوولی ۱۹۳۳دا قوتاییه‌گانی هه‌موو له سلیمانی کۆبوونه‌وه له‌سه‌ر -رای من- پاره‌مان

نزیکی (۴۰) روپیه بۆ هزار و بِن کسه کانی نُو شهره کۆکردوه و به سایه ی میرزا توفیقی قهزازه وه بمره مانا بهش کردن.

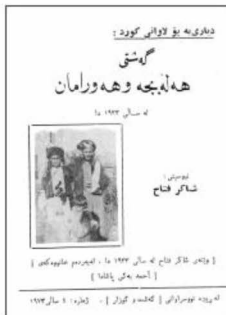
له و پرژهدا هرچی له گه ل یه ک قه بیان نه بوو ناشتمان کردنمه وه. خو شم له گه ل حامید و فه هیدا ناشت بوومه وه.

۱۲- بۆ (بعشه ی زراعه تی تورکیا) (نه محمد فه ره ج). بۆ نه جزاچتی بۆ به یروت (جهلال توفیق)، بۆ (B) ی به یروت (عبدالقادیر صبغة الله) بۆ (Politic Economy) له جامعه ی کۆلۆمبیای نهمه ریکا، باباعه لی شیخ مه محمودیان نارد. خوا سه ریان خات. تا ولات ناواکه نه وه.

۱۳- بۆ زانستی تیاتروییکم پینک هینا (۸۰) روپیه دمه ست کهوت. تمشیل له سلیمان ی و رهواندز و کۆیه و هه له بجه دا کرا.

گهشتی هه‌له‌بچه و هه‌ورامان له سالی ۱۹۳۳

سه‌ره‌په‌ره



وا ئیستا له پاش شەش سال توانیم بێمه ناوچه‌ی (هه‌له‌بچه) و (هه‌ورامان). وا له پاش نه‌ر هه‌مسوو نارامگرته توانیم به‌ببینی که‌رتیک له خاکه‌ نا‌زداره‌که‌م دلێ خۆم شاد بکه‌م. خاکتیک هێنده کۆن، نه‌مه‌نده رازاوه، نیشتمانیک هێنده پیشکه‌وتوو، گه‌لتیک هێنده زیره‌ک و توانا و کار په‌نگین، هێنده زانا و ده‌وله‌مه‌ند، به‌کولتی دله‌سه‌وه نه‌یلتیم نه‌و گه‌شته، به‌ختیارترین هه‌لتیکه که بۆ بووراندنه‌وه‌ی له‌ش و هۆشم هه‌له‌که‌وتوووه.

(هه‌له‌بچه) ده‌رگای هه‌ورامانه. نه‌و شاره‌په که به‌نیشته‌نی گه‌وره گه‌وره‌ی گه‌وره‌ترین هۆز (عه‌شیره‌ت)‌ی کورده‌وه، (جاف)، ناوی ده‌رکردوو، پیاوی وه‌ک (وه‌سمان پاشای جاف) و (مه‌حموود پاشا) و نافرته‌ی وه‌ک (عه‌دیه‌ خانم) نه‌م ناوچه‌په‌یان به‌په‌توه‌بردوووه. له‌و سه‌رده‌مه‌دا پیاوی وه‌ک (شیخ عوسمانی ته‌وتله‌)، بوێژی گه‌وره‌ی وه‌ک (مه‌وله‌وی) و (تا‌هیر به‌گی وه‌سمان پاشا)، خوا ناس و زانا و تینگه‌پشتوو و بوێژی بێن گه‌باندوووه. ژيان لێره‌دا ژيانێ نه‌وروپا‌په. سه‌ره‌سه‌ستی ژن له‌گه‌ل پیاو‌دا، لێره‌دا له هه‌مسوو شو‌تینکی کورده‌ستان زۆرتره.

(هه‌له‌بچه) سه‌ره‌ رینگای بده‌وبستین (تجارت)‌ی عبیراق و ئیبرانه.

(هه‌ورامان) پش جینگای ته‌ماشاکاری خۆش و، به‌زم و دل‌داری و کۆزی ده‌رویشان و کۆزی نازادی و سه‌ره‌سه‌ستییه. نه‌م ناوه له‌م چه‌ند ساله‌ی ده‌یابیدا له‌ناو پشتیوب و خۆشیشیدا ناوتکی گه‌وره‌ی ده‌رکرد. ئیستا هه‌مسوو که‌س له‌ خۆ و له‌ بیگانه بۆ «گه‌شت» پووی تی نه‌کا.

له‌به‌ر نه‌وه چاوی کوردی نه‌م ناوه زۆر کراوه‌ته‌وه. جین و بانیا‌ن زۆر پیشکه‌وتوووه. له‌به‌ر نه‌وه منیش نه‌م هه‌له‌ی بۆم هه‌له‌که‌وت، له‌گه‌ل هاو‌رتیه‌کی خۆشه‌ویست‌م‌دا کاک (ئیسماعیل عه‌لی)، له ده‌ستم نه‌دا. هاتم

(۱) نه‌م گه‌شته له‌ مانگی نای ۱۹۳۳‌دا کراوه.

له چیسمن و لاله‌زاری، له کزه‌های فیتکی، له کوژی دلدارانی، له کومه‌لی زانا و تیگه‌یشتوانی له‌که‌وه‌ر بېم.

شاکر فەتاح ۱۹۳۳/۸/۱۶

(ده‌چووی مه‌تریکولیشنی نوکس‌فۆرد و که‌مبج، له خویندنگای بلندی برومانا له لوبنان)^(۱)

له‌پیدا

په‌مان وا بوو رژۆی چوارشمه له به‌یانیدا برۆین، به‌لام نۆتۆمبیلچیه‌که په‌مانه‌که‌ی خۆی رانه‌گرت، نێمه‌ی خسته چێشته‌نگاو. ساتی چوارم^(۲) سواربووین. کوپتکی دهنگ‌خۆش و پیریتزیکتی رووخۆش و دوانی بیده‌نگی که‌مان له‌گه‌ل بوون. له‌ پتگا تاو، تاو، به‌نۆزه من و نه‌و گۆزانیمان بۆ یه‌کتر نه‌سه‌نده‌وه. له‌گه‌ل هاورتیکه‌یشدا ناو به‌ناو قسه‌ی خۆش خۆشمان نه‌کرد.

پتگاهێی زۆر باش بوو. چونکه هارین بوو. نه‌گین له‌ زستانا نۆتۆمبیل له‌ قور نه‌چه‌قن، ده‌ره‌تانی نابین بچن به‌هیچ لاییتکا. پتگاهمان به‌ناو که‌رمای شاره‌زوردا نه‌رۆیشت. جارجارنیکیش له‌ شاخه دووره‌کانی هه‌ورامانه‌وه کزه‌بایه‌کی فیتکی لێ نه‌داین. گه‌لێ دیمان هاته‌ رێ. له‌ هه‌وراماندا چاپخانه هه‌بوو. (ناوی چه‌قان) و (ناوی سه‌راری سو‌حان ناغا) و گه‌لێ ناوی زۆری که‌مان هاته‌ رێ. شۆته‌که‌ی یه‌جگار ناودار و زه‌ریزاردار بوو. چه‌ره‌ دارستانی گه‌وره‌ گه‌وره‌یش به‌لای نه‌م ناوانه‌وه په‌یدا بوو بوون. بێجگه‌ له‌وه نه‌م ناوه‌ تووتن و سه‌رزه و چنار و بیه‌که‌ی زۆری لێ ده‌رویتزێ. زۆریه‌یان هی به‌گراوه‌کانی جافن. تووته‌کان چاودێریکه‌ری میریسان به‌سه‌ره‌وه‌یه. له‌سه‌ر شینوه‌ی تازه‌ تووتنی (سامسۆن) نه‌چێتن. به‌سایه‌ی نه‌م تووته‌وه‌ کۆمه‌لێکی گه‌وره‌یش له‌ لادییی و ژنه‌ لادیییه‌کان نان نه‌خۆن. له‌ پاش دوو کات گه‌یشتینه (خورمال). دێیه‌کی بچووک بوو. به‌لام خاوه‌نی باخ و باخاتیکی فراوان و ناویکی زۆر و مزگه‌وتیکی یه‌جگار گه‌وره‌ بوو. مزگه‌وته‌که‌ی دوو نه‌زۆمیتکی به‌رز بوو. هه‌یوانتیکي پان و دزێ و، چه‌ند زوورنیکي ده‌رگا و په‌نجه‌ره‌ داری هه‌بوو. له‌سه‌ر شینوه‌یه‌کی جوان دروست کرابوو. له‌ خواریه‌وه‌ نه‌ستێرک (حوض)یکي زۆر گه‌وره‌ی هه‌بوو. ناره‌که‌ی سارد بوو. له‌ شۆین به‌رده‌نویژه‌کانیدا تخته‌ریژ کرابوو. له‌ ده‌سته‌ چه‌پی نه‌ستێرکه‌که‌وه‌ پزیه‌ گۆل و گۆله‌باختیکي جوان، له‌ پشت مزگه‌وته‌که‌ییشه‌وه‌ چه‌ند تاویز و که‌له به‌ردێک هه‌بوو، ناویکی خوڤ به‌ناویاندا گه‌ه‌ی نه‌کرد، نه‌و باخ و باخاته‌ی خورمالي ناو نه‌دا. له‌ هه‌یوانی نه‌زۆمی دووه‌می مزگه‌وته‌که‌ و سه‌رمانه‌که‌یه‌وه‌ چاونه‌ندانزیکي دلگیری ناو و سه‌زوازی (خورمال) چاوی پیاوی نه‌گه‌شانده‌وه. نه‌م باخانه‌ ترێ و هه‌نجیر، هه‌نار و هه‌لووژه‌ و قۆخ و قه‌یسی و گه‌لێ داری وه‌ک چنار و عه‌رعه‌ر و شۆرهبی و ناره‌وه‌ند و سووره‌ چناریان تیا‌بوو. (شیخ حه‌سامه‌دین) که‌ دیت له‌م

(۱) نهمه‌ نهمه‌ ده‌گه‌یه‌تی که‌ نه‌م خویندنه‌وه‌ی له‌ برومانای لوبنان، په‌مانگایه‌کی فیتروینی زمانی نینگلیزی بووه‌ بۆ به‌وه‌ وهرگرتن و خویندن له‌ (نوکس‌فۆرد و که‌مبج) له‌ به‌ریتانیایا، هه‌ر نه‌م په‌مانگایش سه‌ر به‌م زانکۆیه‌ بووه‌.
(۲) نه‌م سه‌رده‌مه‌ ساتی گورده‌واری به‌گار نه‌هینرا، نه‌ک فه‌ره‌نگی. (ش. ف)

مرگه و ته‌دا دسویته‌وند و میوان و پیاوانی دانه‌نیشینن. (خورمال) چمند دروگانیکیشی تیا بوو. لیره نژیکی ساتنیک سایته‌وه. له بن سببهری سووره‌چناره گموره‌که‌می مرگه‌وته‌که‌دا ماندوویتی خۆم حساندوه. له‌گه‌ل چمند ناشایه‌که‌دا له‌سر سه‌ریانه‌که به‌رکولتیکان کرد و سواربووین بۆ هه‌له‌بجه. زۆری پین نه‌چوو. تووشی جوگه‌گانی (ده‌لین) بووین. لیره‌دا پیاویتی به‌کاری سلیمانی. (ره‌مزی نه‌فندی). تووتن و مه‌ره‌زی کردبوو. له‌گه‌ل کرتیکارمان دی. له‌وتیدا. فه‌رمانیان نه‌کرد. هارپتیکی خۆم له‌وتیدا دی. سه‌رکار بوو. خیه‌وتی له‌وئ هه‌لدابوو. له‌گه‌ل تیکان له‌گه‌ل خه‌ریک بوو. بچینه‌وه. به‌لام بۆمان نه‌کرا. نیتر به‌ناو چمند دارساتنیک که‌پیدا تیه‌پمان کرد. ساته‌ پتیکی تریش ده‌شتی (شاره‌زور) مان بری. نینجا که‌بشینه (هه‌له‌بجه).

هه‌له‌بجه ۱۹۳۳/۸/۱۶

نوی له دوروهه بیته (هه‌له‌بجه) وه، پیزه خانوویکی به‌رچاو نه‌که‌وئ. شاریک له شاره‌پازاوه‌گانی رۆژئاوای دیتسه‌وه بیسر. نهم خانووانه‌هی (وسمان پاشا). (تاهیر به‌گ). (احامید به‌گ) و ده‌له‌مهنده‌گانی تری جاف و هه‌له‌بجه‌پین. نیشه‌چووینه‌مالی (وه‌سمان پاشا). لای (ئه‌حمده‌موختار به‌گ) ای کوپی. به‌راستی کوشکیکی ناوازه‌بوو. دوو نه‌هۆم. به‌رز بوو. له‌خواره‌وه تار مه‌ودالانی گه‌وره گه‌وره و پان. له‌سه‌رده‌وه به‌ر هه‌یوانی فراوان. هه‌ر چوار لای کوشکه‌که‌می پازاندبووه. ژووره‌کان یه‌ک له‌سه‌ر یه‌ک بوون. ده‌ره‌ویان به‌ناوتنه‌به‌ندی و میناکاری پێ نه‌خش و نیگار. به‌ره‌نگی نال و والا. ناوه‌ویان به‌ئالته‌ت و ناوتنه‌کاری. په‌نجه‌ره‌ و بن میچه‌کان و دیواره‌کانیان جوان کرابوون. ده‌رگا‌کانیش کاریکی یه‌جگار جوانیان تیا کرابوو. له‌هه‌ر گۆشه‌یه‌کی کوشکه‌که‌وه له‌ناوه‌ندی دوو هه‌یواندا. ژووریک هه‌بوو. په‌نجه‌ره‌گانی به‌هه‌ر چوار لایدا نه‌پروانی. یه‌کینک له‌مانه (قوله‌ای پین نه‌لین. چونکه‌جیگای شه‌ره‌تفه‌نگ بووه بۆ به‌رامبه‌ری دوژمن. له‌هه‌ر لایه هه‌یوانیک هه‌بوو. به‌دریژایی لای خانووه‌که. له‌به‌ر نه‌وه بۆ تماشاگاه هه‌موو جه‌لن نهم کوشکه‌شاهانه‌یه به‌سه‌ر ماله‌گانی هه‌له‌بجه و دته‌پاته‌گانی بنار شاخه‌گانی هه‌ورامان و باخه‌گانی چوار لای هه‌له‌بجه و ده‌شتی فراوانی شاره‌زوردا نه‌پروانی. تیکرا هه‌موو ژووره‌گانی سه‌روه به‌به‌ره‌ و قالیچه. به‌کوری و میتر و ناوتنه‌ی گه‌وره گه‌وره پێ کرابوونه‌وه. میوانه‌گانی (به‌گ) له‌نه‌هۆمی سه‌روه دانه‌نیشن. سه‌یر نه‌وه‌یه. به‌پیتچه‌وه‌انی (سلیمانی) نوی تۆزه ناشایه‌تییه‌کی هه‌بن له‌گه‌ل (مالی پاشا) دا. پین پرس نه‌توانن به‌هه‌موو لایه‌کی خانووه‌که‌دا بسورپته‌وه. تا خۆی یاخورد ژنه‌که‌ی یان یه‌کن له‌ده‌سپه‌نه‌ندان نه‌دۆزته‌وه. نهم کوشکه‌گه‌وره‌یه به‌لای که‌مه‌وه چل ژووریک گه‌وره‌ی تیا بوو. هه‌موویان په‌نجه‌ره‌ی گه‌وره گه‌وره‌ی باکتیشیان تیا بوو. له‌به‌ره‌مه (مالی پاشا) تا بلتی فینک بوو. چونکه‌با هه‌موو لایه‌کی نه‌گرتوه. له‌و سووچه‌وه که‌نیشه‌لینی دانیشبووین -به‌ری رۆژه‌لات- چاومان له‌باخچه‌یه‌کی فراوان بوو. نهم‌تیرکیکی گه‌وره‌ی له‌ناوه‌داستدا بوو. لایه‌گانی که‌یشی به‌دار و ده‌ختی به‌ردار و سببه‌ردار ته‌نرابوون. له‌لای ده‌رگا‌نه‌که‌یه‌وه سه‌رشۆرک (احمام) یکی خنجیلانه‌ی جوان کرابوو. جه‌لی خۆی بۆ پاشا و خیزانی بووه. به‌لام نیستا بۆ هه‌موو که‌سه.

که چوینه سرئی بردیانینه ژوروتکهوه. ژووری ژنان بهرامبهری بوو. (احمه‌خانی) ژنی (نعمه‌د بهگ) له‌گه‌ل دسوریتونده‌کانیدا به‌سه‌ره‌ستییه‌کهوه. له‌ولامانهوه قسه و گه‌یی نه‌کرد. چای نه‌خواردوه. نئیمی نه‌نناسی نه‌گین نه‌هاته لامان. دانه‌نیشت.

پیاویکی باریکه‌لانه‌ی چاوشینی دهموچاو سووری وریا دهستی هه‌ردوو‌کمانی گوسی. نم پیاوه‌که (عه‌لی نه‌فهن‌دی) ای ناو‌بوو، خۆی له‌بن‌چینه‌دا نه‌ل‌مانی بووه. براه‌کی پس‌پۆری له‌من‌دالیدا نه‌یفر‌تئیتته هه‌له‌بجه. نئستا نی‌لامه. کوردی زۆر چاک نه‌زانن. له‌ژنیکی کورد کور‌تیکی کورته‌بنه‌ی یه‌ک چاوه‌ی زیره‌ک و وریای بو‌بوو. جا نم پیاوه‌بوو که کار و فرمائی (بهگ) ای به‌باشی هه‌ل‌سه‌سور‌پاند. نه‌گین نه‌وانی که‌ی گێژوویژ بوون. فریان به‌سه‌ر هه‌چمه‌وه نه‌بوو.

نم و (احمه‌ فەر‌ه‌ج) ای کور‌ی زۆر می‌وان نه‌وازیان کردین. سه‌رده‌م‌تیک له‌مه‌ر‌پیش (احمه‌ فەر‌ه‌ج) له‌ (خوت‌ندنگای نه‌مریکان) ای به‌غدا بو‌بوو. نینگلیزیه‌کی باشی قسه‌ نه‌کرد. (تاهیر به‌گی برای نه‌حمه‌د بهگ) نه‌لن: «قوریانی په‌لت بم که په‌لی هاهمه‌لت په‌ل کرده. گویا براه‌کی (عه‌لی نه‌فهن‌دی) که ناری (هامه‌پل) بووه. (دادو به‌گی جاف) ای درمان خوارد کردوه. نه‌وانیش پریان سه‌پاردوه. یه‌کتیکیان کوش‌تئیتیه‌وه. نئنجا (تاهیر بهگ)، خۆی نه‌کات به‌گۆری (قوریانی) بۆ نه‌و که‌سه‌ی که (هامه‌پلی) برای (عه‌لی نه‌فهن‌دی) ای کوش‌توره‌!...

ژوروه‌که‌مان بن‌می‌چک‌تیک‌ی ناوتنه‌بند، دیوار‌تیک‌ی په‌نگ‌کراو، چند په‌نجه‌ره‌به‌کی میناکاری له‌سه‌ر شتیه‌ی کۆن تیا‌بوو. تاقه‌کان به‌چینی شتی ناوازی بلوورین پازابونه‌وه. قالی و دۆشه‌ک نه‌مبه‌ر و نه‌وبه‌ر پراخ‌ابوون. نئمه‌ لیره‌ دان‌یشتین، چایان بۆ هه‌تاین. له‌ پر کور‌تیک‌ی (۱۶) ساله‌ی قه‌د و بالا جوانی په‌ری پرو هاته‌ ژوروی. دهستی گوشین. نئمه‌یش جگه‌ره‌مان دایه. پرسم کئیه‌؟ خۆی وتی: «من مه‌سه‌ودی کور‌ی تاهیر بهگ‌م. به‌راستی دلم پۆشن بو‌وه. گه‌لن قسه‌ی خۆش‌خۆشی بۆ کردین. تهر‌جه پتکه‌نئیتیک‌ی هه‌بوو، کاری له‌ دل‌ی پیاو نه‌کرد. سه‌رگوروشته‌ی خۆی بۆ گه‌ترامه‌وه، که بۆچی له‌ خوت‌ندنگا وازی هه‌تا. به‌لام له‌ دواییدا تیکه‌یشتم که سه‌ره‌ واریکی له‌ سکا نیه‌. هه‌ر له‌م لاو نه‌ولا نه‌سور‌پتیه‌وه. منیش ناخیکم هه‌ل‌کتیشا و له‌ دل‌ی خۆمدا گوتم: «داخه‌که‌م تاهیر به‌گی ناودار که‌سه‌ن نه‌بوو جیتگای به‌گرتیه‌وه‌!». نه‌که‌ر نم کور‌ه‌ باوک و دایکی بمایه‌ وازیان لئ نه‌هه‌تتا تا پیاویکی ناوازی وه‌ک باوکی خۆی لئ نه‌هاته‌وه‌ دهره‌وه. به‌لام وا دیاره (نعمه‌د بهگ) ای مامی هه‌چ نه‌وه‌ی لیک نه‌داوه‌ته‌وه‌!... یاخود لیک‌ی داوه‌ته‌وه‌ به‌لام بۆی نه‌چۆته‌ سه‌ر!... له‌گه‌ل نه‌وه‌یشدا (مه‌سه‌ود بهگ) هاوده‌م‌تیک‌ی زۆر‌باشی تواند. له‌گه‌ل (احمه‌ فەر‌ه‌ج) دا هه‌موو جار‌ی له‌که‌ل‌ماندا نه‌هاته‌ دهره‌وه، نه‌ی گه‌تراین به‌ناو شارد.

له‌ دهره‌وه (نعمه‌د بهگ) پشمان بئ گه‌یشت. ماندوو نه‌بوونی لئ کردین. پیاویکی که‌له‌گه‌ت بوو. به‌خۆزه‌ بوو. هوو زه‌رد و دهموچاو سه‌رور بوو. جوانترین زه‌رده‌خه‌نه‌ی هه‌بوو که له‌هه‌له‌بجهدا دیبوو. له‌ نئمه‌ تپه‌ر بوو... جار‌ی بام به‌رۆین...

باخه‌کانی هه‌له‌بجه‌ لای خوارووی که‌وتبوون. (باخی میر) پان هی (نعمه‌د بهگ) بوو. له‌ هه‌موویان

گه وره تر بوو. باخچه یه کی گه شی هه بوو، سورگ و نمستیرکی تیا بوو، له گه ل چاپخانه به کدا که له بن سیه ری چند داریکی گه وره دا بوو. باخه کانی هه له بجه گه وره بوون. هه نار و هه نجیر و کمه میک تری و میوه ی تریشان تیا بوو. جگه له مانه ماله گه وره کانش باخ و باخچه یان هه بوو. میوه ی شاری هه له بجه نهو باخانه پتیکان نهینتا. خانووه کانی هه له بجه چه شی هی سلیمانین. راسته شه قامتیکی خنجیلانه ی پاک ی تیا بوو. به لام کولانه کانی تمک و توروسک، پیس و پوخل، ناریک و ناقولا بوون. دوو قه پسه ری، دوو سه رشوژک، چاپخانه یه کی سه ر نهومی سه ره وه ی جوان، چند پیره دوو کانتیکی زور رتیکو پتیکی لن کرابوو. تازه خه ریکی دروست کردنی نوتیلنیک و نوتو تمبیل خانه یه ک بوون... به لام چند دوو کانتیکی ناشیرین بازاره کی ناخوش کردبوو. هه له بجه پیته سه د مالیک نه بوو. له شرتیکی ته ختا هه لکه وتبوو. گه لن کانیای جوانی هه بوو. تووتنتیکی زورشی لن کرابوو باخه کان له شیو و دوله کانی خوارو ویدا هه لکه وتبوون. هه ر چوار لای دمه ت و نه رمان بوو. له دووره وه شاخه کانی (هه ورمان) دیار بوون. دینه تی (عه بابیلن، جهلیل، عه نه ب، گردی به کراوا) ای لتهو دیار بوون.



سه ر پوژ له هه له بجه مایه وه. جووله که کانی هه له بجه، له هی سلیمان ی، نافر دیشی دیسانه وه له هی گه لن جیگای تر سه ریمسترن. (کانی ژنان) که له مالی پاشاوه دیار بوو، زور ژنی جوانی نه هاته سه ر. ژن له هه له بجه دا زور خویان نه رازت نه وه. له کاتی کار و فه رمانیشدا هه ر به رگی جوان نه پوتن. سه ری ژنی هه له بجه یی، جوانترینی سه ری ژنانی کورده که دیبیتتم. جوانیان زوره. پیانانش له به ر نه وه سه ریمستن.

(ئه حمده به گ) هه میشه به دیار تووته که په وه بوو. ده یگوت: نم تووته هه زار دیناری بی نه گره وه... گه لن کرتیکاری بز راگرتبوو. سه رکاره کانیان دوانیان (ئه رمه نی) بوون. له سه ر شیوه ی تازه تووته (سامسون) که یان نه شکاندوه. بیگومان (ئه حمده به گ) بزیه نه مه نده به دیارانه وه نه بوو، زور له کرتیکاره کانی ژنی جوانی هه له بجه یی بوون. هه ر له به ر نه مه ییش بوو که کار و فه رمانه که ی وا زوو هه لته سوو را.

(ئه حمده به گ) زور دلتهر بوو. له به رگ و هه ستان و دانیشندا، له رپاوردندا، رهوشتیکی بوژانه ی هه بوو. وا بزانه له به ر نه وه یسه که وا بوو، هه له بجه، خزی دلتهرانه هه لکه وتوه. ناو و بای سازگاری، چاونه ندازی رهنگینی کچ و ژنی شیرین و نازنه نیی، تیکرا کاری له ژنانی هه موه هه له بجه ییه ک کردوه. له م هاوینده نه بینی له هه موه باخیکدا که پره هه وار، نیشته نیه کانی هه له بجه تیا یاندا رانه بوژن. (ئه حمده به گ) که نیواره نه هات، به خزی و چند هاوده میکیه وه له گه ل کوزانبیترتیکدا به مه ی و جامی مه یه وه نه چوه باخیک لهو باخانه وه. تا کاتی چواره می شو نه یخواره وه و به به زم و رپاوردن له دمه و نیواره، له نار نهو باخانه دا رایان نه بوارد تا خه رستان.

نیواری نایتیکی خوشمان خوارد. هه له بجه یی له چیشتا وه ستان. گه لیک چیشتی خوش خوش و ناوازه دروست نه کمن. له پاک و خاوتیشدا ته واون. پاش نان، چوینه (خوتندنگای زانستی)، له ویندا شاگرده



بوئی نیشتمانپه‌رودر نه‌حمده به‌گی پاشا

هه‌له‌بجه‌بییه‌کان به‌شو به‌دروکانداره‌کانیان نه‌خوتند. نزیکه‌ی سی شاگردیک له‌ویدا نه‌یان خوتند.

به‌یانی له‌ مزگه‌وت دهموچاومان شت. مزگه‌وتی ئیره نه‌ستیرکه‌کی گه‌وره بوو. به‌رده نوټه‌دکانی ته‌خته بوون. پیشاوه‌دکانی، به‌پیچه‌وانه‌ی هینه‌دکانی سلیمانی ده‌رگایان هه‌بوو. دیوارتیکیش پیشاوه‌دکانی له‌جیتی نوټر و دانشتاش جوتی نه‌کرده‌وه. به‌گورتی مزگه‌وته‌که‌ی هه‌له‌بجه رتیکویتیک و پاک و خاوتین بوو.

که گه‌راینه‌وه مالی پاشا، (نه‌حمده به‌گ) له‌ دیوه‌خانه‌که‌یدا دانشتیبوو. زۆر گیان سووک و پروو خۆشم هاته‌ پیش چاو. باسی وټزه‌ی کوردیم له‌گه‌ل کرده‌وه. له‌ کۆمه‌له‌ هۆنراوه‌دکانی خۆی گه‌لټیکی بۆ خوتندینه‌وه. قسه‌دکانی ناودار و ناسک بوون. باسی دلداری و نیشتمانپه‌روه‌ریه‌کی به‌جگار به‌هیزی نه‌کرد. به‌راستی خۆشخوانیبه‌دکانی له‌ پیشکه‌دا له‌ هۆنراوه‌دکانی (تاهیر به‌گ) ی برای که‌متر نه‌بوون. (نه‌حمده به‌گ) نیازی هه‌بوو له‌ چاپیان بدات. بیتجگه له‌وه نه‌یگوت: «چیسرۆکتیکی کاریگه‌ری قور به‌سهری کوردم نووسیه‌ته‌وه. نارسه‌نی بیگانه‌ پیشان نه‌دات. چاوی کورد نه‌کاته‌وه». نه‌یگوت: «گوئی ناده‌مه دل و نارزه‌ووی میری. قسه‌ی سه‌ره‌ستی راستی خۆم هه‌ر نه‌که‌م. به‌وانه‌وه نه‌بټ له‌ چایی ناده‌م». گوئی: «شتتیکي تریشم به‌ده‌سته‌وه‌یه. ره‌نگه‌ ئه‌م زستانه‌ ته‌واوی به‌که‌م!».

به‌رچایی، له‌ هه‌له‌بجه‌دا نه‌مه‌نده بایه‌خی پټ نادری. له‌گه‌ل نه‌وه‌یشدا بۆ ئیتمه‌ نان و ماست و چایان دانا، که زۆر خۆشیمان لټی چټشت، هه‌ر له‌به‌ر نه‌وه‌ی که له‌گه‌ل (نه‌حمده‌دا) دا بووین.

له‌گه‌ل (نه‌نوده به‌گ) ی هاو‌رتیدا چوینه‌ مالی (حامد به‌گ) ی مامۆی. ئیبه‌ریش گه‌لټیک رتیکویتیک بوو. نه‌ستیرکتیکی نه‌ندازه‌یی جوانی له‌ ناوه‌راستدا بوو که له‌ به‌رده‌می کۆشکه‌که‌ی‌اندا بوو. ئه‌م خانووه‌یش

که‌وره و بلندبوو. ژوروره‌گانی به‌گورسی و قه‌نه‌فه و می‌زی نوازوه‌ه رازتیرابوونه‌وه. (احامد به‌گ) مه‌کینه‌به‌کی نه‌له‌کتریکی هیتابوو، چرای نه‌له‌کتریکی به‌ناو هه‌صوو خانوه‌که‌بیدا بلاؤ کردبووه‌وه. به‌لام له‌به‌ر نهرک زۆری که‌م که‌م نه‌یانخسته‌کار. پارهی زۆری نه‌ویست. هه‌رچی هه‌له‌به‌جیه‌به‌کانی تر بوون، هیتا هه‌ر چرای نه‌وتیان نه‌سورتاند.

به‌لام خانووی (تاهیر به‌گ) و تیران بووبوو. جاران له‌به‌ر دلی (خانمی وه‌سمان پاشای جاف) هه‌یوانی نه‌وی و مالی پاشایان به‌پریدیکی تخته‌نه‌که‌پانده‌وه به‌ک.

نیسته نه‌وه‌یش نه‌ماوه‌ته‌وه. (نه‌نوه‌ر به‌گ) نه‌یگوت: «حعلی خۆی مالی پاشا، له‌و حه‌له‌دا که (خانم) سه‌رداری هه‌له‌به‌جیه‌ بووه، ده‌رژووروو، که‌سی نه‌گرتوهه. نیسته نه‌مه‌نده‌ نیسته‌نی که‌مه وه‌کو چۆلی لێ هاتوهه. نیتر له‌ پاش نازگرتتیکی زۆر و میوانداریه‌کی یه‌جگار باش له‌لایهن برا هه‌له‌به‌جیه‌به‌کانه‌وه، له‌سه‌ر فه‌رموده‌ی (نه‌حمه‌د به‌گ) چووینه «ده‌ره‌شیش».

ده‌ره‌شیش ۱۹۳۳/۸/۱۹

(نه‌حمه‌د به‌گ) له‌گه‌ل یه‌کتیکا ناردينیه‌ کن (حه‌مه‌ سه‌عه‌ید به‌گ) ی زاوای. له‌ دتی (عه‌نه‌ب) وهه تیه‌پین. دتیه‌کی پر له‌ باخی خۆش بوو. له‌سه‌ره‌ پتگادا له‌ بن چه‌ند داریکدا نه‌ستیرک و ناویکی جوان هه‌بوو. چایخانه‌به‌کی لێ کرابوووه. له‌وه‌لا به‌سه‌ر گرتیکا جگه‌ره‌گه‌شتیک سه‌ره‌کوته‌ن و رۆشیتین نینجا به‌سه‌ره‌و لێژاییه‌کدا هاتینه‌ خواره‌وه. له‌ چه‌میکمان دا. له‌ سه‌ر و باخاتیکی دزیژولکه‌دا چه‌ند مالیکمان دی. نه‌وه (ده‌ره‌شیش) بوو. له‌ناو خانوویه‌کی یه‌ک نه‌ه‌مه‌یدا که‌ نه‌یروانی به‌سه‌ر باخ و باخاته‌که‌دا، (حه‌مه‌ سه‌عه‌ید به‌گ)، دانیشتیوو. پیاویکی دزیژکۆله‌ی باریکه‌لانه‌ی، به‌سه‌زمانی له‌سه‌رخۆ و گوێرا به‌لم هاته‌ پیتش چاو. له‌به‌رمان هه‌ستا و ده‌ستی گوشین. پاشان (حه‌مه‌د به‌گ) ی برایشی هات. که‌ پیاویکی به‌ده‌م هه‌له‌شه‌ و ده‌م گه‌رم بوو. کوته‌پر هه‌والی (ناسووری) به‌کانی لێ پرسیم. له‌ پیتشه‌وه هه‌زی به‌مانیان نه‌کرد. له‌ کورده‌ستاندا. له‌ ده‌واییدا قسه‌که‌ی گۆزی. کوپتیکی بچکۆلانه‌ی خنجیلاته‌ی جوانکیلانه، که‌ ناوی (حه‌مه‌ عه‌لی) بوو، له‌و لاره‌ دانیشتیوو به‌ته‌مه‌ن هه‌ر دوانزه‌ سالیک نه‌بوو. کوپری خانه‌خوێکه‌مان بوو. خوێندنێ سه‌ره‌تایی له‌ هه‌له‌به‌جده‌ تاوه‌و کردبوو. له‌ چاو خزیدا نینگلینیه‌کی جوانی قسه‌ نه‌کرد و زۆر باش به‌نینگلیزی گه‌فتوگۆی له‌گه‌لدا نه‌کردم. (حه‌مه‌ عه‌لی) زه‌ره‌کترین و سه‌ره‌ستترین شاگردی ناوچه‌ی هه‌له‌به‌جیه‌ بوو، که‌ تا نه‌وسا دیسووم. به‌خۆی و لووته‌ که‌رویشکیه‌که‌ به‌وه، به‌ده‌نگه‌ زه‌نگدار و قسه‌ گورجه‌کانیه‌وه، به‌چاوه‌ گه‌شه‌ جریوه‌داره‌ بچکۆله‌کانیه‌وه، به‌ته‌رحتیکی وا کیشی کردین، زۆریه‌ی قسه‌کاغان له‌گه‌ل نه‌ودا نه‌کرد.

بارکی زۆری خۆش نه‌ویست. چونکه‌ دایکی نه‌مابوو، زۆر جار له‌ باوکی تووره‌ نه‌بوو، قسه‌ی نه‌تزازاند، قسه‌ی به‌مامی نه‌گوت، (حه‌مه‌ سه‌عه‌ید به‌گ)، خۆی لێ لێل نه‌نه‌کرد. له‌گه‌ل مامیدا که‌ پیاویکی نه‌زان و نه‌خوێنده‌واربوو، که‌وته‌ ده‌مه‌قالیه‌یه‌وه. مامی سوێندی خواردبوو که‌ خانووی له‌ سه‌هۆل دروستکراو، پیاوی تیا نازی. چونکه‌ (حه‌مه‌ عه‌لی) تیی نه‌که‌پانده‌بوو که‌ سه‌ره‌خواری به‌که‌وه‌ل

دانه پوشری. به لام که (حومه عملی) له منی بیست خانووی سهزل، پیروی بهو تررحه تیا نومی، مامی به دروختهوه، پیتی گوت: «سوینده کهوت!؟» له سر نهوه مامی تووره بوو، لیمان توژا.

له چهه کمه (دوره شیش) دا توژی خویمان شت. تا گه رینهوه (حومه سه عید بهگ) له بن دارنیکا به تهنشت جوگایه کی جوانه وه سه ماوه ری لن دهم کرد بوو. نسه کمه ملی ریکویتیکی بو نیمه دانابوو. له ناوه ند چای خوارنده وهه داسی (گورد) و (گورداه تی) هاته پشتموه. بهو و به (حومه بهگ) ای برای گه لن قسه ژیرانه یان له بابهت پشکهوتن و سه ریه خوئی گوردستانه وه کرد. پاشان چوپینه باخوه. له بن دارگوتنیکا له گوئی چهه که دا دانیشتن. دهورو پشتمان دار هنجیر و هه نار و قوچ و که له مینو بوون. هه ندی میوه ی بو کردینه وه و خوارده مان. (حومه سه عید بهگ) حمزی نکرد. له گه ل کورده که یدا، قسه به نینگلیزی بکه ین. نه یگوت: «نم سال بیته وه نه بترمه (سلیمانی)، خوتن دنی نه ویش تموار بکات.

دومه و شیوان بوو. کاربایه کی که ته ی چوارشانه ی گوت و کوتری دهم چاو کر مژل، به هه له دوان هات و دانیشت. ماندوو نه بوو لیمان لن کرد. نمه (شیخ جافر)، پیاویتیکی به گزاده کانی هورامان بوو. (بهگ) وای پشان داین: «شیخ جافر له هیچ ناسله مینته وه: نه خواته وه... خویشی گوتی: «پرسیم. وتیان دووانی خه لکی سلیمانی له لایه. نیر زانیم خوارنده وه تان لا هه یه. بویه هاتم...». به لام (حومه سه عید بهگ) تکای له نیمه کرد بی به خشین که ناتوانی نهو نیواره یه خوارنده وه مان بو بیه تینی. به لام من تیم که یاند که نه من، نه هوارتی که م، کاک (نیماعیل عملی)، هیچمان ناخوتنه وه... وا دیاره نم به گزاده جافانه، تیکرا هه موو نه خوئنه وه. گوئی ناده نه نوژی و روژوو و شیخ و متیخ!!.

له گه ل نه وه یشدا (شیخ جافر)، پیاویتیکی دووربین و شارفا، له سرخو و قسه خویش و دم گهرمی پشان دا. خوینده وار و زیره ک بوو. گه لن قسه ی جوان جوانی له بابهت زوزانی نینگلیز و نه زانی کورده وه، هه روها له بابهت پاشکه وتوویی کورده وه کرد. سه ر به (خانم) و کورده کانی و به گزاده کانی (هورامان) بوو. زور خه فته تی نه خوارده که (مسهود بهگ) جیگای نهو پیاره گه وره یه، (تاهیر بهگ) ای باوکی ناگریته وه، داسی جوامیری و نان بدهیی و ویژوانی (تاهیر بهگ) ای نکرد. نه یگوت: «حله ی خوئی، خوئی شاگرده کانی خویندنگای تاقی کرد ته وه له گیرفانی خویشی پاداشی یین داونه». شیخ جافر جار به جاری داسی (ناپلیژن) و (نه دیسون) یی نه خسته ناو ناوانه وه.

داسی هوزاره ی کوردم له گه لا کرده وه. نه یگوت: «ناهی خانی کچی خانم خوینده وارده. کمشکوژنکی به جگار گه وره ی هه یه. بوژی نه ماوه له کورده هه له مستی نهوی به تمواوتی تیا نه یی». دوی نه وه گوتی: «سه ر نه وه یه هی چند بوژیکی نه خوینده واری نه مانه ی تیا به یین هاوتان. هی چند کمیتیکی کمش تیا به، کس ناویشی نه بیستبوون». به لینی دامن که هاتمه وه هه له بجه بیاته لای (ناهی خان)، نهو کمشکوژله نر خداره ییم پشان بدات. دیسانه وه له کوژی قسه کردندا گوتی: «له شاری (هورامان) که له کوردستانی نیراندا به، میژوونامه، (تاریخ) دک به زمانی هورامی نو سراوه ته وه حوت سه د تا هه شت سه د لاپره نه یین. له دهمیکه وه که نو سه د سال له مه و پیش نه گرتنه وه، تا نیرمژ به نووسین و هه له به مست داسی پاشایان و سه درارانی کوردانی (هورامان) نکات. داسی شه ر و شوژ و ناوایی ناو شاخه کان

نهکات تا نیمهٔ». نهیگوت: «نم نوورساره له دهمی بههمن شای ههورامیهوه دست بهنووسینی کراوه، سه‌ره‌تاکمی بهزمانی کوردی ههورامانی کۆنه. نیمهٔ له خوشیان کم کمس تینی نهکات. وا بزانه تهنیا دانه‌یک لهوه هه‌بووه. چونکه هه‌ر پشتنی هاتووه و خستوتیه سه‌ری. لام وایه مه‌لایه‌ک له (هه‌ریوان) دانه‌یکمی کهمی له‌به‌ر نووسیه‌ته‌وه، دای به‌کوپتیکی (جافه‌سان) به‌حه‌فتا قه‌نه:».

(شیخ جافه) بۆ به‌یانی زوو به‌ره‌و که‌ژی سه‌ر سنوور چوو، (نه‌فراسیاب به‌گ)ای ناغایشی که نیتسا له فه‌رمانه‌روایانی (عه‌ره‌ب) و (عه‌جه‌م) هه‌لساوه ده‌روونی په‌ر له خه‌م و خه‌فه‌ت بۆ تیتک چوویمان. بۆ سه‌ره‌شتریمان. ناهه‌رین بۆ (به‌چکه‌می عه‌بابه‌یلن). به‌یانی سواریوین. له‌گه‌ل پیاری به‌گدا چووین بۆ (هانه نه‌وتی).

هانه نه‌وتی ۱۹۳۳/۸/۲۰

هه‌ر نیوه ساتیتیکمان به‌سه‌ر گه‌رد و دۆلی رووتدا په‌ری. نیتسه‌که‌وتینه گوئی چه‌م و ناوی (بیاره‌وه) له ساتیتیکی ته‌واو نیتسه به‌ته‌نشت باخ و باخاتی هه‌نار و گوئیز و توو و که‌له‌مه‌تو‌دا په‌ره‌ردین که به‌و ناوه ناو نه‌درین، تا که‌یشتینه «هانه نه‌وتی». نم باخانه هه‌موو هی (شیخ حه‌مه‌دین) بوون. نیتسه‌ خوهره و هه‌زه‌ی ناوی چه‌مه‌که و، به‌رگی نه‌تسه‌سینی باخاته‌که، باوه‌شینی عه‌ره‌ره‌کانی سه‌ر پێ مانه‌دووشی درێژی ریتگه‌می له به‌ر پیاو نه‌به‌رده‌وه. کاتیکمان زانی له‌به‌ر مه‌لتیکی وشکه که‌له‌کی به‌ره‌زا باخه‌کانی خوار و ژوو‌رووی (هانه نه‌وتی)ی لیتوه دیاریوو. (هانه نه‌وتی) نم ماله و مه‌لتیکیکی تیا به. نه‌مه‌یان مانی (شیخ حه‌مه‌دی کوپی شیخ حه‌مه‌دین) بوو.

(شیخ حه‌مه‌د) به‌زمانیکی میسوان نه‌وازانهی په‌جگار مانه‌دوونه‌بوونی لێ کردین. هیوام وایه‌ خوئنده‌واران لیم به‌یوون که به‌زمانیکی راستی په‌رسته‌یه‌وه باسی (شیخ حه‌مه‌د) نه‌که‌م. په‌نگه له پیشاندانی کرده‌وهی نم و شیخی باوکیدا خوشیه‌ک و که‌لتیکی بۆ خوئنده‌واران تیا بین. نه‌مه زۆر سه‌یره له پیاویتی وه‌ک (شیخ حه‌مه‌دین)ی نیسلاام و خواپه‌رست، له‌ناو که‌لتیکی باشکه‌وتووی چاو به‌ستراوا، له‌ کۆپی نم هه‌موو ده‌رووش و دیتوانانه‌دا، له‌ناو نم شاخ و داخه‌ی (هه‌ورامان) «^{۱۱}»دا: پیاویتیکی وا بین و هه‌له‌کوئی وه‌کو (شیخ حه‌مه‌د).

پیاویتیکی وا که به‌ناشکرا، نوێز نه‌کا، به‌ره‌زوو نه‌ین، مه‌ی به‌خواته‌وه، که هه‌رچی دلی ناره‌زووی نه‌کات

(۱) هه‌ورامان: ده‌فه‌رتیکی دلگیر و جوان و سه‌خته له‌ کورده‌ستاندا، له‌ ده‌وروشتی هه‌له‌به‌جمه‌ ده‌ست پێ ده‌کات، هه‌ردوو ناحیه‌ی خورمال و بیاره و شاره‌چکه‌ی نه‌وتله‌ ده‌گرته‌وه: جگه له‌ ده‌یان گه‌ندی جوان و ناوه‌دانی تر. نم به‌شی له‌ که‌ له‌ باشووری کورده‌ستاندا به‌ پینی ده‌وتری (هه‌ورامانی له‌وێ) و به‌شه‌که‌ی نه‌ودیه‌ که‌ سه‌ر به‌تیرانه (هه‌ورامانی ته‌خت) که‌ له‌ رووی ژماره و پانتاییه‌وه گه‌ره‌تره. را و بۆچوون زۆره له‌سه‌ر نه‌سلی ناوه‌که‌ی، هه‌ره‌که‌ به‌ پینی بۆچوونی ده‌بیاته‌وه سه‌ر رووداوی یا جیتگایه، به‌لام نه‌وه‌ی شیاو تر و له‌به‌ترین نه‌ر رایه‌به‌ که‌ گوايه له (هه‌ماری - نه‌مان) وه‌ هاتووه، که به‌ پینی په‌ناگیری و سه‌ختی ده‌له‌ره‌که‌ بۆته هه‌واریکی نه‌مین و پێ ترس بۆ دانیشه‌وه‌کانی.

بیگات^{۱۸} به لای (شیخ محمدمهد) بوه: خانہقا، شیختی، درویشی، خواناسینتیک ہم ترجمهوه - و دکو
خوی نہیگوت - کہ خدک له کار و فرمان بخت، تمملی بلاؤ بکاتوه، گلی پن بدوشری... پشمه...
پشمه!.

یان و دکو خوی نہیگوت: «شیخ پیایوکی ژیره، چونکہ نہتوانی نہمنده کس کهر بکات. چونکہ خوی
له نوژی و پژووه دروکانیان ناگاداره... بهلام چونکہ نهزانی له مدهایه، قسه ناکات!.. لهوان چوئیان پن
خوشه وانکات!...».

له زور لادییم نہبیست نہیانگوت: «شیخ محمدمهد خرا نه ناسه. پیایو ئینگلیزه!... هرچی ناشیرنه
نوه نهکات... له هممو شتیکدا!..».

لهگهل نهمانهشدا همموی (شیخ محمدمهد) پیایوکی تیگهیشتر و، پیگهیشتر و، ژیر و زرنک
هاته پیش چاو. پیاریک بو که بهبالایهکی بلند و دوو چاری گهش و تیرینهوه، بهروئیتیکی لهسرخو
دهم و چاریکی مهندهوه، سیمای پیایوکی سامداری نهخته میشکی پیارهوه. بهرانکرچوژعه بهکی
مهرزه و پتلاوئیکی نرخ هرزان و مشک و جامانه بهکی کونهوه، گورج له پیاری نهگه یاند که (شیخ
محمدمهد) گیان سوکه، پن روه، پن کشفه بهسر بهر دست و لادییه کانیدا. مژن نه بو. مهند بو.
لهگهل نه مدهشدا که هر خوی و میوانه کانی بوایه، جار به جارتیکش لهگهل پیاره کانیدا بوایه،
خوشتین قسه و سرگوروشتهی نهفتیابهوه، پیایو به کول نهفتیابه پکنه پن. له شیخ و درویش، له
باروکی و (شیخ علانهدین) تهمه بهکی زوری نکرده. ساهر له بهر نم تهمه بو، که نه مانینی پیاره کانی
(شیخ محمدمهد) گه لیک له پیاره کانی شیخه کانی تر و ریاتر و چاو کراوهر تر و پتکویکتور بوون...
خانہخوئیکه مان. به کوردی هورامان و کرمانج و فارسی و تورکی و عهره بی به تهمه اوای قسهی نکرده.
که میتک له زمانی ئینگلیزش تن نهگه یشت. به راستی خوئنده وارئیکی پوخته بو. نهیزانی لهگهل
خواناس و خوا نه ناس. روزه لاتی و پژوئاواییدا، زور چاک هلبسن و دانیشن و، له بابته هممو
شتیکهوه، به پیتی تیگه یشتیان قسه یان لهگهلدا بکات. له ناو ئینگلیزه کانداهارویتی زور هه بو.
زوریش لهگهلدا رابراوهر بوون. و دکو خوی نہیگوت: «چهند سالیک له مدهو بهر به فرژکه له خورمالهوه
بهسر شاخه کانی هوراماندا و بهسر سلیمانی و کهرکوک و ههولیر و موسل و بهغدادا گهرا بووه.
سیر نمده به تهمه اوای له کاروباری بیگانه لهگهل کورددا شاره زا بو. زور جاری وا بووه، کهمتروه ته
ناوهند ئینگلیزه کان و کورده کانهوه، ناشی کردونه توه. و دکو خوی نہیگوت: «همیشه نامه کاری لهگهل
ئینگلیزه کانداهه بو. له بهر نمده زور له فرمانروایی ئیران نترسا، نمی نوئیرا بیجته ناویانهوه!..».

بهلام نازانم بیج، لهو کانهدا، خوی بعزیدهستی فرمانروایی بهریتانیا نووسیبوو؟! لهو چهلهدا کهوا
(نه فراسیاب بهگ) له عهره ب و عجمه ههلسابوو، که شه هه بو، له جیتگه بهکی نهئیتیدا، نانی لهگهل

(*) خوا لیخوشیرو (شیخ محمدمهد)، له ساله کانی دواپی تهمه نیا که گرابوو به شیخ و چوو بووه جیتگای باروکی
خوالیخوشیروی، وازی له هممو بهزم و رهمیتک هتیا بو. (ش. ف)

نه‌خواردايه، پرتوشوتنی نیشان نه‌دايه! زۆر شموی وا هه‌بوو تهنه‌نگ به‌دسته یاخه‌بووه‌گان تا دهمه‌وبه‌بان له مالی (شیخ محممه‌د) دا نانایان نه‌خوارد، رایان نه‌بوارد، که به‌یانی نه‌هات، نه‌چوونه‌وه شه‌را!؟.

(شیخ محممه‌د) زۆر نان بده و دست بلار بوو. ههر چی ببویه ده‌رخواردی میوانی نه‌دا. دسا له‌بهر نه‌م ده‌ست بلاوییه‌ی بوو که گیرفانی تهنک بووبوو. دوور نه‌بوو تهنک‌تریش بین.

له (هه‌ورامان)ی عیترادا خانه‌خوتکه‌مان بالی راستی شیخی باوکی بوو. باخ و باخاته‌گانی نه‌م نه‌ی هیتانه به‌ره‌م. نه‌یانگوت: «شیخ موخته‌سه‌ی برایشی له ئیتراندا وه‌ها به‌کار بوو. به‌لام شیخ عوسمان هه‌موو ده‌م له خانه‌قادا کهوتیوو... بن کاره بوو...».

من (شیخ محممه‌د)م وه‌ک (شیخ رفزای تاله‌بانی) نه‌هاته پیش چار. بۆ هه‌موو پرسن ناماده‌بوو. له هه‌موو کۆزینکدا، له‌وتیر په‌رده‌یه‌کی ناسک و پیساوانه‌دا، پلاری خۆی نه‌هاوتیشت. پیساوی نه‌هیتانه پتکه‌نن. به‌رامه‌ره‌که‌یشی نه‌پتکه‌نن. له باسی (بیاره) و (باخه‌کۆن)یشدا نه‌و قسانه دیته‌گوتن.

جا نه‌م پاله‌وانه سه‌یره بوو، سه‌رداری (هانه نه‌وتی)^{۱۱}.



(شیخ محممه‌د) بردینه ناو باخه‌کانیه‌وه. ئاری چه‌می (بیاره) به‌بهر ده‌ماندا تافه تافی نه‌کرد. له بن دارینکی گۆزێ گه‌وره‌دا دانیشتن. شیخ گوتی: «ده‌ی بام تۆزێ قسه‌ی خۆمانه بکه‌ین. واز له قسه‌ی گه‌وره و بچووکێ به‌یتین!».

ئینجا به‌نار نه‌و دارستانه گه‌وره‌یه‌دا، که ده و دوانه سه‌ریان دا‌بووه په‌ک و به‌په‌له‌ی گه‌لامه‌تو رازابوونه‌وه، نه‌تگوت شای و زه‌ماوه‌نده، له ههر داره‌وه ته‌رحه تیشکین نه‌هاوتیژا. هه‌له‌وژه، تیشکی سوور، تریش تیشکی ره‌ش و سه‌وز و زه‌رد و سووری نه‌هاوتیشت. له ههر شرتینکه‌وه سه‌پرت نه‌کرد، ناو بوو هه‌له‌نه‌قروولی و، به‌سه‌ر ورده به‌ردی نه‌و باخانه‌دا، به‌ناو گله‌ سووری زه‌ویه‌که‌دا په‌خشانی نه‌کرد. له هه‌رلایه‌که‌وه گوتیت نه‌گرت خۆره و تافه و هاژه‌ هاژی ناو بوو، به‌سه‌ر نه‌ر که‌له‌به‌ردانه‌دا. شه‌قعه‌ی بالی په‌له‌ره‌ر بوو. ناوازی شیرینی چۆله‌که و بلبان و، قاسپه‌ قاسپی که‌وان بوو. نه‌و سه‌وزیه‌ نه‌تله‌سینه‌ی دار و دره‌خته، له‌گه‌ل نه‌و تارا زه‌پنه‌دا که‌ پۆزێ نه‌یدا به‌سه‌ر باخ و چه‌م و قالچه‌ سه‌وزه‌ی سه‌ر زه‌وی بن داره‌کاندا، نه‌و بو‌نه‌ خۆشه‌ی گه‌لا دارگۆزانه و، نه‌و ترنجۆکه‌ی که‌ په‌نا سیه‌ره‌گانی دا‌پۆشبوو. له‌گه‌ل نه‌و تیشکه‌ زه‌ینه‌ی که‌ له‌ ناوی بلوورینی چه‌مه‌که‌وه نه‌هاته‌وه به‌گۆر دار و به‌ردی چه‌مه‌که‌دا و لاگه‌ردنی دره‌خته‌گانی وه‌ک ناوتنه ئه‌دره‌وشاندوه... نه‌مانه. هه‌موو، ته‌ماشاشاگایه‌کیان پتیک هیتابوو، نه‌ک دلن، هه‌زاران دلێ شیت و شه‌یدا نه‌کرد... خۆزگه‌ خرپه‌ی نه‌و خه‌وه خۆشه‌ی که‌ له بن نه‌و دارانه‌دا نه‌هاته‌ گوتی هارده‌مه‌گام، جارینکی تر لیم به‌هاتایه‌وه. کاشکی نه‌و خۆشیه‌ی که‌ له‌ خواردنی نه‌و کاله‌که‌ شیرین و

(۱) له سالی ۱۹۶۰دا که‌ بوم به‌ (کارگه‌ری لادنی خورمال)، له خواله‌خۆشبووان (شیخ محممه‌د) و (شیخ حاسمه‌زین)ی باوکیه‌وه، بۆ که‌لکی گشتی، یارمه‌تیم زۆر دی، که‌ هه‌تا نه‌عینم سوپاس و پتزیان پیشکشم نه‌کهم. (ش. ف)

شویتیه سارده ناسکه و، نو ترئ دهنک زله و، نو جگهره بۆنداره و، نو ناوه سازگار و، نو کزه با فیتکه و، نو مرشک و قویلی و بامیه و دۆزه شیرینه و، نو چایه بۆن خۆشه‌دا دیم، له‌ناو باخه‌کانی (شیخ‌دا، جارتیکی که‌یش زمانم بیجیشتایه‌وه).



دهمه و ئیوارئ بئژیر سیبهری نهم دارانهدا چاره‌کتیک رۆشتین. (شیخ محممه‌د)، ریزه چنار و بیستان و دوو‌کانه په‌مووه‌کانی خۆیانی پیشان داین. له‌بهر ماله‌که‌یدا پی‌اوه‌کانی خه‌ریکی شه‌نکردنی گیا «وینجه» بوون. نهمه تۆوتیکی وردی رهنگ ره‌ش و زه‌ردی هه‌یه. پروه‌ش‌که‌ی خۆرشتیکی په‌جگار نایابه بۆ نا‌ژان. (شیخ محممه‌د) وه‌کو براهیکی خۆی قسه‌ی له‌که‌ل‌دا نه‌کردن. دیاریبو که له‌گه‌ل ره‌نجیهر و لادیبیه‌کانیشدا هه‌روه‌ها شیرین و بێ وه‌ی بوو. نو شه‌وه (شیخ) دیاریبو، مست بوو. له‌بهر نه‌وه قسه‌ی خۆشی بۆ نه‌کردین. جهرگی بۆ پاشکه‌وتنی کورد نه‌سووتا. ره‌خه‌نی له‌ نه‌شاره‌زایی و که‌مته‌ره‌خمی (شیخ محممه‌د)ی گه‌وره به‌رامه‌هر به‌گزاده‌کانی (هه‌ورامان) نه‌گرت.

نه‌ی گوت: «نه‌گه‌ر شیخ مه‌حممود تیبینی به‌کردایه و بی‌زانیایه چۆنیان نه‌کاته په‌ستیوانی خۆی، له بریتی پاره‌نه‌ندن، پارێ بدانیایه به‌تایه‌تی به‌جافه‌سان وه‌کو دامان نابوو، به‌سایه‌ی له‌شکری خۆی و نینه و هه‌ورامان و پشه‌ده‌روه. (هه‌له‌به‌جه) و (سلیمانی) و (خانه‌قین) له‌ یه‌ک دوو رۆژدا داگیر نه‌کران».

نو شه‌وه زۆر سارد بوو. به‌یانی له‌گه‌ل پی‌اوتیکی خۆیدا، له‌ پاش مالتاوا‌یی کردن، چووین بۆ (ته‌وتیله).

ته‌وتیله ۱۹۳۳/۸/۲۱

هه‌ر نیوساته رتیبه‌ک دوور، به‌ته‌نشت باخ و ره‌زه‌کانه‌وه له‌ بن سیبهری سووره چنارێتکدا چایخانه‌یه‌کی خنجیلاته و جوان کراوه، له‌ سه‌ماوه‌ری وه‌رشاو، له‌ قۆزیه و پی‌اله‌ی نایاب، به‌پاک و خاوتیبیه‌کی ته‌راوه‌ره چاییت بۆ دین. لادیبیه‌کانیش رتیکوتیک، زۆر به‌ناسکیبهره‌ماندوو نه‌بوونیت نه‌کمن. له‌ بابته قسه‌کردن و هه‌لسان و دانیشته‌وه، له‌ بابته خاوتینی و رتیکوتیکیبهره‌مانه‌مان گه‌لیتک له‌ شاربازتیبیه‌کان پشکه‌وتووترن. به‌لای گونده‌کانی «مشیله» و «به‌لخه» و «شمشه» دا رۆشتین. ماله‌کانیان دوو نه‌هۆم و، زۆر رتیکوتیک بوون. که‌ نزیک ته‌وتیله‌ بووینه‌وه، تا نه‌وئ. له‌ چه‌ند لایه‌کیشه‌وه ناو نه‌هاته‌ خوارئ. به‌رتیشکی رۆژه‌که نه‌که‌وت، نه‌چرسیکایه‌وه. سه‌ ساتی ته‌واوی بێ چوو، ئینجا که‌په‌شتینه (ته‌وتیله). به‌سه‌ر پرده‌یکا په‌رینه‌وه. له‌ ژتیره‌وه چه‌م ناوی (ته‌وتیله) گه‌فی نه‌کرد. له‌بهر کۆشکیکی گه‌وره‌ی دوو نه‌هۆمدا رایان گرتین. نه‌وه مالتی (شیخ حسامه‌دین) بوو. یه‌ک دووانی بردیانیته کۆشکیکی که‌وه. به‌ته‌نشت ده‌رگا‌که‌یه‌وه نه‌ستیرکیکی گه‌وره هه‌بوو، له‌ بن سیبه‌رتکدا له‌ کانیبه‌که‌وه ناوی نه‌چووهره‌ سه‌ر. سه‌ر ده‌رگا‌که، که‌له‌گی و ژیرخانیک بوو. (شیخ حسامه‌دین)ی تیا دانه‌نیشته. له‌ خواروه‌ه‌ش به‌لای ده‌سته چه‌یدا، چه‌ند ژووریک هه‌بوو، له‌گه‌ل هه‌یوانیکی نوێژکردن، سپیکراو و، پر نه‌خش و نیگار، له‌ ته‌نیشته‌وه ژووریک هه‌بوو، (شیخ به‌هانه‌دین)ی باوکی (شیخ حسامه‌دین)ی تیا

نیژرابوو. له بهر دهمی نهم هه یوانه وه، نهمستیرک و سورگیتکی جوانی ریکویتیک هه بوو، دهورو پستی به ته له بهر دی تخت و خشت ته نرابوو. له پیش نهم سه کویه وه. ده پانزه دار عمر عمری سی گهز به رزی چو بوون به ناسماندا. نه گهر نیواران له سر نهم نهمستیرک و سورگه دانیشتیت و ته ماشای نهو چه م و باخته ی خوارووی خانه قاکه بکه یت، لهو لایشه وه سهیری خانووه گانی (ته وتله) بکه یت، که به قهده شاخه که دا هه لچو بووون، له گم له نهم دار عمره رانه دا، هه رچی خهم و خهفت هه به له دلندا نامیتن.

بیچووه سه یدتکی هه رزه کاری رووخوش له پلیگانه به که وه بردینه سه ری بز ژووری میوان. که چو بوون نان دانرابوو. سه ید نهو رسته یه دا به بن چنگماندا:

«متی حضر الطعام بطل الکلام». سینییه که: نانی هه ورامی و، ماست و، قوبولی ته مانه و توژی تری له سر بوو. پاش ناخواردن، له چایخانه ی تایه تی خانه قاوه چایشان بز هتاین.

شیخ نه مانه ی به سر کاروباری خانه قاکه دا: بز چیتت هتاین و چا دان و نسپ و مایین به مسته وه... دابهش کردوه.

پاش نوستان چوینه لای (شیخ حاسمه دین)، له ژووری دانیشتی خویدا. ده ستان ماچ کرد. نهویش هه ستایه سه پتیان و سه ری ماچ کردینه وه. به کتیک باوه شینی نه کرد. دهوریشه کانیشتی بیجگه له کوره که ی و براکه ی، هه سوو ده ست به سنگه وه، له بهر ده میا وه ستابوون. فه رموی: جگه ره و چایان بز هتاین. نیمه یش، من و نیسماعیلی هاووتیم ریز و خوشه ویستی باوکمان پیشکه ش کرد.

شیخ پیاوتیکی چوارشانه، له بالادا نارهنجی بوو. ده سوچاوتیکی به سامی هه بوو. ریشتیکی سه ی، رووبه کی سوور، دوو چاوی پتیه بوو، کلتکی زۆری لهن دابوون. تا خوا حهز بکات دلی پیاوی کیش



شیخ محمەدی شیخ حاسمه دین

نمکزد. کوتوپر به زرددهخه نه یکی شیرینه وه، به گهرمی دهستی کرد به قسه کردن. پیاویتیکی زۆر تیتگه یشتوو بوو. نه بیوست به دلی نیتسه قسه بکات. باسی (مه محمود پاشا) و جافه کانی نمکزد، که حله خزی ناموزگاری پیاو چاکی کردوو، تا زۆر له کس نمکن. پاشان هاته سه باسی خانوو دروست کردن. جار به جارئی قسه ی پتکه نین هینه رشی نه هیتا یه وه. جار جار تیکیش قسه کانی ناو قورنان. له قسه کانی وه وا دیاروو که له گهل به گزاده کانی هه ورماندا توژه ناگۆکیه کیان هه بوو. نه یگرت: «تا نیتسا پیاو خراب، دوو جار ویستوو یانه بگۆژن». به جگار قینی له شه ر و کوشتاری هه ورمانیا نه بوو. راستیه که یسی نیوه له بهر نه وه بوو که به هژی نمو پشویه وه کورده کانی نیران ناتوانن بینه نم دیو، دیاری و داهاتی بز بهینن. چونکه (شیخ) هه رچی دهست نه کوهت زۆری له نیرانییه کانه وه دهست نه کوهت.

شیخ بهشی زۆری دیتها ته کانی له هه ورمانی نم دیو و نمو دیودان. له (سه) و (سابلخ) یشدا بهشی هه یه. نه مانه ی هه موو داوه به سه رکار و باخه وان، بزوی بهیننه به ره هم. زۆر جار و توو یه تی: «قه ی ناکات بام به دزیه وه بیخۆن. نه ی من هه مه هی کیتیه؟ هی خۆیان نییه؟!». کورده کانیسی چاکی نه خۆن!... باخه کانی یه جگار گه ووه و به ردار و ناودارن. داری توو و گویتز و تری و هه لووژ و چناریان به هه زاران تیا یه. دارگویتزی (شیخ) له (ته ویتله) حه فتا هه زار گویتزی گرتوو!... شیخ نم شاخه سه خانه ی وه کو پلیکانه، له سه ره وه تا خواره وه کردوو به سه کۆ، سه کۆ. به مه شاخه که زویه که ی زۆر تری لئ هاتوو. هاتن و جیسی تیا ناسانتر بووه. نمو رتکی یکیه ی له دروست کردنی نم سه کۆ یانه دا دیومه له (لوان) یشدا، بهر هه موو شارده ی بیه وه که هه یانه، نم دیوه. نه مه هه موو به کۆلی «ده رویشان» کراوه.

کاشکی تووه که ی بز کرمی ناو رشمیش به کار به تیرا یه. نه وساکه شیخیش و لادییه کانیس ده وه مه ندرت نه بوون. دتی (باخه کۆن) یس شیخ حه مه دین ناوای کردۆ ته وه. جگه له وه له هه موو دیتیه کدا کوشک و خانوی نایابی هه یه.

نینجا چووین بز گه ران. هه موو ناو دئ و به شتیکی گه وره یس له باخه کان گه راین. خانوو ده کانی ته ویتله یه جگار رتکی پتک کرابوون. له (۶۰۰) ماله دا تا نزیکه ی (۵۰) خانوو سن نه زمی تیا یه.

خانوی (قادر به گی جافران) غه وونه یه کی کار په رنگینی و زیره کی وه ستا و خانه خوتکانی ته ویتله یه. خانویه که سن نه زم، په ره له ناله تکاری. په نجه ره داره. په ره له ناوینتکاری. مینا به ندیش کراوه. پیاو به راستی که به راوردی لادییه کانی شارباژته و هه ورمان نه کات سه ری سه رنه میتنن. نم خانوو انه له شار یشدا که م ویتنه یان هه یه. زۆریان به به ردی په نگا و په نگی شاخه که. به وشکه که له ک دروست کراون.

قه یه سه ریه که، سن چوار چاپخانه، چهند دوو کانتیکی تر، دوو سن سه رشۆرک، (حمام)، خانه قایه ک و، دوو مرگه وتی زۆر نایابی تیا بوو. که لاش دوو و، چه قه گه ر، ناسنگه ر، دارتاشی یه جگار هونه ره مند، له ته ویتله دا هه بوون. په رنگه نزیکه ی (۱۵) سه کینه ی بهرگ دوو ریم تیا ژماردین. (ته ویتله)، زۆر گه وره یه. خانوو ده کانی له که سه ری شاخه که وه، هه تا دامینی به په له، په له، هاتوو نه ته خواره وه.

چاونه‌ندانزکی جوانی هه‌به. به‌لام تا بِلتی کۆلانه‌کانی چه‌پهل و پۆخلن. هه‌لی نه‌گرت (قانقام نوشین) بوابه. چونکه له هه‌له‌بجه گه‌ره‌تر بوو. که‌لاشی قۆنده‌ره ناسا، پۆتینی ده‌زوری نایاب، چه‌قۆی به‌جگار ناسک و جوان، دارده‌ستی زۆر په‌نگین، که‌رچک و شه‌کردانی چاک، له (ته‌ویله) دروست نه‌کرتن. خوا زیره‌کییه‌کی گه‌وره‌ی پین به‌خشییون. له‌گه‌ل نه‌و ناوه سازگار و بایه خۆشه‌دا، له‌شتیکی سووک و به‌کاریشی دارنن. (ته‌ویله‌یی) جگه له‌م هه‌مسو باخ و باخاته، بۆ بیستان و باخ کردن، له ژورور ناواییه‌وه، تا نزیک لوتکه‌ی شاخه سه‌ره‌ولێژکه، هه‌مسو پۆژ هه‌تا ئیوارێ خه‌ریک نه‌بن، له‌وتیه به‌روبووه به‌و ریتگا سه‌خته‌دا ساته ریتیک به‌کۆژل نه‌هینته خواره‌وه. نه‌مه‌یش کارێکه که نیمه بۆ رابواردنیش که‌مان هه‌یه، بویژێ بۆی بچن!... له هارینا هه‌مسو خه‌ره‌ن باخه‌کان له به‌یانییه‌ره دینه نار باخه‌کانیا نه‌وه. له که‌په‌ر و قۆخته‌دا دانه‌نیشن. خه‌ریکی باخه‌کانیان نه‌بن تا ئیوارێ. ژن و پیاوی ته‌ویله‌یی جوانیه‌کی خواگر دیان هه‌یه. نافه‌رتیان زۆر سه‌ره‌سته. هه‌مسویشیان زمانێ کوردی نیمه نه‌زانن.

له ته‌ویله چوومه مزگه‌وتیکه‌وه. سن نه‌مۆم بوو. له خواره‌وه دوو نه‌ستیرکی ریتکی ناو پرونی هه‌بوو. به‌پلیکانه‌یه‌کدا که هه‌ردوو ته‌نشتی به‌ته‌خته‌ی گوتیز گیرابوو، سه‌ره‌که‌وه سه‌ره‌وه. ناو ژوروره‌که‌پشی به‌ته‌خته گوتیز داپۆشرابوو. له دیوار تیکیدا هه‌ر به‌ته‌خته گوتیز، چوار، پینج (نووسراودان) کرابوو. دیسانه‌وه به‌پلیکانه‌یه‌کی ته‌خته گوتیز ته‌نراودا سه‌ر که‌وه‌سه‌ر نه‌مۆمی سێیم. له‌وتیه چاونه‌ندانزکی زۆر جوانی ته‌ویله، به‌خۆی و باخ و باخاتییه‌ره دیاربوو. (ته‌ویله‌یی) له به‌رگدا خۆیان پۆشته و پاک و خاوین رانه‌گرن هه‌ر که‌لاش دووره‌کان پۆخلن. زۆریان بالا به‌رز و شه‌نگ و شوخن.

له ته‌ویله‌دا، چونکه که‌وتۆته ناو دۆلی دوو شاخی به‌رزوه پۆژ که‌م نه‌میتێته‌وه. به‌یانیان ساتی یه‌که، -له هاوندا- نینجا هه‌تاوی لێ نه‌دا. ئیوارانیش له پیش بانگی شێواندا به‌دوو سات پۆژئاوا نه‌بن. له (ته‌ویله‌) دا جگه له (هوجره)، خوتیندنگا‌یه‌کی چوار پۆلێش هه‌بوو. ئیواره له‌سه‌ر نه‌ستیرک و سه‌ره‌که‌که پشویه‌که‌ماندا. ساتی یانزه‌هه‌م و نیو، سه‌یده به‌خه‌رۆشه‌که هات به‌شوتیماندا بۆ نان خواردن. نانی نه‌و جارمان باشت بوو: «دۆ و، نان و، یا‌پراخ و، قوبولی و، شفته بوو».

له‌وتی «شیخ حه‌سام‌دین» له‌گه‌ل ریتگره‌کاندا نارێک بووبوو، له زووه‌وه نایان نه‌دا به‌میوان. شه‌وی، هه‌رچه‌نده له ترسی ته‌قه‌بوو، به‌لام به‌ناوی سه‌رماوه له ژوروره‌وه نواندیانین!، به‌لام مێشوله و ورده گه‌رما نه‌به‌نیشت تا ساتی پینجه‌م بنووم. بیرم له هه‌زار شه‌ته‌که‌وه. شه‌پۆلی نه‌ندیشه هیتامیه سه‌ر بیری چاپکردنی دووم چیرۆک له‌و هه‌شت چیرۆکانه‌ی که له سه‌ره‌به‌یه‌سه‌وه بۆ منداڵانی کوردم کردبوو به‌کوردی^(١). نه‌و ژماره‌ی دووه‌مه‌یان بۆ ده‌سته‌ی کچان نه‌شیا. له‌به‌ر نه‌وه هه‌ر له‌و ژوروره گه‌رمه‌دا به‌بیر نه‌م هه‌له‌بسته‌ی خواره‌وه بۆ به‌شی پیشکه‌شی چیرۆکه‌که دانا:

بۆ ده‌سته‌ی کچان، دایکانه‌ی دوا پۆژ:
که‌ پیتکه‌ بیتن چرۆی هه‌سوامان.

(١) هه‌ر هه‌شت چیرۆکه‌که، به‌ناوی (چیرۆک بۆ منداڵان) هه‌ره له سالی ١٩٣٥دا، له شه‌تیه‌یه‌کی جوان و پازاوه و نایابدا، له‌لاین میریه‌وه چاپ کرا. تا منداڵانی کورد، هه‌ پۆلی دوومه‌ سه‌ره‌تایی بیخوتن. (ش. ف)

به‌کردم دهی جوان به‌کاری رهنگین
ناوا که نه‌وه خاکی کوردستان،
نهم چیرۆکانه‌م نه‌وا پیش‌کش کرد

به‌یانی زوو یه‌کتیک به‌لاماندا و بی‌زه‌ی کرد. گوئی: «نای قوربه به‌سەر. نی‌سلامه‌تی نه‌ماوه. خزا و سات
(۹) یه‌که‌چی هیشتا له‌خه‌و هه‌له‌ستان!» . منیش وه‌نه‌بێن نوێژکه‌ر نه‌بویم. به‌لام جارێ ژۆری مابوو بۆ
نوێژ. له‌به‌ر خۆمه‌وه وتم: «نه‌که‌ر هه‌له‌شیم، له‌گه‌ڵ نه‌وه‌شدا که ساتیک له‌پیشه‌وه هه‌لساوم، هیشتا
هه‌ر ده‌رووش گله‌یی نه‌کات. که‌واته هه‌له‌ناسم!...». له‌مه‌دا بووم خه‌وه‌م لێ که‌وتمه‌وه. له‌ ساتی ده‌هه‌مه‌دا
خه‌به‌ریان کردمه‌وه. نوێژم کرد و چاشم خوارده‌وه.

سه‌یید چونکه‌ خۆی نی‌ستری ده‌ست نه‌که‌وتیوو، سواری بی‌ن، نه‌یگوت: «دویشتن به‌بێن بێن باشتره‌!» .
دوایی ته‌فه‌ری دا، بێن، که‌ ئیتمه‌ش هه‌ر به‌بێن برۆین!... نزیکه‌ی سن چاره‌که ساتیک به‌بێن نه‌ر داوه‌ گه‌ورانه‌دا
رۆشیتین، ئینجا گه‌په‌ستینه‌ و ناوێ سه‌ره‌. هه‌ر سه‌رووی باخه‌گانی (ته‌وتله‌)، له‌م لاوه‌، (ناوێ سه‌راه،
جیتگایه‌کی ته‌ختانی بوو. داری گه‌وره‌، که‌وره‌، سه‌ری داپۆشی بوو. له‌ سن لاوه‌ کانیاوی سازگار
هه‌له‌قولای. تاقه‌ خانویه‌کی هاوینه‌ -قۆخته‌-ی شیخی لێ بوو. که‌ نه‌وه‌ش هی پیاوه‌ باخه‌وانه‌که‌ی بوو.
سه‌د هه‌نگاوێک به‌ره‌و ژوورتر، سه‌نوری (نێزان) بوو. قوله‌ی نێزانییه‌کان به‌سه‌ر شاخه‌که‌وه بوو. به‌ده‌سته
چه‌پیشه‌وه، له‌ شاخه‌که‌ی نه‌ملادا، قوله‌ی عێراقی پێته‌ر بوو. هه‌ر دوو لا کوردستان بوو. به‌لام به‌سایه‌ی
بێگانه‌وه به‌ش کرابوون!...» نێره سه‌یرانگای نی‌شته‌نییه‌گانی (ته‌وتله‌) بوو. چایخانه‌یه‌که‌ی لێ بوو.
کاشکی جیتگایه‌کی وا په‌ست نه‌بووایه‌، پۆل، پۆل، پوو نه‌که‌نه‌ نێره. نافه‌رین بۆ سه‌یید!... هه‌تا چا
پێگه‌یشت کولتیره‌ به‌رۆن و نانی هه‌ورامی و که‌ره‌ی بۆ په‌یدا کردین. سه‌یر نه‌وه‌یه، له‌وه پێش به‌سات و
نیوتیک چاییمان خواردبووه‌وه.

سه‌یید کورێکی قسه‌ خۆش و به‌خروش، بزێو و به‌جۆش و چاک ده‌رچوو! له‌وێ به‌که‌وا و سه‌له‌ته‌ی
نێمه‌ و خه‌نجهر و ده‌مانچه‌که‌مانه‌وه وه‌کو «په‌پوسلیمانکه‌» به‌سه‌ر دارنیکه‌وه نی‌شته‌وه. منیش «وتنه‌یه‌که‌»
کێشا. پاشه‌ جار پێم گوت: «پیاوی چاک به‌. ریشه‌که‌ت قه‌لعم بکه‌ردایه‌، ئینجا وتنه‌ی خۆت بکه‌رتایه‌!» .
گوئی: «ریشه‌که‌م هی خۆم نییه‌، هی شیخه‌. له‌به‌ر نه‌وه ناتوانم ده‌ستی لێ بده‌م!»... سه‌رت نه‌یه‌شیتیم،
سه‌یید له‌ (لا اله الا الله) و (فه‌رمه‌وده‌ی قورئان) ده‌وه، که‌وته‌ گۆزانی وتن و سه‌ماکردن و، چاو و برۆ -له‌
خانه‌قادا- داگرتن!...

دروان له‌ جه‌نگاوه‌ره‌گانی (عه‌جه‌م) هاتنه‌ خواری، چایان خوارده‌وه. به‌رگه‌کانیان یه‌جگار شر و چلکن
و پلکن بوون. له‌گه‌ڵ نه‌وه‌شدا چونکه‌ کورد بوون، له‌ هی بێگانه‌کان وریاتر و جالاکتر بوون!

پاشان به رنگه په کیکه دا، که همسو توتله و باخه کانی، به بهرزوه، لټوه ديار بوو، هاتينهوه مالي شينخ.

پاش نيودو، هندنټکی تر قسه مان له گدل (شينخ حاسمه دين) دا کرد. پرسى: «نايا باوکم فرمانبهرى ميرييه يان نا؟» پټيان گوت: «بو خوى کار نکات». شينخ قسه کمى په کجار لا خوش بوو. نه بگوت: «به خوا چاک نکات. نازادى خوشتره!». وهک نه يان گټرايوه:

«حلى خوى که نينگلزيه کان به (شينخ حاسمه دين) يان گوتوه (۳۰۰) روييه مانگانه ي بو بېر نهوه، گوتوويه تي: «به لکوسبه ي دووسه بهک (تورک) يان (عجم) نيره يان داگير کردهوه، نه وسا نالټين نانخورى خوا نمانس بوويت؟!». ديسانوه وتبوى: «نيمرو سوچه که نه بېر، پروژيک دى که بېرین. خه فه تي نوسايش له خوشى نيستا زورتر نه ي. که واته به ليفه ي خوى نه نوم...».

«که چى (شينخ عه لانه دين) سوچه ي وهرگرتبو. نيسته ش به ناوى ترخانگه (نوقاف) وه وهرى نه گري!». لهو حله وه که قسه مان نه کرد. نه نوم بېرکه وتوره، که به قسه ي هندنټک دهر وټسه کانی، شينخ وتبوى: «چهند جارنک ويته ي منيان گرتووه، دهر نه چوو!». هه رگيز ويته ي من ناگيرى!». منيش به شيرينيه که وه پټم گوت: «نافه رسون ويته به کتان بگرم؟!... نه وسا که شينخ پټى زانى که من (شاگرد) ټکى (خوتنگدا) م. نيتر وهک بيموى دلنى شاگرد ټکى خوانه ناس - خوتان نه لټين - کيش بکات، بهو لمسه گرانه يوه، گورج راست بووه وه (عه کالټکى ناورشمى سپى) کرده سرى و فرموى: «چون نه لټى وا نه کم. ناره زور نه کمى دټمه بهر هتار. دټمه بهر باخ. حمز نه کمى هه لنه بهرم؟». شينخ پياويکى گه وره بوو. نه يزاني چون دلى لاويکى وهک من خوش بکات. به سله ته يکى سموز و که واپه کى شيرداخى سووروه، بهو عه کاله سپى و چاوه پټراوانه يوه، له بهر هه تاره که پراوه ستا تا وينم گرت. پاشان دستمان ماچ کرد و مانئاواييمان لن کرد. له گدل په کټکدا ناردينه وه «هانه نه وتى».^{۱۱۱}

بياره ۱۹۳۳/۸/۲۳

نه وشوه له «هانه نه وتى» بوورين. بو به يانى نزیکه ي سته رټيهک به نار باخه کانی شينخدا به ژير سيبه رى دارى گوتز و توو و که له ميتو و شانوردا رټيشتين تا گه بشتينه «بياره». (شينخ عه لانه دين) يش لټره خانه قايه کى گه وره ي هبه. به لام نهو ويته شيرنه ي خانه قايه کى توتله ي نييه. له سر باني خانه قايه گوتزى (شينخ عومهر زيانه دين) ي باوکى شينخ عه لانه دينى لټيه. نه لټين تووکى پشى پټغه مبرشى بو هټراوه! په نجبا مالټکه. به لام به باخ و باخات و تهراره. بهو چه ماوه ي که به نارويدا نه روا، له گدل نارى نهو تافگه به که ناشه کمى شينخ نه گټري، له گدل نهو کټيو و که ره رهنگينه دا، چارونه نذازنکى په کجار ناوازه ي هبه. بياره يک دو شوره ييم تيا دى، بالا بهرز بوون. لقه کانی وا شور

(۱۱) که له سالى ۱۹۶۰ دا بوم به کارگټرى لادنى خورمال، بو (که لکى گشتى) يارمه تيم زور له خوالينخوشيو، (شينخ حاسمه دين) وه دى، که تا نعيمتم چاکه يم لمبر چاوه و به دل سوياسى نه کمه.

بوو بونهوه نه تگوت پرچی کچیتکن که له گهرمه ی دلداریدا بی. بهراستی جوانترین دارنیک بوو که له (هورامان) دا دیبوم. بیاره له هه سرو دیتها ته کانی تر جوانترم هاته پیش چار. لادیبیه کسان چایخانه یه کیان له سر نو چه مه لئاو جوانترین جتگای (بیاره) دا گردبوووه. تخت و کورسی یه جگار نایابیان تیا دانابوو. لادیبیه کانی وک هی نهولا ریکوینک بوون. قه یسه ریبهک و چمند دوو کانیکی تریشی تیا به. پاشان له گمل (شیخ محممه) دا سرکه رتینه سر سر بیانی ناشیتک. یه جگار تخت و پان و پاک و ریک بوو. دوو داری گهره ی ناروه ون و گوتز به سته بهر کانیان جتگا که بیان داپوشیبوو. ناوتیکی خوری روونی ساردیش له شاخه که وه له سره وه نه که وته خواروه، هاژدی نه کرد. به ناو جوگه له یه کی پانی راستی. قه راغ خشتا ناروه راستی سر بیانی ناشه کی نه بری و نه چوره ناو تهن دوروه که یه وه. بهرامبر بهم تا فگه دنگ خۆشه، نیمه له سر تختیکی یه جگار باش دانیشتبووین. له ناو لقی داره گانه وه، نو تیشکه زیبونه ی که پریشکی ناروه که نه یدا یه وه بهر رووی داره کاند، له گمل نو تیشکه زپینه ی که له لاسانه وه رۆژ له رووکشی باخه کان و ماله کانی بیاره ی نهدا، نه یدا له چاومان، لهش و هوشی وا نه بووژان دینه وه، زمانی وا نه کردینه وه، نو قسانه ی نمان کرد و گوتیمان لینی نه بوو، به چه شتی نو چار نه اندازه دلگیر و ناوازه و رازاوه به دره چوون. هه ندیک چوونه ناو باخه گانه وه. پاشان که هاتینه وه، (شیخ علائه دین) و کورپه کانی له گمل (شیخ محممه) دا له وی دانیشتبووون. چاییان لئ دهم کردبوو. دهمتی شیخان ماج کرد. زۆر به فیزه وه خۆی نراند. سر بیازنکی عه رب، سن جار دهمتی ماج کرد. نازانم بۆچی هاتبوو؟... دووانی که ی عه جه میش، که سنوره کانیان سه ده هنگاوتیک به مو لاره بوو، هاتبوون.

شیخ پارانوه نامه، یا خود نوشته ی بز نه نو سین. پاشان شیخ بهر بهر زمانی خۆی کردوه. وه کو هاوده میتکی ده دوازه ساله ی نه یواندین. شیخ و کورپه کانی شتیه به کی زۆر جوانیان هه بوو. هه موو میتردی سبی و سه لته و که وایان له بهر دابوو. یه جگار به سه زمان و رووخوش بوون. شیخ، له دهره وه ی (بیاره)، به زۆرزان و دوو دهنگیان دائه نا. به لام وهک بۆم دهر که وت پیاوینکی هتمن و بین وه ی و ساکار بوو. دهم و چاوه پاکه کی به لکه بوو بز نه وه ی که له فروفیتله وه زۆر دور بوو. باسی هاوده می خۆی و (خونکار فیصلی یه که م) ی بز نه کردین. که شیخ نه چیتته (به غدا)، هه موو جارئ (خونکار) رووخوشی له که لیدا نه نویتتی و شانی ماج نه کات. گویا جارنیک نه خوش نه که وی، شیخ ناوی چمند دهرمانیکی بز نه نووسی، به کاری بیتی. (فیصل) یش - به وه هه موو خرینده واری و زۆر زانیسه وه که هه بیبوو - گوتی نه داوه ته بزیشکه باشه کانی (به غدا). به قسه ی نه می کردوه و چاک بۆته وه!!

به لئ، شیخ، به سایه ی خوتنده واریه که به وه، گه لئ شتی بزیشکایه تی فتر بووه. به لام له شتی دهره وه نه بین له شتی ناروه وه ی لهش هیچ نازانئ. نو بۆ لادیبیه کان باشه که باوه بری زۆریان به شیخ خۆیه تی، نهک، به دهرمانه که خۆی!، نه ی گوت: «داوام له فرهمانه دواپی نیران کردوه هه زار قه من بداتئ، دهرمانئ دروست بکه م، به سواری فرۆکه وه به ناو لهشکری گاورد» - به بهستی رووسه کانی شه ری گهره ی یه که م بوو - بلازی بکه مه وه، هه موویان بکوژم. به لام به قسه یان نه کردوو!.

پاشان قسه هاته سر گولت و درهخت. وا دیارو شیخ بۆ نهوانه زۆر به پهرۆشهوه بوو. چونکه ههوالی زۆر نه پرین. دیسانهوه هاتهوه سر قسه شیخانەکانی خۆی: «ئه‌لین له هینستان دارتک ههیه... له پیش دهرچوونیدا. له زوی، گرمه‌یه‌ک نه‌کات. ههرچی لهم لاو لهو لایه‌وه تا ساته پتیه‌ک ناگادار نه‌بنهوه. تا نه‌گه‌نه نه‌وێ. له خواوه، داره‌که بیست گه‌ز به‌رز بۆته‌وه، گه‌لای کردوه، لادییه‌کان دست نه‌گه‌ن به‌په‌نوهی. خوا نهم گرمه‌یه‌ی بۆیه داره‌تن، که لادییه‌کان بزانه‌ن نه‌و داره‌یه، له پرواندن و گه‌شکردنایه!» منیش گوتم: «وه‌ک له رۆژنامه‌یه‌کدا خۆتندوومه‌ته‌وه، ئه‌لین دارتک له ئه‌فریکا هه‌یه، هه‌موو سالێ پیاوی پیر و په‌که‌وتوو، یاخود بێ فه‌ری بۆ نه‌بن، نه‌بخه‌نه ناو کلۆزه‌که‌یه‌وه، داره‌که دیته‌وه یه‌ک. خۆتی کابراکه نهمزێ. پاشان په‌کالا نه‌بیته‌وه، ئیسه‌که‌کانی نیچیره‌که‌ی فه‌ری نه‌داته دهره‌وه...». شیخ که وام گوت، سه‌ری سه‌وما. هینه‌که‌ی خۆی له بێر چووه‌وه!...

پاشان زۆر گیان سووک خۆی پیشان دا. کورده‌کانیشی وه‌ک خۆی وا بوون. کورده‌کانی به‌کوردی هه‌ردولا و به‌عه‌ره‌یی و فارسی باش قسه نه‌گه‌ن و نه‌نوسن. لام وایه شیخ له توکیش تن نه‌گه‌بشت. جگه له‌مه‌ کوریتی هه‌بوو، ناوی (شیخ خالید) بوو. ددان سازتیکی زۆر چاک بوو. گه‌لیک ددانی بۆ نهم و نه‌و دروست کردبوو، په‌جگار رێکی‌تیک دهرچووبوون.

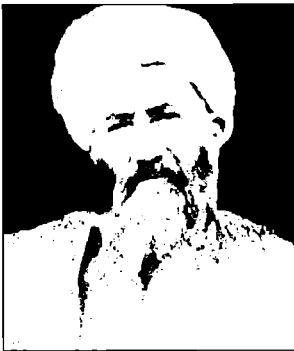
شیخ خۆشی تووێ، پزیشکایه‌تی نه‌زانی. منیش هه‌روه‌ها بیرم له کرده‌وه‌کانی (شیخ) نه‌کردوه. له پر (شیخ محهمه‌د) به‌چۆکدا هات و سه‌ری نایه بناگوتی شیخ عه‌لانه‌دینه‌وه. له دواییدا (شیخ محهمه‌د) بۆی گێرامه‌وه، گوتی. شیخ عه‌لانه‌دین لێی پرسم:

«بیتوووه که باوکت - شیخ حه‌سه‌دین - زانیویه‌تی من ته‌لگرافیکم لێ داوه بۆ فه‌رمانه‌روایی (به‌غدای)، که به ده‌هزار سواره‌وه ناماده‌م بۆ کوشتنی ناسوریه‌یه‌کان. گوتی: شیخ عه‌لانه‌دین (...). هه‌، نایا راسته باوکت وای بێن گوتووم؟!...». (شیخ محهمه‌د) گوتی منیش وه‌رامم دایه‌وه، گوتم:

«باوکت ده‌مێکه نهم قسه (...). انه نه‌کات...» (شیخ محهمه‌د) پلارتیکی زۆر زانانه‌ی تن گرتبوو. واتا باوکت له ده‌مێکه‌وه نه‌زانن که تو (...). ی!؟.

سه‌ماوه‌رتیکی وه‌رشاوی جوان دم کرابوو. له‌سه‌ر سینیچه‌کی وه‌رشاوه‌ چهند پیاله‌یه‌ک چای جوانیان بۆ هێتاین. پاشان له‌سه‌ر قالیچه‌یه‌ک هه‌مرومان دانیشتن، ده‌ستان کرد به‌نانخواردن. نانه‌که: «نانی هه‌ورامی و ماستاو و پلاو و ئاو و گوشت و که‌باب و تریه‌ بوو.

پاش نانخواردن، باسی که‌شکۆل و نووسراوانی کوردیم هێتایه‌ گۆرتوه. یه‌کن له مه‌لاکان نووسراوتیکی هه‌له‌بستی خۆی هێتا که برتی بوو له (نایین نامه‌) یه‌ک. شیخ و کورده‌کانی گه‌لیک به‌سندیان کرد. کابرا نیازی هه‌بوو چایی بکات. منیش به‌لێتم دایه که یاریده‌ی بدم. (شیخ خالیدی کورده‌ عه‌لانه‌دین) گوتی: «له سه‌، (شیخ محهمه‌دی نایه‌توللا) فه‌ره‌نگیکێ کوردی داناره. زۆر نایابه. به‌زمانیکێ تریش لێکی



خواجہ شیخ عجلانہ دین

داود تہودہ۔ لیتہر دستہ اشیک عجلانہ دین امان ماچ کرد و لہودا بووین بزین، پرسی: «نایا له سلستانیا ساموستانیا اینگلیز هیه، ناینسی گاور بلاو بکا تہودہ!... چونکہ تہہ کچہ زایعه له نیشرانہودہ تہودہ، تہوعری بیترتہمہ خوئندنکایهکی تہوی!... نیمش گوتمان: «تہہ» نینجا تہویش وای نواندہ کہ بیترتی، جا نازانم تہہ پرسی لہبەر تہودیبو کہ میشکمان سر بکات، یاخود بپراستی بوو!..

باخمکون ۱۹۳۳/۸/۲۴

له چمی ایلارہ ادا، لای (کہریم تہقندی) نایا، کارکیری لادیی خورمان، له بن دار گوئز دکندا، تہہ بهر و لہو بهری جوک بهکی نو بلووریندا، دانیشین، دستان کرد بهقسی خوش و نان و چا خواردن، له پر شتہ بارانیک باری، بجزاری همومومان، له کاری خوا سرمان سورم، چونکہ کچی باران تہبوو، سهیر تہودیبو دلویتیک بارانمان لن تہکوت، لہبەر بهری و چری گه لای دار گوئز دکان!..

سواربووین، کزه بایهکی به جگر فینک لہو لقی دار کانهودہ شنهی تہکرد، بهناو دارا رڈیشین، تا کہیشینہ بهر «چمی همانان»، لیتہر ناوتیکی زؤر، بهپانسی لهسرهودہ تہکوتہ خوارهودہ، تافکبهکی زؤر جوانی هینابروه بوون، لیتہر گهما دستہ بین کردهود، بهلای دیکیکی تہودانی پر له باخ و باخاتی جواندا تیبهزین، انارجلینی ایلان بین تہگوت، لیتہر دهمہر نیواری بوو، له دووردودہ (باخمکون امان دی، چار دکینک دوور له دتوه شوقمینی به جگر پتیکوینک همبوو، جن، جن، تهمبهر و تہوبهیری، دار توو و دار چناری بهرین لن روتیرایوو، تہبیردینہ دیکهکود، دیکهک، (باخمکون)، لهناو قہدی شاخهکهدا ههلکوتنودہ، لہبەر دهسیه وده باخمکانی دست بین تہکن، نینجا ددشینکی کاکیکی بهکاکیکی خواریوبان پر تہک تہودہ، (باخمکون) چهند خانوبهکی دوو تہومی و سنی تہومی گه وورده و بلندی پتکوتیکی تیابوو، بهریدی سهوز و سوروی

شاخه که به جگار چاونده نذازکی جوان و پاک و خاوتینی دابوویه. لهسه ره رتگادا چمند دووکان و چایخانه به کی یک نهزم به سر گردیکی نزمهوه دروست کرابورن. نینجا گه شینه سر نهستیرک و جن دهستیرژ و خانه قای (شیخ حسامه دین). نینجا رتگاکه هیتاینه سر میوانخانه به کی زور گهوره که به پلکانه به کی سه کز ناسا به ره به ره دینه خواره وه.

له سرئی سورک و نهستیرکیتی جوانی به نهنده ازی رتکویتیک له به رد دروست کرابور. له بهر ده میسه وه سه کویه کی تله به ردی به خشت و خال دروست کرابور. به سر نم ته کی به سیبه رتکی که لا به که پر کرابور. خرابوره سر دو دیواری به رامه به. له هر دو وکیاندا درگایه که له شتیه ی تا قدا کرابوره وه. که له سیبه ره که تیه به بیویت، له هر لایه که وه نه رژیستیت نه چورسته سر ته خته به ندیک، نینجا پلکانه به کی وشکه که له ک نه به ریدته خواره وه بز سر ناوتیک که له ژیر نم کوشکی دانسته وه گه ی نه کرد و له ژیر سیبه ری چمند دارتکی ژوره بی و زهیتوندا نه یوستاندیت.

به ته نشت نم کوشکی میوانانه وه کوشکی مالی شیخ دروست کرابور. نه میس سی نهزم بوو. به هه یوان و زور و به نجه ره و درگای جوان جوان رازنر ابوه وه. له بهر ده میسیا نهستیرکیتی (۱۵) گز پانی و (۳۰) گز درتژی و (۴) گز قوولی هه بوو. نم ناوه تا ده ساتیک به می گپرائی ناشتیک و هه مسو باخه کانی (باخه کون) ای نه کرد. له سر پانی نم کوشکه وه. یاخود نهوانی ترهه چاونده ازی هه مسو خانو و باخاتی (باخه کون) و دهشتی شاره زوررت لیهه دیار بوو. چمند هه نگاوتیک له دسته راستی نم کوشکه وه له بن چمند دارتکدا، ناوتیک له شاخه که وه دهاته دره وه. نهستیرکیتی خری جوان له بهر ده میا دروست کرابور. به چوار لای نم نهستیرکه دا که موره به کی رتکویتیک ناری ترش هه بوو. له موه به راست و به چه پ و به خواروودا به جژگه له ی زور رتکویتیکدا ناو نه رژیسته ناو باخه که وه. له چوار لای نهستیرکه که وه که له کیتی خنجلاته یاخود (سه کویه کی به رد) هه بوو. نم نهستیرکه دوو ماسی سور و رهش بزوری گوره و چمند ماسیه کی وردی تری تیا بوو.

نه مانه هه مسو نیشانه ی دلته ری (شیخ حسامه دین) بوون. نه مانه هی شیخ بوون. به کولی درویش و ره غی شانیان دروستی کرد بوون. شیخ نهی نه هیتت مهر و مالات له باخه کوندا پابگیرئ. نه وه که شه قامه که به پاک و پخته بی نه میتنه وه.

نم باخاته هه نجیر، هه نار، گویتز، شاتو، زهیتون و فستقیان تیا بوو. تری و توویشی زور بوو. نه مه هه مسوی هی شیخ بوو. هاوینان لیره دانه نشت.

پشت شاخه که به دوده دا هی نیران بوو. نم خانووانه سی ساتیک له موه پیتش کرابورن. له گهل نه وه شدا نه ونده پاک و خاوتین راگیرابورن، پیاو له دووره وه وای نه زانی، هه مسوی سی، چوار مانگیکه دروست کرابورن. (باخه کون) خوشترین و پیشکه و تووترین و جوانترین دتیه کانی هه ورامان بوو. به راستی نه پاک و خاوتینی و دروستیه ی له ویتدا دین له شاری (سلیمان) یش نم دیبون.

لهگهل نه فراسیاب بهگدا

(شیخ محمدهد) هات پتی گوتین: «تکا نهگم نهگه حمز به بیینی (نه فراسیاب بهگ) نهگم فرهمون بیین، بهلام بز کهسی ههگتر نهوه». تومزه، نه فراسیاب بهگ، نو پرژه زانیه پوری نیمه دینه (باخه کون). بز (شیخ محمدهد) ای نووسیپو، که نیمشه و دیمه لات. وهکو (شیخ محمدهد)، خزی نهگوت، نه فراسیاب بهگ، بهسایه ی پیاوه گانیه وه نه زانن من له کوتم، نهگه بز ی هه لکه وت، دیت، پتکه وه راته بوتیرین. لهگهل پتتج پیاویدا، بانگی شتوان له سره بانه که وه ستابوون. که له نوپژ بوهموه، چووم مانوو نه بوونیم کرد. پتم گوت: «بهنده زور سه ره رزم که نم ئتواره به، به کامی دلی خۆم گه یشتم. بهسایه ی (شیخ محمدهد) دوه ئتووم بیینی. بههه موو کولی دلسموه له خوا نه پارتسموه که له پتتاوی کوردایه تیدا سه رتان بخت». نهویش بهگه رمیکموه دمستی گویشیم بهروویه کی بهگگار خۆشه وه، پتی گوت:

«دریاستان نهگم. من شه ره زاری پیاره تی هه موو شاگردیکی سلیمانیم. نهشن هه موومان بز نیشتمان خۆما به کوژین. مردن به نازادی خۆشتره له ژنی نامه ردی!».

(نه فراسیاب بهگ) پیاویکی چوارشانه ی که له گه ت بوو. نیشقان نه ستور تیکی گم نه رهنگی موو خورمایه ی بوو. دوو چاری گهش. دهنگیکی نه رمی دلترانه ی پتو به بوو. له چرچی دهسچاو و دانیشتن و هه ستانه وه وا دیار بوو، که پیاویکی نازا و سه ره رز و خاو نه کاری گه وه بوو. مشکی و جامانه به کی سلیمانی پتچا بوو، رانکو چۆمه به کی ساکاری سی، که لاشتکی نایابی هه ورامان، چه ند ریزتیک فیشه ک



خواله خۆشپور نه فراسیاب بهگی رۆسته م سولتان

و خه مجهریک و ده مانچه یهگ و دوورینتیک و کاتژمیر (سهعات) یکگی پیتهو بوو. بهمانه و خوتهوه،
(نه فراسیاب بهگ)، سامتکی بی نه نندازه ی پیدا کردبوو.

من توژنک کوره گانیم نه ناسی. چونکه به دلصدا چو بوو، نه موست بیدوینم. خوم، وهگ دؤستیگی
کوره گانی پیشان دا، نهویش زؤر سویاسی کردم و گوتی: «پیشان بلتی خه فته نه خوقن. ههموو شتیکیان
بو پیدا نه کم. نهوا قوخته م بو کردوون!».

پاش نانخوردن پیم گوت: «خوا ناگاداره هینده لام پهسهندن، نه گهر خوتندنم نه بوابه و بوم بکرایه،
دهستم نه دایه تفهنگ و نه هاتم و نه بووم به جهنگاوهریک و له گهل تودا خه باتم نه کورد. به لام هرچی
فه رمانتیکتان هه بی له شار، له بهغدا، له ههر کوئییک بی، به سر به جیتی دینم. دیسانوه گهلن
سویاسی کرد و گوتی: «من ههر سرکهوتنی نیووم نه وی».

نینجا پیم گوت: «ههرچهنده من رایه ی نهووم ناگه وی ناموژگاری یه کیکی وهکو نیوه بکم. به لام پیاو
نابن له دوژمنی خوی دنیابن. نیمرو شری ناسوری له ناودایه. بویه لیت بوراون و، نه یانه وی ناشت
بکه نموه. تکا نه کم گوشتاری سرکوژماره گانی (شکاک) له نیراندا بهینه روه پیش چاوی خوت!».

نهویش گوتی: «من خوم چاکی تن گه یشتووم. من له پیناوی خاکه که مدا بشکوژیم پیم خوشه. به لام
ناخ! کاشکی ههر له ناه نم شاخانه دا بکوژرامایه!» کابرا هینده پیاسوی به ناهو نم ناوچه پیدا بلاو
کردبووه ههموو هه الوتکی نه زمانی. وتیان: «عه جم به دوازه هه زار که سهوه هه زار مالی جانی له
نیراندا گل دابووه» (نه فراسیاب بهگ) یس گوتی: «برا نه مه فره قولمه. به خوا بو نیمه سد کهس بن و
هه زار کهس بن وهک یه که، هه تا خومان ناره زور نه که بن ته قه نابن!».

نیر گورج دهستی گوشین و روشت. پاشان (شیخ محممد) گوتی: «نه مه رهوشتتی. له پر نه روا، له
پیشهوه نالی نه روم. یان ناروم». وهک (شیخ محممد) نه یگوت:

«نازایی نم پیساره به ته رحیکه، به روژ که بوی هه لیکه وی، ناترسن بیگرن، له باخه گانی نیردها
له گهلاندا نه نشی. زؤر جاری وا هه یه نه چنته (بیاره)، سری له مال و مندالکه کی خوی نه دا. له کاتی
پشیددا که هه الویان بو کرتی نه دا، چند مانگتیک، به خو گوپنوه، له ناهو کهرکوک و چه مچه مال و
سلیمانی و هه له به جدا رایباردوه، کهس پینی نه زانیوه.

«نه فراسیاب بهگ له لهشکری دوژمن به ولاره، زبانی بو هیج کوردیک نه بووه. به لام نهوانی دوژمنین،
نه گهر له سنه و هه له بهجه و نم دیهاتانه پشدا بن جهریمه یان نهکات و کهتیشیان بین نهکات!؟».

ههموو روژ بی به ناره زووی خوی چیشتی رهنگاوهرنگی بو نه کری. چونکه ههموو خواردهمه نیسهک
به سایه ی پیساره به کاره گانی خویهوه نه توانن پیدا بکات. هه روهها چیشته کری تایه تی خوشی هه به،
چیشتی بو لن نه نی. نم وهکو (شیخ...) لادییی روت ناکانهوه، پوشته یان ناکانهوه!.

نیستا عه جم به خشیویه تی. غیراقیش چند دتیه کی بو لاداهه که به دست (نه فراسیاب بهگ) دوه
بیت. داوای ناشیبوونه ویشی لن نهکات. به لام وهکو نه لین: داوای (۳۰۰) تفهنگی پیساره گانی لن

نهکات. منیش پیم گوتروه که به (عتراق) بلن پیاده گانم نیرانین، هه ریه که به لایه کدا چونه وه. هه ر خۆم هه مه و که سی تره. له کاتی رۆبێندا پیم گوت: «کاشکی تا به یانی لیره بووتایه. وینه په کم نه گرتیت». گوتی: هه سیاستان نه کمم. خۆت نه یزایت که چۆنم نابن گله یی بکه ییت!». که چی وه ک بیسته وه هه ر له (باخه کۆن) دا مابوو وه. له خانه قا که یدا نوستبوو!؟.

دوا قسه ۱۹۳۳/۸/۲۵

پاسته نه لێن هه موو شتی به پیتی خۆی. (هه له بجه) و (هه ورا مان) یش، به ناو و بای سازگار یانه وه، به چاونه دازی جوان یانه وه. به سببه ری یه داری گه و ره ی باخ و باخاتیانه وه. به ر کیتوه به رزه نه خشینه ره دنگینه یانه وه، دیاره نه یی پیادی دلته ر، و، کیژ و لاوی به هه ر، و، گه لیککی هینم و دلپاکی، په ر له لاوی خاوتین و چالاک و، په ر له ده له مهنه د و تینگه یشته و و پتیکه یشته و یان تیا په یدا بیه. نیتیش ناخ نه خۆم ناوات نه خوارم، که جارتیکی تریش له بن که له مته و کانی (هانه نه وتی) دا، له ته لاره که ی (نه حمه د به گی پاشا) دا، له سه ربانی ناشه که ی (بیاره) دا، له گوێ سوپک و نه ستیر که که ی (باخه کۆن) و (ته وتله) دا دانیشم. له م ناوچه یه دا به بیه نی پیادوانی بلیسه ت و زیره ک و زهنگ و نازا و مه رده به ختیار بووم. له گه ل زۆریاندا دۆستایه تیه کی ته وارم گرت. له زۆریانه وه رۆشیریم ده سته که وت. نیتیش یادی هاو ده می (مه سه و) و خوتنه وار دۆستی (حمه سه عید به گ) و، زهنگی (شیخ حسامه دین) و زۆر زانی و قسه نه سه تی و سه ره سه تی و زانیی (شیخ محمه د) و روه و خۆشی (شیخ عه لانه دین) و میوانداریه به رزه کانیان نه کمم و بیران لێ نه که مه وه. به لێ به م گه شته رگوزاره، چاوه که شایه وه، له شه بوورژایه وه، سه ره و ت و نارام که وته دل و ده روغه وه، هوشیار بووه وه. یاخوا هه ر ناواین خاکی دلگیر و خاوه ن پیاران و پتیکه وتوو...

شاکر فه تاح

۱۹۳۳/۸/۲۵

که بومه کارگێری لادێ پیم خۆش بوو!

له پاش ده رچوونم له (زانستگای ماف) به سه ن مانگ، فه رمانه رای، روه ی لێ ناوم بیه به (کارگێری لادێ - مدیری ناحیه) ی مسزوری له (نه تروه) دا. له پاش راپه ژگه رن له گه ل که لیک دۆسه ت و نیشتمانیه روه راندا، فه رمانه که م په ر ده ل په سه ند کرد. له ۱۹۳۶/۱۰/۱۴ دا چومه (نه تروه) که نه وساکه سه ر به ناحیه (قضا) ی (ده وک) بوو، له (لوا) ی (موصل) دا. جا به مه تافی گویتیم به رایه وه.

خەبەتی پۆشنبیریەم لە تافی کورنیمدا^{۱۱}

لەم تافی کورننیهەمدا، خۆم بەزۆر کوردی خۆتێندەوار و نیشتمانپەرورە ناسی و دۆستایەتیم لەگەڵ گرتن. لەوانەوه گەلێک شێوەی ژبان و خۆتێندەواری فێر بووم. (زۆرەر، فایەق بێکەس، حوسێن حوزنی موکریانی، ئەمەین زەکی، توفیق وەهەبی، رەفیق حیلەسی، مەحمود جەودەت، شیخ مەحمەدی خال، ئەمەین رەواندزی، ئیسماعیل شاوہەیس) لەو پیاوہ بەنرخانەن کە ھەموو دەم سۆپاسیان دەکەم و شانازی بەدۆستایەتیانەم دەکەم. ھەررەھا لەم دەمەدا رۆژنامە و گۆنار و نووسراویکی کۆن و نوێی کوردی چاپکراو و چاپ نەکراو یەن و بەر دەستم کەوتیەن خۆتێندرومنەتەرە. خۆ چاکە یارکەم ھەرگیز لەبیر ناچیتتەوہ کە لەسەر خۆتێندەواری ھەموو دەم پستی دەگرتە و تیری دەکردم و یاری دەدەم. ھەرچیەکی ھەبوو بەدیایە بەنووسراوانی بەکەلک دەنگی نەدەکرد. دایکەم بەتەنگ ئەم شانەم نەبوو...

جاروباری و تارم دەنارد بۆ رۆژنامە (ژیانەوہ)، (ژیان)، (ژین)^{۱۲}، بۆ گۆناری (ھاوار)^{۱۳}، (پرووناکی)^{۱۴}، (دیاری لاوان)، (یادگاری لاوان)^{۱۵}، بەناوی (خاننوی تازە)^{۱۶} و (چیرۆک بۆ مەندالان) ھوہ کە لە زمانێ عەرەبییەوہ گۆزیسوومە سەر زمانێ کوردی، ھەررەھا بەناوی (فەرھەنگۆک) ھوہ^{۱۷} کە بەئینگلیزی و کوردی ھۆننویومەوہ، سێ نووسراویشم لە چاپ دا و بلاو کردوہ. چیرۆکی (بەلقیس کچە شای سەبە) ھوہ لە عەرەبییەوہ گۆزییە سەر کوردی. نووسراوی (ھاواری

(۱) نەوی نووسەر لەم بەشەدا دەیکێتتەوہ، بێتییە لە پوختی ئەم جالاکی و ھەولدانە دلسۆزانەیی کە لە یادنامەکانی سالی ۱۹۳۱ و ۱۹۳۲ ھوردی و فراوانی باسیانی لێتەر کردوہ و لەمەوبەر خستیانەرۆو.

(۲) ژیانەوہ، ژبان، ژین: ھەر سێکیان لە سێ قوتانگی جیاوازدا لە سلیمانی دەرچوون و پیرەمیری شاعیر (ژبان و ژین)ی بەرپۆتە بردوون. لە نیوان ۱۹۲۴-۱۹/۶/۱۹۵۰.

(۳) نەوی بەدروخانێان لە شاہ دەریاندە کرد بەشێوی کرمانجی ژووروو، میر جەلادەت بەدروخان سەرئوسەری بوو. ژمارە یەکی لە ۱۹۳۲ دەرچووہ.

(۴) پرووناکی: یەکەمەین گۆناری کوردی شاری ھەولێرە ۱۹۳۵/۱۰/۲۴ - ۱۹۳۶/۵/۱۶ بەرپۆتە بەرپۆتەر پارێزەر شیت مستەفا و سەرنوسەر حوسێن حوزنی موکریانی بوہ - بۆ زیاتر ھەروانە: د. کوردستان موکریانی - پرووناکی، دەزگە ی نارس - ھولێر ۲۰۰۱.

(۵) دوو نامیلکە ھون لە ۱۹۳۲ و ۱۹۳۴ لە بەغدا دەرچوون، کۆمەلانی وتار و نووسینی پۆشنبیریانی ئەم سەردەمەیان گرتیوہ خۆ، کۆمەلانی لاوانی کورد لە بەغدا بلاوی کردتەوہ. ماموستا شاگەر فەتاح یەکتیک بوہ لەوانە ئەم نەرمکی کێشادوہ، بۆ زیاتر ھەروانە: عەفەور میرزا گەرم: یادگاری لاوان و دیاری لاوان - کۆنۆی زانیاری کورد ۱۹۷۸ بەغدا.

(۶) زنجیری چیرۆک بۆ مەندالان ۱- دانەر کامل گەیلانی ۱۹۳۳ چاپخانە ژبان، سلیمانی نامیلکە یەکی بچووک ۹ × ۱۶م، لە چاپکراوہ تاییەتە دەگەنەکانی نەدەبی مەندالانە بەکوردی.

(۷) قاموسێ یەکی ئینگلیزی کوردییە لە ۱۹۳۴ لە چاپخانە یاری کرمانجی لە ھەواندز چاپ کراوہ، پێشەکی و روونکردنەوہ یەکی پوختی لەگەڵدایە، نرخی (۱۶) فەلس بوو.

مندال) یشم^{۱۱} نویسی. نووسراوی (چیرۆک بۆ مندالان) هه که له سالی ۱۹۳۵دا کاربه دهستی زانیاری (وزاره المعارف)ی عیراق لیتی کریم. به (۳۵) سی و پینج دینار. لهسهر نهرکی خوشی له چاپی دا. نه مه په کهم خوتنده وهی کوردی بوو. له عیراقدادا، که بهوتنه و رهنگاره نگییه وه له چاپ دراين. نه مه بهرهمه لهو گاته دا، بهشتیکی نوازه و نایاب له قهلم درا^{۱۲}. (نه مین زهکی) و (شیخ محهمه دی خال) و (نیسماعیل شاهه یس) و گه لیک له ماموستایان و خوتندهواران په مندیان کرد و. دستخوشیایان لئ کردم. بیرم له نرخه کهمی که (۳۵) دینار بوو، دیاریم کری بۆ باوکم و دایکم و (۳) دینار یشم پشکهشی دایکم کرد. نه وه کهمی تریشم دانا بۆ یارمهتی دایکم و باوکم له بهختو کردنی خۆمدا. دایکم بهمه دلی زۆر کرایه وه. زۆر چاوی گهشایه وه باوکیشم زۆر پیتی خوش بوو. ههردووکیان به دهل پیرۆزیا بییان لئ کردم. بهلام بهشی خۆشیم گرامه فۆنتیکم لئ کری به چه نه قهوائیکی نایابه وه. بۆ یادگار. هه هه وینه که دهچوم بۆ شوئینیکی کوردستان بۆ (گهشتوگوزار). نووسراویکم لهسهر ده نووسیه وه. بهوتنه یش دهمرازنده وه. له سالی ۱۹۲۸دا (گهشتی پیره گرورون)^{۱۳}. له سالی ۱۹۲۹دا (گهشتی شاریا زتر). له سالی ۱۹۳۰دا (گهشتی پینجورین)، له سالی ۱۹۳۲ (گهشتی سرۆچک)، له سالی ۱۹۳۳ (گهشتی هه له بجه و هه ورامان)م نووسیه وه. بیجگه له مانه له سالانی (۱۹۳۰ و ۱۹۳۱ و ۱۹۳۲)دا بیروه وری (مذکرات)م بهوتنه وه نووسیه وه که پر بوون لهو کارساتانهی به که لکی (کوردایه تی) دین، یاخود ژنی خۆم پیشان دده دن. بهمه بهستی که لکی گشتی^{۱۴}. بیجگه له مانه نووسراوی (رتیگای بهرلج)م گۆزی به (کوردی) و (ئینگلیزی)^{۱۵}. هه ره وها توانیم سه ره به گه لیک مرزگه وت و ماله کورددا بکه م بۆ

(۱) له ۱۹۴۸ له چاپخانهی (معارف) له بهغدا چاپ کرا. (خوتنده وه یه کی نوتیه بۆ پشکه یاندنی مندالانی کوردا) کۆمه لئ نویسن و تارێ هه مه چه شه به له گه لئ وینه ی رهنگاره ننگ.

(۲) به داخه وه نه له کتبخانه تایه تیه کهمی ماموستا خۆیدا و نه لهو شوئنه ی به داویدا گه رام نه م کتیه م بهرچا و نه که وت.

(۳) نه م گه شته له ناو ده سنوسه کانیدا نه بوو. هه روا چاپیش نه کردوه وه ک نهوانی دی که چاپی کردون: (گهشتی سرۆچک ۱۹۷۲. شاریا زتر ۱۹۷۲. گهشتی پینجورین ۱۹۷۳. هه له بجه و هه ورامان ۱۹۷۳) چاپخانهی کامهرانی. سلیمانی.

(۴) دهقی نهو بیروه وریانه له ده سنوسه کانی خۆیدا، وه ک خۆیان گولستانه وه ناو نه م (ناوتنه ی ژنمه). چه نه لاپه ره یه ک له موه بهر. بهو نیعتیاره ی نه وانه نه و او که رتیکی گرنگ و به نه دتین و له ژبانی ماموستادا، بهلام نه و ی بو تری نه و یه که بیروه وری ۱۹۳۰ له ناو ده سنوسه کانیدا نه بوو.

(۵) له ده سنوسه نه سلیه که دا (ژماره - ۱) نه م په ره گرافه ی خواروه دوا ی نه م نه دئ: «داخه که م ماموستا حوزنی موکریانی له برتی نه مه ی له چاپی دا، له ناوی بردا، که له سه م نهو کردوه و یه دلم لیتی شکا وه تا ما وه یه کی دوور و درژێ نه و نا مان چاک نه بووه وه!... دوا یی ناشتی کردمه وه و توله ی بۆ کردمه وه و دلخۆشی داسعه وه. دیاره نه مه دلچاکی و لیبوره یی و جوا نه یی (نه هلی قه له م)ی نهو ره ژو گاره دهرده خات که تا ج راده یه ک په یه و نه دیه کانیان (نه گه م به دا حالیه ی رتیکی لئ کردین) چۆنه وه دۆخه پشه و بیگه ره کهمی خۆی. نهو (توله بۆ کرد نه و یه ش) که به مه شتی حوزنی موکریانی بۆی کرد نه وه: چاپ کردنی (قه ره نه گۆرک) ده کی =

کۆکردنەوهی نووسراوانی چاپکراو و چاپ نەکرایی کوردی. سوایس بۆ خودا تا نەندازەیهکی گەوره بەنامانج گەیشتم. تەنانت له (بەغدا) و (شام)یشدا لهو نووسراوانەم پەیدا کرد. هەندێ جار دەخواست لەبەرم دەنوسیتەوه. لەمانە هەمووی نووسراوانتکی بچکۆلانەمی کوردیم بۆ خۆم پتکەتتا، تا له دواڕۆژدا بیانکەم بەتیجەنە بۆ چاپمەنی کوردی. که کۆمەله هۆنراوهکانی (مستەفا بەگی کوردی) و (نالی) و (سالم) لەلایەن مامۆستایان (کوردی) و (مەریوانی)یەوه له چاپ دران، خۆشەختانە زۆریەیان له نووسراوانەگەمی مەوه وەرگرت. هەروەها یاریدهی کاک (فەخۆللا ئەسەد) و مام (حوزنی)یشم دا. پەنجای چامەمی (مستەفا بەگی کوردی)م بەدەستی خۆم نووسییەوه و ناردم بۆ (فەخۆللا)، بۆ ئەوهی له چاپی بدات. سەد و پەنجای چامەیشم له هی (نالی) و (کوردی) و (سالم) و (عریق) و (حریق) نارد بۆ (حوزنی) له رۆژنامەمی (ژیان) و گۆڤاری (زاری کرمانجی)دا بەرامبەر یارمەتییهکانم کاک (فەخۆللا) و مام (حوزنی) له سالی ١٩٢٧دا سوایس و ستایشیان کردم^(١). هەروەها (کوردی) و (مەریوانی)یش له نووسراوهکانیاندا سوایسیان کردم. هەر لهو رۆژەوه بیرم لەوه دەکردهوه: «گەمی رۆژتیک بیت و بتوانم رۆژنامە و گۆڤاریتکی شایستەمی کوردهواری «دەرهتیم؟». گەلیتک جار خەوم بەمانەوه دەبینی. چونکه نەردەمه (کورد) چاپمەنی پەجگار کەم بوو... دەموست بەشتیکی بچووکی نەم کەم و کورپیهمان پر بکەمەوه.

شکرده کوردهکانم کرد بەدۆست

که هاتمهوه (بەغدا)، نەشارەزا بوم له هەموو هەلسان و دانیشتیکی نوێ، له هەموو شتیهیهکی ژین و شارستانیتیان. زمانی عەرهبیشم نەدەزانای، مەگەر تاک و تەرایەک له وشەکانی. لەبەر ئەوه بەگران له عەرهبەکان هاردەم بۆ دەدۆزرایهوه^(٢).

= مامۆستا بوو له ١٩٣٤دا. پیرەمێردی نەمر له (ژیان)دا بەبالبابریتیک بۆ نەم بەرهمە دەنوسن و دەلی:
«من راست و پروان و یین پەروا و تەوومە و نەلیم: هیچ میللهتیک بەتەنەقه و رەقه تەق و دەر. نابن بەکەس، جەمارت و فیداکاریش له چەمبەری خۆتندەواری و نینینیدا نەین فیرۆیه، بێهوده، هەزار سواری زۆرەبۆش بێنم و دە اتری عیلمی. دە اثرهکم لهلا پەسندتەر، نەخوازەلا یادگاریتک که نیشە فیری ژبانی نەوروپا بکات. «پروان: ژبان، ژماره ٣٩٩، ٨می مایسی ١٩٣٤ ل. ٤.

(١) گۆڤاری (زاری کرمانجی) نووسیهوه: «لەبەر ئەوهی که جناب شاکر فلاح قوتابی قوتابخانەمی بەکەمین سلیمانی: ٦٠ غزلی نالی و ٧٠ غزلی سالم و چەند غزلیتکی حریق و کوردی و غریق له گەل کتیبیتیکی حساب لەنەسری و کردەوهی خۆی بۆ ناردین که چاپیکەین، زار کرمانجی شکرانی نو تازە یتگەیشتوانە بەجی دێن». زاری کرمانجی، ژماره (١١) ١٤ی تەیلولی ١٩٢٧، ل. ٢٠.

(٢) له دەسنوسه نەسلییهکەدا (ژماره یەک) دواي نەمە نەم چەند دێرش هەیه: «بەلام له نەنجاسمی تاقیکردنەوهی که چەند سالیدا بۆم دەرکوت که بۆ هاردەمی و دۆستایەتی، کوردهکان، بۆ من له هەموو کەس باشتر دەرجوون».

به‌لام له‌گه‌ل شاگرده کورده‌کاندا ناسانتر دۆستایه‌تیم بۆ ده‌گیرا. له‌بەر ئه‌وه و له‌بەر هه‌ستی ناواریه‌ی، تیکرا یه‌ک به‌یه‌ک ناساوی و دۆستایه‌تیم له‌گه‌ل شاگرده کورده‌کاندا گرت. جاروبار ده‌چومه لایان و، له‌گه‌لیاندا گه‌شترگوزار و هاتریۆم ده‌کرد.

له‌م ناشایه‌تی و دۆستایه‌تیه‌که‌مه‌رانییه‌کی یه‌جگار پیرۆز و به‌رز ده‌که‌وته دله‌مه‌وه. گه‌لێک جار کۆمه‌لانی دیده‌وانی و زانستی و یارمه‌تیمان داده‌مه‌زراند. گه‌لێک جار ده‌یانکردم به‌نه‌ندامی ده‌ستی کارگیرێ (الهېسته‌ الأداریه)، یاخو ده‌ (پارزئوس - سکرتری) کۆمه‌له‌که‌چ به‌وه که‌ ماوه‌یان ده‌دام تییکۆشم بۆ که‌لکی گشتی. چ به‌وه که‌ نه‌ویاوه‌ره‌یان پین ده‌کردم، دلخۆش ده‌بووه و سه‌رم به‌رز ده‌بووه‌وه. نیه‌ستایش نه‌م برا خۆشه‌ویستانه‌ جیه‌گیان ماوه له‌ دله‌ما و، له‌ جارێ زۆرتر رێزیان لێ ده‌گرم. بیرمه به‌هزی نه‌م کۆلانه‌وه دوو کۆفارمان به‌ناوی (دیاری لاران) و (یادگاری لاران) به‌وه له‌ ساله‌کانی ۱۹۳۳ و ۱۹۳۴دا له‌ چاپ دا^(۱).

له‌ سالی ۱۹۳۶دا دووکانیتمان بۆ دوو شاگردی هه‌زاری (ره‌واندزی) و (کۆسی) کرده‌وه، بۆ نه‌می برێن، تا هه‌لێکیان ده‌ست ده‌که‌ویت بۆ خۆندن یاخو ده‌ فه‌رمانه‌ری. به‌هزی نه‌م دووکانه‌وه سه‌ره‌ری زۆریه‌ی شاگرده کورده‌کانمان پاراست. چونکه‌ خاوه‌نی نه‌م چیه‌شته‌خانه‌یه‌ی شاگرده کورده‌کان نانیان لێ ده‌خوارد. کابرایه‌کی (نه‌رمه‌نی) بوو، له‌م دواییه‌دا بایی بوو بوو له‌ خۆی، وای لێ هاتبوو، دلی ده‌شکاندن، نازی نه‌ده‌کێشان، ریزی لێ نه‌گرتن!، بیه‌جگه له‌وه، هه‌ر داما و هه‌زارێکی (کورده‌مان بدیایه‌ ده‌ستمان ده‌گرت، بۆ ئه‌وه‌ی له‌ که‌س ده‌ست پان نه‌کاته‌وه و، به‌ناوچه‌وان به‌رزیه‌وه به‌گه‌رتیه‌وه بۆ (کورده‌ستان).

هه‌روه‌ها بیرمه (کۆمه‌لی دیده‌وانی) به‌که‌مان که‌ له‌ سالی ۱۹۳۱دا دامان مه‌زراندبوو. هه‌موو هه‌فته‌یه‌کی هاوین، رۆژیکی ته‌رخان کردبوو، بۆ خۆ ریه‌تێنانه‌ به‌مختی ژیا نه‌وه. ریمان ده‌کرد به‌ناو دێک و دالدا. سه‌رده‌که‌وتین به‌پین به‌سه‌ر شاخ و داخدا. سواریان ده‌کرد. مه‌له‌مان ده‌کرد. نیشانه‌مان ده‌نا به‌وه.

(۱) نه‌م کۆمه‌له‌یه‌ به‌ به‌هاری ۱۹۲۶ له‌ سلێمانی له‌لای نه‌م ده‌سته‌یه‌ک له‌ رۆشنییران و دله‌سۆزانی شاره‌که‌مه‌ دامه‌زێرترا، دواي ئه‌وه‌ی له‌لای نه‌م و نه‌زاره‌تی (داخه‌یه‌ی عه‌ترقه‌وه له‌ ۲۴ی شوباتی ۱۹۲۶دا به‌ره‌سی رێگای پین درا. یه‌که‌م سه‌رۆکی کۆمه‌له (مه‌حمه‌د به‌گی توفیق به‌گ) ای مه‌تسه‌ریف بوو. کۆمه‌له هه‌ولی ده‌دا بۆ بووراندنه‌وه‌ی که‌لتور و فه‌ره‌هنگی کوردی و نه‌هه‌شتینی نه‌خۆینه‌وه‌ری، بۆ نه‌مسه‌ گه‌لێ شێواز و رێگای جیاجیای ده‌گرت و به‌لام (به‌هیچ سه‌ره‌تیک له‌گه‌ل سیاسه‌دا خه‌ریک ناین).

کار و چالاکیه‌کانی کۆمه‌له و به‌پینی باری سیاسی له‌ هه‌لکشان و داگه‌ستانه‌بوو، به‌تایه‌ت دواي راپه‌ڕینی ۶ی نه‌یولی ۱۹۳۰ که‌ به‌ (هه‌رای به‌رده‌رکی سه‌را) ناسرا؛ حکومه‌ت کۆمه‌له‌ی به‌وه تاوانبار کرد که‌ ده‌ستی تیندا هه‌بوو، کاروبار و چالاکی به‌تعمواری کزیوو، دواي له‌ رووی دارایی و چالاکیه‌کانی ترمه‌وه کۆمه‌له له‌ په‌لوێ که‌وت و حکومه‌ت ده‌یوست به‌یه‌که‌جاری نه‌یه‌یتێ و بۆ سه‌ره‌نجاه ما یه‌مه سه‌ر قوتابه‌خانه‌یه‌کی نێوان و نه‌ویش به‌رتنه‌وه‌بردن و کاروباری به‌ره‌وه‌ رووی (مه‌سارف) کرایه‌وه. بۆ زیاتر به‌روانه: غه‌مغوری میرزا که‌رم، کۆمه‌لی زانستی له‌ سلێمانی، چاپخانه‌ی (دار الماحظ) ۱۹۸۵. به‌غدا.

خۆمان دهدایه بهر گرما و هه تاو. یاریدهی ههزارانمان دهدا به فرمان و به پاره. یادنامهی کردهوهکانیشمان پوژ به پوژ دهنوواییهوه. ئیستایش خۆشی سهیرانهکان و ناههنگهکان و گهشتوگوزارهکانی نهو برابانهم له دلدایه و، هه مسوو دهم بهشانانزیسهوه یادبان دهکهم. بههۆی ئهم گسیانهوه بهو که توانیم له (تانی کورپیتیمدا)، زۆریهی شارهکانی (کوردستانی عێراق) و هارینه ههواره خۆشهکانی بێنیم و له ناوات و نازاری (کوردهوری) تیبهگم. تهنامهت له (شام) و (بیروت)یشدا ههئدی کوردم دۆزیهوه، ناشابهتیم لهگهڵ پهیداکردن بۆ کهلکی گشتی.

سوروشتیش پهزێشکێکه بۆ خۆی!

تا له (بهغدا) بهوم شهڕزی دهستی نهخۆشی و کزی و لاوازی بهوم، ههستم بهناواریهیی و ناشیتتی خۆم دهکرد. نهمدهزانی یاخود نهمدهترانی لهنگهرتیک بگرم لهناوهند (ماندووپیون) و (سهروت)دا. له ناوهند (ناخۆشی) و (خۆشی)دا. لهناوهند (فرمان) و (یاری) و (بهزه) و (پهزم)دا. تا سنی سالیش بهدوای داوودهفرمان و پهزیشکدا دهگه پام. ترسم پهیدا کردبوو له خواردن. زۆر کاتم بهخهم و خهفته و گێژ و وێژییهوه پادهبوارد. لهناو خۆتندنگاندا، تهنامهت له دزای هاتنهویش بۆ مالمهوه، خۆم بهتهنیا لهناو چۆل و بیابانیکدا دهبین! زۆر خهفته لهوه دهخوارد، که نهمدهتوانی وک هاووتیکانی تر دۆستایهتی بگرم و بێسهوه نار ناوانهوه! چڕوچاو و بهژن و بالا و هێز و توانایشم نهوهیان لێ نهدهوهشایهوه، که دۆست پهیدا بکهم!... دیاره ئهم قسانهم دهیارهیی بێگانهکانه نهک دهیارهیی (کوردهکان). که شاگردهکان باسی دۆستایهتی و دلداریی خۆیان لهگهڵ ئهم کچ و نهو کچدا دهکرد، من سهرم سور دهما! ههناسهی ساردم ههلهکهشیا! بهخۆمدا پانهدهپهرموو شتی وام له دست بیتا! پهجگار شهڕمن بهوم له ناستی ئافرهتدا. کهچی گرفتاری ههمسوو جوانیهگیش بهوم! ههڕچهنده وام بهباشتر دهزانی که بهتنگ خۆتندنهکهم و ناوبانگهکهسهوه یم، بۆ نهوهی بهسهرفرازیهوه خۆتندهواری تهواو بکهم، بهلام لهئێوهوه کسه له جگهرسهوه دههات که بێ بهش بهوم لهم رابواردنه خۆشانه! ههستیشم دهکرد، که نهو جۆره دلداریبانه، داخهکهم، له توانای مندا نییه!! لهم کاتهدا گارهساتیکهی بچروک پووی دا^{١١}. ههمسوو بیروباوهڕتیکهی گۆپی بهرامبهر به (پهزیشک) و (داوودهفرمان). کۆتاریکی (مصر) یم دی، ناوی (الرياضة البدنية - وهزرش) بوو. تهرخان کرابوو بۆ چارهسهرکردنی نهخۆشی و پاراستنی تهندروستی. تێیدا بهلاو کرابوهوه که: «پهیمانگای وهزرش (معهد الرياضة البدنية) بهنامهکاری. ههمسوو جۆره نهخۆشیهک چاک دهکاتهوه بهبێن دهفرمان!». نامۆزگارییهکانیم ههفته بههفته بۆ دههات. دهم کرد بهپێڕهوی کردنیان: له وهزرش و، خۆشتن و، خۆسوونهوه و، نوستن و خواردن و، سهروت و، خۆدانه بهر پوژ و، رابواردن... تا دههاتم بهروه چاکێ دهرۆشتم. بگه ههر له پهکهم ههفتهسهوه ههستم بهنازادی کرد و، زنگاربهوم له دست (پهزیشک) و (داوودهفرمان)...! نهخۆشیهکهم بهره بهره کزیوو، نهما. ورده ورده ههستم بهکامههاری و هێز

(١١) له راستیدا ئهم دهروهی که له مامۆستا کرابوهوه و پووی رهخسا، به (کارسات) ناوانی، چونکه ههلیک بوو سووی لێ وهرگرت و باری دهروونی و تهندروستی بێن چاک کرد.

و هرهت و تندرستی کرد. ترسم نما له ژین. پر به دل حمزم له ژیان دهکرد! که گه پشتمه زستانی سالی ۱۹۳۲ له لوبنانه دا، (شاکر فه تاج) یکی که بووم! نه باکی سرمام هه بوو، نه ناشایه تیم له گمل پالتو و بهرگ و پۆشنی گراندای بوو. نه ترس و له ز له دلدا ما بوو! هاتمه نار ژیانوه. هارویم دوزیموه. له ناو شاگردکاندا که له هه موو جزوه رهگهز و نایین و زمانیکیان تیندا بوو گه لیک دۆست و هارویم پشکه و نا، و تیکرا له گمل هه موو یاندا له گهرمه و پشکه نین و بهزم و رهزما بووم. تا نه دازه یکی زۆریش شهرم له نافرته کهم بووه و، حمزم به تیکه لییان دهکرد. که ته ماشام کرد: «دست به پهر و بالی خۆمدا دههینت!»، به دواى جلوه رگی جواندا دهگه ریم، له بهری بکه م... خۆه فیری ساز و ناواز و گۆزانی کورتن و قسه نه مستق و گه مه و گه پ دهگه م... دهه و ئی خۆشه روستی بخمه دلی هاروپی و ماوستاگانه وه. دهه و ئست بژیم و له ژیانیدا زۆر به خۆشی و بلندیه وه رابوویم.

پتوسته نه مه ییش بلتیم: که ناو و با سازگاره که ی لوبنان و دهینه جوانه کانی و پشکه و تووی دانیشتووه کانی، بۆ بلتکردنه وی بارستای کامه رانی و سه ره برزی و تندرستی من له وه رزش و نامۆزگاریه کانی «په یمانگی وه رزش» ده که کمتر نه بوون. نه وساکه تیکه یه شتم که (سوروش) یه پزیشکیکه بۆ خۆی. نه گه ر پساو له سه ر ده ستووری نه و رقی له: خواردن و رابواردنا، له نوستن و فه رمان و هه لسان و دانیشتن و سه روتدا، نه و تندرسته ده یین. نه گه ر له سه ر ده ستووری سوروش نه رۆیشت به رتوه، نه و نه خۆش ده که و ئی، نه وساکه تیکه یه شتم که زۆریه ده رمان ژه هرن!... نه وه نده ی باشن بۆ له ش، نه وه نده یه ی زانی یه ده که یه تین. هه روه ها له فه روفیتل و جانبازی زۆریه پزیشکه کانی جیه انیش تیکه یه شتم که هاویه شن له گه ل ده رمان فره شه کاندا، بۆ که لکی نا پوخته ی خۆیان. ئیتر له وساره هۆگری (سوروش) بووم و، بووم به هاوده می: (وه رزش) و (با ی پاک) و (ناوی سازگار) و (تیشکی رۆژ) و (چاونه ندازی جوان) و (خۆزشتی سه روشتی و ساکار) و (گۆزانی) و (ساز و ناواز) و (به زم و ره زم) و (گه شتوگوزار) و (ده روونی خاوین) و (دلی چاک) و (زهانی شیرین) و (کرده وه ی پیاوانه)... بۆ نه مه ی خۆم بپارێزم له نه خۆشی و، هه موو ده م هه ست به (ته ندرستی) و (کامه رانی) و (سه ربلندی) و (خۆش گوزدانی) بکه م له ژیاندا.

به راستی نه م سالی له فه لمه ستین و لوبناندا رابوارد، له گه ل سالتیکی تریش که له پاش گه رانه وه م له عیراقدا رابوارد. به ژین دادنه ییم. چونکه ته نیا نه و دوو سه سالیه بوو که ته ندرسته یه کی ته وام هه بوو و، خۆشیم له ژیان ده یینی. داخه که م له وه پاش به هۆی زۆرداری رۆزگاروه، کزی و لاوازی و نه خۆش توش بووه وه. تا له زانستگای ماف نه بوومه وه، ته ندرسته ییم بۆ نه گه رایه وه. نه رکی زۆر و دلی شکار، که له زۆرداری فه رمانه یوایی و پاشکه و تووی کۆمه لایه تیه وه، توشم هاتبوون. بوون به هۆی نه وه ی نه و سه سالی دوا یی که له زانستگای مافدا بووم، به نا زار و هاراره وه رابوویم. که خۆیندی ناو (نه وروپا) یان له دست دام، خورم دایه خۆینده وه ی باش و سه رنگ و خۆش. هه روه ها خۆم ناسی به مه ندیک خۆینده وه ر و نیشتمان په روه رانی (کورده) و (عه ره ب) به هۆی نه و دوو شته وه توایم بارستای خۆینده وه ری و تیکه یه شتم به رز بکه مه وه و، تۆله ی نه و (زیان) ده بکه مه وه که له نه چوون بۆ (نه وروپا) وه

رانیه بؤ من بووبوه خوئندنگیبهک!

له رانیه‌دا کز و لاواز بوم. هۆشم په‌رتشان بووبوو به‌دهست نه‌و زۆرداری‌سانه‌وه که له‌لایمن هه‌ندیک فه‌رمانه‌ری خراب و هه‌ندیک سه‌ره‌ک هۆزی خراپه‌وه لیم کرابوون. زۆر جاری وا هه‌بوو دلم تنگ ده‌بوو، به‌هۆی کاره‌ساتی ناسازی ناوچه‌که و، کزیی فه‌رمانه‌ره‌وایی و، فه‌روفیل و تله‌که‌بازی دوژمناکی که‌له‌وه. له‌گه‌ل نه‌مه‌شیدا، له‌ دل‌دا، هه‌ستم به‌کامه‌رانییه‌کی قبول ده‌کرد. چونکه له‌ زۆریه‌ی به‌ره‌نگاری کردنه‌کاندا به‌سه‌ر دوژمناکی نه‌تیره و نیشتمانه‌که‌مدا سه‌ر ده‌که‌وتم. ناوچه‌که‌ی‌شم له‌ زۆریه‌ی گیروگرفت بزگار کرد. ناوچه‌که‌ هه‌نگار به‌هه‌نگار به‌ره‌و چاکی ده‌وژشت.

خۆشه‌یستی ناوه‌ند من و گه‌ل بووبوه چرایه‌کی پرشن‌گدار دل‌می رووناک ده‌کرده‌وه. له‌به‌ر نه‌وه دو‌اکه‌وتنی خۆم و زیانی خۆم به‌لاوه‌ گرنگ نه‌بوو! له‌ هه‌له‌کانی خۆشمه‌وه، زۆر په‌ندم وه‌رگرت! به‌راستی (رانیه)، خوئندنگایه‌کی سه‌خت و به‌که‌ل‌ک بوو بۆ من! له‌ نازار و زیان و تنگ و چه‌له‌مه‌کانیه‌وه که تووشیان ده‌بوو، په‌ندیکی باشم وه‌رده‌گرت. گه‌ل‌تیک ره‌وشت و خووشمی راست کرده‌وا!

له‌ رانیه‌دا که ده‌ستم به‌ره‌وایه، دل‌ی خۆم به‌خوئندنه‌وه و نووسین خۆش ده‌کرد و تار‌تیک له‌ باب‌ت (نافه‌زی کو‌رد) به‌ه‌وه‌وه‌ی، له‌ گۆفاری (الثقافة المحدثه) دا، له‌ به‌غدادا بلا‌و کرایه‌وه. له‌ پاش چه‌ند سال‌تیک له‌ خاوه‌نی گۆفاره‌که‌وه زانییم که «دوکتۆر ته‌ها حوسین» ی نووسه‌ری به‌ناوبانگی (میسر)،

موریده‌کانیدا گه‌ترایانه‌وه، چو له‌ گوندی که‌له‌کسماتی خوار دوکانه‌وه دانیش. که‌له‌کسماق سه‌ر به‌ناحیه‌ی میرزا پۆستم بوو (که‌ نیشتا له‌تیر ناوی دوکاندا‌یه) دیسان گه‌ترایه‌وه و تیرایه‌وه عه‌ماره، موریدانی مال و سامانیان فرۆشت و به‌ره‌و که‌رگه‌ووک به‌ری کوه‌وتن. ماوه‌یه له‌ گۆته‌په‌ دوایی بۆ شووان و نینجا که‌رگه‌ووک، تا پاییز ناوا مانه‌وه، حکومه‌ت ناچار له‌گه‌ل‌باندایه‌ پتکه‌کوموت، مامه‌ ره‌زا هینترایه‌وه سلیمانی و نیرزایه‌ هه‌له‌بچه، له‌وێشه‌وه بۆ بیاره. گیراوانی تریش چوونه‌وه گونده‌کانی خۆیان له‌ (نیلله‌لا) که‌ گوندیکه‌ وا له‌ ناوچه‌ی کۆیه‌ ود (گه‌لنتری) که‌ سه‌ر به‌میرزا پۆستم بوو. له‌ ۱۹۴۹ حکومه‌ت پتگایدا به‌مامه‌ ره‌زا که‌ بگه‌رتنه‌وه که‌له‌کسماق، له‌ ۱۹۵۲ بۆ یه‌که‌م جار پتی درا گه‌شتیک به‌ناو موریدانیدا بکات له‌ ناوچه‌ی سو‌رداش، له‌ ۱۹۵۳/۶/۳۰ کتۆبەر تووشی نیفلیجی ده‌یی و تا له‌ ۱۹۶۱/۲/۲۵ له‌ سلیمانی کۆچی دوایی ده‌کات، پاش نه‌و (کاکه‌ حممه‌ی کوری) جیتی گرتنه‌وه. نه‌م کورته‌ چرکه‌روم له‌ کتێبه‌که‌ی کاک مستفا عه‌سکریه‌ره‌ وه‌رگرتوو، به‌لامه‌وه نه‌م کتێبه‌ راستترین و باشترین باس‌تیکه‌ له‌سه‌ر بزووتنه‌وه‌که، نه‌گه‌ر هه‌ندی له‌وه‌ په‌راویزانه‌ی لێوه‌که‌ین که‌ بۆ هه‌ر مه‌به‌ستن بێ نازانم کاکه‌ مستفا بۆ ناوه‌خنی باسه‌کانی کردوون. بزووتنه‌وه‌که‌ جیگای سه‌رنجی بیانیایش بووه، (سی. جی. نه‌دمۆنزا) یه‌ک دو جار سه‌ردانی شخی کردوه له‌ شه‌ده‌ه و له‌ (کو‌رد و تو‌وک و عه‌ره‌ب) ده‌که‌یدا لیتی ددوین. هه‌روا هه‌ندی لێکه‌انه‌بوی تریش بۆ نه‌مانه‌ هه‌یه که‌ به‌رای من (هه‌قه) زۆر دووره‌ له‌و (نه‌فکار) انه‌وه، بیروبو‌وچوون و پراکتیزه‌یان گه‌شتی هه‌لقو‌لای ناخی نه‌و کۆمه‌له‌ کو‌رده‌واریه‌ هه‌ژاره‌ بووه به‌ه‌وای باشترکردنی گۆزه‌رانیان، جا پۆتیم و حکومه‌تانه‌ که‌ له‌ هه‌مسو (خشیه‌یه‌ک) سه‌مه‌یونه‌وه، بۆیه‌ ناوا نه‌انیش تووشی چه‌وساندنه‌وه و ده‌ردسه‌ری بوون. (بۆ زیاتر: مستفای عه‌سکری: بزووتنه‌وی هه‌قه - چاپخانه‌ی علا، به‌غدا ۱۹۸۳).

له گۆنئاردهكه پيدا (الكتاب) چهند دئيرتيكي باشي لهسهر نووسيبوو. من نهوهم زۆر پين خوش بوو. تيريشي كرده سهه لتيكۆلنهوهيهكي فراوانتر له بابته (نافرهتي كورد)هوه. نهوهبو له سالي ۱۹۵۸دا نووسراوئيك له بابته (نافرهتي كورد)هوه بهزمانی كوردی له چاپ دا و بلاوكردهوه. كه له پاشدا لهلاين گهليك رۆژنهييراني كوردهوه پهسهند كرا.

چهمچمال

له بههاری ۱۹۴۶دا لهسهر خواستی خۆم گۆنيزرارهوه چهچهمال. دههوست: له شوئيتيكي بيئدهنگ و سهنگ و كهه گهر و گئچهلدا چهند مانگيگك پشوو بدهم و بههستهمهوه. بنكهی ناوچهكه (چهچهمال)، خۆی نزيكهی (۵۰۰) پينچ سهه مالتيك دهبوو. دانيشتوانی ههموو ناوچهكه، كه بریتی بوو له سن لادئ، (۳۰۰۰) كهستيك دهبوون. ههززهكان: (ههمهوهند، قهلاستوكه، جاف) و ههنديگك (تالهباي) بوون. وهك له باوكم بيستبوو، باپيره گهروهه له تيرهی (سسته بهسهه)ی سهه به (ههمهوهند) بووه. له بهر نهوه ههززی ههمهوهندهكه هاتتی ميان زۆر پين خوش بوو.

منيش بهو خوشهويستيهی نهوان دلم دهگهشايمهوه. لهگهله نهمهيشدا بهپيوتسم دهزانی لايهنگيري هيچ لايهك نهكهه. ههموو لايهك له كاتی كار و فهركان بينيندا بهبهك چار تهماشاكهه، تا نهوه ههززهانه هيچ لايهكيان دليان له خۆيان نههستين و، ناژاوه و دووبههركييان تن نهكوئ. بهلكو بهپهتجهوانهوه بههوه بريهتی و دۆستايهتی و پهكتيبيان بههه، بهو ناوهه كه ههموويان كوردن و رۆلهی خاك و ناويتكن. جیي داخه كه رۆژگار نهيهيستت زۆر له ناوچهی چهچهمالدا بئتمهوه، ناوچهكه زۆر پاشكهوتوو بوو. ناحهزانيشی زۆر بوون. له بهر نهوه دههوست زۆری تيدا بئتمهوه، تا بتوانم زۆرتر بهكهلكی بيم. ههه نزيكهی چواره مانگيگك مامهوه. نيسر گۆنيزايبانمهوه بو ههلهبهجه. بهلام لهو ماوهيهدا توانيم: (خۆئندنكاپهكي شهوی) بكههوه، (لاسايی كردهوه - تمشيل) بهزمانی كوردی و، (گۆزانی كوردی) بيووژتمهوه. به (رۆژنامهی چهچهمال)يش، كه فهرياكههروم ههه حهوت ژمارهی لن دههههينيم، تا نههزبههك دانيشتوانی ناوچهكه وريا بكههوهه.

ههروهها كۆبوونهوهيان پين بكهه و، وتاريان بو بدهم و، تيرشان بكهه سهه دادبههستی و، كاردروستی و، پاراستی مافی خۆيان. ههروهها كووتال و شهكر و چايهكهيان له دهست فهروفتلی بازارگانه جامبازهكان و فهركانبههه خراپهكاني نهوه سههدههه به (دهسند - تموين) نهوه بابتهانهيان دابهش دهكرده. رزگار بكهه و، بهتههواوی و چاكي بهشی خۆيان دهست بهخهه. بيجهكه لهوانه توانيم: (زمانی كوردی) بهخههوه ناو سكاللا نووسين و نامهكاريهيهوه. ليرهوه تيكچوووم لهگهله كاربهدهستانی (كهركووك)دا. چونكه نهوه دههه (ناوچهی چهچهمال) سهه به (خاكي كهركووك) بوو^(۱) (شيخ مهحمودي مهزن) خهريك بوو لهگهله

(۱) چهچهمال نا سالی ۱۹۳۶ قهزايهك بوو سهه بهلواي سلیمانی، دواي نههه خرايه سهه كهركووك، وهك سهه رنج دههزنی زۆرهی قائمقاه و پياواني ئيداری نهوه قهزايه خهلكی سلیمانی بوون.

(همه‌و دنده‌گان) دا تیک بچن. زور هولم دا نه هیلیم تیک بچن. ساری نگرِت. نازو دیه کیش کهوته ناوهند دهمی (شیخ عبداللای گزیتیه) و دهمی (سید نعمه خانقاوه، له‌سار ناوی دتی (عمسکر). باش بوو زوو کوزتیرایهوه. بیجگه له‌مانه گه‌لیک کار و فهرانی تریش که به‌یاره‌تی خه‌لکه باشه‌که‌می چه‌مچه‌ماله‌وه پیکه‌نیران. له‌گه‌ل گه‌لیک پروداو و کاره‌ساتدا، که له‌و ساوه‌یه‌دا قه‌ومان. له‌لاپه‌ره‌کانی (رژنامه‌می چه‌مچه‌مال) دا دهنوسران و بلاو ده‌کرانه‌وه^{۱۱}.

رژنامه‌که بوو بووه پالپشتیک بو خوتندنگا شه‌وییه‌که‌مان. هه‌فته‌ی یک دانهی لن ده‌ده‌چوو. به‌ده‌تیش دهنوسرایه‌وه. له‌م کاته‌دا له‌سار خواستی موته‌س‌ریفی موسای سلیمانی ماموستا (حسین تاله‌بانی)^{۱۲} که ده‌یناسیم، گوزرانه‌وه «هه‌له‌بجه»، که زور به‌مه‌ترسیه‌وه په‌سندم کرد.



(۱) نه‌و رژنامه‌ دهنوسره له ۱۹۸۳ دا چاپ کرا به‌پیشه‌کییه‌کی ماموستاوه (شاکر فه‌تاح، کۆمه‌له رژنامه‌می چه‌مچه‌مال، چاپخانه‌ی اله‌واوت، به‌غدا، ۱۹۸۳).

(۲) له‌درای (موسا شاکر) که له ۱۹۴۶/۵/۱۸ بوه موته‌س‌ریف بوو (حسین تاله‌بانی) له ۱۹۴۶/۸/۱۱ بوه کرا به‌موته‌س‌ریف له سلیمانی هه‌تا ۱۹۴۸/۱/۱۷.

ژماره: (۱)

رۆژی: ۱۹۴۶/۷/۱

سەر هاتا

برا خوشه و یسته کان، دانیشتروانی ناوچهی چه مچه مال!

له دواى داواکردنى خوشگوزدرانى و پیشكه و تنتان له خودای گهوره ی بن هاوتا، بۆ پیگه یاندن و پیشخستی ئیوه و، تیگه یاندنتان له خوتان و له جیهان، نهوا نم رۆژنامه یه، (چه مچه مال) تان هممور ههفته یك رۆژی، دووشه مومان، بۆ ده رده هیتین و، ههفته ی جارتیکیش له لایهن ماموستاگانى (خویندنگای شهوى) یه وه بۆتان ده خویندریتشه وه. له لادى خورمالدا، له سالى ۱۹۴۰ دا (رۆژنامه ی خورمال)، له لادى (قادرکه ره م) دا، له سالى ۱۹۴۲ دا رۆژنامه ی (باسه ره) م، بۆ پیگه یاندنى لادى یه کانی نهو دوو لادى به ده هیتا، گه لیک که لکی بن به خشین و زۆریش وریای کردنه وه و پیشی خست، جا هیوادارم، به یارمه تى خودا و کۆششى خۆتانه وه، نم رۆژنامه یه یه ش که ناومان ناوه (چه مچه مال) بیهته پیشه وا و رێپیشاندهرتان بۆ پیشكه و تن و ده رکه و تن و سه رکه و تنتان له ژياناندا، ئیتر پشت به خودا بن و، هونه رمه ندیشی له ئیوه وه، براکانم.

شاکر فه تتاح

«جینوشین (قانی مقام) ی ناوچه ی چه مچه مال»

۱۹۴۶/۷/۱

نامه ژگاری

هه ره وه که له رۆژی یه که می هاتمه دا بۆ چه مچه مال، و اتا له ۱۹۴۶/۴/۲۸ دا پیم گوتن، دووباره نم نامه ژگاری به تان ده که مه وه، تکایه پیره ی بکمن:

۱- بۆ کاروباری فه رمانه وای ته نیا له فه رمانگه (دا ئره) کاندای فه رمان به ر بیهتن، ناین بۆ کاروباری فه رمانه وای بچه مالی فه رمان به ره کان.

۲- کس مه هیتنه سه ر فه رمان به ره کان بۆ تکارکردن، چونکه ده رگای فه رمانه وای گراوه ته وه بۆ هممور کس، ئیتر پیره ی به مامانه وندی پیاوی ده سپر ناکات.

«جینوشین (قانی مقام) ی چه مچه مال»

هموالی چهچمال

بهره‌نگاریکردنی نه‌خوتندواری

بۆ ئەمەى بترانین بهره‌نگاری نه‌خوتندواری بکهین له ناوچه خۆشه‌ویسته‌کهى چهچمالدا، له‌لایەن مامۆستاىان (کاک عەونى سەید کاکە) و (کاک نەجات سەید عومەر) و (کاک قادر مەجید)ه‌وه، (خوتندنگایه‌کى شەرى) له مانگی پێشوردا له چهچمالدا کرایه‌وه. نێستا (٤٢) شاگرد تێیدا ده‌خوتن. شاگردەکان هەموو نه‌خوتندوار بوون. وانێستا که به‌هونه‌مەندی ئە مامۆستا باشانوه، بە‌دل ده‌ستیان داوه‌ته خوتندواری و، زۆر به‌خۆشییه‌وه گوێ له خوتندنه‌کانیان ده‌گرن. نێمەیش له دلموه سوپاسی مامۆستاگان ده‌کهین. هه‌روه‌ها له خودا داوای پێشکه‌وتنى شاگردەکانى (خوتندنگای شەرى چهچمال) ده‌کهین.

شەر و نازاوه

له ناوه‌ند ده‌ستهى (شیخ عبدوللاى گۆپته‌په) و ده‌ستهى (سەید ئەحمەدى خانەقا)دا لەسەر ناوی دێى (عەسکەر) له مانگی پێشوردا شەرە تەفەنگێک و هه‌راوه‌زیا و نازاوه‌یه‌ک پرووی دا. یه‌کتیک له ده‌ستهى (شیخ عبدوللا) کوژرا. به‌لام فه‌رمانه‌وایی زوو فراکه‌رت. شەرەکه‌ى کوژانده‌وه و، له‌شکری (حه‌قه‌کانى شیخ عبدوللا گۆکته‌په)ی بلاوه‌ پین کرد. پینج که‌سى له (حه‌قه‌کان) و هه‌ر چوار کوپه‌کانى شیخ عبدوللاى خسته به‌ندیخانه‌وه. پیاویکی سەید ئەحمەدى خانەقایشى گرت. (ناوه‌که‌ى عەسکەر)یشی خسته‌وه ده‌ست سەید ئەحمەدى خانەقا، که به‌فه‌رمانى پارێزگارى که‌رکووک درابوه ده‌ستى.

پیتاک

به‌پیتاک (١٠٠) سه‌د دینار بۆ ته‌واوکردنى خانووی (پانه‌ى فه‌رمانبه‌رانى چهچمال) کوژرایه‌وه. چونکه له هەموو پیتاک ده‌ره‌گانه‌وه ده‌ستبلازی و نازایه‌تى و هونه‌رمەندیان دی، پر به‌دل سوپاسیان ده‌که‌ین. خودا سه‌ریان بخات.

«جینوشنى چهچمال»

به‌هۆی هه‌ندیک ورده‌کارى و ده‌ستکارییه‌وه که پێکه‌یتتران ناوی خوارنده‌وى باژێرى چهچمال، له ده‌ست ناپه‌خته‌یى و پێسى رزگار کرا. نێتر له دویتێوه راسته‌وخۆ ناوه‌ پاکه‌ سارده‌ خۆشه‌که‌ى (دێى مزه‌فه‌ر) ده‌خۆینه‌وه.

خه‌رمان سووتاندن

خه‌رمان سووتاندن ده‌ستى پین کردۆته‌وه، فه‌رمانه‌وایی خه‌رىکی ته‌مىن کردنى تاوانباره‌گانه.

ناوچه‌گمت بناسه

* ناوچه‌ی چه‌مچه‌مال، پارچه‌یک بوو له خاکی سلیتمانی و، فەرمانره‌وایی (بابان) کاروباری هه‌لده‌سووراند. که له سالی (۱۸۵۱)دا فەرمانره‌وایی (عوسمانی) خاکی سلیتمانی داگیر کرد، ناوچه‌ی چه‌مچه‌مالیش کرا به‌به‌شیک له خاکی سلیتمانی. به‌لام فەرمانره‌وایی داگیرکری (به‌رتانیا)، له سالی ۱۹۲۲دا خسته‌ی سه‌ر خاکی (که‌رکووک)، نیتر له‌و ساوه له‌لایهن پارێزگاری خاکی که‌رکووکوه کاروباری هه‌لده‌سووریتتری تا نیمرۆ.

* سنووری ناوچه‌ی چه‌مچه‌مال: رۆژه‌لاتی خاکی سلیتمانی، رۆژناوای ناوچه‌ی که‌رکووک و ناوچه‌ی تاووق، لای ژوورووی خاکی هه‌ولتیر، لای خواری ناوچه‌ی کفریه.

* ناوچه‌ی چه‌مچه‌مال، سه‌ی لادینی هه‌یه: چه‌مچه‌مال، ناغجه‌له‌ر، سه‌نگاو. له هه‌موو ناوچه‌که‌دا نزیکه‌ی (۳۰۰۰۰) که‌سێک دانیشتره‌ له (۲۱۵) دیدا.

* هۆزه‌ به‌ناوبانگه‌کانی ناوچه‌ی چه‌مچه‌مال نه‌مانه‌ن: هه‌مه‌وه‌ند، قه‌لاسیکه، شوان، شیخ بزیه‌نی، جاف، ساداتی به‌رزنجه.

* پیاووه ناسراوه‌کانی نیمرۆی ناوچه‌ی چه‌مچه‌مال نه‌مانه‌ن: له هۆزی هه‌مه‌وه‌ند: (حه‌مه‌ نه‌مین ناغای مه‌حموود خدر، نه‌مین ناغای ره‌شید ناغا، عارف ناغای کاک نه‌ولا). له هۆزی قه‌لاسیکه (شیخ عه‌بدوللای گۆخته‌په)، له هۆزی شوان: (کوێخا نه‌فه‌ندیی گه‌زه‌لان). له هۆزی شیخ بزیه‌نی: (عه‌لی ناغای توفیق ناغا)، هۆزی جاف: (پۆسته‌می حه‌سه‌نی حاجی قادر). له هۆزی ساداتی به‌رزنجه. (شیخ عه‌بدولکه‌رمی کرێچه، شیخ که‌رمی گۆخته‌په).

* دانیشتروانی ناوچه‌ی چه‌مچه‌مال هه‌موو کوودن و ناری نه‌ژاندن. نایینیان نی‌سلامه و له‌سه‌ر پتیه‌و (مذهب‌ای شافعی. هه‌ندی (حه‌قه) یشیان تیداپه.

* گوندی به‌ناوبانگه‌کانی ناوچه‌ی چه‌مچه‌مال نه‌مانه‌ن: (چه‌مچه‌مال، قه‌ره‌وه‌یس، گووگه‌یی سه‌رخاسه، به‌نی ژووروو، ناغجه‌له‌ر، چنارتوو، که‌رکه‌ر، مرتلیجه، گه‌وره‌دی، عه‌سکه‌ر، سه‌نگاو، جه‌له‌مۆرد، مۆرد خواهی سه‌روو، گۆخته‌په، کرێچه، مه‌له‌حه).

* رووباره به‌ناوبانگه‌کانی نه‌مانه‌ن: (باسه‌ره، زنی بچووک، ناوسیی).

* شاخه به‌ناوبانگه‌کانیشی نه‌مانه‌ن: (هه‌نجیره، بانێ مه‌قان، شیخ ره‌ش، خال خالان، سه‌گره‌م).

پن بگه‌نه‌...

دوو رۆژ به‌دوو عه‌لشیش

سامۆستا عه‌لی: به‌گم! تکه‌ ده‌که‌م ته‌نیا رۆژی ماوه بز جه‌ژن، ریم بده‌ بام لیتره‌ بئینه‌وه. پاش جه‌ژن ده‌ستورده‌ ده‌چم بز گوندی (ش) و، له‌وی خوێندنکا ده‌که‌مه‌وه.

کارگیت: باشه‌ من ریت ده‌ده‌م که‌ نه‌و دوو رۆژه‌یش لیتره‌ بئینه‌سته‌وه. به‌لام هه‌ر بعم نۆتۆمبیله‌ که‌ بز

که لویه له کانی خوښنگای (ش) گیراوه، بچو، که لویه له کانی خوښنگا له دینې (ش) دابنې و بگه پیره وه. بهلام له بیرت نه چېن که نه دینیه عه لیشی زوره پتیرسته دوو عه لیشم بز بهینې بز جمرنیم، تن گه پشیت؟!.

ماموستا عملی: بمر سر چاوم میرم. (بهلام که ماموستا عملی چووه نه و گونده و تمعاشای کرد دوو عه لیشیش به دینار و نیویک ددهن، نه پتوانی بز کارگتیری بگری. هرورا به دمستی بزوشوه گه پراهوه).

کارگتیر: کوانن عه لیشیه کان؟ پتیرسته هر نیستا بگه پتیرسته خوښنگای خوښت، که جمرن دستی پین کرد نینجا بیتیره شار.

ماموستا عملی: میرم خوښت دلگیراوم که. تز خوښیت فرموت به چېن دهینم، نهوا (عملی) له به رده ستایه. (ش) دکای ده پتیرسته، که گه پراهوه نه و پشیت بز روانه ده کم؟!.

شهمه شکاندن

جینوشینی ناوچه: من شهمه و مهمه نازانم، نیروه که کووتال فرۆشن، وک فرمانبهری فرمانبهری وانه. پتیرسته هر نیستا دست بکن به کووتال فرۆشن. بام نم لادییه هژارانه توشی پاره به ختردنی خوښی و دهری سوری نه بن و، زووش بزونه بز گونده کانی خوښان.

کووتال فرۆشه جووله که کان: نه ز گوری (قوریان) شهمه کان ده شکیت، لای مالووم و خرمه کانی که رکو کمان نابرومان ده پتیرسته. لای (خردا) و (مووسا) پروپرش ده بین.

جینوشینی ناوچه: که وانه یان به کیتیک له جینی خوښان دابنن، تا له بریتی نیوه کووتال بفرۆشن به لادییه کان، یاخود هر نیستا به خوښان و کووتاله کانشانه وه، بزونه بز که رکووک، من کووتال فرۆشانی تر له جیتان دهینم.

کووتال فرۆشه جووله که کان: نه ز گوری! فرمانبهری باوکی همرومانه، نه که زویش بکات، ده سلات چیه؟ هر نوبالی به نه ستوی تز بیت، شهمه شکاندن قه ناکات؟!.

جوگله پیسه کانی ناوچه چمه مال

به کمه رۆزی هاتنم بز چمه چمه مال، کولانه کانیم پشکنی. تمعاشم کرد له که لیک مالوه جوگله ناوی چلک و پیسای دیته دهره وه، به نار کولان و شقامه کاندان تپیر ده بین. تا تیکم له بشیوه گه رکه کی نار دین ده بین، چ به بزگنی، چ به ناشیرینی، چ به به ره مه پتانی هممو رنکه میشوله و میش و مه گز و خوره (میکرۆب)، نم جوگله لانه، ناو دیتی چمه مالیان تهواو ناخوش و ناهموار کردوه، دانیشتروانی دیتیه که بیان خستوته چنگی هممو رنکه دهره و نه خوشییه که وه، که دوور نییه لمرزه و له سبه پیندا دایکه ون، و لمش خوښی هممو لایه کمان تیک بدن.

بز شیوه گه وره که جینوشینی (قانیسقامیتتی) ی چمه چمه مال داوای پاره کی پاری کردوته، که هه زار دیناره، تا پیتی دلپوښن. بهلام نم پاره به نه که ر بهش بکات بز شیوه که باشه.

نهی بۆ جۆگه له كان چى بکهين؟!... جا بۆ پرزگاريبون له دست زبان و نازارى جۆگه له كان هيچ چاره يهك نيه، نهوه نهين كه پر بکړينه وه، وانا همسو خاودن ماله كانى چه چه مال، ته من بکړين، كه له ناو خانووه كانياندا چالتيكى قوول ههلبکهين و سمرى داپهوشن، تاكه كونتيكى به چووکى تندا بهيلته وه، كه له و کونه وه كه بيانونوى مال، ههچ ناوتىكى پيس ههين له مالتندا، بيکاته ناو نهو چاله قووله وه. نه مه رپوشوين پيشاندا تيکى باشه. جارئ له مه بهولاه چاره يهكى تر نيه. له بهر نهوه ناموزگارى خاودن ماله كانى چه چه مال دهکين، كه ههتا پانزه رۆزى تر، ههه كهسه له مالى خوينا نهو چاله قووله ههلبکهين و جۆگه له پيسه كهى بهرمالى خوئى پر بکاته وه. جا نهوا ناگادارمان کردن: له پانزهى نم مانگه دا ماله كان، دهپشکرتين، ههه كسى به قسهى نه کردبوين تهمن خواردوى دهکين.

ژينى تايبهتى

باخچهى مال

تا پيت دهکرتى، باخچه کهت ههه چوار لای خانووه کهت، نهگه نهکرا لای بهردهمى به تهماودتى بکړته وه، ههه هيچ نهين: تيلساكه زوه يهك له بهر ژوورى دانيشته کهتدا بکه به باخچه. ياخود چه ند نينجان يهك گولى له بهردهمدا دابن. باخچه بۆ ماله کهت زۆر پيوسته. چونکه دهه پراز نيتته وه، جوانى دهکات، بۆنى خوئى دهکات، تهپوتۆزى لن دهگرتيموه، فيتكى دهکاته وه، دلى مال و مندال و ميوانانت دهگه شينتته وه.

ساز و ناواز

پيوسته له ماله کهتدا: يان شماليک، يان تاريک، يان عوود و کهوانجه يهك (که مانجه) يان گرامه فون و راديو يهك، ههه هيچ نهين دهنگخوش و گوزانييتيک ههين. چونکه گوزانى و ساز و ناوازی خوش: سهه سروک دهکين، دل خوش دهکين. لهش دهپوژينه وه. بۆ خوئ و خيزان و ميوانت دهبه گولتيكى کۆزى دانيشتوان، دهبه پزيشکتيكى دلسوژ.

نووسراوخانه

نووسراو (کتاب): دۆستىكى دلسوژ و هاوده ميکى رووخوش و، يارتيكى به جوش و خوئ و سامۆستايهكى زرينگ و بههوشه. له بهر نهوه نووسراوخانه (کتبخانه) يهكى خنجيلانه له ژوورى دانيشته کهتدا دابن، پرى بکه له نووسراوانى خوئ خوش و ناياب ناياب، تا له شواندا بينه گولى کۆزى دانيشتوانت، دلى خوئ و مال و مندال و ميوانانت پر بکهين له گمش و خوئى.

پاک و خاوينى

- ۱- تا ده توانيت: شتى پاک بخۆ و بخۆزه وه. له شتى پاک و خاويندا بخۆ و بخۆزه وه.
- ۲- بهرگت پاک بين. پتخهف و ناو مالت خاوين بن.

له رۆژنامه‌ی خورماله‌وه وهرگیراوه

هه‌والی دهره‌وه

- * (نهمین خالس)، پارێزگاری که‌رکوک گوتیزرابووه‌وه بۆ (بهره)، چو بۆ شوینی خۆی. له خاکی (دلیم) وه (حوسین فه‌می) به‌پارێزگاری دیته که‌رکوک.
- * (هوسا شاکر) پارێزگاری سلیمانی گوتیزراوه‌وه بۆ خاکی (حله).
- * جینشین (قانیقام) ی سلیمانی تازه (حسه‌ن تاله‌بانی) گه‌شته شوین فه‌رمانی خۆی.
- * له به‌غداد هه‌ندێ له کورده فه‌لییه‌کان کۆمه‌لێکیان دامه‌زاندوه، بۆ نهمی فه‌لییه‌کانی به‌غدا فیزی خوتنده‌واری بکه‌ن. نافه‌رین بۆ خه‌باتیان. لیبیان پیروزی.
- * له‌سه‌ر شه‌پۆلێکی نوێ رادیۆی به‌غداد، نیشواران گۆزانی کوردی بلاو ده‌کاته‌وه. ده‌نگه‌کی باش ده‌یسترێ، به‌لام تۆزێ کره.
- * کارگیری زانستی سلیمانی (سته‌فا مه‌زه‌ره‌) که تازه مردوه، دانیشتوانی شاری سلیمانی دوو هه‌زار دینار پیتاکیان بۆ خه‌زانه‌کی کۆ کردۆته‌وه.
- * هاره‌شی (شرکه‌) یه‌کی نهمریکی، جۆزه‌ خانوویه‌کی داهیناوه، هه‌ره‌که‌ی به‌ (۲۵۰) دینار داده‌مزرێ. نه‌ ده‌سووتن، نه‌ باران کاری لێ ده‌کات و نه‌ گولله‌ تهنه‌گ. دوو ژوو و چیشته‌خانه‌یه‌کی تێدایه. به‌که‌لکی خه‌زانه‌کی به‌جورک دیت. نه‌ شوینه‌ی که‌ داماون له‌سه‌ر خانوو بۆ نیشته‌جێکردنی لینه‌وماوانی شه‌ری گه‌ره‌ی دوای، خه‌ریکی که‌شی نهم خانووانه‌ن.
- * پروسه‌کان جۆزه‌ ناوینه‌یه‌کیان دروست کردوه، که‌ به‌زه‌بری تینی گه‌رمایی تیشکی رۆژ، گه‌لێک ماکینه‌ بخاته‌ گه‌ر، تا نیشتر پتووستی به‌نه‌وت و به‌نزین و خه‌لووز نه‌میتن. تاقیبیان کردۆته‌وه، به‌م هه‌زه‌ گه‌لێک کاروباری ناوماڵ (که‌ جارێن به‌دار و په‌ژوو و نه‌وت و به‌نزین و نه‌له‌کتریک پتیک ده‌هات) پتیک دیت. دیاره‌ که‌ نهم جۆزه‌ ناوینه‌یه‌ به‌که‌لکی ئابووری ژۆر دیت.
- * هه‌روه‌ها پروسه‌کان ماکینه‌یه‌کی چاپکردنی (تایپ رایت‌رای وایان داهیناوه که‌ له‌ جیاتی نهمی پشی بنوسیت به‌ده‌ست، ته‌نیا قسه‌ ده‌که‌یت، نیشتر نه‌و ماکینه‌یه‌ به‌زه‌بری هه‌زی نه‌له‌کتریک و هه‌ندێ شتی تر، ده‌نگه‌که‌ وه‌رده‌گه‌رت و، وه‌رشی ده‌گه‌ترته‌ سه‌ر نووسین. به‌م چه‌شته‌ پیاوی نه‌خوتنده‌وارش ده‌توانی وه‌ک خوتنده‌وار به‌م ماکینه‌یه‌ بنوسن و چاپ بکات!...

نه‌خۆشی کۆمه‌لایه‌تی

ده‌دی ناخواردن له‌ چیشته‌خانه‌کانماندا

(میوانی چیشته‌خانه): کوره‌ هه‌ی کابرای چیشته‌که‌ر! له‌ راهی خودادا تۆزێ ده‌نگی رادیۆکه‌ت نزم بکه‌ره‌وه، مێشکه‌م چو! ...! بۆج بۆ من ناخواردنێکی بێن ده‌نگ و له‌سه‌رخۆ هاتوو‌مه‌ته

چینتخانه که توه یان بۆ مینشک چورن؟!...

(چینتسکەر): نەز گۆزی (قوربان) من مەبەسم نەو یە هەموو کەس گۆتیان لە رادیۆکە بیت و، کەسانی تریش بە دەنگەوه بێن، بە لکۆ نان بخۆن و مینیش چەند پوولینکم چنگ بکەوێ.

(میوانی چینتسخانە): خودا ناگادارە دەنگی بەتەواوەتی نزم نەکەیتەوه و رادیۆکە نەخەیتە سەر ساز و ناوازیکی دەنگ نەرم و خۆش، لای جینوشینی ناوچە (قانیمقام)، سکالات لە دەست دەکەم.

(چینتسکەر): باشە ئەوا لەبەر دلی تۆ رادیۆکە دەخەمە سەر گۆرانی و ساز و ناوازیکی دەنگ نەرم و خۆش. دەنگەکەیشی نزم دەکەمەوه. بەلام تۆیش لە بیرت نەچت کە بە جینوشینی ناوچە بلیتیت، هەرۆک دەنگی رادیۆکە ی من نزم دەکاتەوه، دەنگی بالابازەکانی بەر سەرایش نزم بکاتەوه!...

تیببینی: هەر ئەو رۆژە ی نەمە رووی دابوو، جینوشینی ناوچە فەرمانی دا لەبەر سەرادا و هەموو جیگایەکی تریشدا نە بالابازەکان، نە کەسانی تر دەنگ بەرز نەکەنەوه تا سروەت لە کەسانی تر تینک نەدەن!... مەلایەگ ئەو فەرمانە ی شکاند هەر ئەو رۆژە تەمێن کرا!...

چەمچەمال

ژمارە: (٢)

رۆژ: ١٩٤٦/٧/٨

دەولەمەندەکانمان

بۆ پێکھێنانی ئە لە کتریکێ چەمچەمال بۆ دروستکردنی هەندێ چایخانە و چەند دووکانیک، بۆ دروستکردنی پەرژینیکی بەهێز و هەرەت بۆ باخچەکانی شارەوانی چەمچەمال، بەناوەی تایبەتی داوامان لە چەند دەولەمەندیکی گەورە کردبوو، کە بەخۆیان و دۆستەکانیانەوه هەندێ پارەمان بۆ روانە بکەن. یەکتیکیان هەر وەرانی نەداپەنەوه، یەکتیکیان نامۆزگاری کردبووین کە هەر واز لەم بیرەیش بەهێن و، سەریشی سوورمابوو لە خواستەکەمان. ئەوی تریشیان بەجۆرتیکی تر بەرەستی کردبووین. کەچی وەک بۆمان دەرکەوتوووە بۆ خیزانی کارگێری زانستی سلیمانی، (مستفا مەزھەر) کە لە مانگی پێشوردا مردبوو، تەنیا ئەو سێ کەس (٣٥٠) دیناریان پیشکەش کردبوو!... ئینجا بام لە گشت لا ناشکرا بییت، کە زۆر لە دەولەمەندەکانمان پیاوی راستەقینە ی چاکە و پیاوێتی نین. نەگەر تەماشایان کرد ئەوا دۆزمتەکانیان پیتاک دەکەن، ئەوانیش لە رووی بەرەرهکانی و دلپێییەوه بێ بیرکردنەوه و لێ وردەبوونەوه، پیتاک لەوان زۆرتر دەدەن. یان نەگەر زانیسان ئەم پیتاکە بەکەلکیان دێ، سا یان فەرمانەروایی یان زۆرداریکیان لێ دلخۆش دەکات، یاخود ناویکی وەهای پێ دەردەکەن کە چاوبەستی نەزان و هەژارەکانی نیشتمانەکە بکات، یان لە زۆر و ستەمی فەرمانبەرتیکی فەرمانەروایی یاخود زۆرداریک پرگاریان دەکات، ئەوا پیتاک دەدەن. بەلام نایا ئەم پیتاکە بەکەلکی شار و دێیەک دیت، یاخود چەند دامارتیک دلخۆش دەکات، یان دانیشتووانی نیشتمانەکە پیش دەخات، ئەم بابەتە ناخەنە

برچاو. جا زور له دوله‌مهنده‌کافان، وه‌کوله سه‌روه پيشان درا، چاکه کردنيش به‌باهتي بازرگاني ده‌دنه قه‌لم. تاله دهردي سه‌ريه‌ک پرزگاريان نه‌کات، ياخود که‌لکيگان بين نه‌بخشيت، چاکه ناکمن!... له خاکه پيشکه‌وتوه‌کانيشدا هي واهيه به‌کلور پاره ده‌بخشيت بز چاکهي هه‌زان و پيشخستي گه‌ل و نيشتان و جيهان، که‌چي زوريش ده‌پارته‌وه که‌کس ناوي ناشکرا نه‌کات!...

هه‌والي چه‌مه‌مال

* شوي سيشه‌مهي رابردو، ناهه‌نگيتک له خوتندنگاي شوي چه‌مه‌مالدا گيترا، که‌لتيک وتاري خوش و گوزاني به‌جوش و نه‌ه پرژنامه‌په‌پيشي تيدا خوتندرايه‌وه. نيترا له‌مه‌ودوا، موژده‌يي بين له هه‌مووان، هه‌موو شه‌وتکي سن شه‌مووان به‌ه جوژه زاده‌بوئيرئ، تا شاگرده‌کاني خوتندنگاي شوي، به‌خوش رابواردنيتک دوو ساتي کامه‌ران بين. جيتوشيني ناوچه و هه‌ندئ له فه‌رمانبه‌رائيش که‌ بز نه‌ه ناهه‌نگه هاتبوون، که‌لتيک سوپاسي ماموستاکان و شاگرده‌کاني خوتندنگاي شوي چه‌مه‌ماليان کرد.

* کووتال فرۆشه‌کان، پاش دابه‌شکردني کووتال به‌سه‌ر دانيشتوواني ناوچه‌ي چه‌مه‌مالدا، که‌رانه‌وه که‌رکوک، بز نه‌وانه‌ي که‌ بين به‌ش مابوونه‌وه له کووتال جيتوشيني (قانقمقاميتي) له کووشدايه که‌ به‌شي نه‌وايش کووتال کيش بکاته چه‌مه‌مال.

* پاش هه‌ولدايتکي دوو مانگي ده‌سگاي جيتوشيني چه‌مه‌مال (قانقمقاميتي) ده‌سگاي پاريزگاي که‌رکوکي هيتايه سه‌ر نه‌وي که‌ له برتي دانيشتوواني شاري که‌رکوک کووتال فرۆشه‌کان له دانيشتوواني ناوچه‌ي چه‌مه‌مال هه‌لبه‌تريرين. دوئتي ده‌سگاي پاريزگاري که‌رکوک داواي ناوي بيست که‌سي له جيتوشيني چه‌مه‌مال کرد که‌ بيکات به‌کووتال فرۆشي ناوچه‌که. جا بزاني چه‌ند که‌س له‌مانه داده‌مه‌زرتيرين.

* (پانه‌ي فه‌رمانبه‌رائي چه‌مه‌مال) بز نه‌ه هاوینه هه‌واريان گوئزايه‌وه ناو باخچه که‌وره‌که‌ي شاره‌واني، که‌ له‌ويتدا که‌پر و سه‌کۆيه‌کي که‌وره‌پان دروست کردوه جتگاي دانيشتي (٣٦) که‌سي تيدا ده‌بيته‌وه.

* خه‌مکه‌ردني ده‌غله‌ودان، چ له‌لایه‌ن ده‌سگاي دارايي (مالبه‌) وه، چ له‌لایه‌ن ده‌سگاي ساماني ته‌رخانکراو (اوقاف) وه، ده‌ستي بين کرد. نه‌وي به‌خه‌مله‌که‌ دلنيا نيبه، دادی خۆي بگه‌پيئنته‌ لای جيتوشيني ناوچه (قانقماسي قضا).

* له دئي (عه‌سکه‌ر) نه‌ه هه‌زانه‌ي له‌لایه‌ن ناوچه‌ي چه‌مه‌مال و شاري که‌رکوکوه نيترابوون، له‌لایه‌ن ده‌سگاي جيتوشيني چه‌مه‌ماله‌وه گيتراوه‌وه داوه بز شوئني خويان. به‌لام (بنکه‌ي بالبازي عه‌سکه‌ر) چوار بالبازي خراوه‌ته سه‌ر. بيتجگه له‌وه چاوه‌شتيکي ورياشي بز دانراوه.

* (شېخ محمده‌دي شېخ عه‌بدوکه‌ريم) که‌ خاوه‌ني (ته‌کيه‌ي قه‌لامکاييل، له‌لادئي (قادرکه‌ره‌) دا، چوارشه‌مهي رابردو به‌خۆي و ده‌رويش و ده‌فيه‌وه هاتبووه چه‌مه‌مال. پۆزي پينج شه‌هه‌ رووي کرده گونده‌کاني (شوان) بز پيتاک کۆکردنه‌وه له جووتيار و لاديبه‌ هه‌زاره‌کان. که‌وره‌ي ناوچه به‌شيره‌نيبه‌که‌وه پتي گوت، که‌ پتيوسته، ناگايان له خويان بيت له کاتي نوستان و سه‌روه‌تي

دانشتروانی ناوچه که دا دنگه دنگ و هرا هرا نه کم و ، وازیش له زهرگ لیدان و شه پلسته خواردنی ناشکرا بهیتن!...

ناوچه کت بناسه

(۲)

* له ناوچهی چه مچه مالدا گه لیک کانی نایاب نایاب و نرخدار هه یه وه کو (خوئ، نعت، گوگرد، خلووزی بورد، گمچ) که نه گهر بیتو برهه م بهیترین کولن دانشتروانی ناوچه که و فرمانه وایی پیمان دوه له مهنه دهن و گرزهرانیان خوشتر و چاکتر دهین.

* له ناوچهی چه مچه مالدا زهری و ناویکی زور و بهیت هه یه، نه گهر بیتو برهه م بهیترین، ده غلوردان و سه وزه و میوهی ناوچه که، گهره و بچووکی دانشتروانی ناوچهی چه مچه مال دوه له مهنه دگمن و ، ناسوودیی و خوشگوزهرانی بو دانشتروانی ناوچه که و سه رسوکی و کاروبار ناسانییش بو فرمانه وایی پیک دیت.

* له گه ل نه مهنه شدا، ناوچهی چه مچه مال، په نیر، رۆن، خوری، سوو، سه رومالات، دار و خه لووز، ده غلوردان و کمه کتن سه وزه و میوه به دهره وه دفرۆشی. که لوپه ل و پتویستی خویشی له سلیمانی و که رکوک و کفری و کتیسه جق ده کړئ.

* ناوچهی چه مچه مال هه روک دشت و هه ردو بیابانی گهرم و وشکی هه یه، هه روها شاخی په نگی و چه من و باخ و دارستانی جوان و ، کانیو و چه ماری سازگار و شیرینی هه یه.

* له ناوچهی چه مچه مالدا دستکرد و پیشماری زور کم و کزه، جافه گان هندیک قالی و بره و خورج و ده وار و خه رار دروست ده گمن.

* تیکرا دانشتروانی ناوچهی چه مچه مال دستکورت و هه ژان. شه و شوری ناوه ند هه ژوکان و فرمانه وایی، یاخود ناوه ند خویمان، نه یه پشته ووه ناوچه که سه روت و ناسایش تن بکه وئ، تا دانشتروه کانی بتوانن خوب بدنه خورندن و دستکرد و پیشماری و سامان پتکه ووه نان، تا (ناوچه که) پیشکه وئ و دوه له مهنه دین. تازه وا خه ریکن ملی رتگیای راسته قینه بو ژبانیکی پاک و پوخته و نازاد بگرن.

* نیمه پیش له خودای پاکي بن هاوتا ده پارتینه وه، که دهستی یارمه تی بو نو هاو نیشتمانه کلزله هه ژاره لیتقه و ماوانه دریز بکات و ، نمانیش وه ک دراوسیکانیان بخانه خوشگوزهرانی و کامه رانییه وه.

پن بکه نه!...

پزیشک و خاوه ن بارگیر

خاوه ن بارگیر: جتنوشینی ناوچه! خودا راهه ستاوت بکات. رزگارم بکه له دست پزیشکی چه مچه مال. ده لئ: له کرنی بارگیره کانت چاره که دینارتیک ده برم، له برتی نه وهی که چوومه ته که رکوک و پسته ی

هاتوچۆکم لهوی بۆ جیهی جن کردوویت!..

جینوشینی ناوچه: کوپم! پهنگه تۆ بههلهدا چوویت! نهوه پزیشک پرستهکه تی وهک لهشی نهخۆش پشکنیهوه، تا بزانی نهخۆشیهکهی چیه و چۆن چاره دهکړی. جا له بهر نهوه که کرنی پشکنیهکه چارهک دیناریکی لڼ سەندوویت!..

پزیشک و یاریدهدهر

یاریدهدهری بالباز: نهوه بۆچی پزیشکت ناردهۆته لام؟

جینوشینی ناوچه: گهرماپیتو (ترمۆمهتره) کهی پزیشک ههر لسهر پلهی (٤٢°) رادهوستی. بهلام پزیشک دهلی که گهرماپیتوهکم دهخمه ناو دهمی (یاریدهدهری بالباز) وه، ههر لسهر پلهی (٤٢°) دهوستی. گسرتم بزانه راست دهکات؟!... بهلام له پیشهوه پیت دهلیتم، وریابه، وهک دوتین، گهرماپیتوهکهی پزیشک نهخۆش نهخاتهوه. چونکه نهخۆش بیت و نهخۆش نبیت، گهرماپیتوهکهی نهوه هرگیز له پلهی (٤٢°) نایهته خوارهوه.

مهلا عەزیزی پریس و شیخیکی تهکیه

مهلا عەزیزی پریس: شیخم! تۆ لهکن خۆت شیخی تهکیهیت، نم کهوا قه نهووزه چیه له بهرت کردووه؟ نازانیت پیغه مهبر فهرموهی تی: «ههرچی سپالی ناو ریشم له بهر بکات خۆشهویستی من نای؟». شیخی تهکیه: خودا بتگړی مهلا خۆت و توانج و پلارت. نم کهوا یه هی خۆم نییه. هی باوکمه. منیش بهیادی نهوه له بهرم کردووه!.

مهلا عەزیزی پریس: شیخم! خودا سهرفرازت بکات بۆ خۆت و قسهت. دههتیک بوو دههگوت: «تۆ بلینی باوکی نم شیخهیش ههروا، له خودا یاخی بووی؟» ههرچهندهم دهکرد بۆه ههلهدههتیرا بهلام کارت راست یه نهوا لهم تنگ و چهلهمه یه پیش رزگارت کردم!... بهراستی کوپری باوکی خۆت دهرچوویت؟!...

پهسه و پیت بلیم

گفتوگۆ له ناوهند رۆژنامهی چهچهمال و خوتندهوارهکانیدا

* وهستا رهشید خورشید: له بهر یه چرابی تاریکی کۆلانهکانی چهچهمالی داگیر کردووه. نایا شارهوانی چارهیهکی بۆ نمه نه دۆزیووتهوه؟

* رۆژنامهی چهچهمال: بهلنی شارهوانی چهچهمال بهیاری داوه: بهم زووانه پانزه چرای ئینگلیزی بۆ کۆلانهکانی چهچهمال بکړی و دایشی بهزرتن. دلنیا به تا ههفتهیهکی تر نمه پتیک دئی.

* مهحمودی کاکهخان: نانهوا یهک بهشی چهچهمال ناکات. نرخی نانیش گرانه. نایا شارهوانی بیبری لهمه کردۆتهوه؟

* رۆژنامهی چهچهمال: سهروکی شارهوانی چهچهمال (که جینوشینی چهچهمالیشه) بهلینی داوه

نانه‌واپه‌گی تر بدؤزیتته‌وه، نرخ‌ی نانیس: هرزان بکات و سره‌مرشتیشی بکات.

که‌ریم توفیق: نه‌گر جوگه‌له بچکوله‌کانی ناو کؤلاننه‌کانی چه‌مجه‌مال له‌لایمن شاره‌وانییه‌وه داپوشترین و چلکار و پیسایى ناو ماله‌کانیان پتدا پرواته خواره‌وه سر شیوه‌گوره‌که باشر نییه؟

* رۆژنامه‌ی چه‌مجه‌مال: شاره‌وانی چه‌مجه‌مال، له‌بر ده‌ستکورتی خوژی، نم جوگه‌لانه‌ی بین داناپوشریت. له‌بر نه‌وی به‌زه‌ییشی به‌خاوون ماله‌کاندا دیتته‌وه که پشیان داپوشیت هر وه‌کو له ژماره‌ی پیشروی نم رۆژنامه‌یه‌دا پیشانغاندا بوو، چاره‌هر نه‌ویه که نم جوگه‌لانه پر بکرتته‌وه له‌لایمن خاوون ماله‌کانه‌وه. له‌ناو هموو مالیکیشدا بیرتکی قوولی سر‌گیراو هه‌لبه‌که‌ندری بۆ چلکار و پیسایى...

* محهمه‌دی مه‌لا فه‌تاح: پووش و په‌لاش و پیسایى، کؤلاننه‌کانی داگیر کردوو. تکا ده‌که‌ین بفه‌رصوویت گه‌سک لیدره‌کانی شاره‌وانی نه‌و کؤلانا نه‌ پاک بکه‌نه‌وو.

* رۆژنامه‌ی چه‌مجه‌مال: هه‌ز ده‌که‌ین بزانیته که له (۱۹۴۶/۶/۲۳) هوه گه‌سک لیدره‌کانی شاره‌وانی، له‌بر تمه‌لی و که‌للهره‌قی خویان ده‌ستیان له فه‌رمان کتشراره‌ته‌وه. له‌و سایشه‌وه شاره‌وانی هه‌ول ده‌دات چه‌ند گه‌سک لیدره‌تکی باش بدؤزیتته‌وه. تا نیستا که‌سی ده‌ست نه‌که‌وتوه. هه‌ر کاتق گه‌سک لیدره‌ی باشان ده‌ستکه‌وت، کؤلاننه‌کان به‌پاک و خاوتییه‌وه راده‌گیرین.

له‌شخۆشی

نه‌خۆشی و خو‌یاراست

نووسینی: نه‌جات عومهر

نه‌خۆشی: یان له پیسییه‌وه، یان له که‌ستیکی نه‌خۆشه‌وه، یان له بی هتیزییه‌وه تووشی پیاو ده‌بین. نه‌خۆشی: برستی پیاو ده‌برئ. له په‌لوپۆی ده‌خات، خه‌م و خه‌فته‌ی بۆ په‌یدا ده‌کات. کار و فه‌رمانی په‌ک ده‌خات. مایه و سامانی له‌ناو ده‌بات. خاوو‌خیزانی ده‌خاته ته‌نگانه و ناخۆشییه‌وه. له‌بر نه‌مه بۆ نه‌مه‌ی نه‌خۆشیت تووش نه‌بین، ته‌ماشای نم نامۆ‌گاریبانه‌ی خواره‌وه بکه:

۱- خه‌فته‌ی جارێک که‌لوپه‌ل و له‌شت، له پاش و له پتس هموو ناخوارده‌نیتکیشدا ده‌م و پلت به‌ناو و سابوون بشۆ.

۲- خۆت له خوارده‌نی پیس و بۆگه‌ن و ریزو بیارتره. چیتشت هه‌له‌گه‌ره بۆ سه‌به‌ینن. نه‌و خوارده‌نی ده‌به‌یتیه‌وه باشی داپۆشه مه‌هیله‌ مینش و مه‌گه‌زی توخن بکه‌وئ. تا میوه و سه‌وزه پاک نه‌شۆته‌وه مه‌پخۆ. تا چیتشه‌که‌ت باش نه‌کوئنی نه‌پخۆئ. تا ناوه‌که‌ت خاوتین نه‌بین نه‌پخۆته‌وه.

۳- بام ژووره‌گانت په‌نجه‌ره دارین، تا ته‌واو تیشکی رۆژ و بای پاکیان بینه‌ ژووره‌وه، بۆ نوستن و خوارده‌ن و دانیشتن و که‌لوپه‌ل، هه‌ریه‌که، ژووریک ته‌رخان بکه. وریابه چیتشه‌خانه و ناوه‌سته‌خانه و سه‌رشۆزک له‌م ژووره‌نه‌ته‌وه دوور بن، تا بۆنی ناخۆش به‌سه‌رتاندا نه‌بین. تا ده‌توانیت ژووره‌گانت پاک رابگره. خه‌فته‌ی جارێکیش پتخه‌فه‌که‌ت بخه‌ره به‌ر خۆت تا پاک بییتته‌وه. ده‌وورپۆشی خانوه‌که‌پشت

پاک رابگرو.

۴- که نهخۆشی له ماله که تدا داگهوت، دهمودهست پزیشک ناگادار بکه. پارێز له نهخۆشه کان بکه. ههرچی پزیشک گوئی به گوئی بکه.

نمو گه له پیش دهکموئ که نهخۆشی تیدا نه مینتی، یاخود زوو چاره ی نهخۆشه کانی بکات. له بهر نمو نه گهر حمز به پیشکهوتن دهکهن. تا دهتوانن به تهنگ لهشی خۆتان و خاوروخیزانسانهوه بین و، له نهخۆشیش خۆتان بپارێزن.

هموایی دهرهوه

* کۆزێ کاربه دهستانێ عیراق خهریکن فهرمائیکی گه وری ده سالی پیتکههینن بۆ دانیشتووانی عیراق، که له ههموو پروویه که وه عیراق به رهو پیشکهوتن دهبات، به تایبهتی له پرووی بووژاندنهوهی همزاران و پیتکه یاندنیانهوه، به ههۆی دروستکردنی خانووهوه بۆ کرێکارهکان، به ههۆی دروستکردنی ناوهند (سده اوه) له سهرا پرووبارهکان، به ههۆی کردنهوهی پتگا و شهقام و پتگای ناسن و، دامهزاندنی کارگه و کارخانه و بانک و گهلێک شتی نایاب و به که لکی ترهوه... پتویسته لیژنه کانی کاربه دهستیه کان (وه زاره ته کان) له دوایی ئهم مانگه دا، بپاره کانی خۆیان به نووسراوی بنێرن بۆ سه رهکی کاربه دهستانی عیراق. تا له رۆژی ۱۹۴۶/۸/۱۵ دا کۆزێ له سهرا ئهم فهرمانه گه وریه بدن، نینجا به ههۆی کۆزێ نێرراوان (مجلس النواب) وه بخه رتته شتیه وه کی یاساییه وه. ئێمه ش ده لێن کاشکی ئهمه سه ری بگر تایه، به لکو کوردستانی عیراقیش، به تایبهتی (ناوچه ی چه مچه مال) که له م جۆره بابه تانه دا به جگاره دوکه ورتووه به شی خۆی پیش بکه ورتایه و بووژایه توه. پشیمان گو توویانه: «کو تر هه تا دهرمێ هه ره به هیوای چاوه!».

* کاربه دهستی زانستی عیراق (وه زاره تی معارفی عیراق) بپاری داوه له م هاوینه دا سن خول (دوره) ی هاوینه ی له هاوینه وه واره کانی کوردستانی عیراق دا، بۆ شاگرده کانی خوێندنگایانی (بلند و، دورمه ی و، ناوه ندی و ناماده ی و، خانووی مامۆستایان) بکاته وه. کاربه دهستانی به رگری (دفاع) عیراقیش به لێنی داوه یاره مته ییان بدات و شاگرده کان فتری سوارچاکی بکات.

* ده لێن: (کارگه تری گه شتی کشتوکالی عیراق) پتگایه کی تازه ی دۆزیه توه بۆ نه هیشتی کولله، به ههۆی خۆرشتیکی ژه هراوییه وه و، مه که نه به کی نوێه که نه و خۆرشته ژه هراوییه به گورجی و ناسانی بلاوده کاته وه به سهرا شوێن گه راگاندا. ئه وه پیش ده رکه توه، که به م پتگا تازه ی، دهرمان که مته ر پتویسته ده ی و، زۆر تریش کولله کان ده کوژین و له ناو ده برین. بێجگه له مانه دهرمانه که زیانی بۆ گیانه به مرانی تریش نای!

ژینی تایبیتی

خوش رابواردن

وا چاکه شعر و رۆژدهکەت بکەیت بەسەن بەشەوه. بەشتیکی دابنیتت بۆ نوست. بەشتیکی بۆ کار و فرمان کردن. بەشتیکی بۆ سەروت. جا لەم بەشەوی سەروتەتدا کە دەکاتە هەشت سات: دەه و چاو شت، خۆشت، نانخواردن، دانیشتن لەگەڵ خاوەنخێزان و میواناندا، گەڕانی نێواران و چوونه لای دۆست و یاران و ڕاکشانی تیندا جێ دەبێتەوه. تۆش دەبێ زۆر بەتەنگ نەم هەشت ساتەوه بیت. چونکە خۆش راستەقینەیی ژیاخت، لەه هەشت ساتەدا پێکدێ. نەگەر وریا نەبیت و. لە شتی پێ و پووج و قسه و لێدوانی ناخۆش ناخۆشدا بەختی بکەیت. نە ژیاخت دەبێ بەژیاخت و. نە فرمانیشت بۆ دەبێ بەفرمان. تەنانەت خەوهکەشت لێ دەبێ بەگۆرەوشار.

لەم هەشت ساتەدا، کە ماوی رچان و پشوردان و سەروتە خۆت لە گفتوگۆی ناخۆش و. لێدوانی کار و فرمان و، خۆماندووکردنی بەلەش یان هۆش بپارێزه. هەموو هەولی ئەوه بده، کە پێیکەیت و، خۆش راببۆتیت و، دلی خۆت و مال و مندال و دۆست و یارانت خۆش بکەیت... هەندێ کات بەقسه و لێ دوانی شیرین و خۆشەوه، هەندیکیش بەگۆتگرتن لە گۆرانی و ساز و ناوازی ناوازهوه، هەندیک بەگەشتوگوزاری ناو باخ و بیستان و چەم و دارستانەوه، هەندیک بەسەردان لە کەسوکار و خزم و یارانەوه، هەندیک بەگەسه و یاریکردن لەگەڵ مال و مندالتدا، هەندیکیش بەخواردنی نایاب و، بەخۆتندنەوهی نووسراوی بەکەلک و خۆشەوه، بەمەلهکردن و سواری و شاخهوانی و سەیرانەوه راببۆتیه. هەموو سالتیکیش: جارتیک یان دوو سێ جار، چەند رۆژتیک تەرخان بکە، کە هیچ کار و فەرمانتیک تیندا نەکەیت. هەر هەرلەت ئەوهی کە زۆر بەناوازهیی و پوخته بیههوه راببۆتیت. ئەوی نەزانی خۆش راببۆتیی، نایستوانی باش کار و فەرمانی خۆی راببۆتیی: بێجگە لەوه دەبیشیتە بارتیکی گران بەسەر خۆی و خێزان و نیشتمانەکه بهوه. لەبەر ئەوه لە پاش بەجیهێنانی کار و فەرمانەکەت، تا دەتوانیت هەوای بالی خۆت بده و، پشوو بده و، راببۆتیه!...

چەمچەمال

ژماره: (۳)

رۆژ: ۱۹۴۶/۷/۱۵

دوله مەند بون بە دەست خۆمانه

کە هاڤه چەمچەمال لە پاش چەند پشکنینتیک نامۆژگاری کردنیتکم چاپخانه و کەبابخانه و چیتخانهکانی چەمچەمال گۆزران. واتا بنیچهکان بەجنفاس و گونیه داپۆشران و، تەختی دانیشتهکان دۆشەکیان نرایه سەر. دیوارهکان تەراو دران و، مێزەکان سەرته پلەکیان بۆ کرا. نیتەر لەو ساوه. لە جیاتی

تانه که، له پرداخی شووشه دا ناو ددرا بهر پتیار و میوان. پاک و خاوتی و جوانی، نو شوته گشتیانه ی پازانده، نیر بهناشکا دهر کهوت که پتیار و میوانی نو شوتهانه و خاوه نه کارنیان، خویشیان دلخوش و دلنیابون، پتیاره کانیس زوژتر کیش دهبونه نو شوتهانه. نهمه پش دهر کهوت که باخه لی خاوه شوته کانیس زوژتر پر بوون له پاره. بیگومان نهم خاوه شوتهانه که لیک میان دلخوش کرد. که لیک جاریش به دل و به دهه سویاسی گهرم و گروم بز ناروون. مه بهستی منیش بیجکه له وهی سرهوت پیدان و دلخوشکردنی پتیار و میوانه کانیانه، ههروه ها بهر مستکردنی بلابوونه وهی نه خوشی و ناخوشیسه له ناو کومه لدا. دیسانه وه مه بهسم دهر له مهنده بوونی نو خاوه شوتهانه یسه، که به دل همهز به کامه رانی و خوشگوزهرانیان ده کهم، له م روزانه دا له سهرتاشتیکی چه مچه سالم پرس، دهرامه تت چونه؟!...

گوتی: «به خودا مانگی شهش دینار تکم چنگ بکهوی باشه، خودا راگیراوت بکات، فرمانه بهر دهکان لای من سر ناتاشن، دهجه که رکووک و سلیمانی سر ده تاشن. دانستورانی چه مچه مالیش خویان هیچی وام پین نادن. هه ره دهر له مهنده که ی بز سهرتاشینتیک بیست فلم دده اتی. جا چوئن بهم رهنگه کوزه ران ده کهم؟!».

منیش که سر نجم دایه کاکه ی سهرتاش، ته ماشام کرد: سابوونی سهرتاشینی نیبه. شتیکی نیبه که که فی سابوونه که و تو که که ی پیدا بسوی، فرهی دده اته سر زهوی. خاولی و بهر وانکه ی نیبه. له که نه که ی پیس و ژهنگاویبه. نیسرتوی نیبه که گوتیزانه که ی پیدا بکات که خوزه (میکروپ) پاک ی بکاته وه... ته نامت ناوتینه ی که وه های نیبه که به کاریت!... پاشان رووم تن کرد گومت: «کاکه ی سهرتاش! بهم هه مو که مو کوپی و چلکنیبه یسه وه، هیشتا گله یی له به خستی خوت ده که ی؟!». گوتی: «به یمان پین: هیج که مو کوپیبه کم نه هیل! همهز ده که یته چه ند پوژتیکی تر وه ره وه، سه پری دوو کانه کم بکه: بزانه چوئن پوخته و دروست و تمواو کردووه؟».

گومت: «نه.. ته نیا سه پری دوو کانه که ت ناکم، سه پری باخه لیشت ده کهم. تو پتیکویتیک و پاک و خاوتی به، بزانه چوئن کپارت زوژر دهبین و، چوئیش دهر له مهنده دهبیت. دلنیابه له سه ده نو وه که سه له بهر ته مملی و چهوتی و نارپتیک و پتیکی خوتیه تی که دهر له مهنده ناپین!... چونکه له راستیدا:

کرد و کوششه سر چاره ی جوانی
راسته و خوت دتبا بز کامه رانی

خوشه ویستی سهر چاوه ی کامه رانیبه

له و روژهی هاتووم بز چه مچه مال تا نیمرزه، نه وهنده ی له دستم هاتیت ناموزنگاری دانستورانی نهم ناوچه یه ده کهم: که براین له که له بکشر دا، نه مهنده دلپیس و قین نه ستور و رقه برست و توله ویست مهبین. به میه تی نه مهنده دوژمنایه تی و ناکوکی و نه کلزکی. نهم ناوچه یه له هیج ناوچه یه کی تر، له خاک و نار و شاخ و سامانی خود اپتید او دا که متر نیبه. نه وه ی بز نیره هه لکه رتووه شوتهانی تر خهوی پتوه دهبین، که چی ناوچه کانی تر تا دین ناوه دان دهبه وه، دانستوره کانیسیان روژ به روژ گهش و کامه ران و

خوشگوزهران دهن. نیره‌یش رۆژ به رۆژ دوا ده‌که‌وئ و، هه‌زارتر و که‌م‌استر ده‌بئ!... ناخۆ ده‌زانیت نعمة له‌به‌ر چیه؟ نعمة له‌به‌ر دودلی و چه‌وتی و خرابی دانیش‌توانی ناوچه‌که‌یه!...

نه‌گه‌ر هۆزی (هممه‌وه‌ند): دودلی و ناگۆکی خۆیان نه‌بووایه، ناوه‌ها په‌چه‌له‌کی یه‌ک‌تریان نه‌ده‌بیه‌وه. ناوه‌ها هه‌زار و بئ ده‌سه‌لات و نابووت نه‌ده‌بوون و، نیستاکه ده‌له‌مه‌ن‌ترین و که‌وره‌ترین و ده‌سه‌لات‌دارترین ده‌بوون له‌ناو هه‌موو هۆزه‌گانی کوردستاندا.

له‌م رۆژانه‌دا ده‌ستی به‌گه‌زاده‌گانی هه‌مه‌وه‌ند و ده‌ستی م‌س‌ک‌ینه‌گانی دئی (چراغه‌پووته)، که له‌هه‌ر یه‌که‌یان پیاویتیکی ناسراو به‌فهرۆقتلی نه‌ولای تر کۆژابوو، جینوشینی چه‌مچه‌مال چه‌ند رۆژتیک له‌سه‌ر یه‌ک، که له‌گیاندا خه‌ریک بووبوو ناشیان بکاته‌وه و، پتکه‌وه له‌ دئی (چراغه‌پووته) دا به‌برایه‌تی پتکه‌وه دا‌ب‌ن‌یش و گۆزه‌ران بکه‌ن، که‌چی هه‌یچیان به‌گۆتیان نه‌کرد!... ده‌سگای جینوشینی چه‌مچه‌مال‌یش ناچار ما له‌هه‌رلایه‌ی چوار که‌سی خسته به‌بندبخانه‌وه، تا هۆشیان دیته‌وه که‌له‌میان!؟

ناوچه‌ک‌ت بناسه

(۳)

* له‌ ناوچه‌ی چه‌مچه‌مالدا نهم ده‌سگایانه هه‌ن: جینوشینی (فانمقامبه)، یاریه‌ده‌ری کارگێری بال‌باز (معاونه‌ی مدیر شرطه)، فه‌رمانبه‌ری بنکه‌ی بال‌باز (مامۆریه‌ی مرکز الشرطه)، کارگێری دارایی (مدیره‌ی المالیه)، دادگاه (المحکمه)، به‌ره‌مه‌که‌ان (المنتوجات) بابه‌تانی له‌ ده‌روه هه‌نراو (الستورده) سه‌رژمیر (النفس)، سه‌ریازی (التجنید)، پۆسته (البرید)، به‌یتالی (البطوره)، خه‌سته‌خانه، نازووکه (الاسته‌لان)، خوت‌دنگای کورمان، خوت‌دنگای کچان، بال‌بازخانه‌ی ده‌ره‌بندی بازیان، بال‌بازخانه‌ی ده‌ره‌بندی باسه‌ره.

* له‌لادئی نه‌عجه‌له‌ردا نهم ده‌سگایانه هه‌ن: کارگێری لادئ (مدیره‌ی الناحیه) بابه‌تانی له‌ ده‌روه هه‌نراو، نه‌خۆشخانه، سه‌رژمیر، فه‌رمانبه‌ری بنکه‌ی بال‌باز، بال‌بازخانه‌ی عه‌سکه‌ر، خوت‌دنگای کورانی نه‌عجه‌له‌ر، خوت‌دنگای کورانی عه‌سکه‌ر.

* له‌ ناوچه‌ی سه‌نگاوشدا نهم ده‌سگایانه هه‌ن: کارگێری لادئ، فه‌رمانبه‌ری بنکه‌ی بال‌باز، بال‌بازخانه‌ی سه‌گرمه، فه‌رمانبه‌ری گومرگی مه‌مله‌حه، نه‌خۆشخانه، خوت‌دنگای کورانی گۆته‌په.

* له‌ هه‌موو ناوچه‌ی چه‌مچه‌مالدا (۱۲۰) بال‌باز هه‌یه.

* په‌یام ناردن له‌ناو نهم سن لادیه‌دا به‌هۆی (هه‌لیۆگراف)ه‌وه پتکه‌دیت، که له‌ چه‌مچه‌مال، باسه‌ره، سه‌نگاو، سه‌گرمه، خالخالان و، نه‌عجه‌له‌ردا نیستگه‌یان بۆ دانراوه. پۆسته‌یش له‌ ناوه‌ند نه‌و شوتنه‌نده به‌هۆی بال‌بازه‌که‌انه‌وه ده‌نیرئ.

* رینگای نۆتۆمبیل بۆ نه‌عجه‌له‌ر و سه‌نگاو رۆژ خراپه، چونکه قه‌یرتاو نه‌کراون. نهم رینگایانه، ته‌نیا به‌هاوین به‌کاردێن. به‌لام رینگای ناوه‌ند چه‌مچه‌مال و که‌رکووک، یان چه‌مچه‌مال و ده‌ره‌بندی بازیان رۆژ باشه. قه‌یرتاوکراون، بۆ هه‌موو ده‌میک به‌کاردێن.

* بۆ پىنكەيتىننى ھاتوچۆ و گىفتوگۆ و پۈستە ناردىتىكى باش، ھەو بۆنە يەيشە ھە سەرىرەشتى كوردىتىكى باشى ھەموو ناوچەكە، پىۋىستە پىنگاى نۆتۈمبىلى قىپتاۋكرارو، لە ناۋەند چەمچەمال و نەغجەلەر و سەنگار و باليازخانەكائى مەملەھە و ەسكەر و باسەرە و سەگرمەدا بىكرىتەوہ. ھەرۋەھا ھىلى تەلەفۇنىش لە ناۋەند نەم شوتنەندا بىكرىتەوہ، لەم بابەتەوہ (جىنوشىنى چەمچەمال) لە كۆششدايە. سا پىشت بەخودا.

* ھەرۋەھا پىۋىستە لەم گوندانەپىشدا خوتىدنگا بىكرىتەوہ: گورگەبى سەرخاسە، تەوہكول، گوتىتەپە، چنارتو، كرېچنە، ھەشەزنى، خۆلېن (مەملەھە). لەم بابەتەيشەوہ (جىنوشىنى چەمچەمال) لە كۆششدايە. خودا بىكات نەم ناۋاتانەمان بىئەدى.

پىن بگەنە...

مامۇستا و فەرمانبەرى دەسندە

* مامۇستا: نەمە چەند مانگە تىپەپىن و ھىشتا نىۋە پەتوۋەكەستان نەداۋمىن، بىدەم بەخۇمدا. خودا ناگادارە بەشەر لەسەرماندا خەوم لىن ناگەوئ!.

* فەرمانبەرى دەسندە: سامى خۆم ددان بىگرە بەخۇتدا. نەرا بۆ چوارەم جار بۆت دەنوۋسەوہ بۆ كارگىترى دەسندە (تەمىن). نىنجا نەگەر خودا نەخولاستە پەتوۋەكەيان بۆ نەناردىت، پەتوۋەكەى خۆمىت پىندا دەدەم!

سىپالى ھارىنە

* فەرمانبەرىك: كارگىترى بەرىز خودا راۋىستاوت بىكات، نەوا نىۋەى ھارىنە رۆىشت، ھىشتا نىمە خامى سىپى و سىپالى ھارىنەمان ۋەرنەگرتوۋە. ناخۆكەى ۋەرى دەگرىن؟

* كارگىترى دەسندە: كورم وا ديارە تۆ لە مەبەسى نىمە تى نەگەپىشتوۋىت، نىمە بۆزەكا واتان لىن دەكەين كە ھەر پارەتان لەدەست نەچىت. نەۋەپىش ديارە: نىمەز گرانىبە. پىپا تا دەست بلاۋى نەكات چاكترە. لەگەل نەمەپىشدا نەگەر، بەبىن كلۆجە (چاكەت) خوتان راپەيتىن و، بەكراس و پانتۆلەوہ بىرۆن بەرىتگادا بۆ خوتان فىنكترە!...

لاى بەپىتال تىمارى دەكەن

* فەرمانبەران: نىمەز پىزىشك لە خەستەخانە دەرمانى نەكردىن، ناردىنە كىن بەپىتال تىمارى كردىن!... نەى نەگەر پىزىشك خۆى نەخۆش كەوت چى لىن بىكەين؟

* جىنوشىن: خودا ناگادارە نەگەر پىزىشك، خۆى، نەخۆش بىكەۋىت، دەپنىئىرە لای بەپىتالخانە، تا مانگىتكە لەۋى تىمارى بىكەن!...

نه‌گەر نابروویان هه‌بن هه‌رگیز نه‌خۆش ناکه‌ون

* له پاش چاککردنی ناوه‌که‌ی سێسته‌پان، (جینۆشین) له چاوه‌شی ناوی پرسی: «ناوه‌که چۆنی لێ هاتوه؟» (ئیسیراهیم ته‌پل)یش گوتی: «گه‌وره‌م! خودا ناگاداره، ناوه‌که نه‌مهنده پاک بۆته‌وه، دانیشتوانی چه‌مه‌مه‌مال، نه‌گەر نابروویان هه‌بن، هه‌رگیز نه‌خۆش ناکه‌ون!...».

هه‌موالی چه‌مه‌مه‌مال

* له‌م رۆژانه‌دا سه‌رۆکی هۆزی پیران له ناوچه‌ی (پرانیه) که ناوی (سوارانغا) به‌هاتبوه چه‌مه‌مه‌مال. گه‌لیک نار و بای سازگاری چه‌مه‌مه‌مال و ناهه‌نگی حه‌فته‌یی خوتندن‌گای شه‌وی چه‌مه‌مه‌مالی به‌دلدا چوو بوو. له‌به‌ر ئه‌وه‌ی سوارانغا به‌کتی که له‌و سه‌رۆکه‌ زینگانه‌ی که پشتیوانی مامۆستا و شاگرد خوتنده‌واری ده‌کهن، له‌لایه‌ن جینۆشین و فه‌رمانبه‌ره‌کانی چه‌مه‌مه‌ماله‌وه گه‌لیک نازی گیرا.

* ناهه‌نگی حه‌فته‌یی ئه‌م جاره‌ی خوتندن‌گای شه‌وی چه‌مه‌مه‌مال، له جاری پێشوو گه‌لیک به‌به‌زمتر بوو. ئێسه گه‌لیک سه‌راسی مامۆستا و شاگرده‌کان ده‌کهن.

* کاربه‌ده‌ستی نابوو‌ری عی‌راق به‌رێز «بابه‌ عه‌لی شیخ مه‌حموده» که به‌چه‌مه‌مه‌مالدا تێبه‌ری کرد، له نه‌نجامی گه‌ستوگۆته‌که‌دا که جینۆشینی چه‌مه‌مه‌مال له گه‌لیدا کرد، به‌لێنی دا که هه‌ول به‌دات هاونیشمانه‌کانی لادێنی ئه‌ه‌ج‌ه‌له‌ر، رێی به‌دێن و‌ک سالان تووتن بچێن. هیوادارین تا سه‌ری مانگ ئه‌م ناواته‌مان بێته‌وی.

* نووسیار (کاتب)ی لادێنی سه‌نگاو (عه‌زیز جه‌مه‌یل)، گوتێزایه‌وه لادێنی (قادرکه‌رم)، له جیتی ئه‌و نووسیارێ لادێنی قادرکه‌رم دانراوه بۆ سه‌نگاو بنێریت.

* فه‌رمانبه‌ری سه‌رۆمێتری چه‌مه‌مه‌مال (نازم ره‌فیق) گوتێزایه‌وه بۆ (تاووق). فه‌رمانبه‌ری سه‌رۆمێتری تاووق (مه‌مه‌د ده‌رویش) گوتێزایه‌وه بۆ سه‌رۆمێتری چه‌مه‌مه‌مال.

* به‌پێی هه‌وائیک که جینۆشینی چه‌مه‌مه‌مال وه‌ری گرتوه له دانیشتوانی لادێنی سه‌نگاوه‌وه، کووتال فرۆشه‌کان ده‌ستبازییان له نه‌خی کووتال فرۆشته‌که‌دا کردوه. له‌سه‌ر ئه‌وه جینۆشینی که‌وتوه‌ته‌وه پرسشوه. کووتال فرۆشه‌کان و کارگێری لادێنی سه‌نگاوی کیش کردوه‌ته چه‌مه‌مه‌مال. پاشان نه‌نجام پێشان ده‌ده‌بن.

* پازنه چ‌را ک‌ر‌ر‌ان و، له‌ کوورچه‌کانی چه‌مه‌مه‌مالدا دامه‌زرێنران.

* خانووه‌کانی شاره‌وانی چه‌مه‌مه‌مال خراونه‌ کووری فرۆشته‌وه هه‌ر که‌سن ده‌به‌وئ بیا‌ن‌ک‌ر‌ئ بچ‌ت‌ه‌ کن سه‌رۆک شاره‌وانی و په‌یی خۆی بنووسن.

* ده‌ست ک‌را به‌ته‌واو‌ک‌ر‌د‌نی خانووی یانه‌ی فه‌رمانبه‌رانی چه‌مه‌مه‌مال، به‌و سه‌د دینار پاره‌به‌ی که دانیشتوانی چه‌مه‌مه‌مال پێتاکیان بۆ کردبوو.

* کولله‌به‌کی زۆر رووی کردۆته ناوچه‌که‌مان، خودا یارمه‌تیمان به‌دات له‌ ناویان به‌رین.

هموالی دهر موه

* جینوشینی چه مچه مال لسهر خواستیگی فرمانه وایی که له کهرکمو کهوه کراوه، پتیرستی ناوچه کهی به دروستکردنی خانوو و پتگا و پرد و راکیشانی هتلی تله فون و گه لینگ شتی تر پیشان دا. نهمه می ناماده بیسه که بۆ پتیکهتانی (فرمان ده سالی) یه که، که له پۆژنامه ی پتیشو ماندا گوتبو و مانا فرمانه وایی عتراق خوریکی سازکردنتی.

* نزیکه می (۳۰۰۰) ره نجیهر و کرتکاری هاوبه می (شرکه) ی نوئی کهرکمو که نهمه (۱۲) پۆژتیکه مانیان گرتوه فرمان ناکهن. دلاوی پۆژانه و مووچه یه کی زۆر تر ده کهن له هاوبه می نهو ته که. کاربه دهمستی نابوری عتراق به پتیز (شیخ بابه عملی) به سه رۆکی کرتکاره گانی به لئین دابوو (له بریتی فرمانه وایی و هاوبه می نهو ته که که تا چند پۆژتیکه تر پۆژانه ی کرتکاریان له (۸۰) فلسوه بۆ ده گه پتیرته (۳۲۰) فلس. نامۆژگاریشی کردبوون که بجه نهو سهر فرمانی خویان و، نیتر له مه نه ده زۆر تر به کی کاروباری (هاوبه می) یه که نه خهن. به لاله کرتکاره گان به گوتیان نه کردبوو. پۆژی ههینی رابردوو که بهر ۱۹۴۶/۷/۱۲ کهرتوه، خۆپیشانداننیکیان به ریا کردبوو، له نه نجامی ده مه قالی و چه مچه قی ناوه د کرتکاره گان و بالبازه گاندا بو بووه ته قه، جینی داخه که گه لینگ له کرتکاره گان کوژراون و بریندارکراون. له بهر نهو پرسشی ده سگای بالباز و دادگاه ی سۆزراخ کردن و پرسین له گه رمه دایه. له گه ل نه مه بشدا کرتکاره گان هیتشا نه چوونه ته وه سهر فرمانه گانیان. خودا نه نجامی نهمه به چاک بگتیرن.

* پزیشک (نۆلدفیلد) که ته مه نی له سه د سال تپه ری کردوه و هیتشا ته ندرسته، نووسیویه تی ده لئ: «نه گه ده ته موی ژینتیکه پر شادمانی و ته مه ندرتیری بژیت، پتیرسته گوشت نه خۆیت، سهوزه و میوه زۆر بخۆیت، کهم ناوات بیت، له ژینتدا خواز له توک نه بیت. چاو له پیاو چاگان بکه بیت. شت نه گرته دل. فرمان به گۆزانی گوتن و خۆشه و یستیه وه بکه بیت. دل سۆزیش بیت بۆ کهسانی تر و، تا ده پشترانیت بۆیان چاک بیت».

* مندالتیکی (۱۳) ساله می له مریکایی له ده نکه داری ددان نازنین نمونه یه کی (قولله ی نیفیلی فه ره نه) ی دروست کردوه. له سهر نهو هونه ره مندیه می پاداشتیکه زۆر نایابی بین به خشراوه. نهم نمونه یه می به سن مانگ ته و او کردوه، به ره نگن که ههر پۆژه سن سات فرمانی تیدا کردوه. نمونه که می له (۱۹) کهرت پتیکهتتاوه، پاشان نهم کهرتانه پیشی پتیکه وه نووساندوه. بۆ ته و او کردنی نهم قولله یه (۳۶۰۰۰) ده نکه داری ددان نازنینی به کارهتتاوه. ده سهیری زیه کی و کوششی مندالانی پۆژتاوا بکهن!...

نمخوتندهواری و رزگار بوون له دهردی

نووسینی: نهجات عومەر

نمخوتندهواری دهردیکی گران و بێ نهمانه، دووچارى هەرچی گهلیک بوو رهگ و پشهی دهردههینى و، له ژيان و رابوردنی خوشی بێ بهش دهکات و، له کار و کاسی و پشهوهری دواى دهخات و، دهبیته ژێر دستهی تیگهپشتوو و دانایان. ههمیشه چارههروانى فهروانى دهستی نهوانه و له هیچ کاتیکدا بێ هوش و بیری نهوان هیچی بێ ههلهناسووریت. گهر سهرنجیکى گهله پيشکهوتوووهکان بدهین، بهجوانی دهچیتته بیرهمانهوه که هۆی بهرزى و خوشگوزهرانییان ههر خوێندن و ههول و کوششیانه. دواکهوتنى نيمهيش لهبهر ناتهوایى نهم شتانهیه. جا بۆ رزگاربوونی ولاتهکهمان کردنى نهمانه بهپیتوست دهزانری:

- ۱- کردنهوای خوێندنگای رۆژ له ههموو ناوچه و دێیهکدا بۆ نهوهکاغان.
- ۲- دانانى خوێندنگای شوو بۆ نهو گهنجانهی که له تهمهنی چواره سالی تپهههروون و فترى خوێندن نهبوون.
- ۳- دانانى کۆمهلهی رزگارى ولات له پهنجهی نمخوتندهواری. نهم کۆمهلهیش پیتوسته چواره کس بێ: موعهلهلیمیک، موزدهفیکى سهحی، مرشدیکى زراعی، کورتخا دێ. که هات و نهم شتانه له ناوچهکهتاندا کرانهوه یان گهنجه نمخوتندهوارهکانتان، یان خوتان نایا بهجوونه خوێندنگای رۆژ بێ یان بههی شوو، نایا بهگویی راکرتن بێ له نیرشاداتی کۆمهلهی رزگاریی ولات له دهستی نمخوتندهواری، هوش و بیرتان وریا بکهنهوه بۆ نهوه نهم بهلايه بهریمست بکهین و بچنه پزى گهله پيشکهوتوووهکان و، بهم هۆیهوه چرای نازادى له ولاتهکهماندا ههلهکهین، تاکو لهم دېلى و دواکهوته رزگار بیهن.

پهرسه و پیت بلنم

- * جهوههر کهریم: نارى خوارندهوهکهمان که له دېی مزهفهروه دیت زۆر ناسازه. بهپیتی تاقیکردنهوای سالانى پيشوو، هۆی بلاربوونهوای نمخوشی لهم ناوچهیهدا ههر نهوديه. تگا دهکهین له جیاتی نهم ناره، نارى (مهقان) بهکاربهئیرت باشتره.
- * رۆژنامهی چهمهجهمال: لهوه دلنیاين که نهم خواستهتان جییهجهت دهبیته. چونکه (جینوشینی چهمهجهمال) بۆ نهم مهبهسه له مێژوهه بهرۆکی پارێزگاری کهرکووی گرتوه که نهندانزایرتک بنیرت بۆ چاککردنهوه و سازکردنى نهستترک و بۆرى و سهچاروى ناردهکه. جا هیوادرین که زوو پیتک بیت.
- * وهستا رهشید خورشید: بنکهی ناوچهی چهمهجهمال بهتایهتی و دێیهکانی بهگشتی نمخوشی داگیرى کردوه. تگا دهکهین بۆ بهرستهکردنى، چاودتیرهکیان لهلایهن خستهخانهوه زۆر بهپیتوست دهزانریته.
- * رۆژنامهی چهمهجهمال: لهم روهوه نامۆگاریی نمخوشهکان دهکهین که زوو زوو بچنه لای پزیشک تا تیماریان بکات. خۆ نهگهر نمخوشییهکی کاریگهریش داکهوتوه، نهوا پیتوسته تیمان بگهینن، تا پزیشک پهوانه بکهین بۆ نهو دێیانه.
- * کهریم توفیق: باخچهکانی شارهوانی له فهوتاندان. پاراستیان له گهرد بهجوان دهزانین.

* رۆژنامه‌ی چه‌مجهمال: لهم پرووده پاره له لهن‌گه‌رسازی (میزانیة) شاره‌وانیدا دانرابوو، به‌لام پارێزگاری که‌رکسوک پیتی نه‌دا نمو پارديه بز په‌رژین کردنی نمو باخچانه به‌خت بکړی. هه‌روه‌ها باخه‌وانیکیشیان ده‌رهاویشتبوو. دیاره که باخه‌وانتیک هه‌ر نهمه‌نده‌ی پین ده‌کړی. له‌گه‌ل نهمه‌یشدا، شاره‌وانی خه‌ریکی به‌ده‌پیتانی نمو نا‌واته‌تانه. هیوادارین که ناروه‌زوه‌که‌تان پیتک بیت.

* م‌هم‌صودی کاکه‌خان: شه‌کر و چا له هه‌رزانیاده. که‌چی نه‌خی چایی له چایخانه‌کاندا هه‌ر به (۱۲) فلس و (۱۴) فلسه.

* رۆژنامه‌ی چه‌مجهمال: نیرۆ (جینۆشی چه‌مجهمال) فه‌رمانی به‌چایخانه‌کان دا که له‌مه‌ودا چایه‌ک به (۱۰) فلس زۆرت‌ر نه‌فروشن. ته‌کایه هه‌ر کاتن چایخانه‌کان لهم نه‌رخه زۆرت‌ریان سه‌ند، ناگادارمان بکه‌ن، تا داوای سزادانی چایچییه‌کان له (جینۆشی) بکه‌ین.

چه‌مجهمال

ژماره: (۴)

رۆژ: ۱۹۴۶/۷/۲۲

په‌هوش و خوو

نووسینی: نه‌جات عومه‌ر

پیشه‌ی په‌هوش له‌لایه‌ن هه‌ندێ زانا و تیکه‌یشتروه‌کانی نی‌سلامه‌وه وا دانراوه: هه‌رچی کرده‌وه‌یه‌ک، نایا باش به‌ی یان خراب کردن و پتکه‌پیتانی به‌هۆی په‌هوشه‌وه‌یه. که‌مابوو نه‌گه‌ر هات و ده‌وله‌مه‌ندتیک ناچاربوو و، خرایه ژتیر باریکی زۆر لیکراویسه‌وه، که شتیک له سامانه‌که‌ی بیه‌خشن به‌هه‌زار و لیکمه‌رومانی گه‌له‌که‌ی به‌ر که‌مه ناگوتیت نه‌خلاق سه‌خی، چونکه پله‌ی نه‌خلاقه‌که‌ی نه‌یه‌هاویشتۆته سه‌ر نه‌وه‌ی نمو نیشه باشه بکات. به‌لام له‌لایه‌ن دانا‌پانی غه‌بری نی‌سلامه‌وه وا ناوبراوه: که نهمه‌ پشه‌یه‌کی نه‌فسی داپۆشراوه و، ره‌گی له خوینتی مه‌ردمه‌دا داکوتاره و، هه‌موو کرده‌وه‌یه‌ک به‌پین لیکۆلینه‌وه و خۆ نازاردان له‌وه‌وه‌ رووده‌دات. جا نهمه‌پیش یان (وراش) به‌ی یان وه‌رگه‌یروه.

نه‌خلاق: علمتیکي به‌رز و به‌نه‌رخه، نه‌گه‌ر هات و له پیتی چاکه‌دا به‌کاربه‌هتیت، نمو شته‌ی که ناوونیشانی نیشانی پین به‌رز ده‌پیتسه‌وه هه‌ر په‌هوش و کرده‌وه‌ی باشه. نه له‌شی زل، نه مالی زۆر، نه علمی به‌رز، که نه‌خلاقێ چاکي له‌که‌لدا نه‌بوو، به‌کاری هیچ نایه‌ت، نه‌گه‌ر هات و خوینده‌وارنیک علمه‌که‌ی له پتگیه‌ی پین نه‌خلاقې و خرابه‌دا به‌کاره‌یتا، نمو به‌ری خوینده‌نه‌که‌ی لێ ده‌پیتت مار و له خۆی و له خیزانه‌که‌ی ده‌نالیت. هه‌روه‌ها پیاری ده‌وله‌مه‌ند و به‌هتیزش که هات و نه‌خلاقې خاوتینی نه‌بوو، هه‌رگه‌یز نمو پیاره‌ رووی له‌ نه‌زمی و ناخۆشی ده‌پیتت. پتغه‌مه‌به‌ر فه‌رموویه‌تی: «خودا ته‌ماشای ره‌نگ و روخسار و سامانتان ناگات. ته‌ماشای دل‌تان ده‌کات»، نایینه‌که‌ی‌شمان به‌جوانی بۆمان ده‌رده‌دات که مایه‌ی پتسه‌هوتن و به‌رزبوونه‌وه‌ی ئاده‌میزاد هه‌ر خوو و په‌هوشی باشه. که هات و گه‌لێک، هه‌رموویان.

دوچارى نه خوشى به نه خلاقى بوون، بنگومان نه و نه خزيبه له مارو به كى كه مدا دهبته ما بهى فو تا و بزانيان. نه مهش شتيكى ناشكرا به كه نه خوشى لمش له هر كه ليكدا بنجى داکوتا، نه و گه له پيويستى به پريشك زور هه به. تا به ما بهى نه و به نه و نه خوشيبه به به بهت بکات. هر و به نه گهر جمرده به، تالان كردن و، پياركوشتن و، داوئين پيسى و، دوودلى له گه ليكدا ريشه داکوتا، هه مهشه نه و گه له پيويستى به و هر گرتى (دهرسى نه خلاق) هه به، تا به و هه به و له و كرده و خراپانه ي رزگارى بين و بجهت ريزى گه له پيشكه و تووه گانه و به كه و ته ژنيكى به به به بهى و كامه رانيه به.

ژينى تايبه تى

خانوو

مامه ي لاديبى! پيشيان گوتويوانه «شى گران هه رزانتره له هه رزان». جا له به به نه و نه گهر خودا ده ستى دايتى، به م خانووه تاريك و نووته كى بنميج نزمه ي ته مك و توو سه كى چلكن و پلكنه ي دلته نگ كه بهت واز مه بهت. به به روخه تته. چونكه به كه لكى نازاليش نايه ت. له به ريسى نه و خانووه به كى و به ها دروست بكه كه خوت و خيزانت دلخوش و گهش بکات و، له نه خوشى و پييت دوور به خاته وه. جا نه گهر به بهت كردم، و به ها به ژ به رته وه:

۱- وه ستا به كى شاره زبا به بهت، شرينيكى و به ها به خانووه كه ت به ژن ته مه كه به به ريش و گيژده لويه كه نه به گريته وه. يا خود كه م به گريته وه. ته و توو شيسى له دوور به، ژونگ و زه لكار و مه ره زه يش ليتوى نزيك نه به. دوور به له خانوى ماله دراوستيكانه وه، نزيك ناوى پاك به.

۲- به خواردن، به نوستن، به چيشتن ليتان، به خوشتن، به سه راو، به ميوان، به كه لويه له، به دستويته وند، به رابووردن به گيانله به بهرى سوار بوون، به هه به كه ژوورتيك دروست بكه. به بجهك له وه به م له خانووه كه تدا گزيه بانتيكيش هه به.

۳- به ژووره كانت بلند و فراوان به، به بجه ره و ده رگاي گه و ره بيان تيبخه، تا تير رووناكى و بايان تى بهت.

۴- بنميجه كان يان به چينكو يا خود به ته خته دابه ژشه، به م توژ و خول به سه ره كه لويه له كانتدا نه به تته خواري، پسيان بکات.

۵- نه ردى ژووره كان يان به چيمه ننتو، يا خود به كسل و گه ج و به رد، يا خود به خشتى سوور به ته نه، به م مار و ميتروو له كون و قوژبى درزه گياناندا جينگير نه به و، به توانيت هه مه و دم ناو ماله كه ت به پاكى و خاوتيبه وه رابه گريت.

۶- ديوازي ژووره كان و به بجه ره و ده رگايان به ره نگ و روني جوان و په سه ند رده ناو ره نگ بكه، با خوت و مال و مندالت دلنان بگريته وه.

- ۱- لمسر نورد دامه‌نیشه و مهنوو. چونکه پشتت ده‌کومیتته‌وه، له‌شت ماندوو ده‌بن، چاوت کزده‌بن، نه‌خوشیت پین ده‌گات، لمسر کورسی دابنیشه و لمسر ته‌ختیش بنوو.
 - ۲- هه‌روه‌ها ماله‌کات به‌میز و ته‌پله‌کیش پرازتنه‌روه، بام باشتو به‌سه‌سیتته‌وه.
 - ۳- که‌لوپهل و ممسینه و چتینه و بلووره‌کانت له‌ناو سندووو و دۆلابدا دابنتی، بام چروجانه‌ووهر و میتش و مه‌گز بیایاندا هه‌لته‌گه‌ریت و تۆزشیان لئ نه‌نیشیت.
 - ۴- ژووری دانیشتن و میوانت به‌وتته‌ی جوانی ره‌نگاوره‌نگ پرازتنه‌روه، به‌لام وریابه، وینه‌کان هی نیشتمان‌ه‌کی خۆت و هی پیاره‌گه‌وره‌کانی نه‌ته‌وه‌گه‌ی خۆت بن، یاخود هی نه‌و پیساوانه بن که به‌که‌لکی هه‌موو نه‌ته‌وه‌په‌ک هاتبن.
- (له‌ پرۆژنامه‌ی خوورمال وه‌رگیراوه)

پین بکه‌نه...!

پاپانه‌وی (کفر نه‌حمه‌د)

(کفر نه‌حمه‌د) مانگاپه‌ک و که‌رتیکی ده‌بن، پرۆژیک له‌ پرۆژان مانگاکه‌ی نه‌خۆش ده‌که‌وی. دلی پتی تنه‌گ ده‌بن. ده‌ست ده‌کات به‌پاپانه‌وه له‌ خودا ده‌لئ:

«خودابه‌ که‌ر و مانگاکه‌م مه‌کوژه. نه‌که‌ر هه‌ر ده‌شکوژیت، که‌ره‌که‌م بکوژه».

که‌چی که‌ به‌یانی له‌خه‌وه‌له‌ده‌ستیت، ته‌ماشای ده‌کات مانگاکه‌ی تۆپیه‌وه... نه‌ویش ناکاته‌ نامه‌ردی، ده‌چیتته‌ بازار کۆرتیک ده‌دۆزیتته‌وه و، ده‌بیاته‌ ماله‌وه‌ ئینجا ده‌ستی کۆتره‌که‌ ده‌خاته‌ سه‌ر مانگاکه‌ و پرسباری ده‌کات، ده‌لئ: «نه‌مه‌ چیه‌»؟

کۆتره‌که‌ ده‌لئ: «نه‌مه‌ مانگاپه‌».

ئینجا (کفر نه‌حمه‌د) ده‌ستی کۆتره‌که‌ ده‌خاته‌ سه‌ر که‌ره‌که‌، لیتی ده‌پرسن ده‌لئ: «نه‌مه‌ چیه‌؟».

کۆتره‌که‌ ده‌لئ: «نه‌مه‌ که‌ره‌»

(کفر نه‌حمه‌د) یش که‌ نه‌وه‌ له‌ کۆتره‌که‌ ده‌بینتی، ده‌دات به‌ته‌پلی سه‌ری خۆیدا و روو ده‌کاته‌ ناسمان، ده‌لئ: «خودابه‌ نه‌م کۆتره‌ به‌کۆرتیی خۆیه‌وه‌ زانی کامیاب که‌ره‌ و کامیاب مانگاپه‌، نه‌ی تۆ بۆچی به‌و هه‌موو چاوانه‌وه‌ که‌ هه‌ته‌، له‌ جیاتی که‌ره‌که‌ مانگاکه‌ت کوشتم؟!...».

بام مه‌لا نوشتت بۆ بکات

(نه‌خۆشیک): به‌گم! ئیستا چورمه‌ خسته‌خانه‌، له‌ جیاتی نه‌وه‌ی پزیشک، خۆی، نه‌خۆشیه‌که‌م بدۆزیتته‌وه، له‌ خۆمی ده‌پرسی: چیتته‌؟ دوایی ناردیمه‌ لای تیمارکه‌ر، نه‌و سه‌یری نه‌خۆشیه‌که‌ی کردم. تیمارکه‌ریش ناردیمه‌ لای ده‌رگه‌وانه‌که‌ چاکم بکاته‌وه‌.

دهرگومانیش نه میکرده نامه‌ردی لای به‌یتال تیمارم بکات. نهی خودا نهمه باری ژبانمانه، که نه‌خوش کهوتین پروویکه‌ینه کوئی؟!...

(جینوشینی چه‌مچه‌مال): له ههمووی چاکتر نه‌وده به‌یته لای مه‌لا، نوشته‌ت بز بکات و، بش‌چیته سر کۆری یه‌کتیک له پیارچاکه‌کان. جا هتا پزیشک ره‌وانه‌ی نه‌کرده‌ویت بز لای نهم دووانه، به‌خوشی خۆته‌وه به‌یته لایان چاکتره؟!.

چاو ژان ده‌کات زمان چی بکات؟

پزیشک: نه‌وه چیته کورم؟

نه‌خوش: به‌گم! چاو ژان ده‌کات.

پزیشک: نازمانت ده‌ریکه، بزانه‌م نه‌خوشیه‌کەت چیه؟

نه‌خوش: من پیتت ده‌لیم: «چاو ژان ده‌کات»، تو پیتت ده‌لینیت: «زمانت ده‌ریکه»... چاو ژان کردن چ په‌یوه‌ندییه‌کی هه‌به به‌سر زمانه‌وه؟!.

به‌خودا به‌گم پزیشکی چاکیت. خودا له نیتت نهمتین؟!.

کۆمه‌لیه‌تی

نهریمان و کاک نه‌ولای باوکی

نوسینی: عه‌ونی کاکه

(کاکه نه‌ولا) له یه‌کتیک له گونده‌کانی سه‌نگاودا داده‌نیشت. له تمه‌نی حه‌وت سالییه‌وه بوویوه به‌ده‌رووشی شینخیک. نه‌ویش له کاتیکدا رووی دا، که (شاسوارای) باوکی برده‌بوری له‌گه‌ل خۆیدا بز چاو‌پینکه‌وتنی نه‌و شینخه. له پاش مردنی باوکی (کاک نه‌ولا) زۆر هاتوچۆی شینخی ده‌کرد و، که‌لکیشی پین ده‌که‌یاندا. له‌به‌ر سستی خۆی، له‌راوه‌ پتوی به‌و لاره‌ هیچ کارتکی پین نه‌ده‌کرا. ده‌چوو که‌وله‌کانی ده‌فرۆشت و، نرخه‌کانیانی ده‌برد به‌دیاری بز شینخ. (نهریمان)ی کورپی رۆژتیک له (کاک نه‌ولا)ی باوکی پرسی: «بابه‌ تو له‌م هاتوچۆیه‌ت بز لای شینخ چیت دست ده‌که‌ویت؟». نه‌ویش وهرامی دایه‌وه گوتی: «نه‌مه‌ندم بز ماره‌ته‌وه که‌ هیچ بز سامان پینکه‌وه‌نان خۆم نه‌پروو‌کانه‌دروه. به‌راستی له‌ سایه‌ی شینخه‌وه ره‌نجم بز نیره‌ نه‌داوه، نیتر ماره‌ته‌وه‌ نیشه‌ و خۆتان».

(نهریمان)ایش لیتی پرسیییه‌وه، «نه‌ی من له پاش مردنی خۆت چ چاکه‌یه‌ک له پینتاری تۆدا بکه‌م؟».

باوکیشی پیتی گوت: «من تینشوری خۆزم له پینش خۆمه‌وه نادره‌وه!».

نینجا (نهریمان) پیتی گوت: «هه‌ر چیت هه‌بوو، هه‌موویت ده‌رخواردی شینخ دا!».

(کاک نه‌ولا)ایش تووره‌ بوو گوتی: «به‌راستی تو زۆر هه‌رزه‌ گۆیت. وا چاکه‌ نیتر هیچ ره‌نجیکتان بز

نه‌ده‌م!»، کاک نه‌ولا نهمی گوت و نیتر رۆیشت بز مالی شینخه‌که‌ی. که‌چی به‌یانی هه‌ر له خۆمه‌وه گورج که‌راهه‌وه بز مالی خۆی!... که‌ چاوی به‌ (نهریمان)ی کورپی که‌وت، پیتی گوت: «رۆژه! به‌خودا شینخ نانه‌کی

دەرچوو!». (نەرمەن) پێش گوتی: «ئەبە! تۆ تازە بەود دەزانیت؟» (کاک ئەولای) پێش وەرانی دا بەود گوتی: «تازە لە دەست ترازای و پرابوورد!».

جا ئەم بەندە هەر لە مندالییەوه نەرمەنی خستە سەر کرد و کۆشی و فەرمان کردن و پەنجدان، کە لە ئەنجامدا مینگەلیک مەری دوو هەزار مەری و سامانیکی بێ شواماری دەستکەوت. تا ما بەخۆشی و شادمانییەوه ژیا و گۆزەرانی کرد. بێجگە لەوه پێش باشی بۆ وەچەکانی خۆی بەجێهێشت. ئیتر ئەوان نەکوته هەلمووە وەک ئەولای پاپیریان و شاسواری پاپیره گۆزەیان، شیخ بیانچەوسیتتەوه.

هەوالی چەمچەمال

* شەوی سێ شەمە پرابوود و ناهەنگتکی حەفتەیی لەلایەن مامۆستا و شاگردەکانی خۆتندنگای شەوییهوه گێترا، بۆ پرابوودمان و تەماشاکردن جێنوشینی چەمچەمال و گەلیک فەرمانبەرانی هاتە خۆتندنگاکە. ناهەنگەکی پر بەزم و خۆش دەرچوو.

* پەکتیک لە شەکر فرۆشەکانی ناوچەی چەمچەمال هەندیک فرۆفتیلی لە چاییهکهیدا کردبوو، جێنوشینی چەمچەمال پیریاری دا بچیتەوه کەرکووک چاییه ناپوختهکی لەلای بازرگانێ کۆمەله (تاجر الجملة) بگۆزیتتەوه. خۆ نەگەر هات و فرۆفتیلی خۆی دەرچوو. ئەوا جێنوشین لەسەر ئەوه سزای پێوستی خۆی دەداتن.

* جێنوشینی چەمچەمال دەستی کرد بەخەمڵکردنی دەغڵوودانی جووتیارەکانی ناوچەی چەمچەمال. لەبەر ئەوهی زۆر بەدلتۆزییهوه دادیان دەرپرسیت، بەدەلهوه هەموو چەمچەمالیهکان سوایسی دەکن.

* لە لادینی (قادرکەرەم) هوه (پەشید ناغای گۆلباح) لەگەڵ چەند ناغایهکی تری هۆزی زەنگەندەدا بۆ دیدنی جێنوشینی چەمچەمال هاتە باژێری چەمچەمال. لەبەر ئەوهی لە پیزی سەرۆک هۆزه دلتۆزهکانی کورد دەژمێردین لە کانگای دلمانموه خۆش هاتیان لێ دەگەین.

* لەم پڕۆژەدا کووتال فرۆشەکان پاشماوهی کووتالەکانیان هێتایە ناوچەکهمان. ئەوانەیی لە جاری پێشوو دا بەشی خۆیان وەرنەگرتبوو ناگاداریان دەگەین، بێن بەشی خۆیان لەو کووتالە وەرگیرن.

نەمە مەتەله و بیدۆز ئەوه؟

* نای، دێهەکه، لە ناوچەی چەمچەمالدا ژمارەیی پێتهکانی حەوتە.

پیتی: (١، ٢، ٣، ٤، ٥) ی واتاکەیی گەورەبیه.

پیتی: (٣، ٤، ٥) ی واتاکەیی بانگ کردنە.

پیتی: (٣، ٤، ٥، ٦، ٧، ٨) ی چەشنە لێ سەندنیکە.

پیتی: (٦، ٧، ٨) ی لە هەموو نووسراویکدا هەیه.

* نەمە چیه؟ قەلای گەچین پێ نییه تێی چین.

* (پاداش):

هر کمستیک له شاگردانی خوئندنگای شهوی نهم مه تله لانه هه لیهنتنی، یه که مه که بیان (نورسراویکی کوردی ای یین دهریت.

هموالی دهرهوه

* لهم رژژانه دا کاربه دهستی کاروباری ناوخۆ و، کاربه دهستی کار و فرمان و گوزانه وه و، کاربه دهستی کاروباری کۆمه لایه تی هاته که کرکوک و داخوازییه کانی کرێکاره کانی هاوبه شیسه نه وتی که کرکوکیان بهجن هتئا.

* هاوبه شییه کی بازرگانی که له سهر دهستی (عهلی که مال و جمعیل مه دفه عی) و چند که سینی عیراقی تر و (مه نسور فه می پاشای میسری) دا هه لده سوو پیت خه ریکن شاری (به لعدادی تازه) له وینه ی (میسری تازه)، له نزیک شاری به لعدادی نیسته وه، له شوینی (تل محمد) دا دروست ده کن. ده سایه ی نهم هاوبه شییه که به شتۆته یه ک ملیۆن دینار.

* میسری به یاری داوه ناوی پاک و خاوین له هه مرۆ گوند و باژێر و شاره کاندایا بکیشن. بۆ پیکهتانی نهم مه به سیش داوای چند ماکیته یه کی ناوی کردووه، که له شاری (هه نده ن) وه به یترینه عیراق. نیسه ییش ناوات ده خوازین ناوچه کی نیسه ییش لهم کاره فه رداره به شی خۆی دست بکه وت.

* له سهر نه و گفتوگۆیه کی جیتوشینی چه مه مه مال له گه ل کاربه دهستی نابووری عیراق به یتر (با به عه لی شیخ مه حمسورد) دا کردبووی له با به ت چاندنی تووتنه وه له لادینی نه لجه له ردا، لهم رژژانه دا له لایهن کارگێری تووتن فرۆشی سلیمانیه وه پرسیاری نه و زه وییانه کراوه که له و لادیه دا تووتنی تیدا ده چینی، تا کو له لایهن میسریه وه به یاری له سهر بدریت.

* (شاگر ناغای هورمزی) که کارگێری ده سنده ی که کرکوک بوو، فه رمانه که ی هه لگیرا.

* ده نگوباس وایه که فه رمانه یه وایی له ۱۹۴۶/۸/۱۵ دا کۆمه له کووتالیکی تر دابه ش ده کات به سهر دانیشتروانی عیراقدا، بۆ نه مه ی هه ژار و لیقه ره مارانیش لهم جه ژنه دا به یۆشته ییه وه بگه رین. جا نیسه ییش به میسرای نه و دین لهم رژژانه دا کووتال فرۆشه کاغان داوا بکړین بۆ وه درگرتنی به شه کووتالی ناوچه که مان.

په رسه و پیت بلیم

* نه خوئنده وارێک: منیان کردووه به نه نده می کۆزی کاروبار هه لسوو پاندن. براهه ی شمیان کردووه به نه نده می کۆزی شاره وانی. هه ر دوو کیشمان ناشی و نه خوئنده وارین، لهم کارانه دا شاره زا نین. هه ر نه وه نده مان له دست دیت به یار مۆز بکه یین. نیسه ییش نه وه به چاکتر ده زانین که جیتوشینی چه مه مه مال فه رمان بدات له جیتی نیسه دوو که سی خوئنده وار دا بتریت.

* رژژانه می چه مه مه مال: قسه که تان له جیتی خۆیدا یه. هه ول ده دین دوو که سی خوئنده واری باش له جیگاتان دا بتریت.

* خوتنده وارتيك: له بهر نهمه وى ناوچه و چه مچه مال به جوړتيكى تيكړاى له زور باه تى كشتوكالدا شاره زانين نيتمه وى به باش ده زانين كه له هر ديه كموه كوڅخايه ك ياخود تيگه بشتوويه ك بيته چه مچه مال، تا له سر دوستى چند فرما نه رتيكى شاره زادا شيوى تازه كشتوكاليان فير بكرت. نهمه بژ نهمه جوړه شينا ييه ك لهم ناوچه يه دا بلاو بيته وه.

* روژنامى چه مچه مال: هر كاتن (پتيه رى كشتوكالى) چه مچه مال فرما نه كاني خوځى له هر كوكو ك تروار كړد و هاته وه، نهم خواسته تان جيبه جى ده كين.

چه مچه مال

ژماره: (۵)

روژ: ۱۹۴۶/۷/۲۹

كومه لايه تى

چون خوت خوش دوى، خه لكيت ودها خوش بوى

پيت خوشه، له شيرين خوردا بيت و به قاروقيز و ته قه تهق له خو خه بمرت بگه نهمه؟ يان له بهر دلى ميوان ياخود خاوه ن فرما نيكي ملوژم خورت لن خموزه بكن؟ پيت خوشه، له هر موى خوش رابوار دنيكي خيزانيدا، ياخود هى برا و ياراندا بيت و، له پر يه كيتكى ننگه ويست و نانسراو، به هله ته كاسه يى، نهم كوزه خوشه تان لن تيك بدات؟

پيت خوشه كه گفتوگو ده كه پت له گهل يه كيتكدا، له ولاوه خه لك هله بدنه ن و گفتوگو كه تان لن تيك بدن؟ پيت خوشه، به قاروقيز و ده ننگه دنگ و چه نه بازي سره وت لن بشيوتين و، نه هيلن له مالتيدا، له چايخانه دا، له رنكادا، له هر سرانگه هدا، يان له هر شونتيتكدا بپن، كامى رنيكي پر ناسووده يى و بن دنگى و نهمو نياني بكه پت؟...

حمر ده كه پت به زور شت پى بخون، به زور بشوتين، به زور ژنت پى به پين، به زور شت پى بكرن يان پيت بفرژش؟ نه گهر تو نه مانه ت پى خوشه له گهلندا بكرت، نوا قه ناكات توش نه مانه له گهل كسانى تر دا بكه. نه گهر نه مانه پيت پى ناخوشه له گهلندا بكرت، نوا توش نهم جوړه شتانه له گهل هيچ كه ستكدا مه كه.

سهر به ستى له خه لك بار مه كه. بام خودا سهر به ستى له تو بار نه كات. سهر به ستى شتيكى ناوازه و تاكانه يه، له بهر نهمه هر وهك سهر به ستى خوت ده پاريزت سهر به ستى كسانى ترش بپاريزه. تا ده وتوانت له گفتوگو دا نهم و زونگ و مهنده. هر نهمه دنگ هله بپره كه گوڼگره كانت گوڼيان ليت بى. به كورتي هر چى دلى كسانى تر نازار ددهات مه يكه. بام كسانى تر دلت نازار نه ده نهمه. چونكه

پیشیان گوتوویانه: هکابه پرووخینه و دلن مەرەنجینه!؟.

هەلەپتانی مەتەلەکان

هەلەپتانی مەتەلەکانی ژمارە ی پێشوو بەم جۆرە:

مەتەلی یەكەم: ناوی گونده (گەورەدێ)یە.

مەتەلی دووهم: (هێلكە)یە.

بۆ نەگاداری

بۆ خۆتێندەوارەکانمان

تەكایە هەر خۆتێندەوارێك لە باریدا هەبە و تارى بەكەلكمان بۆ بنیتریت، بینتریت، ئێمە بەسویاسەود
بۆی بلاودەكەینەوه.

«پۆژنامە ی چەمچەمال»

كشتوكال

نووسینی: نەجات عومەر

هەول و كۆش سەرچاوەی خۆشگوزەرانیه

سامە ی لادێیی! بەو ئێشە بچووكەت یاخرد بەو ژنە تالە ی هەتە، واز مەهێتە، نەگەر لە مەیدانی
كشتوكالدا هاتیتە كایەوه، تەنیا بەچەشنە شیناییه كەوه خۆت خەریك مەكە. بام لە زەویه كەتدا لۆكە،
كەتان، كوئجی، پەتاتە، نێسك، نۆك، ماش، سەوزەیش بەرھەم بەهێتیت. لە جیاتی ئەوه ی لە
زەویه كەتدا، یەك رەنگ تۆ، لە هەموو سالتێكدا بچیتیت، بێكە بەنۆزە، هەر سالە یەكێك لەو تۆوانە ی
بۆم ژماردیت بچیتە. چونكە لەلایەكەوه زەویه كەت پر پیت و فەر دەكەیت. لەلایەكی تریشەوه بەرھەمی
هەموو جۆرە پێشكەش بەخۆت و خێزان و كەسانی تر دەكەیت. لە زەویه ناودارە بەپیتەكانتدا هەموو
جۆرە دار و درەختێك پرۆیتە. رەك: قۆخ، هەنجیر، هەنار، سێو، قەیس، ترێ، هەلوورژ، باھیف
(بادام)، گۆز، توو، چنار، بی و، ئەو چەشنە دار و درەختانە ی لە زەویه كەتدا دەرویت و بەكەلكی خۆت
و نیشتمانەكەت دیت. جا نەگەر كرت لەم نامۆگاریه ی ئێمە كرت، ئەوا خۆت و خێزان و گەلەكەت
كەلك لە بەرھەمەكانت دەبین و بەبەختیاریه وه دەژین.

بهرتیل نهمیه که بهرامبهر بهوی پیوستییهک بزّ یهکتیک بکری فرمانبهره که پاره له خاومن فرمانه که وهریگری. نهوی بهرتیل ددا و نهوی بهرتیلش ودردهگری. (یاسا) هردورکیان بهسزا دهگهیتن. نایینش ههروها، هردو لایانی، گوناهار کردوه، خودا له بزّوی دوایندا بهسزایان دهگهیتن. نهوی راستییه بیلتم. (بهرتیل) نیمی دازاندوه. نهوندهی نهماوه بلتم شیرازی هممو کار و فرمانیکمانی ههلوهشاندوه له زور جاردا وای لئ هاتوه، هرچی فرمانیکی کهوتیته لای فرمانه وایی جاری له پشدا دست دهیات بزّ گیرفانی، نینجا دهوانی بلتت: «نم فرمانم بزّ دهچته سر یان نا». بهراستی (بهرتیل) ههپشه له هممو ژیان و گیان و سامانی هممو لایهکمان دهکات، سهروت و ناراسی له دلماندا نههشتوتهوه. بهرتیل دهردیکی کونه، توشی کومه لایهتی بووه. هیچ دهمتک نهبووه، بهرتیل تیدا پیدا نهبوین. هیچ گل و فرمانه واییه کیش نهبووه و نییه بهرتیلی تیدا نهین. نهونده هیه بهرتیل لهناو هممو فرمانه واییه کدا وک یک بهتین و کاربگر نییه. کهم و بزّری کهوتوه له ناویاندا. بهپتی بلابوونه ووی خوتنده واری و پتگه بشتووی و تینگه بشتووی بهرتیلش لهناو نهو فرمانه واییه اندا کهم بوتهوه. ههروهها بهپتی ناسانی و گرانی باری ژیان، یاخود بهپتی ههزانی و گرانی بهرتیل (کهم) و (زور) بوتهوه. پیوسته نهویش بزّانین که بهرتیل: ههپشه کردن و سهزهنشت کردن، یاخود نامزگاری کردن و لیدان و پیوهندن کردن و کوشن چاره ی ناکات. هوی نهمیهش نهویه که بهرتیل له کزبونی دل و دهروون و بهدخووییهوه پیدا دهین. دل و دهروون و گیانی بهزیش بهخووی کز ناین. گرانی و ههزاری و دستکورتی و گرانی باری ژیان، له توانیاندنا هیه ززیهی مرزف بخته سر نهوی بهپتجه وانهی (یاسا) و (نایین) و (کرداری شیرین)، کاری نابهجی بکهن، بزّ نهمیه برین و گوزهران بکهن، نینجا لیره دا بزّ نهمیه خاوهن کار و فرمان. کار و فرمانه که ی جتبه جی بهی، دهچت بهرتیل ده دات. فرمانه بیری میریش دهچت بهرتیل ودردهگری. و اتا دهردی هردو لایان ترسی دستکورتی و ههزاریه.

نینجا لهم ناو دا دهولمه منده کهوره کان و فرمانبهره دهولمه منده کان ده مینتهوه که لیتیان بدوین. نهما نهیش له بهر نهوه بهرتیل ودرده گرن و دهیدن، که لهناو کومه لگادا بوژ بوون، یاخود چاولتیکری و بهدخووی خویان خستونیته سر نهو خراپیه. هر گل و فرمانه واییه کیش بیهوی باش بزّی، پیوسته چاره (دهردی بهرتیل) بکات. نهویش بهم جزوه دهین که ژینیکی پر له خوشگوزرانی و ناسان بزّ هممو کس پتک بهتیری، هر له دایکبونییهوه تا مردنی. بهته نیشته نهویش هه خوتنده واری، و اتا زانست و زانیاری و پهروه ده کردن به پهروشت و خوویه کی پاک و جوان و بلندهوه، له ناویاندا بلاو بکرتیهوه. ههروهها دادگاهانی شاروا و دسپاک و دلسوزیش له هممو لایهکی نیشتمان که ماندا دا بجه زرتین بزّ بهرنگاری کردنی بهرتیل و سزادانی بهرتیل دهر و بهرتیل خوزان، بیتجگه لهوانه خسته خانه یهکی دهروونیش دا بجه زرتیری بزّ چاره کردنی نهوانی بهرتیل ده دن یاخود بهرتیل دهخون!...

پینگهنه!...

پاراستی باخچهی شارهوانی

کابرایه‌کی: نوری نم باخچه‌یه تا دیت دار و دره‌خته‌کمی له‌ناوده‌جیت، شاره‌وانیش بهم هم‌مسور هه‌ر‌شه‌کردن و ترسان و پهنک پیدانه‌وه که به‌خواهن مسر و نازه‌له‌کانیان ده‌کات که مسر و نازه‌له‌کانیان به‌رنه‌دنه ناو باخچه‌که‌ود، هر چاره‌یان ناکات، نمی که‌واته چاره پیبه بۆ پاراستی نم باخچه‌یه؟!...

کابرایه‌کی تر: زۆریه‌ی هاو‌نیشتمان‌کان به‌تایبه‌تی خاوه‌ن نازه‌له و مسر و بزنه‌کان، هینده زۆردار و که‌م‌تره‌خم و یاسا شکتین، له کاتیکدا که شاره‌وانی په‌رژینشی بۆ باخچه‌که کردبوو، دیسانه‌وه نه‌یتوانی زالی بین به‌سهر‌باند. تا پتیمان کرا له دار و تله‌بندی په‌رژینی باخچه‌که‌یان دزی. نه‌وانه به‌نازه‌له مسر و بزین به‌ره‌للا‌کردنیش وازیان نه‌هیتاره، منداله‌کانیشیان ده‌نیرنه ناو باخچه‌که‌وه په‌لوی‌وی دار و دره‌خته‌کان ده‌شکتینمه‌وه، به‌خودا به‌لای منه‌وه هر (شاره‌وانی) باخچه‌که بفرۆشن یاخود له‌ناوی به‌ری و بیکات به‌ده‌وو‌کان و بازار چاک‌تره، چونکه گه‌لیک نه‌مه‌نده زۆردار و که‌م‌تره‌خم بین بۆ که‌لکی گشتی شایسته‌ی نه‌وه نیبه که شاره‌وانی باخچه و شتی باشی وای بۆ دروست بکات؟!...

کابرایه‌کی تر: من چاره‌م بۆ نه‌مه‌ ده‌زۆیه‌ته‌وه، وا باشه‌ فرمانه‌روایی (بالبازخانه) یه‌ک له‌ناو باخچه‌که‌دا دروست بکات و، هم‌مسور دهم به‌هزی یاسا‌ول و بالبازوه باخچه‌که بیاریزی. نمی ئینوه ده‌لین چی؟!...

کابرایه‌کی تر: نه به‌خودا نه‌مه‌یش باش نیبه. به‌رواناکم فرمانه‌روایی واکات، چونکه تا ئیستا له هیچ لایه‌کدا باخچه‌ی شاره‌وانی بهم جۆزه نه‌پاریزراوه. نه‌مه‌یش بیجگه له‌وه که بۆ فرمانه‌روایی ده‌بیته بارتیکی گران و، پاره‌یه‌کی زۆری ده‌وی، پاراستی باخچه‌که له‌م شینوه‌به‌دا ده‌بیته‌ ننگی و که‌نگیه‌ک بۆ فرمانه‌روایی و گه‌له‌که‌مان.

کابرایه‌کی تر: نازانم ئینوه چۆن له‌م که‌ینه و به‌ینه‌یه ده‌کۆلنه‌وه. نمی نه‌وه فرمانه‌روایی نیبه، باخچه‌که باخچه‌وانتکی هه‌بوو، لیتی سه‌ندۆ‌ته‌وه؟ چاک هه‌ر نه‌ویه، هه‌ر (شیخ) یک بهم زووانه‌ مرد، به‌یتین، له‌ناو نم (باخچه) یه‌دا بینتین. چونکه نه‌ته‌وه‌که‌مان نه‌مه‌نده رتیز له (شینخان) ده‌گرن، له‌به‌ر (گۆزی شیخه‌که) که‌میان ده‌ست بۆ باخچه‌که نابات؟!...

هه‌والی چه‌مه‌مال

* ناهه‌نگی حه‌فته‌یی له‌لایه‌ن شاگردانی خویندنگای شهوری چه‌مه‌ماله‌وه له‌ شهوری سیشه‌مه‌دا که به‌ر ۱۹۴۶/۷/۱۶ ده‌که‌ویت گیترا، بۆ بینینی نم ناهه‌نگه‌ کۆمه‌لیک له‌ فرمانه‌به‌ره‌کانی نارچه‌ی چه‌مه‌مال ها‌تبه‌ونه خویندنگا‌که‌مان. له‌ کانگای ده‌له‌وه سوایسان ده‌که‌بین.

* رۆژی ۱۹۴۶/۷/۱۵ (شیخ عبدالکریم قادرکرم) له گهڵ کۆپه‌کانی بۆ چاوپێکهوتنی جێنۆشینی چه‌مچه‌مال هاته باژێری چه‌مچه‌مال. رۆژی دوایی گه‌پانه‌وه جیتی خۆیان. خودا پایه‌دار و به‌رزبان بکات.

* له‌لادینی نه‌غچه‌له‌ردا له رۆژی ۱۹۴۶/۷/۲۵ دا شه‌ره تهنه‌گیتک له ناوه‌ند چه‌ند دزێک و پیاویتیکی خاوه‌ن مالدادا پرووی دابوو. له نه‌نجامدا دزێک و پیاویتیکی بێ گه‌نا کۆژا بپوون. چه‌ند که‌ستیکیش بریندار کرابوون. ده‌سگای بالباژ که‌وتۆته پرسیاوه‌وه بۆ نه‌مه‌ی زۆردار و دزه‌کان بدۆزێته‌وه و، په‌وانه بکریته به‌رده‌م دادگا تا سزای خۆیان ببین.

* یاریده‌ده‌ری بالباژی چه‌مچه‌مال، (عه‌بدو له‌مه‌د) گوتی‌را به‌وه یاریده‌ده‌ریتی بالباژی خاکی هه‌ولێر. له شۆتتی ئه‌م (حوسین عه‌ونی) له خاکی هه‌ولێره‌وه گوتی‌را به‌وه بۆ چه‌مچه‌مال.

* شه‌وی هه‌ینی که به‌ر ۱۹۴۶/۷/۲۶ ده‌که‌وت ناهه‌نگیتکی گه‌وره له‌لایه‌ن شاگردانی خۆتێندنگای شه‌وی و رۆژی و مامۆستا کانیانه‌وه گتیرا. جێنۆشینی چه‌مچه‌مال و فه‌رمانبه‌ره‌کان و ژن و پیاوی چه‌مچه‌مال هاتبوونه سه‌یری. به‌راستی ناهه‌نگیتکی پر به‌زم و په‌زم ده‌رچوو، له کانه‌گای ده‌لسانه‌وه سوایسان ده‌که‌ین.

* به‌بۆنه‌ی مانگی رۆژووه‌وه (جێنۆشینی چه‌مچه‌مال) به‌دانی شوونی چه‌مچه‌مالی راگه‌یاند که ئێتر ده‌هۆل و زوڤنا، یاخود ده‌ف و ته‌نه‌که، نایێ لێ بدرێن له کاتی به‌ریانگ، یاخود پارشێودا، بۆ مه‌به‌ستی هۆشیاگرده‌وه‌ی رۆژووانه‌کان له خه‌و، له بریتی ئه‌م شته‌ پرپه‌وچه‌نه که با به‌تی دێنده‌یی و مێشک وشکێن، بام بانگه‌ده‌ری مرگه‌وت له بانگی شیوان و پارشێودا به‌ده‌نگیتکی خۆش و بلند بۆ چه‌ند تاوێک به‌هه‌ندێک هۆنراوه‌ی نایینی و پارانه‌وه‌ی چاکه‌ خه‌وازه له خودا، ناوازه به‌رز بکاته‌وه و بخۆتێن، ئینجا له کاتی خۆیدا بانگی خۆی بدات. واتا رۆژووانه‌کان به‌و ناوازه‌ خۆشه‌ هۆشیاگر بکاته‌وه، بۆ نه‌مه‌ی بتوانن فه‌رمانی نایینی خۆیان ببین. جێنۆشینی چه‌مچه‌مال له چه‌ند مه‌لا و پیاویتیکی په‌سه‌ند کرد. هه‌موو شیایان ده‌ریانه‌ری که ده‌هۆل و زوڤنا له‌گه‌ڵ نایینی پاکێ ئیسلامدا رێک ناکه‌وێ و، به‌تایه‌تی له مانگی رۆژوودا به‌کارهێنانیان گه‌ناهی تێدا به‌.

هه‌لبه‌ت خۆتێنده‌وارانی چه‌مچه‌مال له بیریان نه‌چۆته‌وه، که جێنۆشینی چه‌مچه‌مال، له دوو مانگ له‌مه‌وپه‌شێوه هه‌ر به‌جاریک (ده‌هۆل) و (زوڤنا) و (لۆتی گه‌ری) له باژێری چه‌مچه‌مالدا به‌ریه‌ست کرد. هه‌روه‌ها (ده‌ف)یش که زۆرتر ئه‌واته به‌کاری ده‌هێت که به‌ناوی نایینه‌وه ده‌یان هه‌وێ ده‌ستی ناشی و نه‌زان و به‌سه‌رمانه‌کانمان بپه‌ن، جێنۆشینی چه‌مچه‌مال رێگه‌ی لێ به‌ستوه، جا له‌به‌ر ئه‌وه تکا ده‌که‌ین، دانیشه‌وه به‌رێزه‌کانی چه‌مچه‌مال چاویان بکه‌نه‌وه و، چاک له خه‌راب و، پاکیش له پیس جوێ بکه‌نه‌وه. چونکه ئه‌وه‌ی ئێمه‌ ده‌مانه‌وێ ته‌نیا که‌لک و سوودی ئه‌وانه.

* دوینی یه‌کتیک له به‌ندییه‌کانی چه‌مچه‌مال له به‌ندیخانه‌ خۆی ده‌ریاز کرد. ده‌سته‌جێن بالباژه‌کانمان رایان کرد به‌دوایدا و هه‌ونه‌رمه‌ندانه گرتیان هه‌وه. سه‌رای چه‌مچه‌مال پێشواوی نییه. له‌به‌ر ئه‌وه هه‌م به‌ندییه‌کان و هه‌م بالباژه‌کان که‌وتونه‌ته ئه‌رک و نا‌زاره‌وه. جا هه‌ر گه‌ردنی به‌ندییه‌که‌ی دوینی‌ش له‌م

رووده پرووی داوه. له دوو سټ مانگ لعمو پیتشموه دهسگای بالبازی چه مچمه مال، له فرمانه روایی، داوای دروستکردنی چند پینشاو خانهمک له سهرای چه مچمه مالدا دروست بکرتین، تا جارتیکی تر کارساتی وهک نهر بندیه پروونه داتوه.

پهندي پینشینان

- * نان نهر نانه په، نیمړ له خوانه.
- * که دادپه روهری له نارادابوو گورگ و مهر پتکهوه ناو دهخونمه.
- * دار هه لپیت، سگی دز دپاره!
- * نان بژ نانهوا و گوشت بژ کوشتیار.
- * دهرگای به دخوویی، گرتزه نه کوی شله، هر که پالت پیونه نا، زوو دهکوهیته سر پشت!...

چه مچمه مال

ژماره: (۶)
رؤز: ۱۹۴۶/۸/۵

په هوش و خوو

ترسزوکیمان!...

کورده که زور به نازایی به ناربانگه، له زور شتدا دهرده کوهی ترسزوکه! له راستیدا به جوړتکی تیکرایي کورده واریه که مان له کاروباری شارستانیتیدا ترسزوکه. هره هوی دواکه و تیشمان نهمیه که ننگیه کی گوره په و له سهرمان نو سراه. ته ماشا ده که پت گوره کاغان: وانا سرزوکي هوزه کان و ددوله مننده کاغان، که پیاوتیکی تیگه پشروی خوینده واری نه ناسیاو بیته مالیان. هینده پتری لڼ ناگرن، نازشی ناکیشن. به لکو نه وندهی تفهنگ به شانیتیکی خورتی به گوتی ناکهن و یارمه تی نادن. که چی به هم سو تواناییه کیانه وه زمانلوسی بژ (شایمر) و (لوتی) و (هه تیوجه) و (به دکز) کان به کارده هین و، په جگار یارمه تی و ده ستیلاویان بژ دهنوتن! جا که لیبان دهرسیت بژ ج نه مننده ناشیتی دهکن؟ ده لاین: نیمه له دم و زمانی نه وانه ده ترسین. به لام خوینده وار و تیگه پشروه کان نازارمان نادن، لیبان نارسین. نیجا نهم ترسزوکیه، که له پیاده گوره کاغانه وه پرووده دات، بوته هوی چاوترساندنن ماوهی دانیش تووانی ناوچه که و، پهره سندنن ژماره ی لوتی و هه تیوجه و ناکه مبه چه و شایمران. نه نجامی نهمه پش بمره که پشروه که به دخوویی و چهوتی و بن ناپروویی له ناوماندا بلا بوته وه، کاشکی پیاده گوره کاغان، نه وندهی بژ نازاردانی پیاری چاک و به سه زمان خیران، نیو نه وندهی بژ تمین کردن و له ناوبردنن نهو لوتی و شایمر و هه تیوجهانه نازا بوونایه.

پن بگنده...

گرمای کهرکوک

* بهگم! نم لاپه‌ری که لویه‌ل و درگرتنه که له ناوند من و نووساری بهرهمدا کراوه، په‌ندی بفرموی و مرۆی بکه، تا نيمرۆ برۆم بۆ کهرکوک و له‌ويشموه بچمه شوینی تازم، بۆ (توزخورماتوو).

* جینوشین: پتیرسته چاره‌روانی بکه‌یت تا نووساری بابه‌تی کیشکراوی تووزخورماتوو دیته نیره، لاپه‌ری که لویه‌لت لڼ و درده‌گرتیت. تۆ ناشی له‌گه‌ل نووساری بهرهمدا نو لاپه‌ری که لویه‌له بده‌پته ده‌ست.

* نووساری بابه‌تی کیشکراو: که‌واته ریم بده ده‌چمه که‌رکوک، فرمسانی گوتیزانه‌وه‌که‌م هه‌لبه‌وشینه‌وه. چونکه نه‌گه‌ر نووساری بابه‌تی کیشکراویش بپته نیره من (لاپه‌ری که لویه‌ل) ی ناده‌مه ده‌ست، تا فرمانه‌که هه‌لده‌وشینه‌وه و من لیتره ده‌هیلته‌وه!

* باشه من ریت ده‌دم بچپته که‌رکوک. به‌لام تۆ دوینی له که‌رکوک هاتوویته‌وه. هه‌ر وا زوو گرمای که‌رکوکت له‌بیر چوووه؟!.

فرمانی هه‌لبه‌ستراو

* شینخی داره‌روو: به‌گم! توخودا لیم تووره مه‌به و، نم فرمانانه‌یشم زوو جیبه‌جی بکه!
جینوشین: نم دوو سکالایه که به‌ده‌ست تۆون:

۱- هه‌بچیان هی خۆت نین.

۲- نه‌وانه بۆ کارگرتی سه‌نگاو نووسراون. که‌چی تۆ بۆ منت هیناوه. نه‌گه‌ر فروفتلیان تیندا نه‌بوویه له پینشدا پيشانی کارگرت ده‌دان. نه‌گه‌ر تۆ پيشانی کارگرت داوه بۆ چ نمر شتیکی له‌سه‌ر نه‌نوسیه‌وه بۆ من؟

۳- بۆچ خاوه‌ن سکالا مۆزی سکالاکه‌ی خۆی نه‌کردوه؟

۴- بۆچ پوولی (۴۰) فلسی به‌سکالانه‌وه نییه؟

۵- من جاری پینشو پیم نه‌گوتیت کس ناهیلیم فرمسانی که‌ستیکی تر بکات و، سه‌رژمیرنامه و سه‌ره‌په‌ی و درگرتی شترمه‌کی کس ناده‌م به‌که‌ستیکی تر؟ یاشتیخ! بۆچ به‌گوتیم ناکه‌یت؟!...

* شینخی داره‌روو: ها نه‌وه نامه‌ی مه‌لا کاکه (حه‌مه‌ی) خزمته بۆم هیناویت.

* جینوشین: بگره‌ نورا من له هه‌ر پینچ گونا‌هه‌که‌ت که ناوم بردن خۆش بووم و لیت تووره نه‌بووم. نه‌ی له‌مه‌ت تووره نه‌بم. که‌ به‌م سانگی رۆژووه، به‌(شیخ)ایک و (مه‌لا)یه‌ک، ده‌تانه‌وی فرمسانی هه‌لبه‌ستراو و ته‌له‌که‌بازی به‌من بکه‌ن؟!...

کومه لایمتی

سامانی دوه لمه منده کافان

نووسینی: نهجات عومهر

گدلیک کس له دوه لمه منده کافان بعضی زوری سامانه کانیان له پتی هیچ و پوچدا بهخت دهکن، بې نهودی سوو دیک به نیشتمانه کوی خویان بیه خشن بینجه لهوه دپشبنه هوی له پتی دهر کردن و له خسته بردنی گله کوی خویان. دهچن دست دهکن به (تکیه) دروست کردن و (خانمقا) دامه زراندن و نان و چیتت بهشینوره، تمعمل و تموه زلان له چوارگوشی شارنوره کیش دهکن بولای خویان. کابرای دوه لمه مندیش که نهوه دهکات و دهبینن، وادزانیتت به پشی نایبته کوی خوی گهوره ترین چاکه خوازی دهنوتی به راهبر همزار و لیتقه و مواران. بهلام نممه به راستی وانیه. چونکه تکیه کوی مامی دوه لمه مند بووه ته هوی باشختنی ناوچه کوی و تمعمل کردن گله کوی. هر بهم چشته چورلای نیشتمانه که مان بهم جزره شتانه گیراوه. نهگر بیتو نوو پاره بهی بول تکیه و نان و خوانی داناوه تییاندا بهخت بکات، بهختی بکات بول رازانده نوی ناوچه کوی خوی. به دروست کردنی خانووی جوان و باخچه ی پر له دار و درخت و گول و پاکیشانی ناوی روشن و هیزی کاره با و، ناشی مه کینه و دستگیرویی کارگه ران به هوی نم کار و فرمانانوره، ناوچه کوی خوی ده رازنیتته وه وه تمعمل کانیش دست دهکن به کار و فرمان کردن و، به راهبر به رنجه کویان و تیکوشانه کویان روزهانه کانیان ورده گرن. بهم چشته سوو دیک یی باش دهبه خشیت به گول و نیشتمانه کوی خوی. نایبته که یشمان به ناشکرا بوی روون کردوینه تموه که بول نممه ی مرژت خوی و خیزانه کوی به به ختیاریه وه بژین، پتیسوته له کرد و کوشی و کار و فرمان کردن دوانه کون. که واته نیتر دوه لمه منده کافان له بهرچی نم همزارانه فیری خوازه لژکی و سووکی دهکن؟. نه ورنده هه به نم شتانه ی له پتشموره ناوم بردن به بهک دوه لمه مند پتیک نایب. به لکو به یاریده ی هم سوو دوه لمه منده کانه وه پتیک دپن. جا له بهر نه وه ی خاکه که و گله کوی نیمه پیش زور دواکه وتوون. نوا من نه صانم خسته بهر چاوتان. له جیاتی نممه ی چند که سیک که لک له سامانه کانتان وره یگرتت، بام ناوچه که تان به گشتی سوو دی لپ بیسیتت. چونکه نه وه ی بول پیساو ده میتیتته وه هر ناوه. جا نه گر به قه تان کردم نممه چاکترین پتگایه بول بهر زبون نه وه ی ناو و ناوبانگتان.

هه والی چه مچمال

- * شوی سن شه موی رابردو ناهه نگیک له لایه ن شاگرد و ماموستایانی خوتندنگای شوه ییه وه گیترا.
- * جیتوشنی چه مچمال و فرمان به رهکان بول گو تگرتن و راباردن هاته خوتندنگا که وه زور سو یاسیان دهکن.
- * یاریده دهری بال بازی تازه (حوسین عمونی) هاته سهر فرمانه کوی، له پیتناو به که لک هاتنی ناوچه که ماندا له خودا داوای سهر که وتی دهکن.
- * لهه روزهاندا دزهکان چند مالتیکیان کردوتموه (هرپوه)، دسگای بال بازی چه مچمال زول به ره روزه وه ی بول بهر بهر ستر کردنی نم جزره کاره ساتانه.

- * له نه نجامي كوششي جينوشيني چمچه مالدا، په نجا تنه كه نه وتی رښ هتريه چه مچه مال و، ده گای ته ندروستی دستي كرد به پرژاندي به سر جوكه له كه پسه كاني ناو اوييدا.
- * هر ودها به هزی هولي جن نوشيني چه مچه مال وده، فرما به رتيكي تندروستي له گمل درمانيكي زور كه ښته ناوچه كه مان، بز نه مهي به سر لادتيه كاني ناوچه كه دا به ش بكری و، نو نه خو شيانه ی له گونده كاندا بلاو يوونه ته وه له ناو بيرتن.
- * له م پرژانده چهند كه سيك له كووتال فرژشه كاني ناوچه ی چه مچه مال چون بز هتاني كووتال، هيوادارين له م پرژاندها بگه رتته وه و دست بكن به دابه شكرديان.
- * بهر كولا نه كان نه ونده گلنښ و پسايبان تيدا له م پرژوهه همرو دم سر وكي شاره واني چه مچه مال (جينوشين) له ناكار دپته ناو كولا نه كانموره ده ياشكي تني، هر كه سن به رمالي پاك نه بو، ده ينترته به رده دم داگه سزای خوی بدرتن. له بهر نه وه به پيتويستمان زاني دانيشتوواني باژيري چه مچه مال ناگادار بگين. هيوادارين له پتاو پاك و خاوتني باژيره كه ياندا يارمه تي شاره وانيه كه خويان بدن و خويان توشي سزا نه كهن.
- * له م پرژاندها جينوشيني چه مچه مال له گمل سر وكي شاره واني سلیمانيدا به ته له فون گفتوگوي كرد، بز نه وي ناوچه كه مان له بهر به بش نه مننيتته وه، دوايي به رياريان دا هر رژوهی پتېج تا ده قالب به فر بز چه مچه مال بترن. له بهر نه وه جينوشين به فر فرژشه كاني چه مچه مالي بانگ كرده لای خوی، پتي گوتن كه له مودا له بهر هتاني خويان دوا نه كهن.
- * خاوهني كوفاري فورات هاته چه مچه مال بز گفتوگوز كرن له گمل جينوشيني چه مچه مالدا له بابه ت كريني كوفاره كه به وه. له نه نجامدا چه ند كه سيك له دانيشتوواني چه مچه مال به رياريان دا بښه كپاري كوفاره كي. جينوشيني چه مچه مال سياسي ده كات.

هموالي دهر وه

- * ميری به رياری دا: مانگانه بک به فرمانيه راني ميري بدری. نیوی له م پرژاندها ددری. نیوه که ی ترشي له جهزنی قورباندا.
- * سرهك كاره ده ستی نيران له م پرژاندها وازی له فرمانه که ی هتيا.
- * به ناوی پاراستنی کاروبار و که لکی خویانه وه، نینگلیزه كان هتريكي زوريان له هيندستانه وهی هتياوته شاری (به سره)، وا دياره مه ترسيان له نيرانيه كاني دهر ويه ری (هاوه بشی نه وتی نابادان) هه یه، كه زبان به هاوه بشيه كه يان بگه يتن، تا نه گمر ته نگه تاوكران، بهو هتزه، هاوه بشيه كه له نيرانيه كان به ريزن.
- * فرمانه روي عتراق به رياری داوه كه خانويه كي باش بز (خوتندن گای ناوه ندی) له شاری (دهوك) دا دروست بکات.
- * دانيشتوواني شاری (زاخو)، داواي كرده وهی خوتندن گايه كي تری سره تاييبان له فرمانه روي كرده وه.

* لعم روزانه‌ها برومه‌له‌رزیه‌کی یه‌جگار کاربگر له‌باژتری (پیتنجوین)‌دا پرووی دابوو. له‌پاش نهمه له‌ماوه‌ی (۲۴) سائدا (۳۰) برومه‌له‌رزیه‌ی تر پرووی دابوو. (۲۴) خانووی به‌جوزیک هم‌ژانده‌بو له‌کله‌کی نیشته‌نی خستبوون. دانیش‌تووانی نهمی له‌تاواندا چوو‌بوونه ناو‌باخه‌کانه‌وه.

* هه‌روه‌ها له‌(سلیمانی)‌یشدا برومه‌له‌رزیه‌کی توند پرووی دابوو.

* له‌ناوچه‌ی (شاری‌باژتر)‌یشدا چهند برومه‌له‌رزیه‌یک پرووی دابوو، به‌لام کس زبانی پین‌نه‌گه‌یشتوو.

* فه‌رمان‌به‌ه‌وایی عیراق، بۆ‌به‌ریسه‌تکردنی (نه‌خوشی له‌رزوتا) شاره‌زایه‌کی نینگلیزی له‌نهوروپاوه‌هیناوه‌ته به‌عقاد، نهمیش وا‌خه‌ریکی ریک‌خستی کاروباره، تا به‌م زوانه‌ده‌ست بکات به‌نه‌هیشتی نه‌خوشیه‌که، له‌هموو عیراقدا، به‌تایبه‌تی له‌بمش خواروویدا که سه‌راچه‌ی نهم نه‌خوشیه‌یه.

* له‌نه‌جیامی گه‌فتو‌گۆبه‌کی ته‌له‌فونیدا، (سه‌روژی تهن‌دروستی خاکی که‌رکوک) به‌لینی دا‌که فه‌رمان‌به‌ریکی تهن‌دروستی بنیترته چه‌مه‌مال، بۆ‌به‌ریسه‌تکردنی نه‌خوشی له‌رزوتا (هه‌لاریا) له‌ناوچه‌که‌دا، تا نیستا (۱۳) گوند ده‌رمانی به‌سه‌ردا دابه‌ش کراوه. نهم فه‌رمان‌به‌ری تهن‌دروستیبه‌یش له‌پاشاوه‌ی گونده‌کاندا تیماری نه‌خوشه‌کان ده‌کات.

گره‌وی گۆرانی گوتن

له‌شهو‌ی سیشه‌مه‌ی داهاتوودا ناهه‌نگینکی تایبه‌تی له‌خوتندن‌گای شهو‌ی چه‌مه‌مالدا له‌لایهن (یان‌ه‌ی فه‌رمان‌به‌رانی چه‌مه‌مال)‌وه ده‌گه‌ترئ. تکایه‌هه‌ر کس ده‌نگ خوش و گۆرانی بیژه، له‌دوو رۆژ له‌پیش ده‌ست‌پنکردنی ناهه‌نگه‌که‌وه ناوی خۆی لای (مامۆستا نه‌جات عومه‌ر) بنوسن، تا له‌شهو‌ی ناوبرا‌دا بیته‌کۆزی گره‌وی گۆرانی گوتنه‌که‌وه.

هه‌ر که‌ستیک لعم گره‌وه‌دا یه‌که‌م ده‌رچوو، له‌لایهن (یان‌ه‌ی فه‌رمان‌به‌ران)‌وه یاداشتیکی (۲۵۰) فلسی ده‌درتی. تو‌ناگاداری جا‌ی درا.

نه‌مانه‌مان لا ناخۆشه‌مان...

* که‌ده‌بینن شاگرد که‌بابچی و چایچی و چیت‌خانه، هه‌موو چلکن و پلکن، به‌ده‌ست و پلنکی پیس و پۆخل و، دهم و چاوینکی په‌روبو‌شاریه‌وه، خوارده‌مه‌نیمان بۆ‌ده‌هیتن.

* که‌شیتیکمان لئ ده‌قومیت، یان تووشی نه‌خۆشی و خه‌فه‌تباریه‌یک ده‌بین، هه‌ر کس پیمان ده‌کات، ناسیاو و، نه‌ناسیاو نهمه‌نده په‌سیارمان لئ ده‌کمن، هینده‌ی تر خه‌فه‌تبار و، لیته‌وماو ده‌بین.

* که‌ده‌بینن حاجیه‌کامان کاتن له‌حه‌ج دینه‌وه، ده‌یان‌ه‌وی ده‌مده‌ست نهمی له‌حه‌جدا به‌ختیان کردووه، به‌گرانجانی له‌خوتنی هم‌زار و داماوانی ده‌ریه‌نته‌وه!...

* که‌ده‌بینن هه‌ندئ کس به‌زۆر خۆی له‌فه‌رمان‌به‌رانی کاربه‌ده‌ست هه‌له‌سه‌وی و، شانازی به‌سه‌ر پین‌دست و هم‌زاراندا ده‌کات و، به‌فه‌روفیل و چاو‌روا‌و، ده‌ستی نهمانیش و فه‌رمان‌به‌ره‌کانیش ده‌ه‌ری.

چمچمال

ژماره: (۷)

رؤژ: ۱۹۴۶/۷/۱۲

خودات لهگهل بڼ

نووښی: نجات عومر

پرده په کمې ماتی بهری ناسمانی گرت و، تیشکی پروناکی له (چمچمال) بری. پشکو ناگرتکی بلتسه دار و بهتین، جهرگی گموره و بچوکی هه لقرچاند. فرمیسکی خویناری چاری ژن و پیاری پر کرد. هیزی نژنوی هم موالی شکاند. نه مانه هم مو له کاتهدا پرویان دا، که گوزنوهی جه نایی (شاکر فه تاح) بهگ بیسترا. داخه کم له بهر به دبه ختی چمچمال و خه لکه کمې، خودا پی پیروا نه بینین که نه و گوره بیان بکات و، له کاتهدا پر تنگ و جه له مه یه دا لیسانی دوورخسته وه.

غمه مگینی و دل برینداری هیزی دست و بیرمی بری تا بتوانم سکالای دلی خوم و گه له همزاره بو زانی ناوبراو بگم. چونکه نهو لهو رۆژوهی تشریفی هاتوه ته نهو ناوچه یه، به شعر و به رۆژ تن ده کوشن بو پیشخت و خوشگوزهرانی خه لکه کمې. (شاکر فه تاح) ای نیداری، شاکر فه تاحی ولات و گه لپه روه ر، شاکر فه تاحی مه عارفیه روه ر، پشتیوانی همزاران و لیتقه و ماوان، برا و دل سوزی هم مووان، سه رنوسه ری رۆژنامه که مان، نهوا تکا خوازیان لن ده کات. جا نازانم بهج شیوه یک بهرام بهر نهو هم مو هه ول و کوششی سرباسی خوم و خه لکی نهو ناوچه یه ی پیشکش بگم. لهگهل نه مه یسدا تکام و ایه لای په زدانی گموره که هه رگیز دل شکست و بهنازار نه بی. هه میسه هه ر له پایه داری و لهش خوشی و بهرزی داین. نیتر خودات لهگهل بڼ، برای گموره و دل سوز و هونه رمه ندمان.

به دبه ختی رۆژنامه که مان

نووښی: دهسته ی نو سه ران

بو رۆژی رهش ته نیا چرایک بوو که حفته ی جارتیک چمچمالی رۆژن دکرده و، تن ده کوشی بو وریا کرده و ی بیر لادییه به سه زمانه کاغان، له هه مو شه ویکتی سن شه مو اندا. فه رمان به ران و خه لکی ناوچه که مان له خویندنگای شه ری دا کۆده بو نه وه. به ناههنگ و به زمی خوش هه مو باسه کانیمان ده خته میسکی نه خویندنه واره که انه وه. به لاه به جیسا بو نه وهی جه نایی شاکر فه تاح بهگ که سه ری مرشتی رۆژنامه که مانی ده کرد و سه رنوسه ری بوو، داخه کم نهو چرایه مان کوزا یه وه. نه مه یس له بهر به دبه ختی و که ساسی گه له نه خویندنه واره کاغانه. جا نیمه یس بهرام بهر به هه مو کوششی له کانی دل مانوه تکای کامه رانی و خوشگوزهرانی زانی ناوبراو ده که بڼ.

«دهسته ی نو سه رانی رۆژنامه ی چمچمال»

رووناکیی ناوچهکهمان

نوسینی: عهبدولقادر محهمده

لییان پرسیم: نهوه خهلکی چهچهمال بۆج وا رهشپۆش و پهشۆکاون؟...

گوتم: براكمان نهوه لهبر نهوهیه که رووناکیی بهخشی ناوچهکهمان لیسان جیادهبیتهوه. گهوره و بچووکێ چهچهمال کهوتونهته (لتهنگی و پهستییهوه. چونکه نهو کۆشهی جهنابی (شاکر فهتاح) بهگ دهیکرد بۆ نهو گهله بهسهزمانهمان، ههتا ئیستا هیچ کهستیک وا بهپهروۆشهوه نهبووه. داخهکهم درهنگ دۆزیمانهوه و زووش وغان کرد. بهلام بهلتین چی؟... هیچ دهسهلاتیکمان نییه، نهوه نهین: تکای لهش خۆشی و سهریهزی له پهزدانی گهوره بکهین.

هموایی چهچهمال

- * رۆژی ۱۹۴۶/۸/۶ کاربهدهستی بهرگری عیتراق و سهروکی سهردانی لهشکری عیتراق رۆیشتا بۆ سلیمانی. له ۱۹۴۶/۸/۲۷ دا گهرا نهوه بهغدا.
- * نووساری شت کیشکردنی چهچهمال (عهلی تکریتی) گوتزرایهوه بۆ لادنی تووزخووماتوو. له جیتی نهو نووساری شت کیشکردنی تووزخووماتوو گوتزرایهوه بۆ چهچهمال.
- * داخی گرافان جهنابی شاکر بهگ فهتاح گوتزرایهوه بۆ ناوچهی ههلهبهجه. جینوشینی (مهخموورا)، نازم سهعید وهنداری، گوتزرایهوه بۆ چهچهمال.
- * شهوی سن شههمی رابردوو که بهر ۱۹۴۶/۸/۶ دهکهوی ناوهنگی حهفتهی خوتندنکای شهوی چهچهمال گیترا. جینوشینی چهچهمال و فرمانبهرهکانیش هاتبوونه خوتندنکاگه.
- * یاریدهدهری بالبازی چهچهمال و فرمانبهرهکانیش هاتبوونه خوتندنکاگه.
- * یاریدهدهری بالبازی چهچهمال (حوسین عهزنی) بۆ نهوی له جیتی کارگیتری بالبازی کهرکووک فرمان بیینی چوه کهرکووک.
- * لهم رۆژانهدا گرانی داکهوتبووه ناو بازاری چهچهمالهوه. بۆ بهریهستکردنی نهو گرانییه شارهبوانی چهچهمال بهیاری نرخی دهکرد بۆ ههموو چهشته سهوزه و میوهیهک ئییشهیش نهوا دووکاندارهکان بهم چاره ناگادار دهکین. ههر کهستیک بهینی نرخی بهیار لهسهر دراو لهو بایهتانه نهفرۆشیت سزا دهریت.
- * بۆ یانی فرمانبههرانی چهچهمال (عارف ناغای ههمهوهند)، (۵۲) اداری خانوی پیشکesh کرد. ئیسه له کانگای دلمانهوه سوپاسی بهخشندهی دهکین.

هموایی دهروهه

- * لهسهر بابهتی ههراي کرێکارهکانی هاوێشی نهوتی کهرکووک کارگیتری بالباز و یاریدهدهری کارگیتری بالبازی کهرکووکیان بانگ کردۆته بهغداد. هیشتا نهنجامی نهمه دههههکهوتوه.

* لهبر نموی چهرچیه‌کان به‌ناو گونده‌کاندا بلاو بیرونه‌توه، گه‌لیک شت نرخیان گران بووه، وهک: گهنم و جز و بۆن. فرمانه‌ه‌وایی عیراق به‌پاری داوه (۱۵۰۰۰۰) تن جز بفرۆشتی به‌نورویا. وا دیاره نم چهرچیه‌نیش هر بۆ نوروپاییه‌کان نم ده‌غلردانانه ده‌کرن.

* له‌لایهن فرمانه‌ره‌کانی ده‌سگای به‌ندری (به‌سره) وه چند دزیبه‌کی گه‌وره، گه‌وره له سامانی میری کراوه. له‌سهر نموه ده‌ستی گه‌لیک فرمانه‌به‌ری ئینگلیز و عیراقییان له فرمان کیشاوه‌توره. فرمانه‌ه‌وایی به‌توندیبه‌که‌وه له پریش دایه.

* فرمانه‌ه‌وایی عیراق خهریکه له نوروپادا کربار بۆ تووته‌کانمان ده‌دۆزۆتسه‌وه. نهمه شتیکی باشه، کاشکی سهری بگرتایه.

* فرمانه‌ه‌وایی عیراق، نم سال له هر خاوهن ده‌غلۆتیک نیوهی ده‌غله‌که‌ی واتا (گهنم) ی لئ ده‌کرتسه‌وه. نرخی نم سالی گهنم له نرخی پاری که‌متره. به‌لام نم سال له پار زۆرتتر گهنم له جووتیاره‌کان ورده‌گیری.

* له هممو لایه‌کی عیراقه‌وه، هاواره له‌دمست دابهش نه‌کردن و نه‌بوونی شکر و چا. نه‌وا نیوهی مانگ تپه‌ری، نازانم که‌ی شکر و چا دابهش ده‌کرتی؟!.

* فرمانه‌ه‌وایی ئیران کوتویه‌تی: ناسایشی ئیران له نه‌ستۆی ئیمه دایه. ئیمه پۆ نادهبین ئینگلیزه‌کان به‌ناوی پاراستنی کاروباری (هاوه‌شی نه‌وتی نابادان) وه پهل به‌هاوێژنه ئیرانه‌وه. پتیه‌سته ئینگلیزه‌کان له‌شکره‌که‌پان له شاری (به‌سره) وه بکیشنه‌وه بۆ هیندستان.

* له‌لایه‌که‌وه له ناوه‌ند جووله‌که‌کان و عه‌ره‌بدا، له‌لایه‌کی تریشه‌وه له ناوه‌ند جووله‌که‌ و عه‌ره‌ب و ئینگلیز و نه‌مریکاییه‌کاندا، له‌سهر که‌ینه‌وه‌به‌ینه‌ی (فه‌لمستین) ده‌مه‌قالی له گه‌رمه‌دایه. عه‌ره‌بیش و جووله‌که‌بیش، هر لایه ده‌پویتی (فه‌لمستین) به‌ته‌نیا بۆ خۆی بیتیته‌وه...!

پن بگه‌ه

زمان به‌رین

برا گه‌وره: کوپم تو بۆ چ ده‌هینلیت خه‌لک نهمه‌نده گله‌بیت لئ بگهن... توۆزی زمانی خۆت بگه‌ه، وریایش به دلی که‌ست لئ نه‌به‌شیت. هممو شه‌رتیک له جیگا که‌تدا، سه‌ره‌نشتی خۆت بکه له‌سهر نه‌و کسانه‌ت که دلی خه‌لکت بین نازار داوه. له‌وه‌بیش دلنیا به که به‌ره‌به‌ره زمانی له‌گه‌ل خه‌لکدا باش ده‌بیت، و، ئیتر خه‌لکیش خۆشی ده‌ویتی. تیکه‌به‌شیت؟!.

برا بچووک: گه‌وره‌م خودا ناگاداره من هیچ له دلماندا نییه. خه‌لک خۆیان خراپن. نه‌گینا من زمانم پا که و له‌گه‌ل خه‌لکیشدا چاکه. نه‌وان به‌خۆپایی قسه‌م بۆ هه‌له‌ده‌به‌ستن. نه‌وه‌تا نه‌و پۆژه کاک (ن...)
دزداشه‌یه‌کی له‌به‌ر کهدبوو - له‌م کۆده‌ کاک (ن...) خۆشی دانیشتیبوو - چووبوه بازار، که‌چی خه‌لکی چمه‌مه‌مال پتییان ده‌گوت: «سه‌یریکه سه‌گبایه به‌دزداشه‌وه دینه بازار!...».

برا گموره: باهه هیچمان له هیج... زۆر ددترسم نەگەر لەسەری پرۆم، هەرۆک سەر و گوتیلاکی کاک (ن...)ات کوتایهوه، سەر و گوتیلاکی منیش بکوتیتەوه. پرۆ یاوکم پرۆ، خودات لەگەڵ بێن. بەس نەبوو بەناسانی له دست زمانت پرگارم بوو!...

ساله کهری باوکی حممه کهری

ساله کهری: گمورم له رتی خودادا بکهروهه فریام (حممه کهری)ای کووم بۆ تهمین بکه. هیچم ناداتن. بەسەری تو (کهرا)که هی منە. کهچی کرتی کهره که خۆی دەیخوات!...

جینوشین: من له میانی (کهری) و (کهرا) و (کهرا)ی تۆدا دامام، نازانم چیتان لێ بکه. نەمه چەند جارە من ناوهرستان ددکەم و ئێوه تیک دەچنەوه؟...

هەر وا چاکه بچیتە لای دادگەر ئەو تۆلەت له (حممه کهری کوپ)ات بۆ بستینی و گیانت بەوهەرگرتنی کرتی کهره کهت شاد بکات!.

ساله کهری: ئێی!... دیاره تۆش بەشی خۆت دەزانیت! ناهەرین جینوشین بەگ. دەی له کۆل خۆتم بکهروهه و فرتم بەدەرە سەر دادگەرا!...

زانستی گشت لای

هەمەوێند

هەمەوێند که ئیستا هەزار و دامار و لێقه و ماو کهوتوون له ناوچەمی چەمچەمال و ناوچەمی بنکەمی سلیمان، کاتی خۆی، و اتا تا سی سالتیک لەمەوێنیش له هەرە دەوله مەندتر و بەچنگتر و لەرووتر و سەر بەرزتری هۆزه کانی کووردستانی عیراق بوون. هیج هۆزێک بەلکو هیج لەشکری فەرمانرەواییه ک نەبووه خۆی لەمەریاندا پراگرێ. نازایی و دلیری هەمەوێند، سەر بەزی و مەردا یه تیایان، میوان پەرسنی و پاراستنی لێقه و ماو و بێ دەسلاتیان، خوداناسی و نامووس پەرس تیایان، لەناو هەموو لایه کدا ناوبانگی دەر کردووه و تا دیت دەنگیش دەداتەوه. لەگەڵ ئەوێشدا که فەرمانرەوایی (بابان، عوسمانی، ئیتران) پاشان (بەرستانیا) لەگەڵ هۆزه کانی دەور و پشتیان وەک (جاف و، تالەبانی و، زەنگەنە و، جەباری و، شوان و، شیخ بزەینی و، شیخانی بەرزنجیه) بەتاک تاک و بەگەله کۆمه کی شه پان لەگەلدا کردوون و تەنگە تاویان کردوون و، له پیتاری شه و شۆزی هەموو دەمیدا هەموو دەم مالتوێرانی و سەرگەردانیان بەسەر هاتووه... لەگەڵ ئەمانەشدا هەمووی، هیشتا هەمەوێندەکان خورپورەوشتی مەردانەمی باوک و باپیریان بەر نەداوه. هەرگیز دەستیان بۆ نامووسی کەمیک نەبەردووه. هەرگیز ناهەرەتیک پان رووت نەکردۆتەوه. هەرگیز نەیانیهیشتووه نوێژ و پۆژوویان بچیت، تەنانەت له کاتی تەنگ و چەلەمەشدا. هەمەوێند، سەر بەستن، سەر دانەواندن نازانن، هەر کەسێ نازاریان بدات دوو چەندانه نازاری ددهنەوه، بێ پاکن. سل له کەس ناکەن. دوژمن هەر چەندێ گەرۆهترین له خویان و، زیانیان هەر چەندێ فرەبێن، چاویان ناترسن دەچن بەگژیدا، تا تۆلەمی خویانی لێ نەکەنەوه و بەدۆستایەتی ناشن نەبنەوه، تا تۆلەمی خویانی لێ نەکەنەوه و بەدۆستایەتی ناشن نەبنەوه، وازی لێ ناهێنن.

به‌گذرداچوونی که‌موکاریان له ده‌وری (کرماشان) که هۆزی (هممه‌وه‌ندی گه‌وره) نیش‌تایش له‌وتین، ناچاری کردن، له نزیکه‌ی (۲۵۰) سال له‌ممه‌وپیشه‌وه خاکی باوک و پاییری خویان به‌جی به‌تلن و بیتنه‌م ناوچه‌یه بی‌کمن به‌نیشتامنی خویان.

ناشیتی و نه‌زانی فه‌رمانه‌رانی فه‌رمانه‌روایانی نه‌وسا، ناچاری کردوون بچن به‌گژ فه‌رمانه‌رواییه‌کاندا و، دوور بکه‌ونه‌وه له‌گه‌نده‌کانی خویان و، بکه‌ونه دست‌گورتی و هه‌ژاریه‌وه، که له نه‌نجامدا ناچاری کردن بژ‌یاندنی خویان، ده‌ست بدنه‌ه جهرده‌یی و کاروان پرووت کردنه‌وه، نه‌گهر فه‌رمانه‌رواییه‌کانی نه‌وسا دادپه‌روه‌ر و خوداناس و ژیر بوونایه‌ه گه‌لێک که‌لکیان له‌م په‌وش و کرده‌وه به‌رزانه‌ی هۆزی هممه‌وه‌ند وه‌رده‌گرت و ده‌ه‌گیاندا به‌گه‌ل و نیش‌تانه‌که‌ه‌یان نه‌وه‌یش ته‌نیا به‌وه پتیک ده‌هات که پتیزان لێ بگرتنایه و خۆشه‌یستیان به‌رامه‌هر بنواندنا‌یه و چاک بوونایه له‌گه‌لیان.

لێزه و له‌وی

حه‌قه‌کان

خۆ په‌رستان و پوه‌لپه‌رستان هینه‌ده دست‌کاری (ئایینی پاک‌ی ئیسلام) یان کرد و، بۆ که‌لکی ناپه‌خته‌ی خویان، نه‌م کوره‌وه‌واریه به‌سه‌زمانانه‌یان چه‌واشه‌ کرد و، به‌هه‌موو جۆره‌ه فیه‌وتی‌تیک پرووتاندنا‌یه‌نه‌وه، دواییه‌که‌ی نه‌م ته‌کیه و خانه‌قا و پرچ و ریش و ته‌په‌ل و ده‌ف و به‌شیر سه‌رپه‌رن و شاپلیته‌ه خواردن و شیخ و خه‌لیفه و ده‌رویش و مریده‌یان په‌یدا کرد و، (په‌ره‌وی نه‌قشه‌ندی) یان گۆپه‌ی و خسته‌انه‌ه شیوه‌ی (په‌ره‌وی حه‌قه) وه (په‌ره‌وی حه‌قه) یه‌ش که‌ تلپه‌ی (په‌ره‌وی نه‌قشه‌ندی) یه، نه‌گهر هه‌چی لێ نه‌لێن، نه‌وه ده‌لێن که‌ بووه‌ته هۆی بێ کار و فه‌رمانی و، گنژ و ویزی و ناشیتی و نه‌زانی، له‌به‌ر نه‌وه په‌کتیکه له هه‌ره‌ دۆژه‌نه‌کانی گه‌ل. کۆشش و خه‌بات بکه‌هین نه‌مانه‌ی بوون به‌حه‌قه بیانه‌ه‌ینه‌وه سه‌ر نایینه‌ه پاکه‌که‌ی ئیسلام. وه‌ک بۆمان ده‌رکه‌وتوه (په‌ره‌وی) حه‌قه، که به‌م جۆره‌ه به‌نه‌تی گه‌راوه و شارزاده‌توه و له حه‌قه‌کان به‌ولاوه، ناهێلن که‌س ته‌تی بگات، چه‌وه‌ته سه‌ر په‌ره‌وی (ئیسعایی) یه‌کان که هه‌رچه‌یه‌ک خۆشی پتیکه‌یاندن لایان په‌وا بووه! شیخه‌کانیان به‌هه‌شت و دۆزه‌خیان بۆ دانابوون، له پتیشه‌وه بنگ و تریاکیان داوه به‌ده‌رویش و مریده‌کانیان تا بیه‌تۆشیان کردوون، ئینجا هه‌ر فه‌رمانتیکان نارزوو بووه پتییان سه‌پاردوون و، ده‌رویشه‌کان به‌کارتی‌کردنی نه‌م بیه‌تۆش دارووانه، دسته‌بجه‌ فه‌رمانه‌کانیان بۆ جیه‌ه‌جی کردوون. زانست وای پێشان ده‌هات نه‌وی نه‌م جۆره‌ه ده‌رمانانه‌ی بده‌رتن هه‌رچی بێ بلیت به‌قه‌سه‌ی ده‌کات، باه‌ زیان و نه‌مانی خۆشی تیده‌ایت. چونکه‌ به‌ته‌نشت نه‌م ده‌رمانانه‌وه، که هۆش و خواستی مرۆفیان بێ کز ده‌هین، ده‌تواترێ به‌هۆی نواندنی موگناتیسه‌وه یاخود چاره‌سه‌توه کار له‌وانه‌ بکری، هه‌ر کارتیکیان بێ به‌سپه‌رێ پتییان راپه‌هه‌رتن. پاشان که هاته‌وه هۆشی خویان هه‌رچه‌یه‌کیان بێ گوتراوه و پێشان دراوه له‌ بیرمان ده‌هیتسه‌وه. ئیسه نه‌وه‌مان بۆ ده‌رکه‌وتوه که حه‌قه‌کانی ئیسه له‌لایه‌ن شیخه‌کانیا‌نه‌وه له هه‌موو کۆبوونه‌وه‌یه‌کیاندا ده‌رمانتیکیان ده‌رخوارد ده‌دریت بیجگه له‌وه وه‌ک چاومان بێ ده‌که‌وی زۆر له حه‌قه‌کان چاویان هه‌موو ده‌م نه‌بله‌ق و کزه!... زۆرشیان کز و بێ هینز و ستن. له

دهنگی بهرز داده‌چله‌کیتن. نه‌مانه هم‌موویان نیشانه‌ی خواردنی بیته‌شدار و یاخود ده‌رمانانی بیته‌ش کردن.

حده‌گانی چه‌مچه‌مال له نریکه‌ی (۳۵) گونددا دانیشتون. نه‌مانه به‌زندان کردن و لیدان چاره ناکترین. ته‌نیا شتیک که بیان‌خاتمه‌ه سه‌ر پتی راست نه‌ویه که شیخ و سه‌رکرده‌کانیان لن دور بخریته‌وه. ئینجا خورتندنگایانیاں بۆ بکریته‌وه. تییاندا بخوتین و فیری کار و پیشه‌سازی بین، کارگه‌یشیان بۆ بکریته‌وه تا به‌ره‌نچی شانی خویان نانی خویانی تیدا پیدا بکنم و بیروباوهری زانست و هونەر و پیشه‌سازی بچیتته میشکیانه‌وه. بۆ نه‌مه‌ی نه‌و میشکانه‌یان له بیروباوهری پروپوچ پاک بکاته‌وه و، کرده‌یشیان به‌و پیتیه بین بگوزنی و به‌ره‌و پیشکه‌وتیان ببات. جا خوزگه‌ نم ناواته‌مان ده‌هاته دی.

جوی بوونه‌وه

براکه‌ل! خه‌لکه باشه‌که‌ی چه‌مچه‌مالی خوشه‌وست! خودا وه‌های ویست که لیستان به‌چیریم و جیابیمه‌وه. له‌م ژینه پر گه‌شایش و خوشیه، که له‌ناو ئیوه‌دا رام ده‌وارد بین به‌ش بچیمه‌وه. له‌ناو ئیوه‌دا میوانیکی برا بووم. به‌لکهر له ئیوه‌ زۆرتتر خۆم به‌خارون مال ده‌زانی. ئیوه‌یش خانه‌خویتیکی بین هاوتام بوون. تا هاوم خوشه‌وستی و نه‌ژادی و یارمه‌تیتانم له‌بیر ناچیتته‌وه، نم چند مانگه‌یش که له ناواتاندا بووم، داخه‌کهم، خه‌وتیکی خوش بوو، نه‌پانه‌یشت ته‌واوبین، خه‌به‌ریان کرده‌وه. هه‌تا سه‌ر نم چند مانگه، له ناسمانی ژیندا، وه‌ک رۆژ ده‌ده‌روشتته‌وه. له هم‌مو دله‌وه ویستم به‌راهم‌به‌ر به‌م خوشه‌وستی و یارمه‌تییه‌تان به‌که‌لکتان بیم و پیتستان بخه‌م و سه‌رتان نه‌گه‌یشتم. خودا رۆژگار به‌کوتیره‌وه‌ریسه‌وه بکوزنی که ناوه‌ها مانه‌وه‌ی منی له‌ناو ئیوه‌دا جوانه‌مه‌رگ کرد!...

من له‌م کاته‌دا که فرمیسکی جویبوونه‌وه له به‌رده‌مستاندا هه‌لده‌پتریم، به‌خودای پاک و بین هاوتاتان ده‌سپیرم، که به‌گه‌وره‌یی خۆی یاری‌گاریتان بکات و له دست مۆته‌که و رمۆزنی رۆژگار رزگارتان بکات. هه‌روه‌ها یارمه‌تی منیش بدات که جاریکی تر بچیمه‌وه ناوتان و به‌سالان له‌گه‌لتاندا رابوویم. به‌لام له ژیانیکی له ئیستا ناسوده‌تر و گوزه‌راتیکی خوشتردا بتانینیمه‌وه. له کانی دله‌وه سوایس نه‌ژادی و جوامتیری و پیاره‌تی هم‌مو لایه‌کستان ده‌که‌م. تکادارشم له خودا که هم‌مو دهم به‌کامه‌رانی و سه‌رفرازتان بگه‌یتن. هه‌روه‌ها تکادارم که له پاش من و له بریتی من یارمه‌تی (کاک نه‌جات عومەر) و کاک (قادر محمه‌د) و کاک (مه‌حمود) و کاک (عه‌ونی) و کاک (عه‌لی) بدن. بام هه‌ر وه‌کو تا ئیستا بۆ سه‌ره‌ریزی و پیشکه‌وتنی ئیوه‌ هه‌رلی مه‌ردانه‌یان داوه، له‌مه‌و دوایش هه‌روه‌ها هونه‌رمه‌ندی خویان بنویتن. ئیتر به‌خوداتان ده‌سپیرم براکان.

براتان: شاکر

ه‌شاکر فه‌تاح

چینوشینی چه‌مچه‌مال

هه له بچه

له پاییزی سالی ۱۹۴۶دا گه پشته هه له بچه. ^{۱۱۱} ناژاودی ناوهند به گزاده کانی جاف و دهسته و دایه‌ری (شیخ محموردی مه‌زن)، که لهسه‌ر زویوزار و دهسه‌لات بوو، له نارادابوو. هه‌ردوولا دۆسم بوون. حمزم نه‌ده‌کرد لایه‌نی هیچ لایه‌کیان بگرم. حمزیشم نه‌ده‌کرد که لکی گشتی بۆ که لکی ئه‌وان ژیر به‌خم. (نه‌روژلی) یه‌کان که تیره‌یه‌ک بوون له (جاف)، به‌ره‌نگاری به‌گزاده‌کانی جافیان ده‌کرد. بوویونه هه‌رپه‌مانی شیخه‌کانی سلیمانی. شه‌روشه‌ر لهسه‌ر زویوزار و دهسه‌لات و که لکی تاییه‌تی بوو. نه‌ک لهسه‌ر که لکی گشتی. ناژاوه له‌ناویاندا په‌یدا بوو. زۆرداری ده‌ستی پین کرد. بوو به‌مقۆمقۆ و دادکردن. زۆری نه‌ما بوو بیه‌ته‌ شه‌رتیکی خۆتین. داوام له فه‌رمانه‌ه‌وایی کرد، پیم بدات گه‌وره‌کانی هه‌ردوولا سزا بدم. بۆ نه‌می هه‌للا هه‌له‌گیرسن. پتی نه‌دا. ناچار بووه لهسه‌رۆکه بچکۆله‌کانی هه‌ردوولا بگرم و سزا بدم. به‌و ره‌نگه چه‌کداره‌کانی هه‌ردوولا م بلاوه پین کرد و. ناسایش گه‌رپه‌وه سه‌ر دۆخی جارن. ئه‌م کارساته ده‌نگی دایه‌وه. گه‌ل زۆری پین خۆش بوو. به‌لام به‌گزاده‌کانی جاف پیتی توپه‌ه بوون. هه‌روه‌ها ده‌ستی شیخه‌کانی سلیمانی ئه‌مه‌یان زۆر پین ناخۆش بوو. چونکه ئه‌م کرده‌ویه، به‌ریه‌رچی دهسه‌لاتی هه‌ردو لایانی ده‌دایه‌وه، که لکی بۆ نه‌توه تیندا بوو، که لکی بۆ ئه‌وان تیندا نه‌بوو!

به‌گزاده‌کانی جاف، تیکرا هه‌موویان له به‌غدا، کۆبوونه‌وه و چوون بۆ لای کاربه‌ده‌ستی کاروباری ناوخوا، دادیان له ده‌ست من کرد!... هه‌رچه‌نده ئه‌م تاوانانه‌ی ئه‌وان دابوو یانه پالم، به‌درۆ ده‌رچوون، به‌لام ئه‌و پشکنیر (مفتش) ه‌ی نارده‌بوویان بۆ پرس و لیکۆلینه‌وه به‌رتیلیکی وای لی وه‌رگرتی بوون، که ناچارم بکات به‌ره‌نگاری ئه‌ویش بگه‌م. دوابی لهسه‌ر پیشنیاری ئه‌و پیشکینه‌ره، سن مانگی پین نه‌چوو، گواسته‌مانه‌وه بۆ شاری سلیمانی. منیش له پیش جوئی بوونه‌مه‌دا، سوپاسیکم نارد بۆ به‌گزاده‌کانی جاف، به‌یۆنه‌ی گوتزانه‌وه که مه‌وه، له جیه‌کی زۆر خراپه‌وه بۆ جیه‌کی زۆر باش!

دیاره ئه‌مه ته‌وس بوو. هه‌ندیک کهس پتیکه‌نین! ئه‌مه بوو به‌سه‌رچاوه‌ی و تاریکی خۆشه‌ویست بۆ من، له شیشه‌ی په‌خشانیکی هه‌نهریدا، ناوم نا: «بژیت ئه‌ی دوژمن». له سالی ۱۹۴۷دا له گۆشاری (گه‌لاوژ) دا بلاوکرایه‌وه. پاش چه‌ند سالیگ کرا به‌عه‌ره‌یی و له‌گه‌لیگ رۆژنامه‌دا بلاوکرایه‌وه!

ئه‌م کارساته، دلی نیشتمانپه‌روه‌ران و هه‌زارانی له به‌گزاده‌کانی جاف زۆر وروژاند. به‌لام منی زۆر خۆشه‌ویست کرد لایان. کاتی جوئی بوونه‌وه، به‌پتیزیکی زۆره‌وه په‌وانه‌یان کردم.

زۆرداری هه‌ندیک له‌و به‌گزاده‌نه له مسکینه‌کانیان، کهم ته‌رخه‌می هه‌ندیکیشیان له لیپه‌رسینه‌وه‌ی ده‌رد و نازاری کرمانجه‌کانیان و، یاره‌متی نه‌دانیان، هه‌روه‌ها ناکوکی ناو به‌گزاده‌کان خۆشیان، بوویوه به‌هۆی دهسه‌لات په‌یدا کردنی شیخه‌کانی سلیمانی له‌ناو جافه‌کاندا.

(۱) له‌م کاره نیداره‌ی مامۆستادا بۆ جاری چواره‌مه ده‌چیته‌وه ئه‌و ده‌له‌ره: دوو جار بۆ خورمال و دوو جار بۆ هه‌له‌بچه.

لهو شمش مانگه‌دا که له‌وی بووم، توانیم ناسایش به‌اریتم، خوشه‌خانه هیچ که‌تینگ یاخود کارمساتیکی خوتناری، له‌ناو هه‌ردوولادا، پرووی نه‌دا. به‌لام داخه‌که‌م، چه‌ند مانگتیک له‌پاش جوئی بوونه‌وه له (هه‌له‌بجه) چه‌ند که‌تن و کارمساتیکی نه‌نگ و ناشیرین و خوتناری له‌ناویاندا پرووی دا: که‌لنیک پیساو کوژران، که‌لنیک خه‌رمان و پاوان سووتنران، که‌لنیک مال و دووکان دزران. هه‌ردوولا تووشی زیانکی زۆری سه‌ر و سامان بوون. نه‌وساکه (به‌گزاددکان) بۆیان ده‌رکه‌وت: که‌ نه‌و قایمقامه‌ی هیتایانه جیتی من و، خۆیان بۆ خۆیان دورستیان کرد، به‌زه‌بری به‌رتیل، هه‌ردو لایانی فروشت به‌پاره، بئ نه‌مه‌ی تووزتیک خۆی ماندوو بکات به‌پاراستنی گیان و سامانی هیچ لایه‌کیانه‌وه! وه‌ک زانیم، هه‌مرویان په‌شیمان بووبونه‌وه له‌و خراپه‌یه‌ی له‌گه‌ل مندا کردبوویان! پشیمان لئ نابوو که‌ منیان باش نه‌ناسیوو، نیتاکه‌ بۆیان ده‌رکه‌وت که‌ من بئ لایمن بووم، بۆ نه‌وانیش و بۆ شتخه‌کانیش! له‌به‌ر نه‌وه‌ی کۆنه‌ دۆستم بوون، زۆریان له‌ لیتسانی هاته‌لام و دلنه‌واییان کردم! هه‌روها هه‌ندتیک له‌ کوربه‌ شتخه‌کانی (بیاره) یاش زۆرداریان له‌ ناواییه‌ک کرد، به‌مه‌به‌ستی داگیرکردنی زه‌ویزاری فه‌رمانه‌وایی که‌ له‌ بن ده‌ستیاندابوو. به‌هانه‌ هانه‌ی نه‌وان ناواییه‌که‌ تالان کرا و، دوو که‌میشی لئ کوژرا، له‌لایمن کورده‌کانی نیرانه‌وه که‌ هتیشیان هیتابوو سه‌ر نه‌و گونده. (دادگا) و (بالبازخانه) ی هه‌له‌بجه هه‌چیان بۆ نه‌ر مسکینه‌ کلتۆلانه‌ نه‌کرد، ناچار بووم به‌ده‌سه‌لاته‌که‌ی خۆم جه‌زبه‌یان بئ بگه‌یتنم. تا توئه‌ی نه‌و هه‌زارانه‌یان لئ بکه‌مه‌وه. یاش بوو تالانییه‌کانیان بۆ گیترايه‌وه و، خوتنه‌کانیشیان بۆ سیندرا و، ده‌سه‌لاتی شتخه‌کانیشیان له‌سه‌ر لابرا. نه‌م کارمساته‌یش ده‌نگی دایه‌وه. شتخه‌کان لای (که‌ل) به‌دناو بوون. به‌لام منیان زۆتر چوو به‌دله‌ا. شتخه‌کانیش چوونه‌ دادکردن له‌ده‌ست من بۆ (هه‌لدا)، بۆ لای جینگا به‌زه‌رکه‌کان! منیش ده‌نگم نه‌کرد تا ماندوو بوون. که‌ هاته‌وه‌ میژده‌م دانئ که‌ به‌پاره‌کانی من له‌لایمن کاربه‌ده‌ستی ناوخوا^{۱۱}، خۆمه‌وه، په‌سندکراون!، نه‌وانیش هه‌چیان بۆ نه‌ساوه‌ته‌وه‌ نه‌وه‌ نه‌بئ که‌ سه‌ر بۆ ده‌اده‌روه‌ریه‌ بجه‌میتنه‌وه! یاش بوو، ژیر بوون، زوو هاته‌وه‌ سه‌ر ئی. منیش تا پتم کرا پتزم لئ گرتن! (پنتجوبن) به‌هۆی بوومه‌له‌رزوه‌ ته‌واو وێران و شه‌رزه‌ بووبوو^{۱۲} خوشه‌خانه له‌گه‌ل نه‌و لیژنه‌به‌دا که‌ دامه‌زرابوو، به‌گورجی چاره‌ی گیسروگرفته‌کانیم کرد. له‌مه‌دا فه‌رمانه‌وایی زوو که‌وته‌ فریایان. یارمه‌تییه‌کی باشی دان. گوندیه‌کانمان دامه‌زراندوه. یامه‌رتی هه‌زاره‌کانیایان دا. که‌لنیک ساختمانی پتووستمان بۆ دروست کردن، بۆ نوستن و بازای و فه‌رمان بیتن. له‌ سایه‌ی خوداره (پنتجوبن) له‌ده‌ست رده‌ و شه‌رزه‌یی و زیانکی گه‌وره‌ پرگارکرا. هه‌روه‌ها گیسروگرتی شه‌کر و چایی و کووتال فرۆشتن که‌ به‌ هۆی هه‌ندتیک بازرگانی خراپه‌وه‌ په‌یدا بووبوو، چاره‌کرا. نه‌و بازرگانه‌ خراپه‌م لا‌برد، ه‌ی باشم خسته

(۱) واته: الإدارة الداخلية العامة - وزارة الداخلية.

(۲) پنتجوبن ناحیه‌یک بوو سه‌ر به‌قه‌زای هه‌له‌بجه، له‌ ۸ی ئای ۱۹۴۶ بوومه‌له‌رزوه‌یکی به‌هیزی وا لئی دا که‌ زیانکی زۆری گیانی و مالی له‌و شاره‌ دا، میری یارمه‌تییه‌کی چاکی خه‌لکه‌که‌ی دا، نه‌میر عه‌بدولئیالی و می گورج سه‌ردانی شاره‌ وێرانه‌که‌ی کرد. له‌ کوردستان و عێراقه‌وه‌ په‌ینا په‌ینا کۆمه‌گیان بۆ ده‌نارد... نیت نه‌مانه‌ بوونه‌ هۆی باسووکی سه‌ر شانی خه‌لکه‌ داماره‌که‌ی.

جینگایان. ههروهه دهسگای (قومین - دهسئده) یشم تنگه‌تاو کرد، بۆ ئەمەى بەپاکی و دروستی و کورجیهوه کاروباری نەتەوه بەتیره بیات. لەم کاتەدا فەرمانپەرەیی (کۆمەڵە)ی کوردستانی نێران لەناوبرابوو^(۱). نینگلیزه‌کان گیز و هورپان دەهات بەناو ناوچهی (هەله‌بجە) و سنووردا شویتکیان بەکیتک له بەگزاده‌کان دوو ئینگلیز لەوانه و هەندیک له بەگزاده‌کان و منیشی بانگ کردبوو بۆ مالی خۆیان، بۆ نانخوردن. لەوتیدا بەئینگلیزه‌کانم گوت: «ئەگەر ئێوه دەتانه‌وت (پاسای بەشداری - الشوبعە) له نێرانەوه نەیتتە ناو ناوچهی هەله‌بجەوه، ئەوا هەرچی زه‌وییه‌کی میری هیه له‌م ناوچه‌یه‌دا دابه‌شیان بکەن بەسەر جووتیاره‌ هه‌زاره‌کاندا. هه‌روه‌ها یارمه‌تیشیان بدەن بەپاره و بەماکینه و بەتۆ و، بەشتی تر. ئەم بەگزادانه‌ هه‌م‌وه‌ر دۆله‌م‌ه‌ندن. گوندیان زۆره‌. پتووستیان بەزه‌ویوزاری میری نییه‌. بەلام کرمانجه‌کانیان هه‌زارن، هه‌یجان نییه‌. ئەوانه‌ پتووستیان بەزه‌ویوزار و یارمه‌تی و دادپه‌روه‌ری هه‌یه‌.

بەگزاده‌کان ئەم قسانه‌یان پێخۆش نەبوو. بەلام نینگلیزه‌کان قسه‌کانیان لای خۆیان نووسی. پاشان ئەو قسانه‌ی خۆه‌ به‌نووسراویش نارد بۆ پارێزگاری سلێمانی و، داوای پشگیڕیشم لێ کرد لای کاربه‌ده‌ستانی میری... بەلام ئەوساگه‌ ئەو قسانه‌ زۆر به‌خراپی دەرانه‌ قه‌لم: هەر که‌سی بیکردایه‌، دەیانه‌کرد به‌نەندامی ده‌سته‌ی به‌شداری (کۆمۆنیستی)!!! له‌گه‌ڵ ئەمە‌یشدا کاره‌سات دهریخت که‌ قسه‌که‌ی من له‌ جینی خۆیدا بوو، چونکه‌ پێنج سالی پێن نه‌چوو، فەرمانه‌وه‌یی خۆی ده‌ستی کرد به‌به‌شینه‌وه‌ی ئەو زه‌ویوزارانه‌ به‌سەر کرمانجه‌ هه‌زاره‌کان و ئەوانه‌دا که‌ له‌ دانگی ئەواندا بوون!

داخه‌که‌م له‌ هه‌له‌بجەدا زۆر نەمامه‌وه‌ تا بتوانم به‌دلی خۆم په‌نجی تێدا بده‌م. زۆر پێشانی‌زم پێشکه‌ش کرد بۆ جوێ کردنه‌وه‌ی (پێنجسۆن) له‌ هه‌له‌بجە و دامه‌زراندنی (لادینی هه‌له‌بجە) له‌ گوندی (عه‌بابه‌یلن)دا و، گواسته‌وه‌ی بنگه‌ی (لادینی واره‌ماوا) بۆ گوندیکی نزیکتر و باشت‌تر. بەلام ئەوانه‌ له‌ پاش جوێ بوونه‌وه‌ی من به‌چەند سالتیک جێبه‌جێ کران.

(۱) مه‌به‌ستی رووخانی کۆماری کوردستانه‌ له‌ مه‌هاپاد که‌ له‌ ۱۹۴۶/۱/۲۲ نالاکه‌ی هه‌لکرا و بانگه‌شه‌ی بۆ کرا، له‌ ۱۹۴۶/۱۲/۱۵ دا هه‌تزه‌کانی نێران به‌پالیشتی و په‌زامه‌ندی هه‌تزه‌ نێوده‌وله‌تیه‌کانی ئەو رۆژه‌ هه‌رمیان به‌و کۆماره‌ کوردیه‌ هه‌تا و په‌نه‌رانیشتان له‌ سێداره‌ دان. ئەنیا هه‌تزه‌ی که‌ که‌وته‌ به‌ره‌ره‌کانی و مفاوه‌مه‌کردنی له‌شکری نێرانی و ئەو عه‌شایرانه‌ی بېه‌ونه‌ پیاوی حکومه‌ت، بارزانیه‌کان بوون، که‌ له‌ دواي شهر و پێکادانتيکی زۆر له‌گه‌ڵ جاش و جه‌يشی نێراندا بۆ به‌رگه‌یه‌که‌ن له‌و کۆماره‌ی به‌گورگانخورده‌ و درا، به‌ناوبانگه‌ترین ئەو شه‌رمانش: شه‌ری کوجار ۱۹۴۷/۳/۱۳، به‌ره‌ی شۆ و نغه‌ده‌ ۱۹۴۷/۳/۱۸. قازنه‌ له‌ ناوچه‌ی خانه‌ ۱۹۴۷/۳/۲۴، هه‌له‌ج ناوچه‌ی مه‌رگه‌وه‌ر، به‌ری زه‌ر له‌ ۱۹۴۷/۴/۳ که‌ بارزانیی نهمر نیايدا بریندار بوو، له‌ ۱۹۴۷/۴/۱۹ دا هه‌تزه‌ بارزانییه‌کان دینه‌وه‌ خاکی عه‌تراق، له‌ ۱۹۴۷/۵/۲۵ ده‌گه‌نه‌ گوندی (باي) له‌ کوردستانی توركيا، ديسان له‌ ۱۹۴۷/۵/۲۷ دینه‌وه‌ گوندی (جیرمی) له‌ کوردستانی نێران. له‌ ۹-۱۱/۶/۱۹۴۷ شه‌ری گه‌ره‌ی چیاي سۆز و ده‌شتی ماکوکه‌ تیايدا له‌شکری نێران ۲۷۱ سه‌ربازی لێ به‌دیل گه‌را له‌ ۱۸/۶/۱۹۴۷ دوا کەسێ که‌ له‌ بارزانییه‌کان له‌ ناوی نارلس په‌رپه‌وه‌ نینو خاکی سۆلیته‌ مسته‌فا بارزانیی نهمر بوو.

سلیمانی

له سالی ۱۹۴۷دا گوتزنامهوه (سلیمانی). نو کاته سلیمانی نزیکهی (۳۴۰۰۰) کمیتگ دهبوو. پاشکهوتوو بوو له ئاره‌دانیدا. پیشکهوتوو بوو له هۆش و بیروباوه‌ری نیشمانیدا^(۱).

هه‌ستم پێ کرد فه‌رمانه‌هواپی باوه‌ری به‌من نییه. چونکه به‌دۆستی (که‌ل)ی داده‌نام! نه‌پانده‌کردم

(۱) نو سه‌له و دواتر. له ناسمانی جوولانه‌وه‌ی سیاسی سه‌ر گۆزهبانی کوردبواریدا. هه‌وره‌گان ورده ورده ده‌روه‌نیه‌وه و پروکاره‌گانی تیکۆشان کم کم باشتر به‌دیار ده‌کومتن و ناسۆی ناینده‌یان ده‌ستنیشان ده‌کرد. سالتن نه‌بوو که کۆماری کوردستان له مه‌هاباد رووخوابوو، دلسۆزان و تیکۆشه‌رانی نه‌ودیو و له‌گه‌ڵ نه‌وانه‌ی نه‌مدیو که به‌شداری دامه‌زراندنی نو کۆماریه‌یان کرد. په‌روه‌ازه‌ بیرون و زۆریش له زیندانه‌گانی نیشران خه‌زینه‌را بوون. نام و چێژی نوو یانزه مانگه سه‌رمه‌ستیه خه‌باتگێه‌رانی مه‌مت کردیوو، کسپه‌ی هه‌لاولسراوانی چوارچرا و چوار نه‌فسه‌ره قاره‌مانه‌گانی ۱۹ی حوزه‌به‌ران هینده‌ی دی خه‌لگی جۆش دا بۆ دیاریکردنی پێگای خه‌باتیکی رزگاری نه‌ته‌وه‌یی پیکۆیتکتر له جاران؛ جا بۆیه تیکۆشان بۆ سه‌رمه‌خۆیی و نازادی له دووبه‌رده‌دا خۆی ده‌بینیه‌وه -له کوردستانی عێراقدا: به‌ره‌ی بی‌ری کۆمۆنیستان و به‌ره‌ی بی‌ری نه‌ته‌وه‌یی.

نازار و مه‌ینه‌تییه‌گانی نوو کاته و ناوارمه‌یونی بازرانیان له سۆفیه‌تدا. وای له زۆر له کادیرانی به‌ره‌ی یه‌که‌م کرد که پالده‌نه ناو دوومه‌وه که له پیکه‌یتانی پارته‌ی دیکۆکراتی کوردستاندا خۆی بینییه‌وه - ۱۶ی نای ۱۹۴۶. هه‌تا حزبیکی نا‌راوه‌یه سه‌راوانی وه‌ک -هیسواش- له کۆمه‌له‌یه‌دا توایه‌وه... پۆشنییران و شاعیرانی‌ش له جاران زیاتر له رووداوه‌کاندا ده‌ترانه‌وه: به‌روانه‌ پیره‌مه‌تری نه‌مر له ۱۹۴۷دا چی ده‌لن:

عشره‌ت هه‌واره،

که‌وتوو مه‌ ناراس ناو به‌ی یواره
په‌م نییه‌ منیش شوین نه‌وان به‌که‌وم
په‌یرم، هه‌نگاوێک به‌نیم نه‌که‌وم
لێسه‌ش وا که‌وتوو به‌دم ده‌رده‌وه
له نیشی دوری و ناھی سه‌رده‌وه
دوکتۆر ده‌وای تۆم ناوێ، لێم که‌پێ
به‌لکو به‌ناهم ده‌وران وه‌رکه‌پێ
یا وا وه‌رکه‌پێ... نیتلم سه‌رکه‌پێ
یا زه‌مه‌ی تۆی زه‌ه‌ری به‌رکه‌پێ
نه‌واکه‌ دوعای من وا گه‌یرا پێ
له خانه‌ی خا‌کا، ناواتم نا پێ
نینه‌جا ته‌له‌فینم به‌ده‌ن به‌که‌سورێ
به‌لێن ناواتت هاته‌ جن، سه‌رێ

سا بۆیه سلیمانی له بیروباوه‌ری نیشمانیدا پیشکه‌وتوو بوو... وه‌ک مامۆستا ده‌لن.

به جینوشینی مومته سرف یک جار نمین نویش له ماوهی دوو سالدا! زۆرت کارگرتی بالبازه کان (مدبر الشرطه)، یان نوانمی له روهشت و خرویی نوواندا بوون، دهگران به مومته سرفی سلیمانی یاخود به جینوشینی مومته سرفی سلیمانی. هر چه ند له دلدا نم زۆردارییم لا ناخوش بوو، به لام رۆژگار در یخست که نو هر او پین نه کردنه یان، بز من زۆر به که لک بوو! چونکه ده بوو: یان تیک بجم له گم له فرمانی هواییدا، یاخود تیک بجم له گم له (نتموه) دا. نو کردوه نه نگانهی نو مومته سرفانه ده یان کرد در یاره (نتموه) به من نده گرا! بئجگه له وه، نم باره، بوو به هژی نووهی خوشه یستی ناوئند من و (نتموه) به هیزتر یین! له هلبژاردنی (کۆزی نتموه - مجلس الأمة) دا که له سالی ۱۹۶۸ دا کرا، نوئندهی پیم کرا، سهریستی نتموه م پاراست. هر چه نده (پارت) و (رژگاری) ^{۱۱} زۆر به ره ره گانیتی به کتریان ده کرد له هلبژاردنه که دا، به لام ماوم به هیچ لایه کیان ندها، کار بکاته سهر سهریستی هلبژاردنه که. ماوه یشم ندها شیری خوتین له ناویاندا بقومین. هر وه ماوه یشم ندها به فرمانیه ره کان یین فه ره کان تهق و هور له هیچ لایه کیان بکمن. نوانمی سهر به هیچ دسته به کیش نه بوون، نوانمی سهر به فرمانیه هوایش بوون، هم میان سهریستیانم پاراستبوو له هلبژاردنه که دا... که هلبژاردنه کان پلهی یه که م و دوو میان تموار بوو، هموو کس، تنانته دسته (حزب) نه نیتیه کانش دسته خویشان لئ کردم و گله ییان نه بوو... تنیا چند که سکی دهسه لاتدار نمین بۆله بۆلیان کرد و، تاوانباریان کردم لای فرمانیه هوایی، کس گله یی نه بوو له گم له ممشدا فرمانیه هوایی، وای بۆ دست ددها، که سه رزه شتم بکات و هلم بدات بۆ جیگایه کی وهر «شیخان» که دوکه رتووترین و ناخوشترین ناوچه بوو له خاکی (بادیان) دا. هر چه نده کردم و کوشام، (شیخ محممودی مهزن) له گم له هممه ونده گاندا رتیک نه که وتوه... پیاوخراب هم بوون له دس پیوهندان و له فرمانیه رانی فرمانیه هوایی، هر چی من دا همه زارند، نو ان هلبیاندوه مشاندوه! نو رتیکه ورتنه که زۆر به ناسانی سهری ده گرت، تنیا به چاره پوشتینیکی (شیخی مهزن) و دست هه لگرتینیکی له چند پارچه زهوییه که، بۆ هممه ونده کان جیهی ده بوو، به دکۆیان وایان له (شیخ محممود) کرد، هممه ونده کانی له خۆی کرده دوژمن! دا که م نو دوژمنایه تییه، نه مننده توند بوو و نه مننده درتژی سهند، له پاش گوئزار نه وهی من له سلیمانی، بووه هژی روودانی گه لیک کارساتی پر له خه م و نازار، که تا نیتکه ش له بیر نه چۆتوه!

هممه ونده کان که ورتنه گله یی له من! له ودا ماف به لای نووانه وه بوو. چونکه من به ناوی نووه که له هژی نوان بووم، ناچارم کرنن بچه لای (شیخ) و ناشت ببنه وه له گه لئ... شیخ ناشت بووه وه، به لیتینی دامن که زهوییه گانیا ن بداته وه... به لام به لیتی خۆی به جی نه هیتنا! چوار مانگ چاره وروانیم به هممه ونده کان کرد و له ژیره تیکوشام لای شیخ که به لیتنه که ی به جی به نین. دا که م شیخ به گوتی نه کردم. له شه ره زاریدا، نامه یکه م نووسی بۆ شیخ: که له سر نه وه، نو او پیاویر دا خۆم ته فروتونا بکه م له سلیمانی... شیخ پیاوتیکی دلپاک بوو... به لام کز بوو بوو به دست دس و پیوهنده گانیه وه، که به ناسانی دلیان تیک ددها... که نامه که ی منی خوتنده پیوه وه، گوئبووی راست ده کات، دهستی کرد بوو به گریان!

(۱) مهبستی (حزبی ته جه و ره) که کۆمۆنیسته کان بوون.

زۆری پەن نەچوو، چۆرمە بەغدا. تێکۆشام بۆ گۆزانهوم بۆ جێیهکی دور، بەو مەرجەیی بێتوانم دادپەروری تێدا بکەم و، دەرووگی تێدا بریندار نەبێ. بەهۆی فرۆفیتلجایی فەرمانڕواییهوه! لەو کاتەدا داوای بەرزبوونهوه (ترفیج)یشم کردبوو... بەلام کاربەدەستی کاروباری ناوخوا (عمر نظمی)^{۱۱}م توندوتیژ هاتە پیش چاوا! کاتیئێک زانی گۆتێزارامەتەوه بۆ ناوچە (شێخان)، بەرزبوونهوهکهیشم داواخرا بۆ چەند مانگیکی تر! هەرچەندە لە سلێمانی دلم گوشرابوو بەهۆی زۆرداری فەرمانڕواییهوه که نەبەدەهێشت داد (عدالت) و دروستی (نظام) و کەلکی گەشتی لە پێگای خۆیانەوه پەڕۆن! که نەبەدەهێشت فەرمانبەر پێتوستی سەرشارنی خۆی بەرامبەر بە (خودا) و بە (نەتەوه) بەهێنێتە جێ! که پشتی زۆرداری دەگرت! که خەمی سەرەرز و پێشکەوتنی (گەل)ی نەبوو! هەرچەندە فەرمانڕوایی لە سلێمانیدا بەم رەنگە دەجیولایهوه و، بەم رەنگە دلم نازاری پەن دەگەشت! بەلام بەهۆی نووسین و خوێندنهوه، ئەو دلم زۆر جار لە نازار پزگاری دەبوو. ترووسکەیی هیوای ژیاپێکی دواوژۆی خۆشی تێدەگەوت! نازار و هاواری نەتەوه و ناوای دواوژۆیم لەگەڵ پێگای چارەکردنی زۆر لەگێروگرفتهکانی، لە چوار نووسراودا پیشان دا.

لە سالی ۱۹۴۷دا (پرشنگ) و (شەبنەگەپەرۆژ)^{۱۲}، لە سالی ۱۹۴۸دا (گەورەپیاوان) و (هاوڕیتی منال)^{۱۳}م لە چاپ دا و بلاوم کردنەوه. نیشتمانپەروران و خوێندەوارانی کورد لە هەموو لایەکهوه پێرزۆیاییان لێم کردم هانیان دامە سەر نووسین. بەلکو هەندێکیان یارمەتییان دام لە بلاوکردنەویاندا... بۆ یادگار نامەی چەند کەمیکیانم هەلگرتوه. لە مێژووناسان و نووسەرانی کورد: (امین زکی، محمد علی عونی، رفیق حەسێ، لە بوێژ و وێژوانانی کورد! (فایق بێکەس، شیخ محەمەدی خال، عەلەدین سەجادی)، لە فەرمانبەرانی گەورە زانیاری: (عەبدولمەجید حەسەن)، (عەزیز محەمەد)، (سالح سەعید)، (حوسێن رەشوانی) و (جەمیل رەشید عەمادی) و گەلێ دۆست و برای بەپێژی تروه ئەو هاندان و تیزکردنەم دی، که هەتا دەمیتم بەدڵ سوپاسیان دەکەم.

هەرەها لە ماوهیەدا که لە سلێمانی بووم، گەلێک وتارم نارد بۆ گۆفاره کوردیەکان: (گەلاوێژ) و (نزار). ئەمانە هەموو خۆشەویستیەکیان خستە ناو دلی من و کوردواریهوه... منیش پێیانەوه دلشاد و بەختیار بووم. شاگردانی خوێندنەکان، بەک دوو جار داوایان لێم کردم خۆم بکەم بەنوێنەری سلێمانی لە کۆپی نەتەوهدا... خۆم لە دەست راپسکاندن! لە سالی ۱۹۵۳ و ۱۹۵۴دا، لە بەک دوو خوێشاندا

- (۱) نەمە هەر ئەو عومەر نەزمیەیه که لە ۱۹۳۶دا لە مرسل بانگی سامۆستای کردبوو و نامۆزگاری کردبوو که خۆی یگانە (مدیر ناحیه) و پەیمانیشی داووبوه که هاریکاری دیکا.
- (۲) پرشنگ: کۆمەڵێ دێرد و کێشەیی ناو کۆمەڵی کوردواری، چاپخانەیی معارف، بەغدا ۱۹۴۷ شەبنەگەپەرۆژ: کۆمەڵە چیرۆکی کۆمەڵایەتی پالیزیمی، چاپخانەیی معارف، بەغدا ۱۹۴۷.
- (۳) گەورەپیاوان: بەسەرھات و باسی کۆمەڵێ لەنارداران و گەورەپیاوانی ناو مێژووی کورد و هاوڕیتی منال: کۆمەڵێ باسی مێژووی کورد، کۆمەڵایەتی، خوورپوشت... بۆ منداڵان لەگەڵ وێنە رەنگاوڕەنگ، چاپخانەیی معارف، بەغدا ۱۹۴۸.

گشتیدا، له به‌غدادا، شاگردە کوردەکان داوایان کردبوو له فەرمانرەوایی که بکات بەکاره‌دهست (وەزیر)نیک له کاره‌دهسته‌کان! خۆم ناگام لعمه نه‌بوو^{۱۱}. فەرمانرەوایی له پاش مارویه‌کی زۆر گله‌یی لێ کرد و زۆری نه‌مابوو تاوانبارم بکات به‌به‌شداری (کوژمه‌نیستی)ایه‌وه؛ به‌په‌له‌ پڕوسکێن رزگارم بوو. به‌لام کاری کرد له دوا‌زۆری فەرمانیه‌رییم... له مافی خۆم به‌شیراویان ده‌کردم. له سالی ۱۹۵۴دا، له خۆیشاندانیکدا، دانیشتوانی سلیمانی داوایان کرد بکرتیم به‌(سه‌رۆکی شاره‌وانی)... پێم گوترا بیکهم... نه‌مکرد!

نهمانه ههموو نیشانه‌ی خۆشه‌وستیی (گه‌لی کورد) بۆن بۆ من، که تا ده‌مینم به‌تاسوقه‌وه باسیان ده‌که‌م و، به‌سه‌ره‌رزیه‌وه له خانە‌ی دلدا به‌سرایستکی بێ پایانه‌وه دیاپارێزم.

شیخان

له ۱۹۴۸/۱۱/۱۲دا، به‌دشکاویه‌وه سلیمانییم به‌جێ هێشت... له ۱۹۴۸/۱۱/۱۳دا گه‌یشتمه (شیخان). رۆژه‌که‌ی سارد و نسرم و که‌وه رۆژبوو، کردی به‌ته‌پوتۆز و ره‌ش‌با. غووه‌یه‌کی گه‌ردولوولی رۆژگاری به‌رامبه‌رم پیشان ده‌دا. (شیخان) خۆی که (عین سفی)یشی بێن ده‌لێن، پێنج سه‌د مالتیک ده‌بوو... زۆریه‌یان (یه‌زیدی) و نزیکه‌ی سه‌د مالتیکیشان (مسیحی) و (ئیسلام) بۆن. به‌لام ناوچه‌که هه‌موی، نزیکه‌ی (۲۵۰۰۰) که‌ستیکی تێدا‌بوو. نیوه‌یان (یه‌زیدی) و نه‌وانی تریشیان (ئیسلام) و (مسیحی) بۆن. له (شیخان - عین سفی)دا چهند دوو‌کانتیک و یه‌ک دوو چایخانه‌ی کزیم تێدا دی. کلێایه‌ک و مرگه‌وتیکی نا‌ه‌واو و، چهند قسنتیک که به‌زیدییه‌کان نوێزێان تێدا ده‌کرد، تاکه خۆتێندنگایه‌ک، نه‌خۆشخانه‌یه‌ک که بێ پزیشک بوو، هه‌بوو^{۱۲}. نه‌ رێگای قیمر تاو‌کراوی هه‌بوو، نه‌ رێگای قیمر تاو‌کراویش به‌ (هوسول)ایه‌وه به‌ستبوو. بئکه‌یه‌کی زۆر دو‌اکه‌وتوو له ناوه‌دانیدا، هه‌زار ده‌رده‌دار.

(۱) ماموستا که‌ریم زهند، بێ نه‌وه‌ی من لێی بېرسم، له باسی شاکر فه‌تا‌حدا بۆ (پێنج شه‌مه ۲/۶/۲۰۰۲) وتی: هێند له‌لای قوتابی و خه‌لکی پهمه‌ند بوو له خۆیشاندانیکه‌ی به‌غدا، کورده‌کان نمو داوایه‌یان به‌رز کردبۆوه: شاکر فه‌تاح بکرتی به‌وه‌زیر.

(۲) هه‌ر بۆ نه‌وه‌ی قه‌باریه‌کی نمو قه‌زایه (له‌ر رۆژگاردا) بزانی، گولبێرتیک له کتێبه‌که‌ی (عه‌بدولرزا‌ق نه‌لمه‌سەنی) ده‌ریاره‌ی نمو قه‌زایه‌ ده‌خه‌نه‌ روو: «سه‌رۆکی نێزیدییه‌کان له مرسلدا نازناویکی تابه‌تی هه‌یه: نه‌ویش (میری شیخان)، وه له گوندی باعه‌ده‌ داده‌نیشن، له نێزیک نمو گوندش زیاره‌نگای شیخ عه‌ودی بێ موسافیری لێیه و سالانه‌ دێن بۆ زیاره‌تی.

ژماره‌ی گونده‌کانی نمو قه‌زایه ۳۰۰ گونده، مه‌رگه‌زی قه‌زا‌که (عین سفی)یه که پێنج میل له باعه‌ده‌وه‌ دووره، سن ناحیه‌شی هه‌یه: عین سفی، القوش به‌پال شاخی قه‌شوه‌وه، به‌عشیقه به‌پال شاخی به‌عیشقه‌وه نێزیک به‌شاخی مه‌قلوب؛ له گونده به‌ناوبانگه‌کانی نه‌ ناحیه‌یه گوندی به‌حزانییه که شوێنی سه‌رۆکه‌کانی نێزیدییه‌کانه. (عبدالرزاق الحسینی، موجز تاریخ البلدان العراقیه، مطبعة النجاف، بغداد، ۱۹۳۰، ص ۱۴۰ - ۱۴۱).

نه‌خوینده‌وار بوو. هیزی نله‌کتریکیشی تیندا نه‌بوو. پرژدهی ناوه‌که‌یشی ناریتک و ناپوخته بوو. له همه‌مو ناوچه‌که‌دا، سن خویندن‌گای تریش هه‌بوون. خهریک بوون دواپان دابخمن، له‌بهر که‌می شاگرد، به‌هزی سه‌رپرشتی نه‌کردنی جینوشین و کارگیتیری زانباری و که‌مته‌رخه‌می (ناغای شه‌رفان) و (میری شینخان) هوه. به‌لام له گوندی (ئه‌لکوش - القوش)‌دا، که گاورو بوون، دوو خویندن‌گای زۆرباش و که‌وره و پیشکه‌وتوو هه‌بوون، بیتجگه له خویندن‌گای کلیسا. تنانته پزیشکی ناوچه‌که‌یش له (ئه‌لکوش)‌دا داده‌نیشت، نه‌ک له شینخاندا، که له پاشه‌جاردا من هینامه بنکه‌ی ناوچه‌که. نهریش له پاش نامه‌کاری و تیکۆشانیککی دور و درتیز!... «ئه‌لکوش» گوندیتکی گه‌وره‌ی پیشکه‌وتوو بوو. بارستایی ده‌رامته و خوینده‌واری و تهن‌دروستیان له هی نیلامه‌کان و یه‌زیدیه‌کانیش که‌لیک بلندتر بوو. نزیکه‌ی (۶۰۰) شه‌س سه‌د خیزانیککی تیندا بوو. به‌کشتوکال و ده‌ستکرد و بازارگانیه‌وه دژپان.

له ناوچه‌که‌دا دوو جۆره کلیسا هه‌بوون: هی (کاتولیک) و هی (ئوتۆدۆکس). هه‌ریه‌که له‌سه‌ر ریتیک ده‌رۆیشت. هی کاتولیکه‌کان پیشکه‌وتوو تر بوو. هه‌روه‌ها له ناوچه‌که‌دا هه‌ندێ (ناسوروی)‌یش هه‌بوون. که‌لیک دپهاتی (شینخان) بووبونه هی (موسلیه‌کان). (عه‌بدوللا ناغای شه‌رفانی) سه‌رۆکی هۆزی شه‌رفان هه‌موو دم له گتیره‌وکتیشه و به‌ریه‌ره‌کانیندا بوو له‌گه‌ل ئه‌و (موسلی)‌پانه‌دا...! جه‌ززه‌به‌ی به‌هه‌ندیکیان که‌پانده‌بوو. هه‌روه‌ها یه‌زیدیه‌کانیش له‌سه‌ر خاکی باوو‌باپیران، گرفتاری هاتوچۆی دادگاه و فه‌رمانه‌وایی بووبوون، له به‌ره‌نگاری کردنی (موسلی)‌په‌کاندا، له‌بهر ئه‌وه ناحه‌زی و دورمانه‌تیه‌کی نه‌یتیم هه‌ست پین ده‌کرد له ناوه‌ند ئه‌و کوردانه و (موسلی)‌په‌کاندا. کورده‌کان ده‌پانگوت: «موسلیه‌کان ئه‌م هه‌موو زویبیانیان به‌فروفتیل له ده‌ست کردوونه‌وه!». (زیدیتکی)‌په‌کان که زۆریه‌پان کۆچهر بوون، بووبوون به‌دوو به‌شه‌وه: به‌شیکیان له‌گه‌ل (شه‌رفان)، به‌شه‌که‌ی تریشان له‌گه‌ل (یه‌زیدی)‌په‌کاندا بوون. به‌لام هه‌موو لایه‌کیان دادپان بوو له ده‌ست فه‌رمانه‌به‌رانی خراب، له کۆنه‌وه تا ئه‌وسا. یه‌زیدیه‌کان به‌ناشکرا ده‌پانگوت: «ئیمه‌ جه‌ز له فه‌رمانه‌وایی کورد ده‌که‌ین. چونکه هه‌ر ئه‌وانن که به‌زه‌ییان پیااماندا بیته‌وه و ریزمان لی بگرن». له راستیدا هه‌ر سه‌ ده‌ده‌که: (هه‌زاری، نه‌خوینده‌واری، نه‌خۆشی) له‌گه‌ل هۆی ئه‌و ده‌دانه‌دا که (زۆرداری) بوو به‌ناشکرا له شینخاندا هه‌ست پین ده‌کرا. نزیکه‌ی سال و نیویتک پتر له‌ناوایاندا مامه‌وه. هه‌موو ده‌رد و نازار و ناوانیمان له پارێزگاری (موسل)، به‌لکو له هه‌موو فه‌رمانه‌وایی ناشکرا کرد. تنانته به‌هۆی پرژانه‌کانی (موسل) و (به‌غدا)‌یشه‌وه ئه‌و شه‌تانم ده‌رخست. له ئه‌نجامدا ئه‌و خویندن‌گایه‌ی به‌خزایی له گوندی (مرتیا)‌دا داخرابوو به‌فه‌رمانه‌واییم کردوه. خهریک بوون خویندن‌گایه‌ی (باعه‌ده)‌یش دابخمن، که له بنکه‌ی (میری شینخان) یاخود (میری یه‌زیدیه‌کان)‌دا بوو. باش بوو فریاکه‌وتم. نه‌مه‌یشت ئه‌ویش دابخمن. هه‌روه‌ها به‌لیتی گه‌رنه‌وه‌ی دوو خویندن‌گای تریشم بۆ یه‌زیدیه‌کان وه‌رگرت. ئه‌و خویندن‌گایانه‌یش که هه‌بوون، یاخود داخرابوون و کرانه‌وه، پیتاکم بۆ شاگرده هه‌زاره‌کانیان کۆ کرده‌وه. «خویندنی به‌زۆر - التعلیم الاجباری»‌م له گوندی (باعه‌ده) و (مرتیا)‌دا دامه‌زراند. له‌مانه‌ هه‌م (عه‌بدوللا ناغا) سه‌رۆکی هۆزی (شه‌رفان)، هه‌م (ته‌حسین به‌گی عه‌لی به‌گ) میری شینخان یارمه‌تیه‌کی باشیان دام و، به‌دلیش سوپاس و ریزی خۆم پیشکه‌ش کرد.

به هژوی یارمه تیی دانیشتونانی ناوچه گه وه، (سهیرانگاه - منتزه) یکم له سهر «سهر و چاوه» له بنگه ی شیخاندا دامه زرانده. نه مستیرکیکی رازاره به (گول) و چهند (وتنه) یه کی به زماوی رهنگاورهنگ و دهستگرد، له گه گزوه پانیک بو دانیشتن، له ناههنگیتی گه ورده دا، له سالی ۱۹۴۹ دا، پیشککش به (گه) م کرد. له ویتدا و تار خویندرایه وه، هه لپه پکن کرا، چای و جگه ره و میوه و خوارده مه نه پیشککش کرا. سوپاستیکی یه زیدیه کان و نهوانی تر که یارمه تییان دابوو کرا. نیتر له وه پاش، جارویار، ناههنگی تاییه تی و گشتیمان له وه سهیرانگایه دا ده کرد.

به جۆرتیکی توندوتیژ به رهنگاری دزی و زۆرداری ناو هۆزه کانم کرد. خوشبه ختانه ناسایش و، باوه پرکردن به دادی فه رمانه وایی، به ته واره تی، جیتیگیر بوو. هه روه ها چهند فه رمانه بریکی دز و به رتیلخویشم ته فروتوونا کرد. پریشکیکیشم بو شیخان سه ند.

داخه که م له بهر دستکورتی فه رمانه وایی، به هژوی شه ری فه له مستینه ره، ماوه نه ده درا، هه سوو پیشنیازه کانم جینه جن بکرتن له شیخاندا، وهک: پرۆزه ی نه له کتیریک و، ناو و، قیرتاوکردنی پتگای (شیخان - سوول) و، قیرتاوکردنی شه قامه کانی ناو شیخان خۆی. وهک سه رنجم دا پاش جوئی بوونه وه م به شهش سال دهستیان پین کرابوو! به لام یانه یه کم بو فه رمانه بران کرده وه. بۆم پرکردن له نووسراوی نایاب نایاب و باه تی گمه و یاری و پتکه نین و رادیۆتیه ک. به م یانه یه، ده رگایه کی خوشی و کامه رانی له فه رمانه بران کرایه وه. له شیخاندا دوو به ره مه ی ویتژییم دانا: یه کیتیکی نووسراوی (مامۆستا) یه کیتیکی گه لاله ی نووسراوی (یه زیدیه کان و نایینی یه زیدی). له سالی ۱۹۶۹ دا نووسراوی (یه زیدیه کان و نایینی یه زیدی) ته واکرا و له چاپ درا^(۱) هه رچهنده له شیخاندا هه ندن نهرک و نازاری تاییه تیم هاته رتی به هژوی سردنی باوکی ژنه کم و، خالسه وه و، به هژوی سووتانی خانووه که مان و، نه خوشی خیزانه که مه وه، هه روه ها به هژوی دووری شیخان له رابواردنیتی شارستانییه وه... به لام وه ها هۆگری دانیشتونانی ناوچه که و فه رمانه برانی ناوچه که بو بووو، وهک خیزانیک له گه لیاندا گۆزه رانم ده کرد. پر به دلش ههستم به کامه رانی و خوشه ویستی ده کرد!

کاتی گۆتیرامه وه، (میان خاتون)، میرۆنی یه زیدیه کان بۆی نووسیم که ناماده یه بۆم تیتیکۆشی تا به غدا، بۆ نه وهی له شیخاندا به یه نته وه... دانیشتونانی ناوچه که و فه رمانه بران زۆر پشیمان ناخۆش بوو که لییان جیا بیسه وه. چ نه وان، چ فه رمانه بران به وه پری پتزه وه، پاش ناههنگ و وتاریکی زۆر، تا سنووری ناوچه که ره وانه یان کردم، تا ده میکی دوور و درتیش نامه کاری له ناهه ند من و گه لیکیاندا مابوو. به لام نه وه خوشه ویستییه ی له دلماندا جیتیگیر بو بووو، نیستایش ماوه نه پراوه ته وه.

(۱) نه م کتیبه ی مامۆستا له گه ل هه ندن که مرگورتیشدا به سه رچاوه یه کی گرنگ و باوه ریتکراو داده نری له باره ی نیشیدی و باوه ره که یانه وه. له کۆلینموه یه کی مه یدان ی ورده. (یه زیدیه کان و نایینی یه زیدی، چاپخانه ی کامه ران. سلیمان ی ۱۹۶۹).

ناگرئ

له ۱۹۵۰/۶/۱۱ دا گه‌یسته (ناگرئ). ئه‌و کره‌یا فیتکه‌ی له‌ شاخه‌ به‌رزه‌کانی (ناگرئ) وه‌ ده‌هات، له‌گه‌ل چاره‌ن‌دنازه‌ جوانه‌کانی شاخ و باخه‌کانی و، پیکویتیکی شاره‌که‌ و، دلته‌ری دانیشه‌توره‌کانی، ماندوویتی پتگیان له‌بیر برده‌مویه. زۆر دلخۆش بووم به‌شارستانیتی ناگرئ. ئه‌و ئیسواره‌یه‌ به‌ملکه‌چیه‌که‌وه‌ کرنووشی سوپاس و نه‌وازشم کیشا بۆ خ‌ودا که‌ بۆ ئه‌و، ش‌وته‌ خۆشه‌ی گ‌وزامه‌وه‌. ناگرئ (۱۱۰۰) سالیکی و (۵۰۰۰) که‌سیکی تیندا‌بو. ژماره‌ سه‌ری هه‌موو ناوچه‌که‌یش (۳۵۰۰۰) که‌سیگ‌ ده‌بو. بازار و دووکانیکی باشیشی تیندا دامه‌زرا‌بو. به‌ه‌زی ئه‌و (۵۰۰) سه‌ربازوه‌ که‌ له‌وی جیگیر بووبوون، هه‌روه‌ها به‌ه‌زی هاتوچۆی زبیری و بارزانیه‌که‌نوه‌ بۆ ئه‌وی بازاره‌که‌ی له‌ که‌ر دابوو. بارستایی ژبانی دانیشه‌توره‌کانی له‌ هی هه‌موو باژیره‌کانی تری بادینانم باشته‌ر هاته‌ پیش‌ چاو. دانیشه‌توره‌کانی هه‌ر چه‌نده‌ ناکوکی و به‌ره‌ره‌کانیشیان له‌ناو‌دا هه‌بوو، به‌ه‌زی ه‌وزایه‌تی (بارزانی) و (سورچی) و (زبیری) و (هه‌رکی) یه‌وه‌، به‌لام ره‌وشت و خوویه‌کی شارستانیم تیندا ده‌دین. پیاری به‌جنگ و زه‌نگ و وریام زۆر تیندا ده‌دی. هه‌موو تیشوری پینشکه‌رتن بوون. داوای به‌ه‌یزکردنی پرۆزه‌ی ناو و، نه‌له‌کتریک و، کرده‌نوه‌ی خ‌وتنده‌نگا و، پاک و خ‌اوتینی ش‌قامه‌کان و کرده‌نوه‌ی پتگیان ده‌کرد بۆ ناگرئ و بۆ بنکه‌ی لادیه‌کان. تا له‌وتیدا بووم، هه‌ستم به‌خۆشه‌ویستی و یاره‌متیان ده‌کرد. وایان لئ کرده‌بووم؛ خ‌ۆم به‌یه‌کیگ‌ ده‌زانی له‌وان. ئه‌و ژبانه‌ خۆشه‌ی له‌وتیدا راه‌بوارد له‌ هیچ ناوچه‌یه‌که‌دا رام نه‌بواردوه‌! له‌گه‌ل نه‌مه‌یشدا که‌ خ‌ۆم زۆر ماندوو ده‌کرد له‌ ناگریدا، به‌لام چونکه‌ له‌ دانیشه‌توره‌کانی ناگریوه‌ پشتیوانی و پزگرتن و خۆشه‌ویستیم ده‌دی، ئه‌و ماندووبوون و ئه‌رگ و نازاردم نه‌ ده‌هاته‌ پیش‌ چاو. بۆ هه‌ر جیگایه‌ک‌ ده‌جووم له‌ ده‌ره‌وی ناوچه‌ی ناگرئ، سوپاسگ‌وزاری و خۆشه‌ویستی و پزگرتنی دانیشه‌تورانی ناگریان به‌رامه‌بر به‌من ده‌گه‌ترایه‌وه‌. ته‌ناهت له‌ پرۆژانه‌کانی (مووسل) و (به‌غدا) یشدا ئه‌و هه‌سته‌ نه‌ژادانه‌ی خ‌ۆیان به‌رامه‌بر به‌من ده‌ده‌به‌ری. کاتیک گ‌وزامه‌وه‌ له‌ ناگرئ، چوار پینچ ناهه‌نگی گه‌وره‌ گه‌وره‌یان بۆ کردم. مانیان گرت له‌ چوونه‌ فه‌رمان. ته‌لگرافیان نارد بۆ کاربه‌دستانی (مووسل) و (به‌غدا). خ‌ۆیشاندانیان کرد: هه‌ر بۆ ئه‌می فه‌رمانه‌وایی په‌شیمان بکه‌نوه‌ له‌ گ‌وزاندنه‌نوه‌م و، به‌ه‌یل‌یته‌وه‌ له‌ ناگرئ!، هه‌تا خ‌ۆم تکایه‌کی زۆرم لئ نه‌کردن، بلاوه‌یان لئ نه‌کرد و نه‌چوونه‌وه‌ ناو دوو‌کانه‌کانی خ‌ۆیان و، وازیان له‌ ته‌لگراف ناردن نه‌ه‌ینا!، هه‌ندیکیان ده‌یانوست په‌که‌رم بۆ بکه‌ن. هه‌ندیکیان ده‌یانوست ویتنه‌یه‌کی گه‌وردم له‌ یانه‌که‌یاندا هه‌لبواسن و، ناوی کار و کرده‌وه‌کافی له‌وتیدا بنووسن. هه‌ندیکیان ده‌یانوست خ‌ۆم بکه‌م به‌ناگریی و، له‌ ده‌سگای سه‌رژمیر (دائرة النفوس) ی ناگریدا خ‌ۆم نارووس بکه‌م. هه‌ندیکیان دیاریان بۆ ه‌ینام. که‌ چووشمه‌ ناوچه‌کانی تر، هه‌موو سالیگ‌ سه‌رۆک و تینگه‌یشه‌توره‌کانیان سه‌ریان لئ ده‌دام، یان نامه‌کاریان له‌گه‌ل ده‌کردم. له‌ هه‌ر کویتیه‌ک‌ بگیرسامه‌یه‌وه‌ ناگرییه‌کی لئ بوویه، ناسیاو بوویه، یان نه‌ناسیاو، سه‌ری لئ ده‌دام بۆ خ‌ۆ پین ناسین و نواندنی خۆشه‌ویستی. له‌م ره‌وشته‌ بلتدانه‌ی ناوچه‌ی ناگریوه‌ تینگه‌یستم که‌ چه‌ند نه‌مانه‌ نیشتمانپه‌روه‌رن و، حمز به‌دۆستایه‌تی و چاکه‌ ده‌کن له‌گه‌ل ئه‌و که‌سانه‌دا که‌ حمز به‌دۆستایه‌تی و چاکه‌یان ده‌که‌ن.

پاش گویزانه‌وم بۆ (نامتیدی)، تا چەند مانگی‌کیش هەرچەند جووی بوونەوی خۆم لە ناکرێ بیردە‌کەوتەوه، گرپانم دەهات، خەفەتم دەخوارد، ئاواتم دەخواست زوو بەزوو بجمه‌ ناویان. تکام وایه له خۆتندوباری بەرێز و تینەگات که ئەمەندەم درێژە دا بە‌قسه‌کردن، مەبەستم خۆترواندن بێ. تەنیا مەبەستم ئەوهیه پاستی رەوشت و خوری دانیشتوانی ناکرێ پێشان بدهم بۆ هەمووان؛ تا ئەو درۆ و دەلمه‌ و چاووراوانی لەم بەسەزمانانە کراوه و لە زۆر کۆنەوه‌ دەکرێ، بۆ پیاوی دەروون پاک دەریکەون.

هه‌روه‌ها فرمانه‌رواییش باوهر به‌نووسینی فرمانه‌بره‌ خراپه‌کان نه‌کات و، ئەم کۆلۆانه‌ لەمه‌ به‌ولاوه‌ دوا نه‌خات و له‌ پێشختنیاندا که‌مه‌ترخه‌می نه‌کات؛ تەنانەت بێم نیازوه‌ و بۆ ئەم مەبەستەش، به‌باشم زانی نووسراویک لەسەر ناکرێ بنوسمەوه. له‌ ۱۵/۱/۱۹۵۱ دانوسراوه‌که‌ تەواوبوو. له‌ یانەی ناکرتیدا هەر هەفتە‌ی چەند لاپه‌ڕه‌یه‌که‌م بۆ دانیشتوانی ناکرێ ده‌خوتندەوه. له‌ پرۆژنامه‌ عه‌ره‌بیه‌کانی (بەغداد) و (مووسل) و (هه‌ولێر)یشدا، به‌ش به‌ش بلاوم ده‌کردنەوه. خۆشه‌ختانه‌ له‌ پاش سال و نیویک من و دانیشتوانی ناکرێ، توانیمان پاستی نازار و ناوای ناوچه‌ی ناکرێ له‌ فرمانه‌روایی، به‌لکو له‌ هەموو لایه‌کی عێراق بگه‌یتین. هەموو لایه‌کیش بخه‌ینه‌ سەر یارمه‌تیدانی ناکرێ.

به‌هۆی ئەو یارمه‌تیانه‌وه: (سه‌یرانگای گانی زهر)، (به‌هه‌شتی مندالان)، (سه‌یرانگای سپه‌ه)، (سه‌یرانگای سه‌ری گری)، (سه‌یرانگای سه‌را)، (یانەی فرمانه‌بران)م له‌ ناکرتیدا بۆ خۆش پابواردن و که‌لکی دانیشتوانی شاری ناکرێ و میوانانی ناوچه‌که‌ دروست کرد و دامه‌زراند. هه‌ریه‌کێ لەم پرۆژه‌م له‌ ناو ناهه‌نگیتی گه‌رم و گوهر و پڕ به‌زم و ره‌زما، به‌سوپاسیکی زۆره‌وه‌ پێشکه‌شی گه‌ل ده‌کرد. له‌ (یانە)که‌دا، تێکرا هەموو هەفته‌یه‌ک وتار ده‌خوتندرایه‌وه‌ بۆ ویاکردنەوه‌ی دانیشتوان. هه‌ندێ جار (چیره‌کی لاسایی) پێشکه‌ش ده‌کرا. ئەندامه‌کانی یانه‌که‌، هه‌ریه‌که‌یان به‌ناه‌ره‌زوری خۆی له‌ یه‌کن له‌ لیژنه‌کانی یانه‌که‌دا هاوبه‌ش ده‌بوو و، کاتی خۆی به‌خۆشییه‌وه‌ له‌ یانه‌که‌دا ده‌بره‌ سه‌ر. له‌ یانه‌که‌دا: گۆرانی، ساز و ناواز، هه‌لبه‌رکێ، نووسراو خوتندەوه‌، یاری و اغنئی تازه‌بابه‌ت و، شه‌تره‌نج، تاوله‌، دۆمینه‌، پینگ پۆن، نیشانخانه‌وه‌ و، گه‌لیک شتی تر له‌لاین ئەندامه‌کانه‌وه‌ کاتیان پێ راده‌به‌وترا. قوماز که‌ده‌غه‌گرابوو. به‌لام خوارده‌وه‌یه‌کی به‌نه‌ندازه‌ و خواردن هه‌بوو.

یانه‌که‌ گرابوو مامۆستایه‌ک بۆ ئەندامه‌کان، بووبوو پێش‌ه‌وتیک بۆ هەموو دانیشتوانی ناوچه‌که‌. هەموو لای کیش ده‌کرد بۆ چاکه‌ و پیاوه‌تی و نیشتمانپه‌روه‌ری و به‌که‌لک هاتنی ناوچه‌که‌ به‌تایبه‌تی. له‌گه‌لیک لاره‌ دیاری و نووسراو و گۆفار و پرۆژنامه‌کانی بۆ ده‌به‌وترا، تەنانەت له‌ (بەغدا) و (بەسرا) و (مووسل)یش‌ه‌وا. لەسەر خواستی من، هه‌ندێ له‌ ده‌وله‌مه‌نده‌کانی ناکرێ و سه‌ره‌ک هۆزه‌کان، هه‌ندێ ساختمانی پیتریستیان دروست کرد بۆ هه‌واندنه‌وه‌ و، بۆ خۆشتن: پێگایان کرد‌ه‌وه‌ و ته‌ختیان کرد بۆ که‌لکی گشتی. هەموو جار له‌ پرۆژنامه‌ هه‌فته‌یه‌یه‌که‌ماندا، (ناکرێ)، که‌ به‌ده‌ست ده‌متورسییه‌وه‌ و به‌یه‌ک دانیش ده‌ده‌چوو، سوپاسی ئەو جزوه‌ پیاوه‌ باشانم ده‌کرد و، تێژم ده‌کردنه‌ سەر چاکه‌ی گشتی.

ئەم پرۆژنامه‌یه‌ له‌ (سه‌یرانگای سه‌را)دا هه‌لده‌واسرا بۆ خوتندەوه‌ی هەمووان. نزیکه‌ی دوو سن

مانگیتک خەریکی وریاکردنەوی دانیشتوانی ناوچەکە بووم لەگەڵ هاندانیان بۆ چاکەیی گشتیی. پاشان لەبەر هەندێ هۆی تاییەتی وازلێن هینا^(۱۱). لە بریتی ئەوە لە یانەکانماندا - پاش دامەزراندنی لە سالی ۱۹۵۱د- نووسراوی (ناکرئ)م دانا و، وەک ئەوە پیش گوتم. چ لە گۆیوونەوێکاندا، چ لە رۆژنامەکانی (بەغداد) و (مووسل) و (هەولێر)دا لاپەرەکانیم بلای دەکردیو. بەپاری شارەوانی و فەرمانبەروایی و یارمەتی دانیشتوانی ناوچەکە. پێنج پتگا لە ناکریدا کرایو، دوو هەزار مەترەک زێراب دروست کرا. بەپاری فەرمانبەروایی کە لە ئەنجامی تەقەلایەکی زۆردا دەستکەوت، چەند پتگایەکی گشتی کرایو لە ناوەند ناکرئ و بنکە لادێیەکاندا: (بجیل) و (بەردەرش) و (نامادە). پرۆژەیی ناو و نەلەکتریک بەهێز و فراوان کران لە ناکریدا. هەروەها بەفەرمانبەروایی بپار دەرکرا کە (ناکرئ) بکرتت بەبنکەییکی هاوینەهەوار، میوانخانە و چاپخانە و باخچە و پتگا و گەلێ شتی تری تیدا دروست بکرت: کە بەو هۆمەو دانیشتووەکان دەرامەتیان پیش بکەوێ. هەروەها پێنج خۆتندنگایش لە ناوچەکەدا، کرانەو. لە پاش مانەوێکی نزیک بەدوو سال، داخەکەم لە (ناکرئ)وێ گۆیزارامەو بۆ (نامیدی). بەفەرمانبەروایی خۆتین و دلێکی خەمگینەو جیابوومەو. دەسوت زۆرتەر بێنەو تا ئەو پرۆژانەی مابوون ئەواریان بکەم. پێوست ناکات دووباری بکەمەو، کە دانیشتوانی ناکرئ و ناوچەکەیی لە خۆم دلەنگتر بوون بەم گۆیزارەوێ^(۱۲).

لە پیش ئەوی قسەکەم ئەواو بکەم، پێوستە پیشانی بەدەم کە بەهۆی یارمەتی هەندیک سەرک هۆزارەو ژمارەییکی زۆر لە تاوانباران، کە لە دەست دادگا رایان کردبوو، خۆیان دا بەدەستەو و، درانەو بەدادگا، بۆ ئەوی کێشەکانیان بپێتێتەو. لە ئەنجامی کۆششیکێ زۆردا، ناسایش و نارام و ناشتی هەموو ناوچەکەیی گرتەو.

حەز دەکەم دووبارە سوایسی گەرم و گوری تا سەر بۆ دانیشتوانی ناوچەیی ناکرئ تازە بکەمەو، بەتاییەتی بۆ ئەوانەیی کە لەگەڵماندا ماندووبوون و نەرک و نازاریان چێشت، لە پێشوی کەلکی ناوچەکەدا، بێ ئەوی چاویان لە سوایس یاخود لە پاداشیکەو بێ.

(۱) دوواتر ژمارەکانی ئەو رۆژنامەیی کە بەدەمنوس بوو، سامزتا بەپێشەکی خۆیەو لە ۱۹۸۴دا بەچایی گەیان. (رۆژنامەیی ناکرئ - شاکر فەتاح، چاپخانەیی المواد، ۱۹۸۴، بەغدا). بەلام لە نەسدا رۆژنامەکە خۆی بەعەرەبی دەرکراو، سامزتا بۆ لە چاپدانەوی گۆیوونەو سەر کوردی لەگەڵ لابرینی چەند بابەتیکدا.

(۲) هەر بۆ نمونەیی رادی خۆشوستی خەلکەکەیی ناکرئ، لەناو پەرەکانی رۆژنامەیی ناکرئ (دەنسوسەکە) نەم پارچە شیعەرم دۆزیووەو لە پەرەکانغزێتکدا بوو، خاوەنەکەیی (سەدرەین) ناوتیک بۆ ماسۆستی نووسیو. مێش وەک خۆی و هەر بەو رێنوسە دەبەخەم پیش چاو: بۆ سەادەتی قانیمقا، آکرئ پێشکەش...

یاخو بەخێریتی صد جارلن مالی آوا
جینگەیی بومە جوان کردن لەناو باغو دەراوا =



= دووجن آوه تو او کورد له ناو باغی گسوراوا
 قضا همو کیف خوش بو هتا مندالی ساوا
 ایستاش خریکی بکه له هندای سرای
 نزارهتی چند خوشه برام بری دنیسای
 همو جیگهی دز ابون له پیش هاتن او زانه
 ایستا همو مصیفن خودای بده بخاته
 بهخوی پیساری چاکه گوی نادانه غامسا
 چند مشروعیش داتان وکی نادای و حماسا
 ایشوکاری پیدا کورد لیسورد تو چپلاق
 نذافتی دست بپن کرد هتا که پشته حلاق

«صدرالدین»

له ژماره (۷) ی رۆژنامه که دا نیشاره بهو هه له سهسته ددهات که له لایهن (شتیخ سه دره دین شتیخ به دبع نه لسورجی) بهوه نیرراوه، بهلام شیعه دهکی بلاژ نه کردۆتهوه.

ناکری

[آ کره]
 هر چه از سوره عبودیه سینه - فصلها
 آیه سینه که سوره عبودیه است
 لفظی از حدیثی است که در
 لفظ سینه است - سینه

[عده های نکره کالی در سینه کالی]
 نکره کالی در سینه کالی

آیه سینه
 هر چه از سوره عبودیه سینه - فصلها
 آیه سینه که سوره عبودیه است
 لفظی از حدیثی است که در
 لفظ سینه است - سینه

آیه سینه
 هر چه از سوره عبودیه سینه - فصلها
 آیه سینه که سوره عبودیه است
 لفظی از حدیثی است که در
 لفظ سینه است - سینه

ژماره: (۱)
 رۆژ: ۱۹۵۰/۷/۱۵

پیشکشگر دنی روژنامه‌ی ناکری

براگه! دانیشستوانی بهر ژیزی ناوچه‌ی ناکری!

به‌ناری خودای گوره و میهر به‌نوه دست بین ده‌کین. دواي نوهه جهز ده‌کین ناگادارتان بکه‌ین، که (سه‌رۆکایدیتی شاروانیی ناکری) همستی بین کرد، هیچ (رۆشنبیرییه‌کی ناراسته‌کراو) له ناوچه‌ی ناکرتیدا له نارادا نیسه. له‌بهر نوهه برپاری دا هه‌موو به‌یانیه‌کی شه‌موان، له هه‌موو هه‌فته‌یه‌کدا، نهم (رۆژنامه‌ی ناکری) به‌تان به‌یه‌ک دانه، به‌ده‌ستونوس بۆ دهر به‌یتنی و له‌ناو (سه‌یرانگای فه‌رمانبه‌ران) دا، که له‌بهر ده‌رکی سه‌رادایه، له‌سه‌ر ته‌خته‌یه‌کی چوارچینه‌دار بۆتانی هه‌لبواسن. نهم ویش بۆ نهمه‌ی که‌لک و خوشی لئ وهر بگرن. شاره‌وانی ناکری ده‌سته‌یه‌کی له فه‌رمانبه‌ران پی‌یک هیتاوه، بۆ نهمه‌ی له‌ژیر سه‌ه‌یره‌شتی خودیدا نهم رۆژنامه‌یه دهر به‌یتن. ده‌سته‌ی نووسه‌ران شتی وا دنوووسن که راسته‌و‌راست به‌یوه‌ندی به‌که‌لک و چاکه‌ی دانیشستوانی ناوچه‌ی ناکرتیه بیتت. هه‌روه‌ها له شیوه‌یه‌کی رۆشنبیرییه‌ی

ناراسته‌کاردا خویان خەریک دەگەن بەچار سەرکردنی گێروگرفت و تەنگ و چەلمەگانی ناوچەگەمۆه. بێجگە لەوه هەر دەنگویاسیک خۆش بێ و بەگەلک بێ بۆ نەوان، نەوێیان پێشکەش دەگەن. بەلام لە زرننگاری (سیاسەت) نادوین. لێکۆڵینەوهی ناوازه و نایابیشیان بۆ دەنووسن. نێمەیش لە خودا دەپارێنەوه، یارمەتی سەرۆکایەتی شارهوانی ناکرێ بەدات، بەنامانجی خۆی بگات، کە نەویش سەرکردایەتیکردنی دانێشتوانی ناوچەگەیه و ناراستەکردنیانە بۆ ژبانیکی وەها کە پیری بێ لە کامەرانی و خۆشگۆزەرانی و تەندروستی و سەرگەوتن و سەرپەرزێ.

گەواتە بام باوه بەخودا بگەین و، لەسەر فەرموودەگەسانی نەو پەرزێن بەرێوه، بۆ نەمەیی بگەین بەنامانجمان. بێگومان نەگەر وەهامان کرد و، دانێشتووه بەرێزەگانی ناوچەیی ناکرێش یارمەتییان دابن لە پێشکەوتنی خۆیاندا، بەناوای خۆمان دەگەین. نێر دەست لەدەست و هێز لە خوداوه براکان.

ناکرێ: ۱۹۵۰/۷/۱۵

شاگر فەتاح

(سەرۆکی شارهوانی ناکرێ)

(جێنوێن)

پێغهەبەر فەرموویەتی

«بۆ جیهانەگەت وا تێکۆشە هەرودک هەتا سەر بژیت. بۆ پاش سەردێشت وا تێبکۆشە هەرودک

سەینێ میریت».

(محەمەد پێغهەبەر)

هەوانی ناوخوا

جێنوێنی نوێ

جێنوێنی نوێ (قانێسقام)، شاگر فەتاح لە رۆژی ۱۹۵۰/۶/۱۱ دا پاش نیوهرۆ دەستی کرد بەفەرمان بێنن. هەموو فەرمانگە (دائەرتە)گانی بنگەیی ناوچەگە و بنگەیی لادێهەگانی پشکنی. نامەیه‌کی دوور و درێژی نارد بۆ باره‌گای پارێزگاری مووسڵ، هەرچی پتووستیه‌کی ناوچەگە هەبوو داوای لێ کرد بۆی جێبەجێ بکری. جا نەنجام بەچی گەشت لە کاتی خۆیدا خۆتێدوارانی پۆزنامەگەمانی لێ ناگادار دەگەین.

مانگی رۆژووی پیرۆز

مانگی رۆژووی نەم سال مانگیکی پر پیت و فەر بوو بۆ باژێری (ناکرێ). چونکە هەر نەوهدە (سەرۆکایەتی شارهوانیی ناکرێ) داوای یارمەتی و پشتگیری کرد لە دانێشتوانی شاره‌گە، چ فەرمانبەران و، چ گەسانی تر، هەموویان بەکۆلی دلەوه دەستیان کرد بەیارمەتیدانی، لە پێکەتێنان و

راپه‌راندنی پرۆژەکانیدا که بۆ پیش‌خستی ناوچه‌که له بابهت (ناوه‌دانی) و (پروژەبیری) و (تەندروستی) یەوه‌ه‌په‌ریان له‌م‌ه‌ر‌دراوه. جا له‌م‌مانگه‌په‌رۆزه‌دا ئەم‌په‌رۆزانه‌تە‌م‌و‌ه‌و‌ن:

۱- پێسی و پۆخلی ناو کۆلان و شەقامه‌کانی شاری (ناکرێ) تا ئەندازه‌ی ۸۰٪ یان پاک‌کرانه‌وه‌له‌مه‌دا فه‌رمانبه‌ره‌گانی شاره‌وانی و به‌په‌رتۆبه‌رایه‌تی و باله‌باز‌ی و دادگه‌ری و دانیشه‌توانی شاری ناکرێ یارمه‌تییان‌داين.

۲- پاک و خاریتی ناو‌چایه‌خانه‌گان و میوانخانه‌کانیش‌چ‌له‌رووی‌خوار‌دنیانه‌وه‌و‌خوار‌دنه‌وه‌یانه‌وه‌پێک‌هینرا.

۳- دەست‌کرا‌به‌داپۆشینی‌جۆگه‌له‌په‌سه‌کان‌که‌(۹۰۰) گه‌ز‌درێژ‌ده‌بنه‌وه. تا‌ئێ‌ستا‌که‌(۱۴) گه‌زیان‌لێ‌داپۆشراوه.

۴- با‌خچه‌یه‌کی‌گشت‌لایی، بۆ‌خۆش‌راپه‌ردانی‌دانیشه‌توانی‌ناوچه‌که، له‌به‌ر‌ده‌رکی‌سه‌را‌دا‌دامه‌زێنرا، پێتوانی‌رووی‌(۱۵۰) گه‌زی‌چوار‌گۆشه‌ییه. فه‌رمانبه‌رانی‌(به‌په‌رتۆبه‌رایه‌تی) و (شاره‌وانی) و (ناو‌و‌کاره‌با) و (کشتوکال) و (زانست) له‌مه‌دا‌یارمه‌تییان‌دا.

۵- ئەو‌پێگا‌سه‌خته‌ی‌که‌گه‌وتۆه‌ته‌ناوه‌ند‌ماله‌گانی‌شاری‌ناکرێ و (کانی‌زه‌ه‌وه، تەخت‌کرا. له‌مه‌دا‌فه‌رمانبه‌رانی‌به‌په‌رتۆبه‌رایه‌تی و شاره‌وانی و باله‌باز‌خانه و دانیشه‌توانی‌شاری‌ناکرێ یارمه‌تییان‌دا.

۶- له‌سه‌ر‌سه‌رچاوه‌ی‌(کانی‌زه‌ه‌) سه‌په‌رانه‌هێک‌دروست‌کراوه‌له‌سه‌ر‌شێوه‌یه‌کی‌نۆی. ناوی‌نرا‌(سه‌په‌رانه‌گای‌کانی‌زه‌ه‌). ئەمه‌یش‌بۆ‌که‌لک‌و‌خۆش‌راپه‌ردانی‌دانیشه‌توانی‌شاری‌ناکرێ و ناوچه‌ی‌ناکرێه. له‌مه‌یش‌دا‌فه‌رمانبه‌رانی‌به‌په‌رتۆبه‌رایه‌تی و شاره‌وانی و باله‌باز‌خانه و ناو‌و‌کاره‌با و دانیشه‌توانی‌ناکرێ‌یارمه‌تییان‌دا.

(شاره‌وانی‌ناکرێ)‌پیش: له‌کانگای‌دلیه‌وه‌سویاسی‌جوا‌هیری و مه‌ردابه‌تی‌هه‌موو‌ئه‌وه‌که‌سه‌نه‌ده‌کات و پێزیان‌پێشکه‌ش‌ده‌کات.

له‌ناو‌به‌ردنی‌نه‌خۆینه‌ه‌واری

هه‌ر‌ئوه‌نده‌جێتۆش‌ن‌پێش‌باز‌ی‌خۆی‌خه‌ته‌روو‌له‌به‌رده‌م‌مامۆستا‌کان: (سالح‌که‌رم‌خان) و (جهمیل‌سه‌بری) و (عه‌بدوله‌حمان‌عه‌بدوللا)‌دا، له‌بابه‌ت‌له‌ناو‌به‌ردنی‌نه‌خۆینه‌ه‌واریه‌وه، هه‌ر‌سێ‌برای‌به‌پێز‌به‌ه‌روویه‌کی‌خۆشه‌وه، ئەو‌فه‌رمانه‌نیشه‌مانیه‌یان‌گرته‌ئەستۆی‌خۆیان. به‌ئێ‌تیان‌دا‌به‌شه‌وه‌له‌ساختمانێ‌خۆینه‌نگای‌سه‌ره‌تایی‌ناکرێ‌دا، وانا‌به‌نه‌خۆینه‌ه‌وارده‌کان‌به‌ئێ‌ته‌وه، بێ‌ئەمه‌ی‌هیچ‌پادا‌ش‌تیک‌دا‌وا‌بکه‌ن. هه‌ر‌له‌یه‌که‌مه‌هفته‌په‌شه‌وه‌به‌ئێ‌ته‌که‌ی‌خۆیان‌جێبه‌جێ‌کرد. شاره‌وانی‌ناکرێ‌ش‌له‌سه‌ر‌ئه‌رکی‌خۆی‌هێزی‌کاره‌بای‌بۆ‌پاکی‌شا و نه‌رخ‌کاره‌با‌گه‌یان‌مانگ‌به‌مانگ‌ئەو‌ده‌یدات. ئێ‌ستا‌که‌له‌م‌خۆینه‌نگا‌شه‌وییه‌دا‌که‌بۆ‌نه‌هێشتنی‌نه‌خۆینه‌ه‌واری‌دامه‌زێنرا‌نه‌(۴۲) شاگرد‌ده‌خۆین، که‌په‌شه‌یان‌جۆزیه‌جۆزه.

بێگومان‌ئەم‌خۆبه‌خت‌کردنه‌گه‌وره‌یه‌که‌ئه‌و‌مامۆستا‌به‌پێزانه‌پێشکه‌شی‌نیشه‌مانه‌که‌ی‌خۆیان‌ی

ده‌گن، نه‌نجامی زۆر باشی لێ پەیدا دەبن بۆ ئەو نه‌خۆتنده‌وارانه‌مان و، بۆ هه‌ممو لایه‌کیش. له‌به‌ر نه‌وه کار و کرده‌وی ئهم ماصۆستایانه‌ ج له‌لایه‌ن ده‌سگای به‌رتیوه‌به‌راهه‌تییه‌وه، چ له‌لایه‌ن دانیه‌ستروانی شاره‌که‌وه، به‌پێژ و خۆشه‌ویستییه‌وه په‌سند کراوه. ئیهمه‌یش له‌ خودایمان ده‌وی پاداشیان بداته‌وه و، له‌ ژبانیه‌شیاندا سه‌ریان به‌خات، تا زۆرتر به‌که‌لگی نیه‌ستمانه‌که‌یان بێن.

چەژنه پیرۆزی

به‌یۆنه‌ی جه‌ژنی مانگی پۆژووی پیرۆزه‌وه، (پۆژنامه‌ی ناگرێ) جه‌ژنه‌ پیرۆزی له‌ هه‌ممو دانیه‌ستروانی (ناوچه‌ی ناگرێ) ده‌کات. له‌ خودایه‌شی ده‌وی هه‌ممو ده‌ه له‌ خۆشی و کامه‌رانیدا بن.

یانه‌ی فه‌رمانبه‌ران

(جینوشینی ناگرێ) هه‌ستی یه‌ن کرد، که فه‌رمانبه‌ره‌کانی ناگرێ، داماون له‌سه‌ر جینگایه‌کی شایسته‌ی خۆیان، که بتوانن تیه‌دا به‌سه‌تییه‌وه و، به‌خۆشییه‌وه رابیه‌ترین و، که‌لک و چاکه‌یه‌شی لێ وه‌درگرن. له‌به‌ر نه‌وه داوای له‌ پارێزگای مووسل کرد، داوا له‌ کاربه‌ده‌ستی (وه‌زاره‌ت)ی کاروباری ناوخۆ بکات، پێ بدات، یانه‌یه‌ک له‌ ناگرێ دابه‌جیه‌رتی ئاوی بێنێ (یانه‌ی فه‌رمانبه‌رانی ناگرێ). به‌لام فه‌رمانبه‌ره هۆشیاره‌کانی ناگرێ، چاوه‌پوانی هاتنی رینگه‌دانه‌که‌ی کاربه‌ده‌ستی کاروباری ناوخۆیان نه‌کرد، بیه‌ت بۆ کردنه‌وه‌ی یانه‌که‌یان زووبه‌زوو له‌ناو خۆیاندا پاربه‌کی باشیان کۆکرده‌وه، (٢٢) ته‌ختی دانیه‌ستنی ره‌نگاوه‌نگ و جۆزه‌جۆز و جوان دروستکراویان کړی، له‌که‌ل هه‌ندیک یاری و چه‌ند مێزیک و کۆمه‌لیک نووسراودا، ئه‌ویش هه‌ر بۆ نه‌می هه‌ر له‌ ئیستاره‌ خۆیان ناماده‌ بکه‌ن بۆ کردنه‌وه‌ی یانه‌که‌یان. شاره‌وانی ناگریش جینگایه‌کی ناوازه و نایابی هاوینه‌ی بۆ یانه‌که‌یان ناماده‌کرد له‌ سه‌رچاوه‌ی (کاتی زه‌ر)دا به‌کری ده‌یاندا. ئه‌وه‌یش به‌باش ده‌زانین بیه‌تین که‌ یاسای یانه‌که‌مان (قومارا) به‌ریمه‌ت ده‌کات له‌ یانه‌که‌دا. به‌ناو دانیه‌ستروانی ناوچه‌ی ناگریشدا، له‌ رینگای وتاردان و، وتووێژ و، ناهه‌نگ و لاسایی کردنه‌وه و، گه‌وه‌ی زانستی و نابووری و ته‌ندروستییه‌وه پۆشپیری بلاوده‌کاته‌وه. که‌ کاتی خۆیان هات نه‌نجامه‌کان بلاوده‌که‌ینه‌وه.

دوله‌مه‌نده‌گانی ناگرێ رینگای چاکه‌ی گه‌شتی ده‌گر نه‌به‌ر

له‌ نه‌نجامی گه‌فتوگۆیه‌کی کورتدا که‌ (سه‌رۆکی شاره‌وانی ناگرێ) کردی له‌که‌ل (دوله‌مه‌نده‌گانی ناگرێ)دا، وه‌ک (حاجی جومه‌ه) و (خورشید نه‌فه‌ندی) و (عه‌بدوللا چیه‌جۆ) و (که‌ریم خان) و (سه‌عیدی حاجی شه‌ریف) و (عه‌بدوللای حاجی سادق) و (حاجی حامید)، ئه‌و مرۆقه‌ به‌پێزانه‌ به‌پاریان دا هه‌ریه‌که‌یان شه‌تیک دروست بکات، وه‌ک: (ساختمانیک بۆ سینه‌ما)، (گه‌رمایه‌کی نوێ)، (ساختمانیک بۆ یانه‌ی فه‌رمانبه‌ران)، (نوێمه‌بیل خانه‌یه‌ک)، (چایخانه‌یه‌کی باه‌ر)، له‌که‌ل (پێنج خانو)دا بۆ نیسته‌جینی فه‌رمانبه‌ران. ته‌نانه‌ت به‌پاریشیان دا که‌ له‌ پاش ئهم جه‌ژنی پۆژووه، ده‌موده‌ست ده‌ست یه‌ن بکه‌ن. ئه‌مه‌یش له‌ سه‌رتیکه‌وه بۆ نه‌وه‌ی فه‌رمان بۆ یه‌ن فه‌رمانان بدۆزنه‌وه و هه‌زاران به‌و

فرمانانه بیوژنتیوه و. له ږووی (کوښه لایه تی) و (ناږووی) و (تندروستی) یشموه که لک و خوځی به دانیشتووانی ناوچه که بگمبیتن، که له سره نو بابه تانه له ده مټکه وه داسا ون. نیمه پش له کاتی خویدا نه نجامی به لټنه کانی نو ده و له مهنده به پرتزانه به خوځنده وارانې ږوژنامه که مان ده گټرینه وه. له کانگای دلشمانوه سوپاسی نو ده و له مهنده ده که یڼ و. له خودایش ده خوازیڼ که له به جټه پنیانی گفته کانیاندا سره یان به خات.

ناکړی

ژماره: (۲)

ږوژ: ۱۹۵۰/۷/۲۲

هموالی ناوځو

سهرۆک هۆزه کان پټگای چاکه کړدن ده گرن

ناراسته به یونی سهرۆک هۆزه کانی ناوچه ی ناکړی و خانه دانه کانی به وه کړدوه و کاری به که لکی نیشتمانی. له ږوژي نسرږدا، جینگای دلخوځی و شانازیه. (محممد ناغای زیاری) و (شیخ تعقی سورچی)، هره به که یان به جیا، داوای کړدوه ی خوځندنه گایه کی کړدوه له گونده که ی خویدا، له ناوچه ی ناکړیدا. له پاش نه مه ی تیغه پیتران: ساختمان و که لویه لی پیتوست به هردوو خوځندنه گایه کی، پتیرسته له لایه دنایشتووانی گونده کانیانوه به خوځرای پتیشکش به فرمانه و رای بکرتن، نینجا خوځندنه گاکانیان به ډه کړتیموه، هردوو کیان گشتیان به جټوشین (قانی مقام) ی ناکړیدا که نامادمن نو خواستانه خودا و نو انیشی کړد نو دوو خوځندنه گایه پش: په کیکیان له گوندی (بجیل) ده کړتیموه که بنکه ی لادنی (سورچی) به. په کیکیشیان له گوندی (دینارته) ده کړتیموه که که وتوره ته (ډولی نه هله) وه و. له لادنی (بیرکه پره) دایه که (هۆزی زیاری) ی تیدا نیسته جن بووه. ږوژنامه که ی نیمه پش به شی سوپاسیان ده کات و، له خودایش ده پارتیموه، دست بداته بالیان به که لک و چاکه ی نیشتمانه که یان.

چاکر دنه وه ی کوشتکه

که سهرۆکی شاره وانی ناکړی کوشتکه (مه جزه ره) که ی ناکړتی دی ږووخواوه و پیسه و، به که لکی گیانله بهر سهر پرن نایهت. هره وه که سهرنجی دا کوشتیار (قاسب) دکان گیانله بهر کانیان له خانووه کانی خوځاندا سهرده پرن، دهمودست دهستی کړد به چاکر دنه وه ی جینگای کوشتکه که و. هر شتیکش پیتوست بوو به پاکر دنه وه ی ږوژانه ی کوشتکه که به ی بریاردا نه مه پش به نو وه ی کوشتکه که به جټیموه سهر ډوخی جارانی و، به که لکی نو دیش بیت که مهر و بز و گا و مانگای تیدا سهر پرن. نه مه له لایه که وه. له لایه کی تریشموه به کوشتاره کانی راگه یاندا، که هر کاتی چاکر دنه وه ی کوشتکه که ته و او بوو، پیتوست دهمودست گیانله بهر کانیان له و تیدا نه ی سهر نه پرن، نه گینا ده درتنه دست دادگاوه سزایان بدات.

له سندووقی پرسیار و پینشیاژه وه

پینشیاژی کاک ره‌یورف شریف

۱- پینشیاژه وه‌هایه که (روژنامه‌ی ناگرئ) چند لاپه‌یه‌کی تری بخزیته سر.

۲- پینشیاژه وه‌هایه که روژنامه‌ی ناگرئ چاپ بکری و زور دانه‌ی لئ دهره‌یترئ، تا کسانیکی زورتر که لکی لئ وه‌یگرن.

۱۹۵۰/۷/۱۵

روژنامه‌ی ناگرئ:

پینشیاژده‌کته ده‌خینه به‌رده‌م ده‌ستی نووسه‌رانی روژنامه‌که و (کۆری شاره‌وانی). تا لئی بکۆلنه‌وه و به‌یاریکی له‌سر بدن. دوایی له نه‌نجامیش ناگادارتان ده‌که‌ین.

پینشیاژی عه‌ونی مه‌فا

پینشیاژی من وایه که بزویه‌ی ناو رابکیشن بز گه‌رده‌که‌ی نيمه، (قاپه‌کی)، چونکه له‌سر نه‌وه داماوین.

روژنامه‌ی ناگرئ:

فراوانکردنی پروژه‌ی ناوی ناگرئ لیکۆلینه‌وه‌ی تیدا ده‌کری. نيمه‌یش نيمه‌رو خه‌ریکین و، بایه‌خیشی پین ده‌ه‌ین. هیوادارین هر له‌م ساله‌دا ناواقمان بیته‌دی. خودا یارین گه‌رده‌که‌ی نيمه‌یش ناویکی پاک و پروونی دست ده‌که‌وی.

پینکه‌ینیی ناگرئ

یه‌کینک له دادگه‌ره‌کان له هاورپه‌که‌ی خۆی تانجیه‌که داوا ده‌کات، بز نيمه‌ی پاری پین بکات. که‌چی هاورپه‌که‌ی سه‌گیتی زه‌لامی پینشکه‌ش کرد!... دادگه‌ره‌که‌یش لئی هاته‌ زمان. به‌لام دادگه‌ره‌که‌ پیاوینکی بزډ و دست قسووچار بوو. له‌به‌ر نه‌وه هاورپه‌که‌ی پین په‌روا پینی گوت: «تۆ سه‌رت سوو نه‌میتنی له‌م کرده‌وه‌ی من، چونکه من هه‌موو شتی‌کم لیک داوه‌ته‌وه. چونکه تۆ نه‌وه‌نده دست قووچاویت، ناهیلیت نه‌وه‌نده خواردن بدرئ به‌سه‌گه‌کته که تیری پین بخوات. که وات کرد نه‌ویش ده‌داته باریکی و بتیسی. زۆری پین ناچن ده‌بیته تانجی!»...

له‌گۆری نه‌مه‌وه‌دا

دووکاندار: کاکه‌ی گه‌مک لیدر چۆنیت؟

گه‌مک لیدر: نه‌وه‌تی (جینوشینی تازه) هاتۆته ناگرئ، من سه‌روتم به‌خۆمه‌وه نه‌دیوه. چونکه نه‌وه

هرگز لهه وازناهيڼي که شه قامه کان و کولانه کان و سهيرانگه هه کافان يې پاک بکاتهوه. بهلام له پيش هاتنی نوډا، هممو گسک ليندهره کان، له سروت و خوشيدا بوين. فهريمانان بکرديه و فهريمانان نه کردايه که ستيک نه بوو چهند و چورغان له گله لدا بکات. بهلام نم جينوشينه به جگار تنگه تاوی کردووين، له سر هممو شتيک، گوره يې يان بچووک، چهند و چورغان له گله لدا دهکات. هر نهونده سستيه کی له نيجه دی، ياخوډ که و کورپهک، بهگرمنداندي. نهونده توندوتيزه له گله لساندا، هر دهلي پشه بايه و هله دهکات به سرماندا. خودا به گوره يې خوئی، زوو به زوو، بزگارمان بکات له دهستی.

دووکاندار: هاورتي خوشه ويستم! وانيه. تو به هله دا چويست. چونکه نم جينوشينه، که خوشی سرزکی شاره وانيه له ناکريدا، تو که لکی خوئی نييه که نم کار و فهريمانانمان يې جيبه جين دهکات، تو که لکی گشپيه، که هممو که لکنيکی دانيشترواني نيشتمانه که مان دهگريته وه.

گسک ليندهر: خالوئی دووکاندار به سيه تي له سر کردنه وي نم و ادهره که وي جينوشين توئی چهواشه کردوه. تویش يوويت به نيشتمانپه روه را... له خودام دهوي تویش چهند روژتک له تري ده ستيدا فهريمان بيښت، نينجا تينده گه شپيت که نم جينوشينه هله دهگريت له سري بکه يته وه يان نا!...

دووکاندار: مينش له پيشدا وه کو تو بووم. له سر نه وه دلڼ لتي شکا که توندوتيزانه له سر کردوه که انم چهند و چوونی له گله لدا ده کردم. بهلام که توار له کردوه کانی وردبوهموه يوتم ده رکوت، کردوه کانی نم روهان و کردوه کانی من ناروهان يوتم ده رکوت: نه وه له روي دلسو زيه وه، چهند و چوونی له گله لدا ده کردم و نازاری دلی ددهام. نم دهويست له خوي ناشيتي و نه شاره زانی خه بهر بکاته وه و، به خاته سر په يروي گردنی نم ده ستووری سر که وتانمی که خودا تو مرزقی داناوه پييان سر که وي، وهک تيتکوشان و پاستي و دلسو زی و بير کردنه وه له کار و فهريمان هله لسوراندن. جا له بهر نه وه من خوم، يتي لن ده نيتم دلڼ بهرامه يری نم هيچی تيدا نعاوه، به لکو خوشيشم ده وي. گسک ليندهر: جا که واپن، ناييني خوت بز خوت و، ناييني خوشم تو خوم. وانا هيچمان له هيچ!...

له سرووشی گولانموه

گول ماموستای مرزفه

* چه که جه که می خوئی کرده وه. يادنامه که می خوئی دهره نايه دهره وه. نه می تيدا خوتنده وه:

هله بهر نه می گويم نه دابوه (ياسای خودايي) و پيشه وانمی به ننده کانی نم جوولا بوهموه... له بهر نه می له سر بيروباوه يی ناشيانه و پزگاری خوم روژيتيووم به رتوه... سر که روانيم زور به سرده اها... خم و خه فته تيکی زوريم تروش هات... نه نجاميشم به وه گه يست، تروشی همزاري و نه خوشی و دلته نگی بووم... بهلام به هزی نموانه وه وريابوهموه و چارم کرده وه و گه ليک شيش فتريووم و کرده وه و کارشم رويان کرده چاکي!... له استيدا نم زبان و نه خوش و نازارانه می که توشم هاتن کارتيکی ومهايان له دل دهر و نوم کرد: هرچی چه کنيکی زورداري و ناشيتي و پزگاري يې بوو فرتم دان... له جياتي نموانه خوم

به‌خوداناسی تەواو شارەزایی راستەقینە و ، کردەوه و کاری گەورە و بلند چەکدار کرد... زۆری یەن نەچوو ژیانم بەتەواوەتی گۆژرا: خەم و خەفە تەکەم گۆژرا و بوو بەکامەرانی. نەخۆشییەکەم گۆژرا و بوو بەتەندروستی. سەر نەگەوتە تەکەم گۆژرا و بوو بەسەرکەوتن.

* تۆش هەر تەماشای گۆلەباخ بکە. باش لێی ورد بێمەرە بۆت دەردەکەوتی: (خودا) بەهەموو دلنەرمی و دلنۆزی و ڕووخۆشییەکیەوه، بەهەموو جوانی و کردەوه ڕەنگینیەکیەوه، لەو گۆلەباخەدا بەبەرجهستەبیبیەوه دیاره.

* گۆلەکان کردەوه و کاری جوانیان زۆره:

گۆلەکان دلایان بەهەموو کەس دەسووتن. حەز بەچاکەیی هەموو کەس دەکەن. لەبەر ئەوه جوانی و رازاوهیی و بۆنە خۆشەکی خۆیان وەک بەک پیشکەشی هەموو کەس دەکەن. جا ئەو گۆلانە بەو کردەوه و کارانەیان نەم وانایانەمان فێر دەکەن:

کەسان لە کەسان هیچ نەگریته دل. کەسان چار بەکەسان هەنەمەنتی. کەمیشان کەسی ترمان دلنەنگ نەکات.

نەویش هەر بۆ ئەمەیی لە ژیاغاندا هەست بەبەخشنەویی و گەورەیی خۆمان بکەین.

* گۆلەباخ مامۆستا یەکی جوان و شەنگ و شۆخە. ڕووخۆش و بەخشنە و ژیره. نازایه و ، دلی پر له خۆشەوێستییه و ، کردەوه ڕەنگینە و ، دادپەرورە. لە فەرەهنگەکی ئەودا جیاوازی لە ناوێند گەورە و بچووک و ، دەولەمەند و هەزار و ، دۆست و دۆزەندا نییه. نە ترسی لە دلدا هەیه و ، نە خۆبەرستی. نەقینی لە دلدا هەیه و نە ناره‌زویی تۆلەسەندنەوه. چاویشی لەوهوه نییه پاداشی دریتن یاخود کرێ وەرگیری. ژبانی ئەو پرە لە خۆشەوێستی و دلچاکی و ناره‌زوو بەخشین بۆ کەلکی گشتی. ئەوهی گرنگە لە کردەوه و کارەکانی گۆلەکاندا ئەمانەیه: بێ گوناھی و پاک و خاویتنی ڕووخۆشی و گەش و جوانی و خۆشەوێستی هەمووان.

جا هەر لەبەر ئەم کردەوه و کارانەیانە کە گۆلەکان لەلایەن هەموو کەسێکەوه خۆشەوێستی و پێز و پایەیان پیشکەش دەکری.

* هەرچی هەنگە گرفتاری نەقینی گۆلانە. نەویش لە خۆیدا کردەوه و کاری جوان و ڕەنگین و بەکەلکی هەیه. دەچی نەو ناوانەیی لە دەمی نازدارەکانی خۆی وەرده‌گرتی. کە ئەو گۆلانەن، لە لەشی خۆیدا دەیاناسزیتن و پوختەیان دەکات و دەیانکات بەو هەنگۆنەیی کە پیشکەشمانی دەکات و ، بەسایەیی ئەوهوه کە دەبخوێن لە گەلیتک دەرد و نەخۆشی چاک دەبینەوه.

* جا ئەگەر تۆش دەتەوێ بییت (مەزۆفیتیکی تەواو) و ، لە ژبانتدا تەندروست و کامەرانی و سەرکەوتوو بییت، تۆش خۆت وەک (گۆل) لێ بکە: خۆت بکە بەخوداناسیکی تەواو و ، خاوەن پەرشت و کردەوه‌یەکی باش کە بەکەلکی هەموو کەس بییت.

ناکری

ژماره: (۳)
رۆژ: ۲۹/۷/۱۹۵۰

دهنگوباسی ناوځو

سه‌رۆکه‌کان که‌رتیونه‌ته‌ سه‌ر پتگای چاکه‌کردن

* له‌سه‌ر خواستی (جینوشینی ناکری)، (شیخ‌ته‌قی سووچی) نو‌خانوی بو‌ فه‌رمانبه‌رانی (بجیل) و بالیازه‌کانی ناماده‌ کردووه‌ که‌ خۆیان و خیزانیان تییاندا بین به‌نیشه‌جی. فه‌رمانبه‌ره‌کانیش به‌پاریان داوه‌ له‌ به‌انه‌وه‌ی وه‌زی نهم‌ هاوینه‌دا خیزانه‌کانیان بگوتیزنه‌وه‌ بو‌ نه‌وی. وه‌ک زانیرومانه‌ کړتی نمو خانووانه‌ مام ناوه‌ندین.

* (سه‌دیق ناغای زیاری) داوای کردنوه‌ی خوتندن‌گایه‌کی کردووه‌ له‌ گوندی (شوژش) دا. گفتیشی داوه‌ ساختمانیش و که‌لویه‌لی پتیریتیش بو‌ خوتندن‌گاکه‌ ناماده‌ بکات له‌ کاتی کردنه‌وه‌یدا. هه‌زیش ده‌کات (یاسای خوتندنی به‌زۆر) له‌ گونده‌که‌یدا به‌کاربه‌تیرتت. جینوشینی ناکریش لای پارێزگای موسل‌خواته‌کانی سدیق ناغای پشت‌گرت (پۆژنامه‌ی ناکری) ناهه‌ریسی نمو گیانه‌ پاک و چاکه‌ی هه‌ردوو لایان ده‌کات. له‌ خودایش ده‌پارێتته‌وه‌ پشتیوانیان بێ تا سه‌رده‌که‌ون له‌ کۆشش و هه‌بایاندا.

پیتاکی سوپاس کراو

* (شیخ‌عوبه‌یدوللا) که‌ فه‌رمانبه‌ری سامانی ته‌رخانکراو (نه‌وقاف)ی ناکرتیه‌ (۱۶) ستوونی ته‌خته‌ی پیتشکه‌ش کردووه‌ به‌ (سه‌یرانگای کانی زهر).

* (کاک‌عه‌بدوله‌رحمان‌مسته‌فا)یش که‌ کارگه‌تری سامانی ناکرتیه‌ (۶) کۆله‌که‌ی داری پیتشکه‌ش کردووه‌ بو‌ نمو سه‌یرانگایه‌.

* (شیخ‌ته‌قی سووچی)یش (۹) بار قامیشی بو‌ سه‌یرانگایه‌که‌ نارده‌وه‌.

* (که‌ریم‌خان)یش که‌ نه‌ندامی کۆزی شاره‌وانیی ناکرتیه‌ نزیکه‌ی (۳۵۰) شه‌تلی گولی جوان جوانی به‌دیاری نارده‌وه‌ بو‌ (باخچه‌ی به‌رده‌می سه‌را) و (سه‌یرانگای کانی زهر) له‌گه‌م‌ل کۆمه‌لێک قامیشه‌دا.

پۆژنامه‌ی ناکری

شاره‌وانیی ناکری و نمو پۆژنامه‌یه‌یش سوپاسی نمو پیاوه‌ به‌پتزانه‌ ده‌کات. هه‌به‌ئین بو‌ به‌خشدیی و پیاویتی و نیشتمانپه‌رودریان.

به‌رزپه‌ونه‌وه‌ی فه‌رمانبه‌ران

له‌سه‌ر خواستی (سه‌رۆکه‌یه‌تیی شاره‌وانیی ناکری)، (پارێزگای موسل) په‌سندی کړد: نهم

فهرمانبه‌رانه‌ی شاره‌وانی ناکرتیه مانگانه‌کانیان به‌رز بکرتیه‌وه: (عبدالوه‌هاب) نووساری شاره‌وانی، (ناسر) چاوه‌شی شاره‌وانی، (تاهیر) دهرگه‌وانی شاره‌وانی. جا له‌بهر نه‌وه‌ی نه‌ پی‌اوانه‌ فهرمانی خویان به‌جن هیتاوه، نیمه‌یش پی‌روزی‌باییان لن ده‌کمین هیوادارشین که له‌مه‌ودا زۆرتتر فهرمانی خویان به‌جیبه‌نتین و چاکتریش ره‌وستی باش و کارگوزاری خویان به‌کاربه‌نتین له‌ پیتنای که‌لک و چاکه‌ی شاره‌وانی ناکرتیدا.

سه‌یرانگای کانی زهر

(سه‌یرانگای کانی زهر)، له‌ پاش نه‌وه‌ی، له‌ دوا‌ی جه‌زن، گه‌لنک چاکتر له‌ پیتشوی خوی پازنترابه‌وه و رینک و پینک خرا، ته‌وا‌بوو. له‌ ۱۹۵۰/۷/۲۹دا (سه‌رو‌کاپه‌تیی شاره‌وانی ناکرتی) به‌بۆنه‌ی ته‌وا‌بو‌نیه‌وه‌ ناهه‌نگینکی گیترا. (۱۶۴) کس له‌ بانگ کراوان، که‌ به‌نو‌تته‌ری دانیش‌تووانی شاری ناکرتی دانرا‌بوون له‌ ناهه‌نگه‌دا ناماده‌ بو‌بوون به‌لام دوو نه‌وه‌نده‌یش که‌ سانیتر هات‌بوون، له‌ودپور سه‌یرانگه‌که‌وه‌ دانیش‌توون، که‌ بانگ نه‌کرا‌بوون. ناهه‌نگه‌که‌ نا‌وازه و نایاب بو‌و. دلی دانیش‌تووانی زۆر خوش کرد. سۆزی دهرروونی هه‌مرو لایه‌کیانی به‌ک خست‌بوو. گه‌لنک وتاری تیندا خوی‌تندرا‌به‌وه. گه‌لنک گوزانی خوینگا و گوزانی کوردی تیندا گوترا. چار جگه‌ره و میوه و بسکوتیش به‌سه‌ر بانگ کراوه‌کاندا دابه‌ش کرا، ساز و ناوازی را‌دیو‌که‌یش دلی هه‌مووانی خوش ده‌کرد. جوانترین چاوه‌نه‌ندازی جن ناهه‌نگه‌که‌ نه‌وه‌ بوو که‌ کۆمه‌ل کۆمه‌ل مندالان له‌م لاو له‌ولای سه‌یرانگه‌که‌وه‌ له‌سه‌ر که‌ له‌به‌رده‌کانی شاخه‌که‌ی ناکرتی دانیش‌توون، له‌ کانی گوزانی‌به‌ کوردی‌به‌کاندا نه‌وانیش هاربه‌شی بانگ‌کراوه‌کانیان ده‌کرد له‌ چه‌له‌پزاندان. نه‌وانه‌ هه‌ر له‌ ده‌سه‌که‌ گولینکی زیندوو‌یان ده‌کرد که‌ خرابه‌ ناو نینجانه‌وه و له‌ناو که‌ له‌به‌رده‌کانی شاخه‌که‌ی ناکرتیدا دانرا‌بن. ناهه‌نگه‌که‌ هه‌ر له‌ ساتی شه‌شوه‌ هه‌تا ساتی سه‌وت و نیو درتۆی سه‌ند. به‌لام هه‌ندیک له‌ فهرمانبه‌ره‌کان نه‌یان‌توانی نه‌و جینگه‌ خوشه‌ به‌جن به‌نتین. هه‌ر له‌وتیدا ما‌بوونه‌وه‌ هه‌تا نیوشه‌و. وتاری سه‌رو‌کی شاره‌وانی (شاکر فه‌تاح) پوخته‌که‌ی نه‌مه‌ بوو: یارمه‌تی دانیش‌تووانی شاری ناکرتی و فهرمانبه‌ره‌کانی ناکرتی سو‌یاس و په‌سه‌ند و ناهه‌رن کرد‌بوو له‌ دروستکردن و پینکه‌نتانی (سه‌یرانگای کانی زهر)دا. هه‌روه‌ها سه‌یرانگه‌که‌یشی پینکه‌ش به‌دانیش‌تووانی شاری ناکرتی و نا‌وجه‌که‌ کرد‌بوو. تکاشی لن کرد‌بوون، هه‌تا هه‌ن ده‌ستی یارمه‌تی درتۆ بکه‌ن بۆ (شاره‌وانی ناکرتی) تا بتوانی پرۆژه‌کانی تریشی را‌به‌رتین، وه‌ک (جن مه‌له‌ی کانی زهر) و (سه‌یرانگای سیبه) و (سه‌یرانگای سه‌ری گری) و (به‌هه‌شتی مندالان) و (ته‌ختردن و قیبرتا‌کردنی رینگه‌کانی ناو شاری ناکرتی).

وتاره‌کانی نه‌وانی تریش به‌گورتی نه‌مه‌ بوون: سو‌یاس و ناهه‌رنی خویان و دانیش‌تووانی ناکرتیان پینکه‌ش به‌ (سه‌رو‌کی شاره‌وانی ناکرتی) کرد‌بوو. تیرشیان کرد‌بووه‌ سه‌ر نه‌وه‌ی شاری ناکرتی به‌یارمه‌تیی دانیش‌تووانی شاری ناکرتی و فهرمانبه‌ره‌انه‌وه‌ ناوه‌دان بکاته‌وه و پیتش بخت. (سه‌یرانگای کانی زهر)یش بریتیه‌ی له‌ سه‌کۆیه‌کی به‌رده‌لان که‌ سن گه‌زیک له‌ زه‌وی به‌رزوت‌ه‌وه.

پیتوانه‌کمی (۱۵۰) گه‌زی چوار گۆشه‌یی پهرژینتیکی داری جوانی رهنگاوره‌نگی به‌هر چوار لایدا بز دروست کراوه. له ناوه‌راستیدا نەستیرکیتی که‌مه‌ریی تیندا دروست کراوه که ناوه سازگاره سارده‌کمی (کائی زهر) دەرژیتە ناری. نەشکیتلی نەستیرکه‌که هه‌شت گه‌زه. قوولی نەستیرکه‌که نیو گه‌زه. به‌ده‌وری سه‌کۆکه‌دا له شێوه‌یه‌کی چوارگۆشه‌دا، جۆگایه‌کی خنجیلاته له به‌رد و چیمه‌نتۆ دروست کراوه گولی جوانی رهنگاوره‌نگی تیندا رۆنراوه. پهرژینه‌ داره‌کمی ده‌بانپارێژی. له ناوه‌راستی نەستیرکه‌که‌دا ستونێکی که‌مه‌ریی دروست کراوه. نەشکیتله‌کمی گه‌زیکه. بێندی ستون‌ه‌که‌یش له بنکی نەستیرکه‌که‌وه نیو گه‌زه. لسه‌ر ڤووی نهم ستون‌ه‌یش گولیتکی سووری گه‌وره‌ی ده‌ستکرد چه‌قینراوه که له تهنه‌که و تخته و تل دروست کراوه. نهمه‌نده و سه‌یرانگاکه‌یش که‌پریتیکی سیی گه‌ز چوارگۆشه‌یی له قامیش بز دروست کراوه لای رۆژه‌لاتی گرتۆته‌وه. بێجگه‌ له‌وه جینگاکه‌ پر کراوه له چرای کاره‌بایی رهنگاوره‌نگ و تەختی دانیشتا و ر‌ه‌فه و میژر بۆ نهمی ن‌ه‌وانی دینه‌ سه‌یرانگاکه، سه‌روتی له‌ش و هۆش و گیانیان ده‌ست بکه‌وێ. پتووسته‌ ن‌ه‌ویش بێلین که جینگای سه‌یرانگاکه‌ و اه‌له‌که‌وتوه‌ شاخ و باخه‌کانی ناکرێ ده‌وریان داوه، و، چاونه‌ندازه‌کانیشیان په‌جگار جوانه. که‌شه‌که‌یشی خوش و فیتنک و سازگاره. شاره‌وانی ناکرێ چه‌ندی له ده‌ست هات هونه‌ر و کاری رهنگینی تیندا به‌کاره‌یتنا، بۆ نهمی بیکاته جینگایه‌کی خوش و په‌سه‌ند. تا دروستی کرد و دايمه‌زاند (۹۰) دینارێکی تیندا به‌خت کرد. نهمه‌ بێجگه‌ له یارمه‌تی (۲۵۰) کرێکاری که به‌خۆزایی فه‌رمانیان تیندا ده‌کرد و، یارمه‌تی هم‌مو فه‌رمانبه‌ران و فه‌رمانبه‌رانی ده‌سگاکانی شاره‌وانی و نار و کاره‌با و بالبا‌زخانه و سه‌ریا و زانست و کشتوکال که له نرخ نایهن. پیش نهمی قسه‌که‌مان ته‌واو بکه‌ین ده‌ین ن‌ه‌ویشمان له‌بیر نه‌چن که له پیش ده‌می سه‌یرانگاکه‌وه له بۆزپیه‌کی گه‌وره‌ی ناسه‌وه (۵۵) پلوسکی ناوه‌ ڤوونه‌ پاکه‌کمی سه‌رچاوه‌ی (کائی زهر) له به‌رزاییه‌کانی سن گه‌زیه‌وه هه‌ل ده‌داته خواره‌وه، که ده‌ینه‌ جوانه‌کمی نرخ و سه‌ره‌رزی به‌خشیوه به‌و چایخانه‌یه‌ی له خواره‌ویه‌وه کراوه‌ته‌وه. چایخانه‌که که هی پیاویکی هه‌ژاره به‌هۆی نهم ده‌ینه‌ جوانه‌وه هاتوچۆی زۆرت‌ر بۆ ده‌کرێ له جاران. واتا ده‌رامه‌تی خاوه‌نه‌کمی گه‌شی پین کردوه.

• رۆژنامه‌ی ناکرێ ه‌یش:

پیرزبایی له دانیشتوانی ناکرێ و ناوچه‌ی ناکرێ ده‌کات به‌بۆنه‌ی په‌یدا‌بوونی نهم سه‌یرانگایه‌بانمده.

پتیه‌ویی ناهه‌نگی کائی زهر:

ناهه‌نگه‌که له ساتی شمه‌می ئیواره‌ی رۆژی شمه‌می ۱۹۵۰/۷/۲۹ ده‌ستی پین کرد. پتیه‌ویه‌کمی به‌م جۆره‌بوو:

- ۱- وتاری شاکر فه‌تاح، سه‌رۆکی شاره‌وانی ناکرێ.
- ۲- گۆزانی خوش هاتن، له‌لایهن شاگرده‌کانی خوتندنگای سه‌ره‌تایی ناکرێوه.
- ۳- وتاری موچه‌مه‌د صالح که‌ریم خان، کارگرتی خوتندنگای ناکرێ.
- ۴- گۆزاییه‌کی کوردی خۆمالی له‌لایهن شاگرده‌کانی خوتندنگاکه‌وه.

- ۵- پشویهک بۆ ئەممە چا و میوه بدرێن بەمیوانهکان.
- ۶- وتاری جەمیل سەبری، مامۆستای خوێندنگای ناگرت.
- ۷- گۆڕانی لەلایەن دەستە گۆزانییەکانی خوێندنگاهە.
- ۸- وتاری عەبدولکەڕیم مستەفا، نووسەری دادگا.
- ۹- گۆزانییەکی کوردی خۆمالی لەلایەن دەستە گۆزانییە.
- ۱۰- وتاری محەممەد تەیب، خوێندنگاری زانستگای ئەندازیاری.
- ۱۱- ساز و ناوازیکی ڕادیۆ.
- ۱۲- وتاری دوایی لەلایەن فوناد یوسف، ئەفسەری سەربازگرتەوه.

سەرنج: لە دواي ئەواوبووێ ناهەنگە (مامۆستا خالد) دادگری پێشوو، دواي ئەویش (پەشید عالی) منداڵیکی خوێندنگا وتاریان دا. هەردوولایان قسەکانیان وەک هێ ئەوانە پێشوو بوون.

وتارەکە ی سەرۆکی شارەوانی:

برا گەوره بەرێزەکان! دانێشتوانی ناوچەي ناگرت!

بەناوی خۆدای پاکي بێ هاتارە ئەم ناهەنگە دەست پێدەکەم. دواي ئەو سوپاسی خۆم و دەسگاگەم پێشکەش بەئێوە ی بەرێز دەکەم کە ماندووبیتان خستۆتە بەر خۆتان و هاتوونەتە ناهەنگەمان ئێستایش دەمەوێ بەدلیکی خۆشەوه (سەيرانگای کانی زەر) تان پێشکەش بکەم. ئەمە سەيرانگای خۆتانە. لیستان پیریۆزین. پڕ بەدڵ لە خۆدایش دەپاڕتموه، کە بیکاتە جێگای دلخۆشی و سەروت و خۆش گۆزەرایتان. هەرچی سەيرانگای کانی زەرە هێ خۆتانە و دەدرتەرە بەخۆتان. گییانی خۆتانی تێدا دیارە و، خۆشی دلێشتانی تێدا ناشکارە. منیش هەرگیز یارمەتی و پشتگیری نیووم لە بێسناچێشەوه کە بۆ شارەوانییەکی خۆتان داواتانە و کردوواتانە لە کاتی دروستکردنیدا. ئەو شێوی کار و دروستی و سەردایەتی و پست و چالاکییە لەو کرتکارانەم دی کە بەخۆزایی کاریان بۆ دەکردین و هاوتووون بۆ یارمەتیان گەڕەگەکانی (چوستیی) و (گۆراوا) و (جولەکان) و (گاوران) بوو، هەر وەها ئەویش کە چارم پێکەوت: لە خەبات و تێکۆشانی فەرمانبەران و، فەرمانبەرانە دەزگاکانی شارەوانی و ناو، کارەبا و، بالابازخانە و، سوپا و، زانست و، کشتوکال و، سەرۆکی گەڕەگەکان و، خانوو دروستکەرەکان و، دارتاشەکان و، بەردشیکتەکان.. هەموو دەم لەبەرچاویمان، هەرگیز لە بیرم ناچنوه. هەتا دەمینم وەک یادگاریکی نێزادی پڕ کامەرانی لە دلدا دەیانپاڕێزم چونکە لە هەموو ژێانی خۆمدا کەم هێ وام چار پێکەوتوو. لەبەر ئەوه، سەرم بەرز دەپێتەوه بەوه، کە لە کانگای دلەموه سوپاسی خۆم و شارەوانی پێشکەشی نیووی بەرێزم بکەم. هەر وەها جێگای شادمانیشمە کە لە خۆدا پیاڕتموه هەموو دەم سەر بەرز و کامەران و سەرکەوتوو تان بکات.

برا گەورهکان!

ئەم بەرێزەوێ بەگێنکە لەو بەرێزانەي شارەوانییەکەمان بەپاری داوه بیانکات بۆ ناوهاندنکردنەوهي

ناوچه که مان. نامانجیسی نموده به (شاری ناکرئ) بکات به (هاوینه هوارا) یکی ناوازه و نایابی نم سه رده مه، بۆ نمعی پیش بکهوی و گمشه بکات و دانیشتووه کانیشی بکهونه خوشگوزه رانییه وه. بهم پیته نم (سهیرانگا کانی زهر) بۆ نمو نامانجه بهه ننگاویک داده نریت. لهه ر نموه هیوادارم دانیشتووه بهریره کانی ناوچهی ناکرئ هر لهه ر یارمه تیدان و پشتگیری کردنی خۆیان بهرۆن بۆ شاروهوانییه که ی خۆیان، تا نم نامانج و ناواتمان بهیته دی.

نمهنده و دیشموی له بابته به کارهتانی نم سهیرانگایه وه چه ند قه بهک بکم. نیمه داماناوه: سهیرانگا که بۆ ماودی ده سات بۆ دانیشتووانی ناوچهی ناکرئ بکریته وه. واتا له ساتی جه رتمی به یانییه وه تا ساتی پیته می نیوارئ. به مه رجن پۆژانی چوارشه موی هه صوو هه فته بهک هر بۆ (نافره تان) ترخان بکرئ. شاروهوانیش له هر کهستک بیته ناو سهیرانگا که وه په نجما فلس دهستین. بهلام نوانه ی نندامن له (یانه ی فرمانبه رانی ناکرئ) دا شاروهوانی ناکرئ، مانگانه بهک له یانه که یان دهستین، نویش بۆ نهوی بتوانن له سهیرانگا که دا رابهرین بۆ ماودی شه ش سات. واتا هر له ساتی پیته می نیوارتیه تا ساتی یانزه هه می شو. مه بهمی شاروهوانیش له کۆکردنه وه ی نم پارانه نه ویه بتوانن پۆژده کانی تریشی یه رابه پرتن، وهک (جن مه له ی کانی زهر) و (سهیرانگای سیپه) و (سهیرانگای سه ری گری) و (بهه شتی مندلان) و (تختکردنی پتگاگانی ناو شاری ناکرئ) و که لیک پۆژهی تر.

نمهنده و دووباره سوپاسگوزاری خۆم، له کانگای دلوهه پیشکش نیوهی بهریره ده که م، له خودایشم دهوی: دواپۆژتکی هر له کامه رانیستان یه بیخشن.

(شاکر فتاح)

سه رۆکی شاروهوانی ناکرئ

فرمانبه رکان دهستان داوه ته چاکه کردن:

نه فه سه ری سه ریا زگرتن، سه رۆکی به که م (فوناد یوسف) ده دیناری پیشکش ی (یانه ی فرمانبه رانی ناکرئ) کرد، به ناوی نه وه که خودا کوریتکی نویتی یه به خشیوه. نو به مه خۆی له میوانداری فرمانبه رکانی برای پزگار کرد. به راستی کارتکی باشیشی کرد. نه ندامه کانی یانه که سوپاسی خۆیان پیشکش کرد نیمه یه بهشی خۆمان سوپاسی ده که یه. له خودایشمان دهوی کوربه خۆشه ویسه که ی بۆ به یارین و، له سه ر نم ریبازه پیشکه و تنخوازه یه پشتگیری بکات. دهسته ی بهریره به رابه تی یانه ی ناکرئ به ریاریان دا هه ندیک پارهی خۆشیانی به خه نه سه ر و بهو دوو پارویه (رادپۆ) بهک بکرن بۆ یانه که یان، تا بیکه نه به یادگارتیک بۆ نم کرده وه باشه ی نه فه ر. هه روه ها به ریارشیان داوه رادپۆ که ناو بتین (رادپۆی یوسف)، به ناوی منداله ساواکه به وه، تا ریز و خۆشه ویستی خۆیانی بۆ ده برین.

پنګه نینی ناکرئ

پیتاکی پارانهوه:

(په کتیک له فرمانبهره کان): شارهوانی ناکرئ (جن مه له به کی نوئ) دروست بکات، ناوی ددین (جن مه له کی کانی زهر). وا دانیشستووانی ناوچه ی ناکرئ پیش خمریکن یان به فرمانکردن یان به پاره یارمه تیی شارهوانی بدین. نهی (دادگه ری به پتیز) توج پیتاکیکی پیشکش دهکیت؟
خالد نه فندی دادگر: من که مه له نه کهم چ پیتاکیکی پیشکش بکه م؟
سرزکی شارهوانی: پیتاکه کی توش نه وه بین بیارپیتسه وه له خودا نه وانه ی مه له دهکمن له ناوه که دا نوقم نه بن!...

نافه رین به چهنه فلس ده چی!؟

سرزکی شارهوانی: نافه رین (یوسفی گسک لیدهر)، تو نیمرو باش فرمان دهکیت!...
یوسفی گسک لیدهر: نافه رین به چهنه فلس ده چی؟! منیش ده توانم پیت بلتیم نافه رین. تو پارهم بدهرئ و پیم بلتی: قوززه لغورت!...

سرزکی شارهوانی: نه وه چاکه دیناریک بز تو، نهی نیستا ده ته وئ چیت بین بلتیم!؟

یوسفی گسک لیدهر: نیستا که قی ناکات. هه زار جار پیم بلتی نافه رین!...

له سندووقی پرسیار و پیشنیاز هوه:

دانانی تخت و کاره با له باخچه که دا:

بو کاک محمد شریف، سرزکی یه که م:

له سر پیشنیازه کی نیوه (کوزی شارهوانی ناکرئ) بریاری دا: دوو تهختی تهختی گوره که هه شت کهس بتوانن له سر دانیشن له گمل سن چرای کاره پای رهنگاوړه نگ و، جینگایه ک بو دانانی رادیو، له ناو باخچه که ی به رده رکی سرادا - باخچه ی فرمانبهران - دانین. هرچی دهنگه گوره که ی رادیو یه (میکروفون) به پتروستمان نه زانی دانیتین چونکه رادیوکانی هه ردوو چاپخانه کان نریکی باخچه که م. ناگادارستان ده که ی که بریاره کانی شارهوانی زوو به زوو جینه جن کران.

دیده نی تایه تی له فرمانگه کانی میریدا:

(ناکرئ: ک. ق.):

بیسترومه جینوشینی تازه نایه وئ دیده نی تایه تی بکرئ بو دسگاکانی میری!... ناخو نهمه راست بین! نه گهر راسته بیانوی چیه!؟

روژنامه ی ناکرئ:

له‌بەر ئەوەی (جینۆشینی نوێ) کاتی داناو بە دیدنی تاییه‌تی له‌ مالى خۆیدا، هه‌روه‌ها هه‌م‌وێ
 رۆژتیک ده‌توانرێ له‌لایه‌ن دۆستان و هاو‌پێکانه‌وه له‌ (سه‌یرانگای کانی زه‌ر) یاخود له‌ (باخچه‌ی
 فه‌رمانبه‌ران) دا بیه‌رن، ئیتر هه‌ز ناگات هیچ که‌سیک له‌وانه له‌ ده‌سگای مه‌یریدا سه‌ری لێ بدات بۆ
 دیدنی تاییه‌تی. ئەمه‌ش سه‌به‌به‌ت به‌وه‌یه که کاتیکی زۆری بۆ بگه‌رێته‌وه له‌ فه‌رمانگه‌که‌یدا، بۆ ئەمه‌ی
 کاروباری فه‌رمانه‌روه‌ایی و دانیشتروانی ناچه‌که، به‌تاییه‌تی ه‌ی هه‌زاره‌کانیان راه‌ی بکات، که ه‌ی وایان
 تێدایه له‌ پێگایه‌کی دووره‌وه دێته‌ ناگه‌رن. بێجگه له‌وه هه‌یه‌کی تریش هه‌یه. ئەمه‌ش ئەوه‌تا په‌کی
 فه‌رفیتلی نه‌و چه‌واشه‌کارانه‌ بخت، که به‌درۆ دێن بۆ دیدنی فه‌رمانبه‌ره‌کان له‌ ده‌سگاکانیاندا و کاتی
 زۆریان به‌خۆرای لێ داگیر ده‌کن به‌بیانوی خۆشه‌ویسته‌یه‌وه، که‌چی له‌ پاستیدا بۆ ئەوه دێته‌ لای نه‌و
 فه‌رمانبه‌رانه تا دانیشتووه به‌سه‌زمانه‌کانی ناچه‌ی ناگه‌رن چه‌واشه بکهن به‌وه‌ی خۆیان و انبۆتین لای
 نه‌وان که خاوه‌ن مه‌یانه‌ن و ده‌سه‌لاتی‌شان هه‌یه له‌ناو نه‌و ده‌سگایانه‌دا. بۆ ئەمه‌ی له‌ پاشدا بتوانن نه‌و
 به‌سه‌زمانانه بچه‌وسیتته‌وه بۆ که‌لکی ناپه‌خته‌ی خۆیان. ئیته‌ش نه‌ی خاوه‌ن په‌رسا‌ر هیوادارین که تۆ له‌وه
 چه‌زه که‌سانه نه‌بیت!...

ئاکه‌رنی

ژماره: (٤)

رۆژ: ١٩٥٠/٨/٥

ده‌نگوباسی ناوخوا

سه‌رۆکه‌کان پێگای چاکیان گرتۆته‌به‌ر:

- * (سدیق ناغای شۆش) ده‌ستی کرد به‌ به‌خه‌رکردنی نه‌و پێگایه‌ی له‌ ناوه‌ند (شۆش) و (ناگه‌رن) دا، به‌ بۆ
 ئەمه‌ی نو‌تۆمه‌یل بتوانن به‌ناسانی به‌ناویاندا به‌روات. بێجگه له‌وه به‌لێنیشی داوه به‌جینۆشینی ناگه‌رن:
 (نو‌تۆمه‌یلتیک) و (مه‌که‌ینه‌یه‌کی کاره‌با) و (پادبۆیه‌ک بکه‌رن بۆ که‌لک و چاکه‌ی دانیشتروانی
 گونده‌که‌ی خۆی و ئەوانه‌ی دێن بۆ دیدنی بۆ (شۆش).
- * هه‌ر په‌کیک له‌مانه: (شیخ نه‌ه‌وهر قه‌بیوم) و (شیخ نه‌قیی سو‌رچی) و (سدیق ناغای شۆش)، له‌سه‌ر
 خواستی (جینۆشینی ناگه‌رن)، تاوانبارتکیان له‌وانه‌ی له‌ دادگه‌ری پابانگه‌رهبوو، دا به‌ ده‌ست مه‌یری. بۆ
 ئەمه‌ی دادگاه ته‌ماشای کێشه‌کانیان بکات.
- * (شیخ ئیبراهیم) که سه‌رۆکی گه‌ره‌گی (گه‌زواوا) به‌ له‌ شاری ناگه‌رنیدا له‌ به‌رده‌می (جینۆشینی ناگه‌رن) دا
 به‌لێنیشی دا که له‌گه‌ل پیاوه‌ نا سه‌راوه‌کانی گه‌ره‌که‌که‌یدا هه‌ول بدات، نه‌و تاوانبارانه‌ی له‌ گه‌ره‌که‌که‌ی
 خۆیدا دزێتی ده‌کن له‌ دژی هه‌ندیک خه‌زانی هه‌زار بیاندۆزێته‌وه و بشیاندا نه‌ ده‌ست مه‌یری. هاوه‌ی
 به‌لێنه‌که‌ی (شیخ ئیبراهیم) له‌ رۆژی ١٠/٨/١٩٥٠ دا ته‌واو ده‌بن. به‌پێشی نه‌و به‌لێنه‌ ده‌بن یان نه‌و

که لویه لانه‌ی دزراون بدرت‌نوه به‌خواه‌نه‌گانیان، یاخورد دانیش‌تووانی که په‌که‌گه‌ی جهرمه ده‌کرتین بایی چند دزراوه لیبیان ده‌ستیرتیت. نه‌نجام به‌چی که‌بشت خویند‌هوارانی نم‌رؤژنامه‌یه ناگادار ده‌کمین.

* پیترئ (خه‌لیل ناغا) له‌گه‌ل چند که‌سینکی گه‌په‌گی (چوسته‌یی) دا چوونه سه‌بری (سه‌یرانگای گانی زهر). نه‌ویش هر بز نه‌می: که‌لکتیک به‌که‌نجه‌ی شاردوانیی ناکرتئ بگه‌پیتن.

* ه‌تا نیستاکه‌یش (که‌ریم خانی محمده‌ صالح) هر له یارمه‌تیدانی (سه‌یرانگای گانی زهر) به، په‌تا په‌تا به‌نینجانه و گوله‌ جوانه‌گانی باخچه‌گه‌ی خۆی ده‌تیرئ.

* نیمه‌ش به‌ناوی (شاره‌وانی) و (جینوشینی) په‌وه سویاسی نم‌و پیساره به‌پرتزانه ده‌کمین. داوای سه‌رکه‌وتیشیان له‌خودا ده‌کمین بز که‌لکی گه‌ل و نیستمانه‌کریان.

له‌سندووقی پرسیار و پیشنیازوه:

* (لاوتیکی ناواره): پتیبان گوتوم شه‌پقه له‌ شاری ناکرتیدا له‌سه‌ر نه‌کهم، نه‌وه‌ک دانیش‌تووانی ناکرتئ توانج و پلارم تن بگرن نیوه له‌م بابه‌ت‌وه چی ده‌فرمون؟...

رؤژنامه‌ی ناکرتئ:

وا دیاره‌ تو به‌ه‌له‌دا چوویت. هرگیز بره‌وا مه‌که (دانیش‌تووانی ناکرتئ) که‌ هر که‌سه‌یان خه‌ریکی کار و فرمائی خۆبه‌تی، ده‌ستیان به‌ه‌رئیت سه‌رنج له‌ کاروباری تایه‌تی تو و که‌سانی تره‌دن. له‌به‌ر نه‌وه شه‌پقه‌ی خۆت له‌سه‌ر بگه‌ و، نه‌یت به‌میشکتدا که‌ کس له‌ دانیش‌تووانی ناکرتئ ره‌خت له‌ بگرتئ. نیمه‌ و امان دیته‌ پیش چار، که‌ تو بزیه‌کا شتی وه‌هات به‌بیردا دیت، له‌واوچه‌په‌دا که‌ گه‌وره‌ بوویت و په‌روره‌د کراویت تووشی (ترس) بوویت. چونکه‌ زور که‌سی تریش له‌ نیمه‌ وه‌های به‌بیردا دیت، له‌واوچه‌په‌دا که‌ گه‌وره‌ بوویت و په‌روره‌د کراویت تووشی (ترس) بوویت. چونکه‌ زور که‌سی تریش له‌ نیمه‌ وه‌های به‌سه‌ر داهاتووه‌ به‌لام دانیش‌تووانی ناکرتئ، هر له‌به‌ر نه‌وه‌ی که‌ خۆیان زیره‌کن و لینه‌اتون، هر توانج و پلار له‌و که‌سانه‌ ده‌گرن که‌ زیانیان پین ده‌گه‌پیتن هرچی (شه‌پقه) یسه‌، خۆی له‌ خۆیدا، هر وه‌وک هه‌موو جلوه‌ریگتیکي تر، به‌هزی پیوستی گیانی و نانی و ژیا‌نه‌وه‌ په‌یدا بووه. نه‌میش په‌یوه‌ندیه‌کی به‌کاروباری نایینه‌وه‌ نییه‌. راستی که‌سه‌یشمان به‌وه‌دا ده‌رده‌کموئ، که‌ گه‌لیک له‌ سه‌یان و جووتیاره‌کامغان له‌ میژوه‌ ه‌تا نیستاکه‌یش هر شه‌پقه له‌سه‌ر ده‌کن. له‌ پیش نه‌می که‌سینکیان له‌ رۆژئاواییه‌گان دیبئ شه‌پقه‌ی له‌سه‌ر کرده‌بن. که‌چی نه‌وان له‌ هه‌موو که‌سینکیش زۆرتر به‌نایینه‌که‌ی خۆیا‌نه‌وه‌ نووسارن. هر به‌ناوی تا‌قی کرده‌وه‌په‌شوه‌ خۆم له‌م رۆژاندا شه‌پقه‌م له‌سه‌ر کرد، له‌ که‌سینکی ناکرتیه‌وه‌ توانج و پلارم تن نه‌گیرا. نه‌ی خۆتان سه‌رنج‌تان نه‌داوه‌ له‌ لاوه‌گانی ناکرتئ، به‌سه‌ری رووت‌وه‌ به‌ناو شه‌قامه‌گانی ناکرتیدا ده‌سوورپه‌شوه‌، ته‌نانه‌ت کلنچه‌ (چاکه‌ت) ده‌کانیشیان له‌به‌ر ناکهن؟ نه‌واوانه‌ باکیان نییه‌ له‌ توانج و پلار، ته‌نانه‌ت نه‌گه‌ر هه‌بیتیش!... ده‌ستووری گشتی نه‌مه‌تا: هه‌موو که‌سینک مافی هه‌یه‌ به‌سه‌ریمه‌ستیه‌وه‌ چی له‌به‌رده‌کات، بیکات، به‌مه‌رجن نازاری که‌س نه‌دات و زیانیش به‌کس نه‌گه‌پیتن. له‌سه‌ر هه‌موو که‌سینکیش پیوسته‌ ریز له‌م مافه‌ی بگرتئ. لیتر نایا کاتی نه‌وه‌ نه‌هاتووه‌، ترس

و له‌رز له دلی خوځمان دهریکین و، له شتی پروپوچ نسله‌مینه‌وه، تا چه‌ند هه‌نگاوینکی تر پینش بکه‌وین؟!، خو تویش په‌کینکی وه‌ک نیځه نه‌ی لاو!...

* (محمهد ته‌یپ)، شاگردینکی زانستگای نه‌ندان‌زیاری:

من تووشی دوو‌دلی بیوم: نازانم نایا هه‌ر له زانستگای نه‌ندان‌زیاریدا بمجنه‌وه باشتره یاخو‌د بچه (زانستگای فرین)‌وه. نیځه له‌م بابه‌ته‌وه چی ده‌فرموون؟

پوځنامه‌ی نا‌کری:

به‌پیتی لیک‌کولینه‌وه و لن ورد‌بوونه‌وه‌یه‌ک که کردو‌ومانه له بابه‌ت دل و دهروونی تو و لینه‌اتو‌یته‌وه هه‌روه‌ها که ته‌ماشای دواړو‌ژوی خو‌ت و که‌لک و چاکه‌ی نا‌کری ده‌که‌ین، امان پین باشتره که هه‌ر له (زانستگای نه‌ندان‌زیاری)دا بمجنه‌ته‌وه. چونکه نارچه‌ی نا‌کری و نا‌کری خو‌یشی پی‌وستیه‌کی زوری هه‌یه به‌ناوه‌دانی. نه‌ندان‌زیار ش هه‌روه‌ک په‌زیک‌باه‌تی و کشتوکال و به‌یتالی دواړو‌ژویکی گه‌وره‌یان هه‌یه له هه‌رتمی با‌گوردا که نیستاکه داماره له‌سر شاردزا و سپو‌زانی شو زانست و هونه‌رانه.

* (هه‌ژاریک): نیځه پرو‌ژه‌ی (سه‌یرانگای کانی زه‌راتان ته‌واو کرد. به‌لام سن کاری تریش ماون که زور گرن‌گن. تکایه خمی نه‌وانه‌یش بخو‌ن تا زوه جینه‌جن بکری‌ت:

۱- کوته‌کینک له ده‌ستی دزه‌کان بدن. چونکه له‌م پوځانه‌دا دزی له‌ناو جه‌رگی شاری نا‌کری‌دا زور ده‌که‌ن.
۲- نرخی گوشت‌مان بو کم بکه‌نه‌وه.

۳- یاساولی خو‌رشت که ناوی (عملی قول‌چی)‌یه، ده‌ستی‌او‌ی هه‌موو دوو‌کان‌دان‌زینکی به‌سه‌ره‌وه هه‌یه. به‌لام دوو‌کان‌داره‌کان تا نیستا نه‌یان‌نو‌یزاوه دواوی وام (قه‌رز)‌ه‌کانیانی لن بکه‌نه‌وه. نیځه‌یش تکاتان لن ده‌که‌ین کاریکی وا بکه‌ن: (عملی قول‌چی) پینش نه‌مه‌ی بگاته شاری (نامی‌دی) که بو نه‌وی گو‌یزراوه‌ته‌وه، واهه‌کافان بداته‌وه.

* پوځنامه‌ی نا‌کری:

۱- نه‌ونده‌ی په‌یوه‌ندی به‌تاوانی دزینه‌وه هه‌یه، نیځه له‌وساره که هاتو‌یونه‌ته نا‌کری هه‌تا نیستا پی‌یوه‌ خه‌ریکین پشه‌ی دهریک‌تیشین به‌م زووانه سو‌ژده‌ی نه‌جیامی باشتان پین ده‌گه‌پیتین. له‌م بابه‌ته‌وه ته‌ماشای ستوونی په‌که‌می نه‌م پوځنامه‌یه بکه‌ن.

۲- هه‌رجی نرخی گوشت‌ه‌کانه له‌گه‌ل سه‌رو‌کی گه‌ره‌که‌کان و بی‌اوه شاره‌زاکانیان وتو‌یو‌یمان له‌سر کردن. نه‌وان وایان به‌باش زانی به‌راه‌که دوا‌بخری‌ت بو وه‌رزی پایز، تا مه‌م و مالات له‌گه‌ل هو‌زه په‌ونده‌کان‌دا ده‌گه‌پینه‌وه له کو‌یستان.

۳- هه‌رجی ده‌ستی‌اوه‌کانی دوو‌کان‌داره‌کانیسه که له‌سر یاساولی خو‌رشت که‌له‌که‌بوون و تا نیستا نه‌یداونه‌ته‌وه به‌خواه‌نیان، نیځه پی‌ری به‌وی جارده‌ری شاره‌وانیسه‌وه جارمان بو دوو‌کان‌داره‌کان دا که: «هه‌ر که‌ستیک وامی له‌سر (عملی قول‌چی) هه‌یه بیته لامان، پیشانمانی بدات که راست ده‌کات، نه‌وساکه نیځه‌یش کاریکی وا ده‌که‌ین واهه‌کی ده‌ست بکه‌ویته‌وه».

بهلام وا دیاره (مامهی هژارا)، تۆ لئو ساکه وه که بۆ یه کهم جار ناگانامه (ئێخباریه) کهمی خۆی بۆ نارووبین بهناوی «جوولهکی رهغه رهقه» (نایین) کهمی خۆت گۆپوه، نایا له دواي نم (ناگانامه) یهت بهلینمان ددهدیتێ نهچیتوه سهر نایینه کهمی پێشوووت!؟...

ناگرئ داوای گردنوهی خوندنگایهکی ناوهندی دهکات

له ناواته ههره گهروه کانی دانیشتروانی شاری ناگرئدا یهکتیکیان: (گردنوهی خوندنگایهکی ناوهندی) یه که له شاری ناگرئدا بگرتهوه. نه مهیش سهبارت بهوه یه که ژماره یهکی ژۆر لئو شاگردانهی خوندنی سهره تایییان تهواو کردوه، له بهر دهستگورتی باوکیان نه یان توانیوه تا ئیستا خوندنه که یان تهواو بکهن له خوندنگا ناوهندییه کانی شاره کانی تر دا که له و دیو ناوچهی ناگرئوهن. که (جینوشینی نونی ناگرئ) ییش له نزیکه ی دوو مانگ له ممو پێشوهه گه یشته ناگرئ. دانیشتروانی شاری ناگرئ داوایان لئ کرد: کار به دهستانی بخاته سهر نهوهی خوندنگایهکی ناوهندی له شاری ناگرئدا بکهنوه. جینوشینی نوێش دهستی کرد به لیکۆلینهوهی پێشیاژه که یان و، گفتوگۆکردن له گه ل کار به دهستاندا. دواي له گه ل باوانی شاگردانه کاندای هۆلی شاره وانیدا کۆپوهوه و، له بابته نم کیشه یهوه و تروویژی له گه ل نهوان و چهند پیاویکی ناسراوی شاره که دا کرد. له نهنجامی کۆپه که دا، بهر یاریان دا؛ وا داوا بکهن که (خوندنگایهکی ناوهندی خۆمالی) له لایهن (کۆمهللی مامۆستایان) وهه بگرتهوه. به مهرحن (کارگرتی زانستی خاکی مووسل) سه ره ره شتی و چاودیری بکات. به پیتی نم بهر یار باوانی (۲۱) شاگرد سکالانه به یهکیان، پێشکه شی (جینوشینی ناگرئ) کرد، داوای گردنوهی (خوندنگایهکی ناوهندی) یان کرد به لیتیشیان دا که هه ره که یان مانگان به کی (۷) تا (۱۰) دیناری بدات به (فه ره مانگه ی خوندنگا) که به ره امبه ره ئوه به کوره کانیان بخوتن. (جینوشینی ناگرئ) ییش پشتگیری خواسته که ی کردن و سکالانه کهمی ناردن بۆ (پارتزگای مووسل)، له گه ل بیروباوه پری خۆیدا له بابته شتوهی راپهراندنی خواسته که یانه وه و پێشاندانی نه وه ییش که پیتوسته له لایهن هه ممو کار به دهسته کانه وه وهک هی (زانست) و (کاروباری ناوخۆ) و (به رگری) و (داد) و (کاروباری کۆمه لایه تی) ایوه نه مه کاره یان بۆ ناسان بکرئ. چونکه گردنوهی خوندنگا که پیتوستی بهر ئیدانی نه مه کار به دهستانی (وهزارت) یانه هه یه بۆ نه مه ی ساختمانی خوندنگای سه ره تایی ناگرئ و که لویه له کانی به کار به هێرتن. ههروهها فه ره مانبه ره کانیان به معانگان به کی دیاریکراو دا به زۆرتین بۆ وانا گوتته وه له و خوندنگای ناوهندییه دا که ده یانه و ئی بگرته وه. گه لیک له وانیهی فه ره مانبه ره ان له ناوچه که دا و، دهرچوری زانستگاکانی عیراق و خاوه نی توانایی زانستین له وانا گوتته وه دا، به لینیان دا که خوندنگا که کرایه وه وانای تیدا بلتینه وه. ههروهها (جینوشینی ناگرئ) له چهند فه ره مانگ به کی خاوه نه پیه وندی له گه ل نه مه پرۆژیه دا گفتی وه رگرت که پشتگیری نه مه خواسته بکهن و کوشیش بکهن بۆ سه رگرتنی. ههروهها (جینوشینی ناگرئ) بهر یاری داوه که له دو له مهنه ندانی ناوچه که نه وه ندی پیتوست بێ پاره کۆتیکاته وه، بۆ نه مه ی له جیاتی نه مه شاگرده هه ژاراته ی نه یان توانیوه (سکالانه) که مۆر بکهن. له بهر هه ژاریان، پارده بدات به فه ره مانگه ی خوندنگا تازه که که کرایه وه.

رۆژنامه‌ی ناگرئ:

ئیمیش داوا له خودای گه‌وره و میهره‌بان ده‌که‌ین ده‌ستی یارمه‌تی بۆ ئەم هه‌موو که‌سانه‌ درێژ بگات، تا ئەم خواسته‌ گه‌شیه‌یه‌ گه‌وره‌یه‌یان بۆ بێته‌ دی.

پینگه‌نیی ناگرئ

به‌رتیل:

(خاوه‌ن فه‌رمان): من ده‌مه‌وئ که‌لک و چاکه‌یه‌کم له فه‌رمانگه‌مدا پین بگات، که پێچه‌وانه‌ی یاسان. ده‌شمه‌وئ لای یه‌کتیک له فه‌رمانبه‌ره‌کان زوو جێبه‌جێ بکه‌م. نایا پینم نا‌ئیت چۆن (به‌رتیل) ده‌کمی پێشکه‌ش بکه‌م؟

(کا‌برای شاره‌زا): له‌به‌ر ئه‌وه‌ی (به‌رتیل) ده‌که‌وێته‌ ناو پیزی دلداریه‌وه، لام وایه (به‌رتیل)دا‌ن‌پش هه‌ر ده‌بین به‌ پیتی ئه‌و ده‌ستوره‌ بیتی که له‌ کۆری (دلداری)دا به‌کارده‌هێنریت. ئه‌ویش بریتیه‌ له‌م بابه‌تانه: (ته‌ماشاکردنیک، زه‌رده‌خه‌نه‌یه‌ک، خۆشی و چلۆنی کردنیک، گه‌فتوگۆ کردنیک، په‌یمان‌دانیک بۆ به‌یه‌که‌گه‌یشتن، ئینجا به‌یه‌که‌گه‌یشتن). منیش له‌ خردام ده‌وئ: نه‌هێلنی کاره‌که‌ت سه‌ر بگرئ!

نایینی خۆی گۆزیوه

(یوسفی گه‌سک لێده‌ر): تکایه‌ بجه‌ره‌وه‌ سه‌ر پێکخه‌ستی باخچه‌کانی شاره‌وانی.

(سه‌رۆکی شاره‌وانی): بۆ چ تۆ نایینی خۆت گۆزیوه‌؟! وازت له‌ په‌رستی (ئیبیراهیمی ده‌رگه‌وان) هێناوه‌ و، ده‌ستت داوه‌ته‌ په‌رستی (خودای ئیبیراهیم)؟...

(یوسفی گه‌سک لێده‌ر): به‌لن.

(سه‌رۆکی شاره‌وانی): که‌واته، بۆ چ له‌سه‌ر په‌رسته‌ تازه‌که‌ی خۆت نامینیتسه‌وه، تا خۆت پرژگار بکه‌یت له‌ په‌رستی (ئیبیراهیم)؟!

کرئ له‌سه‌روو هه‌موو شتتکه‌وه‌یه

(خاوه‌ن ساختمان): مامه‌ی دارتاش وه‌ره‌ بزمارتیک دابکوته‌ به‌سه‌ر ناوچه‌وا‌فدا!!!

(دارتاش): بۆ چ بزمار به‌سه‌ر ناوچه‌وا‌نندا دابکوتم؟

(خاوه‌ن ساختمان): تا هه‌ندتیک له‌ مێشکم له‌ناو‌بچن و بتوانم به‌رگه‌ی کرئ زۆره‌کانت بگرم!...

(دارتاش): به‌لام ئه‌وه‌یشت له‌بیرنه‌چی، که‌ دا‌کو‌تانی بزماره‌که‌ پش کرتی پین ده‌وئ. چونکه‌ من ده‌بین بچم و بیه‌مه‌وه‌ بۆ ئه‌و شوێنه‌ی بزماره‌که‌ی لێ ده‌کرم. خۆ ئه‌وه‌یش دياره‌ که له‌م رۆژانه‌دا نرخی بزمار زۆر به‌رز بۆته‌وه‌!...

ناکری

ژماره: (۵)

پوځ: ۱۹۵۰/۸/۱۲

هموالی ناوځو

ناسایش

بالبازخانې نارچه کهمان و، بنکه کانی لادتیبه کان، که له ژیر دهستیدان، له تنگه تاوکردنی شو تاوانبارانمدا که یاخی بوون له دادگاه، بز مهبسی گرتیان، چست و چالاکیه کی باشیان نواندووه، چونکه لهم دوو مانگمی دواپیبه دا ژماره کی باشی لهو تاوانباره سامناکانه و شو سه ریزه دهریزووانه ی گرتووه، نیمه شس سویاسی فرمانبهرانی بالبازخانه و فرمانبهره کانیان دهکین که فرمانی سرشانی خویان به باشیبه وه به جن دهینن ههروه ها هیوادارین دوا ی پاشماوه ی شو تاوانبارانمیش بکه ون به لکو بیانگرن، چونکه نهوانه له ده متیک ساله وه یه سه روتی گشتیان تیک داوه!

ناوی شاری ناکری له رڼ ژنامه گاندا

ژماره کانی دواپی پوځ ژنامه کانی (الحوادث) و (النضال) و (الزمان) مان ودرگرت که له مووسل و به عداوه هاتیرون، هم موویان له بابت ناهنگی پیشکه شکردنی (سهیرانگای کانی زهر) بوه، به نه تموه، دوا بوون که له پوځی ۱۹۵۰/۷/۲۹ دا گتیررابوو، جا چونکه شو چند دیرانه له لایمن چند کمستیکی تیکه یشتوی کرده جوانی براکانی ناکریمانوه نووسرابوون، بز نه وه ی شاره وانی ناکری دلخوش بکن و تیریشی بکه نه سه رکردنی کار و فرمانی تر بز که لکی گشتی، شاره وانی ناکری له کانگای دلیه وه پیز و سپاسیان پیشکه ش دهکات.

پروژه کانی ناو و کاره با

له پاش نه مه تامه کاری ناوهند جینوشینی ناکری و فرمانگه بلندگان له بابت پروژه کانی ناو و کاره با و سالتیکی خشت بوو نووستبوو، وا لهم پوځانمدا سه رله نوی دهستی یں کردوتموه، هیوادارین که خویندواران له نه نجاسی خوش ناگادار بکه یں.

نه خوځخانه ی ناکری

کاربه دهستی کاروباری کومه لایه تی بریاری داوه (نه خوځخانه) یک له شاری (ناکری) دا داچه زرتی.

سوور انهوه ی فرمانبهرانی تمدن روستی به مانو گونده گاندا

جینوشینی ناکری له لایمن فرمانگه بلندگانه وه ری دراوه هه مانگمی دوو جار فرمانبهرانی تمدن روستی بنیرت بز ناو گونده کانی هه لادتیبه کان، وانا: (بیره که پرده) و (سوورچی) و (عه شایرو

سه‌بعه)، بۆ ئەمەى ئەو گوندییى نەخۆشییى کاربەگەریان تێدا بۆلایۆتۆتۆه نەخۆشەکانیان دەرمانیان بەدریتى. ئەوەندە هەبە هەر جارهى دوو رۆژیان زۆرتر پین ناچن. پێتۆستە ئەوەش ناشکرا بکەین کە بۆ هەموو جارىک چوونە دەروە بۆ گوندەکان، سەرۆکی ئەو گەندانه خواردن و جینگای نووستا و گۆرتنەوهى فەرمانبەرەکان دەخەنە سەر ئەستۆى خۆیان، تا گەنجینهى مێرى بەرستەى هاتوچۆى ئەو فەرمانبەرە نەرکى نەکەوتتە سەر...

تاوانبارىک خۆى دەداتە دەست دادگا

(عومەر عوسمان) کە لە پێش مانگدا ژنەکەى خۆى کوشتو، لە دەست دادگايش خۆى دەریاز کردبو، هات و خۆى داپە دەست جیتۆشینی ناکرئ. ئەمەش نارویدە کن دادگاى ناکرئ تا تەماشای کێشەکەى بکات.

دەستکەرتى سەیرانگای کانى زەر

دەستکەرتى (سەیرانگای کانى زەر) کە بەرەو پروی گەنجینهى شاروانیى ناکرئ دەکرێتەوه، لە (٩) رۆژى یەکەمى مانگى گەلاوێژ (ئابى ١٩٥٠دا گەيشە ١٤.٧٥٠ دینار. پێتۆستە پێشى لى بێتین کە زۆریەى ئەم پارەى ئەم پیاوانە داویانە: (جەواد ناغای زىبارى) و، (شیخ کەژۆى سوورچى) و، (خەلیل ناغای ناکرئى) و (شیخ کەبیری سوورچى) و (شیخ جەروللا) و (سەبرى ئەفەندی سۆزانى). نیشەش لە کانگای دلمانەوه سوپاسى پیاوهرتییى ئەو پیاوه بەرێزانە دەکەین.

پەرۆهێ سەیرانگای سێپە

بەم زووانە دامەزراندن و دروستکردن و پێکخستى (سەیرانگای سێپە) تەواو دەبن. ئەمەش سێهەم پەرۆهێ کە شاروانیى ناکرئ رابەهەپەتین. دەستەى کارگێرى یانەى ناکرئ بپاری داوه ئەم هەفته بەدا ناھەنگیتک بەبۆنەى پەیدا بوونی ئەم سەیرانگایەوه بگێتێرێ پارەى ناھەنگەکەش لەسەر یانەکە دەبن. ئەمەش بۆ ئەوہە پێز بگرتت لە خاوەنى (جینگاکەى سێپە) کە ناوی (سەلیم حاجى ئیبراھیم)ە. ئەم پێزگرتنەش بۆ (کاک سەلیم) لەبەر ئەوہە کە لەسەر خواستى شاروانیى ناکرئ و لەوێر سەرەشتیکردنى ئەودا سەیرانگاکەى سێپەى دروست کردووه و پێک هێناوه!.

یانەى فەرمانبەران پێگای چاکەکردن دەگرن

(یانەى فەرمانبەرانى ناکرئ) دەستى کرد بە کردارە رۆشنبیریەکانى خۆى. دەستەى کارگێرانى، بپاریان دا: زنجیرەبەک و تارى رۆشنبیری نامادە بکەن. تا لە رۆژانى دووشەمەى هەموو هەفته بەکدا لە (سەیرانگای کانى زەر)دا یەکتیکیان بخۆتندرتەوه. ئەمەش بۆ ئەوہى فەرمانبەران و دانیشتوانى ناکرئ ناراستە بکێرن بۆ کار و کردەوهى چاک و رۆشنبیری. یەکەم و تار لە ئیوارەى دووشەمەى هەفتەى رابردوودا خۆتندرایەوه. کۆمەڵیکى گەورە لە فەرمانبەران و دانیشتوانى ناوچەى ناکرئ لەوتیدا

کۆبوو بونوره، گوتیان لێ دگرت. دەستە بە پێتو بەرانی یانە کە مان چەند پێشیا زێکیان لە لایەن گوتگرە کە نەو درای بە گوتدا. نەویش لە بابەت گەشە پێکردن و پێکخستنی نەم جوۆرە ناھەنگە رۆشنی بیریانەو بوو. بە پێتو بەرە کانی یانەیش بپاریان دا لە هەفتە کانی داھاتوودا جێبەجێیان بکەن. بێجگە لەمە بە پێتو بەرە کانی بپاریان دا چەند گۆفار و رۆژنامە بێک بکەن بۆ نەمە یانە ئەندامە بە پێتو بەرە کانی یانە بیانخوێنتو و لیبیانەو کە لکەوەر بێن.

(رۆژنامە یانە ئاکرێ) یانە پێرۆزیایی لە ئەندامانی یانە ئاکرێ دەکات و لە گەل سوپاسی گەرم و گوپیدا دراوی سەرکەوتنیان لە خودا دەکات.

کاتی فەرمانکردن لە سەیرانگای کانی زەر

(سەرۆکایەتی شارەوانی ئاکرێ) بپاری دا کانی فەرمانکردن لە سەیرانگای کانی زەردا بەم جوۆرە لێ بکری؛ بۆ نەمە سەیرانگەرە بە پێتو بەرە کانی زۆرتر کە لکی لێ وەر بکەن:

۱- لە ساتی حەوتەمی بە یانەییەو تا ساتی حەوتەمی ئێوارێ لە هەموو رۆژانی هەفتەدا دەکرێتو بۆ دانیشتوانی ناوچە ئاکرێ.

۲- لە ساتی حەوتەمی ئێوارێو تا ساتی یانزەھەمی شوو دەکرێتو بۆ فەرمانبەران و ئەندامانی یانە ئاکرێ.

۳- رۆژانی بەکشەمە و چوارشەمە تەنیا بۆ نافەرەت تەرخان دەکری.

۴- رۆژە کانی تریش بۆ پیاوان تەرخان دەکری.

رۆژنامە یانە ئاکرێ گەشە دەکات

وا پێویست بوو کە (رۆژنامە یانە ئاکرێ) لە لایەن دەستە نووسەرانیوە گەشە یان بکری. لە ژمارە یان چوارەمیەو کرا بەدوو دانە. دانە یەکی (لە سەیرانگای کانی زەردا) هەلدەواسری. دانە یەکیشی لە سەیرانگای فەرمانبەراندا کە لەبەر دەرکی سەرادایە هەلدەواسری.

یانە یان فەرمانبەران

هاوینەھەوارە کانی ئاکرێ دەناسینی بەھەموو دانیشتوانی عێراق

(کاک محەمەد یوسف) کە کاروباری (سامانی تەرخانکراوی شیخ عەبدولقادی گەیلانی) لە ئاکریدا هەلدەسوورپێتن، دەستی کرد بە نامادە کردنی کۆمەڵیک ویتە فۆتۆگرافی رەنگاو رەنگی چاوەندازە جووانە کانی ئاکرێ. (دەستە بە پێتو بەرانی یانە یانە ئاکرێ) یانە بپاریان دا چەند کۆمەڵیک لەو ویتە رەنگیانە یان بکری بەو نیازە یانە نامە یان تەبەتییەو رەوانە یان بکات بۆ پیاوەر ناو دارە کانی و ناسراو کانی هەموو لایەکی عێراق. تا شارەزای لێھاتوویی هاوینەھەوارە کانی ئاکرێ بێن، کە ھەر لە بەھشت دەکەن. نیشەیش ناواتە خوازی نەم کردارە جوانە یانە یانە ئاکرێ سەر بکری و کار بە دەستانی فەرمانبەرانی عێراق بخاتە سەر نەو بپاریە کە شاری (ئاکرێ) یان بکری بەمەڵە نەدیکی

هارينه همواری، وگ (شه قلاوه) و (پیرمهم) و (سرسه ننگ) و (حاجی هومهران).
 به ناری (شارهوانی ناکرئ) وه سویاسی (یانهی فرمانیه رانی ناکرئ) ده که یین، که نم نر که گرنگ و
 که وره به بیان گرتوته نمتوی خویان. خودا سر بیان بختا.

له سندووقی پرس و پرس و پیشنیاز هوب

بۆ مام همزار:

(جن نوشینی ناکرئ) بایه خی دا به پیشنیاز هکانت. دواتزه وامی بۆ دوو کانداره کان له یاساوتی
 خۆرت (عەلی محەمەد) سەندەرە و دایەرە دەست خاوەنیان. له (جینوشینی زاخۆ) پیش به لیتی وەرگرت
 به تله فۆن که له نزیکه ی مانگی کدا و امه کانی تریش له (عەلی محەمەد)، وەر یگرت و بنیترینه وه بۆ
 خاوه نه کانیان.

* هه رچی که لویه له دزراوه کانیسه له گه ره کی (گۆزاوا) دا، (شیخ نیبراهیم) ی سه روک، تۆله ی بۆ لئ
 دزراوه که کرده وه، (ده) دیناری دایه. ههروه ها دزه کانیسی ناشکرا کرد له میری. وا بالبا زخانه ییش
 خه ریکی دۆزینه وه یانه، تا بیانگرتی و بیاندات به داگه.

پنگه مینی ناکرئ

فاتیحه بۆ گیانی ماسیه کان

جینوشین: نه و ماسیانه ی داوام لئ کردن بینترین بۆ سه برانگای کانی زهر چییان لئ هات؟
 کارگرتی لادینی سوورچی: من (۳۶) ماسیم گرت و خستنه ناو جامیتک ناووه، بۆ نه مه ی بیاننیرم بۆ
 نمتیر که که ی کانی زهر. که چی که سه یرم کردن له به یانیدا همه رو یان مردبوون.

جینوشین: ناخۆ ماسیه کان له بهر یین خۆرشتی خویان مردبوون، یان له بهر خۆرشتی ئیوه؟

کارگرتی: چاره نووسیان وا بوو که بمرن.

جینوشین: که واین، نه و امیش، یاریده ده ری بالبا زخانه ی ناوچه ی ناکرتان بۆ ده نیرم، تا له جیاتی من
 (فاتیحه) بۆ گیانی ماسیه کانتان بخوتنن!...

حه سه نی دارتاش

حه سه نی دارتاش: من ناتوانم دارتاشی بکه م. چونکه نه ر رۆزه ی چووم ته خته بکه م بۆ خاوه نی سیبه، دوو
 چه رخه (پایسکل) یه ک خۆی لیدام، خستمی و هه ر دوو ده ستیم بریندار بوون.

سه روکی شارهوانی: نه ر رۆزه بیرت به وده خه ریک نه بووین، ده ستی (سه لیم نیبراهیم) به یرت، که پارهی
 دا بووتی ته خته بکه رت بۆ رۆزه ی سه یرانگای سیبه؟

حه سه نی دارتاش: نه.. به لام نیسازم وایه هه ر پاره یه ک بده م به پزیشک و ده رمان بۆ چاک کرده وه ی

دهسته‌کامن و، هر پاره‌به‌کیشم لهدمت چو، به‌هزی نه‌وهد، په‌کی کارکردگی خستوود، له خاوه‌نی سپه‌ی بستیم، له‌گه‌ل کرتی دارتاشیه‌کهمدا.

مستفا شینۆ

خوتندگاریکی نایینی: من دهمه‌وئ زوو به‌زوو بیم به‌مه‌لا و میتزه‌ر لهر بئیم. بۆ نه‌وه پرتگایه‌کم پشان ناده‌یت؟

پیاویکی شاره‌زا: برۆ نه‌و خانووه‌ی (مستفا شینۆ) به‌کرتی بگره‌ که له‌ گه‌ره‌کی (گۆزلاوا) دایه، پینج وردیله (ده‌قیقه‌)ی پین ناچن ده‌تکات به‌ (خاوه‌ن میتزه‌ر)!

خوتندکار: تن ناگه‌م چی ده‌لیت! مه‌به‌ست چیه‌؟

شاره‌زا: هر که‌ستیک نه‌و خانووه‌ له‌ (مستفا شینۆ) به‌کرتی بگریت، ناچار ده‌بن دهم‌دمت ده‌چن به‌گژیدا. نیتر زۆری پین ناچن سه‌ری به‌کوته‌کی (مستفا شینۆ) ده‌که‌وئ. که سه‌رشی شکا، به‌ناچاری ده‌چیتته‌ لای برینیتج. نه‌وش به‌که‌لافه‌یه‌ک په‌رۆی سپی سه‌ری ده‌پیتچی. نیتر نه‌وه‌ش ده‌بیتته‌ خاوه‌ن میتزه‌رکی وها که له‌ میتزه‌ری مه‌لاکان گه‌ورده‌تر و سپی تر بن!

فهر مووده‌ی گهوره‌مپاوان

* ژن هه‌یه و ژانیش هه‌یه.

* ژن ماره‌کردن، هه‌رچه‌نده‌ تووشی ده‌ردی سه‌ریت ده‌کات، به‌لام ناچاریه، هه‌ر ده‌بن ژنت به‌بن.

* هه‌ر کاره‌ساتیک رووی دا، له‌ ژنوه‌د روو ده‌دات.

* ته‌ماشای دهم و دووی کونده‌ به‌بوو مه‌که‌ مالت ویزان ده‌بن.

* چاکه‌ بکه و بیده به‌دم ناوه‌وه.

ناکرتی

ژماره: (٦)

په‌رۆ: ١٩٠٠/٨/١٩

هه‌والی ناکرتی

سه‌یرانگای سپه‌

له‌ په‌رۆی دووشه‌مه‌ی ئابره‌دوودا که ١٩٥٠/٨/١٤ ده‌گرتیه‌وه، له‌ ساتی پینج و نیوی نیوارتدا، (پانه‌ی فه‌رماسبه‌رانی ناکرتی) به‌بۆنه‌ی ته‌واوبوونی (په‌رۆی سه‌یرانگای سپه‌) او و، پینشکه‌ش کردنیه‌وه به‌دانیشتووانی ناوچه‌ی ناکرتی، له‌لایهن سه‌رۆکی شاره‌وانیه‌وه، ناهه‌نگیتکی گیترا. کۆمه‌لیکی گه‌وره‌ که

له ههموو چینیکی ههلجیترابوون و ، نوتهیری دانیشتووانی ناوچهکه بوون هاتبوونه ناههنگهکه سهروکی شارهوانیی ناگری (شاکر فتاح) و ، خویتندکاریکی زانستگای نهندازیاری (کاک محهمه دهیب) ، و تاربان خویتندوه . له ناههنگهکهدا چند جاریک شاگردانی خویتندگای ناگری گوزانی خویشخویشیان گوت ، شویتنهکه بیان وهک دهستهگول پازندبووهوه . له شویتنیکی تری نم پوژنامهیهدا وتارهکان نووسراونه تهموه ، لهگهل پیترهویی ناههنگهکهدا ، له دواي پیشکهشکردنی ساردههمنی و میته ، (جینوشینی ناگری) و تاری ههفتهیی خوئی دا له بابهت گهوره پیاریکی مرؤقههرووره و باودهیتنه و مهرد و چست و چالاگهوه که ناوی (بهرنار ماکفاند)ه . ناههنگهکه له ساتی حموتهدا تمارو بوو . میوانهکان بهم (سهیرانگا)یه تازهیهیان زور دلخوش بوون و سهریان بهرز بووهوه .

ههرچی (سهیرانگای سیپه)یه ، بریتیه له تافگهیهکی ناو ، که له بهرزاییهکی سی پییهوه ، دهپوئته خواروهوه . ناو دۆلیک ، که کهوتوته ناهوند دوو باخی داری بهردارهوه . لهگهل نهوهیشدا که جینگاکهیی خویشه و له هاوینیشدا فیتنکاییهکی پهسندی تیتدا دهست دهگهویت ، سیپه نهونده بهرهلالکراوو ، پیاو له ناویدا ههستی بهدلتهنگی و ناسازی کهشهکی دهکرد ، بههزی تهر و تووشیهگهوه . ههروهها پیسی قوهر و چلپارهوهکی و ، تهخته رزوه بوگههکانی خاوهرن چاپخانهکانی خاوهرن چاپخانهکهیش که لهوتیدا داینابوون ، تا نهندازیهکی زور له خوئی و جوانی شویتنهکی کم کردبووهو ئیتر ههر نهونده نهو پیشنیازهی شارهوانیی ناگری بو سیپه داناوو ، جیههجت کرا ، نهوانه دههاتنه ناو (سهیرانگای سیپه)وه له دست تهر و تووش و پیس و پوخلی و دلتهنگی زگاریان دهوو . چونکه له گوزهبانهکی سیپهدا ، نهمستیرکیکی کهمههیری گهوره له بهرد و چیههنتو دروست کرا ، له شیوهیهکی نهندازیاری ناوازهدا ، نهشکلیتهکی پینج گهزه و بهرزیهکی نزیکهکی سیپهکه گهنیکه... له دیوی دهرهوهی نهمستیرکهکهوه (۱۶) پلوسکه ناو دپته دهرهوه ، له شیوهیهکی بهن دنگ و ههنگ و ههنگ و زنگانهدا ، بهرهنگاری قیژ و هور و ، هاژهورهیی ناوی تافگهکه دهکات ، که خیرا بهتوندوتیژییهکهوه دهپوئته ناو نهمستیرکه گهورهگهوه . لهم بهر و لهوهیری نهمستیرکه ناوهکهیشهوه دوو رتیازی پان و پوژ ، له چیههنتو و بهرد دروست کراوه ، جوگهلهیهکی کهمههیریش که بهدهوری نهمستیرکهکهدا خوئی خواردوه کهوتوته ناوهندیانهوه . ههر وهک سهرنجیش دهری نهمستیرکهکه ههر له لهته سیتیک دهکات که بنکهکی بهسنگی شاخهکهوه نووساین ، که سهروو بهرزاییهکی نهوه و تافگهکه دهپوئته خواروهوه . لهوهیری بنکی نهمستیرکهکهیشهوه جوگهلهیهکی بچووک ، که له بهرد و چیههنتو دروست کراوه ، بهجوژیکی وا راکنیشراوه که له شیوهی چلهدارتکدایه و سینهوهکی پیوه شوپوتمهوه . ئینجا نم جوگهله لاره که بهنهمستیرکهکهوه نووساره خوئی دهگههیتیهته جوگهلهیهکی راستی گهورهتر له خوئی ، که بهناو ههموو تهختی زویهکی بهر (تافگهکی سیپه)دا ریتگا دهری ، ههرچی ناویکی تافگهکه و نهمستیرکهکه ههیه بهناویدا تیههر دهکات تا دهگاته نم شیوهی لهودیو باخی سیپهوهیه . بیتجکه لهمه له بهرزاییهکی سن گهنیدا ، لهودیو رتیاز تهختی راستی نهمستیرکهکهوه سهکویهکی گهوره و فراوان دروست کراوه . پهرویتنیکی جوانی رهنگاوهرنگ چوارلای گرتوه . کههرتیکی پان و پوژی بهسهروهیه سینههر دهکات بو نمو میوانانهی دینه ناوی .

پیرهوی ناههنگی کردنه‌وی سه‌یرانگای سیبه

- ۱- وتاری سه‌رژکی شارهوانیی ناکرئ (شاکر فەتاح)
- ۲- وتاری کاک محهمەد ته‌یب له‌جیاتی دانیشتوانی شاری ناکرئ.
- ۳- له‌ناوه‌ند گویتگرتن له‌ساز و ناواز و گۆزانی (خوتندن‌گایی) و (گۆزانی کوردی)دا، پیشکه‌شکرندی جگه‌ره و چا و بسکویت و میوه‌ بۆ میوانه‌کان.
- ۴- وتاریکی (شاکر فەتاح) له‌بابه‌ت ژبانی (ساکفادن)وه که‌ به‌باوکی (په‌روه‌ده‌کردنی له‌ش) و (په‌زیشکایه‌تی سه‌رووشتی) داده‌نرئ له‌هه‌موو جیهاندا.
- ۵- تارینگ گویتگرتن له‌ساز و ناوازی ناو را‌دیۆ.
- ۶- بران‌دنه‌وی ناهه‌نگه‌که‌ به‌جه‌ند وشه‌یه‌ک له‌لایهن سه‌رژکی یانه‌ی فه‌رمانبه‌رانی ناکرئوه.

وتاری شاکر فەتاح

برا به‌په‌زێه‌کان!

من به‌وه سه‌رم به‌رز ده‌بێته‌وه که (سه‌یرانگای سیبه) پیشکەشی نێوه‌ی به‌په‌زێه بکەم. (سه‌یرانگای سیبه) سێهه‌م په‌رژه‌مانه که‌ شاره‌وانی ناکرئ، به‌یارمه‌تی دانیشتوانی شاری ناکرئ و فه‌رمانبه‌رانی ناکرئ و، ته‌واوی کس‌دوه. له‌به‌ر نه‌وه به‌ناوی (شاره‌وانی ناکرئ)وه سه‌واسیکی گه‌رم و گسپ و په‌ست‌کردنیکی ته‌واوی مه‌ردایه‌تی و یارمه‌تیه‌که‌ی نێوه‌ پیشکەش ده‌کەم. له‌خودایش ده‌پارتمه‌وه که‌ به‌هزی نەم (سه‌یرانگا)یوه خۆشی و خۆشگۆزه‌رانی به‌هه‌مووتان بگه‌یتن. به‌م بۆنه‌به‌وه وام پێن خۆشه که (کاک سه‌لیم نیه‌یراهیم) خاوه‌نی سه‌په‌تان پێن بناسینم. من به‌ناوی (شاره‌وانی ناکرئ)وه سه‌واسی یارمه‌تیی ده‌کەم. چونکه‌ کارتیکی چاکی بۆ خۆی و بۆ نێوه‌ پاره‌پاراند. خۆی له‌پێکه‌تانی نەم په‌رژه‌به‌دا زۆر ماندوو‌کرد و، پاره‌یه‌کی زۆریشی به‌خت کرد. نێه‌یشی زۆر دلخۆش کرد، که‌ به‌قه‌سی کردین و له‌تێر سه‌ره‌شتی شاره‌وانیدا نەم په‌رژه‌یه‌ی هێنایه‌ به‌رهم. نێه‌مه‌ هه‌رچه‌نده، به‌ناوی شاره‌وانی ناکرئوه، ده‌ستی‌او و یارمه‌تیان بۆ دانا که‌ وه‌ریان بگرئ بۆ پێکه‌تانی نەم په‌رژه‌یه، به‌لام نه‌و خۆی وای پێن خۆش بوو، که‌ هه‌موو پاره‌یه‌کی پتویست بۆ نەم په‌رژه‌یه‌ بخاته سه‌ر خۆی. چوو نزیکه‌ی په‌نج‌ا دیناریشی ده‌ستی‌اوی وه‌رگرت و، به‌پێی پتیشاندانی شاره‌وانی ناکرئ و، نامۆ‌گاریه‌کانی، په‌رژه‌که‌ی جیهه‌جن کرد. نەمه‌یشم زۆر پێن خۆشه، که (کاک سه‌لیم) نێستا که‌ دلی به‌ (سه‌یرانگای سیبه) زۆر خۆشه، که‌چی له‌سه‌ره‌تای کاردا به‌ره‌می شاره‌وانی ناکرئ ده‌دا به‌وه له‌سه‌ر پێکه‌تانی. نه‌و، وا نێستا که‌ خه‌و به‌ده‌په‌رژکی پێر کاهه‌رانییه‌وه ده‌بینی، چ بۆ سه‌یرانگایه‌ی و، چ بۆ خۆی و، چ بۆ نێوه‌ هه‌مووتان چونکه‌ له‌ دلی خۆیدا به‌یاری داوه نەم سال بێته‌وه، زۆرتر رێکوییکی بخات و باشت‌ریش به‌یرازنیتیه‌وه، تا کارتیکی وا بکات دانیشتوانی دراوسێکانی شاری ناکرئ له‌هاویناندا بینه‌ ناکرئ و بیکەن به‌هاریه‌هه‌واتیک بۆ خۆیان تییدا رابهرن. جا له‌به‌ر نه‌وه منیش تکاتان لێ ده‌کەم هه‌مووتان یارمه‌تی (کاک سه‌لیم) بده‌ن و پستگیری بکەن، تا زۆرتر تێر بێته سه‌ر جیهه‌جێکردنی نیاز و به‌یاره‌کانی خۆی.

هردو ها تکایش له خاومن زهویه کانی شاری ناگرئ ده کم. نوانیش وهک نم پیاره مرده دلفراونه بکن و، هونری خویان بۆ کلهکی خویان و نه توه و نیشمانه که یان بنوتن.

له برانه وی و تاره که مددا له خودا ده پارتمه وه: نم (سهیرانگای سیپه) په تان لن پیروز بکات و، ژیانیشان پر بکات له سرکه وتن و کاممرانی و خوشگوزهرانی، برانام.

وتاری کاک محمه د تهب

گوره به پرتزه کانم!

(پروزی سیپه) ستهم سهیرانگایه که (جینوشینی ناگرئ) به لئنی یین داین بۆمانی جیبه جن بکات. له راستیدا له ماوه یه کی که مددا جیبه جیتی کرد. دیاره هر کاروباریک بایه می تمواوی یین بدیت و، به راستی کوشی تیدا بکرت، زوو به زوو جیبه جن دهیت.

گوره کانم!

دانیشتووانی شاری ناگرئ، هموویان، سوپاسی (جینوشینی ناگرئ) ده کم، که فرمانی دا به (خاوهنی سیپه) له شتوه رهنگینه دا سهیرانگای سیپه ناوه دان بکاته وه، بیکات به جیگایه کی خوش رابوردن بۆ نیتوی به پرتز. نم ناههنگه گوره به ییش که بۆ (کاک سه لیم) ده گپرت، له سر ناموزگاری جینوشینی ناگرئ بووه. دامه زانندی نم سهیرانگایه ییش ههنگاویکی تره له کۆزی پیشکه وتن و ناوه دان کرد نم وهی ناگریدا، که جینوشین له پتیره ویه که ی خویدا به یاری داوه بیکات بۆ نم وهی شاری ناگرئ پیش بکوئ و به راستمه تا وای لن دیت بکرت به (هاوینه هموار) یکی شنگ و شوخ. شاری ناگریش شانازی ده کات، که پیاوکی وهای تیدا گوره یین و، هموو ده نیکیش خهریکی کاروباری چاکه خوازانه بۆ کلهکی گشتی، که له ماوهی چنه پرتز کدا هر پرتزه یه کی وست جیبه جن بکات.

گوره کانم!

جوانی ههیه له سووروشته وهیه و، جوانیش ههیه مرۆفی هونرمه ند به ره می دهه نین. جاری واهیه رتوشوتینیک که داده نرئ و، ساخسانیک که دروست ده کرت و، هونرمه ند یه که که دهنوتنرئ و بیریکی باش که پیشان ده درئ و، باویکی نوازده و نایابیش که داده هینرئ، له وانیه که (جوانی سووروشتی) له کاناگایه یوه به نیتته دهروه و، له شتویه کی واه شنگ و شوخدا ده ری بخت، که دل کیش بکات به سایه ی چاوبه ست (سحر) و هونره که یه وه.

گوره کانم!

نای که دل چنه پتی خوشه، نم پروزی ستهمه به دوا ی دمسته خوشکه که یدا (سهیرانگای کانی زه) دا دیت، له جوانی و له شنگیدا، نم تافگه یه، که له و به زایه یه وه ده رتته خواره وه، هر ده لئنی ههنگونی سیپه و له شانه دتته دهروه. نم ناوه ناویکی روون و سازگار و پاکه هه له مته وه به ناو چیمه ن و لاله زار و دار و درهخت و کشتوکالدا ده کشتن و ده رتته سر نم که له به رده مته وویبانه، له شتویه کی جوان و دل سوزانه دا. کزه بایه کی فینکیسی یین په یدا ده بیت، گولنی خوالوو له خمو خه بهر

دهکاتوه و، دل و میتشکیش دهخاته گهر ههرچی خوږه و هازه که بشتیتی پرسی یئ ناوئ. چونکه بریتیه له ساز و ناوازتیکي سووروشتی، که زۆر شیرین و ږهنگینه و، دلی گوتیگران ده بزوتینی چاونه ندازی تافگه که میش چاوی سیرکه ران دهگه شتیتتهوه که ناوه که ده پزیتته ناو نم نه ستیرکه ناوازه یهوه، هه لند په پئ و بهزم و ږهزم دهکات، تا ږووی ناوه که دست دهکات به شه پزولدان و، دلی مرۆف له خوشیاندا پتی که شکه دار دهین.

گه وره کانم!

(جینوشینی ناگرئ) یش ههر نه و نه ده نم شوته ی دی، بیری دامه زاندنی سهیرانگایهک له سپه دا کهوته میتشکیه وه جا هه روه که خوتان به چاوی خوتان ده بین، هه موو بیری و دل و دهروونی خزی و خوتان تیدا بهخت کردوه تا هتیاره ته نم شتیه یهوه، که ده بوو گه لیک سال له مه روپیش نم بایه به (سپه) بدرایه. له راستیدا تافگه ی سپه نیستاکه بووه ته تافگه ی راسته قینه. چونکه بۆته مه له بندتیکي سرهوت و نارام و دلخوژی بۆ هه مووان. نیمه ییش که (دانیشتوانی ناگرئ) یئ، مافمان هه یه به (تافگه ی سپه) وه شانازی بکه یئ. هه روه ها پتو بستیسه له سه رمان، له کانگای دلمانه وه، ناواتی سه رکووتی دل سوزانه و سویاسی بۆن خوژی خۆمان پتسکه شی (ماموستا شاکر فه تاح) بکه یئ. تافگه که پشمان سه ری بهر زیوته وه که پیماوتیکي وه که نهو چاکه خوازه ی دسکه وتوه و، خه می دهخوات و، په روه رده ی دهکات و، چاودتیری دهکات، بۆ که لکی گشتی. نیتر سویاس گه وره کانم!

پنگه نینی ناگرئ

نیوه چۆن بن هی وا ده بته گه وره تان

مه لا عه بدو لخالق: من له (سهیرانگای کانی زهر) هه چم دست نه کهوت ته نانهت نمو ده رانه ته ییش که له چایخانه که ی ته نشتیه بۆم هات له دستم چوو.

جینوشینی ناگرئ: کاک مه لا! نه می تو دهلیت نان کوتری نییه به رامه بر خودا!؟!

مه لا: نه. نان کوتری نییه. قسه ی راست بوو کردم.

جینوشینی ناگرئ: نه گهر له قسه کهت په شیمان نه بیته وه، ده تخمه به رده نمو داد گابه ی که چه ند و چروونی له که ل (چه واد ناغا) دا کرد.

له سندووقی پرسیار و پرس و پینشیا زه وه

* فه رمانده ی تیپی سه ربازی ناگرئ:

هه ندتیک له نه فه رده کان له نرخی چونه ژووره وه ی مندالان بۆ ناو (سهیرانگای کانی زهر) بۆله بۆل ده که ن. چونکه نه وانه له که ل دایکه کانیا ندا ده چنه نه وئ. نایا ناگرئ مندالان تا تمه منی سه سالان له و نرخی چونه ژووره وه یه به خشن. مندالانی تریش هه تا تمه منی ده سالان نیوه نرخیان لی بستیئ؟

پوڙنامی ناکری:

تکایه جاری شارهوانی ناکری که له پوڙی ۱۵/۸/۱۹۵۰ دا بلای کردۆتوه بخوښنهوه. چونکه شارهوانی لهویدا مندالاتی بهخشیوه له پاره لڼ وەرگرتن ههتا تمعمنی نو سالان. وانا تمعنا له تمعمنی ده سالیوه لیبان وهردهگیری.

* پهکینیان:

دهلین دۆستایهتی لهگهڵ (جینوشینی ناکری) دا بهجگار گرانه. نایا نهمه راسته؟

* پوڙنامی ناکری:

دۆستایهتی لهگهڵ (جینوشینی ناکری) دا زۆر ناسانه. بهلام بۆ پهکینکی وهک ئیوه ههتا بلتیت گرانه!... چونکه مهرجی دۆستایهتی لهگهڵ (جینوشینی ناکری) دا نوهیه: دهبن نوهنده سهرت بهرزین و. پزله خۆت بگریت، واز لهوه بهتیت که دهسلاتی نهو بهکاربهتیت بۆ که لک و چاکهی ناپوختهی خۆت. ناخۆ کاکهی (پهکینیان) پیت دهکری لهسهر نهو مهرجه دۆستایهتی لهگهڵ بگریت؟

ناکری

ژماره: (۷)

پوڙ: ۲۵/۸/۱۹۵۰

ههوالی ناوڤو

دهستکهوتی سهیرانگای کانی زهر

دهستکهوتی (سهیرانگای کانی زهر) له پوڙی ۱۰/۸/۱۹۵۰ وه ههتا پوڙی ۲۰/۸/۱۹۵۰ که پشوتۆه ۷.۹۰۰ دینار.

له سهیرانگای سهری گریدا

دامهزاندن و دروستکردنی (سهیرانگای سهری گری) له ههفتهیهدا تهواو دهبن. نهم (سهیرانگای سهری گری) یهیش چوارهمین سهیرانگایه که شارهوانی ناکری له پوڙی دووشهمهی داهاتوودا دهخوتندریتهوه، له زانیوسانه وتارهکانی یانهی فهرمابهوانی ناکری که له پوڙی دووشهمهی داهاتوودا دهخوتندریتهوه، له سهیرانگایهدا دهخوتندریتهوه. نهمهیش بهناوی پزگرتنی سهیرانگاکهوهیه. بابهتی وتارهکهیش نهمهیه: (ناراستهکاران)، که له لایهن کاک (فهخوللا عهنانی) یهوه دهری. ههروهها: (تیکچوونی باری نابوری ناکری) یه که له (کاک عهانه دین سهعید) وه دهری. کاتیش ساتی شمشی ئیواریه. جیگا که (۴۰) کهمس دهگری. ههر کهمس دیت دلسان خۆش دهکات و سهرمان بهرز دهکاتهوه.

* له هفت‌ه‌ی پیتشوردا به‌پرتز (بورلس شینخو)، مه‌ترانی نا‌کری، له (سه‌یرانگای کانی زهر) دا وتاریکی به‌نرخ‌ی دا له بابه‌ت نه‌وده که به‌چاوی خۆی دیوتتی له نیراندا.

* هه‌روه‌ها به‌پرتز (فه‌تخوللا عه‌نایی)، فه‌رمانه‌ری پۆسته‌خانه‌ی نا‌کری وتاریکی دا له‌وتی ناری (پۆسته کارتیکی مرۆفانه‌یه). جا له‌به‌ر نه‌وه‌ی نه‌وانه‌ی گویشیان لێ ده‌گرتن که‌لکیتیکی زۆریان له هه‌ردوو وتاره‌که وه‌رگرت، نیتسه له کانه‌ی دل‌ه‌وه سوپاسیان ده‌که‌ین. تکایشیان لێ ده‌که‌ین نه‌ندانانی یانه‌که‌مان له‌م جۆره وتاره باشانه بێ به‌ش نه‌هیتنه‌وه.

به‌هه‌شتی مندالان

شاره‌وانی نا‌کری که‌مرته‌ی پیتوستی ناماده کرده‌وه بۆ دامه‌زراندن و دروستکردنی سه‌یرانگایه‌کی تازه که تابه‌تی بۆ مندالان دانراوه ناری ناوه (به‌هه‌شتی مندالان). له‌م سه‌یرانگایه‌دا تهنیا نه‌و مندالانه وه‌رده‌گیرین که تهنه‌نیان له سیانزه سال که‌متره. جینگای سه‌یرانگاکه به‌رابه‌ر (به‌هه‌شتی مندالان)ه که له‌به‌رده‌م سه‌رای نا‌کری دایه. له‌ناو (به‌هه‌شتی مندالان)ه که‌دا له‌لیک یاری گه‌وره گه‌وره داده‌نێت وه‌ک (جۆلانه) و (ئه‌سه‌په‌دارینه) و (یاری ته‌رازوو) و (یاری سه‌رکه‌وتن و خۆخلیسکاندنه خواره‌وه). بێجگه له‌وانه (نوسراوخانه)یه‌کی بچووکیشی تیندا داده‌نێت بۆ مندالان، له‌گه‌ڵ (رۆژنامه‌یه‌کی هه‌فته‌یی ویتنه‌دار)دا که شاره‌وانی نا‌کری، به‌سه‌رپه‌رشتی یارمه‌تی (خوێندن‌گای سه‌ره‌تایی نا‌کری)وه ده‌ری ده‌هیتن. نه‌ویش بۆ نه‌مه‌ی خه‌می کاروباری منداله‌کان بخوات و به‌که‌لکیان بیت و ناراسته‌بشیان بکات بۆ کرده‌وه‌ی چاک و په‌وشتی جوان و سه‌رووشتی مه‌ردانه. هه‌روه‌ها له‌م (به‌هه‌شتی مندالان)ه‌دا (رادبۆ)یه‌ک داده‌نێت بۆ نه‌مه‌ی گۆزانی و ساز و ناوازی خۆش به‌درێ به‌گوێی منداله‌کاماندا. بێجگه له‌وه (ده‌سگایه‌کی رادبۆی مندالانه‌یش) که خۆیان ده‌یه‌ین به‌پرتوه له به‌هه‌شته‌که‌یاندا داده‌مه‌زینن، نه‌ویش هه‌م وه‌ک یارییه‌ک خۆیانی پیتوه خه‌ریک ده‌که‌ن. هه‌م وه‌ک خوێندن‌گایه‌کی فیتزکردنی به‌پرتوه‌بردنی کاروباری رادبۆگه‌ری شتی لیتوه فیتز ده‌ین. هه‌روه‌ها له‌و (به‌هه‌شتی مندالان)ه‌دا باخچه‌یه‌کی بچکووله داده‌مه‌زیننیت که ده‌کرته‌ چیمه‌ن و لاله‌زارێک بۆ منداله‌کان. نه‌ه باخچه‌یه‌ بریتی ده‌یت له تیلماسکیکی چوارگۆشه‌یی له شتیوه‌ی جۆگه‌له‌یه‌کی یاریکدا که هه‌ر چوار لای (به‌هه‌شتی مندالان)ه‌که ده‌گرته‌وه. له ناو شه‌وه ده‌کرته‌ چیمه‌نیک که ده‌ره‌ی نه‌ستیرکیتیکی بچووک ده‌دات له ناوه‌راستی باخچه‌که‌دا. نه‌ه نه‌ستیرکه بچکووله‌یه له شتیوه‌ی گوله‌ نیرگینکدا له به‌رد و چیمه‌نۆ دروست ده‌کری. به‌لام له شتیوه‌یه‌کی گه‌وره‌دا. نه‌شکیلی نه‌ستیرکه‌که گه‌زێک ده‌ین. قوولیشی سینه‌که گه‌زێک ده‌ین. وه‌ک گوله‌ نیرگیش ره‌نگ ده‌کری. له ناوه‌راستی‌دا له پلوسکینکدا ناو دیته‌ ده‌ره‌وه، په‌خشان ده‌یت به‌سه‌ر گوله‌ نیرکه‌که‌دا، له لاسکه سه‌ره‌زه‌که‌یه‌وه که ده‌وری گوله‌که‌ی داوه ناری نه‌ستیرکه‌که ده‌چیته‌ ده‌ره‌وه ناو جۆگه‌له‌یه‌ک که له شتیوه‌یه‌کی که‌مه‌ره‌بیدا ده‌وری نه‌ستیرکه‌که‌مه‌ره‌یه‌که‌ی داوه. له‌و جۆگه‌له‌یه‌شه‌وه ناوه‌که به‌جۆگه‌له‌یه‌کی ژیر زه‌ویدا له بنی چیمه‌نه‌که‌وه ده‌روات بۆ ناو جۆگه‌له‌ی گوله‌کان به‌ناویاندا ده‌سه‌رویتنه‌وه ناویان ده‌دات.

مه‌بمیش لعم (به‌هشت)ه پرورده‌دکردنی (منداآنی ناکرئ)یه له‌گمَل فِیرکردنیاندا چ له رزوی له‌شیانوه، چ له رزوی هوشیانوه چ له رزوی گیانیانوه. تا مرزفِیکِی (خوداپه‌رست)یان لن په‌یدا بین، نک مرزفِیکِی (خوهرست). نیستا‌کیش (دهستی به‌رپه‌رانی خوئندن‌گای سه‌ره‌تایی ناکرئ) له‌گمَل (سه‌رزکی شاره‌وانیی ناکرئ)دا له لیکزولینه‌وه‌ی نه‌وه‌دان چ جزوه‌ دست‌ووریک دابئین بۆ هه‌لسوراندنی کاروباری (به‌هشتی منداآن)ه‌که. به‌لا‌ه تا نیستا نهم به‌یارانه‌یان دهرکردوه:

۱- هه‌ر منداآلیک ده‌یه‌وئ کهلک و خوژی له (به‌هشتی منداآن)ه‌که ببینن، تا به‌رانه‌وه‌ی نهم مانگی گه‌لاویژ (ناب)ه ماوه‌ی هه‌یه. پیتوسته خوژی لای به‌رپه‌راره‌یه‌تیی خوئندن‌گای ناکرئ ناو‌نوس بکات.

۲- هه‌ر منداآلیک له چوار سال‌کمترین و ته‌مه‌نیسی له دوازه سال‌زۆرت‌رین له به‌هشته‌که‌دا به‌نه‌نام وه‌رناگیرت.

۳- هاره‌بشی کردنی نهم به‌هشته بین پاره‌یه، به‌خو‌زاییه بۆ هه‌م‌وان.

۴- منداآنی نه‌خووش و چلکن و پلکن و پنتی و خوئری له به‌هشته‌که‌ماندا وه‌رناگیرن.

هه‌موو رۆژیک په‌کێک له مامۆستا به‌رپه‌زگانی خوئندن‌گای سه‌ره‌تایی ناکرئ سه‌ره‌پرشتی (به‌هشتی منداآن)ه‌که ده‌کات. له ساتی چواره‌می ئیوارتوه به‌هشته‌که ده‌که‌وتنه گه‌ر تا ساتی حه‌وتی ئیوارتی. نه‌مه‌یش بۆ نه‌وه‌یه یاره‌متی منداآله‌کان بدن و رتگیان پیشان بدن له یاریه‌که‌انیاندا، له‌گمَل رۆش‌کرده‌وه‌ی بیر و هوشیان و، ناراسته‌کردنیان بۆ کهلک و خوژی وه‌رگرتن له ساز و ناواز و گۆزانی و رادیوی ناکرئ و چاره‌که‌شانده‌وه به‌چاوه‌نه‌ندازه جوانه‌کانی به‌هشته‌که‌دا و راهیتانیان به‌هه‌لسوراندنی کاروباری به‌هشته‌که‌وه به‌دهستی خو‌زبان. بینجگه له‌وه بۆ کهلک وه‌رگرتن له‌و رۆژنامه و کۆتار و نووسراوانه که له نووسراوخانه‌که‌یاندا دانراون و تابه‌تین به‌خو‌زبان. نهم سه‌یرانگایه له به‌رانه‌وه‌ی نهم مانگه‌دا ته‌واو ده‌بن. ناهه‌نگیک‌ی گه‌وره‌یشی بۆ ده‌کرئ. جا له‌به‌ر نه‌مه‌ی (به‌هشتی منداآن)ه‌که‌مان که‌لکی زۆر ده‌بن بۆ منداآله‌کان و خیزانه‌کانیشمان و، به‌خوئندن‌گایه‌کی (نه‌فلاتوونی) داده‌نرئ، وانا: «له رتگیای یاری و خووش رابواردنه‌وه منداآل فِیری رۆش‌بیری ده‌کات و به‌هوش و خوو و کرداری بلتدیشه‌وه پروره‌ده‌ی ده‌کات و رای ده‌هێنن...» نهمه له دانیش‌توانی به‌رپه‌زنی ناکرئ تکا ده‌که‌ین: هه‌ر له نیستاوه ناوی منداآله‌کانی خو‌زبان لای فه‌رمانگه‌ی خوئندن‌گای ناکرئ تومار بکه‌ن، بۆ نه‌مه‌ی بینه نه‌ندامی نهم (به‌هشتی منداآن)ه و له کهلک و خوژی بین به‌ش نه‌مینه‌وه.

سه‌رۆکه‌مان رینگای چاکه‌کردنیان گرتۆته‌به‌ر

* (شیخ که‌بیری شیخ قه‌ییوه) و (شیخ توفیقی شیخ عوبه‌یدوللا)، که هه‌ردووکیان له هه‌زی سوورچی، هه‌ره‌که‌یان (تارانبار)یکی هینا و دایه دست جیتوشینی ناکرئ و بۆ نه‌مه‌ی بدرتنه دست دادگاه، کیشه‌که‌یان که زۆر گرنگ و سامناکه به‌ریتنه‌وه.

* (شیخ که‌بیرا) و (شیخ جاروللا) کو‌رانی (شیخ قه‌ییومی سوورچی) پتکه‌وه سکالایه‌کیان پتکه‌شی

جنتوشینی ناکرئ کرد. داوای کردنه‌وی خوتندنگایه‌کیان کردوه له میری، له گوندی (که‌لاتی) دا. نهم دوو پی‌اوه به‌لنیشیان داوه. هر کاتیک فه‌رمانه‌وایی به‌پاری دا خوتندنگاهه بۆ گونده‌که‌بان بکاتمه، هرچی پیوستی خوتندنگاهه بئ وهک ساختمان و که‌لویه‌ل له‌سر نهرکی خویان پیتشکه‌شی میری بکه‌ن.

* دانیش‌ووانی گه‌په‌که‌کانی (گۆزواوا) و (اقا‌په‌کی) که له شاری ناکرئ‌دان ژماره‌یه‌کی زۆر کرئکاریان به‌خزایی پیتشکه‌شی شاره‌وایی ناکرئ کرد، بۆ نهمه‌ی یارمه‌تی بده‌ن له دامه‌زراندن و دروست‌کردنی (سه‌پرانگای سه‌ری گری) دا، له‌گه‌ل ته‌خت‌کردنی نه‌و رینگه‌په‌دا که له شاره‌وه بۆ سه‌ر (سه‌ری گری) ده‌چن. سه‌رۆکه‌کانی هه‌ردوو گه‌په‌که‌که (شیخ ئیبراهیم) و (مستفا مه‌لا جه‌لیل) خویان سه‌ره‌رشتی کرئکاره‌کانیان ده‌که‌ن.

* خاوه‌ن پیز (کاک مستفا عه‌بدولقادار) فه‌رمانده‌ی تیبی سه‌ریازی ناکرئ په‌نج‌ا بار قامیش و چوار سه‌ریازی په‌وانه‌کرد بۆ شاره‌وایی ناکرئ، تا له دامه‌زراندن و دروست‌کردنی (سه‌پرانگای سه‌ری گری) دا یارمه‌تی بده‌ن.

* به‌ریز (شیخ سه‌ده‌ددینی شیخ به‌دیعی سوورچی) هۆنراوه‌یه‌کی خۆی که به‌زمانی کوودی هه‌لبه‌ستوه، نارده‌ویی بۆ (جنتوشینی ناکرئ). بۆ نهمه‌ی جنتوشینی و شاره‌وایی ناکرئ تیز بکاته سه‌ر له‌سه‌ر رۆشتن له ناوه‌دان‌کردنه‌وی شاری ناکرئ و ناوچه‌ی ناکرئ‌دا.

* به‌ناوی جنتوشینی ناکرئ و شاره‌وایی ناکرئوه، سوپاسی نهم پی‌اوه به‌پیزانه ده‌که‌ین، که گیان پاک و کرده‌وی چاکیان پشانی هه‌مووان دا بۆ که‌لکی گشتی. خودا وینه‌یان زۆر بکات.

پنکه‌نینی ناکرئ

له ناوه‌ند هه‌ردوو برادا

وشکه‌برا: تۆ بۆ چ مانگانه‌که‌ت به‌رز بکرئتموه و، من بۆ چ مانگانه‌که‌م به‌رز نه‌کرئتموه؟
برای پوو‌خۆش: تۆبش وه‌ک من (مه‌ی) به‌خۆروه تا مانگانه‌که‌ت به‌رز بپیتته‌وه!!!

له ناوه‌ند فه‌رمانبه‌ری سامانی ته‌رخانکراو و سه‌رۆکی شاره‌وانیدا

* فه‌رمانبه‌ری سامانی ته‌رخانکراو: من له‌و باوه‌رده‌ام نه‌و زه‌وییه‌ی ئیوه (به‌هه‌شتی مندالان) ی له‌سه‌ر دادمه‌زریتن، هی دسگای سامانی ته‌رخانکراوه، نه‌ک هی شاره‌وانی!!!

* سه‌رۆکی شاره‌وانی: منیش له‌و باوه‌رده‌ام نه‌و زه‌وییه‌ی ئیوه که‌پری چاپخانه‌که‌تان له‌سه‌ر دامه‌زراندوه هی شاره‌وانیه، نه‌ک هی دسگای سامانی ته‌رخانکراو!!!

* فه‌رمانبه‌ری سامانی ته‌رخانکراو: نهمه‌ی ئیوه ده‌یلتین پاسته. به‌لام ناخۆ له‌سه‌ر نه‌وه، لیپه‌رسینه‌وه، په‌خه‌ی من ناگرئت!!

* سرۆکی شارهوانی: نهم ههموو سالانه‌ی پینشوو نهم زهوییه، گوتدریزو و گا و مهر و بزنی تیندا دهبه‌سترایه‌وه، نینوه هیچ لیترسینه‌وه‌یهک رووی تن نه‌کردن. کهواته نه‌گهر نیره بکری به‌سیرانگای (به‌هشتی مندالان) لیترسینه‌وه بوج دهین پرووتان تن بکات، به‌تایبه‌تی نه‌گهر جینگاکه گۆزه‌پان یین و له‌سهر چه‌قی رینگایی که مافی ره‌وای شاره‌وانییه ههموو ده‌سگایه‌کی خوی تیندا دا‌بجه‌زرتین؟ به‌واتایه‌کی تر: لای نینوه (پانه‌ی گیانه‌به‌ران) چاکتره، یان (به‌هشتی مندالان)؟!.

ناکری

ژماره: (۸)

رۆژ: ۱۹۵۰/۹/۱

هه‌والی ناکری

سرۆکه‌کان رینگای چاکه‌کردنیان گرتوته‌به‌ر

* (شیخ ته‌قی سوورچی) سێ تاوانباری دا‌به‌ ده‌ست جینوشینی ناکری.

* (شیخ که‌بیری شیخ قه‌یومی سوورچی) تاوانباریکی دا‌ به‌ده‌ست جینوشینی ناکری.

* (مامۆستا سه‌عیدی فیکرارا) و (مامۆستا محهمه‌د سالح که‌رمه‌خانی کارگه‌ری خوتیندنگای ناکری) و (کاک سلیمان نه‌زیف) یاریده‌ده‌ری نووساری جینوشین، هه‌ریه‌که‌یان چه‌ند کۆفارتیکی به‌دیاری نارد بۆ (پانه‌ی فه‌رمانبه‌رانی ناکری).

* نهم پیاوه به‌رتزانه‌ی له‌ خواره‌وه‌ ناویان نووسراوه هه‌ریه‌که‌یان پارهی به‌خشیه‌وه به‌ (سیرانگای به‌هشتی مندالان)، بۆ نهمه‌ی پیتی دروست بکری و دا‌بجه‌زرتین. کۆمه‌له‌ی پیتاکه‌کان که‌یشته‌ چل دینار و نیو. ئه‌وه‌ی شایانی باسه‌ سێ که‌س له‌و فه‌رمانبه‌رانه‌ له‌وانه‌ن که‌ له‌ جیاتی نهمه‌ی نا‌هه‌نگ بکه‌ن به‌ناوی به‌رزبوونه‌وه‌ی مانگانه‌کانیانه‌وه، یاخود له‌دا‌یکه‌یرونی منداله‌کانیانه‌وه، یان سه‌رکه‌وتنیان له‌ تاقیکردنه‌وه‌دا، نه‌و پارانه‌یان داوه:

فلس دینار

...	۱۰	کاک خورشیدی حاجی عه‌بدال
۵۰۰	۷	کاک که‌رم خانی محهمه‌د سالح
۵۰۰	۷	کاک عه‌بدوللا چیچۆ
...	۲	کاک عه‌بدوله‌حمان عه‌بدوللا
۵۰۰	۱	کاک مه‌ستا مه‌لا جیرانیل
۵۰۰	۱	کاک ده‌رویش لوتفی

کاک زوبه پر نه محمد	۱
کاک مهلا نه محمدی پیش نویتز	۱
کاک محمدهد شریف یوسف	۱
کاک مامه محمدهد	۱
کاک عهدهد ره زاق حاجی سادق	۱
کاک سلیم مهلا عزیز	۱
کاک شریف مه محمود	۱
کاک جومعه صالح	۱
کاک قاسم نانهوا	۱ . . .
کاک شیخ ثیراهیم	۱ ۵۰۰
کۆی گشتی	۵۰۰ ۴۰

نیمه‌یش له ناخی دلسانهوه سویاسی نهو پیارهه مهردانه ده‌که‌مین که له کاتی ته‌نگانه‌دا دهستی شاره‌وانیه‌که‌ی خۆیان ده‌گرن، به‌مه‌به‌ستی ناوه‌دانکردنه‌وه‌ی نیشتمان‌ه‌که‌یان.

که‌پنی تری

چهند که‌پاریتکی تری رهش له شاری مووسله‌وه هاتوون بۆ ناکرئ. نیازیان وایه سن بار تری رهش بکرن. نیمه‌یش تکا له خاوه‌ن رزه‌کانی ناکرئ ده‌که‌مین چه‌ندیان له دست دئ یارمه‌تییان بدن، تا نه‌وانیش و که‌سانی تیش تیژ بکه‌نه سه‌ر که‌پنی به‌ره‌مه‌کانی ناکرئ. بۆ که‌لکی باری نابووری گشتی.

له سه‌یرانگای سه‌ری گریدا

له رۆژی ۲۸/۸/۱۹۵۰ (سه‌یرانگای سه‌ری گری) که‌راپه‌وه و به‌و ناوه‌وه ناهه‌نگیتکی گه‌وره‌ی بۆ گئیرا. وتاره‌هه‌فته‌بییه‌کانی (یان‌ه‌ی فه‌رمانه‌رانی ناکرئ) یش له‌وتیدا دران. نه‌وان‌ه‌ی له‌وتیدا کۆبوو بیرونه‌وه په‌سندیان کردن.

(سه‌یرانگای سه‌ری گری) یش بریتیه له سه‌کۆیه‌کی (۱۰۰) که‌ز چوارگۆشه‌یی که له زه‌وی دوو که‌ز به‌رزبۆته‌وه. له شێوه‌یکی وایشدا دروست که‌راوه، به‌شێکی نیوه که‌مه‌ره‌بییه و، به‌شێکی‌شی چوار لای. نهم سه‌کۆیه‌یش له‌سه‌ر چهند که‌له‌به‌رتکی گه‌وره دروست که‌راوه، که که‌وتوونه‌ته سه‌ر پۆیه‌ی نه‌و گرده‌ی له ناوه‌راستی ناکرئ‌تدا به‌یه‌راوێتکی گول و رتخانه‌ی جوان و رهنگا‌وره‌نگ و رهنگین دهوره دراره. له ناوه‌راستی سه‌کۆیه‌دا نه‌ستیرکتکی چوارگۆشه‌یی دروست که‌راوه، له شێوه‌یکی نه‌ندازه‌یی شه‌نگدا، به‌کاشی رهنگا‌وره‌نگ داپۆشراوه. که‌پرتکی گه‌وره که له قامیش دروست که‌راوه سێبه‌ر بۆ نهم (سه‌یرانگای سه‌ری گری) یه ده‌کات، نه‌وه‌ی سه‌رنج راده‌کیشتن نه‌مه‌یه که نهم سه‌یرانگایه له خوارووی که‌ناری شاخه‌که‌وه بۆ ماوه‌یه‌کی (۱۵۰) که‌زی، ناو و کاره‌بای بۆ راکیشراوه‌ته سه‌ره‌وه. نهمه‌یش په‌که‌م چاره که باسکی نهم گرده له ژبانی خۆیدا ناو و کاره‌با به‌خۆیه‌وه ده‌بینن. سه‌یرانگایه‌که به‌چرای رهنگا‌وره‌نگ و

جوان رازنتراره‌توهه بمشوه له دووره وهک مرواریهک ده‌نوئنن که پرشنگ به‌هممو لایه‌کدا ده‌دات. سه‌یرانگایه‌که ده‌روانیت به‌سرخ باخ و بیستانه ناوه‌دانه‌کانی ناکرتدا که ژماره‌یان له پینج سه‌د تیپه‌ر ده‌کات. هره‌ره‌ها ژوره‌ی خانوره‌کانی ناکرتیش و. به‌شیکه گه‌وره‌ی زوی و شاخی لادیتیه‌کانی (عه‌شانزولسه‌بعه) و (سورچی) و ناوچه‌کانی ته‌نیشت (موسل و. شتخان و. ره‌واندز و. هه‌ولتیرای لیتوه دیاره. دانیش‌تووانی شاری ناکرتیش گرفتاری نه‌قنی نم سه‌یرانگایه بوون نیواران و شو دینه سه‌یری و هه‌تا بگرتت تیتیدا داده‌نیشن. جا چونکه نم سه‌یرانگای سه‌ری گری) په‌به‌سایه‌ی یارمه‌تیی دانیش‌تووانی گه‌ره‌که‌کانی (گوزاروا) و (قاپه‌کی) و فه‌رمانبه‌رانی ناو و کاربا و سه‌ریازی و کشتوکاله‌وه، ته‌وار بووه، (شاره‌وانی ناکرتی) پر به‌دل سویاسی پیاره‌تی هه‌موو لایه‌کیان ده‌کات. خودا پاداشتی چاکه و مه‌رداپه‌تییان به‌داته‌وه.

له‌سندووقی پرسیار و پرس و پینشیاژوهه

کردنه‌وه‌ی سندووقیتک بۆ پاره‌ کۆکردنه‌وه

* ع.ش. ناکرتیی: تکا ده‌کهم هه‌ول به‌دن سندووقیتک بۆ پاره‌ کۆکردنه‌وه له‌لایهن فه‌رمانه‌ره‌واییه‌وه. له شاری ناکرتیدا بکرتیه‌وه. چونکه باری نابوریه‌ان پتیوستی پتی هه‌به.

* رۆژنامه‌ی ناکرتی: له‌بابه‌ت خواسته‌که‌توهه لیتکۆلینه‌وه ده‌که‌ین و. هه‌رچی‌ش پتیوست بین ده‌یکه‌ین. سویاسیشت ده‌که‌ین که بایه‌خ ده‌ده‌یت به‌که‌لک و چاکه‌ی نیشتمانه‌که‌ی خۆت.

کردنه‌وه‌ی باخچه‌یه‌ک بۆ مندالان

* سه‌رۆکی یه‌که‌م بیونس: تکایه‌ باخچه‌یه‌ک بۆ مندالان بکه‌نوهه، تا رزگاریان بکه‌ن له‌ده‌ست ته‌نگه‌جه‌له‌مه و خرابی کۆلانا‌ن و ناو بازار.

* رۆژنامه‌ی ناکرتی: تکایه‌ بینه‌ ناهه‌نگی کردنه‌وه‌ی (به‌هه‌شتی مندالان)، که له‌ رۆژی دووشه‌مه‌ی داهاتوودا ده‌کرتی. چونکه شاره‌وانی ناکرتی ده‌میکه‌ پینشیاژه‌که‌ی نیوه‌ی جیبه‌جن کردوهه. به‌لام ناخۆ نیوه‌یش ناساده‌ن چه‌ند بابه‌تییکی یاری پیشکه‌ش به‌و (به‌هه‌شتی مندالان) بکه‌ن تا منداله‌کان له‌کیان لێ بیستن و دلایان خوش بین؟!...

سه‌رنج

* چه‌ند پینشیاژتکه‌مان بۆ هاتوهه له‌بابه‌ت نم شتانه‌وه:

۱- له‌ (سه‌یرانگای کانی زه‌ر) دا په‌رده و به‌رمالی نوێز دابنن.

۲- نم رۆژنامه‌یه‌ به‌ (چاپی تایپ رایته‌ر) چاپ بکه‌ین.

۳- نیشانه‌ی وا دابنن له‌سه‌ر رتگای کانی زه‌ر که بیری پیوان بخاته‌وه نه‌و رۆژانه‌ی ژنان دینه‌ نه‌وی، نه‌چنه‌ نه‌وی.

* به‌داهمه‌وه نه‌و پینشیاژانه‌مان پین جیبه‌جن ناکرتت، ره‌نگه‌ خاوه‌نه‌کانیان خویشیان هۆی نه‌مه‌ برانن.

ناکری

ژماره: (۹)

رۆژ: ۱۹۵۰/۹/۸

هه‌والی ناکری

فه‌رمانبهره‌کان له‌سه‌ر ڕێگای چاکه‌کردن

* له‌ ماوه‌ی نهم دوو هه‌فته‌یه‌ی ڕاپورددوودا مامۆستای به‌ڕێژ (جه‌میل سه‌بری) له‌ خه‌بات و تیکۆشانیتکی یه‌جگار پر نه‌رک و گرنگدا بوو، چیتۆگه‌ی سه‌روه‌تی نه‌کرد. چونکه‌ هه‌ر خه‌ریکی مه‌شق پیکردن و ڕاهینانی منداله‌کانی خۆیتندن‌گای ناکری بوو، فیری (وتاردان) و (لاسابی کردنه‌وه) و (پاری) ده‌کردن، بۆ نهمه‌ی ناماده‌به‌ین بۆ ناهه‌نگی کردنه‌وه‌ی (به‌هه‌شتی مندالان) له‌ شاری ناکریدا. هه‌ر خۆشی بوو که‌ چوو بۆ مووسل و که‌رمه‌ستی پیستی بۆ دروستکردن و دامه‌زراندنی (سه‌یرانگا) که‌ کرێ.

* (پانه‌ی فه‌رمانبهرانی ناکری) به‌بۆنه‌ی کردنه‌وه‌ی سه‌یرانگای (به‌هه‌شتی مندالان) هه‌وه، له‌ رۆژی دووشه‌مه‌ی ڕاپورددوودا، له‌سه‌ر نه‌رکی خۆی، ناهه‌نگیتکی گیترا. ناهه‌نگه‌که‌ زۆر ناوازه و نایاب بوو. چونکه‌ نوینه‌رانی هه‌موو چینه‌کانی دانیشتروانی شاری ناکری تیندا بانگ کرابوو، له‌گه‌ڵ هه‌ندیک میوانی تردا که‌ له‌ شاری مووسله‌وه‌ هاتبوون وه‌ک (اکارگیتیری زانستی مووسل) و چه‌ند که‌سیکی تر له‌ فه‌رمانگه‌کی. دانیشتروانی شاری ناکریتی که‌ له‌ رۆژی ناهه‌نگه‌که‌دا به‌چاوی خۆیان که‌لکی (به‌هه‌شتی مندالان) ده‌کیان دی، زۆر دلشاد و کامه‌ران بوون. چونکه‌ له‌لایه‌که‌وه‌ (پاری) یه‌کانبیان دی. له‌ لایه‌کی ترشه‌وه‌ (نووسراوخانه) و (رۆژنامه‌ی مندالانی ناکری) و (رادبۆی مندالانی ناکری) و (رادبۆ) و (باخچه) و (گوله‌نیرگس) ده‌ستکرده‌کی و تالگه‌ ناوه‌کیان دی که‌ له‌ ده‌می گوله‌نیرگه‌که‌وه‌ ده‌هاته‌ ده‌ری. هه‌روه‌ها نه‌و ته‌خه‌تانه‌ی‌شیان چاو پیکه‌وت که‌ له‌ناو باخچه‌که‌دا دائرهبوون بۆ کاتی ماندوو چه‌سانه‌وه‌ی منداله‌کان و خۆ خه‌ریک کردنیان‌وه‌ به‌خۆیتندنه‌وه‌ی نه‌و نووسراو و گوڤاره‌ی به‌تایبه‌تی بۆ خۆیان دائراوه. ره‌نگه‌ ڕه‌نگه‌نێترین شت که‌ له‌ناو ناهه‌نگه‌که‌دا به‌رچاوی میوانه‌کان که‌وتین نه‌وه‌ به‌ن که‌ منداله‌کان لاسایی (رادبۆی جیهانی) یان ده‌کرده‌وه، له‌ناو نیتسه‌گه‌ بچکۆله‌که‌ی خۆیاندا که‌ ناویان ناوه (نیتسه‌گه‌ی رادبۆی مندالانی ناکری). چونکه‌ نه‌وانیش وه‌ک هه‌موو رادبۆکانی جیهان که‌ پیاوان ده‌به‌ین به‌ڕیتوه، (هه‌والی ناکری) و (گۆزانی مندالان) و (چامه‌) یه‌ک و (وتار) یکیان له‌ رادبۆکه‌ی خۆیاندا بلاوکردیوه. نه‌وه‌ی شایانی باسه‌ (اکارگیتیری زانستی مووسل) و (پشکنیهره‌کان) ی دلیان زۆر به‌(به‌هه‌شتی مندالان) که‌ کرایه‌وه، ستایشی نه‌و و خه‌باتی ده‌سته‌ی به‌ڕیتوبه‌رانی خۆیتندن‌گای ناکری، به‌تایبه‌تی هه‌ول و تیکۆشانی مامۆستای به‌هره‌دار (جه‌میل سه‌بری) یان ناهه‌رین و په‌سند کرد. سه‌رۆکی شاره‌وانی ناکریش له‌ وه‌له‌سه‌نگاندنه‌دا پشتگیری کردن. نه‌مه‌نده‌ و (اکارگیتیری زانستی مووسل) به‌لێتی دا (رادبۆ) یه‌ک و هه‌ندیک (نووسراو) و (گوڤاره‌ی تایبه‌تی به‌مندال به‌دیاری بۆ (به‌هه‌شتی مندالان) ده‌که‌مان به‌دیاری بنیتریت.

نیمه‌پیش به‌شی خۆمان سوباسی نهو جۆره پیاوه به‌پێزانه ده‌که‌ین که له سه‌ره‌وه ناومان بردن. نه‌وانه نیشتمانپه‌روه‌ری و چاکه‌یانمان له‌به‌رچاره، که یارمه‌تیی پرۆژه‌کانی شاره‌وانیی ناگریان داوه. داوا له خوادیش ده‌که‌ین هه‌تا ده‌مێن هه‌ر به‌سه‌ره‌رزى و کامه‌رانیه‌یه‌وه رابووین.

* (نوێنه‌ری فه‌رمانگه‌ی نه‌توه‌ یه‌که‌گرتوه‌کان) به‌م زووانه دێته ناگرێ بۆ نه‌مه‌ی له‌گه‌ڵ (جینوشینی ناگرێ) دا رتوشین دابن بۆ چاره‌سه‌رکردنی (نه‌خۆشی له‌رزوتا) له ناچه‌که‌ماندا. به‌خۆشی بیت.

پێکه‌ینی ناگرێ

له ناوه‌ند هه‌ردوو برادا

برا وشکه‌که‌یان: مه‌به‌س له وشه‌ی «وشک» چیه‌؟

برا رووخۆشه‌که‌یان: مه‌به‌س نه‌وه‌یه خۆت وشک کردۆته‌وه له برسان!...

ساز و ناواز و نیکینه

یه‌که‌م که‌سیان: که سه‌رنج‌م ده‌دم له خۆه شتیکی سه‌یرم دێته به‌رچاو. نه‌ویش نه‌وه‌تا هه‌رچه‌ند نیکینه ده‌خۆه پاش ماوه‌یه‌ک ناره‌زوری گۆزانی گوتن ده‌که‌م!...

دووه‌م که‌سیان: که‌واته بۆج هه‌تا چل پرۆژیک چیشتی نیکینه ناخۆیت تا بیه‌ته گۆزانیبێتکی ته‌واو؟
یه‌که‌م که‌سیان: نه‌مه رتوشوتیتکی باشه پیشانی ده‌ده‌یت. پێگومان به‌گۆیت ده‌که‌م. به‌لام خوشکی خۆم منیش نه‌وساکه له‌سه‌ر یاریکی گۆزانیبێژ داده‌منم. نه‌ی تۆیش بۆج خه‌ریکی خواردنی چیشتی نیکینه نابیت تا بیه‌ته گۆزانیبێتکی نافه‌رتی ته‌واو!؟

* دلخۆشی هێزه. دلته‌نگی گونا‌هه تۆیش خۆت مه‌که به‌گونا‌هه‌بار.

* چاکترین که‌س نه‌وانه‌نه که له کاتی خۆیدا فه‌رمان ده‌که‌ن. که له کاتی خۆیدا یاری ده‌که‌ن. به‌لام تیکه‌لیان ناکه‌ن.

* هه‌ر بۆژیانی جیهانی خه‌بات مه‌که. هه‌ر بۆژیانی پاش مردنیش خه‌بات مه‌که. بۆ هه‌ردوو ژیا‌نه‌که خه‌بات به‌که.

* تۆ چۆن بیه‌ر له دوا‌رۆژی خۆت به‌که‌په‌توه وه‌هات لێ دیت. له‌به‌ر نه‌وه هه‌ر له نیه‌تاوه بیه‌ر له‌سه‌رکه‌وتن به‌که‌روه‌ه تا له ژیا‌ندا سه‌رکه‌وتوو بیت.

پێر هویی ناهه‌نگی کردنه‌وه‌ی به‌هه‌شتی مندالن

جینگا: (به‌هه‌شتی مندالن)ه. به‌رامبه‌ر سه‌رای ناگرێ.

رؤژ: له ساتی ششمی نیوارتدا، رۆژی دووشمه ۹/۴/۱۹۵۰.

- ۱- وتاری سرۆکی شارهوانی ناکرئ، شاکر فهتاح.
- ۲- وتاری کارگرتی خوتندنگای سرهتایی ناکرئ محمهد صالح گهریم خان.
- ۳- گۆرانی (خوش هاتی) له لایهن شاگردەکانی خوتندنگای ناکرتوه.
- ۴- وتاری مامۆستای خوتندنگای ناکرئ جه میل سه بری.
- ۵- ساز و ناوازتیک له لایهن (ئیتستگهی رادیوی مندالانی ناکرئ) پهوه. دابه شکردنی ساردمه منی و خواردمه منی تر به سهر میوانه کاندای.
- ۶- گفتوگۆیهکی چه ند مندالتیکی کچ و کوپ له لایهن (ئیتستگهی رادیوی مندالانی ناکرئ) وه.
- ۷- براندنهوی ناههنگه که به چه ند قه یه کی (سه رۆکی یانهی فه رمانه برانی ناکرئ).

وتاری سه رۆکی شار هوانی ناکرئ

برا گه وره به رتزه کان!

به ناوی (خودای گه وره و میهره بان) وه ده دست پین ده کم. به ناوی (شارهوانی ناکرئ) وه (به ههشتی مندالان) تان پشکesh ده کم. نه مهیش سه رانگای پتتجه مه که له هاونه دا پشکeshی ئیوهی به رتزی ده کم. جا له کاته دا که پیرۆزیابستان لئ ده کم و، داوایش له خودای پاکي بن هواتا ده کم لیتانی پیرۆز بکات: له خۆتان و له منداله کانتان، سوپاسی گهرم و گهری شارهوانی و خۆمتان پشکesh ده کم. ئیسه تا ده میتین چاکهی هه موو چینه کانی دانیشتهوانی شاری ناکرئ و نارچه که مان له بیه ر ناچیتته وه، هه روه ها هی فه رمانه برانی شارهوانی و ناو و کاره با و زانست و کشتوکال، که به دل و به دست یاره متی شاره وانیه یان دا له به ره مه هتانی ئه م پرۆزه یه دا. له به ر ئه وه له خردمان ده وئ: ته ندرستی و کامه رانی و سه رکه وتن به هه موویان به خشی و گه شه یش به مه ردا یه تی و نیشته مان په روه ریه یان بدات.

برا به رتزه کان!

ئیمه مه به مان له دروستکردنی ئه م (به ههشتی مندالان) ه ئه ویه که منداله کانتان له پرووی لهش و هوش و دل و ده روون و چیتزه که یانه وه به جۆرتکی رابه تین و په روه رده بکه ین که بینه مرۆفی ته و او، که گه وره یش بوون به که لکی نه ته وه و نیشته مانه که ی خۆیان بیه ن. واتا له (خۆیه رستی) یه وه بیانگرتنه وه بۆ (خودا په رستی). به هۆی ئه و یارییه گه ورانه دا که تیه ماندا داناره و، ئه و چاونه ندازه جوانانه وه که له گوڵ و چیمه ن و نه ستیرکه نیرگینه که ی و تافگه بلنده که یه وه پتکه اتوون و چاریان ده گه شینه وه، هه روه ها به هۆی (ئیتستگهی رادیوی مندالانی ناکرئ) و (رادیهۆ) که ی و چرا رهنگاره نکه کانی و (نوو ساروخانه) که ی و (نوو ساران) و (گۆفاره) و (رۆژنامه ی مندالانی ناکرئ) به یاره متی و سه ریه رشتی (کارگرتی و مامۆستایانی خوتندنگای ناکرئ) وه ده توانن به و نامانجه ی خۆی بکات. جا نه گه ر (به ههشتی مندالان) ه که مان له باری ئیتتایدا گه لیک که موکووی هه یی، خودا یار بیه کۆشش و خه بات ده که ین ئه و

که موکوپریانه توار بگهین. سرگه و تنیشمان هر به سایه‌ی خوداره دهبین. نه‌وی منیش به تایه‌تی تکاتان لین ده‌کم نه‌ویه، که نی‌وی به‌پیز یارمه‌تیمان بدن له په‌روه‌ده‌کردن و راه‌تانی منداله‌کانتاندا، که ده‌مانه‌وی له‌سر ده‌ستوریتی نوی نئیمه -واتا ده‌سگای شاره‌وانی و خوتندنگای ناکری- به‌زین به‌پیره. چونکه هر کرده‌ویهک له نی‌وهه پرو بدات و پیچه‌وانه‌ی نه‌و ده‌ستوره بیت که نئیمه په‌پیره‌وی ده‌که‌ین، په‌نجه‌که‌مان به‌بادا ده‌دات. نه‌وسا‌که‌پیش که‌س زبانی پی‌ ناگات منداله‌کاغان نه‌ین. چونکه نه‌گه‌ر خودا نه‌خواست و پروبدات، همه‌ویان له‌ لمش و گیان و دل و ده‌روون و په‌وست و کردار کز و لاواز ده‌رده‌چن. به‌لام من نی‌وهه وا دیوه‌ه تا توانیوتانه یارمه‌تی شاره‌وانیسه‌که‌می خوتان داوه له همه‌سو پرۆزه‌یکدا، له‌به‌ر نه‌وه پروام ودهایه که له‌م کۆزه‌یشدا یارمه‌تیمان ده‌دین.

نیت نه‌منده و جارتیکی تریش سویاسی یارمه‌تیبه به‌نرخه‌کانتان ده‌که‌مه‌ره خودا بتانه‌تلی و بۆ‌که‌لکی کشتی و سه‌ره‌رزیتان:

نئستگه‌ی رادیوی مندالانی ناکری (نیزه ناکریه)

نئستگه‌ی رادیوی مندالانی ناکری: ده‌نگویاس و ساز و ناواز و گزوانی و لاسایی کردنه‌وه و وتویژده‌کانی خوی له‌سر شه‌پزلیک بلار ده‌کاته‌وه که درتزیایی په‌نجا بسته و ژماره‌ی له‌رینه‌وه‌کانیشی (خودا) نه‌ین که‌س نایزانی. نه‌وه‌پیش له‌ ساتی شش و نیوی نی‌واره‌ی رۆژی دوو‌شه‌موری هه‌فته‌به‌کدا بلار ده‌کاته‌وه.

خاغه‌کان! گه‌وره‌کان!

وا پیره‌وی نه‌م هه‌فته‌به‌مانتان پیشکه‌ش ده‌کم، که وه‌ک خواره‌ویه:

۱- ده‌نگویاسی ناکری.

۲- گوزانییه‌کی خوتندنگایی له‌لایین تیپی گزوانیی خوتندنگای ناکریه.

۳- چامه‌یک له‌لایین مندالیکه‌وه که ناوی (فه‌وزیلوه‌کیل)ه.

۴- وتاریک له‌لایین مندالیکه‌وه که ناوی (نه‌جده‌ت به‌دیع)ه.

رۆژنامه‌ی ناکری:

نئیمه وامان پی‌ خوش بوو که بتوانین همه‌سو وتاره‌کان ج هی ماموستا به‌پیزه‌کان و، چ هی منداله خۆشه‌ویسته‌کاغان لیره‌دا بلار بگه‌ینه‌وه. به‌لام داخه‌که‌م له‌به‌ر بچووی رۆژنامه‌که‌مان نه‌وه‌مان بۆ نه‌چوه سه‌ر. له‌به‌ر نه‌وه تکا له‌و ماموستا و مندالانه ده‌که‌ین که بمانه‌خشن. نه‌وه‌نده هه‌یه نئیمه به‌شانازییه‌وه وتاره‌کانیاغان خسته ناو دووتویی به‌رگی رۆژنامه‌که‌مانه‌وه، وه‌ک یادگاریتی می‌ترویی خۆشه‌ویستی (کوڤده‌واری) له‌ نو‌سراوده‌که‌ماندا ده‌یانپاریزین چونکه بۆ دوا‌رۆژیکی رۆشنیری به‌که‌لک دین.

بیجگه لهوه. حمز ده‌کەین په‌نجەیش بکێشین بۆ نه‌وهی، که وتاره‌کانیان (به‌گورتی): باسی که‌لک و چاکه‌ی (به‌هه‌شتی مندالان) ده‌کیان ده‌کرد. له‌گه‌ل پێشکه‌شکردنی سوپاس و په‌سندکاریاندا بۆ شاره‌وانی ناکرێ، به‌رامبه‌ر نه‌م پرۆژه‌یه و پرۆژه‌کانی تری که له‌م چه‌ند مانگاندا بۆ که‌لک و چاکه‌ی ناوچه‌ی ناکرێ پرایه‌پاندوون.

* نێتر له‌ برانه‌وه‌دا نێه‌یش له‌گه‌ل (پرا‌دیۆی مندالانی ناکرێ) دا ده‌لێین:

* «هه‌ر بژین مندالان»...

* «هه‌ر بژین نه‌وانه‌یش که بۆ پێشکه‌وتنی مندالان تێده‌کو‌شن».

* هه‌ر بژین (زانست) و (هونه‌ر) و (گرده‌وه) و (په‌وه‌شت) و (خه‌وی باش) و (خودان ناسی).

ناکرێ

ژماره: (١٠)

رۆژ: ١٩٥٠/٩/٥

ده‌وله‌مه‌نده‌مکان و سه‌رۆکه‌مکان رینگای چاکه‌یان گرتۆته‌به‌ر

* (شیخ ره‌قیبی سوورچی) یه‌کتیک له‌ تاوانبهاره‌ پرا‌گه‌روه‌کانی دایه‌ دست (به‌رتیوه‌به‌رایه‌تی لادنی سوورچی). به‌لێنشی داوه هه‌ردوو تاوانبهاره‌ پرا‌گه‌روه‌کانی تریش به‌هێتیت بۆ میری، له‌سه‌ر خواستی (جێنوشینی ناکرێ).

* (حاجی جرمعه) و (عارف ناغا) و (عه‌بدوللا چێچۆ) دستیان کرد به‌دروستکردنی نه‌و خانووانه‌ی به‌لێنیا‌ن دا‌بوو به‌جێنوشینی ناکرێ دروستی بکه‌ن. (که‌ریم خان صالح) یه‌ش که‌ره‌سته‌ی بۆ خانووه‌که‌ی ناماده‌ کردووه. به‌لام هێشتا ده‌ستی به‌دروستکردنی نه‌کردووه. نه‌هاتنه‌ له‌و ده‌وله‌مه‌نده‌نه‌ن که به‌لێنیا‌ن دا‌بوو به‌جێنوشینی ناکرێ خانوو دروست بکه‌ن و بۆ فه‌رمانبه‌رانی ناکرێ که پێشان به‌درێن به‌کرێ.

* (ئه‌حمه‌د ناغای زیاری) و (مه‌حمود ناغای زیاری) هه‌ر یه‌که‌یان چه‌ند سه‌ربازتکی به‌جێناوی په‌وانه‌ کرد بۆ فه‌رمانگه‌ی سه‌ربازی، بۆ نه‌مه‌ی کاروباریان هه‌لبه‌سووریتن.

* (مه‌حمود ناغای زیاری) و (ئه‌حمه‌د ناغای زیاری) و ده‌سته و دایه‌ره‌ی هه‌ردوو برا، که نا‌کوکیان که‌وتیوه‌ نا‌وه‌، سایه‌ی کو‌ششی خزه‌مکانیا‌نه‌وه (شیخ توفیقی سوورچی) و (جه‌واد ناغای زیاری) و (شه‌وه‌وت ناغای زیاری) ناشت بوونه‌وه. هه‌رچی کێشه‌یه‌کیان له‌ ناوه‌ندا په‌یدا‌بوو چاره‌سه‌ر کران، که کێشه‌ی گون‌دی (چار بو‌ت) یه‌ش یه‌کتیکه‌ له‌وانه‌.

* ده‌سگاکانی ته‌ندروستی به‌ریاریان داوه نه‌خۆشی له‌رزوتا له‌ لادنی (بیره‌ که‌په‌ر) دا، له‌سه‌ر شتی‌یه‌ی (چاره‌سه‌رکردن). له‌م سه‌له‌دا له‌ناو بیه‌ن. به‌لام له‌ سالی دا‌هاتوودا، له‌سه‌ر شتی‌یه‌ی (خۆپاراستن) نه‌خۆشی‌یه‌که له‌ناو ده‌به‌ن.

رۆژنامه‌ی ناكرئ:

نیمه گیانپاکی و کرده‌وه چاکی نو پیاوه به‌رێزانه‌ی لیسره‌وه ناوسان بردن په‌سه‌ند ده‌که‌ین. سوپاسیشیان ده‌که‌ین که خه‌ریکی که‌لکی گشتین.

میوانه‌کان و سه‌یرانکه‌ره‌کان ناكرئیان به‌دلدا ده‌چن

له‌م دوو هه‌فته‌ی دواییه‌دا چهند که‌سیکی گه‌وره و ناسراو هاته‌نه‌ دیدنه‌ی ناكرئ. وه‌ک: (سه‌رۆکی پشکنی‌ره‌کانی دادگاه) (نوێنه‌ری کۆزی نه‌توه‌ په‌گه‌رتووه‌ره‌کان له‌ نه‌هێشتنی نه‌خۆشی له‌رزوتادا) له‌گه‌ل ژنه‌که‌ی و، (کارگه‌ری ناشایه‌تی به‌ریتانی له‌ مووسلدا) و، چوار دادگه‌ری مووسل و، کارگه‌ری سامانی ته‌رخانکراوی مووسل. ئه‌م پیاوانه‌ له‌ پاش ئه‌مه‌ی تیر و پر سه‌یرانگایه‌کانی ناكرئ و باخه‌ جوانه‌کانیان دی. به‌سه‌ره‌رشته‌ی سه‌رۆکی شاره‌وانی ناكرئ و ده‌سته‌ی به‌رتوه‌به‌رانی یانه‌ی فه‌رمانبه‌رانی ناكرئ، هه‌ست و بیروباوه‌ری خۆیان به‌خۆشی و جوانیبه‌وه‌ ده‌برێ به‌رامبه‌ر هاوینه‌هه‌واره‌کانی ناكرئ و، سه‌یرانگایه‌ تازه‌کانی، به‌تایبه‌تی (به‌هه‌شتی مندالانی ناكرئ). هه‌روه‌ها دانیان به‌ره‌یش دانا، که‌ بایه‌خدانی شاره‌وانی ناكرئ و فه‌رمانه‌روایی عیراق و، پیاوه‌ گه‌وره‌کانی ناكرئ. به‌رێک‌خه‌ستی ئه‌م هاوینه‌هه‌واره‌، به‌جۆرتیکی وه‌ها که‌ بگه‌نه‌ ئه‌و نه‌ندازه‌یه‌ی ئه‌وانه‌ی دێن بۆ هاوینه‌هه‌واره‌کانی ناكرئ به‌ته‌واوه‌تی تیندا بجمه‌ینه‌وه‌، به‌کارێکی گه‌وره‌ و گه‌رنگ و پتویست داده‌نرێ. چونکه‌ سه‌یرانکه‌ران و ئه‌وانه‌ی به‌دوای هاوینه‌هه‌واراندا ده‌گه‌رتن، ئه‌م سال بێته‌وه‌ ژماره‌یه‌کی زۆریان دینه‌ ناكرئ. ئه‌و پیاوانه‌ له‌ پاش ئه‌مه‌ی چهند وینه‌یه‌کی ناكرئیان گرت، ه‌ی چاوه‌نده‌ازه‌ جوانه‌کانی، به‌دلیکی خۆش و سوپاسه‌وه‌ گه‌رانوه‌ بۆ شوێنی خۆیان. به‌لێنیشیان داپێن، که‌ ئه‌وه‌نده‌ی له‌ ده‌ستیان بێت، راستی جوانی هاوینه‌هه‌واره‌کانی ناكرئ له‌ هه‌موو که‌س بگه‌یێن و هه‌ولیش بدن: کاربه‌ده‌ستانی میری بخه‌نه‌ سه‌ر ئه‌وه‌ی بایه‌خ به‌شاری ناكرئ و رێک‌خه‌ستی بدات تا بیکاته‌ بکه‌یه‌کی تر له‌ هاوینه‌هه‌واره‌کانی کوردستان.

دیاری په‌سه‌ند

* لاری به‌نرخ و هه‌نهره‌مه‌ند (ئه‌وه‌ داوود پهنووی) کۆمه‌لێک له‌ وینه‌ جوانه‌کانی ناكرئ بۆ ده‌سگای ئه‌م رۆژنامه‌یه‌ به‌دیاری نارده‌بوو که‌ به‌وینه‌گره‌که‌ی خۆی گرتبوونی. پر به‌دل سوپاسی ده‌که‌ین.

* (مامۆستا صالح که‌رم خان)، کارگه‌ری خۆتندنگای سه‌ره‌تایی ناكرئ، ده‌سکه‌ گه‌لێکی ده‌ستکردی پێشکه‌شی ده‌سگای (به‌هه‌شتی مندالان) کردووه‌. سوپاسی نیشتمانپه‌روهری ده‌که‌ین.

کرده‌وه‌یه‌کی شه‌نگ

(اکاک محه‌مه‌د یوسف) جێنوشینی سامانی ته‌رخانکراوی شیخ عه‌بدولقادری گه‌یلانی، ژماره‌یه‌کی زۆری له‌ چاوه‌نده‌ازه‌ جوانه‌کانی ناكرئ و سه‌یرانگایه‌ تازه‌کانی، له‌ شێوه‌یه‌کی په‌ندین و په‌نگاوه‌نگدا ئاماده‌ کردووه‌، به‌و مه‌به‌سی بێترین بۆ شاره‌کانی عیراق، تا هه‌موو لایه‌ک تی بگه‌ن خودا چ جوانیبه‌کی

سوروشتی به ناکرئ داوره بیجگه له باخه پر میوه و سهوزه گانی و گهشه خۆشه گهی و دانیشتووه پیشکوه وتووه گانی. نەویش بۆ نەمە ییتە هاوینەههواره گانی ناکرئ و بهو بۆنه یه شهوه دانیشتوانی ناکرئ گۆزه رانیان باشتری لئ بن. بههۆی به کرێدانی باخه گانیانه وه و به رهه مه هه موو جوژه گانیانه وه. نئمە نەم کرده وه بهی (کاگ محمەد یوسف) زۆر په مند ده که بن و سوپاسی شی ده که بن بۆ نیشمان په روه ری. جا له خاوه ن کرده وه جوانه کاغمان، هیرادارین، که پشتی نەم په اووه به رتزه بگرن و، هه ره که بیان چه ند ویته به کی له م ویته جوان و ره نگا وره نگانه لئ بکرئ و، به بۆنه ی جهژنه په رۆژتوه بیان شیرت بۆ هاوړئ و که سوگاری خۆی که له شاره گانی دراوستدان، تا ناگادارین له شەنگ و شوخی ناکرئ و جوانی هاوینەههواره گانی. بۆ نەمە تیریان بکاته سه هاتن بۆ ناکرئ و راپواردن ی هاوینە که بیان له باخه خۆشه گانی ناکرێدا، که به وه گۆزه رانی ناکرێهه کان خۆشتی لئ دئ.

پینگه نینی ناکرئ

په رتزه گانی ش به هه شتیکیان دهوئ بۆ خۆیان!...

په رتزه نیک: خۆزگه شاره وانیه که تان (به هه شت) یتکی تایه تی بۆ نئمە ییش داده سه زانده وهک (به هه شتی مندالان). نە ی سه رۆک! نئمە تان بۆچ له و یاریانه به ش به راو کرده وه؟ سه رۆکی شاره وانیه ناکرئ: نیره که مه تر ده گانی خۆتان کرده وه به یاری، به ده ست خۆتان وه، لام وایه په یوستیان به و یاریانه نیه!

له سندوقی پرسیار و پرس و پینشیا زه وه

په رچه کردنی وتاره کان

* ناکرئ: فه رمان به ری پۆسه. فه خوللا عه نانی: تکایه نە و تارانیه به زمانی (کوړدی) ده خۆتندرینه وه له یانه ی فه رمان به رانی ناکرێدا په رچه ی بکه ن به زمانی عه ره بی به ته واری. تا هه موو لایهک که لکی لئ وه بگرن.

* پۆژنامه ی ناکرئ: له راستیدا نئمە په یوستیمان به په یوستیکی په رچه کردن هه به بۆ زمانی کوړدی) یش و (زمانی عه ره بی) یش، تا که لکی بۆ پۆژه گانی هه ردوو زمانه که به بن که له ناوچه که ی ناکرێدا بههۆی فه رمان به ری مه ریه وه کوپوونه ته وه. به تایه تی که و تاریکی گرنه گ ده رتت له وانیه په به ونه دیان به دانیشتوانی ناوچه که وه هه به. نئمە ییش تکامان وایه نه وانیه توانایی په رچه کردنیان هه به له هه ردوو زمانه که دا، له خاوه ن په یوست و بلیسه ته کان بینه لامان، تا نەم فه رمانه گرنه گ بیان به سپهرین. جا هه ر کاتی نە و جوژه که سه مانه دستکه وت، خودا یاری ناواته که ی تۆ ده ییتنه جن.

چاره سه رکردنی نرخه نە وت و، مز ی له نه ندازه به ده ری پاره و، ناوهرین.

* پۆژنامه ی ناکرئ: له بهر نە م ی نەم پۆژنامه یه خۆی ده پاریزی له وه ناوهری هه ی که سیک بیات، تکامان وایه خۆتان بینه لامان و، له رووی نە م که سه مانه ی شدا که خۆتان ناوتان به ردوون و، به دناتان

کردون به خرابه کردن لگمل دانیشتوانی ناوچه که دا، چ زانیاریه ک و شاره زاییه کتان هه به پیمانی بلین، تا نیمه پیش بتوانین له شتویه که میوه مردانه و دادپهروه دی و دهر وون پاکیدا چاره سری نم کیشانه بکهین. نگیئا نگر وانه کیت، نامه کت به به دکویی ددهینه قهلم، پشتگوتی ددهین!

* ناکرئ: سهبری سۆزانی، ۱۹۵۰/۹/۱۰

۱- پیوسته جیگایه که تابه تی دیاری بکرئ بز وستانی چواریتکان به باره کانی سه ریشتیانه وه. نوانه پیش که له سه ریتبازه کان میوه دهر وون به بریمت بکرئین. له سه ریتبازه کانیش له دهر وهی دوو کانه کان ماوه ندرئ به کس گوشت هه لپواسن و بیفر وون.

۲- نایی بهیترت نۆتۆمبیله کان له سه ر شقامه کان بوستن، له دهر وهی نۆ جیگایانه دا، که بز وستانی نۆتۆمبیل دانراون.

۳- دهین نۆ که سهی وهر گرتنی یاجی شاره وانی خراوته نمستۆی، به بریمت بکرئ له وهر گرتی (۱۰) فلس له هه موو باریکی دار یاخود قامیش یان شتانی تر، که نوانه پتچه وانه یاسان.

۴- دهین (گاوار) و (جوله که کان) یش به بریمت بکرئ له وهی که بچه ناو جن پیشاری مزگه و ته کانه وه که هه بز و خۆ پاک کردنه وه دهچه نۆ شوئانه، ناک بز خودا پرستی.

* پرۆنامه ی ناکرئ: نیمه پیش و به ریزه وهرامی خواسته کانت ددهینه وه:

۱- نۆ وهی له خواستی به که متدا پیشبازت کردوه هه موروان جیبه جن ده کهین، به لام باش نۆ وهی نۆ زویه مان تاخت کرد و راست کردوه که هی شاره وانییه و، توش له چند سالتیکه وه دست بز درت کردوه بئ نۆ وهی مافیکت تیدا هه بئ. بیجگه له وه که چاپخانه که پشت ددهینه وه ناو سنووری خۆی، که هه تا نیستا له سنووری خۆی دهر بازت کردوه.

۲- هه کاتی نیوه گهراجیکتان دروست کرد بز وستانی نۆتۆمبیل، نیمه پیش هه موو نۆتۆمبیلنک به بریمت ده کهین له وستان له ناو شقامه کانداندا، چونکه تا نیستا له ناکرئدا گهراج دانه نراوه دروستیش نه کراوه.

۳- ههروه که چند جاریک له مه و پیش پیمان گوتوویت، باج وهرگری شاره وانی زۆرداری له کن کردوه، باه نۆ که سه بیته لاهان تۆلهی بستینن.

۴- له بابته به بریمت کردنی گار و جوله که کانه وه بز جن پیشاوه کانی مزگه و ته کانی ناکرئ، تۆ خوت ده توانیت لای فرمانگهی خۆیان، سکالایان له دست بکهیت. چونکه نۆ به بریمت کردنه په پوهندی به فهرمانی شاره وانی ناکرئوه نییه!

جهزنتان پیروژ بئت

جهزنی کوشتی (قوریان) بهر رۆزی شه مه ده که ویت له ۱۹۵۰/۹/۲۳ دا. (پرۆنامه ی ناکرئ) یش نۆ مه به هه له ده زانن: پیروزیایی له هه موو موسولمانانی ناوچه به ریزه که ی (ناکرئ) ده کات. له خودای پاک ی بئ

هاو تایش ده‌بارینه‌وه، هه‌موو رژۆتیکیان لښ بکات به‌جۆزن. چی بین له نښوه نه‌یتنی بین، رژۆنامه‌که‌مان که جعژنی مانگی رژۆزوی راپورده‌دوری ده‌ستی کرد به‌بلازبوونه‌وه، له ۱۹۵۰/۷/۱۵ دا نووسرایه‌وه و له‌م جعژنه‌پیرۆزیشدا واز له‌بلازکردنه‌وه ده‌هێتن. ئهمه‌پیش له‌به‌ر نه‌وه‌یه‌ که له (پاگه‌یاندنی نامه‌کی خۆی) بووه‌وه، که بریتی بوو: له «نا‌راسته‌کردنی دانیشه‌تووه به‌رێزه‌گانی ناوچه‌ی ناگرێ بۆ چاکه‌ی گشتی». ئهمه‌پیش به‌رده‌ ده‌رکه‌وتوووه که نه‌و کردوووه و کاره‌نیشه‌تمانیه‌یه نه‌ژادانه‌ی دانیشه‌تووانی ناوچه‌که نواندوو‌یانوه، و نه‌و رله‌وه راسته‌قینه‌یان نه‌وان پیشه‌که‌شیان کردوووه بۆ که‌لکی گشتی، هه‌م‌ه‌م‌ه‌و‌یان له‌سه‌ر لاپه‌ره‌گانی ئهم رژۆنامه‌یه تۆمار کراون. هه‌ر له‌مه‌په‌ش‌ه‌وه نه‌وه ده‌رکه‌وتوووه که هۆش و گیان و دل و ده‌روونی دانیشه‌تووانی ئهم ناوچه‌یه، زیندوو بو‌توووه، له‌خه‌ویش خه‌به‌ری بو‌توووه. راپه‌ریوه و ده‌ستی کردوووه به‌لابردنی گه‌رد و تۆزی ته‌مه‌لی و بین کاره‌یی، که سالانی سالان بوو، به‌هۆی سه‌رگه‌ردانی و کاره‌ساتی نا‌هه‌مواری رژۆگاره‌وه، به‌سه‌ر دل و ده‌روون و هۆشیدا که‌له‌که بوو‌یوو. له راستیدا، رژۆنامه‌که‌مان، هه‌ر له ژماره‌گانی سه‌رته‌پاوه‌وه، که هه‌ستیت بین کرد له‌م ناوچه‌یدا: بلیسه‌تیه‌کی ته‌واو، و تیکۆشانیکتی بین هاوتا و، لیتها‌توو‌یه‌یه‌کی گه‌وره‌هه‌یه، بۆ پیشه‌که‌وتن و سه‌ره‌ه‌زی، که له‌وه‌په‌یش، له‌به‌ر زۆر و سه‌تمی رژۆگار نه‌یان‌توانی‌بوو ده‌رکه‌ون، سه‌رسام بوو، که به‌چه‌شی گره‌ ناگرێکی بچووک، چرای بیر و هۆشیا‌نی داگیرساند و بیر و هۆشیا‌نی کرده‌ رووناکیه‌یه‌کی وه‌ها، که خاوه‌ن هۆش و گۆشه‌گانی که‌شه‌که‌دار کرد، و چاوی دله‌وه‌ و چاوه‌له‌نه‌یه‌ره‌کانیشی کتر کرد که چاویان به‌رای نه‌ده‌دا بیه‌ن ناوچه‌که‌ پیش بکه‌وێ، و نه‌ریش به‌شی خۆی خۆشگوزدرا‌نی و کامه‌رائی و سه‌ره‌ه‌زی و سه‌رکه‌وتنی ده‌ست بکه‌وێ. چونکه‌ کاتیکمان زانی: رژۆشبه‌ره‌گانی ناوچه‌که ده‌ستیان کرد به‌(به‌ره‌نگاری کردنی نه‌خوێنده‌واری) و (بلازکردنه‌وه رژۆشبه‌ری) به‌ناوی دانیشه‌تووانی ناوچه‌که‌دا، له‌ پتگا: وانا گوتنه‌وه و وتار خوێتندنه‌وه و ده‌رخه‌ستی راستی له‌بابه‌ت ناوچه‌که‌وه بۆ هه‌م‌ه‌روان، ده‌وله‌مه‌نده‌گانی ناوچه‌که‌پیش ده‌ستیان کرد به‌درووستکردنی که‌لیک ساختمانی ناوازه و نایاب وه‌ک: گه‌رمای باو و، یانه‌ی نوێ و، خانوو هه‌ساندنه‌وه‌ی فه‌رمانه‌یان و، دامه‌زراندنی سه‌یرانگه‌ا.

سه‌ره‌ک هۆزه‌گانی‌ش له‌ پتای‌ی ناسایشی گشتیدا ده‌ستیان کرد به‌هێنانی تاوانباره‌ ده‌ریازبووه‌کان بۆ ده‌رگای دا‌گه‌های میری. هه‌رچی هه‌زاره‌کانیش بوون، به‌کار و فه‌رمانه‌کردن، ده‌ستگیرو‌ییبیان کردین، که به‌راه‌به‌ر به‌وه هه‌یج پاره‌یه‌کیان لښ داوا نه‌کردین. هه‌ندیک له‌ ده‌وله‌مه‌نده‌گانی‌ش یارمه‌تیه‌که‌یان نه‌وه‌ بوو پیتاکیان بۆ کردین، چ به‌که‌رسته و چ به‌پاره.

جا چونکه‌ ئه‌مه‌پیش به‌چاوی خۆمان ده‌بینین بیروباوه‌ری چاکه‌کردن له‌ناو کاروباری (ناوه‌دانی) و (رۆشنبه‌ری) و (په‌شکه‌وتنه‌خوازی)دا به‌رچه‌سته بووه و به‌ناشکرا دیاره، ئیتر به‌په‌یتوستی نازانه‌ن له‌مه‌ به‌ولاوه‌ ئهم رژۆنامه‌یه ده‌رکه‌بین. له‌ جیاتی نه‌وه‌ یانه‌که‌مان خه‌ریکی (لاسابی کرده‌وه) و (وتاردان) و (نووسراو په‌شکه‌شکردن) و (گه‌شه‌په‌تکردنی هه‌نهره‌ جوانه‌کان) و (وه‌رز) و (گه‌شه‌په‌تکردنی ده‌ستکرد) و (نووسراو دانان) ده‌بین بۆ که‌لکی هه‌مووان. ئیتر بۆ خه‌دا گه‌وره‌ سۆپاسیکی زۆرمان په‌شکه‌ش ده‌که‌بین، که به‌زه‌یی پیا‌ماندا هاته‌وه و یارمه‌تی دا‌ین له‌ خه‌باتماندا، له‌ مه‌یبه‌رهبانی و خۆشه‌ویستی نه‌ویش

ده پارتنهوه که یارمه تی (ناوچهی ناگری) بدات همر له سه رکار و کردهوه چاکه نهزاده گانی خوی بروت
به رتیه .

له جیاتی دستهی نووسهران

(ناگری): ۱۹۵۰ / ۹ / ۱۵

شاکر فه تاح

سه رۆکی شاره وانسی ناگری

نامیدی

له ۱۹۵۲/۵/۱۶ دا گه‌بشمه (نامیدی). نامیدی خزی هر (۴۵۰) مالتیک ده‌بوو. که‌چی وه‌ک ده‌لین له کاتی (میرنوشینی بادینان)^{۱۱} دا بریتی بووه له (۴۵۰۰) مال... نو‌ساکه ناوه‌دان و ده‌ولمه‌ندبووه. پر بووه له پشه‌سازی و بازرگانی و خوینده‌واری. له پاش نه‌وه گه‌لیک سرگه‌ردانی به‌س‌ردا هاتوو، تا گه‌بش‌توه نه‌وپه‌ری هه‌ژاری و وێرانیه‌وه. ناوچه‌که‌بش که بریتی بوو له سن لادنی: (نامیدی) و (به‌رواری بالا) و (بیتۆ)، چهند دینه‌کی نه‌بن تۆزی ناوه‌دان بوون و، گوزه‌ره‌انیان باش بوو، دینه‌ته‌کانی تری له‌وپه‌ری هه‌ژاری و نه‌خۆشی و نه‌خوینده‌واریدا ده‌ژیان. نزیکه‌ی (۴۵۰۰۰) که‌سیک له ناوچه‌که‌دا دانیش‌تیبوون. له‌مه‌ نزیکه‌ی (۱۵۰۰۰) که‌سیک فه‌له‌ی ناسووری و کلدانی، نه‌وانی تریش کوردی موسولمان بوون. خۆشه‌خه‌نه‌ فرمانه‌روایی بنکه‌یه‌کی هاوینه‌هه‌واری ناوازه‌ی له (سه‌ره‌نگ) دا و بنکه‌یه‌کی تریش له (سواره‌تووکه) دا دامه‌زاندبوو. له هاویناندا نه‌و دوو جیگایه‌ له‌گه‌ل (سۆلاڤ) دا گه‌شی و خۆشی و گوزه‌ره‌ان و هاتوچۆیان تینه‌که‌وت. هه‌روه‌ها به‌هۆی تیتکۆشانی موته‌سه‌پیی (موسل) وه‌ که نه‌و ده‌مه (سه‌عید قه‌زاز) بوو. نامیدی گه‌لیک پاره‌ی بۆ ته‌رخان کرابوو، بۆ دروستکردنی سن خویندنگا و، پینچ خانوو، کردنه‌وی یتگایه‌ک و، ته‌خترکردنه‌وی چهند یتگایه‌کی کاروانی و، قیسه‌تاوکردنه‌وی یتگایه‌ک. نه‌م فرمانانه‌ دل‌می پر کردبوو له کامه‌رانی. چونکه ژماره‌یه‌کی باش له هه‌ژارانی پین ده‌که‌وته کار و، ناوچه‌که‌بشی پین پیش ده‌که‌وت. له پاش گه‌ره‌ان و پشکین، نو‌سروایتکم نارد بۆ موته‌سه‌پیی (موسل): نازار و هاواری ناوچه‌که و پین‌سیستم پیشان دا. هه‌رچنده موته‌سه‌ریف و (پشکینتری به‌رتوه‌به‌رایه‌تی)^{۱۲} به‌گورجی و به‌دل پیشنیازه‌کانیمان په‌سند کرد و پشت گرت. به‌لام داخه‌که‌م تا نه‌و پینچ مانگ و نیوه‌ی له‌وی بووم، به‌هیچ نه‌نجامیتک نه‌گه‌یشت. ناوچه‌ی نامیدی

(۱۱) میرنوشینی بادینان له‌و میرنشینه کوردیه‌یه‌ دیرینه‌هه‌ر که له نیوان میرنشینه‌کانی بۆتان، هه‌کاری و سۆزندا فه‌رمانه‌روایی ده‌کرد، زۆرت‌ر گه‌روگرفت‌ی له‌گه‌ل موسلدا له‌سه‌ر نه‌وه‌بوو که ده‌بن و رسته‌وه‌خۆ له‌گه‌ل نه‌و په‌یوه‌نداره‌بن، به‌لام زیات‌ر له‌گه‌ل به‌غدا په‌یوه‌ندی هه‌بوو. (پین ره‌ش) ده‌لن: له چه‌رخ‌ی ۱۳ز، نه‌م میرنشینه‌ په‌یدا بووه، نزیکه‌ی شش سه‌ده و نیو ته‌مینی بووه، یانی له ده‌وله‌تی عه‌بیاسی زیات‌ر ژیاوه، به‌لام لۆنگ‌ریک ده‌لن: حه‌وت سه‌ده ژیاوه. نه‌م، به‌حوکمی شریعه‌کی تا راه‌یه‌ی دوور بوو له‌و ده‌ده‌سه‌ریانه‌ی که میرنشینکی وه‌ک سۆزان یان بابان یان نه‌ردلان که یتوه‌یان دنالاند: نه‌وش هاوسنورویان بوو له‌گه‌ل نیران که نه‌یان‌تکی گه‌وره‌ی عوسمانیه‌یه‌کان بوو. نامیدی پایه‌هه‌ختی میرنشینه‌که بوو. میره‌گایان به‌گه‌شی دادپه‌روه‌ر و روو له‌ خوا و حه‌ز به‌تعمای بوون، تیزدیه‌یه‌کان و مزووریه‌یه‌کان که له‌گه‌ل یه‌ک ناکوک بوون، بیرونه‌ سه‌رچاوه‌یه‌کی نا‌لۆزی به‌رده‌وام بۆیان، به‌لام نیردیان له سایه‌یاندا ناسوده‌ بوون. له ناوه‌دایستی سه‌ده‌ی نۆزده‌دا میر محه‌مه‌دی په‌واندز ۱۷۹۰ - ۱۸۳۷ له نه‌نجامی گه‌لی هه‌ژاری جیا‌جیادا و له ۱۸۳۱ دا په‌لاماری نه‌و میرنشینه‌ی دا و جهمسه‌ره‌گانی ترازاند. هه‌رچه‌نده: دوا‌ی خۆعه‌ده‌سته‌وه‌دانی میری سۆزان به‌له‌شکری عوسمانی، که‌من نه‌و میرنشینه‌ که‌وته‌وه‌ بوورانه‌وه، به‌لام بۆ هه‌نا هه‌تایه‌ خزی نه‌گرت‌وه‌و... نه‌ما.

(۲) مه‌یمنت (مفتش الاداری) یه‌ که نه‌و کات که‌سیکی شاردنا و لیه‌تاتوو بووه له وه‌زاره‌ت.

به همشتیگی کوردستانه. له ماموستایه کی سورسهریم بیست دهیگوت: «ناوچهی نامیدی له خاکی سورسهر خۆشتره». داخه کهم نهم بههشته له چاو خۆیدا زۆر باشکه وتوه و ویران بووه. هیشتا پتگای نۆتۆمبیل بۆ بنکهی لادینهکانی نهکرابوهوه. بێن پتگایی زۆریه دینهاتهکانی شهڕزه کردبوو. له نهخۆشی و نهخۆتندهواری و ههزاریدا، سهرگهردان بووبوون. تهنیا شمش حهوت خۆتندنهگایهک ههبوو له ههسوو ناوچهکهدا. له شاری نامیدی خۆیدا پرۆژهیهکی کزی ناو ههبوو. بهلام پرۆژهی کارهبا نهبوو. کهچی له سهسهنگدا پرۆژهی ناو و کارهبا ههبوون. نامیدیهسهکان بووبوون بهدوو بهرهکی: وهک خۆیان دهیانگهتیهوه، بهرهههکانی (شێخی بارزان) و (شێخی بامهرنی) شاری نامیدی و ناوچهی نامیدی کردبوو بهدووکهرتوه، که ههسوو دم کارهساتی شهروشتی و کردهوی ناپهسند لهناویاندا روهی داوه. نیشتمانپهروهههکانیان پر بهدل، لهم باره وهرس بووبوون و قینیان لێی دهبووهوه. خۆشبهختانه خودا یارییدی دام، تواین بهمهالی (حاجی شهعبان) و بهمهالی (حاجی عهبدو لهعزیز) یهک بهخهموه، بۆ نهوهی نامیدی لهو سهرگهردانیه پرکاری بێن^{۱۱} ههستم بێن کرد. زۆریه دانیشتروانی نامیدی، نهمهیان بێن خۆش بوو. بهلام بهول پهستهکانی نامیدی و بامهرنی نهمهیان زۆر لا ناخۆش بوو. نێتر نهوندهی بێن نهچوو گۆتیرامهوه بۆ (شه قلاوه). بهدم نهخۆشی و کزی و لاوازی و دلتهنگیهکی چهندن مانگیهوه، که له داخی گیروگرفتیی ههمهپهنگی ناوچهی نامیدی تووشم بووبوون. له رۆژێکی سارد و سهرو تۆف و باراندا له نامیدی جیابوومهوه بۆ (شه قلاوه)!

(۱) بێن رمش له (بارزان وحرکه الوعی القومي)دا له دهمی سدیق نهلدومه لوجیهوه که نهو کانه له ۱۹۰۴ وهکیلی قایمقامی نامیدی بووه، دهلی: «الأخبار ندور حول مجي، الشيخ عبدالسلام البارزاني بقرة عظيمة الى العمادية لاحتلها ويقبم فيها حكومة كردية ويقتل موظفي الحكومة ويقضي على البيت الفلاني والفلاني، يخرب تكية بامرني ويستولي على دهرک وزاخو وبفعل کنا وکنا... والناس صنفان، صنف يتسنى مجننه بفارغ الصبر وهم بيت حاجي عبدالعزيز آغا صهر الشيخ عبدالسلام. أ. ب. وآخرون يرتعدون خوفاً وهم بيت المفتي والمدرس وحاجي شعبان آغا، هؤلاء مع مشايخ بامرني... أخيراً حضر الشيخ في ۱۹۰۵/۱۲/۲۲ مع قوة تبلغ خمسمائة مسلح من الزبيارين والمزورين والشيروانين بقوده- فقي عبدالرحمن- ونزل ضيفاً على صهره الحاج عبدالعزيز آغا العمادي وسارع أغوات العمادية المواليون للشيخ وغيرالموالين الى أخذ أعوانه ضيفوا الى ببرتهم ولم يظهر مايعکر صفر الأمن. وكان الشيخ بها بالدين قد حضر العمادية بنا. على دعوة سقت له من الشيخ عبدالسلام وقد اجتمع به نحواً من ساعتين على انفراد حيث تلقاه الشيخ بحفاوة واحترام وقبل يده وقد قابله -بها بالدين- بالمثل).

(بێرمش: بارزان وحرکه الوعی القومي، ۱۹۸۰، مطبعة (؟)، ص ۹۴ - ۹۵)
 ناکۆکی نینۆن نمو عمشایرانه له ههر جێمێن شتیکی ناساییه و نهگهر دهستی یهسی ناحهزان و داگیرکهرانی کورد قوهه که خهست نهکاتهوه، زۆر بهناسانی چارهسه دهکۆن، وهک نهومی که دهمه لوجی دهگهتیهوه.

شعقلاره

که له ۱۹۵۲/۱۱/۳ دا گه‌یسته (شعقلاره)، شیرزه‌یوم به‌دست کزی و لاوازی و دلته‌نگییه‌وه. به‌لام له پاش بیک دور مانگیک هیز و هه‌پدم سه‌نده‌وه، هه‌ستم به‌ته‌ندروستی و دلخوشی کرده‌وه. شعقلاره، تازه کرابوو به‌بنکی ناوچه و، جینگای جینوشین (قانقام)، جینگایه‌کی ناوازه و جوان و، خوشی هاوینه‌هه‌وار بوو. هه‌زار مالتیکی تیدا ده‌بوو. له‌مانه سن سه‌د مالیان دیان (مسیحی) بوون. به‌هه‌مرو ناوچه‌که برتی بوو له سن لادئ، پینج خوئندنگا، سن نه‌خوشخانه (مستوصف)، چوار بنکی بالباز هه‌بوو. لیره‌یشتا: زۆرداری و، هه‌زاری و، نه‌خوئنده‌واری و، نه‌خوشی فه‌رمانه‌وا بوون. له‌گه‌ل نه‌مه‌شدا خوشه‌ختانه ریگایه‌کی قیرتاو کرابو بنکی هه‌ر سن لادئکی به‌یه‌که‌وه به‌ستیوو. له‌ناو شعقلاره خوئینیدا بیک دور شه‌قامی قیرتاو کرابو هه‌بوو. پرۆژی ناو و له‌له‌کتریک له‌شه‌قلاره‌دا نه‌بوون. به‌لام له لادئی (سه‌لاحه‌دین) دا هه‌بوون. نم (سه‌لاحه‌دین) بنکی لادئیه‌که بوو^{۱۱}. فه‌رمانه‌وایی بنکه‌یه‌کی هاوینه‌هه‌واری جوان و نایایی لیره و له‌شه‌قلاره‌دا دامه‌زراند بوو. هاوینان لیره^{۱۲} و شه‌قلاره پر ده‌بوون له سه‌یرانکه‌ران، که له هه‌موو لایه‌کی عیتراقه‌وه روویان تینه‌کردن. له پاش پشکن و لیتکولینه‌وه به‌کی زۆر به‌چمند نامه‌بیک درد و نازار و پتیوستی ناوچه‌ی شه‌قلاره‌م بو فه‌رمانه‌وایی پشان دا. نینجا ده‌ستم کرد به‌فه‌رمان بینن: پرۆژی له‌له‌کتریکی شه‌قلاره ساختمانی بۆ کرا. پاشان ماکیه‌کانی تیدا دامه‌زرینتا شمش حه‌وت کیلۆ هه‌تره‌ک قیرتاوی شه‌قامه‌کانی شه‌قلاره کرا. یانه‌بیک بو فه‌رمانه‌یران کرابوه، که وه‌ک یانه‌که‌ی (ناکری): گۆرانی و، ساز و ناواز و، لاسایی کرده‌وه و، هه‌له‌په‌رک و، وتار خوئندنه‌وه و، نووسراو خوئندنه‌وه و، یاریس وانجینی تازه‌باو و، پینک پۆنگ و، تاوله و، دۆمینه و، شه‌تره‌نج و، دونه‌له‌ی تیدا ده‌کرا. بنکی لادئی شه‌قلاره‌م گوتزایه‌وه گوندی (هیران). لادئیه‌که ناوینا (خوشناو). نه‌مه‌یشم بو نه‌و مه‌به‌سته دامه‌زراند، که به‌ره‌نگاری زۆرداری هه‌ندئ له‌دوره‌به‌که‌کان و ریزگاری هه‌ندئ له‌شینخه‌کانی یین بکه‌م، که ده‌میکی دور و دریز بوو دانیشتیووانی ناوچه‌که‌یان چه‌وساندبووه‌وه و، پروتاندبووه‌وه و، فیتیری دیلی و به‌نده‌بیبیان کردبوون. بۆ دوزستانی کوردواری! هه‌روه‌ها خوئندنگایه‌کی ناوه‌ندی (مستوسطه) و، سن خوئندنگای سه‌رته‌تایی بۆ گونده‌کان و، خوئندنگایه‌کی شه‌ری بۆ شه‌قلاره‌ کرانه‌وه. رتگای (هه‌ریر) و (باتاس) و، رتگای (شه‌قلاره) و (هیران)، هه‌روه‌ها له‌ناو (شه‌قلاره) خوئیدا چهند رتگایه‌ک کرانه‌وه و، دست کرا به‌به‌ردرپیزکردن و قیرتاوکردن. چهند ساختمانیکی له (هه‌ریر) و (سه‌لاحه‌دین) و (شه‌قلاره) دا ته‌واوکران بۆ خوئندنگا و خه‌سته‌خانه و حه‌وانه‌وه. له (هیران) یشتا خه‌سته‌خانه و خوئندنگا و سه‌را کرانه‌وه. وه‌ک سه‌رنج‌م دا شه‌قلاره و ناوچه‌که‌ی ریزی ده‌ستی زۆرداری ده‌ره‌بگ بوو. کاره‌ساتی سامناک و خوئیناوی و نه‌نگ و ناشیرین له‌دانیشتیووانی ناوچه‌که‌ی زۆر پروی دابوو. میه‌ره‌کانی شه‌قلاره‌یش هه‌ندیکیان هه‌ر سه‌ر

(۱) مه‌به‌ستی (مرکز الناحیه) یه.

(۲) به‌مانا: (سه‌لاحه‌دین) د.



به دهسه لاتدارانی فه‌رمانه‌ه‌وایی
 بووبون، هه‌ر له سه‌ه‌رده‌می
 (عوسمانی) په‌کانه‌وه تا نه‌و ده‌می
 من تیتیدا بووم. هه‌رچه‌نده ره‌وشت و
 خووی هۆزایه‌تییان به‌رامه‌ر بیتگانه و
 میوان په‌سه‌ند بوو، به‌لام زۆردارییان
 به‌رامه‌سهر به‌ناوچه‌که ناشکرا و
 دیاربوو. خۆتنده‌واره‌کان و
 نه‌خۆتنده‌واره‌کان، هه‌ردوولایان له
 ژیره‌وه به‌ره‌نگارییان ده‌کردن.
 خۆشبه‌ختانه، به‌زۆر و به‌خواهیش

توانیم، تا نه‌ندازه‌یه‌کی باش ریتگای سه‌ریه‌ستی و نازادی و کامه‌رانی بۆ دانیشتوانی ناوچه‌که بکه‌مه‌وه
 و، نه‌و ترس و شل و شیواوییه‌ی هه‌یانوو، لیتیان دوور بخه‌مه‌وه! هه‌ستم کرد، میره‌کان، هه‌ندیکیان
 نه‌مه‌یان بێن خۆش نه‌بوو. له‌ ژیره‌وه، کنه‌یان ده‌کرد. بۆ هه‌لینگ ده‌گه‌ران من له‌ ناوچه‌که دوور بخه‌مه‌وه. له
 پاش نزیکه‌ی دوو سالتیک، هه‌ول و ته‌قلا، به‌هۆی موته‌سه‌ریفیکه‌ی به‌د و چاو برسپیه‌وه، توانییان وا له
 فه‌رمانه‌ه‌وایی و کاربه‌ده‌ستانی بالا‌گه‌یه‌تین، که‌ سه‌انه‌وه‌ی من له‌ویدا باش نییسه. هه‌لییان دام بۆ
 (شیتخان)!!! منیش مانم گرت، نه‌چووم! خۆشبه‌ختانه له‌و کاتهدا کاربه‌ده‌ستی کاروباری ناوخۆ، (سه‌عید
 قه‌زاز) گه‌رابوووه عیتراق^(۱). هه‌موو که‌ به‌نه‌وینه‌یه‌که‌م تیتگه‌باند. له‌ پاش نه‌وه‌ی له‌ بنجوناوانی ئه‌م
 زۆردارییه‌ تیتگه‌یشت، منی نارد بۆ جیتگایه‌کی زۆر ناوازه و باش، که‌ نه‌ویش (ناکرئ) بووا! به‌شیتنه‌یی
 جه‌زبه‌یشتی به‌تا و انباره‌کان گه‌یاند!

من هه‌موو دم، به‌روام به‌خودا و به‌دادپه‌روه‌ری خودا و به‌راستی و دوروستی هه‌بووه. هه‌ر له‌ دوروه‌وه
 له‌به‌ر چاووم بوو که‌ پۆژتیک دیت، نه‌و دوژمنانی چاکه و مرۆقاه‌تی و نه‌ته‌وانه، تووشی دهره و سه‌رگ و

(۱) له‌و سالهدا ۱۹۵۴ سه‌عید قه‌زاز دوا‌ی نه‌وه‌ی له‌ ۱۹۵۰ - ۱۹۵۳ موته‌سه‌ریفی موسل بوو کرا به‌وه‌زیری
 (کاروباری کۆمه‌له‌یشتی)، به‌لام پاش چنده‌هفته‌یه‌که‌ وه‌زاره‌ت ده‌ستی له‌ کار کیشایه‌وه کرا به‌ (مدیر موانی،
 العمام)، زۆر له‌سه‌شدا نه‌مايه‌وه چونکه ئینگلیزه‌کان ده‌یانویست لووت بژهنده‌نه کاروباری نه‌و داهه‌زراوه
 گرنگه‌وه، جا خۆی ده‌ستی له‌ کار کیشایه‌وه، له‌و ماوه‌یه‌دا قه‌زاز سه‌ردانیتکی نه‌مریکای کرد، له‌و سه‌ردانه‌یدا
 گه‌وره‌ترین و شوک‌دارترین پیشوازی له‌ کرا. له‌لایه‌ن نه‌و جالیبه‌ مه‌سیحیه‌ تلکیتیفیه‌یه‌ی له‌ ولایه‌تی -
 دیترویت-دا بوون، نه‌وش له‌به‌ر نه‌و خه‌مه‌ته‌ گه‌وره‌یه‌ی که‌ قه‌زاز به‌شاره‌که‌یانی گه‌یاندبوو، له‌ دیجله‌وه ناوی
 گه‌یاند ه‌شاره‌که: نه‌و پرۆژه‌یه‌ی ساله‌هابوو دوا‌ده‌خرا و خه‌له‌که‌ی داماو‌ی بێن ناوی بوون. جالیبه‌که (به‌زۆر)
 دیاریه‌گیان دا به‌سه‌ر قه‌زادا، نۆتۆمبیلتیکي (شفرۆلئت).

بۆ زیاتر به‌روانه: (جرجیس فتح الله، رجال ووقائع في الميزان، حوار أجراه صحيفة خهبات، دار آراس للنشر
 هه‌ولیت، ۲۰۰۱، ص ۱۶۲-۱۶۶).

سرگردانی خویان دهبن! پاش نمو دهره پراندنی من، چوار سالی نه‌خایاند، شوژی ۱۴ میوه‌خوژی (تعموزی) سالی ۱۹۵۸ رویی دا. دانیشتونانی ناوچه‌که له دهره‌به‌گ و شیخه خراپه‌کان وروژان. فرمانره‌وایش تیی سروانن. سر و سامان و ناپرووی گه‌لیکیان چو! کابرای پارتیزگاریش به‌روو ره‌شییه‌وه، دهرکرا و، سری خوژی هه‌لگرت، چوو بو‌نیران، تا نیستاش (سالی ۱۹۶۲) سری به‌غیراقدانکرده‌توره! (۱۱۱) پیش نه‌روی شه‌قلاره به‌جی به‌یتم له ۱۴/۱۰/۱۹۵۴ دا، چ له‌لایمن (گه‌ل) وه، چ له‌لایمن فرمانه‌برانه‌وه گه‌لیک نا‌ه‌نگ و زه‌م‌وانده‌بو گیترا. دیاربه‌کی یادگارشم له‌لایمن یانه‌ی فرمانه‌برانه‌وه درایه، که بریتی بوو له گولده‌انیک‌کی زیو، ناوی نه‌ندانه‌کانی لن هه‌لکه‌ندرابوو، له‌گه‌ل پیش‌که‌شکرده‌نه‌که‌یدا به‌من. هه‌روه‌ها به‌پرتزه‌وه ره‌وانه‌یان کردم تا هارینه‌ه‌واری (سه‌لا‌ه‌دین). دا‌خه‌گه‌م زور پرژوه هه‌بوون هیشتا رینگا نهدرابوو ده‌ست پین بکرتین، یاخود نه‌په‌رژام ته‌واریان بکه‌م؛ وه‌ک پرژوه‌ی ناو و، دروست‌کردنی گه‌رم‌اوی باو و، قسیر تاو‌کردنی رینگا و شه‌قام و، دامه‌زواندنی (نامه‌خانه‌ی گشتی) و (ناوازه‌گاهی نه‌مین زه‌کی) و (باخی گشتی) و (نه‌ستیرک و سوورکی مه‌له‌کردنی گشتی) و (باخچه‌ی مندالان). نیستایش تا ده‌میتم خو‌شه‌وستی دانیشتونانی ناوچه‌ی شه‌قلاره له‌ دل‌مدا ده‌پارتیم. تا سریش به‌شانازییه‌وه، پادی برابیه‌تییان ده‌که‌م. هیچ سالتیکش نییه جار و دووجار له‌ هاریناندا سریان لن نه‌ده‌م...

ناکری

له ۱۵/۱۰/۱۹۵۴ دا گه‌شتمه‌وه (ناکری). گه‌لیک دۆست و ناشا هاتیرون به‌پیرمه‌وه. منیش کهرنوشی سویاس و نه‌وازشم بو‌ خودای پاک‌ی پین هاتا کیشا و، به‌سه‌ره‌ریزی و کامه‌رانیه‌وه چاو‌م به‌ (ناکری) و به‌دانیشتونانی ناوچه‌ی (ناکری) گه‌شایه‌وه. نه‌ من نه‌ دانیشتونانی ناکری، که‌سمان به‌روامان نه‌ده‌کرد، که‌ من جارتیکی تر بکه‌رتسه‌وه ناویان. له‌ پر‌نم ناواتی چهند ساله‌په‌مان هاته‌دی. نه‌مه‌ شتیکی زور خو‌ش و سه‌یر بوو، به‌لامانه‌وه. سه‌رمان لئی سو‌رمابوو! چونکه‌ به‌هیا نه‌بووین، فرمانه‌برایی نه‌روی له‌ ده‌ست بو‌مشته‌وه!.

نم‌ جاریش به‌ناوچه‌که‌دا گه‌رامه‌وه و نازار و ناواتیانم له‌ فرمانه‌بره‌وایی گه‌باند و، داوای زور شتم لن کرد که‌ بزویان بکات. هه‌روه‌ها نمو گیسرو‌گرفتانه‌یش که‌ به‌خۆم چاره‌ده‌کران زوو به‌زوو ده‌ستم کرد به‌چاره‌کردنیان. «پانه‌ی فرمانه‌بران» و «سه‌یرانگای سیبه» و «سه‌یرانگای سه‌راه» و «به‌هشتی مندالان»، که‌ له‌ پاش رۆشتی منوه به‌ره‌للا کرابوون و تیتکچوو‌بوون و، ویران کرابوون، هه‌ر چواریانم، دووباره‌ ناوا کرده‌وه و، پۆشته‌ کرده‌وه و، رازانده‌وه. هه‌ندئێ ساختمانی تازه و گرنگیشم له‌ «پانه‌ی

(*) نم‌ بئشی نویسراوه‌که‌ له‌ سری سالی ۱۹۶۲ دا نویسراوه.

(په‌روژیه‌ی سه‌روه‌ مامۆستا دیناوه).

(۱) به‌ییتی نمو (إعلان)‌نه‌ی که‌ له‌ گزفاری هه‌تا‌دلن: ژماره (۳) سالی (۱)ی حوزیرانی ۱۹۵۴ وه ژماره‌کانی په‌ره‌وژووور هه‌تا ۱۹۵۶، مومته‌سریفی هه‌ولتیر له‌و سالاندا (نیساعیل حه‌قی رسول) بووه.

فرمانبراه و «سیرانگای سپیه» دروست کرد و خسته سریان بهلام «سیرانگای کانی زوره» و «سیرانگای سری گری» م بهوتیرانی هیتستهه بز نهوهی له هلیکدا لسهر بنجیه نه بهکی پتهوتر و گرنکتر و جوانتر دایانغزرتیمهوه. خوشبه ختانه هندی پاره دستکوت. له «سپیه» دا دو گازینو و نستیرکینکی نوی و دو ژورور و گراجینکی هاوینه و. چهند ژورورینکی خوشتن و خوتیاکدرنهوه دروست کرد. ههروهه حوت دووکان و گراجینکی تریشم له نزدیک سهراوه دروست کرد. قیرتاوی چهند کوتلان و شهقامتیک کرا. له یانهی فرمانبراهرانیشتا: نه نستیرکینکی مهله کردن و. ژورورینکی ختیاکدرنهوه و. شانویهکی لاسایی کردنهوه. بههموو تروتفاقینکیهوه دروست کرا. نوسراودانینکی بز کرا، له گهل هندی نوسراوی نایاب و. یاری تازه بابهدا. تله فونئی بز دامه زرترا. بنمیهچه کانی چینکوتیان پیندا گیرا و. ههمو دیواره کانی سهرله نوی تهرای رهنگا ورهنگ کرانهوه. ههروهه راپواردنی یانهکه، لسهر شیهه بهکی گرنکتر و خوشتر له جارن دست یین کرایهوه. زوری یین نهچوو: وتار، کوتزانی، ساز و ناواز، لاسایی کردنهوه. وینه کیشان، مهله کردن، نوسراو خوتندنهوه، یاری کردن (نک قومار) له یانه که دا ژیاپهوه و له جارن زورتیش گهسه بیان کرد! پاش هاتتم بز (ناکری) بهنریکهی مانگتیک له لایمن (خوتندنکای دووهه موه)، ناههنگینکی زور به پیز و گهوره کرا، به بیژنی هاتتهوهی منهوه بز (ناکری). پر بوو له کوتزانی و، ساز و ناواز و، لاسایی کردنهوه و. یاری و، وتاری بهنرخ له لایمن اکارگتیری زانیاری - مدیر المعارف) و (کارگتیری خوتندنکای دووهه) و هندی شاکرد و چهند کسیتک له دانیشتوروانهوه. بهراستی که نهژادی و پیز و خوشه ویستی (دانیشتوروانی ناکری) م دههاته پیش چاو. دلم گه لیک پیشان گهشایهوه. بهتاییهتی نهو خوتندنکایه دهستیری خوم بوو. له سالی ۱۹۵۱ دا دم مهزاندنبوو، له گهل چوار خوتندنکای تر له گونده گهوره کانی ناوجه که دا. له خوشیدا، زوری نه مایوو، گهشکه دار بیه! فرمیتسکی کامهرانی پزایه ناو چاومهوه! بهسویاسیتکی گهرم و گور و ملکه چانهوه پیشتری بهختم له جارن. خوشی نهو شهوم هه رگیز له بیر ناچیتتهوه! هه رچهنده له (ناکری) دا، ناهنگی نهژادانم له وه پیش زور بز کرابوو، بهلام نهو شهو چیتزکی تری دها! نهو بهمشتی ژیانهی که دوو سال بوو. بهناواتیهوه بووم له (ناکری) دا دستم بگهوتتهوه، لهو شهوه دا دستم کهوتتهوه! له دلدا هزار جار سویاسی خودای پاک یی هاوتام کرد، که نهو سهرهرزی و، خوشه ویستی و، کامهرانییهی، لهو شهوه دا یین بهخشم!

داخه کهم له ناکری دا ج خوم، ج خیتزانم بهریزه، چهند جارتک نه خوش گهوتین، چهند جارتک کهوتینه گیتزای خوم و خهفته توه. بهلام به زوری، ژیا نینکی پاک و پوخته و پر له کامهرانیمان راده بوارد. بارکم مرد، ژنه کهم به نه خوشیهوه تا یهک دو مانگتیک چوهوه بز سلیمان. شترکوی کورم لیمان جیا بووهوه بز خوتندن له سلیمانیدا له بدگوتیانیهوه گه لیک کوسپ و به ره لست کهوتنه بهردهم مانهوه له ناکری! بهلام نم رشهبا و گیتزه لوه کهی رۆزگارانه نه یانستوانی من له کامهرانی بهختم. پیارهوتی و خوشه ویستی دانیشتوروانی ناکری ههمو نهرک و نازار و ناخوشیه کیان له بیر دهرده موه!

بز دروستکردنی چهند ساختمانییک بز خوتندنگا و نه خوشخانه و نیشه جیتی له دتیه کانداهلیم

وه رگرت، زۆری یین نه چوو دهست به زۆریان گرا. بنکهی (لادتی بیره که پره) م گواستهوه بۆ (دینارته). بنکه به کی بالابزیم له گوندی (باکرمان) وه گواستهوه بۆ گوندی (شوش). چهند فه زمانه برتیکی خراب و، چهند سه رهک هۆزتیکی جان وه درم جهز به پتیه یاند و تفره و تونام کردن. دسته به کی راو و پروتکه و سه رکیشیش هه بون له شمش مانگ له پیش هانتی منه وه بۆ ناکرئ. ناژا وه بیان خستبوه ناو ناو چه که وه، که سوکاریانم بانگ کرد، دلنیا به کردن به دادا پره وه، وازیان له چه تیی هینا و خۆیان دا به دهسته وه. له پاش نه وهی گیر و گرفته گانیانم له گه ل ناغانگانی زبیری خزمیاندا چاره کرد. دامن به دادا گه بۆ پراننده وهی تاوان و کیشه گانیان. بهم کرده وانه ههستیکی نوتی (دادا پره وهی) و (راستی) و (دروستی) و (ناسایش) و (نارام) سه ره نوئی، له ناو چه که دا بووژا پره. یانه که مان سه ره کرده یی چاکی و پاکی بلندی ده کرد بۆ (گه ل). له رتگای لاسایی کردنه وهی چیره زک و، و تارخویندنه وه و، نامۆزگار بکردن و، چا که کردنه وه له گه ل هه ژاران و خوتنده واراند، (گه ل) ی ناراسته ده کرد بۆ چاکی گشتی.

یهک دوو جار و یستیان بگۆزێنه وه. به لام فریا که وتم نه مه هشت. هیتا یانه وه. نزیکه ی سالتیک و پینچ مانگی تر له (ناکرئ) دا مامه وه! پیم زانی که نیتر له وه به لاوه. ناتوانم له (ناکرئ) دا به هینه وه! هه روا به سه ره پال شاخه که ی لای مالی خۆمانه وه دا گه رامه خوارئ تا گه یستمه (سه برانگای سپه). چاوێکم به پرۆژی سپه دا گه ل که له ته و او بووندا بوو... وه ستا که له سه ره نامۆزگاری من په روژنه گانی و ده رگا که ی په رنگی (شین) و (سپی) و (زهرد) و (سوور) وازاند بووه... هیناوش هیناوش به کز به که وه به ناو ساختمانه کاند گه رام لای تانگه که ی سپه وه، که له قه لبه زتیکی سی یین بلندی به وه به ته روژم هورۆژی ده هینا به خواره وه: تو زتیک را وه ستام. سه رتیکی نه و چاونه ندازه جوان و رهنگینه ی سپه م کرد، به وه هه موو باخ و شاخه کانه وه که گرتوویانه با وه شیان سه رتیکی سنگی شینی یین گه ردی ناسمانیشم کرد به په له هه وره رهنگا کانه وه. که شه که ی که شی ناو جه رگه ی زستان بوو. شوینه که ی سارد و سه ر و ته ر و ته روژی بوو. له پر ته زوو یه ک به له شمد ا هات! کسه یه که له جه رگه وه هات! به زه ییم به خۆم و ناکرئ و که له که مدا ده هاته وه! فرمیتسک په ریه ناو چاوه کانه وه! دیار بوو دل و ده روونم و رووژا بوون! رووم کرده ده رگا که ی سپه، مانا وایی لئ بکم! کس له وئ نه بوو، خۆم نه بئ... له پر دامه پرمه ی گریان و، هه ست و بیرو با وه پری خۆم له سه ره زمانی رهنگه کانی ده رگا که ی سپه، به م جهزه ده پری:

«رهنگی شین»: ره زگاری خراب هه موو لایه کی لئ گرتووین و تهنگی یین هه لچنوین.

«رهنگی سپه»: به لام دلتیکی پاکی وامان هه یه که هه ره که به فهره سپیه که ی شاخه بلند کانه مان بیه گه رده. چونکه پره له با وه کردن به خوادای پاکی یین هاوتا.

«رهنگی زهرد»: به دلنیا ییه که شه وه له وه هیوا به داین که به م زووانه ره زگی ناژادیمان گزنگ ده دات.

«رهنگی سوور»: ده ماری مه ردا یه تیشمان نه مه نده توانا یه، که به ره رنکاری هه موو گیر و گرفته تیکتک بئین و چاره یی بۆ به زۆرته وه و، ناواته گه وه رگانی نیشتمانیشمان به هینته دی.

نهمه له ۱۹۵۶/۲/۲۴ دا پوری دا...

سرم کزگرد و هینوش هینوش به‌ناو شه‌قامی ناو باخه‌گانی ناگریدا رۆښتم، پاشان به‌لاپالی شاخه‌که‌دا هه‌لگه‌پامه‌وه، تا گه‌پشتمه‌وه مالتی...^{۱۱} که هاقمه‌وه مالتی هه‌ندێ دایرم له‌لایه‌ن یانه‌ی فه‌رمانبه‌رانی ناگرێ وه‌ پشککش گرابوو که بریتی بوون له‌ بیست نووسراوی نایاب و نووسراودانێکی ده‌ستکردی ناگرێ و، سن وینه‌ی گهوره‌ی رهنگا‌ورهنگی دیمه‌نه‌ جوانه‌گانی ناگرێ و، یاریه‌گی ناوازه‌ی تازه‌بایه‌ت، له‌گه‌ل سوپاسنامه‌یه‌ک و پشک‌شکرده‌نێکی دیاریه‌به‌کان به‌مۆزی کارگێهرانی (یانه‌ی ناگرێ)‌وه، منیش سوپاسنێکی ملکه‌چانه‌ی خودای پاکی بێن هاوتام کرد. فرمیسکی کامه‌رانیش له‌ چاره‌گانه‌وه‌ گلۆز بوونه‌وه، له‌ خۆشیاندا ده‌ستم کرد به‌گریان!

نعم جاره‌یش به‌م رهنکه‌ له‌ (ناگرێ)‌ایان جوێ کردمه‌وه، نه‌خۆشی و مانه‌ووتی، ته‌واو کاریان تێن کردبووم... نعمه‌پشت ناهه‌نگم بۆ بکه‌ن... له‌ناو دۆڤت و ناشایه‌تی ناوچه‌که‌دا تا سنووری ناوچه‌که، به‌پێز و خۆشه‌وستیبه‌وه‌ به‌رێ کرام... له‌ پتگادا جارتیکی تریش سوپاسی یه‌زدانی گهورم کرده‌وه، که بۆ دووم جاریش له‌ (ناگرێ) به‌شاده‌مانی و سه‌ره‌ززی و خۆشه‌وستی (گه‌ل)‌وه‌ جوێ بوومه‌وه.

ده‌ۆک

له‌ ۱۹۵۶/۳/۸دا له‌ (ناگرێ) جوێ بوومه‌وه‌ و بۆ رۆژی دوایی چووم بۆ (ده‌ۆک). ده‌ۆک شارێکی خنجیلاته‌ی جوانکیلانه‌ بوو. باخاتیکی زۆری تێدا‌بوو، که چاکترین میوه‌ی کوردستانی لێوه‌ ره‌وانه‌ ده‌گرا بۆ شه‌اره‌گانی عێراق. نزیکه‌ی (۸۰۰۰) هه‌شت هه‌زار کمسێکی تێدا‌بوو. له‌مانه‌ نزیکه‌ی هه‌زار کمسێکیان (کلدانی) و (ناسووری) بوون. تاک و ته‌را ماله‌ عه‌ره‌ب و ماله‌ تورکمانیسی تێدا‌بوو. نه‌وساکه‌ سن لادتی هه‌بوو. به‌لام وام به‌باش زانی لادتی (مه‌زووری)‌ی لێ جوێ بکه‌مه‌وه‌ و بیده‌م به‌ناوچه‌ی (شێخان). فه‌رمانه‌وه‌وایی نعم پشینیازه‌ی منی په‌سندکرد و جێبه‌جێ کرا. هه‌روه‌ها بنکه‌ی لادتی (ده‌ۆک)‌م له‌ ده‌ۆکه‌وه‌ گوترا‌یه‌وه‌ بۆ (سێمیل). به‌م دوو فه‌رمانه‌ ناوچه‌ی (ده‌ۆک) له‌لایه‌که‌وه‌، لادتی (مه‌زووری) و لادتی (ده‌ۆک)‌یش له‌لایه‌کی تروه‌ که‌وته‌ ناسایش و ناسووده‌بیه‌وه‌ له‌به‌ر نه‌وه‌ دانیشته‌وه‌ کانیان زۆریان بێن خۆش بوو. به‌لام ده‌ربه‌گه‌گانی مه‌زووری، شیخ و ناگهان، نعمه‌یان زۆر بێن ناخۆش بوو. زۆر تێکوشتان نعم دوو فه‌رمانه‌ تێک به‌دن. به‌لام سه‌ری نه‌گرت بۆیان!

بۆ ده‌ۆک هه‌ندێ پاره‌م داواکرد، که شه‌اره‌که‌ی بێن پتک و پتیک بخه‌م. نه‌بایندا! ناژاوه‌ و چاره‌پاوه‌ دستدرێژی که له‌ ناوچه‌که‌دا به‌ناشکرا دیاریبوون و، زیانیکی زۆریشیان دا‌بوو له‌ گیان و سامانی

(۱) لێره‌دا زۆر پینوسته‌ سه‌ره‌جی نه‌وه‌ گه‌ه‌رانی نه‌وه‌ رۆژه‌ی سامه‌نستا به‌دین که وه‌ک قایمقامنێکی ده‌له‌ره‌که‌ و به‌ریرنێکی حکومه‌ت، ناوا (به‌نه‌یا) سه‌رۆکاری پرۆژه‌گانی بکات که له‌ شه‌اره‌که‌دا به‌رتوه‌ ده‌چوون به‌ین یاوه‌رن، پاسه‌وانی یان حیمایه‌یه‌ک (به‌قه‌سه‌ی نه‌مه‌زمان)... هه‌له‌وتسه‌یه‌ک له‌ به‌رامبه‌ر نهمدا راستی هه‌موو نه‌وه‌ باسه‌انی ده‌رده‌خات که نووسینی، خۆشه‌وستی خه‌لکه‌که‌ بۆی، دلسۆزی و په‌رۆشی و خه‌رمه‌تگوزاری نه‌میش بۆیان، هه‌موو بوونه‌ته‌ باشتین قه‌لغان و سوپه‌ر و حیمایه‌یه‌ک بۆی تا وای لێ بکه‌ن وه‌ک کمسێکی خه‌لکی شه‌اره‌که‌ به‌ره‌په‌ی دله‌یا‌یه‌وه‌ نایه‌دا بێت و بچیت.

دانیشتووه‌کان. بهره‌ره هۆیه‌کانیم دۆزییوه و، چاره‌م کردن. ههندیک له فه‌رمانبهر و دهره‌بگ و ده‌سپۆنه‌دکه‌نایان جه‌رزهره‌یان بێ گه‌یترا. داوای چه‌ند خۆتندنگایه‌ک و چه‌ند ساختمانیتم کرد بۆ خه‌سته‌خانه و، نووسراو‌خانه و جه‌وانه‌ره. داخه‌کم تا له‌وئ یووم هه‌یچان جیه‌جێ نه‌بوون. ناوچه‌ی ده‌ۆک داڕزایوو به‌دمست زۆرداری فه‌رمانبهرانی خراب و دهره‌بگ و شیشه‌کانیه‌وه. هاواری بوو له‌ دست سه‌رمایه‌دارانی (موسل) و فه‌روفیتی ئینگلیزه‌کان! کارماتی سامناک و خۆتینی زۆری تیدا روودابوو^(۱).

له‌به‌ر نه‌وه ره‌وشت و خسوی بلتدم که‌م تیدا ددی. هه‌ژاری و نه‌خسێنده‌واری و نه‌خۆشی تیدا فه‌رمانبهرابوو. دوو خۆتندنگای سه‌ره‌تایی کوران و. خۆتندنگایه‌کی سه‌ره‌تایی کچان و. خۆتندنگایه‌کی دووهمه‌مین (ثانوی) له‌ شاری ده‌ۆکا هه‌بوون. هه‌روه‌ها جه‌وت هه‌شت خۆتندنگایه‌کی تریش له‌ گونده‌کانی تیدا هه‌بوون. بێجگه‌ له‌وه سن نه‌خۆشخانه (مستوصف)یش له‌ ناوچه‌که‌دا هه‌بوون. به‌چل هه‌زار که‌س دوو رتیگای قیسه‌تا‌کراویان هه‌بوو، ناوچه‌که‌یان ده‌بێ. به‌لام زۆریه‌ی گونده‌کان بێ رتیگای تمختراو بوون.

هه‌ولم دا کینگه‌یه‌کی باو (مزرعة حدیثة) له‌ گوندی (سندۆر)دا بکرتیه‌وه. به‌لام سه‌ری نه‌گرت. چه‌ند ساختمانیتم بۆ سه‌را و خانوی جینوشین (قائمقام) و کارگه‌تێری لادینی (سیمیل) به‌دمسته‌وه بوون. که‌ من گوێزرا‌مه‌وه بۆ (زاخۆ) له‌ تموا‌بووندا بوون.

له‌ ده‌ۆکا که‌ ناوچه‌که‌ی پارچه‌یه‌ک بوو له‌ به‌هه‌شته‌کانی کوردستان، گه‌شتوگوزارم زۆر کرد. به‌لام هه‌سه‌رو دم کز و لاواز بووم، توند و تووره‌ بووم، جار جار هه‌له‌م ده‌کردا. له‌به‌ر نه‌وه جارجار نه‌بێ. که‌م دلم خۆش ده‌بوو! کارماتی نه‌نگ و ناشیرین و سامناکم زۆر دی.

نازاری خۆشمیان زۆر دا! هه‌رچه‌نده سه‌رکه‌وتم به‌سه‌ر دوژمه‌کانی (گه‌ل)دا به‌لام دلم له‌ ژیان زۆر شکا! باش بوو به‌ریتز و شیرینه‌وه لیتان جیا‌بوومه‌وه! هه‌رچه‌نده هه‌ندێ کاروباری ناوچه‌که. به‌لکو خاک

(۱) نه‌و بهره‌ره‌کانییانه‌ی دانیشتوانی ده‌فه‌رکه‌ له‌ داگیرکهرانی ئینگیزیان ده‌کرد هه‌ر له‌ ۱۹۱۹-یه‌وه که‌ له‌ زاخۆ نه‌فه‌ری سیاسی کوژراو له‌ ۱۴ی ته‌مموزی هه‌ر نه‌و سه‌له‌دا هه‌رش برایه‌ سه‌ر له‌شکری ئینگلیز له‌ نامیدی - کاپیتان ولی و ماگدۆنالد و سیر ه. ترۆب- و چه‌ند سه‌ریانزێک تیا کوژرا. له‌ ۴-۱۱/۸/۱۹۳۳ که‌ وه‌زاره‌تی ره‌شید عالی گه‌یلانی و مه‌لیک عازی سوپایان به‌ردایه‌ ده‌فه‌ری ده‌ۆک و ناحیه‌ی سیمیل. به‌ده‌یان خه‌لکی بێ تاوانی تیا‌دا کوژراو و بریندارکران و گیران. هه‌روه‌ها له‌ شۆرش بازوانی دوو‌مه‌شدا ده‌فه‌ری ده‌ۆک به‌شیک زۆری له‌و کوئره‌هه‌ری و نا‌هه‌قییه‌ی جه‌کوومه‌ت ده‌یکرد. بێ به‌رابوو: له‌ ۱۹/۸/۱۹۴۵ جه‌کوومی عه‌رفی له‌ ناوچه‌که‌دا راگه‌یانرا و نه‌و له‌زایانه (عه‌ماده‌ی و ده‌ۆک و عه‌قره‌ و ره‌واندزی) هه‌سه‌رو گرتوه‌وه. که‌ (مجلس العرفی) له‌ ۱/۱۲/۱۹۴۵ جه‌کوومه‌ نا‌عه‌دیلاته‌کانی خۆی به‌سه‌ر گه‌وره‌بیاوان و خه‌لکی نه‌و ده‌فه‌رانه‌دا ده‌سه‌پاند؛ به‌نه‌هدام و نه‌مه‌دی و جه‌کوومی جیا‌جیای دی... هتد. نه‌م کاره‌ خۆتیاویانه‌ی جه‌کوومه‌ت له‌و ده‌فه‌رده‌دا، نایێ چاوه‌ڕوانی کاردانه‌وه‌ی چاکی ئێ بکری و باریکی ده‌روونی ناسایی له‌لای خه‌لکه‌که‌ی ئێ به‌خولقی.

(لوا)، ی (موسل) یش کز و ناپتک ده‌رۆیشت به‌پتوه، به‌هۆی کار به‌ده‌ستانی خرابی (موسل) هوه که بووبو به‌هۆی کز بوونی گیانی (کوردا به‌تی) و (نیشتمان به‌روه‌ری) و چه‌وساندنه‌وه‌ی دانشتووانی ناوچه‌که، بۆ که‌لکی نابوخته‌ی هه‌ندئ سهرما به‌داران و ده‌به‌ه‌گانی (موسل) و هه‌ندئ فهرمان به‌رانی خراب که بۆ که‌لکی نابوخته‌ی ئه‌وانه دهبوولانه‌وه... هه‌رچه‌نده ماوه‌یه‌کی که‌م نه‌ین نه‌مامه‌وه له ده‌ژکدا، که هه‌ر ده مانگی‌تک ده‌بوو... به‌لام توانیم گیانی مرۆفایه‌تی و کوردا به‌تی له ده‌ژکدا زیندو بکه‌مه‌وه، بۆ به‌هه‌نگاری کردنی زۆرداری له‌و جۆزه‌ پساوخراب و به‌دکردارانه... قوسمار، که یانه‌ی فهرمان به‌هران و چایخانه‌کانی ده‌ژکی داگیر کردبوو، قه‌ده‌سه‌م کرد... له جیتی ئه‌و نووسراوخانه‌یه‌کی پتک و ناوازم دامه‌زرا‌ند له (یانه‌ی فهرمان به‌هران) دا، پره‌ کرد له نووسراوانی نایاب نایابی کوردی و عه‌ره‌یی. ماوه‌ی خواردنه‌وه‌ی شم نیوا و نیو که‌م کرده‌وه. له بریتی ئه‌وانه باخچه و یاری و اغیتی تازه‌هاو و پی‌تک پۆنم بۆ دانا. ده‌سته‌ی به‌پتوه به‌رایه‌تی یانه‌که‌م لا‌برد. له جیتی ئه‌وان ده‌سته‌یه‌کی خاوه‌ن بی‌سر و هۆش و نیشتمان به‌روه‌رم دانا. ده‌ستی‌کی تازه کردنه‌وه‌ی شم هیتا به‌سه‌ر ساختمانی یانه‌که‌دا. رابواردنی ناو یانه‌که‌یش له (قوسمار) و (خوسمار) هوه گۆژاو، به‌ره‌به‌ره‌ پرووی کرده زانست و هونه‌ر و ساز و ناواز بۆ که‌لک و خۆشی گشتی. گیانی‌کی پاک و چاک و بلند له‌یانه‌که‌دا ژیا‌یه‌وه، که گه‌لی ناراسته ده‌کرد بۆ چاکه‌ی گشتی. به‌راسه‌ر به‌م گیانه تازه‌یه، دوژمانی گه‌ل، دز و دوژزان و ناپاکان، له ناوچه‌که‌دا ناچار مان فسیان دایه‌وه^(١). چونکه پروروشی نه‌یت هه‌چی تریان بۆ نه‌ما‌یه‌وه!

له‌لایه‌ن دۆستان و یانه‌ی فهرمان به‌هران و خوتیندنگای دووه‌مینه‌وه، گه‌لی‌تک ناهه‌نگم بۆ کرا... زۆر به‌په‌زێوه فهرمان به‌هران و براده‌رانی ده‌ژک په‌وانه‌یان کردم تا سنووری (زاخۆ). ئه‌و کاته پۆژی دووه‌می سالی نوێی ١٩٥٧^(٢) بوو، که به‌تیشکه نهرم و گهرم و پر خۆشه‌ویستیه‌که‌ی تیشکی سه‌رمای سه‌ختی زستانی ده‌شکاند سه‌رم کرد به‌ (زاخۆ) دا... دلم پری بوو له پارانه‌وه له خودا، که له زاخۆدا سه‌رم بختا!

زاخۆ

له ١٩٥٧/١/٢ دا گه‌یشتمه زاخۆ. (زاخۆ) شاریکی زۆر کۆنی کوردستانه. ته‌مه‌نی وه‌ک ده‌لێن، ده‌گه‌رتیه‌وه بۆ (٢٥٠٠) سال پیش نی‌مه‌رۆ. زۆ جوانکی‌لا‌ته و خنجی‌لا‌ته‌م هاته پیش چاو. نزیکه‌ی (٨٠٠٠) هه‌شت هه‌زار که‌ستی‌کی تیندا ده‌بوو. له‌وانه هه‌زار که‌ستی‌کیان گاور و نه‌رمه‌نی بوون. له ناوچه‌که‌دا که بریتی بوو له سن لادئ: (گولی) و (سندی) و (میلیقانی)، نزیکه‌ی (٤٠٠٠٠) که‌ستیک هه‌بوو. سی گوندی‌کیان کلدانی و ناسووری و نه‌رمه‌نی بوون، له زاخۆدا: دوو خوتیندنگای سه‌ره‌تایی کوربان و، خوتیندنگایه‌کی سه‌ره‌تایی کچان و، خوتیندنگایه‌کی مندالان (أحداث) و، خوتیندنگایه‌کی ناوه‌ندی (متوسطه) هه‌بوو! له‌لادیکانی‌شیدا ده‌ خوتیندنگایه‌ک هه‌بوو. خوتیندنگایه‌کی ناوه‌ندی کچانم بۆ سه‌ندن، له‌گه‌ل سن خوتیندنگای سه‌ره‌تایی بۆ گونده‌کان. خۆرشم بۆ هه‌ر سن

(١) فسیان دایه‌وه: ناچارمان دانشتن، وازیان هیتا. بۆ سوو‌ککردن به‌کاره‌ی.

(٢) به‌مانا: ١٩٥٧/١/٢

خوتنندگانگی شاری (زاخۆ) سەند. پیتاکم بۆ شاگردە هەزارەکان کۆ کردەوه. پیتاکم بۆ سەرگەردانەکانی لافاوی شاری (سلیمانی) لێ کۆکردنەوه.

ئەو ترس و سامەیی کەوتیوه ناو دلی فرمانبەران و دانیشتوانی ناوچەکەوه. بەهۆی فرمانبەرانی خراب و دەربەجێکی درێندەوه. لام برد. بەرەبەرە بارساییی گۆزەزان و سەریستی بیروبارەم لە ناوچەکەدا بلند کردەوه. ژینی ناو (زاخۆ)م زۆر خوش دەهاتە پێش چاو. چونکە دەستوانی دەستی هەزار و داماری کوردەکانی ناوچەکە و کوردەکانی دراوسێ لە کوردستانی تورکیا بگرم و، یارمەتییان بەدە بۆ گۆزەرانیکیی باشتر... زاخۆ، کە لەوه پێش نارابنگی دەرکردبوو، بەنازاوه و پشتیویەوه و، گەلیک جار کارمەساتی نەنگ و خوتناری تێدا روو دەدا، هۆیکەمی ئەوهبوو، فرمانبەرانی خراب پشتی زۆرداریان دەگرت! لە سایەي خوداوه ئەو سال و حموت مانگەي تێیدا بووم. (زاخۆ) سەند و بێ دەنگ و پاک و پوخته و سەریەرزانه بەکامەرانییەوه گۆزەزانی دەرکرد.

کە (زاخۆ)م بەجێ هێشت، دلم پر بوو لە پێز و ستایش بەرامبەر دانیشتووهکانی... نیشتايش لە دلمدا، جێگای هەرە پەسەندم بۆ کردوونەتەوه. خۆشەویستی و یارمەتییانم بۆ کەلکی گشتی هەرگیز لە بیر ناچیتەوه!

ژینی (زاخۆ)م زۆر بێن خوش بوو. پر بوو لە میوانداری و گەشتوگوزار و سەیران... لێرەدا توانیم (٢٦) وتاری خۆمە بنێرم بۆ کۆتار و پۆژنامه کوردییەکان، کە بڵاویان کردنەوه. لێرەدا توانیم دوو نووسراوی تر بنوسم: (ژینی نوێ) و (نافرەتی کورد). نووسراوی (نافرەتی کورد)م لە چاپ دا و بڵاوم کردەوه. کە هەلبژاردنی ئەندامی کۆزێ نەتەوه دەستی بێن کرد، سەریستی ئەواوم دایە دەست (گەل). لە ئەنجامدا ئەوی گەل ویستی ئەوهبوو بەئەندام. بەلام تا ئەمە پێکھات، بەهۆی بەدکاری هەندێ ناغاو، ناوچەکە کەوتیوه سەر ناگر. زۆری نەمابوو شەرتکی خوتنێن بقمومێن لە ناوەند هۆژەکاندا... باش بوو بەسایەي خوداوه ناگرەکە کۆیایەوه. کەمیشی تێدا نەسووتا، دوژمنەکانی گەل نەبن، کە ئەو چەند ناغایانە بوون!

هەرەها لە دوو سن هەلبژاردنی تریشدا بۆ (شارەوانی) و (بەرپۆلەریایەتی - الأدارة)، توانیم پێی بەدەم بەسەریستیەکیەوه جێبەجێ بکەین... چەند سالیگ بوو پێشیان دەگوتم بێمە سەرۆکی شارەوانی (سلیمانی)... لە سالی ١٩٥٤دا هەم فرمانبەرایی، هەم گەل، حەزبان بەم فرمانە دەکرد بیکەم... بەلام لەبەر هەندێ هۆی گشتی و تایبەتی، داخەکم نەستوانی ناردزوی هەر دوو لایان جێبەجێ بکەم! بەلام لە سالی ١٩٥٨دا بەرھەست نەما لەبەردەمدا بێجگە لەوه، لافاوی سلیمانیی بەسەردا هاتبوو، کە هەستی بزواندبووم بۆ چوونەوه بۆ سلیمانی بۆ بەشداریکردن لە ئاواکردنەوهیدا... هەمیسان لەبەر ئەوهی حەزم دەکرد چەند سالی دواپێم لە سلیمانیدا فرمان بێم، بۆ ئەوهی تێبکۆشم بۆ کەلکی گشتی. بۆ ئەوهی بۆ دواوژۆی خۆشم جێبەجێک خوش بکەم؛ تا کە (٢٥) سالەکەمی فرمانبەریم ئەواوکرد، لە سالی ١٩٦١دا واز لە فرمان بێنن بەیتم و، هەموو هێز و توانایەکم بێخەمە سەر بڵاوکردنەوهی (زانباری) و (ویژە) و (ھونەر) بەناو خاکی کوردستاندا... بەھیوای ئەمانەوه نووسیم بۆ کاربەدەستی کاروباری ناوخت (سەعید قەزاز) کە نامادەم خواستەکەمی سالی ١٩٤٥ی جێبەجێ بکەم.

که له هاوینی سالی ۱۹۵۸دا چوموه سلیمانی، موته سه پرفی سلیمانی (عهبدولموت لیب نعمین)^{۱۱}، زۆر پیاوانه نازی کرت و خواستی لڼ کردم که بیهه سه رۆکی شارهوانی سلیمانی. ههروهه گهلنیک نیشتمانپهروهه ران و تیگه یشتووانی سلیمانی نه خواسته یان لڼ کردم... پر به دل سویاسی خودام کرد کهوا به پریز و خۆشهویستی و سه رهه رزیه وه ناواته کهم هاته دی. به سویاسه وه خواسته که یانم به جی هینا... بۆ دوو سال سه رۆکایه تی شارهوانی سلیمانی به لڼ دا... پاش که پانه وم بۆ زاخۆ، نه ونده ی بین نه چوو، فه رمانی گوێزانه وم له ۱۹۵۸/۷/۱۳ دا دره چوو... به لام بۆ به یانی خۆرشی ۱۹۵۸/۷/۱۴ له به غدا دا به ریا بوو! نه یانه یشت بگوتیه موه بۆ سلیمانی تا ۱۹۵۸/۷/۳۰.

سلیمانی

بۆ چه ند رۆژنیک له شه قلاوه و هاوینه ههواره کانی (پیرمام) و (گهلی عهلی بهگ) دا پشویه کم دا. له ۱۹۵۸/۸/۴ دا گه یشمه (سلیمانی).^{۱۲} گهلنیک له دوو کانداره کان و تیگه یشتووانی شار و یستوبویان بڼ به پیره موه... به لام من پیم نهدان... وام هاته پښ چاو: گهل زۆر شادمان بوو به کاره ساتی چواره ی میوه خۆش (ته مموزای) ۱۹۵۸. چونکه (کوورد) کرابوو به هاو به شی (عه ره ب). نه مه به یی ده ستووری نوئی کۆماری عیراق بوو.^{۱۳} هه موو لا به هیوای خۆشی و سه رهه رزیه کی گه موه بوون بۆ (گهلی کوورد)! هه موو لا گه شه کار دار بوو بوون... چیژکه ی سه رهه ستی و نازادیان ده کرد، که سالانی سال بوو نه باندی بوو! کاره سات ده ری خست، نه دانیه ستووانی شار، نه فه رمانه به رانی فه رمانه پوایی، یاره مه تیبه کی راسته قینه یان له ده ست نه ده هات بۆ شارهوانی سلیمانی!... به لکو به پیچه وانوه به ره نگاریم له

(۱) عهبدولموت لیب نعمین نه له هاشمی: له دوا ی (لوا، عومه ره عهلی) له ۱۹۵۷/۵/۱۸ وهک موته سه پف له سلیمانی ده سه ته کار بوو هه تا ۱۹۵۸/۹/۴ که کردیانه بالیۆزی عیراق له تاران، هادی رشید چاوشلی که ماوه بهک له قهزا و ناحیه کانی سلیمانی دا قایقام و سو دیر ناحیه بوو، به دوای دا بووه موته سه رفد... له ده ستیاکی و کارشوناسی و په پیره کردنی دا په مروه ریدا نمونه به کی دره وشاوه ی نو پیاوه نیداره کوردانه بوون له ره سه ده مه دا.

(۲) نه گهر سه رنج ده یین، له وه به ره، مامزه ستا هه ره که له شه تیگه که وه گولستر او ده مه بۆ شه تیگی تی، هه ره نو رۆژی له کاره که ی په یوه نده ی چیرانه موه بۆ رۆژی دوا یی له شه تیگه نو تیه که ی بووه: بۆ نمونه: (له ۱۹۴۸/۱۱/۱۲ دا سلیمانیم به جی هیشته... له ۱۹۴۸/۱۱/۱۳ گه یشمه شخان. له ۱۹۵۴/۱۰/۱۴ شه قلاوه جی هیشته و له ۱۹۵۴/۱۰/۱۵ گه یشمه ناگرڼ. له ۱۹۵۶/۳/۸ له ناگرڼ جوڼ بووموه و بۆ رۆژی دوا یی چوم بۆ ده ژک...).

(۳) هه ره له رۆژانی نه وه لی روودا وه که وه کار به ده ستان و سه ره کرده تازد کانی عیراق زوو زوو له بۆنه و خۆیشه اندانه کاندای جه تیخان له سه ره (برایه تی، هاو به شی) کوورد و عه ره ب ده کرده وه له نیشتمان ده دا، دوا یی که ده ستووری کایش دانرا له به نده ی سیدایا هاو تبه و که کوورد و عه ره ب هاو به شی له نیشتمان ده دا، به لام دوا ی نه وه به نده دیانوت عیراق به شیکه له نه مه ی عه ره یی!... رۆژانی داها تووش ناراستی و درۆی نه و لاف و که زافانه ی ده رخت.

همردو ولايانمونه چا و پتیکهوت، بیتجگه له که مته رخمی! هروره دهمته (حزب) دکان و پتیکخواو (منظمة) دکان و کۆمهل (جمعیه) دکان که وتیوونه بهریره کانتیی یه کتری، هریره که بیان ده بویست په بجه بخاته کاروباری شاروانییموه، بۆ که لکی خۆی!

هروره له فرمانه بهر و کرتیکار و سهرکرده کانی شارهوانی خۆیدا، له نهمده کانی کۆری شارهوانیدا، زۆری وا هه بوو بیتجگه له مودی به که لکی شارهوانی نه دهات، زیانی زۆرشی لێ ددها!... نهمه بیتجگه له سهرحلی و هه له شهیی و چهپ و گرپ و گهپ و گتچهلێ زۆریه ئهوانه ی کاربان ده کهوته شارهوانییموه، یاخود کاربان فرێ دهرایه شارهوانییموه! نه مانه ههموو، له گههل ناشیتی و خۆههستی و ههموواندا بوو بوون به هۆی سهر نیشه و ماندوو بوون و دلشکاندنێ من، له بهر دواخستن و تیکدانی فرمانه کانی شارهوانی!... له بهر نموه له لایه که موه ههول و ته قهلام ددها، به پیتی توانایی خۆم، کاروباره کانی شارهوانی و پرۆژه کانی ههلبیسو پۆتیم، له لایه کیشهوه ره بجه ددها و تینه دکۆشام بهر نهنگاری خراپه ئه نو تاک و ته را و کۆمهل و دهمتانه بکهم!

له سایه ی خوداره به سهر زۆر گهرو گهرفتدا زال بووم. بهلام لهش و هۆش و دهر و نوم به جارتیک کهوته نازا و هاواریه... له نه بجهادا ناچار بووم، ههول بدهم که له شارهوانی جوئ بيموه!

نهمه لای تاریکی و ژبانی سلیمانیم بوو...

بهلام له لای پرووناکید، گه لیک شتی خۆش و به نرخ و گرنگم دی... هونهر و وێژه له سلیمانیدا که شه بیان کرد و په ره بیان سهند و، کاربان کرده گیانی ههمووان. ههزار، ناههت، سه رهستی بیروباوه پری کوردایهتی، خهبات بۆ پیشکهوتن و، نازادی و، کامه رانی، ده ره کهوتن و به ره کهوتن و، سه ره کهوتن.

گه لیک پۆژنامه و گۆنار و نووسراوی کوردی پهیدا بوون و هاته ناوه ده... گه لیک ناههنگی ناوازه ی کۆرانی و ساز و ناواز و هه له پهرکن و لاساییکرده موه ی کوردی کرا و، ناههت به ته نیشهت پیاوه ده له و ناههنگانه دا کۆ ده بوونه ده بۆ ته ماشا کردن و کارگوزاری. گه لیک پتیکخواه و دهمته و کۆمهل هاته کۆپه ده. خۆیشهاندان، کۆپوونه مه، وتار خۆتندنه مه، به بۆنه ی پۆژه گرنگه کانی گه له وه زۆر به جوانی و پتیکو پتیک و رازاوه بییموه ساز ده کران...

(نه ورزای سالی ۱۹۵۹ و ۱۹۶۰، گه یسته نه مه پری گه وره یی و جوانی و رازاوه یی.

نیراوانی لاوانی کورد، ناههتانی کورد، خۆتنده وار و به ناوبانگانی کورد، بۆ نواندنی بیروباوه پری کوردایهتی، گه یسته نهم په ر و نه مه پهری جیهان... به هۆی ئه و خۆتندنگارانمه که له نه وره وپا ده یاخۆتند، (کورد) توانی خۆی به ههمو جیهان بناسیتن، توانی بۆ نازادی و سه رهستی و مافی خۆی تیبیکۆشن.

هاتنی بارزانی بۆ سلیمانی^{۱۱}

له پاییزی ۱۹۵۸دا، که پێشخوا (مه‌لا مسته‌فای بارزانی) له خاکی سۆڤیه‌ته‌وه گه‌راییه‌وه کوردستانی عێراق سه‌رتکی له سلیمانیشت دا. ئه‌و به‌پیره‌وه چوونه‌ی بۆ ئه‌و کرا. ئه‌و ماندوونه‌بوونه‌ی له‌و کرا، ئه‌و ناهه‌نگه‌ی شاره‌وانیه‌ی سلیمانی بۆ ئه‌وی کرد... بۆ کس نه‌گه‌رابوو! نه‌ته‌وه به‌جارتیک خۆشایوو، گه‌شکه‌دار بووبوو، نه‌بێدزانی له خۆشیدا چۆن به‌جولیته‌وه و چی بکا!

به‌هۆی وینه‌گه‌شتیکی هونه‌رمه‌ندی کوردیه‌وه،^{۱۲} وینه‌یه‌کی ره‌نگاوهره‌نگی گه‌وره‌مان به‌مه‌لا مسته‌فا بارزانی پێشکه‌ش کرد: وریایی کوردی سلیمانی و نه‌وازشیانی بۆ (بارزانی) و (مه‌لا مسته‌فا بارزانی) پێشان نه‌دا، له‌گه‌ڵ ناواتی گه‌لدا... له‌ ناهه‌نگه‌که‌یدا، و تارتیکم خۆتنده‌وه... ساز و ناوازی کوردایه‌تی، گیانی ده‌بووژانده‌وه... ده‌تگوت له‌ ناسنامه‌وه فریشته‌ ده‌بارێ... دار و به‌رد پهری بووبوو له‌ خۆشه‌وستی و نه‌وازش بۆ (مه‌لا مسته‌فای بارزانی) و کورد و کوردستان!...

پۆژه‌که‌ی خۆش بوو... به‌هه‌زاران کوو و کچ، پیاو و ژن، خۆتنده‌وار و نه‌خۆتنده‌وار، دوه‌مه‌ند و هه‌زار، گه‌وره‌ و بچووک پڕایه‌وونه‌وه ئه‌و ناوه، چاویان به‌گه‌شتیه‌وه! له‌گه‌ڵ (مه‌لا مسته‌فا بارزانی)دا به‌چه‌ند کۆبوونه‌وه‌یه‌ک له‌ یانه‌ی فه‌رمانه‌ران و مالی (شیخ له‌تیی شیخ مه‌حمودی مه‌زن)دا کامه‌ران و سه‌ره‌رز بووم... که‌ پۆیی تا (قلیاسان) ره‌وانه‌مان کرد، یه‌کتیمان ماچ کرد و جوێ بوینه‌وه.

ئه‌و پۆژه‌ی پۆژتیکی به‌نرخ و په‌ر کامه‌رانی بوو... دل‌مان پهری بوو له‌ هیوا و ناواتی به‌رز بۆ دواپۆژتیکی نزیک بۆ کوردستان...

له‌و پۆژه‌دا به‌م بۆنه‌یه‌وه گه‌لێک سه‌یاسی (عه‌بدولکه‌ریم قاسم)م کرد که‌ یوو به‌هۆی گه‌رانه‌وه‌ی (مه‌لا مسته‌فا بارزانی) و بارزانییه‌کان.

له‌ پاییزی ساڵی ۱۹۵۸دا دار و به‌ردیش پهری بووبوو له‌ خۆشه‌وستی و پێزگرتن به‌رامبه‌ر (کورد) و (کوردستان)!.. ده‌تگوت له‌ ناسنامه‌وه فریشته‌ ده‌بارێ. له‌ زستانی ساڵی ۱۹۵۹دا ده‌سته‌یه‌ک له‌ پۆشنبیره‌ گه‌وره‌گانی (یه‌که‌تیی سۆڤیه‌ت) هاتن بۆ سلیمانی. پێنج کس بوون: دوو ژن و سه‌ن پیاو. به‌ناوی شاره‌وانیه‌یه‌وه هه‌ندێ ئه‌وسه‌راوی کوردی و گولی ده‌ستکرد و کلاو و که‌لاش و پانیبه‌رز و شه‌کرشکته‌یی ده‌ستکردی کورده‌واریم پێشکه‌ش کردن. هه‌ندیکه‌ی بۆ خۆیان، هه‌ندیکه‌ی بۆ (نامه‌خانه‌ی لینینگراد)... هه‌روه‌ها له‌ ناهه‌نگیکه‌ی شیوا که‌ کارگه‌ری زانیاری سلیمانی بۆی کردبوون، له‌ پاش ئه‌وه‌ی هه‌ستم پێ کرد میوانه‌کان نامۆگه‌راییه‌کی دل‌سۆزانه‌ ده‌کهن بۆ براهه‌تی و یه‌که‌تیی (کورد) و (عه‌ره‌ب)، هه‌روه‌ها هه‌ستیکه‌ی جوان پێشان ده‌ده‌ن به‌رامبه‌ر به‌ (کورد)... منیش به‌ناوی دۆستایه‌تی (کورد) و

(۱) ئه‌م بابه‌ی هاتنی سه‌رۆک بارزانی بۆ سلیمانی له‌و پاكئوسه‌یدا نه‌بوو که‌ له‌ ۱۹۸۸دا ناماده‌ی بلاوكرده‌وه كرابوو: له‌ ده‌سه‌وسه‌ نسلیه‌که‌یدا (ده‌قه‌ری ژماره‌ -۳-) ده‌رمه‌نیاوه‌وه.

(۲) زۆرم په‌رس کرد له‌ باری ئه‌و هونه‌رمه‌نده‌وه، به‌لام به‌داخه‌وه شتیکی نه‌وتۆم ده‌سگه‌ر نه‌بوو. زیاتر مه‌زنده‌ی مامۆستای هونه‌رمه‌ند (جه‌مال به‌ختیار) یان به‌هه‌شتی (ئهنوهر تۆڤی) ده‌گه‌رن.

(یه کیتی سۆقیته) هوه نۆشیکم بۆ کرد و، سوایسم پیشکەش کردن و، خوش هاتیشم لێ کردن...

رۆشبیرهکان، لەلایەن دەستە (حزب)ەکان و کۆمەڵەکان و ڕێکخراوەکانە، نەوازشیان پیشکەش کرا، لەگەڵ دیاریدا... چ لە پێرەوچووناندا، چ لە بەڕێکردنیاندا، نەوپەڕی ڕیزیان لێ گیرا و، خۆشەویستیان پیشان درا... یەکێک لەو رۆشبیرانە، سەرۆکی ئەکادیمی (لیننگراد) بوو. یەکێکیشیان سەرۆکی زانستگای (تاشقەند) بوو. یەکێکیشیان ژنیک بوو، کاربەدەستی زانیاری (پەشکیرستان) بوو. ئەمانە هەموویان بەدەلخۆشییەوه گەڕانەوه. وتارە باشەکانیان، چونکە گەلێکی بۆ (کوردا) تێدا بوو، دلی دوژمنانی کوردی خۆش نەکرد؛ لەبەر ئەوە، هەر ئەو شەوه تۆماری وتارەکان بەمەگینە تۆمارکردنەگەوه^{۱۱}، دزرا و لەناوچوو، کەس نەیزانی نیتتایش و ئەوسایش بۆ کوێ چوو! ئەم کارساتە دلی گەلێک کەسی شکاند! دیارە نۆیال بەنەستۆی ناپاکەکانی خۆمانە، کە لەو سەردەمدا بۆ بیگانە ئیشیان دەکردا.

میوانەکان هەستیان بێ کرد (کۆمۆنیستەکان - دەستە بەشدارییەکان) و (پارتییەکان)ی کوردەواری لەناو خۆیاندا ناگۆکن. ئەمەیش نیشانەیهکی مەترسییە بۆ (کوردا و کوردستان)، بۆ (عێراق)، بۆ نازادبەخووانی جیهان! پاش ئەوەی گەڕانەوه خاکی (یه کیتی سۆقیته)، چاوه‌پروان بووم نامەیهکیان لێ وەرگیرم بەرامبەر بە (شارەوانی سلێمانی). هیچیان دیار نەبوو!... بەلام وەکو لە پاشدا زانیم گەلێک نامۆژگاری بۆ کۆمۆنیستەکان هاتبوو لە یه کیتی سۆقیته‌وه. لە پاش چەند مانگیگ کۆمۆنیستەکان تا ئەندازەیهک وازیان لە دەستدریزی و هەلەکردن بەرامبەر بە (پارتی) و بەرامبەر بە (کوردایەتی) هێنا^{۱۲}! بەلکو خۆیان کیش دەکرد: دلی (کوردهواری) یه که رابکیشن.

لە زستانی سالی ۱۹۹۰دا ڕۆی درا بە (پارتی دیموکراتی کوردستان) دایمەزۆی^{۱۳} کوردەوارییەگە، لەو رۆژەدا ئەمەندە گەش بوو، دەتگوت کۆتێرەوه‌ری هەزاران سالی لە بیرچۆتەوه... دار و بەرد پێندەگەنی، بەزم و ڕەزم و، گۆرانی و هەلپەڕگن و، وتار و، پێرۆزیایی کردن لە لکی (پارتی سلێمانی) دا، شاره‌گەمی هێتایوو نەوپەڕی کامەرانییەوه. رۆژنامە (خەبات) کە زمانی پارتییەکان بوو،

(۱) بەمانای: - آلة النجیل - مجلة.

(۲) ئەم سەرتای نازادی کارکردنە کۆمۆنیستەکان بەتایبەت و گەلانی عێراق بەگشتی، کەم تەجربەیی لەو یواریدا، بەداخه‌وه رۆز بەرگان لەسەر رۆژەکانی گەلانی عێراق کەوتەوه، ئەمە جگە لە هەرل و کۆوشی دۆه‌لتانی دەرەوه و هاوسنور بۆ تینکدانی ریزەگەسانی گەم. لەو رۆژاندا رۆژی تازش توشی چموشه‌کاریه‌کی وا بیهو کە بەلایه‌کدا خۆی ساغ نەدەکرده‌وه. کۆمۆنیستەکانی ئەم کانه خۆیان بەخاوه‌ن مال دەزانی، لە هەموو شتێکدا کۆنخایییان دەکرد و بەگۆر هەموو بۆچوون و تەقە‌للایه‌کی نەتەوه‌یدا دەرەوه، سا کوردی بویایە یان عەرەبی، هەر بۆ ئەندازە‌بەش بەعسی و قەومییە عەرەبه‌کان... جا لە کوردستاندا بەزۆری مللایه‌تیکە لە نێوان ئەو دوو تەوه‌مدا بوو.

(۳) پارتی دیموکراتی کوردستان لە ۱۶ی نای ۱۹۴۶هه دامەزرابوو لە کارکردنی نەهینیدا بوو، پەلویزی باش داگوتابوو، راستەر تەوه‌یه لەو بەررواریدا لەلایەن میریوه بەرەسی ڕێگای کارکردنی بەناشکرای بێ درا.

که بیسته نوره پری چاکی و سر ریستی... لاناو هه موو رژژنامه گانی غیرا قدا سه ری بلند کرده ده... له هه موویشیان زۆر تر په سهند و خوشه ویست بوو لای خوشنده وارن^{۱۱}! پاشان گوڤاری (پوژی نوئ)^{۱۲} ایشیان دهرچوو، که گه بیسته پایه یکی هه ره بلند لاناو گوڤاره گانی کۆن و نوئی کوردیدا... نوهنده ی پیم کرا، وتاره بۆ هه ردوولایان نارد... پارتیه کان به م کرده ده یه م زۆر دلخۆش بوون... به بۆنه ی (جیمزنی نه روزای سالی ۱۹۶۰هه): «نوسراودانیک و، دوو میز و شش کورسی و ژماره یه کی زۆر نووسراوانی کوردی و عمره یی و نینگلیزیم بۆ ناردن». نووسراودانه که لسه ر دنگرتزی (تخطیط) خۆم له لایه ن ناسنگریتکی سلیمانیه وه دروست کرا. له شتویه کی هونه ری زۆر ناوازه دا نه خش و نیگاری تن خرا و، رهنگاره رنگ کرا. شتویه و بهژن و بالا و رهنگه گانی نووسراودانه که، جوانی و رازاوه یی نه ورۆز و به هاری کوردستانی به ناوات و هیوای کوردهواریه وه پیشان ددها، له گه ل پشتمستی راپه پرسی کورد به زانست و هونه ر و بیروباوه ری مرۆڤایه تیه وه... نعم دیاریانه بایی سه د دیاری نه وه سه رده مه بوون. نووسراوه کان لسه ر ناره زووی پارتیه کان خۆیان کرا... به لام نووسراوه کورديه کان خۆم بۆم هه لباژدن... نعم دیاریانه، به پاره ی (شاره وانی سلیمانی) کران، به ناوی شاره وانیسه وه پیشکش به (باره گای پارتی له سلیمانی) کران... پارتیه کان نه مه یان زۆر یه خوش بوو، به تاییه ی و به ناشکرا سوایه خۆیان بۆ شاره وانی و من پیشکش کرد... هه روه ها به بۆنه ی نه ورۆزه وه دره خسته گانی باخی گشتی و شه قامه کهوره گانی ناو شارمان به گلته یی رهنگاره رنگ رازانده وه...

له ناههنگی نه ورۆژدا که به شتویه کی زۆر گرنگ و جوان له دهره وه ی شاری سلیمانیدا کرا، نزیک به کاریزی (شیخ مه محودی مهزن)^{۱۳}، گهلنیک وتاری به نرخ و گهلنیک هه لپه پکن و ره شه له کی کوردی و گهلنیک گۆزانی و ساز و ناواز و لاسایی کرده وه ی «سوارانی مه ریوان»^{۱۴} و پیاوه گهوره گانی کورد پیشان دران... نزیکه ی ده هه زار که مینک هاتبوون بۆ سه یر، به پیاوان و ژنانه وه.

نه ورۆزه پارتیه کان سه جار ناوی مینان بر د و سوایسیان کردم له به رده م سه یرانه که رکاندا. یه کتیک

(۱) خه بات: سیاسی رژژانه، له به عه دا دهره ده چوو، توژگانی پارتی دهموگرانی کوردستانه، ژماره یه کی له ۴ ی نیسانی ۱۹۵۹ دهرچوو، دوا ژماره له ۲۸ ی مارتی ۱۹۶۱ دهرچوو، به مه مووی (نه ور سه رده مه) ۴۶۲

ژماره ی لی دهرچوو. خه بات نیشناش هه فته نه به رده وام له دهرچووندا به به عه ره یی.

(۲) پوژی نوئ: گوڤارتیکی نه ده یی سیاسی کۆمه لایه تی، لیبیرسراوی جه مال شالی و سکرته تری کامه ران موکری بووه، ژماره یه کی له مارتی ۱۹۶۰ و به مه مووی ۱۸ ژماره ی لی بلاکرایه وه، نه م گوڤاره سه نگ و به های تاییه تی خۆی هه به بو لاناو خویندواراندا نه ویش به هۆی نه م ریشازه نه تمه ویه ییه که گرتبووی، پارتی ده ری نه ده کرد، به لام به هۆی ریشازه که یه وه زۆر کس به بلاککراوه یه کی نه ویان ددزانی. هه مۆستا سه رجه م ۱۵ وتاری کۆمه لایه تی و چیرۆکی تیا دا بلاک کرده ده وه.

(۳) نه م کارینه به: نه وی مه لیک ناسراوه، کۆمۆنیسته کانیش له گه ری مامه یاره بوون.

(۴) نه م لاساییه کی (دوازه سواری مه ریوان) بوو که له رلستیدا نه نیا نمایشیککی نه م دوازه سواریه بوو نه ک چیرۆکه کی پیره مبر د یه و گرایسته شانۆگه ری.

لهو سوپاسانه هی «پارته دیموکراتی کوردستانی نێزان» بوو بهرامبهه لهو ههول و تیکۆشانهم که (١٧٠) کهمی ناواری کورده‌گانی نێزان له سه‌رچاره‌واندهوه و نزیکهی (١٣٠٠) ههزار و سێ سه‌ده دیناری لهو سه‌رده‌میشم بۆ کۆکردنه‌وه. لهو پۆژهدا زۆر سه‌رم به‌رزبووه که نه‌ته‌وه‌که‌م له‌سه‌ر زمانێ پارته‌یه‌کان خۆشویستی پیرۆزی خۆی به‌رامبه‌رم نوانده... زۆر شاد و کامه‌ران بووم به‌و پابه‌رپاندنه‌ جوانه‌ی نه‌ورۆزه‌که. سوپاسی یه‌زدانه‌م کرد و به‌رزۆتیکی ژیا‌م ژمارد. هه‌روه‌ها، خۆشبه‌ختانه، توانیم به‌هۆی شاره‌وانیه‌وه یارمه‌تی گه‌لێک خۆتندنگا و پتیکه‌خراوانی تر بده‌م وه‌ک: (خۆتندنگای هه‌زار و هه‌تیوان)، (نا‌فهره‌تانی کوردستان)، (با‌خچه‌ی مندالان)، (کۆمه‌لی پاراستی) مافی نا‌فهره‌تانی عێراق/ لقی سلێمانی^{١١}، (کۆمه‌لی هونه‌ره‌ جوانه‌کان)، (کرتیکارانی کوردستان)، (کرتیکارانی عێراق/ لقی سلێمانی)^{١٢}.

له‌ زستانی سا‌لی ١٩٥٩دا، (کرتیکارانی کوردستان)، له‌سه‌ر خواستی خۆیان، له‌ یه‌که‌م نا‌هه‌نگیا‌ندا و تارتیک و پارچه‌ هه‌زناره‌یه‌که‌م خۆتندوه. له‌ ناسراوانی شار و فه‌رمانبه‌ران و کاربه‌ده‌ستانی فه‌رمانه‌ه‌وایی (له‌ سلێمانیدا) و کرتیکاران، نزیکه‌ی چوار سه‌ده‌ که‌مێک بانگ کرابوون... پارته‌یه‌کان و بانگه‌کراوه‌کان کشتیان، به‌قه‌کانه‌م و هه‌زناره‌کانم دلخۆش بوون... کردیان به‌چه‌یه‌ پێزانێکی دوور و درێژ... له‌سه‌که، له‌لایه‌که‌وه‌ تو‌رکه‌مانه‌کان، له‌لایه‌کی تریشوه‌ کۆمۆنیسته‌کان له‌ ژێروه‌ هان ده‌دران له‌ ده‌ی کوردایه‌تی^{١٣}! چ کۆمۆنیسته‌کان، چ پارته‌یه‌کان هه‌شتا پێ نه‌درابوون، به‌ناشکرا فه‌رمان به‌یخ. به‌لام فه‌رمانه‌ه‌وایی ده‌ستیان بوو... به‌ره‌نگاری نه‌ده‌کردن! له‌ وتاره‌که‌مدا داوا‌ی یه‌کیته‌ی (پارتی) و (کۆمۆنیسته‌کان) به‌م کردبوو، له‌به‌ر که‌له‌کی گشتی. ئه‌وایی نا‌ژاوه‌ و هه‌له‌گانی نا‌و شاری سلێمانی و هه‌له‌به‌جم خستبووه‌ سه‌ر نه‌ستۆی نه‌وان! داوا‌ی چاره‌کردنی له‌و گه‌یورگه‌رفه‌تانه‌م لێ ده‌کردن، بۆ که‌له‌کی گشتی! له‌ داوایدا بۆم ده‌رکه‌وت، هه‌ردوو لایان به‌قه‌کانه‌م دا‌چله‌کی بوون! پارته‌یه‌کان ها‌تته‌ لام نامۆ‌نگارییان کردم... به‌لام کۆمۆنیسته‌کان له‌ قه‌کانه‌م دلگیر بووبوون. تا چه‌ند مانگه‌یکه‌ش له‌ ژێروه‌ لێم ده‌دان. هه‌ندێ جار لێم ده‌وروزان، هه‌ندێ جارێش به‌ناشکرا به‌ره‌نگارییان ده‌کردم! به‌لام من خراپه‌یانم به‌چا‌که‌ به‌رامبه‌ری کرد. داوایی که‌ کارساته‌ خۆتینه‌کانیان له‌ هه‌موو عێراقدا به‌ره‌نگاری کرا، که‌ فه‌رمانه‌ه‌وایی عێراق پووی لێ وه‌رگیران، و پتی نه‌دان (ده‌سته‌ی کۆمۆنیستی) دا‌به‌رزێن داوایی که‌ نه‌مانه‌یان لێ قه‌وما، کۆمۆنیسته‌کان

(١) ئهم پتیکه‌خراوی نا‌فهره‌تانه (رابطه‌ الدفاع عن حقوق المرأة العراقية) بوو که‌ سه‌ر به‌کۆمۆنیسته‌کان بوو.

(٢) به‌روانه: به‌هۆی دوو‌که‌رتیبوونی ریزه‌گانی گه‌له‌وه‌ بۆ به‌ره‌یه‌ک سه‌ر به‌پارتی و یه‌کیته‌ی دی سه‌ر به‌کۆمۆنیسته‌کان، هه‌تا پتیکه‌خراوه‌ میلیه‌گانی‌ش که‌رت به‌یوون: نا‌فهره‌تان، کرتیکاران، قوتاییان، جووتیاران... هه‌ت، که‌ له‌ راستیدا نه‌ده‌بوو وای، به‌له‌کو رابه‌رایه‌تی هه‌ر یه‌کێ له‌و پتیکه‌خراوانه‌ به‌ده‌ست سه‌ندوقی ده‌نگدانه‌ و له‌ویدا یه‌گلا‌یی ده‌یتسه‌وه، نه‌مه‌ نه‌گه‌ر تێمه‌ خۆمان به‌گه‌له‌تیکێ شارستانی و کۆمه‌له‌تیکێ مه‌ده‌نی بزانی... به‌لام له‌ نه‌و‌ها حا‌له‌ تێکه‌دا، نه‌وا: (ئۆخه‌ی ئۆخه‌ی، هه‌ر که‌س بۆ خۆی!)

(٣) مامۆستا مه‌به‌ستی له‌وه‌یه‌ که‌ تو‌رکه‌مانه‌کان له‌ که‌رکوو‌ک و نا‌وچه‌کانیا‌ندا و کۆمۆنیسته‌گانی‌ش له‌ سلێمانی و شار و ده‌فه‌ره‌ کورده‌گانه‌دا ده‌ایه‌تی کوردایه‌تیان ده‌کرد و دیا‌ره‌ هه‌ریه‌ک له‌و دو‌ولایه‌ رووکاری سیاسی و ناما‌نجی جیاوازی هه‌بوو، نه‌گه‌ین له‌ سلێمانیدا تو‌رک هه‌ر نه‌بووه.

پشمیان بوونهوه! ئینجا به پێچهوانەی جارانهوه: لێم دههاتنه پێشموه، خۆیان لێ نزیک دهخستموه، پێزیان لێ دهگرت... تهنا ته ههندیکیان له رۆژنامه و گوڤاره کوردیهکانی خۆیاندا سوایان دهکردم و، پێزیان بهرامبهرم پێشان دهدا!

له راستیدا من نهمدووێست له فرمانه کهمدا، لایهنی هیچ لایهک بگرم. دهووست تهنا لایهنی راستی و دروستی و پاکتی و دلسۆزی بگرم، له گهڵ کارگوزاریدا... ههموو جارێ به فرمانه کهم دهگوت: «من رێژ له ههموو بیروباوه رێک دهگرم، بهلام نهوی باش نهبی بۆ شارهوانی جه زه بهی پێ دهگه پێتم. نهوی باش بێ بۆ شارهوانی پاداشتی دهدهمهوه». ههروهها، خۆشه ختانه، توانیم له باخهلی خۆشتم یارمهتی گهلیک کۆمهڵ و دهسته و رێکخراوان بدهم، وهک: (پارتی دیموکراتی کوردستان) و (نافره تانی کوردستان) و (نامهخانهی گشتی)، دیسانهوه توانیم نووسراوه کهم (ژینی نوێ)^(۱) له چاپ بدهم. گهلیک وتاریش بۆ گوڤار و رۆژنامه کوردیهکان بنێرم، وهک: (نهروۆژ) و (رۆژی نوێ) و (شه فقه) و (ژین) و (بلیسه) و (خهبات) و (کوردستان). توانیم هاو بهشی گهلیک لێژنه ی (زانیا ری) و (ویژه یی) بکه م، چ له سلیمانی و، چ له ههردوو (کۆنگره کانی ماموستایانی کورد له شه قلاوه) دا: وهک (میژووی کورد) و (زمانی کوردی) و (زاراوه ی نیشتمانی) و (خۆتنده وه ی کوردی)...

داخه که م گه لیک هه ول م دا بۆ دامه زانندی (کۆمه لێ نو سه رانی کورد)، سه ری نه گرت! فرمانه وه یی نه رسا، رتی نه دا! هه روه ها توانیم نو سه راوی (فیربوونی زمانی کوردی و عه ره بی) پوخته بکه م و ناماده ی بکه م بۆ چاپکردن... توانیم که ره سه ی نو سه راویکی نو ییش کۆ بکه مه وه: له هه لێژاره ی وتاره کانه م، ناوم نا: (هاواری پێشکه رتن)^(۲)... ئه م کرده وانه، هه مو بیان، خۆشه و یستی یان دروست ده کرد له ناوه ند من و نه ته وه خۆشه و یسته که مدا: له به ر نه وه، وه ک چرایه کی پر شنگدار وا بوون دل میان رۆژن ده کرده وه و، هه تم به نا زادی و کامه رانی ده کرد.



ئه و شتانه ی بۆم راپه رتران له سلیمانی دا، له و سه ن سا ل و نه ودا، که فرمانم تیدا بیهی، به هه موو گیرو گه رفته که ره که هاته به رده م، به هه موو که م و کور یه که یانه وه، که ره نگه هه یان بو یی، تا ده مێتم، سه رچا وه یه کی خۆشی و کامه رانی من... نه مانه هه ر چه نه که میش بو یی له چا و پێو یستی شاره که دا، به لام له نا و هه موویان دا، گیانی خۆمی تیدا بو، هه ست و بیرو با وه یی خۆم، له پێشیا نه وه بو، سه رگر ده یی ده کردن. له و ما وه به دا که له سلیمانی بووم، نه مانه دروست کران: «بیه ست و پێنج کی له م ته ره زقرا بی

(۱) ژینی نوێ: کۆمه لێ نو سه ن و چیرۆکی کۆمه لایه تیه به مه به ستی تیکۆشان بۆ ژینگی نوێ، چاپخانه مه عارف، به غدا ۱۹۵۹.

(۲) هاواری پێشکه رتن: که ره سه و با به ته کانی نه م کتیه که مامو ستا له و سا له دا کۆی کردو نه ته وه (به رتیه له ۳۱ و تاره ی کۆمه لایه تی و سیاسی) ما وه ته وه هتا سا لی ۱۹۷۹ که مه نیدا رتی گشتی رۆژنیه ری و لاوان، به رتیه به رایه تی رۆژنیه ری له زنجیره ی (۶) ی چاپکرا وه کانی دا به چاپ گه یان دو وه، دار الحریه للطباعه، به غدا.

جھڙي ٿاڻي و بهڪ بووغان ڀروز ڀي



پڄوڪت :
 ابو نبيده مصلح گندي
 ب . م

ڪارتهڪي نه پوزيڊ مستهفا سنڌي

گهوره و ناوهنجي و پڄوڪ. پانزه ڪيلومتره تره شه قامي قيرتاوڪراو. چوار بازاري باو. سن باخي گشتي. دوو پيشانگاي گول. سوڙڪ و نه ستيڙڪيڪي باو. گائينويهڪي باو. ساختمانتيڪي گهوره (که گيرا بهڪري پو ناوازه خانه - مؤزه خانه) ي سليساني. ساختمانتيڪي گهوره (که گيرا بهڪري پو ده ساگاني فرمانپه اوبي). ساختمانتيڪ پو ٿوٽم سبيله کاني شارواني و حه واندهنوهي ناگرڪوٽينه وهکان. ساختمانتيڪي باوي گهوره پو ڪوشتيخانه (قه ساخانه). ساختمانتيڪ پو ڪوٽونهوه و لاساييڪرڏنهوه (تمثيل) لهم ساختمانپانهي فرمانپه راندا».

بيجگه له مانه، هه نديئ فرماني پڄوڪتريش جتيه جي ڪران، وهڪ: «دروستڪرڏني دوو ديوار پو باخچه ي يانهي فرمانپه ران، له گهل هه يوانتيڪي دريٽه ا. دروستڪرڏني ديوارتيڪ پو باخچه ي ساپونڪه ران. رهننگڪرڏني ديواري باخچه پڄوڪله کاني ناوهند گزپه پانه کان. رهننگڪرڏنهوهي پهريٽنه کاني باخه گشتيپه کان. رهننگڪرڏنهوهي ديواره کاني دهر و ناوهوهي ساختمانتي شارواني و، ميوانخانه ي شارواني. رازاندهنوهي باخي گشتي و شه قامه کان بهه نديئ گلڙيي گهوره گهوره و، رهنگاوپهنگ.

له نه نجامي هول و ڪوششمدا: پرڙهي گواستهنوه (مشروع نقل الركاب) له لايهن فرمانپه وايپيه وه دامه زرا. شارواني (۱۰۰۰۰) ده هزار ديتاري به دهستي دا و دا به پارتيگه ي سليساني، پو نه مه ي پوٽيڪ زووتر دا ڄه زري.

هروهه (مديرية الأعايشة العامة) م خسته سهه رپاردان پو دامه زراندي چوار فرني ٿوٽماتيڪي پو نه ستوورڪ (صمون) دروستڪرڏن.

(۸۴) هه شتا و چوار ڏنم زهويم وهرگرت له (ڪاربه دهستي سامان - وزارة المالية)، پو سن پرڙهه:

یەکەم: بۆ دابەشکردنی زوی بۆ مەسەر فەمانبەر (مەسخدم) و دانێشتوو هەزارەکاندا، تا لەسەر ئەرکی خۆیان خانووی لەسەر بکەن.

دووەم: بۆ دابەشکردنی زوی بۆ مەسەر فەمانبەرەکاندا که شارەوانی خۆی خانوویان بۆ بکات و، پێشان بفرۆشێتەوە.

سێهەم: بۆ دامەزراندنی هەموو کارگە و گەرچ و تەویلهکان تا لە شار دوور بخرێتەوە.

هەروەها بێجێنەم دامەزراند بۆ دروستکردنی ساختمانیکێ پێنج نەهێمی باو بۆ شارەوانی خۆی. زوویم بۆ کری و نامادەم کرد. پارە و نەخشەیشم بۆ نامادەکرد و دام بەقۆنتەرات و دەستی پێن کرا^{۱۱} هەروەها بناغەم دامەزراند بۆ قیپتاوکردن و دروستکردنی زێزابه گرنگەکانی ناو شار که نزیکەی (۱۳۵.۰۰۰) سەد و سێ و پێنج هەزار دیناری نووسای دەرگرتەوه... داخەگەم تا لە شارەوانیدا بووم، دەست بەمەیان نەکرابوو... بەلام دەست کرا بەقیپتاوکردنی هەندێ شەقام و دروستکردنی هەندێ رێتاز (شۆشە) و زێزایی تر. لە (۱۹۶۱/۸/۱) هە کوغە پشوردا نیکێ دور و درێژەوه، لەبەر هەندێ کارساتی گرنگ که پووی دا، ناچار بووم نارام بگرم تا دەگوێزێتمەوه^{۱۲}... لە (۱۹۶۱/۱۲/۲۴) دا جیسا بوومەوه لە شارەوانی سلێمانی. بەفەرمانی (پشکنیتری کارگێرتی - مەفتش اداری)، که لە کاربەدەستی کاروباری ناوخۆدا بوو،^{۱۳} لە (۱۹۶۱/۱۲/۲۵) دا دەستم کرد بەفەرمان بێنن.

سلێمانیم بەجێ هێشت و دامە دەست خودا و، پارامەوه لێی که چاودێری بکات. لەلایەگەوه دلتەنگ بووم بۆهوی که نەستوانی بەمەندی و بێدەنگییهوه، تیر و پڕ، بەدلی خۆم، بەکەلکی شارەگەم بێم... گێژەلووکی رۆژگار و، بەدکاری هەندیک لە خۆمان، ناچاری کردم لەو نیشتمانە نازدارەم جوێ بێمەوه... داخەگەم لە کاتیگدا جوتیان کردەمەوه، نەشتر لە دلی هەمووان درابوو. نیشتمان وێران و نەتەوهیش پەڕیشان بووبوو. مۆتەکه و پۆزۆنی زۆرداری سواری سنگی شادمانیمان بووبوو. ئەو گەشی و خۆشییی سالان مابوو، نە ئەو هیوا و ناواتە جارێ!، تەم و تاریکایی ناسمانی لێ داگیرکردبووین! دەنگمان بەخودادا نەین، بەکەمدا نەدەگەشت!، لێرەدا بەجۆرتکی گەوره و ناشکرا دیوی هەزاری و نەخۆشی و نەخۆتندواری، ددانێ لە کوورەواری رێچ کردبووهوه... ناچاکی و کەموکووی و کردەوه نەنگی هەندیتکمان بەناشکرا دەرەگەوت!

(شۆرشێ کووردی عێراق)، که لە پاییزی سالی (۱۹۶۰) هۆه سەرەتای دەرکەوتبوو، لە

(۱) ئەو ساختمانی نێستا بۆتە (نۆتیل ناشتی) بەرامبەر کارگەمی جگەرە.

(۲) مەبەستی: بەریابوونی شۆرشێ (۱۱)ی ئەیلوولی (۱۹۶۱) ه لە پێناری بەدستەتانی مافە نەتەوهییەکانی کوورد و جێبەجێکردنی بەندی سێ لە دەستووری کانی عێراقدا.

(۳) (مەفتش الاداری فی وزارة الداخلية) نەمە ئەو پلە و ناوونیشانە بووه که مامۆستای بۆ گواستراوه تەوه لە بەغدا.

۱۱/۹/۱۹۶۱ء تا ۱۹۶۱ء تک گورہی و بھرجمتہ پیپہوہ لہ ہموو کوردستانی عتراقدا خزی پیشان دا! (پارتی دیموکراتی کوردستان)، لہ ژیر سہرکردہیی پیشہوا (ملا مستہفای بارزانی) دا سہریرشتی نم خۆرشہ گہورہیی دہکرد. دیہات و شارمان ویران کران، کوہ و کچ و پیر و مندالمان بہبۆمبا و گوللہ کوژران، لہسریاز و بالیاژکان و فرمانبروایش زیانکی زۆر گہورہ لہ گیان و سامان کموت... نم کارہساتہ ناخۆش و سامانگانہ لہ جیہاندا دہنگیان داہموہ... دلی ہموو نازادیخوازانی جیہانیان برژاند...

نا لہم کاتہ گرنگہدا بوو، کہ منیش وەگ گەلیک، بھر چہپۆکی پۆژگار کموتم. نازاری دلم درا. زیان لہ دہرامتہم کموت. کەوتقہ تەنگ و چەلمەمی گرتن و تەفر و تووناکردن و نازاردانہوہ... فرمانبریری خراب، کہ لہ خاکی کوردہواریدا کنہیان دہکرد، ناوہندی (فرمانبروایی) ^{۱۱} و (کوردہواری) یان تیککا!... نہ داد و ہاوار، نہ تکا و پارانہوہ، نہ راویژ و گفتوگۆ... ہیچیک لمانہ نہیتوانی ناوہندی فرمانبروایی و گەل رینک بختاہوہ! داخەکم دوارۆژی ہەردو لا کەوتہ دەست گوللہ و پۆژگار...

لہم کاتہدا بوو کہ من لہ شارہوانیسی سلیمانسی جوئی بوومہوہ. خزی و دۆست و ناشاکانم بھسریتوہ دی. لہ فرمانبرہرکانی شارہوانیسی ماٹاواہیم کرد. لہ گفتوگۆیانہوہ ہستم پین کرد. لہ جوئی بوونہوہم دل شکاون... لہگەل نەوہیشدا لہ چار بەدکرداری پۆژگادا، نم گوژانہوہ و، فرمانی تازہبەمیان بہباش دہزانی، پیرۆزیاییان لہ دہکرد! پیش نەوی قسەکم بہرتنہوہ، پیتوستہ پیتی لہ بنیم کہ من لہ بابەت رابواردنی تابیتہی و گوژہرانی خۆمہوہ زۆر خۆشم رادہبواردا!... نمہ راستہ تا ہشت مانگیک، لہبەر پین جینگایی نەو خانووی بەکرئی تیبیدا بووم. ہەرزہا بہہزی نەخۆشی داہکموہ و، نازار و ہاوار و گەر و گتچہ پیہوہ لہگەل خار و خیزان و خزمدہ کہ نزیکہی دور سال بوو پیتوہ دہتلاموہ... پاش نەوہ بہہزی مردنی داہکموہ کہ زۆر گرماندمی بوژی و مردنی... نمہ راستہ بہہزی نم شتانہوہ گەلیک کات بەدلتنگی و کزی و پین دہسەلاتیہوہ گوژہرانم دہکرد، بەلکوژیانم وا لہ تاریک بووبوو، جاروبار بیرم لہ کوشتنی خۆم دہکردہوہ. نممانہ راست... بەلام لہوہ بەولاوہ، بہمیوانداری و سہیران و، گمشتوگوزار و ناہەنگ و زماوہند و سینما و خۆتندنہوہ و، رادیو و ژبانی خیزانیہوہ: شوو و نیواران و پۆزانی پشوم رادہبواردا.

بیجگہ لہوہ، خۆشہختانہ، توانیم کورہکم، (شیرکوژ)، خۆتدنکای دوہمین پین تەواو بکەم. شیرکوژہ دی بہرووسوری و سہرفرانزیہوہ، رەوا نەکرا بو خۆتدن، بو (چیکوسلواکیا)، لہسەر نەرکی فرمانبروایی... پەر بہدلی خۆم، خانوویکی نایابم دروست کرد لہ جینگہیکی ناواژہدا. بھسروہت و سہرہستییہوہ، بەدلخۆشیہوہ لہگەل خیزاندا تیبیدا دہحساموہ توانیم خانوہکم، بہہندی کەلوپەلی جوان و رەنگین و نایاب ہرازیتمسہوہ. لہگەل دۆست و خزمان و ہاودل و دہروواناندا، بہخۆشیہوہ تیاماندا رادہبواردا. مانگانہکم بہرزبووہوہ، دہرامتہم چاکتریوو. بھسایہی خوداوہ توانیم جینگاہیکی خۆشوہست و بہریژ لہ دلی زۆریہی دانیشتووان، بہتابیتہی لہ دلی تیکہبشتووان و، نیشتمانپەروراندا، بو خۆم

(۱) ناوہندی فرمانبروایی: دھسلانی ہرزئی حکومەت لہ بەغدا - مرکز الحکم -

بکه مهوه. لسهر نو پترویهی له سالی (۱۹۵۷) دا، دامنا بو، بو دواړوژم: توانیم جیگا خوش بکه بو دواړوژتکی نریک، که واز له فرمانی فرمانروایی بهیتم، به مه بهستی هموو کاتیکم و هموو هورل و ته قه لایه کم ترخان بکه بو بلاوکردنوهی زانست و هونمر و ویزه له ناو (کوردهوای) دا، له ریگی چاپکردنی نووسراو و، بلاوکردنوهی وتار، له وژنامه و گزقاره کاند، و، خویندنهوهی وتارده له کوزه کاند...

جیابو مهوه... سلیمانیم سپارد به خودا... لیشی پارامهوه، که به زووه کی زوو بکه ریخته هوه بو سلیمان، بو نووهی واز له فرمانی فرمانروایی بهیتم و، نو ژنه پستهه راپیتریم^{۱۱}.

بعضا (۱۹۶۱/۱۲/۲۵ - ۱۹۶۶/۶/۱۳)

هر چه منده ژبانی پر نرک و نازاری به غدام له پتشدای پین ناخوش بو، به لام ورده ورده خوتم پینوه راهیتا، تا وام لن هات نه باکی گهرماکی هاوینیم بو، نه باکی سرماکی زستانی، نه باکی هاتوچو دور و دریزه کانی، که به خوژی کات و پاره کی زوریان له دست پیار ددها، من هر چه منده له شتوهی ژبانی دانیشتروانی نویش دلشاد نه بووم، به لام دام و دسگایه کی وام بو خوتم دامه زانده، که له و زیان و تنگوچه له مانه پیش تا نهنده زیه کی گوره زرگارم بو. خودایش وای کرد: له به کمه سال و به شتیکی تری سالی دوا پیدا، پهتا پهتا سرکه وتن و پتسکه وتن و خوشگوزه رانیم دهاته ری، بو وینه ژبانیکی پر له خزمایه تی و کورده ایم تیدا رپوارد، که پری بو له خوشه ویستی و پزگرتن و یارمه تی. که لیک ناهنگ و گه لیک سریران و گه لیک بابته تی خوش رپواردم تیدا چیت، که له مانه خیزانه کمه له زوره یاندا به شدار بو. له هندی جاری ترشدا له گل خزمه کان یا خود هاو ری خوشه ویسته کاغدا، کاتی خوش خوشمان دهرده سر. به کورتی ژبانیکی پتکویتیکی ناوازه و نایاب و رازاوم راده بوارد. هر له مار په دا بو که کردیانم به سه روکی لیژنه یک بو دانانی (خویندنهوه - القراة) په کی نو بی به زمانی کوردی بو نو انوی ده یانوهی کوردی فترین. هر ووه ها کردیانم به ماموستایه یک له (زانکوی به غدا) که له زانستگای ویزه دا، له (بشی کوردی) په کیدا (ریزمان) و (زانستی زمان) و (نرخ و ویزی) و (ویزه کوردی) م دگوتوه. من دلم بهم زانستگایه زور خوش بو. شاگرده گانم به کور و کچی خوتم ده زانی. هر به که بیان (شیرکو) په یک بیون بو من دلم زور پینان ده کرایهوه، چاوم زور پینان ده که شایه وه. بو بیرونه هاو ری خه باتم. به لام داخه کمه نم خوشیه هر هتا پاییزی سالی ۱۹۶۳ ژبا. نیتر له وه به داوه به هوئی تله که بازی دوژمانی کورده وه، که کوردی خوشمانیان تیدا بو، (بشی کوردی) په که مان که وته مه ترسی له ناوچو نه وه! به رهنج و ته قه لایه کی زوری من و چمند که سیتیکی تر نیجا زرگار کرا. به لام وک پینشوری خوی نه مایه وه. به نوشوستیه وه گویز راپه ره بو (په مانگای زمان = معهد اللغات)، که نیتر به جاری دلم لئی هه لکه مندرا و، پاش سالیکی له کول خوتم کرده وه. نو کاته وژی ۱۹۶۶/۶/۱۳ بو. به لام له گل نه مپشدا، زانستگاکه بو من جیگایه یک بو، بو دهر پینی بیرواوه و، بلاوکردنوهی گیانی

(۱) تا نم بعشی نووسراوه که، له ناومند ۱۹۶۱/۱۲/۲۵ و ۱۹۶۲/۱/۱۷ دا نووسراوه. (ش. ف)

کوردايه تي به ناو شاگرده گاندا. نه گهر تله که بازي همدئي ماموستا و چهواشه کردني همدئي خويندکار له نارادا نه بو ايه، که هم مو دم به هوي نهوانه وه به شه کورد يه که مان پر بو ويو له ناژاوه و که مته رخمه مي و ناپاکي و پووچکرده وه ي خوينده واري. نياز م و ابوو تا چند سالي کي تريش له وتيدا بچمنه وه. له گه له نه مه يشدا توانيم دلي که ليک ماموستا و خويندکاره باشه کان به خوموه بنوسينيم. نيستايش که به کتر ده بينه وه، چارمان به به کتر ده گه شته وه...

هر چي فرمانه که مي خوشم بوو له کاره دمستي کاروباري ناوخوي (وزارة الداخلية) دا سوياي بو خردها، تا روي ۱۹۶۳/۲/۱۰ به جراني و ناسانيه وه بو م ده برايه سر. خوشه ويستيه که گهر له ناوه ند من و سر و که گاندا هه بوو. جيگاي باوه پريان بووم. به لام له ناکاو، بن گونا ه و بن تاوان، هر له بهر نه وي که کورد بووم و، کورد يکي و ايش بووم، که به دلي نه وان نه بووه. له ۱۹۶۳/۳/۱۳ دا، کرد يانم به (بن فرمان - متقاعد). به لام خودايش که کاري داد به روه ري له جيهاندا، به به نجه مي نه وه له دسوروي، نه به يشت نه وه کاره ده دسته خراپه له زورداريدا زور بچنينه وه، له پاش نو مانگ سر نه نگرتي کرد. نک هر نه مه رسوا و ته فرو تو نايشي کرد! ^(۱) به لام من ده ميک بوو نه م روزه م. بو خوم، ده هاته به رچاو. له بهر نه وه هر له سالي (۱۹۵۷) وه خوم بو ناماده کرد بوو!... نک هر نه وه نه، به لکو ناواتيشم بو نه م روزه ده خواستا! نه مي من نه بووم که دوو جار له سالي (۱۹۶۰) و (۱۹۶۱) دا داوام کرد: وازم لن به يتن، که له فرماني فرمانه ورايي خوي ده به يتن؟! له بهر نه وه که فرماني له فرمان ده ره ينانه که بيان دامن، خوم نه شلرماند، که سم له لا نه بوو، هه لسام و سي جار فرمانه که م ماچ کرد و سوياي خودايشم کرد، که بن وي بوو روزه خوشي که بيانم!... هر نه م روزه، به ريار دا، که نه هيلم نه م جعزي نازا دييم، به فيرزه له دست به وات. هه تا ده ميتم وه ک جعزنيک، سه يري روه زاني پاشما ره ي زيانم بکهم. تا ده توانم به خوشيه وه به يم. هر به وه نده يش واز نه هينم، خوشي بو که ساني تريش پيک به يتن. هر چه نه ده جاروبار که به يک له جگه رمه وه ده هات، که بو جوره زور و ستميان له گه له کردم و، به ناروا له فرماني ميري ده ريان هيتا بووم. هر چه نه ده هستم به نامه ردي و ناله باري و سپله يي که ليک که س ده کرد و، به روه وي که سارده وه له گه له دا رهوشتيان ده کرد و، لا تريسه ليم پاده وستان و، به لابه رده که م توو که ي سمي ليان ده هات، به لام خوم نه زاکاندا، به لکو خيزاني خوشم خسته سر نه و به يرو باوه رهي که ده ي تا ده مي نين سر به رزانه و مه ردا نه و به کامه رانيه وه به ين... ده ي سر به مست به ين... خودا ناسان به ين... ده ي خمي خوش رابو اردني خوشمان هه ي و، خمي دل خوش کردن و به که لک هاتني که ساني تر و، نه ته وه ييشمان هه ي... خو نيمه ماوين و نه مرده وين تا له رلاه (خزمه ت) پيشکش کردن بکه وين؟ بو ج هر فرماني فرمانه ورا ييه که فه ربه خش بن بو خومان و بو هه مو وان؟! هه روه ها باوه رم هينا، که

(۱) ليته دا مه سه له ته فرو تو ناکردني نه نيا نه وه کاره ده هسته زورداري ۱۹۶۳ نييه که زياني گياني و مالي و ده رووني به سمداني وه ک ماموستا که بيانده وه - ره زيري ناوخوي نه م گانه -، به لکو نه م روزه خوشنا ويه بوو که له ۸ شرياتي ۱۹۶۳ دا چارنو سوي ولاتي که وته دست و سه ره نجما يش هر خويان به کتريان سه ره ون گوم کرد.

رژوی جیابوونه‌وم له فرمانی میری به‌له‌دایکیونیک دابنیم بۆ خۆم! نه‌وه‌نده هه‌یه من مندا لیککی وام که ته‌مهنم په‌نجای سال بن! که‌واته باشر ده‌توانم له مندا لیتیه‌که‌ی جارنم خوشی له ژیانم ببینم. چونکه جیهانم بینویه و چاکتریش له ژیان شاره‌زام! که‌واته بۆ ئەم رژۆه‌ نه‌که‌م به‌جمن؟! نه‌ی پاشماوه‌ی ژیانیشم بۆ چ نه‌که‌م به‌جمن؟! که ئەم گفستوگۆیانم له‌گه‌ل خۆم و خیزانم و کمسوکار و دۆست و یاردا ده‌کرد، تاسه‌یه‌کی شادمانی و سه‌ره‌یزی به‌دله‌مدا ده‌هات... به‌ره‌به‌ره خوشی سه‌ره‌ستی و نازادی تازه ده‌ستکه‌وتوم له‌به‌رچاودا به‌رجسته ده‌بوو... جاروبارتیک نه‌ین نامه‌ردی و بن باری و سه‌له‌یه‌ی هه‌ندی که‌سان که پروویان لێ وه‌رده‌گه‌تیرام، دلی ده‌شکاندم و، کۆتسه‌که‌وتووی خۆم بیر ده‌که‌وتوه‌وه، نیتر پاشماوه‌ی کاته‌کانم به‌لمش سووکی و چالاککی و نارامی دل و گیانه‌وه‌ راده‌برارد!

نه‌ی نه‌وه‌ من نه‌بووم که له سالی ۱۹۵۷دا بپارم دا له سالی ۱۹۶۱دا خۆم له ده‌ست فرمانه‌وه‌ی میری رزگار بکه‌م؟! من نالیم فرمانه‌به‌ری میری خراپه‌... به‌لام که فرمانه‌به‌ر هه‌ستی کرد زۆرداری له نارادا هه‌یه و، که‌س دادی نا‌پرسێ، له گیانی خۆی وه‌پرس ده‌بن... به‌لام نه‌که‌ر دادپه‌روه‌ری له نارادا هه‌بن، فرمانه‌به‌ری میری لیتی چاکتر نییه‌، چ بۆ تاک و چ بۆ نه‌ته‌وه‌.

هه‌ر ئەم رژۆه‌ی فرمانی جیابوونه‌وه‌که‌م وه‌رگرت له فرمانه‌به‌ری میری، بۆ نیتواری کردم به‌ناهه‌نگ و زه‌ماوه‌ندیکی خیزانی... پروم کرده‌ خودا و داوای رینگاپیشاندام لێ کرد، بۆ گۆزه‌رانی پاشماوه‌ی ژیانم... وه‌رامی خودایی درایه‌وه‌، سوپاسم کرد. راست و په‌وان و سووک و ناسان بوو... پر موژده‌ هاته‌ به‌رگوتم... په‌په‌روه‌یم کرد و پیتی بووژامه‌وه‌! هه‌ر هاریتی نه‌و ساله‌ چیشه‌کی سه‌ره‌ستی نوێی خۆم کرد. که‌شتیکی خۆشی دوو مانگی‌کم کرد بۆ کۆمه‌لیک له شاره‌ گه‌وره‌کانی جیهانی پیشکه‌وتوو... (له‌ندن) و (پاریس) و (پۆسا) و (نه‌تینا) و (قیانه‌) و (نامسترده‌لم) و (فرانکفۆرت) و (مۆنخ) و (زۆریخ) و (نه‌سته‌مبۆل) و (به‌یروت) و (شام) دی... تییاندا رامبارد... پر به‌سیه‌کانم کزه‌با فیتکه‌که‌ی نازادیم هه‌ناسه‌دا... پر په‌چاوه‌کانیشم به‌ره‌می شارستانی و پیشکه‌وتووی جیهانم دی...

له ۱۹۶۳/۸/۸ دا به‌فروژکه گه‌یستمه پاریس، باران نه‌باری، سارده‌بو.

له ۱۹۶۳/۸/۹ دا چومه (ناوازه‌گاهی لوقهر) و (که‌نشته‌ی سانت لوئیس)... زۆر وینه‌ی میژووی و ساختمان و په‌یکهر و نووسراوی زۆر کۆتم دی له هه‌ردوو‌کیاندا.

باش بوو دوو هاوړتی نهم‌ریکاییم بۆ په‌یدا بوو، برا و خوشکیتیک بوون، یارمه‌تییان زۆر دام له دۆزینه‌وی جیگا‌گاندا... زۆر دل‌یان خوش کردم. دلم به‌وینه و نیگا‌ره‌کان زۆر کرایه‌وه، ناوازه‌بوون.

له ۱۹۶۳/۸/۱۰ دا به‌نۆتۆمبیل، له‌گه‌ل ۳۰-۴۰ که‌میتکدا چووم بۆ گه‌ران به‌ناو شاری پاریسدا، جیگا به‌ناو‌بانگه‌کانیمان پیشانداین؛ له‌وانه (قولله‌ی نیفل) و (که‌نشته‌ی نۆتردام) و (گۆبۆستانی ناپلیۆن و جه‌نه‌راله به‌ناو‌بانگه‌کانی فه‌رنسه) و (که‌ره‌کی شانزیلیزه) و (هه‌ندئ له‌باخه گه‌وره‌کان و رووباری سین و ناو بازاری دو‌گال).

له ته‌نیشتمه‌وه ناهه‌رتیکی جوان و نازنین و رووخۆشی ئینگلیزی (ئه‌مریکایی) دانیشبوو، تا که‌شته‌که‌مان ته‌واو کرد بووه هاوده‌م.

فه‌ره‌نسییه‌کان هه‌رچه‌نده له ئینگلیزه‌کان دلته‌رتن و جوانی ده‌په‌رستن، به‌لام چونکه (هه‌ست) به‌رتیبه‌یان ده‌بات، زۆر جار دل ده‌شکێن، له‌م کاته‌دا، وه‌ک هه‌ستم پین کرد حمز له ئینگلیزه‌کان ناکه‌ن، له‌به‌ر نه‌وه هه‌رچی به‌ئینگلیزیش بدوئ رووی ناده‌ن. جاری واش هه‌یه دلی بیگانه ده‌شکێن.

که‌چی له له‌ندن به‌پنجه‌وانه‌وه، شیرینی کردبووم له‌گه‌ل که‌شتو‌گوزار که‌راندا له هه‌موو جیبه‌کدا ده‌ی، لێره^{۱۲} هاوړتی‌هکی یۆنانیم له‌گه‌لدابوو، له‌پاسه‌که‌دا به‌خۆرای دلیان شکاند!

فه‌ره‌نسییه‌کان پوول په‌رستن، له پیتاوی پاره‌دا واز له هه‌موو خوو و په‌دوشتیکی بلند نه‌هین، به‌کورتی که‌ بیگانه نه‌بین ده‌یان‌ه‌وئ بیرووتینه‌وه. له‌به‌ر نه‌وه له پاریسدا هه‌موو شتیک له چاوشاره گه‌وره‌کانی تری نه‌ورویا، گرانتره.

له پاریسدا، به‌تیکرای وه‌ک شاره گه‌وره‌کانی تری نه‌ورویا که تا نیستا چاوم پیتیان که‌وتوه، باه‌خ به‌پاک و خاوتینی زۆر نه‌دن، له‌گه‌ل نه‌م‌شا له پیسایی سه‌گ و پارچه‌ی کاغمز و جگه‌ره له شه‌قام و شوتنه گشتیه‌کاندا رزگاریان نه‌بووه، نه‌مه جگه له گه‌لای دره‌خته‌کانیش... من وام ده‌زانی له نه‌ورویادا میش و میشووله نابینم، که‌چی له هه‌موو جیبه‌ک دینم.

نه‌وی سه‌رنجی راکیشام نه‌وه‌بو که له گه‌لێ چیشته‌خانه و دوو‌کانی خوارده‌مه‌نیدا، گوشت و میوه و

(۱) لێره‌وه: له ۱۹۶۳/۸/۸ هه‌تا ۱۹۶۳/۸/۱۹. نه‌م یادداشته‌نه به‌جیا له ده‌فته‌رتیکی بچووی که‌بیاره ۸ × ۱۳ سم به‌ناوی (یادگاری شاکر فه‌تاح - ۲) دا بوو، وا لێره‌دا تته‌ه‌لکێشی ده‌که‌ین به‌یتی زنجیره‌ی باسه‌کان. دیاره ده‌فته‌ری ژماره (۱) که بزه باسی له‌نده‌نی تیدا‌یه.

(۲) مه‌به‌ستی هه‌ر له پاریسه که تیا‌یدا گه‌راون.

خوارده‌ممنی تر ناخه‌نه ناو شووشه به‌نده‌وه، بۆ مئیش و مه‌گه‌زی به‌ره‌للا ده‌گمن، که نهمه له شوئیتیکی وه‌ک نهم شاره پیتشکه‌وتووانه‌دا نده‌ه‌بوو پوری ب‌دایه.

له پاریس هه‌ستم به‌گه‌شی و دلته‌ری و جوانی‌ه‌روه‌ریه‌کی زۆر ده‌کرد، به‌تایبه‌ت له شوئینه کشتیه‌که‌کانی‌اندا، هه‌روا سه‌ریه‌ستی، به‌لکو به‌ره‌للایی لیره‌ زۆرت‌ره له چاو شاره‌که‌انی تردا، لیره‌ زۆرت‌ره بایه‌خ به‌خۆش براباردن د‌ده‌دن و بازاری داوئینیسی ته‌واو له گه‌ردایه؛ نهمش یه‌کتکه له که‌ته‌که‌انی یاسای سه‌رمایه‌داری... نه‌گین حه‌یف نییه‌ نافرته‌ بسوو‌پیته‌وه به‌دوای که‌پاری ناهه‌رویدا؟!!

وا دیاره‌ فه‌رمانه‌وه‌ایانی فه‌رناسه‌ خه‌می خۆشگه‌زه‌رانیان نه‌خواردوووه بۆ گه‌له‌که‌یان، بۆیه‌ گرانی له هه‌م‌وو شتیکدا پال نه‌ئێت به‌ناه‌رووی نافرته‌توه‌ که خۆی هه‌رزان کات.

ناسایش و نارامی و یاسا له پاریسدا وه‌ک شاره‌که‌انی تر وان.

له ۱۹۶۳/۸/۱۱ه‌ناو دارستانی (پۆلونی)دا گه‌شتیکم کرد، یه‌جگار دارستانیکی گه‌روه‌یه، جگه له چه‌ند شه‌قامه‌تیکه‌ قیسه‌تاو‌که‌راوه‌ که به‌ناویدا ده‌روا، کۆلان و پتچکه‌که‌انی تری هه‌روا وه‌ک خۆیان هه‌ت‌ه‌راوه‌توه، لیره‌ ناسایش نهمه‌نده به‌ریابه‌ نه‌و هه‌م‌وو کورسییانه‌ی له‌م‌علا و له‌ولادا که دانراون، که‌ستیک نییه‌ بیاندزێن یا ده‌ستیان بۆ بیات. داره‌که‌کان شه‌نگ و شۆخن، بنیان هه‌م‌وو چیمه‌نه، پاش نه‌وه‌ی کاتیکه‌ی ته‌واو به‌ناویدا رۆشتم گۆمه‌ درێژکۆله‌ جوانه‌که‌یم دۆزیه‌وه، که لام وایه‌ ده‌ستکرد بێ.

گۆمه‌که‌ گه‌روه‌یه، دیوار بۆ قه‌راغه‌که‌انی که‌راوه، ته‌له‌به‌ندیکه‌ ناسکیش که‌راوه؛ بۆ نه‌وه‌ی مندال نه‌که‌وتیه‌ ناوی، له ناوه‌ی‌ه‌ستیشدا دورو‌گه‌یه‌کی خنجیله‌نه‌ی تیا دایه، به‌چیمه‌ن و گولزار و دارستان پاراوه‌توه، به‌سه‌ر گه‌ردۆله‌که‌یه‌وه که‌ه‌رتیکه‌ بچووکی تیا به‌.

گۆمه‌که‌ په‌ره له به‌لمه‌، بۆ سواری‌بوونی گه‌شتیاران که‌راون، جگه له گالیسکه‌ و عه‌ره‌بانه‌ی نهمپ که له‌ناو دارستانه‌که‌دا گه‌شتیاران دیتن و ده‌بات، رینگا‌که‌انی ته‌رخان که‌راون بۆ سواری نهمپ و گالیسکه‌ و نه‌وانه‌ی به‌پن پیاسه‌ ده‌گمن.

له گوێ گۆمه‌که‌ش کورسیه‌کی زۆر په‌ز که‌راوه بۆ هه‌سانه‌وه، له پشت گۆمه‌که‌وه جینگایه‌کی هه‌سانه‌وه‌ی نایابم دۆزیه‌وه، خواردن و خوارده‌نه‌وه‌یه‌کی چاکی تیدا‌بوو، ده‌ر و ژووری سه‌ی بوو، ژووره‌وه‌ی به‌جامخانه‌ و ناوینه‌ و ناویزه‌ و که‌له‌وه‌یله‌ی هه‌سانه‌وه‌ی نایاب رازتیرا‌بووه، ته‌واو پاک و خاوتین بوو... رۆژده‌که‌ی که‌وه‌پۆژ بوو، سارد و سه‌... دوای ماندوو‌بوونیکه‌ ته‌واو په‌نام برده‌ نیره‌که‌انی. به‌راستی شوئیتیکه‌ی وا رازاوه‌ و نایاب له‌ناو دارستانیکی وا شه‌نگ و شۆخدا که به‌روانی به‌سه‌ر نه‌و گۆمه‌ جوانه‌دا، به‌سه‌ر نه‌و گولزار و سه‌یرانه‌که‌رانه‌دا، به‌سه‌ر هه‌راوی و سوئنه‌ و کۆتر و بالنده‌انه‌... زۆری نه‌برد ماندوو‌په‌تیه‌که‌می له‌بیر برده‌م‌وه.

ترسی بارانم هه‌بوو؛ که به‌رۆمه‌وه‌ ته‌رم کات، داوام له خوا کرد رۆژ ده‌رخات، زۆری نه‌برد رۆژ ده‌رکه‌وت، چاره‌نده‌ازه‌که‌کان و دلی گه‌شتکه‌رانی په‌ر کرد له ژبان و گه‌شی و خۆشی.

سوایه‌ی خوام کرد که نزا‌که‌ی گیرا کردم و دلمی په‌ر له کامه‌رانی کرد. نهم رۆژه‌ بۆ من له رۆژه‌

تاقانه‌گانی ژبانم بوو، پاش سرهوت و نانخواردنیکي پوخته و خوش گهرانیکي ترم به‌دووری گۆمه‌که‌دا کرد، سه‌پرتیکی ناو ناو‌دکه و چاونه‌ندازه‌گانی دارستانه‌کم کرد، کوپ و کچ و ژن و پیوار خوشیسان له خۆدانه بهر تیشکی رۆژۆکه و گهرانی ناو ناو‌دکه و سه‌ر سه‌وزه‌گیا و ناو دارستانه‌که ده‌بینی، کزه‌بایه‌کی فیتکی کوتستانیش ده‌بیروژاندموه... سویاسی خوام کرد، به‌ناو دارستانه‌که‌دا به‌گه‌ران هاتم و دواجار به‌شه‌مهنده‌فهری ژتیر عمردا گه‌رامه‌وه.

لیره‌دا له خۆم ده‌پرسی: ناخۆ که‌ی مرۆفایه‌تی فه‌رمانه‌ره‌وا ده‌بین، تا هه‌ممو گه‌لیک (وه‌ک نهم سه‌یرانه‌ره‌انی که خوشی ژبان و جوانی سروشت و شارستانیتی پیشکه‌وتوو یه‌کی خستوو بێ نه‌وه‌ی بیه‌ر له پشم و قه‌ین و به‌ریه‌ره‌گانی و دوژمنایه‌تی بکه‌نه‌وه) یه‌ک که‌وتنایه و وه‌ک برا به‌خۆشی برێتانایه، نه به‌ریه‌ره‌گانی رۆگه‌ز و نایین و نیشتمان بمایه و نه سنووری جوئی جوئی و پارهی جوئی جوئی و زبانی جوئی جوئی و فه‌رمانه‌ره‌وایی جوئی جوئی و گوهرگی جوئی جوئی بمایه... هه‌ممو جیهان وه‌ک برا نازادانه برێتانایه: نه داگیرکه‌ر بمایه و نه داگیرکراو، نه گه‌لی ناغا بمایه و نه گه‌لی نوکه‌ر... هه‌ممو جیهان له‌ژێر نالای یه‌ک فه‌رمانه‌ره‌واییا برێتانایه، هه‌ممو گه‌لانی جیهان بیانتوانیبا یه‌ک زبان و یه‌ک پوولی پۆسه و پاره و یه‌ک نیشتمان و یه‌ک بیروبوایه‌ری مرۆفایه‌تی بییردنایه به‌رتوه؟!!

سه‌یرانه‌ره‌کان له هه‌ممو خاک و رۆگه‌ز و نایینیکي جیاوازیان تیدا بوو، که‌چی لهم شوینه جوانه‌دا به‌خۆشی ده‌ژبان، شوینه‌که رازاره بوو رۆژۆکه‌ی نمونه‌یه‌ک بوو له ده‌ستکردی ده‌ستی کردگار، منیکي ناواره و بێ چاره‌ی کوورد زبانیکیش ما‌فم هه‌بوو که نهم نه‌ندیشانم یه‌که‌له‌دا بیت. دووره نهم ناواتم وا زوو بیته‌دی.

به‌لام نه‌و رۆژۆی که کاربه‌ده‌ستانی جیهان ژیر ده‌بین، نه‌مه به‌ناسانی پتکدیی. چونکه نه‌مه خه‌وی مرۆفایه‌تییه، نامانجی خوا و مرۆفایه‌تییه هه‌ر ده‌بین بیته‌دی.

١٢/٨/١٩٦٣ لیت ناشارمه‌وه، له پاریسدا به‌ته‌نیشته‌ جوانی و ناسکی و رازاره‌یی شاره‌که‌وه نهم ناشیرینی و نه‌نگی و که‌موکوپانه‌شم چاو پین که‌وت... که نه‌ده‌بوو له شارتیکی وه‌ک پاریسدا بییترانایه:

١- به‌هزی کوورسی و میزی چاخانه‌گانه‌وه که له‌سه‌ر شوته‌ ته‌سکه‌گانی شه‌قامه مه‌زنه‌کاندا دایانان، نه‌و ریتواره‌ بيشومارانه ته‌نیا جینه‌کی ته‌سکیان بو ده‌میتته‌وه که پیا تیه‌پرن.

من که له شاره‌وانی سلیمانی بوم زۆر به‌ره‌نگاری نه‌م خوه‌ ناشرینه‌م ده‌کرد، له پاش سن سال هه‌ل‌دان له‌گه‌ل دووکانداره‌کاندا داخه‌کم شوته‌کان هه‌روه‌کو خۆیان مانه‌وه، دووکانداران له ریتوارانیان داگیر ده‌کرد، دوایی ناچار بوم دا‌گایه‌کی تابه‌تیم بۆ چاره‌کردنیان دامه‌زاند که که‌لکتیکی زۆری به‌خشی به‌شاره‌وانی و شاره‌که، به‌لام له پاش جوئی بوونه‌وه له شاره‌وانی به‌چهند مانگیک شوته‌کان وه‌ک خۆیان لینه‌اته‌وه!

٢- له‌سه‌ر نهم شو‌سانه‌ خواردن و خواردنه‌وه‌م چاوپیتکه‌وت، سه‌رم سووما له دلته‌ری دانشتوو‌ه‌گانی که چۆن له‌سه‌ر نهم شو‌سانه‌ که عمه‌ره‌که‌یان پره له قنه‌ جگه‌ره و کاغه‌ز و ورده‌ بابه‌تی ناشیرین و پیس،

به‌بهرچاری نُو هم‌سو پئیوارانه‌وه له‌ناو نُو فرِه قه‌ری نُو تۆمبیل و ده‌نگه ده‌نگی. پئیوارانه‌دا، ناوا نُو شتانه بخۆن و بخۆنه‌وه.

۳- مَن بازی مَن نابرووانه به‌ناشکرا لاسه‌ر شه‌قام و کۆلانه‌کان ده‌گرێ و فەرمانه‌روایی گوتی ناداتی، نایا ره‌وشتی بلندی کۆمه‌لایه‌تی ده‌بن وها که‌مه‌ترخه‌می له‌گه‌لدا بکړی؟

۴- لیره‌ش سه‌گ زۆر خۆشه‌وسته، هه‌رچه‌نده لیره که‌مترم چاوپیتکه‌وت له‌ چاوشاره‌کانی تری نُو روپا، به‌لام جاری وا هه‌یه جگه له‌ پیسکردنی شه‌قام و پتگاگان، ته‌نانه‌ت له‌ چیشته‌خانه‌کانیشدا کچۆله‌ی هه‌رزه‌کار، یا پیره‌ژنی نیشک قورسی سه‌ر له‌قیو، به‌هۆی سه‌گه‌کانیا نه‌وه سه‌روه‌تی خه‌لکی تینک ده‌دن، له‌ شاره‌کانی نُو روپادا پیره‌ژنی وام دیوه‌ چوار سه‌گی په‌ت کردووه و به‌ناو نُو شه‌سه‌ ته‌نگه‌به‌رانه‌دا پئیوارانی مَن سه‌روه‌ت ده‌کرد!

۵- له‌ پارێسا، زیاتر له‌ شارانی تر گوتێ و سوالکه‌رم تیا بیی.

هه‌موو جار له‌ رۆژنامه‌کاندا ده‌خوینینه‌وه که‌ رۆژئاواییه‌کان به‌نیسه ده‌لێن: «کێوی، دینه‌»، کاربه‌ده‌ستانی ش دوایه‌وتووی رۆژه‌لاتیان ده‌کرده‌ بیانوو بۆ داگیرکردنی... چاره‌ها وینه‌ی سوالکه‌ر و شه‌وه‌په‌رکه‌نیا ن پشان ده‌دن، له‌ نوسه‌راو و رۆژنامه‌کانیا ندا، بۆ نه‌وه‌ی پاشکه‌وتووی ممان بخه‌نه روو، تا بو‌ترێ رۆژئاوا رۆژه‌لات داگیر ناکات و پتی نه‌گه‌به‌نی!

تێ ناگه‌م، له‌ نُو روپادا که‌ نهم که‌موکوپیا نه‌ بێن، جگه له‌ درۆ و ده‌لمه‌ و پوول په‌رستی و زۆرداری کاربه‌ده‌ستانیان؛ که‌ زۆر دوورن له‌ پیتکه‌وتنی راسته‌قینه و مرۆفایه‌تی راسته‌قینه‌وه... نایا نیتر ده‌بن رۆژئاوا رووی بیت داوای پیتکه‌یاندنی نیته‌ بکات یاخود داگیرکردگان؟

له‌ له‌نده‌دا و له‌ زۆر شاری نُو روپادا (کۆمه‌لی پاراستی مافی گیانه‌به‌ران) هه‌یه، که‌چی (۱۵) ملیۆن کورد له‌ دست زۆرداری فەرمانه‌رواگانی ده‌نالیێن و هاوار ده‌کات، فەرمانه‌رواییه‌ک نییه‌ که‌ به‌دل و به‌گیان لای لێ بکاته‌وه و دستێ یارمه‌تی بۆ درێژ بکات.

به‌رام وایه‌ شارستانی رۆژئاوا سه‌ره‌خوار ده‌روات؛ چونکه‌ بریتیه‌ له‌ پوول په‌رستی و دووره له‌ خواپه‌رستی. نُو شارستانییه‌ی به‌گه‌لکی نیته‌ بیت، نهمه‌ نییه، نه‌وه‌یه که‌ پێ مَن له‌ گیانی مرۆفایه‌تی و خواپه‌رستی، هه‌م‌ولدا ت بۆ رزگارکردنی مرۆفایه‌تی له‌ دست هه‌ژاری و نه‌خۆتنده‌واری و نه‌خۆشی و زۆرداری. نیته‌ هه‌ر به‌و جهۆه‌ شارستانییه‌ ته‌ ده‌گه‌ین؛ به‌لام داخه‌که‌م پتگاگه‌مان هیشتا دووره.

نیمه‌رۆ کراسیتیکی وتوو‌دراو له‌ پۆسته‌ وه‌رگرت که‌ له‌لایه‌ن پیره‌ژنیکی وتوو‌ده‌ری ئینگلیزه‌وه له‌نده‌نه‌وه بۆم نیرابۆوه.

سه‌یر نییه‌ نه‌مه‌نده سه‌ر راستی و کار دروستی و سه‌ردایه‌تی که‌ لاسه‌ر نه‌رکی خۆی به‌پۆسته‌دا بۆم ره‌وانه‌ کات، چونکه‌ نه‌پوتواییبوو له‌ سه‌ر به‌لینه‌که‌ی خۆی له‌ ۱۹۶۳/۸/۷ دا بجداته‌وه.

نهم ناهه‌رته‌ سزای خۆیدا، چونکه‌ نه‌یتوانی له‌ کاتی دیاریکراودا کراسه‌که‌م بده‌اته‌وه؛ به‌رووخۆشیه‌که‌وه گوتی: تۆ خه‌مت نه‌بێ بچۆ بۆ پارێس مَن به‌پۆسته‌دا بۆت ده‌نیره.

له‌گه‌ل سه‌ر سوهرمانیکی زۆردا، به‌راستی دلم به‌م کرده‌وه جوانه‌ گه‌شایه‌وه، له‌ ده‌وه‌ سوپاسیتیکی گه‌رم

بۆ ئو نافردته پروسوره پهوانه كرد. نيمرۆ نيوارى^{۱۱} چومه كن (د. كامهران عالی بهدرخان)^{۱۲} كه له دههيكهوهيه له پارسه، دههيكيشه سهركردهيى نتهوهي بزوتنهوهي ويژدهيى كوردى دهكات، ههموو دههيكيش له خهبات و تيكوشاندايه بۆ چارهكردنى گيروگرته سياسيهكانى كوردستان.

زۆر به پرووخوشى و نهژاديهوه برهيه مالهوه.

د. كامهران ههچهنده تهمهنى له شەست سالان تێپهريوه بهلام هيشتا نيسك سووكى و زرنكى و ههپهتى لاوتيكى نيشتمانپهروهري تيا دهبينى.

بهچاوييكهوتنهكهم زۆر دلخوش بوو. لهگهله نهوشدا كه نهیدهناسيم، كه خۆم پين ناساند دلى خۆى بۆ كردهوه، ههموو رازيكى بهناسكرا پين گوتم، زۆرى پين نهچوو ژينكى شهنگ و شۆخى گهش و جوانى هاته زوورهوه: چايهكى خسته بهردهم.

د. كامهران گوته: نهه ژنه.

دهستى گوشيم و به پرووخوشى و پهرووشيهكى زۆروه ههوالى كوردستانى لى پرسيم. د. كامهران و ژنهكهى (كه پۆلهنديه) يهكترريان زۆر خوش دهوئ، بويه خۆشهويستى كوردهواريش له كامهرانهوه پهريوته ناو دلى ژنهكهيهوه...

ژنهكهى گوته: من ههموو پرۆژى له خوا دهپارتمهوه كه كوردستان بگاته ناواتى خۆى.

پين گوته: كامهران بهگ له جينى باوكى ههموو كورديكه، توش دايكى ههموومانى.

چهند وشهيكى كوردى كه له كامهرانهوه فير بووبوو بۆ دلخوشى كردنى من له دهمى هاته دهوئ، دواى تاوتيك بهجيني هيشتين.

له قسهكانى د. كامهرانهوه تينگهيشتم كه زۆر كهس له پرۆشيران و كاربهدهستانى پرۆژاواي كردوته دۆست و پشتيوانى كورد، كه لىك خاوهن پرۆژانامهى فهرهئسى و نهلمانى و بهريتانى و نههرىكى پشتى كورد دهگرن له چارمهركردنى گيروگرته سياسيهكانيدا.

گوته: بهيرا كوردهكانم بلتى من سهريازى نهوانم، ههموو دهم دههوهئ له خهباتدا بم بۆ نهوهى كورد بهناواتى خۆى بگات، پار دوو جار چومه نهريكا، بهم زوانهش نيازى وايه بچم بۆ بهريتانى و ئيرلهنده و نهريكا، بۆ نهوهى لهوئ چارم بهههئدى كاربهدهستان و پرۆژانامه نووسهكان و نهئدامانى

(۱) ههر نيوارى پرۆژى ۱۲/۸/۱۹۶۳.

(۲) د. كامهران نالى بهدرخان: كه له دواى پهروهرازهكردنى خانهوادهكيمان بهدهستى توركهكان لهگهله جهلادته بربيدا هاتنه بهرلين و ليره ههشت سال مایهوه و دكترازى له زماندا هينا، بهلام جهلادته لهبهر نهپوونى گهرايهوه و چۆه ناو شۆرشهكهى شىخ سهعيدى پيران ۱۹۲۵ دوايى بۆ ميسر بۆ لای سوردهيى براى و باوكى، ليرهوه بۆ سوريا. د. كامهران له نهورويا مایهوه، له ريزهكانى خيزيوندا بهردوام له كاردابوو، دوايى هاته پارس و بووه ماموستاى زانكو له سۆريون... پينشتر و له جينى خۆيدا شتيكمان له بارى نمو بهمهاله تيكوشهروه نووسى.

په‌له‌مانه‌کانیان بکه‌وئ... له‌گه‌ل رۆشنی‌ره‌کانیاندا تا ئیستا (۳۵) فه‌رمانه‌ره‌واییمان ده‌ستکه‌وتووه، به‌ئینیان داوینتی که له‌گه‌ل نه‌توه‌یه‌که‌گرته‌وه‌کان جۆره‌که‌وه‌کیه‌که‌بکه‌ین، له‌بابه‌ت چاره‌کردنی گیروگرته‌کانی کوردستانه‌وه، که له‌مانگی نه‌یلوولی ۱۹۶۳دا گه‌توگۆی له‌سه‌ر ده‌کرئ.

به‌لام پیتوسته له‌سه‌رمان که هه‌لده‌یه‌ن نه‌و ژماره‌ی (۳۵) فه‌رمانه‌ره‌واییه‌ به‌گه‌یه‌نینه (۶۰) فه‌رمانه‌ره‌وایی، بۆ نه‌وه‌ی قه‌سمان سه‌ر بکه‌رئ... جا من بۆ نه‌مه‌ ده‌رۆم، به‌پیتوسته‌شیدا ده‌زانم یه‌که‌ دوو که‌سه‌ له‌نوێنه‌ری گه‌له‌که‌مه‌ له‌گه‌ل خۆم به‌رم. دوایی گوتی: نه‌م کارانه‌ به‌ین پاره‌یه‌کی زۆر به‌پتوه‌ ناچن، پتوه‌ ناچاربووم که پارچه‌ زه‌ویه‌کی خۆم خه‌ستۆته‌ بارته‌ (ره‌ن)وه‌ تا بتوانم نه‌و سه‌فه‌رانه‌ی پین بکه‌م.

لینم په‌رسی: نایا هیوات هه‌یه‌ به‌م زه‌وانه‌ کوردستان پرژگاری بپیت له‌ دست نه‌م ته‌نگه‌چه‌له‌مه‌یه‌ی که تیتیدا‌یه‌؟

گوتی: هه‌رچه‌ند نه‌مه‌ به‌نده‌ به‌رۆژگار و تیکۆشانی خۆمانه‌وه، به‌لام هیوام زۆره‌ که نه‌خایه‌نی به‌ناواتی خۆمان بکه‌ین و بکه‌وینه‌ که‌مه‌رانی و نازادیه‌وه.

په‌رسیم: نایا راسته‌ له‌ زانستگای سۆزبۆن زمان و وێژه‌ی کوردی ده‌لێتیه‌وه.

گوتی: به‌لن، به‌سه‌ ئیه‌ زمانی کوردی له‌ پارێسدا ناسراوه‌ و جێگای خۆی گرتوه‌... من له‌ سۆزبۆن هه‌شت قوتابیم هه‌یه‌، هه‌ر هه‌فته‌ی شمس کات -سه‌عات- کوردییان پین ده‌خوێنم.

ده‌مێک بوو به‌ناواته‌وه‌ بووم نه‌و نیشتمانپه‌روه‌ره‌ گه‌وره‌یه‌ بپینم، به‌لام قه‌ت به‌ییرما نه‌ده‌هات که رۆژێک له‌ رۆژان رۆم بکه‌وتیه‌ پارێس و لیته‌ر چاوم پیتی بکه‌وئ... سوپاس بۆ خه‌و نه‌و ناواته‌م هاته‌ دی، نزیکه‌ی سه‌عات و نیوتیکم له‌گه‌لدا برده‌ سه‌ر، تا نه‌مێنم خۆشی نه‌م چاوپێکه‌وتنه‌م له‌بیر ناچن.

۱۳/۸/۱۹۶۳ ئیمه‌رۆ که‌مه‌کن نه‌خۆشم، وا دیاره‌ من و کورێتیان نه‌وتوه‌، سه‌رما ته‌واو کاری لێن کردووم، که‌چی پارێسی واش هه‌یه‌ به‌کراسنیکێ ته‌نکه‌وه‌ ده‌گه‌رئ یا به‌سته‌نی ده‌خوا. له‌ راستیدا له‌وه‌ته‌ی هاتومه‌ته‌ پارێس که‌م رۆژ نه‌ین، یا هه‌وره‌ یان باران.

۱۴/۸/۱۹۶۳ ئیمه‌رۆ گه‌یشتمه‌ (فرانکفۆرت) که‌ یه‌که‌نکه‌ له‌ شاره‌ په‌ناوبانه‌گه‌کانی نه‌لمانیای رۆژئاوا، هه‌رچه‌نده‌ نه‌خۆش بووم به‌لام رۆژه‌که‌ی خۆش بوو، نوێتیه‌که‌م Gloria له‌ جێیه‌کی نزیکی له‌ ناو بازار و باخی گشتی و شوێنه‌کانی سه‌رته‌وه‌ بوو، لیته‌دا هه‌ستم کرد به‌دلته‌ری و پتیکویتیکی و جوانی (له‌ش و کرده‌وه‌ی) نه‌لمانه‌کان.

پاکی و خاوتینی و جوانیم به‌ناشکرا له‌ سه‌قامه‌کان و شوێنه‌ گه‌شتیه‌کاندا هه‌ست پین کرد. دلم زۆر به‌پێشکه‌وتوویی شاره‌که‌ گه‌شایه‌وه.

ئێواره‌ له‌ گازیته‌یه‌کی سێ نه‌ومی دانێشتم، به‌ر هه‌یوانه‌که‌ی ده‌یروانی به‌سه‌ر روه‌بار و باخچه‌یه‌کی جواندا، جوانی و خاوتینی و شه‌نگ و شوخی جێگاکه‌ دلی پیاوی ده‌ره‌وانه‌وه، ده‌یبه‌رۆژانده‌وه.

نه‌م شاره‌ جێگای کارخانه‌ و بانکه‌ په‌ناوبانه‌گه‌کانی نه‌لمانیایه‌، ژماره‌ی دانێشتووانی خۆی ده‌دات له‌ ۷۰۰۰۰۰ هه‌زار که‌س.

هر نیتاره، بهو گوره‌یی و شوخیه‌وه په‌یکه‌ری (گوتیه)^{۱۱} ای شاعیرم دی، نم په‌یکه‌ره له بهرام‌به‌ر چیمه‌ن و لاله‌زارکی رازاوه‌دا بوو، نه‌لمانه‌کان (گوتیه) به‌گوره‌ترین بوژی و شاعیری خویان داده‌نین، له (قیه‌نا)ش هر په‌یکه‌ری نو پیاره‌ مزه‌زمه‌ دی... نوروپایی پتری بوژی و رۆشن‌بیره‌کانی خویان زۆر ده‌گرن، ناخزگی نیمه‌ ده‌گینه‌ نموان لم ریزگر‌تانه‌دا؟!

۱۹۶۳/۸/۵ چوو‌مه‌وه‌ نو گازینۆیه‌ی له‌ سه‌ره‌وه‌ ناوم برد، نه‌لمانه‌کان که‌ گرفتاری جوانی و رازاوه‌یی و پاک‌وخاوتین، به‌پیر و لاو و کچ و ژمه‌وه‌ له‌و ناوه‌دا بوون... جار جار باران ده‌باری، هم‌مه‌ور ناسمانی تاریک ده‌کرد، به‌لام رۆژ که‌ ده‌رده‌گه‌وت جوانی نو چیمه‌ن و لاله‌زار و داروده‌خت و گه‌ران و سه‌یرانکه‌ران و نان‌خواردن و رابواردنی نو کور و کچ و پیر و جوانانه‌ی ده‌رده‌خست... لیره‌دا دوو سن کاتیکم به‌خواردن و خواره‌نده‌وه‌ رابوارد^{۱۲}، به‌راستی نو کاتانه‌ به‌خوشرین کاته‌کانی تمعه‌فی داده‌نیم، له‌ باتی پزیشک، نه‌خوشریه‌کی خۆزم به‌م شته‌ جوانانه‌ چاک ده‌کرده‌وه‌.

پاش نیوه‌رۆکی له‌گه‌ل سی چل گه‌شتیارک‌دا به‌ناو شاری فرانکفۆرت‌دا گه‌راین، بریدیانه‌ خاوه‌ و ناوازه‌گاهی گوتیه‌یه‌: به‌م خاوه‌وه‌دا وا دیاره‌ له‌ باوک و باپیره‌وه‌ بژی ساوه‌توه‌، هرچه‌ند روخواه‌ و سه‌ره‌له‌نوێ له‌سه‌ر هممان نه‌خشی خۆی دروست کراوه‌توه‌، خاوه‌وه‌که‌ چه‌ند نه‌هۆمیک بوو، بریتی بوو له‌ (۲۱) ژوور، پر بوو له‌ که‌له‌وه‌لی ناو ماله‌که‌ی که‌ تمه‌نیان بۆ سالی ۱۷۴۹ ده‌گه‌رتیمه‌وه‌یا بگه‌ به‌ر له‌و میژوووه‌ش. سه‌یر نه‌وه‌یه‌ نو کورسی و میز و دۆلاب و سۆیا و سه‌عات و وینه‌ و نووسراو و شنه‌ سه‌یر سه‌یرانه‌ که‌ نیشتاش وینه‌ په‌کی جوان و ناواژن، هه‌یجان لینه‌هاتوو، هه‌روه‌ک خویان ماوه‌توه‌.

گوتیه‌ له‌ خه‌یزانیکی ده‌وله‌مه‌ند بووه‌، که‌چی بووه‌ته‌ په‌که‌ بوژی نه‌لمانیا، پاشان بووه‌ته‌ وه‌زیر له‌ (قه‌مه‌را)، بۆیه‌کا نم هم‌مه‌وه‌ که‌له‌وه‌ له‌ جوان و سه‌یر و به‌نرخانه‌ی بووه‌... ته‌نیا سه‌عاته‌ زۆر گه‌وره‌ و

(۱) یه‌هان گوتنی: (۲۸ی نای ۱۷۴۹- ۲۸ی نازاری ۱۸۳۲) شاعیر و نووسه‌ر و زانا و پیاوی ده‌وله‌تی نه‌لمانی، به‌م‌مه‌وبلی پیر و هم‌ستی نه‌توره‌یی داده‌نۆی له‌لای هاو‌نیشمانیانی له‌ فرانکفۆرت له‌دایک بووه‌، خاوه‌به‌دیه‌کی رۆشن‌بیر بووه‌، له‌ لایب‌رک و ستراسبورگ خۆیندنی قانۆن و میژووی تمراو کرد، له‌ ۱۷۷۳‌دا په‌گه‌م شانونامه‌ی نووسی، دای نم رۆمانی (نیش و نازاره‌کانی لۆرتیرا). له‌ ۱۷۷۶ ده‌یته‌ راپۆتکاری دۆقی قاهه‌ر. له‌ ۱۷۸۶ گه‌شتی نیتالیا ده‌کات، ۱۷۹۲ به‌شداری شه‌ری فه‌ره‌نا ده‌کات، ۱۷۹۴ دۆستا په‌تیه‌کی توند په‌یدا ده‌کات له‌گه‌ل نویسه‌ری به‌ناوبانگ (شیللەر)، ۱۸۰۴ به‌دوێقه‌ ده‌چیتته‌ کوشکی قه‌سه‌ر و پله‌ی راپۆتکاری ده‌دیتن، ۱۸۰۸ گوتن و ناپلیۆن له‌ شاری (نیرفۆرت) چاویان په‌یه‌کتر ده‌که‌رئ داوه‌تی پارسی ده‌کات، ۱۸۱۳ له‌گه‌ل نه‌لکه‌نده‌ری په‌گه‌م، قه‌سه‌ری رۆوس په‌کتر ده‌یین، ۱۸۱۵ له‌ کۆنگره‌ی لیان گوتن ده‌یته‌ وه‌زیری ده‌وله‌ت، له‌ ۱۸۱۶ کریستیانای خه‌یزانی ده‌مۆی، ۱۸۳۱ فاوست تمراو ده‌کات... ژانیکی پر له‌ به‌رهم و رووداو و کار و فه‌رمان و هه‌ل به‌ده‌سته‌هتیان بۆ خوشره‌وستی و چاووراو بۆ نافه‌رتی شوخو نیلها به‌بخش، له‌مه‌دا گوتن که‌می نه‌کرد.

(۲) وه‌ک ده‌زانین مامۆستا مه‌به‌ستی له‌ (خواره‌نده‌وه‌) که‌هل و بیره‌ نه‌بووه‌، چونکه‌ به‌درتژیایی تمعه‌نی به‌لای نمو جزه‌ خواره‌نده‌وانه‌دا نه‌چروه‌.

بالا برهزه‌گهی نهمرّه بفرۆشن، ملیۆن دینار زۆرتر ده‌کات چونکه تایبه ته و وینهی نییه.

پاشان چوپونه باختیکی گه‌وره و زۆر ناوازه و رازاره و جوانان *Palmeugaiten* لهم باخه‌دا دهستی مرۆژ و دهستی سروشت زۆر به‌ره‌ندی و شوخ و شه‌نگی له‌گه‌ل چه‌ند سورک و نه‌ستیرک و گوژ و تافگه‌به‌کدا ره‌نگینیان کردبوو. ساختمانیکی گه‌ورمه‌ش له ناوه‌راستیدا کرابوو، به‌شیکه‌ی بریتی بوو له جامخانه‌به‌کی زۆر گه‌وره که هه‌مه‌ره‌نگه‌ گول و گژوگییا و دره‌ختی تیا په‌روه‌رده کرابوو، باخه‌وانی نهم جامخانه‌به کچتیکی شه‌نگ و شوخ بوو.

به‌شیکه‌ی تری ساختمانه‌که داترابوو بۆ چینه‌ستخانه و چایخانه و مه‌یخانه‌به‌کی زۆر گه‌وره، دهسته‌به‌کی گه‌ورمه‌ش سالی‌ده‌ر بیوون که به‌ناوازه خۆشه‌گانیانه‌وه دلی پیاویان ده‌کردبوو.

نزیکه‌ی هه‌زار که‌ستیک لهم باخه‌دا بیوون، هه‌مسو نالا و والا و گه‌ش، شادمانی له ناوچه‌وانیان ده‌ده‌روشایه‌وه، په‌کتیک وتی نهم باخه ته‌مه‌نی له دووسه‌ سال پتره.

نیو کاتییک لیره‌ مایه‌وه، قه‌شه‌به‌کی نه‌مریکاییم له ته‌نیسته‌وه سوارا بیوو، تا سێو و هه‌رمیتکانی خواردا لای لی نه‌کردمه‌وه، که لی بۆوه دهستی به‌قه‌که‌ره‌نیکه‌ی بێشومار کرد... زۆر باش لینی گه‌یشتم که له خواناسیه‌وه دووره؛ ج له کرده‌وه و ج له زانستی نایینیدا!!، چونکه له‌گه‌ل نه‌وه‌شدا که ته‌مه‌نی له ده‌وری شه‌ست سالی‌دا بوو، هیشتا ناوی (عیراق‌ای نه‌بیستوو، نه‌یده‌زانی ناخۆ محمه‌مه‌د پتفه‌مه‌یر (د.خ) نیرراوی خواجه و نیسلامه‌تی که‌ی سه‌ری هه‌لداوه... هه‌ر مه‌راقی نه‌وه‌بوو بزانی گاواره‌کانی عیراق چه‌ند که‌سن!!... باش بوو خۆم له ده‌ست راپسکان نه‌گین سه‌یرانی نه‌و باخه‌ خۆشه‌ی له ده‌ست ده‌دام.

باش نه‌و دوو شوینه، به‌ناو شه‌قامه‌ گرنگه‌کاندا گه‌راین، له دووره‌وه (هۆلی شار) و (په‌رله‌مانی کۆزن) و هه‌ندێک که‌نیسته‌ی به‌ناویانگ و میوانخانه و زانستگای فرانکفۆرت و ناوچه‌ی بازار و گه‌لنی ساختمانی گه‌وره‌یان نیشاندا. فرانکفۆرت به‌راستی شاریکی پاک و جوان و ناوازه‌به‌ دل و گیان تیا ده‌هسته‌تیه‌وه.

١٩٦٣/٨/١٦ نهمرّه نه‌خۆشیه‌که‌مه ته‌واو بوو، به‌لام له به‌یانیدا له خه‌وتیکی ناخۆش راپه‌ریم، تا چه‌ند کاتییک نا‌واوه‌ی خسته‌ ناو دل و ده‌روونه‌وه؛ وا دیاره نه‌خۆشیه‌که‌مه کاری کردبووه سه‌ر ده‌صار (اعصاب)ه‌کانم. داوای شێرکۆی کوربه‌ کرد له (میونخ)ه‌وه، ده‌ستم نه‌که‌وت، وستم پینی بلیتم که به‌یانی به‌ناساندا ده‌گه‌مه لای.

پاش تاوینگ هاته‌وه سه‌رخۆم، جۆزه‌ خۆشی و دلنیا‌یی‌به‌کی نا‌کا و که‌وته دل‌مه‌وه، خۆم پین نه‌گیرا، له‌به‌ر خۆمه‌وه به‌هم هم گۆزانیم ده‌وت، به‌شه‌قامه‌کاندا ده‌گه‌پام، لهم دووکان و بازاره‌ جوانانه‌م ده‌پروانی، دوو پارچه‌ خشلیم بۆ نه‌که‌م کړی... دیسانه‌وه خه‌ونه‌که‌م بیر که‌وته‌وه، قه‌له‌می گریان گه‌یشه‌ قه‌رگ و چاره‌گانه‌م، به‌تایبه‌تی که‌ خۆشه‌روستی و دل‌سۆزی پالی پتیه‌ بونی دلی پیاو ده‌گه‌شینتیه‌وه، سه‌ری بلند ده‌کات، بۆیه نهم دیاریانه‌ی بۆ دا‌یکی شێرکۆم کهرین دلی خۆش کردم هه‌ستم به‌به‌ختیاری کرد. که نه‌وته‌ی لینی جیابوومه‌تیه‌وه بۆ نه‌ورویا هیچ رۆژتیک نه‌بووه یادی نه‌که‌م و چاکه‌کانی نه‌هینسه‌ به‌رچاوم و

ناوات نه‌خوازم که له‌گه‌لما بیوایه .

ئه‌لمانه‌کان هه‌رچه‌نده زۆری شه‌نگ و شوخ و جوان و زه‌لام و به‌ته‌ندروستن، به‌لام کهمه‌کنی گه‌ری و توندی له‌ده‌سجای و گه‌توگه‌تایاندا ده‌بینم، گه‌لینکی کارگوزار و سه‌ر پاست و هونه‌رمه‌ندن، که پیاو ده‌بیانی له‌ شیره و سیماياندا هه‌ست به‌سامیک ده‌کات بۆه زۆر کس به‌وشک و په‌قیان تێ ده‌کات .

ئه‌و شتانه‌ی که ئینگلیزه‌کان به‌ده‌روون فراوانی و پوو‌خۆشی و پتکه‌نینه‌وه چاره‌ی ده‌کمن، ئه‌لمانه‌کان به‌توره‌یه‌یه‌وه به‌رامبه‌ری ده‌کمن، له‌به‌ر ئه‌وه ده‌توانم بڵێم: ئینگلیزه‌کان بۆ (سیاسه‌ت) و ئه‌لمانه‌کان بۆ (سه‌ربازی) نافه‌یده‌کراون .

ئینگلیزه‌کان له‌گه‌ل دۆستایه‌تی و دوژمنایه‌تی شتیکی ناوکی‌شان هه‌یه ئه‌ویش هه‌لکهرده له‌گه‌ل ئه‌م و نه‌ودا، بێ ئه‌وه‌ی به‌شله‌مژین و ماوه بدن به‌دوژمنایه‌تی، به‌لام وام بۆ ده‌رده‌که‌وه‌ی ئه‌لمانه‌کان ئه‌و شته ناوه‌نجیه‌یان نییه، یان دۆستایه‌تی ده‌کمن یان دوژمنایه‌تی .

به‌گه‌رتی ئینگلیزه‌کان ژیرترین، هه‌رچه‌نده ئه‌لمانه‌کان له‌لایه‌نی تردا به‌سه‌ر ئه‌واندا زالن، یاخو‌د پێشیان که‌وتوون وه‌ک: ده‌ستکرد، دا‌هێنان، ساز و ناواز و هونه‌ره‌کانی تر، هه‌روا سه‌ربازی و جه‌نگاوهری... سا هه‌ر له‌به‌ر ئه‌م سه‌روشته‌یه که ئه‌لمانه‌کان له‌سیاسه‌تی ده‌روه‌ی‌اندا ژێرکه‌وتوون که‌چی ئینگلیزه‌کان ته‌نانه‌ت له‌شکته‌شياندا هه‌ر به‌ئه‌نجای سه‌رکه‌وتنیان گه‌یشتون .

ئه‌لمانه‌کان له‌ ئینگلیزه‌کان جوانتر و کارگوزارترین، دلته‌ر و زیه‌رکتر به‌لام خو‌تنگه‌رم و ساده‌ سروشت، ئینگلیزه‌کان خو‌تسه‌ر‌دترن، ژیرترین به‌نا‌رامترن .

به‌روام وایه گه‌لی کو‌رد، له‌ سه‌روشتدا له‌ ئه‌لمانه‌کان ده‌کمن، هه‌رچه‌نده له‌ گه‌له‌کانی دراوسێ خ‌واناستر و کارگوزارتر و دلته‌رتر و زیه‌رکتره، به‌لام داخه‌که‌م خو‌تنگه‌رمی و سه‌رکه‌رمی و که‌له‌ره‌قییه‌که‌یان تا ماوه‌یه‌کی دوور و دێژ دووریان ده‌خاته‌وه له‌ په‌که‌رتنی پاسته‌قینه و گه‌یشتن به‌نا‌مانجی هه‌ره گه‌روه‌یان که سه‌ریه‌ستی و نازادی و سه‌ره‌خۆیییه . ده‌بێ له‌ مێژوومه‌نه‌وه فێربین که: ژمان زۆرتر پێوستی به‌ژیری و مه‌ندی و جه‌نگاوهری نارام هه‌یه، به‌سه‌رچلی و هه‌له‌شه‌یی و جه‌نگاوهری هه‌یجان بۆ ناچێته سه‌ر .

که‌واته ده‌بێ له‌ پێش هه‌موو شتی‌کا له‌گه‌ل خو‌تندنی پێوستدا، خه‌ریکی خو‌را‌هێنانیش بێن به‌ژیری و مه‌ندی و زه‌نگی و نارامیه‌وه، بۆ نه‌معی هه‌موو گه‌یروگه‌فتیکمان به‌هۆش چاره‌ بکه‌ین، نه‌ک به‌نا‌ره‌زوری دل که زۆر جار به‌هه‌له‌دا ده‌چن .

ئێستا که ئه‌م یادداشته‌ ده‌نووسم له‌ گازه‌یه‌کی رازاوه و پاک و جوانی فرانه‌گه‌وتهدام، ساز و ناوازه خو‌شه‌کانی ئه‌لمانیانیا دل‌م پۆشن ده‌کاته‌وه؛ چاوه‌نده‌ازی په‌یکه‌ری گو‌تیش له‌و باخچه‌ ناوازه‌یه‌وه که له‌به‌ر ده‌میدایه... چاوه‌گانه‌م پۆشن ده‌کاته‌وه... ئه‌لمانه‌کان به‌به‌رده‌مدا دین و ده‌چن، ناخۆ ده‌زانن که من خه‌فته بۆ گاولی ئه‌وان و کو‌ردبواری پێکه‌وه ده‌خۆم؟

هه‌ردوو لاهان یه‌ک ده‌رهمان هه‌یه . نه‌گه‌ر هه‌له‌م که‌ردبێن له‌ بیه‌رکه‌مانا؛ تاوانی ئه‌م ساز و ناواز و

جوانیایانه، تارانی گوتیهی خویانه... که بهه موویان سرخویشیان کردم، منیان دووباره خستوتوه ناسانی نهدیتشهوه.

ئیتواره چوومه ناو باخچهیهکی رازاوهی تروه، پهیکهری (شیللەر) ^{۱۱}م بهشنگ و شوخییهوه دی که وهستا بوو؛ نهمیش له بوژیه بهناویانگهکانی نهلمانیایه و ههلدهگرئ که پتزی وای لی بگیرئ.

۱۷/۸/۱۹۶۳ ئیسمرۆ گه پشته (میونخ)، داخه کم نه له فرانکفورتوه و نه له میونخهوه بهته له فون شترکوژی کورم دهست نه کهوت. ناچار له ۱۸/۸ دا چووم بۆ جینگاکه، له ویش نزیکه دی کات که رام بهلام نهمدززیهوه، گوتیان له گهل هاوریتکانیدا بۆ چیکۆسلوفاکیا که پاونته توه ^{۱۲}. ههردوو رۆژکه (۱۷-۱۸/۸ - ۱.ب) به داخی نهبینی شترکوژه تلامهوه. ههله م کرد، دهبوو پشتم بهته له فون نه به ستایه، هه له ویتوه تله گرافیکم بۆ بناردایه چاکتر بوو.

جگه له م رووداوه پر ژانه، سهرا و سۆله و بارانی میونخیش له گهل بای توند و نایاوه تی کارگتیری Studeuten Stadt که یارمهتی نهدام تا بهته له فون سه له گهل شترکوژ بکم وه بهلته که شی بۆ تله فونی ئیسوارش به درۆ دهروچوو... له گهل داخستنی دووکان و بازار بهوژی پاشنیرهوژی شه مه و رۆژی په کشه مهوه... نهمانه هه مووی نهمهنده دلیمان هینایه ژان، دوو سن جار هستی باوکایه تیم جوولا و رووژا... کهوته گریان.

چ له لهندن و چ لیرهوه دوو نامه م نارد بۆ شترکوژ؛ که له میونخ چاوه دیم بکات، وا دیاره یان نامهکانی پین نه گه پشتهوه یاخود پتی گه پشتهوه و ناچار بووه برواتهوه، که فه رمانه که یان له میونخ له ۱۵/۸/۱۹۶۳ دا تموار بووه.

بهه موو رهنگ، دوو رینیم بگردایه بهم شیهویه ره نجه رۆ نهده بووم له بینی شترکوژا؛ جا نازانم تاوانی شترکوژش له چ نهندازه بیک دایه که له وای کۆنگره که یان بۆ چ دوو رۆژ نارامی نه گرت تا باوکی بیینی؟!

له م دوو رۆژهدا ههندی جینگا که رام، وهک؛ باخچهی ماکسیمیلیان، پهیکهری گوتیه، باخی گشتی هۆف، ناوازه گاهی رۆژهلات و هیندیه سوورهکان، هه واری قوتاییانی زانستگای مونیخ. مونیخ شارنکی گه و رهیه، نزیکه ملیۆنیتک و دوو سه دهزار کسه تیا دبو... له نۆتۆمبیلچه کهم پرسی؛ نهلمانهکان له بارهی شوژی کوردستانهوه چی دهلین؟

(۱) شیللەر: (۱۷۵۹ - ۱۸۰۵) شاعیر و نووسه و میژوونوسی بهناویانگی نهلمانی، شههردکانی غوونهی خم و کویرمووری ژانیکی پر له ناستۆن، میژوونامه (شهری سی ساله) نویسه توه، (دارجگه ره کهی تیل) په کتبه که نویسه جوانهکانی. هاورتی گۆتن بووه.

(۲) د. شترکوژی کورنی پتی وتم که بهر له م میژووه نهمان بۆ کۆنگرهی خۆیندکارانی کورد له نهوروپا هاتبوونه میونخ و ناگای لهوه نه بووه که باوکی دینه نهوی.

گوئی: نیشه نامانموتی لم باره یوه هیچ بیروباوهرتیک نشان بدین، هر نه ونده به له پوژنا مه کاناغندا جاروبار دهنگوباسی شوچی کورده کان و کونگره ی شاگرده کورده کان ده خوتینه وه.

نیرهش وهک فرانکفورت پازاوه و پاک و دلته ره، به لام نو سرماهی لیره دیومه مه گهر له هره پوژی ساردی زستانی کورده ستاندا ده بیتم... دلم هر لای شیرکو بو، گوتم تو بلیتی خوا نوم بو بنتری و جه منن بین به دوو جه من؟! داخه کم نه مه پروی نه دا.

۱۹۶۳/۸/۱۹ پوپله رستی له نوروپادا گه یشتوته راده یهک له جیگا گشتی و هه ندی جیتی تاییه تیشدا، له وانه پاره نمستین که بز خویا ککرده وه ده چن بز پیشاوه کان... پیاوی یا ژنی له بهر دهرکی پیشاوه که دا و مستاوه و پاره و هره ده گرتی، نه مه له پاشماوه ی کرده وه کانی زور دایه که له خزی رستی کار به دستاندا ته ماشای مافی مرؤف نه کراوه و یستراوه گله بروتینه وه تا هر چوین بین پاره گردکه نه وه؛ بز به زم و پهزم و شهرو شوچه گانیان... بز خونانن و کمش و فش، نه مانه چ باکیانه که نه هیلن هه ژارتیکی بین پاره فرمانی ته ندروستی خوی به جی بهینن له ناو نو پیشاوانی به پاری گله کراون.

من له و دهر وون و دله تیناگم که شتی وا ناردها ده دوزیتته وه بز پروتاند نه وه ی گله!، فرمانه وه اکانی نوروپا به ملیتون و به ملیار پاره بهخت ده کن له دروستکردنی شهرو شوچه و چه کی جهنگا که هه موربان کاولکمری جیهانن... کهچی به زوری ده زانن یه کیتیک فرمانی ته ندروستی خوی به بین پاره له پیشاویکی به جگار کم نرخی فرمانه وه اییدا به جی بهینن.

نه مه تا پیشکه وتنی پوژناوا، دروستکردنی مانگ و بومبای نه تومی له کوئی و باج سندن له ته نگه تاوان له کوئی!؟

تکا له خوتنده وارانای خوشه ویست ده کم که به خشن له دریتزه پیدان بهم بابه ته ناخوشه ناشرینه، لیره دا ته نیا مه بهستم نم بابه ته خوی نییه، مه بهستم چرووکی بنجینه ی سرمایه داری پوژناوا و زورداری شارستانیه تی... خسته پروی نه مه به له باری (مافی مرؤفایه تی) یه وه، گو تراوه (مشتن غومنه ی خهروار تیکه) منیش ده لیم: نم کرده وه نه نگه غومنه ی گه لیک کرده وه کانی تری پوژناوا بییه گانه، ده بین یاسایکی تر بدوزیتته وه، دوروبن له پوپله رستی و خزی رستی یاسای سرمایه داری، هه روا دوروبن بین له زورداری دیکتا تریه تی یاسای (هاوبه شی - اشتراکبه) که مرؤف وهک که لویه لیکت سیر ده کات؛ نه بیروباوهری بز ده هیلتته وه نه سهره ستی، نه سهره ت نه نارامی دل، چونکه هه یاسایهک بین نه گهر له سهر بنجینه ی مرؤفایه تی و خواناسی و راستی به رستی و کرده وه ی سهره دانه دانه مززی، نهک به که لکی کورده واری به لکو هه موو دانیش تووانی جیهانیش نایه ت.

سارد و سری نه مرؤف هه موو که سیککی خستوته کونه وه، مونیخیه کان خوشیان پیتی لن دهنن که نه مه سرمایه کی ناکاوه، نیشتا که کاتی نم سرمایه نییه، ده بوو گهرم بو رایه.

نیمرؤ هه ندی له مونیخیه کانم تا قی کرده وه، له زوریانه وه گیانی یارمه تی و پرو خوشی و کرده وه ی شیرین دی، راستی یان گو توره که هیچ بیشه یهک بین شیر نابن.

نیواره زور دهرکوت و پایه‌های کزبور، گمشاوه‌یی که‌وته دل‌وه. به‌ناو بازارتیکی گه‌ورده‌دا گه‌رام، سه‌رجم دا هم‌وو شتیک گرانه له توانائی زور کسدا نیبه یا ناکری.

له نوتومیلچیهم پرسى مانگی چمندت دست ده‌کوی؟

گوتی: نزیکه‌ی (۶۰) پاوه‌نی نینگلیزی.

پرسیم: خانووی خوتت هه‌یه؟

گوتی: نا، له کری دانیشتوم.

پرسیم: چۆن بهم پاره‌کمه و خوت و حوت هه‌شت سه‌ر خیزانه‌وه، گوزهران ده‌کویت؟

گوتی: نه‌گه‌هر هر مووجه‌کمی خۆم بو‌وايه مەمه‌وه‌مژی پیی دژیاپن، به‌لا چو‌نکی ژنه‌کشم و هه‌ندئ له مندال‌کانشیم کار ده‌کمن، ده‌توانین چاکتر بژین، ده‌توانین ته‌له‌فزیون و گرامه‌فون و هه‌ندئ به‌رگ و پۆشه‌نی باش و که‌لوپلی ناو مال بکهرن.

نوتومیلچی‌هه‌که زور پاک و رووخوش بو، جگه له نه‌لمانی نینگلیزی زورباش سه‌ ده‌کرد، وریا و شاره‌زا بو له کاره‌ساتی ناو نه‌لمانیا و جیهان، له باره‌ی نه‌لمانیا و سویره‌وه گه‌لن پرسیارم کرد، زور به‌گورجی و راستی وهرامی ده‌داهمه‌وه، ته‌نانه‌ت گیانی یارمه‌تی و پی‌اوه‌تیشم تیا دی، له کیشه‌ی کوردیش شاره‌زابوو.

داخه‌که‌م له لادیکاندا نه‌ین، له هه‌یج شاریکی کوردستاندا له باوک به‌ولاره‌کس له خیزاندا فه‌رمان نابینی و نان په‌یدا ناکات. بۆیه بارستایی ژیاغان زور نزمه، زوره‌مان زور به‌شپه‌ره‌ژی و که‌سای ده‌ژین، له کاتیکدا که‌ کچ و کوریتی نه‌لمانی هه‌م ده‌خوتتی و هه‌م فه‌رمانیش ده‌کمن بۆ ژیانی خیزانه‌که‌یان و کامه‌رانییان، ده‌بینی کوره‌ کوردیک یا کچه‌ کوردیک له خوتندنه‌کمی به‌ولاره‌ هه‌چی تر ناکات، ته‌نانه‌ت که‌ خوتندنیشی ته‌واو کرد ده‌ستی یارمه‌تی بۆ خیزانه‌کمی دریز ناکات، دیسانه‌وه دست له باوکی پان ده‌کاته‌وه تا بیخاته سه‌ر مووجه‌کمی، ئافره‌تیش هه‌ر به‌گه‌سک لیدانی ناو مال و چیشته‌ لیتان و جلاشتن و میوان به‌پرتکردن و مندال به‌خیتوکرده‌وه خه‌ریکه. له زبندانی ناو ماله‌کمی به‌ولاره‌ جاروبار نه‌ین ماوه‌ی بۆ نامینتته‌وه به‌چیته‌ ده‌ری.

به‌لام ئافره‌تی نه‌لمانی نه‌ک خۆی به‌و شتانه‌وه خه‌ریک ناکات؛ نان له ده‌روه ده‌خۆن، جل له ده‌روه ده‌شتن، خانوه‌که‌شیان بریتیه له دوو سه‌ ژووری بچووک... پاککرده‌وه‌ی زور نابات، میوانداری له چاخانه و چیشته‌خانه‌دا به، نه‌گه‌ر بکری.

بۆ مندال‌کانشی دایه‌نگا و به‌هه‌شتی مندالان هه‌یه تا گه‌وره‌ ده‌بن له‌و جیگا‌پانه به‌خیتو ده‌کرتن... که‌راته هم‌وو دم وک پی‌اوه‌ ده‌توانی بخوتتی و له جیهان بگات، فه‌رمان بیینی و پاره په‌یدا کات و باش بری.

به‌لن، هه‌ر گه‌لیک خوو بداته خوتندن بۆ پیشخستنی نیشته‌مانه‌کمی تی بکۆشن، به‌زانست و هونه‌ر و کرده‌وه‌ی بلند، بارستایی ژیانی وک نه‌مانه بلند ده‌بیته‌وه.

بەلام ئەمۇش ھەبە، چ فەرمانزەوایی ئەلسان و چ کۆمەلایەتی پێشکەوتووی ئەلسان، لە ھی نێمە ناکەن، ئەوان نارام و ناسایش و فەرمان و ھەموو ھۆی ژبانیکی گشتی بەندیان بۆ تاک (فرد) یکیان نامادە کردووە، بۆھکا و بەسەر ھەموو گیروگرفتییکی ژبانیاندا زال بوون، ئەو گیروگرفتانی ئینگلیز و ئەمریکا و پوووسی دۆژنیان لە دۆای شەری جیھانی دووھەمەو بۆیان دروست کردوون.

ئەلسانیای رۆژئاوا ئەمەندە دۆلەمەند بوو، دەستیوار دەدات بەئەمریکا، داوای نیو ملیۆن کۆرتکار دەکات لە جیھان بۆ کارگەکانیان!

نەمە راستە، ھێشتا لە دەست ئەو فەرمانزەواییانە رزگاری نەبوو، بەلام گەلێکی وا زیندوو، بەمەرجن نەگەرێتەو سەر بیروباوەری نازی ھیتلەری، زوو یەک دەگرتەو و دەشکاتەو بەنامانجی سەرپەخۆیی تەراوی ھۆی.

(شیرکوۆ)ی کورێشم لە (چیکۆلۆفکایا)و ھاتە لام بۆ (فیانتە). سێ سال بوو (شیرکوۆ)م نەدیوو. چەند رۆژێکی پێ شادمانیم لەگەڵ دابوو... کە تەماشام کرد گەرە بووبوو. پەدوشت و سەرپوشتیشی گەشی کردبوو. سەریاس بۆ خودا خەریکی خەباتی نیشتمانی بوو... ئەک ھەر دلی (پارتی دیموکراتی کوردستان) دلی خۆتندکارەکانی ھاورێشی بەخۆتەو نووساندبوو... بەمانە چاوەکانم گەشانەو... دلی و دەروون و ھۆش بوورژانەو.

کە گەر ھەمەو بەغدا وام بەچاک زانی، ھەر بۆ ئەمە (پەیمانگە)ی زمانی کوردی (یەکە بەکیان نەکەوێ) لەسەر من، بۆ سالتیکی تریش لە بەغدادا بێتەو... مامەو. بەلام ئەرک و نازاریکی زۆرم چێشتا.

لەم ماوەیەدا بێتێج نووسراوم گۆزبێسەر زمانی کوردی... بەلام لە ۱۹۶۴/۶/۱۳ لە بەغدا، بەتەواوەتی جیابووھەو... خێزانەکەم بەگەلویەلی ناو مالمەو رەوانە کردبوو بۆ (سلیتمانی)... خۆشەم ھەر ئەو رۆژە بەفرۆکە چووم بۆ (تاران)... نزیکە (۱۸) رۆژتێکم لە سەرانیگەکانی (ئێران)دا بەخۆشییەو رابوارد. لە سەرەتای مانگی میوہخۆش (تەمبوز)ی ۱۹۶۴دا گەشیتمەو (سلیتمانی).

نۆخە (ناواتە)کەمی ۱۹۶۲/۱/۱۷ ھاتە دی: دەرگام بۆ کرایەو، کە ھەموو کاتییک و ھەموو ھێز و توانایییەکم تەرخان بکەم بۆ رازە (خەمەت)ی (زانست) و (ھونەر) و (وێژی کوردی). ئەو دەمە نۆ مانگ بوو (پەرۆژی خۆتندەواری کورد)^(۱) لەدایک بووبوو.

(۱) ئەمە یەکەم جارە مامۆستا ناوی ئەم پەرۆزیە لە یادداشتەکانیدا دیتن... بەمە بێ لە مانگی تشرینی دووی ۱۹۶۳دا بەپاری ئەم پەرۆزییە داو و بییری لێ کردۆتەو.

کاتئ که بیستمهوه سلیمانی، قرچئی هاوین بوو. یه کهم فرمانی که راپه‌راند نه‌وه‌بوو، خانوه‌که‌م به‌کرتی گرته‌که چۆن کرد و دستم کرد به‌چاککردنه‌وه و، ته‌ر اودان^{۱۱} و، وه‌نگگردنه‌وه و، ریک‌خست و رازاندنه‌وهی خۆی و باخچه‌که‌ی، بی‌جگه له‌وه چهند ده‌ستکاریه‌که‌م تیندا کرد، تا بوو به‌خانویه‌که‌ی له جاران جوانتر و نایابتر، به‌ره‌نگیتیکی وها که به‌ته‌واوتی ده‌چوو به‌دل‌مدا. هه‌روه‌ها ده‌ستم برد بۆ ریک‌خست و رازاندنه‌وهی ژوروی جام‌خانه‌که‌م که بۆ نووسراو‌خانه و جن نارامی گیان و دل و هۆشم و سه‌روت و نووسین و خوتندنه‌وه‌م ناماده کرد‌بوو. نووسراوه‌کانم پۆشته کرد‌بوو و، پوخته کرد‌بوو و، بژار کرد. سه‌ره‌نووی ریکم خسته‌وه. هه‌ندیکم لئ به‌خشین به‌(نووسراو‌خانه‌ی گشتیی سلیمانی) که نزیکه‌ی (۵۰۰) پینج سه‌د نووسراو و گوڤاری گرت‌وه و، نووسراو‌دانیکیان بۆ خۆیان داگیر کرد، که به‌ناوی منه‌وه له‌ویندا دیاری کرا. هه‌ندیکه‌شم له‌ نمونه‌ی نووسراو و گوڤار و پۆژنامه و دهنوسوی گۆن به‌خشی به‌نووسراو‌خانه‌که‌ی (ناوازه‌خانه‌ی سلیمانی - متحف الیسمانی)، بۆ نه‌وه‌ی بیته‌ ناوکیتیک بۆ ناوازه‌خانه‌ی نووسراو‌انی گوردی له‌ دوا پۆژدا. نه‌میش له (۵۰۰) پینج سه‌د دانه‌یه‌کی تپه‌راند که زۆریه‌یان پۆژنامه بوون. له راستیدا بایه‌خیتیکی زۆرم دا به‌ریک‌خست و رازاندنه‌وه و پۆشته کرد‌نه‌وه‌ی ئەم جام‌خانه‌ییم. تا وام لئ کرد، بوو به‌سه‌راو‌یه‌که‌ی خۆشی و کامه‌رانی و سه‌ره‌مرزی و چالاک‌ی و به‌که‌لک بۆ خۆم و (کورد‌ه‌واری) هه‌رچی بیره‌وه‌ری و سه‌روت و نارامیتیکی خۆشم به‌رکه‌وتب، له‌ویندا ده‌ستم که‌وت‌وو، چونکه هه‌ممو ناوازه‌کاری و باه‌تیتیکی خۆش راپورانی خۆه له‌ویندا ده‌دی و بیره‌ ده‌که‌وت‌وو، هه‌ر له‌ هه‌ره‌تی مندالیسه‌وه تا هه‌ره‌تی پیاوه‌تیم. جار به‌جار نه‌ندامانی خیزانه‌که‌یشم به‌به‌نه‌ی شه‌وه پیره‌ژدگانی مانگی پۆژوووه‌وه له‌م زۆر‌وه‌دا کۆ ده‌کرده‌وه. هه‌ر شه‌وه تاوی به‌شینک له‌و نووسراو‌انه‌ی له‌سه‌ر (زه‌ده‌شت) و (محم‌مه‌د) و (موسا) و (عیسا) و پیاو‌چا‌که‌کانم نووسیبوو، بۆم ده‌خوتندنه‌وه. به‌دل‌خۆش بوونی نه‌وان به‌ختیار ده‌بووم. ژنه‌که‌م و کچیتیکی به‌چکوله که له‌ رتی خودادا وه‌ک کچی خۆمان به‌خۆمان ده‌کرد،^{۱۲} زۆر به‌و پیره‌ژدگه‌ خۆشانه‌ دلیان خۆش ده‌بوو. به‌دل‌گوتیان لئ ده‌گرت. که له‌ و له‌ خیزانه‌که‌م ده‌پرسی: تیشه‌یشتن؟ ده‌پانگوت: به‌لئ... که‌چی که ده‌مگوت: ده‌بیگیتنه‌وه پینده‌که‌نین و

(۱) ته‌ر اودان یان ته‌ر اوردن: زۆر جار مامۆستا نه‌م وشه‌یه‌ی به‌کاره‌یناوه، که له‌ راستیدا (ته‌راو) بۆ خانووی گل ده‌ین، سالانه یا یه‌ک دوو سال جارێ ته‌راوی ده‌دن، نه‌ویش به‌گلسیی وه‌ک دخواو شل ده‌گیرته‌وه و به‌گمکنیک یا پارچه‌ قوماشتیک ده‌یدن له‌ دیواره‌که‌ه. له‌ شتیوه‌ی (ته‌را) کردنی نه‌مه‌ژدگه‌ به‌چیمه‌نتۆ و لی بیژراوه‌ به‌زیری ده‌کرت. مامۆستا نه‌م وشه‌یه‌ی بۆ بۆیه‌کردنه‌وه‌ی خانو به‌کاره‌یناوه که زۆر گونجاو و له‌پاره‌.

(۲) جه‌میل‌خانی هاوسه‌ری له‌ هه‌ینی ۲۰۰۲/۶/۷دا باستیکی دوور و دریزی نه‌و کچه‌ی بۆ گتیه‌مه‌وه. به‌کورتی نه‌مه‌یه‌ که: (سن سال بوو باوکی مرده‌بوو، خوشک و براییکی تری هه‌میو، دایکه‌که‌یان نه‌یده‌توانی به‌ختیویان کات... خه‌لکی ناوچه‌ی ماوت بوون، من نه‌مه‌یانم گرت له‌ لای خۆم و خوشک و براکه‌شی برانه‌ دوو مالی تری خه‌مان، ناوما‌ن نا (پیزان) خه‌ستانه‌ قوتاب‌خانه، زه‌ره‌ک و وریا و ژیر، وه‌ک مندالی خۆمان خۆشمان ده‌ویست، روجمان به‌سه‌ر سه‌ره‌وه‌ بوو، پله‌ی ناماده‌یی ته‌واو کرد و له‌ په‌مانگه‌ی هه‌نهری سلیمانی ودرگیرا، که زانکۆ=

هرچه ندیان ده کرد به ته و اه تی بویان نه ده گتیر ایه وه! منیش پنده که نیم... گه لیک شوی زستانمان بهو جوره خوش راده بو وارد. جا هر لم ژور و ردها بوو که (۹۵) نووسراوه کانی تریشم گتیریه سر زمانی کوردی. هندی جارش له ژور و رده کانی تردا، یا خود له بهر هه یوانه کان و ناو باخچه که ماندا خه ریکی گتیرینی نهو نووسراوانه ده بووم. کاتی فرمانگردنی رۆژانه م خۆی ددها له چوار سات... هندی جاری و ایش هه بوو، خۆی ددها له شمش سات! جاری و ایش هه بوو، خۆی بین نه ده گتیرا، له رۆژانی ههینی و جمرنه کانیشدا، له شهویشدا فرمانم ده کردا فرمانه که م نه مننده بین خوش بوو، هر چه مند له دانان یا خود پهرچه کردنی نووسراویک ده بوو موره، ههستم به شادمانی و سه ره زبیه کی گه و ره ده کرد. چونکه نه مه ناواتی سالانی سالم بوو. جا چونکه ده زمانی (کورده واری) په که مان، پاشکه و توره و داماره له سر نه م جوره نووسراوانه، هر چه مند نووسراویکم ته وار ده کرد، ههستم به کامه رانییه کی زۆر ده کرد. هه ره وک له خود ایه ره پاداشیکی گه ورم درایتی و ابو... بهر به ره جوره دل سه وه: نه م کاره ی به ده مستمه و به که بریتیه له «په رۆزه ی خوینده واری کورده»، بهرز و په رۆزه... رۆژیک دئ تیشکی که لک و چاکه و فره ی به گشت لایه کی (کوردستان) دا پرشنگ ده دات.

پاش نه وه، له ماوه ی دوو سن سالی کدا که لویه لی ناو ژور و رده کانی شم پۆشته کرده وه، تازه کرده وه، به جۆریکی وه ها که دلیان کیش ده کردم. من خانووه که م بۆ به وه دا رازنده وه، تا هه مه و ده م هه ست به جوانی و به سه روت و نارامی دل و گیانم بکه م... تا بتوانم هه مه و هیز و تواناییه که م بۆ فره مان ی نویم ته رخا ن بکه م. و اتا بۆ نه م کاره که ناوم نابوو: «په رۆزه ی خوینده واری کورده»^{۱۱}.

سالی ۱۹۶۵

نه م ساله م زۆر به خۆشی و سه ره که و ته وه رابوارد. به جۆریکی تیکرایی پتیره و بیه که م به جی هیتا:

باخچه که ی ناو مالم ریکه خست و رازنده مه وه. قالییه ک و نووسراوانیک و هندی بابه تی جوان و ناوازه و یادگاری گه شته که م کری. مانگانه ی ژنه که م دوو دینار زیاتر کرد، چه ند جاریک دیاریشم بۆ کری. پارم به شیه وه به سه ره هزار و لیتقه و مار و دامارا ندا، ده سته هندی دۆستی ده سته کورتیشم گرت به ده ستیا و پیدانیان، شه ست نووسراوی خوینده نگاکانم پتیشکه ش به نووسراوخانه ی گشتی سلیمانی کرد.

= گوتیر ایه ره نه وه به شه ی نه وان بهر حیلله که وت، باوکی -شاگر فتاح- رازی نه بوو به ته نیا بچینه نه وئ، به فرما سه ره دا به زلاند و دوا یی داسان به مشوو، دوو کور ی هه یه: (پتقین و پتیزین) به کیسان له کۆلیجی پزیشکیه... دوعای خیریا ن بۆ ده که ی ن).

(۱) لیبره ی یادنامه ی سالی ۱۹۶۶ دیت که له ناو ده سنو سه کانیدا ده فته ریکی بچووکی ۶ × ۱۰ = ۶۰ (۶۸) لایه ره بیم دزه مه وه، له وه ده چن په ره کانی کۆتایی فه وتا ی ن، چونکه ته وار نییه، ده فته ره که به: جا و گتیرانیک به سالی ۱۹۶۵ دا ده ست بین ده کات و دیته سه ره کۆمه لئ (پتیره و ی) بۆ سالی ناینده که هه راده تا بتوانی جیمه جیان بکات... لایه ره کانی ناینده له وه ده فته ره ی ن ۱۹۶۶/۸/۲۰.

گهشتیکی زۆر خۆشم کرد بهناو تورکیادا، هه‌ندئ شتم بۆ یادگار تیندا کړی. له باتی (۱۴) نووسراو (۲۲) نووسرام گۆریه سر زمانی کوردی، یادنامه‌یه‌کیشم له‌سه‌ر گه‌شته‌که‌ی تورکیا نووسیوه. ژماره‌یه‌کی زۆر گه‌وره‌م له نووسراوانی گرتنگ و خۆش و به‌که‌لک خوتنده‌وه. هه‌رچه‌نده هه‌ندئ نا‌زاوه که‌وته میتشک و ده‌روونغه‌وه: به‌هۆی کرده‌وه‌ی خرابی هه‌ندئ له خزمانه‌وه. به‌لام به‌رامبه‌ریان چاکه‌م کرد... دوایی زال بووم به‌سه‌ر چاره‌نووسی خۆمدا و که‌وتقه‌وه ژیا‌نیک‌ی پاک و پی‌رۆز و خۆش و بلنده‌وه، ژیا‌نی ختیزانیم بلندتر کرده‌وه، هه‌روا ژیا‌نی کۆمه‌لایه‌تیشم فراوانتر لښ کرد، دۆستایه‌تی و خزمایه‌تیشم به‌هتیزتر کرد. هه‌رچه‌نده له‌م دوایی‌سه‌دا به‌هه‌ر هۆیه‌که‌وه‌بین باری نابوو‌ریم روو له نوشوستی بوو. به‌لام نه‌مه‌شم چارسه‌ر کرد و بگه‌ر به‌ئ پارشم پاشه‌که‌وت کرد. خوايه سوياست ده‌که‌م که له چاو باری نالۆزی ولاتدا نهم سالمه وا به‌خۆشی و کامه‌رانی برده‌ سه‌ر.

پێڕه‌ویی^{۱۱}

- ۱- دلی چاک... زمانی چاک... کرده‌وه‌ی چاک.
 - ۲- ژینیک‌ی پر خۆشه‌وستی و به‌رز و پی‌رۆز.
 - ۳- تواندنی خۆشه‌وستی به‌رامبه‌ر به‌خوا و به‌نه‌ته‌وه، به‌رامبه‌ر به‌ختیزان و خۆ، به‌رامبه‌ر به‌که‌سوکار و دۆست و یار.
 - ۴- گه‌شتیک‌ی خۆش بۆ جینگایه‌کی دوور.
 - ۵- وه‌رگه‌ترانی دوا‌نزه نووسراوی ناوازه و گرتنگ و به‌که‌لک بۆ سه‌ر زمانی کوردی.
 - ۶- که‌رینی قالیه‌بک و هه‌ندئ شتی ناوازه و جوان بۆ ما‌ل.
 - ۷- پتیک‌خستنی باخچه‌که‌ی ناو ما‌ل و رازاندنه‌وه‌ی.
 - ۸- فراوانکردنی دۆستایه‌تی و ناشایه‌تی، به‌هتیزکردنیان.
 - ۹- دستگرتنی هه‌ژار و داماو و لیقه‌وماو.
- پیا‌وه‌تیه‌کردن، مه‌رده‌ایه‌تی تواندن، تینکۆشین بۆ بلندکردنه‌وه‌ی نه‌ته‌وه و نیشتمان... خواناسین به‌راستی.
- * خوايه يارمه‌تيم بده‌يت نهم به‌لێتانه‌م به‌جێ به‌تتم.

شاکر

۱۹۶۶/۱/۱

(۱) له‌وه‌ ده‌جێ نهمه وه‌ک پرۆگرامیک بۆ خۆی دانایی تا له‌ سالی شهمت و شه‌شدا به‌پیتی توانا جینه‌جینیان کات.

- نهمروز به یانی له جامخانه که دا دستم کرد به گزینی نو سراوی ژبانی (شیخ محمدهد عبده) بز کوردی.

- دوازده پرداخ و دژلکه یک و سینییک و شه کردانیک و شش چل گول، وهک دیاری، کریم، تا به بونهی خانوه تازه که یوه پیشکش (تا هیر بینکس)^{۱۱} ی بکم.

نهم کوردی برای (فایق بینکس) ی بوژ، خویشی بوژ، سرگردانی زور به سردا هاتووه، هادرتی مندالیمه، هاتوژوم دهکات. منیش حزم کرد بهم بونه یوه دلی خوشکهم. چورمه سردانی قه شهی سلیمانی بز جمونه پیروزه. به بونهی جمونی سوری ساله وه، شوی رابردوو ناههنگیتی بچوکی ساده له جامخانه که مدا ساز دا، چاوی خوم به بینی (۲۳) نو سراوه که ی به ره می سالی ۱۹۶۵ روشن کرده وه. چیرۆکی ژبانی (محمدهد پیغمبر - د.خ) بز ژنه که م و ریزانی کچه بچکوله خوتنده وه.

ساتی به گفتوگۆ خوش، هه ندی به شوره ره خواردن، هه ندی به پارانه وه له خوا که نه مالی (۱۹۶۶) ه مان لئ پیروز کات... هه روهک سویاسی خوا ده که م بز ژنه خوشه که ی پارمان ناو هاش ده پارته وه که نه مالی، سالی ۱۹۶۶ به خوشی به سر به رین، نیستانه که مان له تنگوجه له مه و ناژاوه رزگاری بین و بهناسوده یی و سه ریزه شه وه بژین.

له مانگه دا نو سراویکی نایابم گزیه سه زمانی کوردی.

گه شتیکی حموت و ژۆیم بز شاری به عدا کرد، له وی دژستایه تی و خزما یه تیم تازه کرده وه، چهند رۆژتیکی زور خوش و نایابم رابوارد، له هه موو لایه که وه خوشه و یستیم هه ست بین کرد، هه ندی دیاریشم بز خیزانه که م کری.

له ۱۹۶۶/۳/۱۹ دا گه راهمه وه.

(۱) کاک تا هیر بینکس (۱۹۱۵ - ۱۹۹۱/۴) فه رمان به رتیکی نه دارای سه ریزه بو، ژبانیکی سه ختی برده سه، که من ناسیم له یه کی ناره ندی بووم، له گه رکی شیخان بووه دراوستمان، دوو ژنی هینا بو، یه که میان مردبو، سن کچی لئی هه بو: یه ری که به گه نجی مرد، نیستان و شه بو، له دووه ته نیا به رزانی هه بو که بووه پزیشک و نیستا له ولاتی (سید) ه... شیمه رگانی پر بیون له هه ستی جوان و ناسک بز خوی وهک مرۆف و بز کورد و کوردستانه که ی، جار جار له ژیندا بلاوی ده کردنه وه. نه رگاته ی هه موستا نه و دیارینه ی بز برده وه، له گه رکی نیسکان خانویه کی تازه وه رگرنبو، له ویندا مایه وه تا کۆچی دوا یی کرد.

به‌بونه‌ی جموئی نوروژوهه نو دیاریبیم پیشکمش بیژنه‌کهم کرد. پاره‌شم به‌سەر دهموینوهه و کچه بچکۆله‌که‌شدا به‌شیهه. به‌بونه‌ی نهم جموئمه کردم به‌یاسایه‌ک بۆ خۆم که ههموو سالتیک دانیشم بۆ جموئه پیروژه. چهند هاوڕێه‌ک هاته لام بۆ جموئه پیروژه، زۆر خۆشم رابوارد.

بههزی نو چهند رۆژدی له به‌غدا و نوروژی خۆمانهوه سه‌هوت و به‌ته‌واوی هم‌سامه‌وه و بووژامه‌وه، خوای گه‌وره سوپاست ده‌کهم. له برانه‌وه‌ی مانگی گولان - مایسی ۱۹۶۶دا ژماره‌ی نو نووسراوه‌ی گۆڕیومه‌ته سه‌ر زمانه‌ی کوردی گه‌یشه ۳۰ نووسراو. له‌مانگی خه‌رمانان - هه‌زه‌یران ۱۹۶۶دا کاروباری گه‌شته‌کهم بۆ تورکیا ته‌واوکرد و سازم دا.

له شه‌مه‌نده‌فهردا بووم بۆ تورکیا و له ۷/۸ گه‌یشه‌ته‌مه‌مبۆل. له‌م گواسته‌وه‌به‌دا تا گه‌یشه‌ته‌مه‌مبۆل تووشی زۆر گیروگرفت و بێ خه‌وی و بێ سه‌هوتی بووم... به‌لام به‌سایه‌ی خوای گه‌وره‌وه به‌سەر ههمووینادا زالی بووم، خوا گه‌لێک که‌سانی نه‌ناسیاری بۆ ره‌خاندنم له‌ سه‌ره‌ب و له‌ تورک، یارمه‌تیان دام بۆ نه‌وه‌ی که‌له‌په‌ل و پارو جان‌تاکانم به‌ناسانی ده‌سته‌که‌موتمه‌وه. له‌به‌ره‌به‌ینادا گه‌یشه‌ته‌مه‌مبۆل، بێگومان ده‌سته‌که‌وته‌وه‌ی نو که‌له‌په‌لانه...^(۱) و کورێتیانهم نییه، کاتیگم زانی هاندرویتی و برست بران کاریکی زۆریان تن کردم... تووشی هه‌ندێ تووره‌یی و دلێ نیشه‌یش بووم.

له‌م رۆژهدا گواسته‌وه‌ بۆ دو‌رگه‌ی (بالاوه) بۆ بووژاندنه‌وه و سه‌هوت، به‌راستی خۆم له‌ به‌هه‌شتیکی ناو سه‌روشتدا ده‌دی، دوو رۆژی زۆر خۆشم تیا‌دا رابوارد. له‌ جوانی و رازاوه‌یی و پاک و خاوشی مێرناخانه و شۆنه‌کانی ناو دو‌رگه‌که‌ یه‌جگار دلم سه‌هوتی پێکه‌وت، له‌شم به‌ته‌واوی هم‌سایه‌وه.

لیزه‌دا ناوتم خواست که خه‌یرانه‌کهم له‌گه‌لدابووا، له‌ دلی خۆمدا بریارم دا سالتیک بیه‌تیم بۆ نهم به‌هه‌شتی سه‌روشته. تا نه‌ویش له‌گه‌لداسا هاو‌به‌ش بێ، به‌راستی نهم جو‌زه جینگایانه‌ چاکترین جینگان که په‌یوه‌ندی ناوه‌ند ژن و مێرد خۆشتر و به‌هه‌تر بکهن. چونکه ههر بیره‌وه‌ریه‌کی بۆ دو‌ارۆژ له‌ هه‌لگرن، مایه‌ی به‌ختیارانه.

دایکی شێرکۆژیکی شیرین و نازینه، مافی به‌سه‌رمه‌وه هه‌یه که بۆ نهم جینگا پا‌که خۆشانه‌ی بیه‌تیم، تا نه‌ویش له‌ شادمانیدا هاو‌به‌شیم بکات.

(۱) لێزه‌دا چهند په‌ریه‌ک له‌ ده‌فته‌ره‌که‌ بزر بووه، دیاره یادداشته‌کانی نهممبۆلی له‌ فه‌وتاره‌وه.

گه‌یستمه شاری (بورسه)، لیره‌دا سره‌تیتیکی گیانی و هسانه‌وه‌یه‌کی له‌شم دستک‌هوت، به‌پاستی چوار پرژی زور خوشم تیدا رابوارد که همدیسان لیرمدا دایکی شیرکۆم بیرکوت‌هوه، هه‌زم کرد لیره‌شدا له‌گه‌لماندا بوایه.

گه‌یستمه (نه‌نقره) پینج پرژیکی خوشم تیدا رابوارد، به‌لام تیتیدا نه‌خوشک‌هوتم. باش بوو خوارپاستان زور فریای خۆم که‌هوتم... له‌باش یه‌ک دوو پرژ چاک بوومه‌وه، ژانی نهمجاره‌ی تورکیام ناسانتر بۆ هه‌لسوروا له‌جاره‌کانی تر؛ چونکه زۆرتر شاره‌زابه‌وم و چاک‌تریش تیکه‌ل به‌ژانی کۆمه‌لایه‌تی نه‌وی بووم. نهمه راسته‌ تنه‌گه‌چله‌مه‌ و نه‌خوشی و نه‌رک و نازارم زۆر تیدا دی، به‌لام له‌چاو نه‌و خوشیان‌ه‌دا که له‌ویدا چه‌شتم هه‌رگیز نایه‌نه‌ پیش چارم.

به‌(ئوتۆبوس) چورم بۆ (به‌یروت)، به‌پاستی له‌پنگادا توشی دو‌اکه‌وتن و نه‌نوستن و بێن سره‌وتی و ورده‌ ناخوشی زۆر بووم. به‌لام له‌و دوو شه‌و و دوو پرژه‌دا که به‌پرتگاه‌ه‌ بووم گه‌لینک شینتی تازهم دی؛ وه‌ک (نهمکه‌نده‌رونه) له‌ تورکیادا و (الذقیه) له‌ سوریه‌دا. پینجگه له‌وه گه‌لینک چاونه‌ندازی سروشتی جوانیشم چاوپینکه‌وت، دوا‌یی پاش نیوشه‌وتیکی دره‌نگ گه‌یشتینه به‌یروت، له‌ دوا‌ی نه‌وه‌یش به‌کات و نیوتیک ئینجا میوانخانه‌یه‌کم دستک‌هوت، له‌ گوندی (عالبه).

دوا‌یی له‌ کاتی چواری پاش نیوشه‌ودا توانیم سه‌رێ بکه‌مه سه‌ر سه‌رین. ماندوویتی و نه‌نوستن و نه‌خواردن به‌جاریک به‌ستی به‌یروم، به‌لام به‌سایه‌ی خواوه‌ توانیم به‌هه‌شت پرژیکی ژیان له‌ دهبه‌ته‌کانی (عالبه) و به‌حمدون و هومانان) و شاری به‌یروتدا بیه‌مه‌وه سه‌رخۆم. چاونه‌ندازه‌ جوانه‌کانی (الونان) و خوشه‌ویستی گه‌رمی هه‌ندێ خزمان که له‌ویدا بوون له‌گه‌ل کزه‌با فینکه‌که‌ی و میوانخانه‌ پرتیک‌پینک و جوان و رازاوه‌کانی نه‌و شرتانه‌ سه‌ره‌تیتیکی گیانی و بوورانه‌وه‌یه‌کی له‌شیان پین به‌خشم.

ژانی نهمجاره‌ له‌ لوساندا زۆرتر خوش بوو. خۆم نه‌چه‌وسانده‌وه، ته‌نیا به‌خوشی‌ابواردنیتکی ناسایی و مامناوه‌ندی وازم هینا.

تا ده‌هات به‌یروه‌ییم بۆ ناو نیشتمان و خیزان گری ده‌سند. هه‌زم ده‌کرد هه‌تا زوه‌و بچه‌مه‌وه بۆ ماله‌وه تا به‌دیده‌نیان شادیم... هه‌ر له‌ دووه‌ پرژه‌وه‌ نامه‌یه‌کی ترم بۆ خیزانه‌که‌م نویسی، له‌گه‌ل خه‌مه‌کاغدا یادی دایکی شیرکو و باسی هاته‌وه‌ی شیرکۆمان کرد له‌ نه‌ورویا.

گواستهموه بۆ (عمان) له خاکی (نەردەن)دا؛ شارێکی بچکۆلانه و پڕ بزوتنهوهی بازرگانیم هاته پیش چاو.

بایه‌که‌ی فینتک بوو، نزیکێ دوو پوژتیک تیایدا مامهوه. خاکی نەردەن نزیکێ دوو ملیۆن کمیتکی تیندایه، (عمان) که پایتەختی نزیکێ چوار سەد ههزار کمیتکی تیندایه.

گه‌رامهوه به‌غدا، به‌یانی پاش هه‌تارکه‌وتنیکی دره‌نگ گه‌شیتینه‌ نوێ. سێ پوژتیک له به‌غدادا مامهوه، هه‌رچی گه‌رما و بۆنی ناخۆش و گیژ و وێژیه‌ک هه‌یه تیا ما دی.

نزیکێ چیشته‌نگاو به‌نیشتمانه‌ خۆشه‌ویسته‌که‌م کوردستان شادبوومهوه. که هاته‌وه ماله‌وه وه‌ک سه‌ره‌له‌نوێ ته‌مه‌ن تازە بنووسرتهموه واپوو؛ کهنووشی نه‌وازشم بۆ خوای گه‌وره‌ کیشا (پرد - ۱.ب)؛ که به‌خاکی باووباپیر و خانووه‌ خۆشه‌ویسته‌که‌م و خیزانه‌ نازداره‌که‌می شاد کردمه‌وه.

خیزانه‌که‌م له‌ خۆشیدا گه‌شکه‌دار بوون، له‌ پاش چهند کاتیک هه‌سه‌نه‌وه له‌ناو خیزان و باخچه‌که‌ی مالد، مانه‌رویتی ئه‌و پتگا دوور و درێژانه‌م له‌بیر چوووه. خه‌رب خه‌رم لیکه‌وت، به‌ناسووده‌یی تا به‌یانی.

به‌یۆنه‌ی گه‌شته‌که‌مه‌وه هه‌ندێ دیاری ناوازم بۆ ژنه‌که‌م و مندا له‌که‌ هینابوو، پیشکه‌شم کردن، هه‌روا شش دینارشم دانابوو بیه‌شمه‌وه به‌سه‌ر هه‌زار و لیقه‌وماواندا، ده‌ستم کرد به‌دابه‌شکردنی ئه‌وه‌یش. خوای گه‌وره‌ سرباس بۆ تو که ئه‌م گه‌شته‌ خۆشه‌م کرد و به‌خۆشیش کامه‌ران بوومه‌وه به‌خیزانه‌که‌م.

نه‌مجاره‌ که له‌ نه‌سته‌میۆل بووم نووسراوتیکم به‌دیاری پیشکه‌ش کرا له‌لایه‌ن شاگردێکی کورده‌وه: (ده‌ستووری زمانی کوردی تیندا پيشان درابوو به‌زمانی تورکی).

له‌ سالی ۱۹۶۵دا له‌ چاپه‌راوه. نووسراوه‌که‌ له‌لایه‌ن (که‌مال بادیللی) ناوتیکه‌وه دانراوه. خه‌زی نوێنه‌ری شاری (ئۆزفه)یه له‌ کۆژی نه‌ته‌وه‌یی تورکیادا.

بیجگه‌ له‌وه‌ خۆشی پشتیوان (محامی)یه. ده‌ستووره‌که‌ شتووی کرمانجی هه‌لبه‌زاردوه، به‌لام به‌جۆرتیکی گشتی باسی زمانی کوردی و شتووه‌کانی زمانی کوردی و ناوچه‌کانی زمانی کوردی و میژووی نووسینی کوردیش ده‌کات.

هرچنده نووسراوه کم همصوری بۆ نه خویندراو ته وه و له تورکی شاره زایه کی وانیم: به لام به پیتی بابه ته کانی که له پترستی نووسراوه که بدا لیبان ددهوئ، نرختیکی گهره ی هیه، چ له پوری زمانه وه چ له پوری باری زرتنگکاری (سیاسی)ی کوردی تورکیا وه. چونکه نهمه نه وه دهگه یه ن که گیانی کوردایه تی له تورکیادا زیندوو و دهه یوئ له سر بنچینه یه کی زانست و^(۱)... بیجگه له وه، هموو ئیواران و هموو رۆژانیتکی هه نیش پیشوازی میوانانم ده کرد... ههروه ها ها توچۆم بۆ لای خزم و دۆست و یارانیش ده کرد... نووسراوانی سه ر به کوردا یه تیم ده خویندوه... گویم له راد بۆ ده گرت... سه یری ته له فزینۆم ده کرد... هاوینانیش سه یران و گه شتوگوزارم ده کرد بۆ ده ره وه ی کوردستانی عیراق، که له م ساوه یه ده به ی پیشوره وه، خوئی دا له حه وت جار. (ئیران) و (تورکیا) و (میسرا) و (نوردون) و (چیکۆسلۆفاکیا) و (قیانه) و (یه کیتی سو فیته) پشم دی... تا نه اندازه یک به هاوینه ههواره کانی کوردستانی چاو م که شایه وه... به لام بۆ هه ر کویتیک ده چووم، فه رمانی سه رشانم به رامبه ر «په رۆژی خویندوهاری» له بیر نه ده چووم. ده موده ست کاره ساتی رۆژانه ی خوتم له ناو نه و خاکانه دا، ده نووسیوه وه، که نیازم وایه رۆژی له رۆژان له یادنامه ی نه و گه شتوگوزارانه یش ده پانزه نووسراوتیکی خنجیلاته نامه ده بکه م، و، بیانخه مه سه ر پرۆژه کم.

جا نه م جو ره ژبانه پر له سه ره مستی و نازادی و کامه رانییه م له توانایه دا هه بوو، بێ نه رک و نازار، له ساوه ی چوار سالیکدا (په رۆژه) کم به ئاسانی و دلشادییه که وه بێ ته و او بکات... له پاییزی سالی ۱۹۶۷دا، له رۆژنامه ی (برایی) دا ژماره (ع: ۲۱۴ = ک: ۲۹) و (ع: ۲۱۵ = ک: ۳۰)، بۆ هه مووانم ناشکرا کرد که «په رۆژی خویندوهاری کورده سه د نووسراوی له زمانانی بیگانه وه، گوژیوه ته سه ر زمانی کوردی. پیسه رزیایی له نه ته وه ی کورده کم. پاش نه وه یش به چه ند رۆژتیک نا هه نگیکی بچکۆله م به م بۆنه یه وه گیترا... نهمه و تاره ده یه که له گه لیدا ناوی هه ر سه د نووسراوه که له (په رۆژنامه ی برایی) دا بلازم کرده وه^(۲).

- (۱) به داخه وه لیره دا یادداشته کانی نه و ده فته ره به چوکه ته و او ده بێ، به هۆی فه وتان دنی په رده کانی کوژتاییه وه.
- (۲) ناوی نه و نووسراوانه هه مسوویان به داتراو و په رچه مکه راوه وه، به چاپ که راو و چاپ نه که راوه وه له نووسراوی (مێژووی په رۆژی خویندوهاری کورده) دا ژماره کراون، که له سالی ۱۹۸۴دا له گوژلاری «په رۆژنیشیری نه ئی» دا ژماره (۱-۲) یلازکراوه وه. (ش. ف)

پرژوهی خوندلوهاری کورد

نوسه‌ری: شاکر فه‌تاح

* نامانجی نهم پرژوهیه پیشکه‌شکردنی خوزشتی گیان و زاخاری می‌شک و پرژشکردنوهی ده‌رونه، بۆ خوتنده‌وارانی کورد. بزواندنی ده‌ماری مه‌ردایه‌تی خوتنده‌وارانی کورده، بۆ فه‌رمانکردن، له‌ کۆژی نیشمانه‌په‌روه‌یدا بۆ پیشکه‌وتنی کورده‌واری.

* هه‌روه‌ها گمسه‌کردنی وێژه و زمانی کوردیه، که په‌ل بۆ ناو هه‌ممو زانست و هونه‌رتیک به‌هاوێژنی و تینیدا بلاو بیته‌وه. دروستکردنی خوتنده‌واریه‌کی بالایه و، نووسراو‌خانه‌په‌کی نوێیه، که بۆ هه‌ممو لکتیکی ژبان که‌لکی لێ وه‌ریگیرێ.

* پرژوه‌که بریتیه له‌ سه‌د نووسراوی هه‌لبژارده و ناوازه، له‌ به‌ره‌مه هه‌ره‌ گرنگ و هه‌ره به‌ناوبانگه‌کانی رۆژشیرانی رۆژناوا و رۆژهه‌لات، که دابه‌شکراون به‌سه‌ر (۱۷) زنجیره نووسراوی جوێ جوتدا.

* نووسراوه‌کان به‌په‌خته‌ی خوتنده‌واری کۆن و نوێ جیهان ده‌ژمیردین.

* نووسراوه‌کان هه‌ممویان له‌لایهن (شاکر فه‌تاح)، خۆیه‌وه‌ گۆزاونته‌ سه‌ر زمانی کوردی، به‌شیه‌په‌کی وایش نووسراونه‌توه، که هه‌ممو کسه‌ به‌ناسانی تینیان بگات و، خۆشی و که‌لکیشیان لێ وه‌ریگیرت. (شاکر فه‌تاح) له‌ پاییزی سالی ۱۹۹۳دا ده‌ستی به‌م پرژوه‌یه کردوه. له‌ پاییزی سالی ۱۹۹۷دا ته‌واوی کردوه.

* ناوانی هه‌ره‌ گه‌وره‌ی خاوه‌ن پرژوه‌که نه‌مه‌یه که ده‌ستی به‌وا و بتوانن نهم سه‌د نووسراوه له‌ ماوه‌ی سالتیکدا له‌ چاپ بدات و بلاویشیان بگاته‌وه. تا زووتر که‌لک و چاکه‌یان به‌نه‌ته‌وه‌ی (نه‌ژادی کورد) بگات.

* به‌لام داخه‌که‌م نهمه له‌ وزه‌ی نه‌ودا نییه. چونکه‌ چاپکردنی سه‌د نووسراوه‌که به‌لای که‌مه‌وه (۷۰۰) دیناری ده‌وێ. هه‌روه‌ها ده‌ چاپخانه‌ی وایشی ده‌وێ که هه‌ره‌که‌یه‌یان، هه‌ر مانگه نووسراوتیک له‌م نووسراوانه له‌ چاپ بدات. نووسراوه‌کانیش هه‌ره‌چنده زۆریه‌یان به‌جووگن و، نه‌وه‌نده‌ی نووسراوه‌کانی کۆنی خۆمن، به‌لام هه‌ندیکیشیان گه‌وره‌ن و، خۆیان ده‌ده‌ن له‌ دوو سه‌د، سه‌ سه‌د لاپه‌ره و په‌ریش له‌ وێنه و نیگار.

* له‌ خاکه‌ پیشکه‌وتوه‌وه‌کاندا باو وایه: نووسه‌ر هه‌ر دانانی نووسراو، یان په‌رچه‌ی نووسراوی له‌سه‌ره. نه‌و خۆی به‌چاپکردن و بلاوکردنوه‌ی نووسراوه‌کانیه‌وه‌ خه‌ریک ناکات. نووسراوه‌کانی ده‌داته ده‌ست ده‌سگاکانی چاپه‌مه‌نی. نه‌وانه له‌ پاش په‌سه‌ندکردنی نووسراوه‌کانی، بۆی له‌ چاپ ده‌ده‌ن و، نرخی نه‌رکی نووسراو و نووسینه‌وه‌کانیشی پیشکه‌ش ده‌کهن. نیستر نووسه‌ره‌که له‌ جیاتی نه‌وه‌ی خۆی په‌چاپکردن و بلاوکردنیه‌وه‌ خه‌ریک بگات و، پاره له‌ ده‌م سال و مندالی خۆی بگێتره‌ته‌وه‌ بۆ چاپکردنی نووسراوه‌کانی، خۆی به‌دانانی نووسراوانی تر یاخود به‌په‌رچه‌کردنی نووسراوانی تره‌وه‌ خه‌ریک ده‌کات.

لهمه‌دا نه‌ویش و ده‌سگای چاپه‌مه‌نییه‌گانیش و نه‌توه‌یش سوود و درده‌گرن. به‌لام داخه‌کم لای نی‌مه هم‌وو نه‌رکتیک به‌سر شانی نو‌سه‌روه‌یه!^{۱۱}

* جا له‌بر نم هم‌وو ه‌زبانه و له‌بر که‌لکی گشتی، ناچاره ب‌و هم‌وو هاو‌نیشتمان به‌پ‌زده‌گانی بلا‌و بکه‌مه‌وه: که من نامادهم له‌گه‌ل هم‌وو نیشتمانپه‌روه‌ر و ک‌وزه‌ل‌نیکی به‌پ‌زدا رتک بکه‌وم به‌شیرینی، له‌سر چاپکردنی نو‌سراوه‌کان، هم‌موویان، یاخود هه‌ندیکیان، تا پ‌ر‌وزه‌که‌مان به‌گورجی بکه‌وتته گه‌ر و، به‌زوو‌یی تم‌واو بین: تا که‌لک و فه‌ری به‌زوو‌یی، به‌ناو کورده‌واریدا بلا‌و بیته‌وه.

* نه‌ی خو‌تنده‌واری به‌پ‌ز! (پ‌ر‌وزه‌ی خو‌تنده‌واری کورد) پ‌ر‌وزه‌ی خو‌ته. پ‌ر‌وزه‌ی نه‌توه‌ی خو‌ته. تو چه‌ند یارمه‌تی بده‌یت، نه‌ونده یارمه‌تی خو‌ت دده‌یت. نه‌ونده یارمه‌تی کورده‌واری دده‌یت، که دام‌اوه له‌سر نم ج‌وره پ‌ر‌وزانه.

* نه‌گه‌ر نم پ‌ر‌وزه‌یه به‌ه‌روه‌ز ج‌یبه‌ج‌ی بکه‌رئ هه‌ر سالیکی بین ده‌وی. به‌لام نه‌گه‌ر خو‌م به‌ته‌نیا ده‌ستی بین بکه‌م، بیست و پ‌ن‌ج سالی بین ده‌وی!

* وا پ‌ستی ناوی هه‌ر سه‌د نو‌سراوه‌کم له‌خواره‌وه نو‌وسی. تکایه نیشتمانپه‌روه‌رانی به‌پ‌ز، له‌بابه‌ت چاپکردنیان‌هه‌ر بیروبا‌وه‌ری خو‌یانم ب‌و بنو‌وسن. سا ده‌ست له‌ده‌ست و ه‌یز له‌خواه!^{۱۲}



من لهم ماوه‌یه‌دا پارچه زه‌ویه‌کم له‌کاربده‌ستی کاروباری ناوخ‌و. وه‌ک فه‌رمانبه‌رانی تر، به‌نرخ‌ینکی هه‌رزمان له‌به‌غدادا گه‌ری. له‌سالی ۱۹۶۷دا خانوویه‌کم له‌سر دروست کرد. نه‌مه ده‌سایه‌یه‌کی سالانه‌ی (۳۰۰) دیناری بین به‌خشییم. جا لهم پارچه هه‌ر ساله‌ی (۲۶۰) دینارم ته‌رخان کرد ب‌و چاپکردنی چه‌ند نو‌سراوتیک له‌نو‌سراوانی پ‌ر‌وزه‌کم تا له‌ماوه‌ی (۲۵) سالیکندا تم‌واو ده‌بن.

* له‌سالی ۱۹۶۶دا که ه‌شتا پ‌ر‌وزه‌کم تم‌واو نه‌بو‌وبوو. نه‌خ‌وشییه‌کی گرانم گرت. ه‌وی نه‌مه‌یش جه‌ریه‌زه‌یی خو‌م بو‌و، که له‌گه‌شته د‌ر‌وزه‌که‌ی (تورکیا) و (سوریه) و (لوسان) و (نه‌ردن)دا، کورپ‌تیم کرد و، له‌نه‌ندان‌ه‌به‌ده‌ر خو‌م ماندوو کرد. جا پ‌ت‌ویست بو‌و س‌روشت جه‌ز‌ره‌به‌م بین بکه‌ی‌ت‌ن. شمش مانگ‌ینکی پ‌ت‌وه خه‌ریک مام، ن‌ینجا چاک بو‌ومه‌وه. پ‌زیشکه‌کان مه‌ترسی ش‌ت‌ریه‌نج‌ه‌یان ل‌ی ده‌کردم. به‌پ‌ز

(۱) له‌سالی ۱۹۶۷دا وا بو‌و. به‌لام لهم سالانه‌ی دو‌اییدا چه‌ند ده‌سگایه‌کی ر‌ژن‌شیری کوردی له‌ع‌تر‌اق‌دا په‌یدا بو‌ون، ده‌ستیان کرد بده‌ستگ‌یری‌یی نو‌سراو دان‌هران و په‌رچه‌کاران، که تا نه‌ندان‌ه‌یه‌کی گه‌رده و که‌لکیان به‌خشی. (ش. ف)

(۲) له‌پاش سالی ۱۹۶۷، به‌نو‌سراوه‌کانی خو‌مه‌وه که دامنا‌بو‌ون و، به‌و نو‌سراوانه‌وه که په‌رچه‌م کردبو‌ون، ژماره‌ی نو‌سراوانی پ‌ر‌وزه‌کم گه‌ی‌شته ۱۷۱ نو‌سراو. له‌مانه (۱۲۰) نو‌سراوی په‌رچه‌گراو بو‌و. (۵۱) نو‌سراو‌یشی له‌دانانی خو‌م بو‌و. له‌هه‌ردوو ج‌وره‌که تا ن‌یستا که سالی (۱۹۸۸)، ژماره‌ی نو‌سراوانی چاپکراو گه‌ی‌شتوته (۸۶) نو‌سراو. (ش. ف)

عبداللہ لوفتی حاجی عملی ناغای خالتوزام^{۱۱} له نه خوشیبه کهمدا زور به تنگموره بوو. (۲۵) روزی خست له مالی خزاندا هیستیانوه. خوی و خیزانه کهی که نموش کچی خالم بوو. نوپه ری نوازش و میوانداریبان برامبم پیشان دا، که هتا دمیتیم نو چاکه په یانم له بیر ناچیتیموه. خودا دلپان به به هشت شاد بکات. چاکه یان بۆ همووان زور بوو. له خزمه گان و دۆسته گانی ترشموره خوشه و ستم زور دی، به تابه تی (جهلال ناغای حاجی سعید ناغای)^{۱۲} خالتوزام و (اکاک نوری رمشید)^{۱۳} ای ناموزازام خودا پاداشیان بداتهوه. جا له ناو نم جوړه خوشه و ستمیاندا، هستم به شادمانیبه کهی نو تو ده کرد، که په لوی دکرده له چاکبونه نو ده کهمدا... به لام تا چاک بووموه و پزیشک په پزیشکایه تیم له بهر چارکوت. چونکه چاو برستی و، پولپه رستی و، فردیتلبازی و دلره قیم له زوریه یاندا چاوپنیکوت بیتجگه له ناشیتی! نه گهر به گونی خومم بگردایه و خوم له هیچ پزیشکیک نه گیانداپه. هر به سره روت و، خوش رابورن و، خوشتی سورستی و، ودرزش و، خودانه به روز و هلمشینی بای پاک و هدا به خودان، خوم چاک بگردایموه، بۆ من گه لیک چاکتر ده بوو. به لام خیزان و خرمان وازیان لئ نه هیتام، تا توشی داوی پزیشک و دهرمان خواردنیان کردم؛ هر وهک کاتیکي زورم به خویایی له دست چوو، پولینکی زورشم به فپرو پزیت، نهرکینکی زورشم هاته بهر و کهوته سر کهسانی تر...

خودا وراستان نه خوشیبه کهم، وهک پزیشکه گان گوتیان، وا دهر نه چوو... خوم دایه تندرستم و، به دلغراوانیبه کهم بهر کهی نه خوشیبه کهم گرت... سویاس بۆ خودا چاک بووموه... دووباره دستم کردهوه به پروزه کهم تا هر سه د نوسراوه کهم تهاو پهرچقه کرد.

* هاتنه و دی (شیرکزی کورپشم له (چیکوتلواکسیا)^{۱۴} له سالی ۱۹۶۷د و تهاو کردنی

(۱) عبداللہ لوفتی: (؟ - ۱۹۷۲) کوری حاجی علیاغای مه لاک بووه له سلیمانی. نامه خانی حاجی سعید ناغای خیزانی بووه، مندالیان نه بووه، خانه دان و خاوهن مولک بووه، له ناوهندی بیسته گانه وه له به خدا داده نیست، کومیانیای جگهری (تورکی) هی نه بوو.

(۲) جلال ناغای حاجی سعید ناغای: (۱۹۱۶ - ۱۹۹۰) یارگی نندامی مجلسی مبهوسانی عوسانی و نعمیانی عتراتی بووه، تاجیر و خاوهن مولک بووه، خوشکی نم خیزانی عبداللہ لوفتی بووه، له نتوان ۱۹۵۸ - ۱۹۶۳ به نړیبه ری کومیانیای چیمه نتزی سرچنار بووه، چوار کور و دوو کچی له پاش جیمان: له وانه کهمال و خعبات، په ری و کولزار.

(۳) نوری رمشید: (۱۹۱۲ - ۱۹۹۲) خالتزای دایکی ماموستا بووه، چوار کور و دوو کچی بووه: رمشید، دلپتر، دلاره و دانا، د. دولهر.

(۴) د. شیرکزی: له سعات ۲.۵ دی دوی نیومروزی ۱۹۴۲/۱۰/۲۷ له قادر که ره له دایک بووه، قوناعه گانی خوندنی (به پیتی نو شونانه که یارگی لپیان فهران بهر بووه) له: شه قلاوه، ناگری، دوهک و سلیمانی تهاو کردهوه، له ۱۹۶۶ له چیکوتلواکسیا دپلومی له هنده سه میکانیکدا هیتاوه، له ۱۹۶۷ چونه نعلمانیای روزناوا و ماستر و دکتری له (دینامیکی سیارات) دا هیتا، نیستا ماموستایه له کولجی نندازی زانکوی سلیمانی، ژنی هیتاوه و کور و کچیکي هیه.

خویندنه‌کەوی، لەوێ بە (پەلە سەرەرز) ^{۱۱}یەوه، یەجگار دلی من و دایکی خوش کرد. بەلام هیچی وای نەمایەوه. هەرچەندمان کرد، بەگوتی هیچمانی نەکرد... دلی هەلچووکاندین. چوووه بۆ ئەوروپا بۆ تەواوکردنی خویندنه‌کەوی بۆ (پەلە دوکتۆرا)، لە ئەندازاری ئۆتۆمبیلدا... ئەم جیابوونەوهی ئێمە زیان و نەوک و نازاریکی زۆری بۆ من و دایکی پەیدا کرد. چونکە زۆری پێنەچوو، کەوتە تەنگ و چەلمەمەوه بۆ پارە پێگەشتن و بەخویندندا گەشتن لە ئەلمانیا و چیکۆسلۆفاکیادا... دوابی خودا کردی و بەسەرفرازییەوه لە پاش رەنجتکی پتر لە سال و نیوتیک، لە (بەرلینی رۆژناوا) دا گیرسایەوه و، دەستی کردەوه بەخویندنه‌کەوی ^{۱۲}.

مانگی یلگی ۱۹۶۸

لەم مانگەدا ئەم نووسراوانەم بژارکرد و پوخته‌کرد و پێشەکی بۆ هەموویان دانا و نارەمن بۆ بەغدا، تا میری پێ لەسەر چاپکردنیان بدات، بۆ ئەمەسال ئەم نووسراوانە لە «پروژهی خویندەوارین» ئەمانەن:

(سکرەت، گاریبالدی، دیخالیرای، مادام کوری، لوئیس پاستور) لە مانگی رەشەمعی (۱۹۶۸) دا نووسراوی (مەم و زینی) یشم بژارکرد و قالدکرد و پێشەکی بۆ دانا.

نان بۆ گەل: لەسەر خواست و پێشگیری من، سەرۆکی شارەوانی سلیمانی ^{۱۳} لیژنەیه‌کی دروست کرد لە من و چەند کەسیک و خۆی بۆ لیکۆلینەوهی هۆی گیروگرتی نان کە بەگەل دەفرۆشێ.

لە ئەنجامی کۆبووه‌دا راپۆرتی خۆمان پێشکەش بە (متصرفیة) کرد بۆ بەرەستکردنی دزیتی و کەمتەرخەمی و ناپوختیی لە کۆلیتە و سەموون فرۆشتندا، هەرەها بۆ ناسوودەکردنی کۆلیتە و سەموون کەپن بۆ دانیشتوانی شار. پێشیانزەمان وا خستە بەرچاو کاربەدەستانی کە پێوستە بەشی نارەدەکه زۆتر بکریت، چەند کۆلیتەخانەیه‌کی تازەیش بکریتموه لەلایەن شارەوانی و دەزگای ژياندن (دائرة الأعماشة) هوه تا هەموو دانیشتوانی شار بەناسانی و پوخته‌یی هەموو رۆژتیک کۆلیتە و سەموونیان دەستکەوێ. ئەم کارە لە مانگی رەشەمیدا جێبەجێ کرا.

(۱) واتە بەپەلە -امنیاز-.

(۲) لە دوابی ئەمەوه بەشتیک لە یادداشته‌کانی سەرەتای سالی ۱۹۶۸ دیت کە بەجیا لەناو دەسووسەکانیدا لە دەفتەرتکی بچووگدا نووسیبوونی: لە (مانگی یەکی ۱۹۶۸) هوه دەست پێ دەکات هەتا ۱۹۶۸/۳/۲۷ کە لە گەشتەکەوی بۆ قاهره دیتەره سلیمانی. بەداخهوه ئەم دەفتەرمش هەندێک کەم و کورتی هەیە: ئەویش بەهۆی چەند پەردیه‌ک لە لێی گراوه‌تەوه... لە شوێنی خۆیدا دەستیشانی ده‌کەین.

(۳) ئەو کاتە ۱۹۶۸، مامۆستا جەمال عەبدولقادر بابان سەرۆکی شارەوانی سلیمانی بوو، لە ۱۹۶۷/۱۲/۲۳ هەتا ۱۹۶۹/۱۰/۱۰.

لەم ڕۆژەدا لە سلێمانی جیابوومەوه. لە ۱۹۶۸/۳/۲ دا چاوم ڕۆشن بوووه بەبێنی نووسراوهکەم (زەرەدەشت) کە بەچاپکراوی دیم، لە بەغدا. نووسراوهکە جوان چاپ کرابوو، وێنەی (زەرەدەشت) بەبەرگەکەپەرە جوان دەرچوو بوو، لە بەرگەکەمی تریشیدا وێنەیکە بچووکی خۆمی لێدابوو، لەگەڵ چیرۆکی ژێمان و خەباتماندا لە پێتارو پێشخستی وێژەی کوردی و بلاوکردنەوی خۆتندەواری بەناو کوردەواریدا. (نوری عملی ئەمین)^{۱۱} کە فەرمانیەرتیکە لە کارگێڕی گشتی خۆتندەواری کوردی، پیاوانە بەسەر چاپکردنی نووسراوهکەوه وەستاوو، پێتارو سۆیاسی بەکەم و پاداشتی بەدەمەوه لەگەڵ کارگێڕ کاک (عەزیز محەمەد)دا... خۆایە سۆیاست دەکەم چونکە نوخشی (پروژەیی خۆتندەواری) بەچاپکراوی دی. هەر ئەمڕۆ ۱۹۶۸/۳/۲ چوار وتاری ترم نارد بۆ ڕۆژنامەی (برایی) تا بلاو بکێتەوه. وتارەکانی بریتین لە: شۆرشەکانی ئەمریکا و چین و روسیا و شۆرشەکانی ۱۸۴۸، ئەم وتارەنیش لەگەڵ دوو وتاری تردا کە لە سالی ۱۹۶۷ دا ناریوومن لە بابەت (شۆرشێ هیندستان و لینگولن)هوه، لە نووسراوی (شۆرشەکانی جیهان)هوه دەرەهێتابوون: کە نووسراوتیکە لە نووسراوهکانی (پروژەیی خۆتندەواری).

بەفرۆزکە گەیشتمە (مسر)، لە (قاھیرە) دابەزیم و (۲۱) ڕۆژ مامەوه: لەگەڵ (مستەفا فەقێ رشید)^{۱۲} و (خالیدی خال)^{۱۳} دا کە هەردووکیان هاوڕێمن... زۆر خۆشان راوبارد.

(۱) نوری عملی ئەمین: (۱۹۲۲) چەمچەمال) لە چەمچەمال و پێنجوین و سلێمانی خۆتندوویته، (دار المصلین)ی لە بەغدا (۱۹۴۲) تەواو کردووه، لە زۆر شار و شارۆچکەکانی کوردستاندا مامۆستایی کردووه، دوای ۱۶ ئەممووزی ۱۹۵۸ گواستراوه ئەوه بۆ بەغدا و لە دێراسە کوردی کاری کردووه... لە ۱۹۸۰ خانەنشێن کراوه. ئەندامێکی کارای چالاکی کۆری زانیاری کوردییه، پێتوتیکی لێهاتنوی زمانەوانی و ڕێزمانی کوردییه. زیاد لە شەش کتێبی لەسەر ڕێزمانی کوردی هەیە و گەلێن وتاری بەنرخیشی هەر لەو بابەتدا لە گۆنار و ڕۆژنامە کوردییهکاندا، نێستا ۲۰۰۴ لە بەغدا دادەنێشن و بەردیواھە لە خزمەتی زمانێ کوردیدا.

(۲) مستەفای فەقێ رشید: لە ۱۹۲۵ دا لە سلێمانی لەدایک بووه، کۆلیجی حقوقی تەواو کردووه، لە ۱۹۶۲ لە سلێمانی حاکم بووه، ئەم سالا لەگەڵ مامۆستا پێکەوه ئەم سەفەری قاھیرە دەکەن، وەک مامۆستا خالیدی خال دێلن: کە هاتن، من لەوێ دەمخۆتند، جێگا و ڕێگا بە پەیدا کردن و بۆ گەڕانی زۆر جێگا لە ئەکیاندا بووم: نێستا لە ئەندەن دادەنێشن.

(۳) خالیدی محەمەد خال: لە ۱۹۳۳ لە سلێمانی لەدایک بووه، کۆری زانی گەوره مامۆستا شیخ محەمەدی خالە، لە بەکتیی سۆفیەتی ئەوسا و میسر خۆتندوویه، ماستەری هەیه لە (تەکنۆلۆژیای شیرمەنی)، لە پەیمانگە و کۆلیجەکانی بەغدا و سلێمانی و هەولێر مامۆستا بووه، سالی ۱۹۷۴ بەشداری راستەوخۆی کردووه لە شۆرشێ ئەیلوولدا، ئەندامێکی چالاکی لیژنەی بالای دانانەوی زانکۆی سلێمانی بووه، کراوه تە راگرتی کۆلیجی گشتوکال لەو زانکۆیه، نێستا مامۆستایە هەر لەوێ.

لەم ماوەیدا دوو رژۆژیسمان لە (نەسکەندەرە)دا رابوارد، لەوێ (قادر شالی)یش کە هاوڕێ و خزمە بوو بەهاو دەمان و پتیکووە خوشمان رابوارد.

زۆریە شوێنەواری کۆنە بەنرخەکانی قاهیرە و نەسکەندەرە گەرام، وەک: (قصر العابدین، قلعة صلاح الدين، مسجد صلاح الدين، متحف محمد علي الكبير، متحف محمد علي الصغير، المتحف المصري، أهرامات الجيزة، أبو الهول، متحف قصر فاروق في الإسكندرية، حديقة الحيوان، البرج والقناطر الخيرية) و هەندێ باخچەی جوانیشم دی.

بیتجگە لەوانە چووشمە چەند سێنەمایەک و تەماشایگەر و لاسایی خانە (دار التمثيل) و ئۆپەرا و (الفنون الشعبية، المسرح القومي) لە گەڤ چەند کۆگایەکی گەورە و بەناوبانگی ناوبازار.

بەجۆرتکی گشتی میسرم پتیکووتوو هاتە پتیشچاوە لە زۆر ڕوودووە وەک: پێشەسازی، باخچە رازاندنەو، دروستکردنی ساختمانی گەورە و نایاب، ساز و ناواز و گۆزانی، لاسایی کردنەو، سێنەما، شەقام، بازار، بابەتی خۆتندنەو، میوانخانە و چیشخانە.

بەلام لە ڕووی گیانەوە میسرم زۆر دواکەوتوو هاتە پتیش چاوە، درۆ و فیشال، چەواشەکردن و دەستپێن، زۆرداری کردن، ڕووکەشی، درۆ و خۆهەلکێشان، بێ دەنگیوون بەرامبەر زۆردار، داوینپیی، بێ ناپرووسی، خوازەلۆکی، دزی، جەردەیی، کەتەرەخمی فەرمانبەران لە فەرمانبێندان... ئەمانە هەمووی بەناشکرا چاوپێ کەوت، زۆر خەفەتم خوارد بۆ گەلێکی گەورە و گرتنگ وەک گەلی میسری کە لە سەرەتای میژوووە خاوەنی شارستانیتی بوو، ناوا بەم ڕەنگە کردووە و ڕووشی بلندی بەردابن و خوری داپتتە پۆلپەرسی.

لە دوو کەسی کۆردم بیست کە ماوەیەک لە میسردا ژیا بوون، دەیانگوت: بۆ پیاویکی سەربرەز و مەرد کرانە بتوانن لە میسردا بژی.

لە لایەکی میسرم بیست دەیانگوت: میسر لە پتیش پەنجای سالدای نافرەتەکانی سەرەستیان نەبوو، کاروباریان بە دەست گەورە خێزانەو بوو، بەلام نیتاکە میسر لە گێژاویکی کۆتران و گەشەکردنایە، نافرەت سەرەستییەکی تەواوی وەرگرتوو، هەر وەک لە میسردا نافرەتی خراب هەیە لە خاکەکانی تریشدا نافرەتی خراب هەیە.

لە نافرەتیکی بەسالدایچووی داوینپاکی دەروونخاوی میسرم بیست دەیانگوت: من چونکە داوینی خۆم دەپارێزم لە پێبوون، هەموو دەم لەناو ئەم کۆمەلایەتییدا (کۆمەلەدا - ا.ب) گێروگرتەم دیتە بەر. تەنانتە فرمانتیکیشم هەبوو لە (فرۆکەخانە) ئەویشم لە دەست چوو! چونکە وەک کچەکانی تری ناو فرۆکەخانەکە خۆم نەدەدا بە دەست نەفسەرەگامانەو!!

لە لایەکی عەرەبی عێراقیم بیست کە لە قاهیرەدا دەبخوێن، دەیانگوت: لە گەڤ نەمەیشدا کە میسریەکان لە (جەمال عەبدولناسر) زۆر دلشکاوان لەسەر ئەوێ کە تووشی ئەم شکستی جەنگی عەرەبی و نیرانیلی کردوون، بەلام نەتەوێ میسر بەتایبەتی شاگردەکانی خۆتندنگا خوشیان دەوێ.

حمز له قهومییه‌تی عمره‌بیش ده‌گمن. که‌چی وه‌گ له شاگردیکی زانستکۆ (زانکۆ- ۱.ب)ی قاهره‌م بیست که‌ خۆی کوردوه: ۱۴۰۰۰۰ شاگردی زانستکۆ بۆیه‌کانا چهند رۆژتیک مانیان گرت و نه‌چونه زانستکۆوه؛ چونکه‌ کرده‌وه و نه‌نگی فرمانه‌ه‌وایی (عه‌بدولناسر)یان پرسوا کرد، که‌ بهم دهرده‌ی که‌ یاندن: ۲۷۰۰۰ هزار سه‌ریازیان له‌ جه‌نگی عه‌ره‌ب و نیسرائیلدا لێ کوژراوه. نزیک‌ی ۴۰۰۰۰ هزار کم‌تیک‌یش بریندار کراوه، که‌ عه‌بدولناسر به‌ده‌می خۆی گرتویه‌تی ۸۰٪ سدی هه‌شتای له‌شکری میسر له‌وه‌ شه‌رده‌ا له‌ناو‌چوون.

ده‌یگوت: شاگرده‌کان داوای نازادی و سه‌ریه‌ستی که‌لیان ده‌کرد... داوای رووخانی فرمانه‌ه‌وایی (عه‌بدولناسر)یان ده‌کرد. راستیه‌که‌بیشی نه‌مه‌یه: عه‌بدولناسر له‌ رووی پیشه‌سازیه‌وه تیکۆشانیکی زۆری ناوندوه، میسری نیستا پتیستی نه‌ماوه به‌بابه‌تی خواری و پۆشین و که‌لویه‌لی ناو مال، هه‌موو شتیک خۆی دروستی ده‌گات، نه‌ه‌نده هه‌یه گرانیه‌کی زۆر له‌ میسردها هه‌یه، که‌ له‌گه‌ل دهره‌مه‌تی تاک و ته‌راکانی که‌لی میسری پتیکانه‌وی^{۱۱}. هه‌روه‌ها گیروگرفتی نیسته‌جن هه‌یه، ناپاکی و که‌مه‌ترخه‌می له‌ناو فرمانه‌ه‌واندا به‌ناشکرا دیاره. وا بۆ غه‌ونه هه‌ندێ له‌وه‌ رووداوه نه‌نگ و ناشرینه‌نه ده‌خه‌ینه پیتچاو: ^{۱۱}

۱- یه‌کتیک له‌ مه‌سه‌ره‌ره‌کان تا سن سال و نیو گۆشتی سه‌گی به‌میسریه‌کان فرۆشته‌وه له‌ قاهره، نینجا هه‌ستیان پێن کرد و گرتیان.

ب- له‌ناو پۆسته‌خانه‌ی قاهره‌دا کۆمه‌لێکی نه‌هینی په‌یدا ببوو تا ماوه‌یه‌کی زۆر پهرولی پۆسته‌یان له‌ نامه‌کان ده‌کرده‌وه، پیتش نه‌وه‌ی مۆزی پۆسته‌خانه‌ی لێ بدن؛ پهروله‌گانیان ده‌فرۆشت و نامه‌گانیان ده‌سووتاند، که‌ هاوار هه‌لسا له‌ هه‌مووان نینجا له‌ پاش شش مانگ هه‌ستیان پێن کرد و کۆمه‌له‌که‌یان گرت.

نیستا که‌ش هه‌تا به‌به‌لینه‌وه نامه‌ نه‌تیریی که‌س له‌ خۆی دنیایا نییه‌ که‌ نامه‌کی ده‌گات به‌که‌سوکاره‌کی.

(۱) دیاره‌ مه‌به‌ستی له‌وه‌یه که‌ له‌گه‌ل دهرامه‌ت و داها‌نی فه‌ردیکی میسری پتیکانه‌وی.

(۲) ده‌بوو مامۆستا خۆی ده‌رگی به‌وه‌ بگردایه‌ که‌ ولاتیکی (نه‌وکانه‌ی نمو له‌وی بووه) که‌مه‌تر له‌ سالتیک بوو که‌وره‌ترین و که‌وشنده‌ترین جه‌زه‌به‌ی عه‌سکه‌ری و نابوری له‌لاین ده‌وله‌تی نیسرائیله‌وه لیدرا، جه‌نگی حوزده‌یرانی ۱۹۶۷ که‌ نازده‌ کرا به‌ -جه‌نگی شمش رۆژه‌-، نو زیانه‌ ماددی و مرۆفانه‌یه‌ی که‌ خۆی باسی ده‌گات، نو تیکشکانه‌ نابوری و ده‌روونییه‌ی دووچارای میسر و میسریه‌کان هات، کاریکی وای کرد (جه‌مال عه‌بدولناسر)ای سه‌رۆکی میسر له‌ رادیۆ و نه‌له‌فزیۆنه‌وه هه‌موو نه‌پاله‌که‌ی بخانه‌ نه‌ستۆی خۆی و دان به‌وه تیکشکانه‌ دابن و به‌ریاری دست له‌کارکیشانه‌وه‌ی خۆی راگه‌یه‌ن. دیاره‌ نه‌وش سه‌ره‌نجاسی نو سیاسه‌ته‌ تاکه‌ره‌ی مله‌هریه‌یه‌ بوو که‌ میسر گرتبوری و سواری سه‌ری خۆی ببوو. شتیازی هینز و توندرووی و عه‌سکه‌رتاریه‌تی کردبووه تاگه‌ پتگا بۆ چاره‌سه‌کردنی کیشه‌ ناوخۆیی و نینه‌ده‌وله‌تییه‌کان. جا له‌ ولاتیکی ناوادا ده‌بێ چی چاوهرمان کرێ له‌وه‌ گه‌له‌ی له‌ ماوه‌ی شمش رۆژدا خرایه‌ سه‌ر دوورپاتیکی پر له‌ مه‌به‌ینی و داهاوی و ناسۆی: کاردانه‌وه‌گانیسی نو‌انه‌یه‌ که‌ مامۆستا غه‌ونه‌یان لێ ده‌خاته‌ پروو.

ج- تا هاوره‌یکی دریتز دراوی مسی سوور له بازاردا نهما، تا وای لئ هات ورده نهما، له جیاتی ورده پوولی پوتسه به‌کاردهه‌یترا، له قاهره‌دا، پاشان دهرکه‌وت که کۆمه‌لیکی نه‌یتی پیدا بووه نوو پووله سوورانه کۆ ده‌کاته‌وه، پاشان ده‌یتوتیتته‌وه و ده‌یکات به‌کللی دهرگا و به‌نرختی گرانیش ده‌فروشن. که له هه‌موو لایه‌که‌وه هاوار هه‌لسا نینجا هه‌ست به‌کرده‌وه نه‌نگه‌کانی نوو کۆمه‌له نه‌یتییه کرا و سزاداران.

د- خۆشم له رۆژنامه‌ی (الاکهار الیوم)ی قاهره‌دا خۆتندمه‌وه که داوینیبسی که‌یشتوته راده‌یه‌کی به‌جگار گه‌وره، به‌جۆرتیکی وه‌ها که رۆژ به‌رۆژ کچه میسر‌یه‌کان پشیان هه‌لده‌خلیسکن و تووشی داوینیبسی ده‌بن. نم داوینیبسیه‌یش نەک هەر کیژه هه‌زاره‌کان، کیژه ده‌وله‌مه‌نده‌کانیشی گرتوته‌وه، رۆژنامه‌که گه‌لیک کاره‌ساتی دیار‌یکراوی به‌غۆونه هینابووه‌وه: یه‌کتیک له‌وانه نافرده‌تیکی ده‌وله‌مه‌ندی به‌غۆونه هینابووه‌وه که مانگی ۱۰۰ جونه‌یهی دهم‌سته‌که‌وئ، که‌چی له پاش نه‌وهی میترده‌که‌ی له فه‌رمانی میری ده‌ره‌تزاوه ویستویه‌تی وه‌ک جارن بژی... له‌به‌ر نه‌وه داوینیبسی کردوه!

رۆژنامه‌که داوای چاره‌کردنی نم باره‌ی کردبوو، له فه‌رمانه‌روایی عه‌بدولناسر.

ه- هه‌روه‌ها له رۆژنامه‌ی (اکهار الیوم)ی قاهره‌دا خۆتندمه‌وه که کوپتیک داوای له دایکی خۆی کردوه په‌نجیا قرۆش (نیو دینار)ی بداتن، دایکه‌که‌شی نه‌یدا‌وتن، کوپه‌که‌ش له تۆله‌ی نه‌وه‌دا دایکه‌که‌ی خۆی داوه‌ته به‌ر خه‌نجهر و کوشتویه‌تی؟!!

و- خالیدی خالی بۆی گه‌ترامه‌وه گوئی: نه‌گه‌ر پیاو وریای خۆی نه‌بن کۆمه‌لیکی گه‌وره و نه‌یتی گیرفان به‌ر هه‌یه، گیرفان ده‌بن، به‌فروقیل بئ یان به‌ناشکرا! که تووشی یه‌کتیک بوون ناهیتلن له ده‌ستیان ده‌ربچن تا گیرفانی ده‌بن، یاخود پارهی لئ ده‌دزن یان تالانی ده‌کن!

ز- بۆیاخچی، دهرکه‌وانی نه‌پارقه‌نه‌کان، ورده‌فروشن، رۆژنامه‌فروشن، شاگردی چاپخانه و چیشته‌خانه‌کان، هه‌ندیک له ئۆتۆمبیلچی و کوله‌لگه‌کانیش... وه‌ک خۆم لیم دین. تا پشیان بکری به‌زمانلوسی بئ یان به‌چاووپاو، به‌فروقیل بئ یان به‌بن نابرووی، به‌پارانه‌وه بئ یاخود به‌زۆره‌ملن... له کۆل پیاو نابنه‌وه تا پارهی لئ ده‌بچرن یاخود دلی نازار ده‌دن!

نهمه مشتیک بوو له خه‌روارتیک له کرده‌وه و ره‌وشتی میسر‌یه‌کان که زۆریه‌ی نه‌ته‌وه‌که لهم باه‌ته‌ن. نه‌مه‌یش نارده‌ویه که بلتیم له میسر‌دا پیاو و ژنی چاک نییه، نیشه نابئ ناوی نوو گه‌وره‌پیاو و گه‌وره ژنانه‌ی میسرمان له‌بیر به‌جیتته‌وه که خه‌باتیان کردوه بۆ نه‌ته‌وه‌که‌ی خۆیان تا له‌ده‌ست نوو ناله‌باریه‌ی نه‌ته‌وه‌که‌ی خۆیان رزگار بکهن. له کۆزی زانست و ویتزه و هونه‌دا، له کۆزی زنگکاری و پشمه‌سازیدا که لیتک پیاوی گه‌وره گه‌وره له میسر‌دا پیدا بووه: (سعد زغلول، شیخ محمد عبده، مصطفی کامل، سلامة موسی، احمد عرابی، یاشا، عباس محمود العقاد، عائشة تیمور، مصطفی أمین، علی أمین، قاسم أمین، أم کلثوم و یوسف وهبی...) له‌ر جۆره‌ پیاوانه‌ن، له‌ر جۆره‌ ژنانه‌ن.

به‌لاه شرتنی میسر و هه‌لکه‌وتوه که هه‌موو دم چاویان لئ به‌یوه، داگیرکه‌رانی: (عه‌ره‌ب و عه‌جم و

تورک و مه‌مالیک، رۆم و یۆنان و ئینگلیز و فرەنسا) ئەم نەتەوێه‌یه‌یان له‌که‌له‌ک خستوو... له‌به‌ر ئەوه هه‌ول و تێکۆشانێکی زۆر و دوور و دێتیی پێ ده‌ویی له‌گه‌ڵ یاسایه‌کی راست و دروست و دادپه‌روه‌رانه که ئەم کاره‌ بخاته‌ ئه‌ستۆی خۆی تا ئەم نەتەوێه‌یه‌ی وای لێ بێن خۆی پزگاری بکات له‌ ده‌ست زۆرداری خۆی و ده‌روونی ناپه‌سندی خۆی و کرده‌وه‌ی نه‌نگی خۆی... تا وای لێ دێ بێته‌ گه‌وره‌ی ده‌روون و دلی خۆی و بێژیته‌وه‌ و بپه‌روژیته‌وه‌ ئینجا ده‌ست بکات به‌چاره‌سه‌رکردنی گه‌ورگه‌رفه‌تکه‌انی خۆی له‌ کۆژی هه‌ژاری و نه‌خه‌رتنده‌واری و نه‌خۆشی و زۆرداریدا. له‌م فه‌رمانه‌وه‌یایه‌یه‌ی عه‌بدولناسر که پتر له‌ یانزه‌ ساڵه‌ له‌ ئارا‌دايه^{١١}، ميسریه‌کان له‌ هه‌ژاری و نابووتی و سه‌رشۆری و په‌شواوی به‌ولاوه‌ هه‌چیان بۆ نه‌ماوه‌ته‌وه‌، به‌هۆی جه‌نگی عه‌ره‌ب و ئیسرائیه‌وه‌ بایه‌ ٣٠٠٠ ملیۆن دۆلار سامانی له‌ ده‌ستچوو، بێجگه‌ له‌وه‌ له‌ خاکه‌که‌شی به‌شی زۆر گرنگی که‌وته‌ ده‌ست ئیسرائیل و مه‌ترسی ئیسرائیه‌وه‌.

٨٠٪ له‌شه‌رکه‌می له‌م جه‌نگه‌دا له‌ناوچوو، نه‌ کرێکار و نه‌ جووتیار، هه‌چ لایه‌کیان باری ئابووریان رووی نه‌کرده‌ چاکی، ده‌وله‌مه‌نده‌کان و ده‌سته‌لاتداره‌کانیشیان په‌ویان کرد بۆ ده‌ره‌وه‌ی ميسریان پاره‌کانیان ده‌ریاز کرد. که‌واته‌ نەتەوێه‌ی ميسر ئەم شۆرشه‌ی جهمال عه‌بدولناسری به‌کاری چی هات؟! پێشه‌که‌وتنی پێشه‌سازی به‌که‌له‌کی چی دێ ئه‌گه‌ر ده‌سته‌که‌وتی (که‌س) به‌شی خواردن و نووستن و گوژه‌رانی نه‌کات!؟

که‌ نەتەوێه‌ نا‌زادایی نه‌بوو هه‌ستی خۆی ده‌ربه‌رت چ له‌ کۆژی نەتەوێه‌دا چ له‌ناو کۆبوو‌نه‌وه‌کاندا چ له‌ناو رۆژنامه و گۆڤار و نووسراوه‌کاندا، ئەم شارستانییه‌یه‌ به‌کاری چی دێ!؟

که‌واته‌ شاگرده‌کانی زانستکۆ مافیان هه‌یه‌ ئازار و هاواری نەتەوێه‌یه‌یان له‌ شیوه‌ی مانگرتن و نومایشدا پێشان بدن، دژی فه‌رمانه‌وه‌یایه‌...^{١٢} خاکی ئیسلامیان داگیر ده‌کرد. (سه‌لاحه‌دین) ئیسلامه‌کانی پاراست و بووژاندیوه‌ و سه‌ریشی به‌رزکردنه‌وه‌. ميسریه‌کان، به‌تایبه‌تی زانا خاوه‌ن ده‌روونه‌کانیان^{١٣} پێ له‌م چا‌کانه‌ی سه‌لاحه‌دین ده‌نێن، به‌لام داخه‌که‌م فه‌رمانه‌وه‌یایه‌یه‌یه‌کانی عه‌ره‌ب به‌تایبه‌تی ميسر هه‌چ نه‌و چا‌کانه‌ی سه‌لاحه‌دینیان له‌به‌رچاوه‌ نه‌بووه‌ و نییه^{١٤}. نه‌ چا‌که‌یه‌کی کوردیان داپه‌وه‌، نه‌ یارمه‌تییه‌کیان دا له‌ ده‌ست زۆرداری داگیرکه‌ران پزگاری بکهن، نه‌ هه‌ستیکه‌ پاکیشیان ده‌رپه‌ی به‌رامه‌به‌ر که‌ینه‌ و به‌ینه‌ی شۆرشه‌کاغان!؟

(١) شۆرش ميسر که رۆژنی پاشایی لا‌برد و شینواری به‌رتوه‌چوونی ولات گه‌نجا بۆ جهمه‌وری، له‌لایه‌ن ده‌سته‌ی نه‌فسه‌رانی نا‌زاده‌وه‌ (ضباط الاحرار) له‌ سرپای نمو ولاته‌دا له‌ ٢٢ی ته‌مه‌وز - یۆلیۆ - ١٩٥٢ به‌ریابوو، سه‌رکرده‌که‌یان لیا (مه‌حمه‌د نه‌جیب) بوو. جهمال عه‌بدولناسر یه‌کتیک بوو له‌ نه‌ندله‌مانی نمو ده‌سته‌یه‌ی که‌ دواجار توانی بێته‌ په‌زی پێشه‌وه‌ و جهمو بگه‌رتته‌ ده‌ست.

(٢) لیتره‌دا وه‌ک ده‌رده‌گه‌مۆی یه‌ک دوو په‌ری ده‌فته‌ره‌که‌ ون بووه‌.

(٣) خاوه‌ن ده‌روونه‌کان: وانا خاوه‌ن وێژانه‌کان (اصحاب الضمان).

(٤) نه‌ک نه‌مه‌، به‌له‌کو زۆر به‌شیان دان به‌ (گورده‌ت)ی نمو سه‌رکرده‌به‌دا نانتین!!

نهمروزه بهفرزکه گه راهوره بهغدا، له شامدا نانی چیشته نگاهوم خوارد، له بهغدا دور سن پرژ و شمری خۆشم رابوارد.

گه یشتهموه نیشتمان، چاوم بهسلیمانی و خانوده کم و خیزان و خزمان و دۆست و هاودهمان پرورن بووهوه. گه شتیکی خۆشم رابوارد که هرگیز نهو خۆشیهم له بیر ناچیتهموه... لهش و دل و گیانم بوورایهوه.

سویاس بۆ خوی گهوری بن هاوتا که بهین وهی، بهشادمانیهوه گه راهوره خاکه که می خۆم^{۱۱}.

هر له سالی ۱۹۶۸دا بهناوی (پرشنگ) هوه نووسراوخانه یه کم کردهوه، نووسراوخانه کم، تا رینکخستن و رازاندنه وهی تهواو بوو، شمش مانگیکی خایاند. سویاس بۆ خوا؛ بووه سەرچاره یه کی که لک و چاکه و کامهرانی بۆ خۆم و بۆ کورده واری. ههولم دا بههۆی نووسراوخانه که سهوه ریز له نووسراوی کوردی و له نووسهرانی کورد بگرم و دهستیشان بگرم، یاخود یارمه تیان پیشکش بکم^{۱۲}، له هه موسو لایه که وه زانایان و نووسهران و رۆشنبیرانی کورد، له ناسیاو و له نه ناسیاو، که دههاته سلیمانی، ههروهها نهوانی له سلیمانی بوون، سهریان لن ددهام و، گفتوگۆی ویژهیی و زانستیان له گه لدا دهکردم. هه ندیکیان بیجگه له پیروزیایی لن کردنم، یارمه تیشیان ددهام. ههروهها لاره رۆشنبیره گانی سه ره بوئێه و زانستیش، به کور و کچیا نه وه دههاته لام، بۆ پیروزیایی، بۆ گفتوگۆ و پووێژ و پرسیار... (پروژهی خۆینده واری کورد) و نووسراوانی کهسانی تر... جیگا که پیشی خۆش هه لکه وتبوو، فراوان و پاک و پوخته و رازاره بوو، پتک و پتک و دروست بوو. میوانه گان دهیانگوت: «بووه ته یه کم نووسراوخانه می خاکه که مان. سه ری نیشتمان که مانی پین بهرز بوته وه». چونکه بیجگه له نووسراو فرۆشتن، به بهتی نووسین (قرطاسبه) و خوارده مهنی ناو قوتوو، دیاری ناوازه و، وینهی

(۱) تا نیره و نهو بهشی ناو دهفته ره بچوکه که تهواو بوو.

(۲) نووسه ری نهه پهراویزانه یه کتیک بوو لهو قوتابیانمی که زۆر که پت سهردانی نهو نووسراوخانه یهی دهکرد و له گه ل یک دور براده ردا بههست و نهستانه وه گوترا دتیری نامۆ گاریه گانی مامۆستا دهبروین و له یادمه که نامیلکه می (نشته ره کوله که می...) له نووسینی مامۆستا نهیمزم بۆ یه کهه جار لهو ئی چاو پتکهوت و دانه یه کی دامن. خۆ که ۱۹۶۸ سهردانی چیکر تهلواکیای کرد و گه راپه وه، چووین بۆ خۆشاهانه وهی، بهدزیی یاسی دابه زنه که می لهشکری سۆلفتی بۆ کردین و بۆ سه رکوتکردنی یزووتنه وه که می (دۆپتشیگ) لهو ولاته، له ره دا دیاریسه کی دامن (هه لزه یک له کاتی بزایی فهیندا) له دارتکی بهرووی جوان ناشراره و تا نیشش له لام ماره.

کوده‌واری و کوددستانی جوان و نایاب و، زهوی و، جگه‌ره‌ی‌شی دفرۆشت. هه‌روه‌ها بێ پاره‌ سه‌ننن، به‌خترایی. وتار و، وه‌رامدانه‌وه‌ی پرسبار و، سه‌ره‌رشتی کردنی نووسراو دانان و، گفتوگو و پاوێژ پیشکش کردن و، گه‌لێک پراژه (خدمت)ی تری پیشکش به‌خوێنده‌وارانی کورد ده‌کرد... چونکه نامانجی نووسراوخانه‌که پاره‌ دستکه‌وتن نه‌بوو، که نه‌ویش هه‌ر بۆ چاپکردنی نووسراوه‌کانی پرۆژه‌ی خوێنده‌واری کورد به‌کارده‌هێت... هه‌روه‌ها کۆپێکی وێژه‌یی و زانستیش بوو، بۆ نووسه‌ران و زانایان و شاگردانی وێژه و زانست و هونهری جوان. نووسراوی هه‌ر نووسه‌ریکی کوردیشم ده‌فرۆشت. نیوه‌ی مزی خۆم لێ هه‌لده‌گرت. واتا ۱۰٪ی نرخه‌که‌ییم لێ هه‌لده‌گرت، که له نووسراوخانه‌کانی تر ۲۰٪ و ۳۰٪ یان هه‌لده‌گرت. به‌م په‌نگه‌ نهم نووسراوخانه‌یه‌ش بووبوه جێگایه‌کی خۆشی و شادمانی و سه‌روت و تازام، بۆ هۆش و دل و ده‌روونم... له‌وه‌تی کراوه‌ته‌وه تا ئێستا (۱۹۷۰/۱۲/۳۱)، (۵۶) وتارم نووسیوه‌ته‌وه، که هه‌ندیکیانم له شوتنه‌ گشتیه‌کاندا خوێندۆته‌وه، نووسراویکی گه‌وره‌م داناوه. یانزه نووسراویشم له هه‌ی پرۆژه‌که‌م له چاپ داوه. یارمه‌تیه‌کانیشم بۆ خوێنده‌وارانی کورد. گه‌یشتوونه‌ته‌ خاکه‌کانی ده‌ره‌وه. بۆ (قاھیره) و (پراغ) و (تاران)، بێجگه له کوردستان.

* له‌سه‌ر خواستی هه‌ندێک له خوێنده‌وارانی کورد، (نووسراوه چاپکراوه‌کانی پێشوم) و (نووسراوه چاپ نه‌کراوه‌کان)یش خسته‌ سه‌ر پرۆژه‌که‌م. به‌هه‌مووی کردیه (۱۲۵) نووسراو.

نووسراوه چاپگراوه‌کان

نعمه ناوی نم نووسراوانه‌یه که له ناوه‌ند ساله‌کانی ۱۹۳۳ و ۱۹۵۹د له چاپم داوون:

۱- خانووی تازه	نووسینی کامل گه‌بلانی	په‌رچه‌کراو
۲- فهره‌نگۆک	= =	
۳- پرشگ	= =	
۴- شه‌به‌نگه به‌رۆژ	= =	
۵- شه‌به‌نگه به‌رۆژ	= =	
۶- گه‌وره پیاوان	= =	
۷- هاو‌رتیی منال	= =	
۸- نافره‌تی کورد	= =	
۹- زینی نوی	= =	

* لهو سه‌د نووسراوه‌یش که گۆپ‌یومه‌ته سه‌ر زمانی کوردی، له‌گه‌ل نووسراویکی خۆمدا که تازه دامناوه - سالی ۱۹۶۸ - نه‌مانه‌م له ناوه‌ند ساله‌کانی ۱۹۶۷ - ۱۹۷۰ له چاپم داوون:

۱- زه‌رده‌شت	نووسینی نه‌محمد نه‌لشتاوی	
۲- سوکرات	= نه‌فلاتون	
۳- دیقالیرا	= سین ئوقولین	
۴- گاریالدی	= هه‌نری تۆماس	
۵- لويس پاستیر	= دانالی	
۶- مادام کوری	= دانالی	
۷- چیرۆکی مه‌م و زین له تهراروودا	= شاکر فه‌تاح ^{۱۱}	
۸- کۆمار	= نه‌فلاتون	
۹- چارلسی به‌که‌م	= سیر پاتریک هاستیکز	
۱۰- سوسیان نه‌تۆنی	= هتری و داناتۆماس	
۱۱- فۆلتیر	= دانا ولی تۆماس	
۱۲- به‌زیدییه‌کان و نایینی به‌زیدی	= شاکر فه‌تاح	

* نعمه‌ش ناوی نه‌و نووسراوانه‌یه که خۆم دامناون و هیشتا له چاپ نه‌دراون:

۱- گه‌شتی شاریاژیر	نووسینی شاکر فه‌تاح	
۲- گه‌شتی پینجوبین	= شاکر فه‌تاح	

(۱) نعم نووسراوه، له راستیدا بریتی بوو له پیشه‌کیه‌ک بۆ نووسراوی (مه‌م و زین) که (محمد سه‌عید رهمه‌زان) به‌هه‌خشانی عه‌ره‌یی دایناوه. (ش. ف)

- ۳- = هه له بجه و هه ورامان = شاکر فه تاح
- ۴- = سرۆچک = شاکر فه تاح
- ۵- = ناکرئ = شاکر فه تاح
- ۶- مامۆستای زمانی کوردی و عەربیی = شاکر فه تاح
- ۷- ناوی نەیی ژنەم = شاکر فه تاح
- ۸- خۆتێندەنەوی نوێ = شاکر فه تاح
- ۹- هاواری پێشکەوتن = شاکر فه تاح
- ۱۰- کۆمەڵە رۆژنامەی خورمال = شاکر فه تاح
- ۱۱- کۆمەڵە رۆژنامەی باسەرە = شاکر فه تاح
- ۱۲- کۆمەڵە رۆژنامەی چەمچەمال = شاکر فه تاح
- ۱۳- کۆمەڵە رۆژنامەی ناکرئ = شاکر فه تاح
- ۱۴- بەلقیس کچەشای سەبە = شاکر فه تاح

۱۵- گفتوگۆ بە کوردی و ئینگلیزی = بەرلیج، لە تورکی و ئینگلیزی یەه کراره بە کوردی و ئینگلیزی^{۱۱} بەم پێیە، من هەر لە سەرەتای ژیاغەوه تا ئێستا، (۲۱) نووسراوم لە چاپ داوه.

* بەم ڕەنگە ئەم هەشت سالی پاش جیا بوونەوێم لە فەرمانی میری، لە کامەرانی و کارگوزاری و سەر بەرزیدا رابوارد. رۆژ بە رۆژ لە پێشکەوتن و سەرکەوتن و بەرکەوتندا بووم. ئەگەر خەمێکم هەبوو بێ بۆ خۆم نەبوو. بۆ گشت بوو، کە لە سەر دەمی (شۆرش گەورە کورد) دا، زۆری کوردەواری یە کەمان لەو پەڕی تەنگانە و سەرگەردانی و ناخۆشیدا بوون، جار و یار تێکشێ کە شەر دەرەستا لە ناوێند (شۆرش) هەکە و (فەرما رەوایی) دا، بۆ چەند مانگێک پشورمان دەدا. کەمێک دەحەساینەوه. لەم ماوه یەدا بەتایبەتی لە شاره کاتماندا دەستدرێژی و چەپ و گوپ و پزە کارەساتێکی تەنگ و ناخۆش ڕوویان دا، دەستی فەرمانەرەوایی خراب و هەندێ لە خۆتێبەگانی خۆمانی تێدا بوو، کە مێژووی کورد شەرم دەکات بیانگێرتەتەوه!... بەلام کە گەشتینە ۱۹۷۰/۳/۱۱ ناشتی و ناسایش دامەزرایەوه.^{۱۲} نەتەوه دەستی

(۱) داخەکم بەهۆی کارماتی رۆژگارەوه ئەم دوو نووسراوەی دواییان (۱۴، ۱۵) لەناوچوون. لە سالی کانی ۱۹۳۳ و ۱۹۳۴ دا کرابوون بە کوردی. (ش. ف)

(۲) لەو رۆژدا پێشکەوتننامە کەمێ نێوان سەرگەردایەتی شۆرش کورد بەرەبەرەبەتی بارزانی نەمر و حکومەتی عێراقی کە حزبی بە عەسی عەرمی بەرتووی دەبرد مۆزکرا و بۆ خەلکی لە رادیۆ و تەلەفزیۆندا لە لایەن سەرۆکی عێراقی نەحمەد حەسەن بەکرەوه خۆتێندرایەوه، ئەو ڕوداوه گرنگی و بەهای لێوه دا بوو کە بۆ یەکمە جار بوو حوکمێکی عەرمی عێراق لە چوارچێوەی پێشکەوتننامە یەکی پەسیدا دان بەعافی نەتەوهی کورد دا بێ و حوکمی زانی دەستیان کرئ... ئەو راکەیانندە لە ناوێ و دەرووی عێراقدا کاردانەوه کە نیجایی چاکی بەخۆوه گرت، بەهۆیوە کوردستانی عێراق بەتایبەتی و عێراق بەگشتی پێشیان نایە قوتانگێکی نۆتی خۆشگوزەرانی و ناوێدانی و بەروو پێشموچوونەوه.

کرده و به همانموره... له جیاتی شین و گریان و هاوار، ههله پرگن و گۆرانی و ساز و ناواز پهیدا بون... له ههندی پرووه بووژاینه وه و گه شمعان کرد... چونکه فه زمانداری خۆی (حکمی زانی) سیترا و دهستی پین کرد. پۆزی سه ریستی کۆبوونه وه و، ناخواتن و نووسین گزنگی دا و هه ممو لایه کی پۆشن کردوه... چهند گۆفتار و پۆژنامه یهک و گه لیک نووسراوی کوردی چاپ کران و کهوتنه پیش دهم هه ممو وان. ته له فزۆن و رادیۆش به و پینه گۆزان و چاکتریشیان لێ هات... بهر له م گرانێ دا کهوتبوو. چونکه سنور له کوردهاری به مسترابوو. باجی فه زمانه زهوايش فره تری لێ هاتبوو... بازرگانیش کزبوو... هه له پرستی و چهپ و گوپ و ههله بۆ سایه و پایه و مایه ناوهوا، ههروهها چارووپاو و تهله که بازی ته شه نه یان کردبوو هه ندی له دل شه کان دستیان کردبوو به کته کردن و داوانامه و ناژاوه گری... بارستای رهوش و خوو نزمایه تی دهر کهوتبوو... هاوار و فه ریاد دهستی پین کردبوو... نه ته وه وریا بووه وه. رهنج و ته قه للا و خه بات بۆ که لکی گشتی تینیان سه ندوه، که هیوا وا ده کری له سالانیکێ زوردا ژنمان باشتی لێ بینه وه.

له م ساله ی دواییدا، ناههنگ و زه ماوه ندیکی زۆر کرا به پۆنه ی ۱۱ و ۲۱ ی مانگی نه ورۆز (نازارا) وه. شادمانی گشت لایه کی گرتوه. له هه ممو لایه که وه پیروزیایی له که لی کورد کرا. (په کیتی نووسرا نی کورد)، (کوئمه له ی پۆشنیری کورد) دامه زرترا.

بۆ (کۆزی زانیاری کوردی) یاسا دهر کرا... بۆ دامه زانندی (زانستگای وێژه ی کوردی) له (زانکۆی سلیمان) دا به ربار دارا... بۆ دهره یانی گۆفتاری (برایه تی) ^{۱۱} و گۆفتاری (په یام) ^{۱۲} و گۆفتاری (زانیاری) ^{۱۳} و گۆفتاری (هه ولیر) ^{۱۴} و گۆفتاری (نووسه ری کورد) ^{۱۵} و پۆژنامه ی (التاخی) ^{۱۶} و

(۲) برایه تی: سه رها وهک گۆفتاریک له سلیمانێ دهر ده چوو، به هه شتی ره مزی قه زاز سه ره رشتی ده کرد. دوای چوه به عه دا و بووه پاشکۆی (التاخی) به هه فته وه و خوالیخۆشبوو ره فیق چالاک سه ره رشتی ده کرد. له ۱۹۷۴/۱/۱ دا بۆ یه که م جار له میژوری پۆژنامه گه ری کورده دا نه م هه فته نامه یه بووه پۆژانه و هه تا شه ر له نیوان شۆشی کورد و حکومه تی به عه دادا هه لگه ر سا یه وه دهر ده چوو.

(۳) په یام: له و پۆژگاره دا گۆفتاریک نه بووه به م ناوه وه، به لام یه کیتی قوتاییانی کورده ستان گۆفتاریکیان هه بوو به ناوی (په یامی قوتاییان) وه. ده یی نه مویین.

(۱) زانیاری: گۆفتاریکی زانیاری گشتی بوو، نیستبازی د. عه زیز نه مین و نه له عه ت نادر، سه کرتیری نووسین: د. سامال مه جید فه ره ج، ژماره یه کی له نه کته یه ری ۱۹۷۰ دا له به عه دا دهر چوو. یه که م گۆفتاریکی تایبه ت بووه به زانیاری پروته وه و ناستیکی به رزی هه بوو، هه شت ژماره ی لێ دهر ده چوو.

(۲) هه ولیر: گۆفتاریکی پۆشنیری بوو شه ره وانی هه ولیر مانگانه ده ری ده کرد، به کوردی و عه ره بی، مه محمد مه ولوده سه ر نووسه ر و به رتوبه ره ی سه عدی مه محمد نه مین ده یی بووه، له مایه ی ۱۹۷۰ دا ژماره یه کی دهر چوو له حوزه به رانی ۱۹۷۲ دا دو ژماره ی دهر چوو.

(۳) نووسه ری کورد: گۆفتاری نه ده یی، یه کیتی نووسرا نی کورد له به عه دا ده ری ده کرد، سه ر نووسه ر د. مازف خه زنده ار بوو. ژماره یه کی له ماره ی ۱۹۷۱ دا دهر چوو، هه تا سالانی کۆتای هه شتاکانیش به رده وه بوو: به لام به چه ند خولیکێ جیاوازا تپیه ری و نه م ده ست و نه م ده ستی ده کرد.

(۴) التاخی: پۆژنامه یه کی پۆژانه ی سیاسی گشتی بوو به عه ره بی له به عه دا دهر ده چوو، خاوه نی نیستباز مه بیب مه محمد که ریم و سه ر نووسه ر شه هید دارا توفیق بوو، نۆزگانی پارتی ده یوگراتی کورده ستان و شۆشی کوردبوو.

رۆژنامه‌ی (ژین)^{۱۱} و دامه‌زاندنی ڕێنکخواه‌گانی (پارتی دیموکراتی کوردستان) ڕۆی درا... باره‌گاکانی (پارتی دیموکراتی کوردستان) له هه‌ممو ناوچه‌گانی خاکی کوردستان و خاکه‌گانی تری عیراقدا، به‌ش‌ه‌نگ و شۆخیه‌وه خۆیان دهرخست و ده‌ستیان کرد به‌فرمان‌کردن.

منیش له (یه‌کیتی نووسه‌رانی کورد)، لقی سلیمانیدا، کرام به‌نه‌ندام و هه‌لبێترام و بووم به‌جینوشینی سه‌رۆک^{۱۲} له‌م سالی (۱۹۷۰) یه‌دا (۵۶) وتارم له‌ بابه‌ت وێژ و مینژووی کورد و کۆمه‌له‌یه‌تی کورده‌وارییه‌وه نووسیه‌وه. هه‌ندیکیان چاپ کران و، هه‌ندیکیشان خۆنترانه‌وه...

په‌یوه‌ندیم له‌گه‌ڵ براده‌رانی (پارتی دیموکراتی کوردستان) دا تازه‌ بووه‌وه و به‌هینترتی لێ هات... له‌ بابه‌ت (شۆژی کورد) هه‌وه تارێکم له‌به‌رده‌م (۷۰) هه‌فتا مامۆستا و مام و مامۆستا^{۱۳} دا خۆنترانه‌وه، له‌ گۆفاری (برایه‌تی) یه‌شدا بلام کرده‌وه.

(نوینه‌رانی پارتی دیموکراتی کوردستان) چهند جارێک هاته‌ له‌م و، ڕوویان لێ نام که‌ بیه‌ سه‌رنووسه‌ری گۆفاره‌ نازداره‌ ناوداره‌که‌یان (ڕزگاری) که‌ ده‌یانویست سه‌رله‌نوێ ده‌ری به‌هینتره‌^{۱۴}.

هه‌روه‌ها سه‌ره‌ره‌شتی کردنی هه‌ردوو چاپخانه‌که‌ی (پارتی دیموکراتی کوردستان) یه‌شيان به‌من سپارد، که‌ له‌ (سلیمانی) دان و، هینشا نه‌که‌وتونه‌ته‌ گه‌ر... هه‌ردوو خواسته‌که‌یانم به‌سویاسه‌وه خسته‌ سه‌ر چاوم و به‌لێتم بۆ به‌جێ هینانین بێن دان...

له‌ ته‌له‌فزیۆنی (که‌رکوک) دا، دوو وتارم له‌سه‌ر (زێه‌ر و مه‌لا کاکه‌ حه‌مه) ^{۱۵} دا لای دلسۆزان

(۱) ژین: رۆژنامه‌یه‌کی وێژیه‌ی هه‌فته‌انه‌ له‌ سلیمانی ده‌رده‌چوو، خواهن نیستیاز و به‌ڕێوه‌به‌ری نووسینی خواهن‌خۆشبوو کاکه‌ی فه‌لاح بوو. سه‌رنووسه‌ری به‌هه‌شتی عه‌بدولقادر به‌رزنجی، ژماره‌ یه‌کی له‌ ۱۹۷۱/۱۲/۱۰ دا ده‌رچوو.

(۲) له‌ ۱۹۷۰/۱۲/۱۰ یه‌کیتی نووسه‌رانی کورد لقی سلیمانی دامه‌زرێنرا و له‌ نه‌جیامی هه‌لبێزاردنی ده‌سته‌ی به‌ڕێوه‌به‌ردا مامۆستا شیخ محه‌مه‌د شیخ عه‌لی شیخ نه‌مین خاڵ ۱۹۸۹-۱۹۰۴ هه‌لبێزردا به‌سه‌رۆک، مامۆستا شاکر سیرزا فه‌تاح محه‌مه‌د به‌جیگری سه‌رۆک و حه‌وت ته‌ندامی تر. به‌لام پاش چهند مانگی‌ک مامۆستا خاڵ له‌ سه‌رۆکایه‌تی و ته‌ندامه‌تی خۆی کشانه‌وه.

(۳) مام و مامۆستا: که‌ گه‌ر په‌سه‌وه بۆ ده‌سنوسه‌ نه‌سه‌که‌، ده‌فته‌ری ژماره‌ (۴) لاپه‌ره‌ (۲۰۷) بۆم ده‌رکه‌وت که‌ مه‌به‌ستی (مامۆستای ناڤه‌رت) هه‌، چونکه‌ نووسیه‌وه: ... (۷۰) مامۆستا و مامۆستای ژندا، به‌لام وشه‌ی (ژن) ده‌که‌ی کوژاندۆته‌وه و له‌سه‌ریه‌وه (مام و مامۆستا)ی نووسیه‌وه، وشه‌که‌ دیاره‌ و ده‌خۆتێتره‌وه.

(۴) ڕزگاری: کاتی خۆی، به‌ر له‌ ده‌رچوونی ڕێنک‌ه‌وتنه‌نامه‌ی ۱۱ ناژاری ۱۹۷۰، نه‌م گۆفاره‌ له‌ سلیمانی ده‌رده‌چوو، به‌بلاوکرده‌وه‌ی ڕێنک‌ه‌وتنه‌نامه‌که‌ و مامۆستا، دیاره‌ دوایی و یه‌ستراوه سه‌رله‌نوێ بیه‌خه‌نمه‌وه گه‌ر و ده‌ری بکه‌نمه‌وه.

(۵) دوایی بابته‌ی نه‌و دوو وتاره‌ ته‌له‌فزیۆنیه‌ی، کرانه‌ دوو نامیلکه‌ و (مه‌لا کاکه‌ حه‌مه) له‌ ۱۹۷۲ له‌ چاپخانه‌ی کامه‌رانی له‌ چاپ درا. خۆشی له‌ لاپه‌ره‌ (۳۱) دا ناماژه‌ به‌وه‌ ده‌کات که‌ له‌ ۱۹۷۰/۱۱/۱۶ دا له‌ ته‌له‌فزیۆنی که‌رکوکیه‌وه خۆنتراندۆته‌وه، (زێه‌ر) یه‌ش له‌ ۱۹۷۴ دیسان له‌ چاپخانه‌ی کامه‌رانی له‌ چاپ درا.

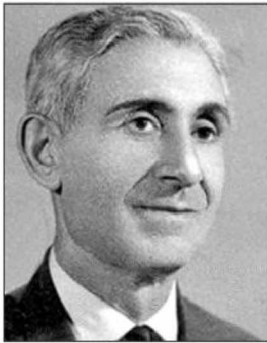
په‌سەندگەران. لە سلێمانییەشدا دوو وتارە لە کۆبوونەوە گشتییەکاندا لەسەر (شیخ سەلام) و (فائق بێکەس) خوێندەووە. وتاریکیشم لە کاتی هەلبژاردنی ئەندامانی (یەکیستی نووسەرانی کورد)دا لە سلێمانی و، دامەزرانییدا دا... شەش وتاریشم بۆ مامۆستایان و میم وەستایانی سلێمانی لەسەر میتووری (زەرەدەشت) و (پەزیدی) و (شۆرشی کورد) و (کەرم خانی زەند) خوێندەووە... هەشت وتارە نارد بۆ کۆتاری (برایەتی) که هی (پارتی دیموکراتی کوردستان) بوو لە بەغدادا. دووانیان لێ بڵاوکرانەووە، شەش وتاریشم نارد بۆ کۆتاری (سلێمانی)^{۱۱}، یەکیکی لێ بڵاوکرایەووە... دوو وتاریشم نارد بۆ رۆژنامەی (ژین) لە سلێمانی، هەردووکی بڵاوکرایەووە. وتاریکیشم نارد بۆ کۆتاری (پەیام) که هی (یەکیستی قوتابییانی کوردستان) هێشتا بڵاونەکرابوونەووە. سێ نووسراویشم لە نووسراوەکانم، لە هی پرۆژەکەم لە چاپ دا: (چارلسی یەکەم) و (سۆسان ئەنتۆنی) و (فۆلتیر)، بێتجگە لە بەشی زۆری نووسراوی (پەزیدیەکان و نایینی پەزیدی) که چاپکردنی کەوتیووە نەم سەلەووە.

هەر لەم سەلەدا بانگیان کرد بۆ ڕاویژکردن لەسەر دامەزراندنی (کۆری زانیاری کوردی - المجموع العلي الکودي) لە بەغدادا. نەمیش سۆیاسی خودای دەوێ، که لە پاش هەشت سالتیک جیابوونەو لە فرمانی میری، گەلیک فرمانی نازادەم بۆ خۆم دۆزییەووە، که نەک هەر سەرچاوەی کامەرانییم بوون، بەلکەر دەرامەتی شیمان نەمەندە بەرز کردبوو، که مانگانەکەم نزیک بەمانگانەی فرمانبەریکی گەورە دەگرتەو... بەواتایەکی رۆشتەر ئەو مانگانەبەیی لە فرمانبەرەوایی وەرم دەگرت، هەندێ سأل نەوێندیشم بەرەنجی شانی خۆم پەیدا دەکرد... ئەو کارانەیی بەدەستەووە بوون، هەرچەندە تا نەوسا لە فرۆشتنی نووسراوەکانم و فرۆشیاری نووسراوەکانم سوودی پارەم دەست نەگەوتیو، بەلام چونکە بێ وەیی بەکەلک و چاک بوون بۆ هەمووان، خودای گەورە لە چەند لایەکی تروە دەرووی فەر و چاکەیی لێ دەکردمەو. که دەترانم بێلیم سەرم بەو نەنجامە بەرز بووبوو، و، دلێشم شادمان بووبوو. بەواتایەکی تر خودا هەرۆک بۆ (ئیسیراهیم پێنجەمبەر) ناو ناگرەکەیی کرد بەفیتکی بەهەشت، بۆ منیش «هەرچەندە من رایەم ناکەوێ خۆم لەگەڵ پێنجەمبەریکی وا دا بەراورد بکە» نەم ناو جەرگی شۆرشی لەم هەشت سەلەدا کرد بەنیتکی پر لە سەرەززی و کامەرانی، که هەتا دەمیتەم کەنوشی سۆیاس و نەوازش و بەندەیی بۆ دەکیشم.

سلێمانی (۱/۱/۱۹۷۱ - ۳۰/۹/۱۹۷۷)

* لەم ماوەیدا (۸) نووسراوم دانا. (۱۶) نووسراوم پەرچەفەکرد. (۴) نووسراویشم لەگەڵ لیژنەدا پەرچەفەکرد بۆ (دەسگای خوێندنی کوردی). (۲۹) وتارە لە کۆتار و رۆژنامە کوردییەکاندا بڵاو کردەو. (۱۰) نووسراویشم چاپ کرد. (۲) وتارە لە تەلەفزیۆندا دا. (۵۰) وتارە لە رادیۆی کوردیدا

(۱) سلێمانی: بڵاوکراوە (لە شێوەی کۆتاردا) شارەوانی سلێمانی لە تەموزی ۱۹۶۸یوە مانگانە بڵاوی دەکردەو، سەرنووسەری جەمال بابان، بەهەشتی محەمەد مستەفا کوردی بەرپەرەیی نووسینی بوو، کۆتارەکە کۆمەڵی باسی کۆمەلایەتی و نەدەیی و تەندروستی و میتووری چاک گرتیووە خۆی.



شاکر فەتاح لە ساڵی ۱۹۷۰دا

ئاوازی بەنرخێ کوردیم لەسەر تۆمارکاریک (مسجله بەک) بەگوێدا دان. بەتاسوقیتیکهوه گوێبان لێ دەگرت. گۆزانییهگان کوردی و نیشتمانی بوون.^(۱)

* چەند جارێک گەشتی خۆشم کرد بۆ (لۆنان) و (تورکیا) و (میسر) هەر چاره مانگتیم پێ دەچوو. یادنامهکانی خۆم لەسەر دەنووسینەوه. چەند نووسراویکی نایابیشم لە بابەت کوردەوه دەستکەوت و کڕیم. * لە بەهاری ۱۹۷۴دا، داخەکەم شەڕ و شۆڕ لە ناوەند (فەرمانڕه‌وایی عیتراق) و (شۆڕشگێڕانی کورد)دا دامەزرایه‌وه. دلسۆزانی (کورد) و (عەرەب) زۆر هه‌ولیان دا ئەم شەڕه تازه نەبیتەوه. داخەکەم سەری نەگرت. لە بەهاری ۱۹۷۵دا شەڕه‌که کۆژایه‌وه. ئاسایش و ئارام سەرله‌نوێ له کوردستاندا دامەزرایه‌وه جیتی داخه که زیانیکی زۆر گه‌وره له هه‌ردوولا که‌وت.

* لە بەهاری ۱۹۷۴دا، دەست کرا بەدامەزراندنی (فەرمانداری خۆیی کوردستان - ئۆتۆنۆمی

(۱) وەک ماسۆستا که‌ریم زەند له پینچ شه‌ممی ۶/۶/۲۰۰۲دا بۆی باس کردم و هه‌روا وەک به‌شتیک له یادداشته‌کانی (تۆماری تەمەن - ۴-) نووسیبوه، وتی: «له راستیدا ئەو کۆنگره‌یه وەک ده‌وره‌یه‌کیش وابوو، ۲۰ رۆژی خایاند، له زۆر ولاتی جیهانه‌وه به‌شداران بانگه‌ئێشت کرابوون. وا بزاتم کۆنگره‌که له‌لایهن -جمعه‌ الکتاب المقدس- و کۆزی زانیاری ئەلمانیای رۆژئاواوه پێکخرا‌بوو، کورده‌کان: شاکر فەتاح، که‌ریم زەند، د. پاکیزه ره‌فیق حیلمی، قەشه یوسف په‌ری له پاریسه‌وه هاتبوو، د. نیحسان فوناد و د. کامه‌ران به‌درخان، که ئەم دووانه‌ی دوایی نه‌هاتیوون. گه‌لی وتار و محازه‌ره‌ی به‌که‌لک ده‌رباره‌ی وه‌رگێڕان بۆ ئاماده‌بووان درا، شاکر فەتاح له وتە‌ی کۆتاییدا وتی: من ساوایه‌کی نوێم له کۆمه‌لگایه‌کی ده‌ولیدا تازه له‌دایک بووم، ناوم کورده‌، نوێژم بۆ بکه‌ن. شۆتی کۆنگره‌که له رۆشه‌ی په‌یرووت. ئوتلی (بۆرقاج) بووه».

کردستان). بهر بهره هموو دهسگاکانی جیی خۆیان گرت و دامه‌ززان. هه‌روهه فه‌رمانبهره‌گانیشیان په‌یدا کردن. (ئه‌نجیومه‌نی یاسادانانی کوردستان) و (ئه‌نجیومه‌نی راپه‌راندنی کوردستان) له‌لایهن (ئه‌نجیومه‌نی سه‌رکردایه‌تی شوژی عیراق) دهه‌هلێتران و دامه‌ززان. ئه‌م خوله‌ سن سالی خایاند.

* له‌ هاوینی سالی ۱۹۷۵دا کرام به‌ئه‌ندامتیک له‌ (ئه‌نجیومه‌نی گه‌لی سلیمانی - مجلس الشعب فی السلیمانبه‌) دا. دوایی کرام به‌ئه‌ندامتیک له‌ ده‌سته‌ی کارگه‌ترانی ئه‌نجیومه‌نه‌که‌دا. له‌ برانه‌وه‌ی سالی ۱۹۷۶دا کرام په‌سه‌رۆکی ئه‌نجیومه‌نه‌که‌. ئه‌و ماوه‌یه‌ی له‌ ئه‌نجیومه‌نه‌که‌دا بووه‌ له‌گه‌ڵ کۆمه‌ڵه‌تیکی گه‌وره‌ی رۆشنیسانی سلیمانی و ناوچه‌کانی کۆبوونه‌وه‌مان ده‌کرد.

* من ئه‌مه‌نده‌ له‌ سه‌رۆکایه‌تی ئه‌نجیومه‌نه‌که‌دا نه‌مامه‌وه‌. چونکه‌ له‌ ۱/۱۰/۱۹۷۷دا کرام به‌ ئه‌ندامی (ئه‌نجیومه‌نی یاسادانانی کوردستان) و (جیگرگی سه‌رۆکی ئه‌نجیومه‌ن) که‌. ئیتر به‌پیتی یاسای ئه‌نجیومه‌نی تازه‌م لئی جیابوومه‌وه‌.

هه‌ولێر (۱۹۷۷/۱۰/۱ - ۱۹۸۰/۱۱/۱۵)

* له‌ ۱/۱۰/۱۹۷۷دا له‌ په‌که‌م کۆژی (ئه‌نجیومه‌نی یاسادانانی کوردستان) دا هاوبه‌شیم کرد. له‌به‌ر ئه‌وه‌ی ته‌مه‌نم له‌ ته‌مه‌نی هه‌موو ئه‌ندامانی ئه‌نجیومه‌نه‌که‌ زۆتر بوو. کردیانم به‌سه‌رۆکی کۆرکه‌. تا هه‌لێاردنی ئه‌ندامانی سه‌رۆکایه‌تی و. سه‌رتندخواردنی ئه‌ندامه‌کان که‌ به‌سه‌ر راسه‌تیه‌وه‌ فه‌رمان به‌یهن و. ناوی ئه‌ندامه‌کان خوتندراپه‌وه‌ و زانرا کهن هاتوه‌ و کهن نه‌هاتوه‌. فه‌رمانم ته‌یدا بیتی. ئیتر که‌ (سه‌رۆک) و (جیگرگی سه‌رۆک) و (پازنوس) هه‌هلێتران. من سه‌رۆکایه‌تیه‌که‌ی خۆم دایه‌ ده‌ست سه‌رۆکی هه‌موو ده‌می^{۱۱}. جا له‌به‌ر ئه‌وه‌ی خۆشیم بووبوم به‌جیگرگی سه‌رۆک. له‌لای ده‌ستی راستی سه‌رۆکه‌وه‌ دانیشتم. ئه‌م خوله‌ تازه‌یه‌ سن سالی ده‌خایین.

* شاری هه‌ولێر. شاریکی میژووویه‌. ته‌مه‌نی خۆی ده‌دا له‌ (۴۰۰) چوار هه‌زار سالی. ئیسه‌ی کورد شانازی ده‌که‌ین به‌وه‌ که‌ توانیستی. به‌رامبه‌ر ئه‌و هه‌موو گه‌یه‌ره‌لوکه‌نه‌ی رۆژگار و. ئه‌و هه‌موو هه‌رشانه‌ی. که‌ داگیرکه‌ران کردووایه‌ ته‌ سه‌ری. خۆی ئه‌مه‌نده‌ سالان بپاریزی و نه‌هیتلن وێران بیه‌ و. له‌ناو به‌جی. هۆی ئه‌مه‌یش ئه‌وه‌یه‌ که‌ (هه‌ولێر) هه‌موو دهم پیاوی گه‌وره‌ گه‌وره‌ی پهن گه‌باندوه‌. له‌ زانایان و. وێه‌وانان و. زرنه‌گاران و. هونه‌رمه‌ندان و. جه‌نگاوردان. ئه‌وانه‌ توانیویانه‌ به‌هێز و هه‌ره‌ت و نازایی و مه‌ندیی و زرنگی و. نه‌رمی خۆیان. نیشته‌مانه‌که‌یان بپاریزن. ته‌مانه‌ت نه‌گه‌ر نازار و زبانیشی پتیه‌گه‌شتن توانیویانه‌ سه‌رله‌نوێ بیسوژینه‌وه‌ و گه‌شه‌ی پهن بکه‌نه‌وه‌. له‌ سایه‌ی خودا و کۆوشی خۆیانوه‌. ئیسه‌رۆ (هه‌ولێر) گه‌بوته‌ ئه‌وه‌ی بووته‌ پایته‌ختی (فه‌رمانه‌روایی خۆیی کوردستان). ئه‌مه‌ که‌لێک ساله‌ له‌ پتیه‌که‌وتن و گه‌شه‌کردن و په‌رمه‌ندنایه‌. ته‌مانت ژماره‌ سه‌ری دانیشتووای شاری (هه‌ولێر) ده‌ ئه‌وه‌نده‌ی ژماره‌ سه‌ری خۆی لهن هاتوه‌ که‌ له‌ سالی ۱۹۴۷دا بوویه‌تی. جا له‌به‌ر ئه‌مه‌ی رۆشنیسان و کارگه‌زانی کورد له‌ هه‌موو لایه‌که‌وه‌ روه‌یان بۆ کردوه‌ و. روویان تن کردوه‌ هه‌را و

(۱) هه‌موو ده‌می: هه‌مه‌شهی (داتمی).

دهكړئ، له دامه‌زاندني شارستانتيه‌كي گه‌وره و گرنګ و پيروژدا، (هولتر) به‌زويه‌كي زوو سره بگه‌وي.

* له ۱۹۸۰/۱۱/۱۵ دا خولي ننداميتيم له نه‌نجورمه‌نه‌كدا توراو بوو. سرم له دوت و براده‌راني (هولتر) دا و، مالتاواييم لن كړدن. له خودام دهرې هم‌سو دم خويان و شاره‌كه‌يان و (ناوچه‌ي كوردستان) له سره‌ريزي و شادمانې و خزشگوزه‌رانيدا بيېنم و، له‌گه‌ل جياپوونه‌ومدا نه‌وپه‌ري رتيز و سواسيان پيشكش ده‌كم.

سليمانی (۱۹۸۰/۱۱/۱۶ - ۱۹۸۸/۱۲/۳۱)

* دوو مانگ له پش جياپوونه‌ومدا له هولتر، خانووه‌كه‌ي سليمانيم به‌كړئ گرتكه چول كړد، سرله‌نوې توراوم دايمه و، تازم كرده‌وه و، پوشتهم كرده‌وه و رازاندمه‌وه. نينجا خيزانم به‌كه‌لپه‌له‌كافه‌وه نارده‌وه سليماني. نم جاره له‌سر شتوده‌يكي له جاران جوانتر و پتک و پتکتر ژووره‌كانم رازانده‌وه. بايه‌خكي زورم دا به‌ژوري فرمانكردنم، كه هر له‌ويتشدا ميوانانم پيشوازي ده‌كرد. له‌سري سالي (۱۹۸۱) هره‌ده‌ستم كرده‌وه به‌فرمانكردن. نو ده‌سگايانه‌ي داواي يارمه‌تبيان لن كړدم، ياخود بانگيان كړدم يو كزبونوه‌وه و ميه‌ره‌جانه‌كانيان، يان پرسياريان لن كړدم، كاروباريانم به‌دلخوشيه‌كه‌وه راهي كړد. نومانش پاداشتيان دامې و يارمه‌تبيان دام له پرژه‌كه‌مدا. بم بونه‌يوه به‌پيتيستي ده‌زانم سواسي گهرم و گوپم پيشكش به‌ده‌سگاي (رؤشبيري و بلاوكرده‌وه‌ي كوردي) و (ده‌سگاي خوتندني كوردي) و (ده‌سگاي رؤشبيري و لاوان) بكم له‌گه‌ل ده‌سگاي اكزوي زناياري عيراق / ده‌ستې كوردا).

* نو كار و فرمانانان و، نو به‌ره‌مانه‌ي لم ماوه‌يدا پيشكشي كورده‌واريم كرده‌وه نمانان: (۴۱) نو سوراوم چاپ كرده‌وه. (۵) پتنج وتارم خوتندوته‌وه يو جه‌ماوه‌ران له (سليمانې) و (هولتر) يو هرده‌وه ده‌سگايي نه‌وجه‌واناني كوپان و كچاني شاري سليماني هر به‌كه (۵۲۶) پتنج سد و بيست و شش نو سوراو، يو (۱۴) چواره نو سوراوخانه‌ي كشتي ترش هر به‌كه (۲۶) بيست و شش نو سوراوم به‌دياري پيشكش كرده‌وه. له (۱۳) سيانزه ميه‌ره‌جان و كوريشدا ناماده بروم يو گوتگرتن يو دايه‌نگايه‌كيش له سليمانيدا چند ياربه‌كم يو مندانان پيشكش كرده‌وه. (۶۰) دينارشم به‌شيوته‌وه به‌سر همزاري ناو په‌ككه‌وته‌خانه‌ي سليمانيدا. به‌كومل يو چند ده‌سگايه‌كيش نو سوراوه‌كاني خوم به‌دياري نارده‌وه، چ له كورستاني عيراقدا، چ له نه‌ورويادا. (۸) هشت نو سوراوېشم داناره. (۱) يه‌ك نو سوراوېشم له‌گه‌ل ليژنه‌يه‌كدا په‌رچه كرده‌وه يو ده‌سگاي (خوتندني كوردي).

* له مانگي مشاخان (نيلولول) اي سالي (۱۹۸۰) هره‌ده‌ستي پين كړد له ناوه‌ند فرمانه‌ره‌واياني (عيراق) و (نيران) دا. نم شه‌ره بيتجه له‌وه‌ي كه‌لكي يو هيچ لايه‌كيان تيدا نييه، زيانتيكي يه‌جگار زورشي له گيان و ساماني هرده‌وه لايان داوه. نمه راسته له‌ليك له ده‌وله‌تكان و ده‌سگاكاني جيهان كه‌وته ناوه‌ند هرده‌وه‌ولا يانه‌وه، ناو بريان بكم و، شه‌ره كه بكوژتته‌وه، ياخود هر هيچ نه‌بن بيومتين،



له بهردهم قهلاي بيللوس - به بيروت هه ندى له نه ندامانى كۆنگره. شاكه فەتاح له ناوه راستدا، لای راستی كهريم زهنا، لای چه بی قه شه يوسف په ری

بهلام چونكه دهوله ته گهوره كان كهلكى ناپوختهى خوڤان لهم شه په دا ده پچرن، تا دیت ناگرى شه په كه خوش ده كن. هه ندى كيشيان به يارمه تى نهىتى چهك و باهه تى جهنگ ههردو لايان پتكه وه تير ده كه نه سهه شه پر كن.

داخه كه م كوردستانه كهى ئيمه يش ج له ئيراندا و ج له عيراقدا بهى هه ره گهردى كاويليون و سهه ره رادنى و كوشتارى لهم شه په دا پى براوه. جا نازانم كهى ده روون و دل و هوشى جيهانى زىندوو ده پتته وه و، خه بات دهكات بۆ نه وهى ئهم جهنگه رابوه ستينيت و، ئهم دوو دهوله ته دراوستيه و، ئهم دوو نه ته وه هاوئاينيه به خاته وه ناسايش و نارام دۆستايه تيه وه؟!.

* ئهمه (٦٢) شهست و دوو ساله به سههه (په رۆژى خوئندهوارى كورد) دا تيه په يوه. تا ئيستا په رۆژه كهش (١٢٠) نووسراوى كورد وه به كوردى. (٥١) نووسراوى داناهه. واتا (١٧١) نووسراوى ناماده كورد وه بۆ چاپه كرن. له مانه (٨٦) نووسراوى چاپ كورد وه. (٢٠٤) وتارىشى له گوڤار و په رۆژنامه كاندا بلاو كرده تته وه. (١١٢) وتارىشى له راديوى كورديدا داوه. (٨) وتارىشى له ته له فزيونى كورديدا بلاو كرده تته وه. بۆ (١٢) نووسراوخانهى گشتيش له كوردستانى عيراقدا هه ره كه (٥٢٦) نووسراو و گوڤارى به ديارى پتسكهش كورد وه.

* هه ره كه سن پتويستى به شه رادى زۆرتر هه به له باههت (په رۆژى خوئندهوارى كورد) ده وه، تكيه به ته ماشاى نووسراوى (ميترووى په رۆژى خوئندهوارى كورد) بكات كه له ژماره (١٠٢) ي مانگى



له بهاری ۱۹۷۴ - لوینان - کۆنگره‌ی بهرچه
 مامۆستا کهریم زهند و شاکر فه‌تاح

میسره‌خۆش (ته‌ممووز)ی سالی ۱۹۸۴دا بلاوکراوه‌ته‌وه. ^(۱) ئیستر نه‌مه‌نده و له خودام ده‌وی له سالی ۱۹۸۵دا هه‌موو لایه‌کمان دل‌خۆش بکات به‌مۆژده‌ی ناشتی و ناسایش و نارامی گشتی، تا سالی ۱۹۸۵ له هه‌موو کوردیک و له هه‌موو مرۆڤیک سهرزهمین پیروژ بیت ^(۲).

(۱) مه‌به‌ستی گۆڤاری (رۆشنییری نوێ) به‌ که‌ ده‌زگای چاپ و بلاوکردنه‌وه‌ی کوردی له به‌غدا ده‌ری ده‌کات.

(۲) نهم په‌ره‌گرافه‌ی دوایی له پاکتوسی یادداشته‌کانیدا نه‌بوو، به‌لکو له‌و ده‌فته‌ره‌ دا‌یه‌ که‌ سه‌ره‌تا نووسیبویه.

کوئیلی

نەم بەشە بە دەست و خامی مامۆستا شاکر فەتاح نییە، کاری ئەو لێرەدا تەواو دەبن. لەناو پاشاوە و بیرووری و دەستورسەکانیدا شتیەک بەرچاڕ نەگەوت کە پەییوەند بێ بەرزۆنانیک دواي ۱۹۸۸/۳/۱۲. ئەو پۆژەي کە وتارەکی له کۆژەکی هەولێردا خۆتێدەوه و بووه مایهێ سەری.

جا بۆ بەدیاریخستنی چۆنتیتی کۆتایی ئەو کاروانە دوور و درێژەي ژینی، چۆنتیتی وردوخاشبوونی ئەو ناونتی ژینی، دەبن بگەوینە پرس و پای ئەوانهێ راستەوخۆ ناگاردان بون بەو رووداووه بیان ناستەوخۆ شتیکیان دەربارهێ زانیوه.

بەر له هەموو شتی دەبن ئێمە رادهي (راستی و گومان) لەو گێترانەوانە له بیر و هەلوتسەکانی رابردووی مامۆستارە هەلێنجین، دەبێ بگەڕیتێنەوه بۆ ئەو شرتی عومرهێ کە هەر لەو کاتەوهي گەنجیتی تازه پێگەیشترۆی کەم تەجربە بووه: هەستی، بیری، هیوا و ئامانجی، خواست و ئارەزووی نایندهي، چۆن بون؟ بەج رووکارێکدا ناستەبیان دەکرد و دەستیشانی هەنگارەکانی نایندهیان دەکرد.

ئەو له هەرزەکاریهوه هەموو رووداو و کردەوهیکی بەسەنگ و تەرازووی (بەرزۆهندی نەتەوه و نیشتمان) دەپێتوا، دادپەرۆهري و نازادی و نازادی رادهپرینی کردبووه سەرەتایەک بۆ هەنگاوانانی نەتەوه بەرهو بەختەوه، تێکووشانیش لەم پێنارەدا لای شاکر فەتاح بەشێوازتیکی دوور له توند و تیشیهوه (لاعنفت) بوو، پەپووله و فریشتە ناسا، بەبێ دەنگ و هێسانە کاری بۆ دەکرد... له کوئێ دەرفەت بیوایه، هەل بەرخسایه، ئەو له دەستی نەدەدا و بەپیتی توانا کاری بۆ دەکرد.

خۆ کە بریاری بەشاریکردنیشی داوه لەو کۆژە فیکریه‌دا، ئەوه هەر لەو بنەما پاک و دلسوژانەوه بووه: دەرفەتیتکه و رەخساره، له جێیهکی ئاوادا و بەنامادەبوونی کەسانی نیشیک له مەرکەزی قەرار یان لەوانهیه هەر لەو مەرکەزه‌دا بێ... بۆ داوا و خواستی خەلککه که نەگەیهنن؟... دەقوادەق هەروەک له ۱۹۶۰دا میری بەقەسەي نەکرد که قوتابخانەیهک له خووسمالدا بکاتەوه، ئەو خۆی بریاریدا که قوتابخانەیهکی شهو بکاتەوه، بەتوانا و کەمرسته‌یهکی زۆر ساکار، بەیاره‌تهي یەک دوو خێرۆه‌ندی شارۆچکه‌که... مۆمیتکی داگیرساند. هەر بەو جۆرەش له ۱۹۸۸/۳دا دیسان لەو شهوه دەجیوورەدا وستی مۆمیتکی دی داگیرسینتی، بەشکو ترووسکاییه‌کهي بیدات له چاری ئەوانهێ له بەرزیهوه و مستابون. ئەمە بەمەنتیقی بیری ئەمرۆي ئەوانهێ بریایان بەهەلتەکاننده بنەرتهیه‌که ههیه: کاریکی بێ سەمه‌ره و هیچی ئێن ناکه‌وتیتەوه، چونکه زه‌مینه‌یهکی له‌بار و پتهو و پێندارستهیه‌کانی داگیرساندنی ئەو مۆمه له ئارادا نییه... جا (فوا)ی سەرەختن دەیکووتیتێتەوه.

باشه خۆ هەر هەمان تەجربه له دنیای ئەوانیشدا ههیه و هه‌بوو: لۆمۆبای شه‌هید، گیفاری جوانه‌مرگ، زه‌فغاری له تینوا خنکار، زۆر دوور نەرۆین: کۆماری ۱۹۶۶ی کوردستان، پێشتر شوێنی شیخ سه‌عیدی پیران و ده‌رسیم و...

نه‌گهر نهو مۆمانه، لهو شهوه زهنگانه‌دا، به‌شاکر فه‌تاهیشه‌وه خه‌فه کران و کوژئیرانه‌وه، به‌لام خو بوونه چراوگن بۆ داهاتوو، ناینده، لاپه‌ره‌کانی میژووی نهو نه‌توه‌به‌یان پرشگدارتر کردووه. هۆکارێکن بۆ جۆشدانی گیانی له‌ خوێوردن و ته‌قه‌للای به‌رده‌وام.

که‌واته نهو پیاوه (له‌و رۆژه و له‌و شوته‌دا) نه‌قلی له‌ ده‌ست نه‌دابوو، هۆشی لای خوێی بوو که به‌شدارێ کرد و دوا‌یی نهو داخوایه‌یه ر‌ه‌ایانه‌ی دا به‌گوێتی هه‌موواندا... ئێمه نه‌مه‌مان به‌کلای کردۆته‌وه، نهو ناماده‌ش نه‌بوو که له‌وه‌ی ر‌تویه به‌شیمان بێته‌وه، که‌واته خوێی بۆ هه‌موو پێشها‌ت و کاره‌سات و سزایه‌ک ناماده و مه‌هه‌بیا کردبوو.

مامۆستا که‌ریم زه‌ند که نه‌ندامی به‌کیتی نووسه‌رانی سلیمانی نهو رۆژه بووه، له‌گه‌ل مامۆستادا ده‌بن، ده‌لن: به‌ر له‌ سالتیک، یانی ۱۹۸۷، کاربه‌ده‌ستانی ئۆتۆمۆمی له‌ هه‌ولی گیترا‌نی کوژتێکی ناوهابوون، په‌یره‌ندییان به‌م و به‌وه‌وه ده‌کرد که نیازی شتیکی وایان هه‌یه، نهو ساله ۱۹۸۸ توانیان کاره‌که ناماده کهن.

(کاروان) گو‌فاری نه‌مینه‌داریتی رۆشنییری و لاوانی هوکمی زاتی، له‌ په‌یوژتازی خۆیدا بۆ نهو کۆنه‌ و ده‌نووسی: «سه‌ر‌زکایه‌تی نه‌نجوه‌مه‌نی ر‌اپه‌راندنی ناوچه‌ی کوردستان، له‌ رۆژی ۱۳/۳/۱۹۸۸ په‌که‌مه‌ین -دیده‌ری فیکری- ساز کرد. بۆ باس‌کردن و شی‌کردنه‌وه‌ی نهو فه‌رمایشه‌ت و وته‌ و ناراسته‌کردنه‌ی سه‌ر‌زگی فه‌رماده سه‌دام حوسین خوایه‌پارێزی، د‌د‌ب‌اره‌ی گه‌لی کوورد و ده‌زگای ئۆتۆمۆمی له‌ ناوچه‌ی کوردستاندا.

نه‌م دیده‌ره نه‌مینه‌داریتی گشتی رۆشنییری و لاوان به‌هاوکاری له‌گه‌ل به‌کیتی نه‌دییان و نووسه‌رانی کوورد په‌یکیان خسته‌وه^{۱۱}. نهو رۆژه، سه‌عات ده‌ی به‌یانی، هۆله‌که جمه‌ی ده‌ها‌ت له‌ ناماده‌بووان، رۆژ له‌وێ بوون... که‌وره‌یی شاکر فه‌تاح له‌وه‌دایه که په‌کینگ بوو له‌ به‌شداربووان و بابته‌ی هه‌بوو، دوا‌ی وتاره ته‌قلیده‌یه‌کان بۆ کردنه‌وه‌ی کۆنه‌که نهو په‌که‌م که‌س بوو که ده‌بوو باسه‌که‌ی پێشکه‌ش بکات و وانێستا ئێمه به‌شکۆوه ناوی ناماده‌بوون و به‌شداریه‌که‌ی دیتین! به‌لام هه‌یه، به‌ده‌یان، که له‌و به‌یانییه‌دا و دو‌اتریش ناماده‌بوون به‌لام که لێیان ده‌رسی خه‌جاله‌تی ده‌یانگرتی. به‌ده‌ستیان بێ هه‌رچی نهو ژمارانه‌ی (کاروان)ه‌ کۆی که‌نوه، به‌ر‌سه‌که‌نیشه‌وه هه‌مووی بسرویتین، تا نه‌ ناو و نه‌ وینه‌یان نه‌مه‌یتته‌وه.

به‌لام که ده‌رواینه په‌یوژتازه‌که نه‌ ناو و نه‌ وینه‌ی (شاکر فه‌تاح)ی تیندا نییه... لێره‌دایه جیاوازی نیوان نهو و که‌سانی تر.

(...) سه‌عات ۱۰-ی به‌یانی شه‌مه ۱۳/۳/۱۹۸۸ له‌ هۆلی نه‌نجوه‌مه‌نی یاسادانانی ناوچه‌ی کوردستان له‌ هه‌ولێر، له‌ژێر دروشمی -ب‌اره‌رمان به‌ئۆتۆمۆمی هه‌رگیز لاواز نابین- به‌جاو‌دێری به‌ر‌پێز سیروان

(۱) کاروان، گو‌فاری: نه‌مینه‌داریتی گشتی رۆشنییری و لاوان، هه‌ولێر، ژماره (۶۳) نازار و نیسانی ۱۹۸۸، ل: ۴-۱۳.

عبداللہ حوسین جاف، سرۆکی نهنجورمهنی راپه راندن کاروباری نهو دیداره فیکریه دست بین کرا. ۱۱۱ ... بهنامادهبوونی وهزیرانی دهولت: عبداللہ نیسماعیل، هاشم عهقرای، نهرشه زتیاری و نهحمهده عبدالقادر ... هتد).

ماموستا کهریم زهند دهلی: ۱۲ دوی وتارهکان، یهکهه باس که رتیگا درا پیشکش کری، باسهکهی ماموستا شاکر بوو. زۆر لهسهرخۆ ناسایی باسهکهی خوتیندهوه، باری ژبانی گهلی کورد له دووتوی وتهکانی سرۆکهوه پرۆژه ناوهاندیهکان و دامهزراوهکانی حوکمی زاتی ... دوابی هیتایه سر کۆمهلهن (داخوازی) که خۆشی و بهختهوهی گهل و ناوجهکهی لیه بهدی دهکرتی:

۱- تصالحوا مع ثوار الأکراد.

۲- إعادة القری...

لیردها یهکن له دهسهلاتداران ههستا و وهستاندی، لۆمهی کرد که چۆن وا دهلی و نهوانه به (ثوار) ناودبات، نهوانه بهکرتیگرایی ناغاکانیان. ماموستا وتی: «سولح له گهل ناغاکانیان دهکن بۆ له گهل پرۆلهکانی خۆتانی ناکن؟»

له هۆلهکهدا بوو بهدنگه دنگ، شلمزان، پیاوانی میری پهست و نیگهران، له پرزهکانی دواوه ههبوو کهش و دلخۆش، ههریه که له بهریرسان قسه بهکی دهکرد، ماموستاش وهک ههمیشه بزیه به سر پروی لاوازی گرتیوو، بین دنگ، چاوی بهنامادهبووندا دهگیترا، بین نهوهی بهوردی گوی بۆ یهکن لهو قسه کهرانه شل کات.

د. نافع ناگرهی ههستا و وتی: براینه، نهمه دیموکراتیهته، با قسهی خۆی بکات.

سهلاح شوانیش دوی نهو وتی: حوسنی نیهته، بۆ له خۆمانهوه توورهبین و ههلچین.

مهلا ماتۆز (عبداللہ نیسماعیل وهزیری دهولت) ههستا کۆمهلهن قسهی باشی کرد، وهک بیهوی ناویک بکا بهو ناگرهی کرایهوه.

سیروان جاف پروی کرده محمهده نهمین نهحمهده نهمینداری رۆشنیبری و لاوان، پرسی: نهمه چۆن تیههپروه؟ موصلح جهلالی، بهپرتوبهیری گشتی دهزگای رۆشنیبری و بلاوکردهوهی کوردی ههستا و وتی: نقاش بووستن، نهه باسه لهناو باسهکانی نهه نهدهویه دهریتن.

منیش ههستام و بهناوی نووسهراشی کورددهوه داوام کرد که قسه بکهه، نهوهی کۆرهکهی بهپرتوه دهبرد رتیگای دام، وتم: «سرة القوم... أبتها السریة المشلیات قدمن الی المؤتمر هذا ومنیره فی هذا المنتدی وهو مهرجان المرید بعینه وخیمته وبضاهیه... ووریشه هو العراق العظیم.

(۱) دیاره که بهعهرهیی نهمه ناوونیشانی بوو: (التدوة الفکرية الخاصة بأحداث السيد الرئيس القائد صدام حسین حول الشعب الكردي ومؤسسات الحكم الذاتي تحت شعار: إيماننا بالحکم الذاتي لا یترزعزع) (سهرچاوی ینشوو)

(۲) چاویکهوتن له گهل ماموستا کهریم زهند، له یننج شهمی ۲۰۰۲/۶/۶ سلیمانی.

وان رواده ومن دخله فهم آمنون بمقتضى قانون الدولة، المسؤلة عن جميع أبنائها أبنما كانوا. سواء كانوا في الداخل والخارج وعن أبناء جبالها وسهولها وسهوبها وحتى عن الشاهرين السلاح بوجهها... فما جئنا إليه مادحاً بل داعياً للخير والبر والسلم عاجلاً أم آجلاً.

وأملأ بأن نعبد عليه دوماً... تعظيم ذنبي بموقفي هذا وان قورنته بعفوكم فكان عفوكم أعظما ..

داوايان لى كرد لهو قسانى دواى پشيمان بيسته وه. لهناو قاعه كه، بهلام وتى: پشيمان نيم... نه تانهشت تهواوى كه م.

بۆ ئىواره چورن بۆ ئوتيله كه بۆ لای، داواى لىبوردن و پشيمانىان لى كرد. بهلام نهو له په ره كه دا بۆى نووسىبون كه: من شاکر فه تاحم به هه موو نه قىل و هۆشى خۆمموه نهو قسانم كرده وه و كهس له وه بهرپر س نيه. لىشى پشيمان نيم. نيمزای دهكا و دهیداته دهستان.

دانشتهكانى ترى نه وه كه دههات و ناماده دهبوو، بهلام قسى نه ده كرد. كه هاتينه وه سلیمانى، هیچ خۆى نه شلمزان و ناسایى چۆوه ماله وه.

له م رووه وه مامۆستا خالىد شیخ محهمهه خال له نووسىنكىدا كه تايهت بهم یادداشته بۆى ناماده كردم دهلى:

«... له ژیر چاودیری تاقمیک له کار به دهسته به عسیه كوردهكان و چه ند کار به دهستىكى به عسى عه ره ب بۆ لىدوانى دوو باسى سه ره كى، له ههولیر سیمنازىك پىكخرا، باسهكان نه مانه بوون:

۱- كورده له ویردانی سه رۆكدا.

۲- گۆزىكارى له ئۆتۆنۆمى كوردهستاندا له وتهكانى سه رۆكدا.

مامۆستا شاکر فه تاح په كىك بوو لهو نووسه رانهى كه داواى لى كرابوو كه له سه ر نه م دوو با به ته باسك بنووسن و بىخۆیتته وه.

وا ده رده كه وى مامۆستا شاکر فه تاح پىشه كى له دلى خۆیدا بهرپارى دابوو كه ههنگا وىكى گموره بنى، وه مه سه له كى گزنگ له هه ره مه سه له نالۆزهكانى كورده كه هه موو ده مانزانى و زۆر كهس نه یه ده ویرا باسى بكا له ترسى میرى، نهو بیه قىتته وه له سیمنازه كه دا.

نه م بهرپارى مامۆستا نىجگار قورس و سامناك بوو، لهو رۆژدا، پىاوئىكى نازا و به جهرگ و دل سۆزى ده وىست، بۆ خاك و گه له كهى، كه بتوانى له كۆرتىكى وادا به ناشكرا بىلنى، كه نه نجامیش وهكو هه موو نه یزان ژيانى مامۆستای نه به زمان بوو كه له رى نهو چه ند وشه به دا به ختى كرد.

به بۆچوونى خۆم، مامۆستای شه هیدمان له دلپاكى و تا راده بهك كور تىنى و بۆچوونىكى ناته وارى خۆیه وه واى نه زانى نه گه ر باسه كهى به ستایش و پىاهه لدان به سه ر سه رۆكى كۆماردا دهست پىن بكات، بهرپر سىارىس كا و لكر دنى كوردهستان و نه م سه رگه ردا نیهى كه تىى كه وتوون بىخاته نه مستۆى كار به ده ستانه وه پى نه وهى سه رۆك كۆمار تا وانىار بكات... به م چه شته نه توانى كار تىكى وا بكات كه راسته وخۆ نهو پىشنازانهى كه له وتاره كه بدا نامادهى كرده بوو نه گه ر بىخاته به رده م كار به ده ستان -كه

بیتگومان به‌دلیان نایب و ده‌بیته هوی رق و کینه‌بان به‌رام‌بهری - له‌وانیه چاوپوشی لڼ بکمن و سزای نه‌دمن... ده‌گوښی نهم کارساتانه‌ی به‌کورد کراوه سه‌رۆک کۆمار ناگای له هم‌موری نهم، له‌وانشه دوا‌ی نهم کۆره سه‌رۆک رای بگۆرۆی و کارتیکی وا بکا که نه‌نجامه‌کی سوودیکی بۆ میله‌تی کورد تینداین - با که‌میش بڼ -

مامۆستا وتاره‌کی خورتندوه، له کۆتاییدا داوای کرد که: له‌گه‌ل شوڤشگیتره کورده‌کاندا رڼککون و دیتها ته‌گان ناوه‌دان بکه‌نومه و خه‌لکی بکه‌پڼنه‌وه جڼگاگانی خۆتان!

هۆله‌که شلمزا و بوو به‌ده‌نگه‌ده‌نگ و نار‌ه‌زایی ده‌رپڼ، وتاره‌که‌یان بڼ بری و به‌ره‌نگاری بوون و به‌ره‌ه‌لتیه‌کی توندیان کرد. کورده به‌عسیه‌که‌کان له‌م قره‌قره‌دا ده‌نگیان زۆر زۆلال بوو؛ هه‌زار به‌ردیان دا‌بوو به‌پشتی عه‌ربه به‌عسیه‌که‌کاندا، به‌تایه‌تی (ئیبیراهیم زه‌نگه‌نه)‌ی پایرتیگاری هه‌ولیر که به‌ده‌نگتیکی به‌رز قیژاندی و وتی: - نه‌گه‌ر ئه‌وان - که مه‌خسەدی پڼشمه‌رگه‌گانه - ڤۆله‌ی گه‌ل و شوڤشگیترپڼ که‌واته نيمه‌ خابڼ و پیاوخرابڼ.

شاکر فەتاحیش وادیاریوو چاوه‌روانی نهم‌ی نه‌ده‌کرد، به‌تایه‌تی که داخوازیه‌که‌کانی هه‌موو راستن و نه‌نجامیشی خزمه‌تی گه‌ل و میری تیندایه، بۆیه ده‌می بوو به‌ته‌له‌ی ته‌قیو و چه‌پسا و زۆر سه‌ری سوور‌مابوو له‌م وه‌زعه‌ی که دروست ببوو. ناچار بۆ به‌رگری له‌ خۆی پڼی وتن:

- نیه‌ له‌گه‌ل ناهاگایاندا به‌رده‌وام داوای رڼککه‌وتن ده‌کهن، نیرت بۆچی له‌گه‌ل ڤۆله‌که‌کانی خۆتاندا ڤی ناگه‌ون. نیازی له (ناهاگان) نیران بوو که به‌لای میریبه‌وه پڼشمه‌رگه‌ سه‌ریه‌ون و هه‌ردوولا شه‌ر دزی عیراق ده‌کهن و بۆیه نیرانیان به‌ناهاگان ده‌زانی.

له‌وانه‌ی ناماده‌ی نهم کۆره بوون ته‌نها سیانیان قسه‌ی باشیان کرد: خوالیخۆشبوو دکتور نافع ناگه‌ری و که‌ریم زه‌ند که به‌رگریان کرد له‌ مامۆستا و ده‌ریانهری که دیوکرانییه‌ت ڤی ده‌دا به‌ده‌رپڼی بیرو‌را له‌ کۆڤتیکی وادا که هی نه‌دیانه. هه‌روا (عه‌بدوللا ئیسماعیل) پش که نه‌و ساته وه‌زیر بوو، ناسراو به (مه‌لا ماتۆز)؛ نه‌ویش هیندئ قسه‌ی ساکاری کرد که تا پاده‌یه به‌رگری تیندایوو و ڤۆلی بوو له‌ خاوکردنه‌وه‌ی ناماده‌بووان. مامۆستا (موس‌لع جه‌لالی) که ڤزی هه‌بوو بۆ شاکر فەتاح داوای کرد که لیدوان بوه‌ستڼ و کۆبوونه‌وه‌ی ناینده بکه‌وتنه‌ به‌یانی. دوو ڤۆزی تریش کۆره‌که به‌رده‌وام بوو به‌به‌شداربوونی هه‌مووان، په‌کیک له‌وانه شاکر فەتاح بوو، دوا‌یی هه‌رکه‌سه گه‌رایه‌وه بۆ جڼی خۆی.

دوا‌ی حه‌فته‌یه‌ک، کاربه‌ده‌ستانی نهم له‌ سلیمانی، چون بۆ لای شاکر فەتاح و لاپه‌ره‌ی کار - صحیفه‌ الأعمال - یان بڼ پر کورده‌ه و داوایان لڼ کرد که په‌شیمان بڼته‌وه له‌و قسانه‌ی که وتوونی. به‌لام په‌شیمان نه‌بۆوه.

دوو ڤۆز دوا‌ی نهم له‌ نیوه‌شه‌ودا ناب‌لوقه‌ی مالیان دا و بردیان. هه‌ر نه‌وه‌نده فریاکه‌وت فایلی باسه‌کی بڼن، وای ده‌زانی که لیدوانی له‌گه‌ل ده‌کهن، نه‌یزانی ده‌یبه‌ن بۆ گرتن و کوشتن.

شایانی باسه دوا‌ی گرتنی مامۆستا شاکر هه‌ولتیکی زۆر درا که به‌ریدرڼ، به‌تایه‌تی له‌لایه‌ن

نوسه‌رانی سلیمانی و به‌غداوه، ماموستا (نوعمان ماهیر ئەلکه‌نعانی) که جینگری سه‌رۆکی نووسه‌رانی عیراق بوو هیمه‌تیکێ باشی کرد له‌م ڕۆوه‌وه به‌لام بێن سوود بوو، له‌م ماوه‌یه‌دا لیژنه‌یه‌ک له‌ سێ ئەندام دانرا، دوو‌ئایان ئەمێن سێی به‌عسی هه‌ولێر و ده‌ۆک بوون، سێیه‌میشیان لێهرسیراوتیکێ به‌عسی گه‌وره‌ بوو، ده‌گۆنجێ له‌ به‌غداوه‌ هاتبێ، ئەمانه‌ که‌وته‌ پۆسته‌کنده‌ -تحقیق-کردن له‌گه‌ڵ (محهمهد به‌دێ) که‌ له‌ یه‌کیته‌ی نووسه‌ران بوو، ده‌رباره‌ی وتاره‌که‌ی شاکر فه‌تاح پرسیاری زۆری لێ کرا، بێیان وت که‌ واز له‌م مه‌سه‌له‌یه‌ بنبێنێ چونکه‌ هیچ سوودیکێ نییه‌، وه‌رامه‌گانی شاکر فه‌تاحیان پێشان دا که‌ تیا یاندا هه‌لوێستی خۆی ڕوون کردۆته‌وه‌ و پەشیمان نابێته‌وه‌ له‌ قسه‌گانی. هه‌روا له‌ (سه‌لاح شوان و سه‌عید یه‌حیا خه‌تات)یش پرسیار کرا؛ چونکه‌ ئەم دووانه‌ ئەندامی ئەم لیژنه‌یه‌ بوون که‌ سه‌یری باسه‌کانیان ده‌کرد به‌رله‌خۆتندنه‌وه‌ی. کاربه‌ده‌ستان، هه‌موو، ترسیان به‌رامه‌هر به‌و چه‌ند وشه‌یه‌ی که‌ شاکر فه‌تاحیکێ ته‌مه‌ن نزیک هه‌شتا سالی وتی، لێ نیشتبوو. جا بزانه‌ نرخی وشه‌ی نازا و نازاد -الکلمه‌ الشجاعه‌ والمهره‌- له‌وه‌ دایه‌ که‌ ده‌بێن له‌ کاتیکدا بده‌رکێترێ که‌ زۆر که‌سانی تر له‌ ترسه‌دا نه‌وێرن ده‌ری بێن، جگه‌ له‌وه‌ی نه‌وه‌ی ده‌بێت ده‌بێ پیاوانه‌ و مه‌ردانه‌ ناماده‌ش بێت بۆ ته‌حه‌مۆلی به‌رپرسیاریه‌گانی وشه‌گانی.

بۆیه‌ له‌م جۆره‌ کاتانه‌دا وشه‌ی نازاد نرخی زۆر به‌رزه‌ چونکه‌ سانسۆری له‌ سه‌ره‌ و له‌وێر مه‌ترسیده‌یه‌، بۆیه‌ زۆر کاریگه‌ره‌ ج لای دوژمنانی وشه‌ی نازاد و ج لای دۆستانی. به‌شه‌ره‌گه‌ش له‌ گه‌ژتاییدا به‌هه‌لوێسته‌گانی ده‌نرخێترێ، به‌پێچه‌وه‌انه‌ش له‌ باروودۆختیکدا که‌ مه‌ترسی له‌ وتنی وشه‌ی نازاددا نه‌بێت، نه‌وسا وشه‌ی نازاد ئەو نرخی نامێنێ؛ چونکه‌ هه‌موو که‌میک ده‌توانێ به‌نه‌وه‌په‌ری سه‌ره‌سته‌یه‌وه‌ بێت بێ نه‌وه‌ی هیچ له‌سه‌ری بکه‌وێ و به‌رپرسیار بێت له‌ نه‌نجامی وشه‌گانی.

شاکر فه‌تاح که‌ ته‌مه‌نی نزیک هه‌شتا سال بوو توانی به‌چه‌ند وشه‌یه‌کی پڕشنگداری نازادی کاریگه‌ر ناماده‌وه‌بووان به‌هێترێ و موچرک به‌ له‌شیاندا بێنێ...

ئه‌و شه‌هیدی سه‌ره‌ستی وشه‌ و بیره‌ له‌ پتی گه‌ل و نه‌ته‌وه‌که‌یدا وه‌ ده‌ک قاره‌مانیکێ له‌خۆپووردووی خۆراگر پەشیمان نه‌بووه‌وه‌، چونکه‌ باوه‌په‌ری به‌و قسه‌نای بوو و ده‌یزانی ده‌بێ ژبانی به‌خت کا له‌ سه‌ری، هه‌روه‌گ به‌ختی کرد، به‌نه‌وه‌په‌ری سه‌ره‌ززی و ده‌لتیاییه‌وه‌، به‌نه‌ته‌وه‌گه‌ی.

ئەم زانیاریانەم له‌ به‌شیک له‌وانه‌ی که‌ ناماده‌ی ئەو گۆزه‌ بوون گۆکردوونه‌ته‌وه‌، وه‌ ماوه‌یه‌ک خۆبێ هه‌یلاک کرد به‌گه‌ران به‌شێرن هه‌والی ئەو سیمیناره‌، ده‌توانم بلێم به‌نه‌مانه‌ن ئەم راستییانه‌تان ده‌خه‌مه‌ به‌رده‌م.

خالد محمەد خال

٢٠٠٢/٧/٣ سلیمانی

که‌ ورد ده‌بینه‌وه‌ له‌م دور گه‌ژانه‌وه‌یه‌ هه‌چی وایان جیاوازی نییه‌، ته‌نیا ورده‌کاریه‌کی که‌م نه‌بێ له‌ پڕه‌وه‌ی ڕووداوه‌کاندا. شایه‌دین بۆ پاکێ و ده‌لسۆزی و نه‌سه‌ت خاوتنی ئەو پیاوه‌، بۆ جوامه‌تیری و ده‌لسوتای به‌نه‌ته‌وه‌گه‌ی و پێداگرتنی تا دوا هه‌ناسه‌ له‌سه‌ر ئەو دوو قسه‌ هه‌قه‌ی که‌ کردنی.

له مالهوره، له لای هاوره که چی بووه؟

جمیله خانې هاورې دهلی^{۱۱}: «هیچی نوت، یهک دوو رژو ههستم دهکرد کهسانیک دین بولای، لهوانه ندهدچوون که جاران دههاتن: دؤست و هاورې و نووسهران».

لیم پرسی، وتی: لهوانه نووسهران... هیچی وانیه.

بهلام من کهوتکه گومانوده، رژوئی زؤرم بؤ هیتا، وتی:

دراستیه کهی، دایکی شیرکو، لهوانه پیاوانی حکومهتن، له ههولتر یهک دوو قسم کردووه، دین گوايه په شیمان بيموده، بۆیان بنووسم». لیرهوه دلم ترسا و نیر بهتعمای کارهات بووم.

شوی ۱۹۸۸/۳/۱۸ سععات دوازهی شهو له درگا درا، من چووم بزائم کتیه، که روانیم عسکر لهناو جهوشه و سر دیوارهکاندان، بردیان... بؤ پتتج دهقیقه بردیان، بهلام ههرچند سر و سؤراغمان کرد له سلیمان، کهرکوک، ههولتر، و بهغدا نهبووه. دواي، دواي شمش مانگ ناگادار دهکرتین بهنمانی.

شاکر فهتاج چۆن په پوله ناسا هاته دنیاوه، تنیا... ناواش تنیا و بهین دنگ ون کرا و بزه ههمیشه کهی سر رووی نهین که له نهندیشهی دؤست و هاولان و ناسیاوانیدا چهسپ بیوو هیچی دی جن نه هیت^{۱۲}. ماوه به دواي بلاووبونهوی ههوال و دهنگی شهیدکردنی مامؤستا، کامیل ژیری شاعیر و کهسایتهی نهتهوی دلسؤز، نیش و نازاره پهنگخواردووه کانی نار ناخی دهورونی بهم چامه به خسته روو، له یکتی له ژماره کانی رژوانامی (هاوکاری) یشدا لهو ساله بلاوی کردهوه... بهسویاسمه له (فیستقالی مهوری) دا له ههولتر، رژوئی ۲۷/۸/۲۰۰۱ دایم و جیگای خوتهی لهم کوتا بییدا پیتشکهشی کهین:

(۱) چاویتکوتن له گمل جمیله خاندان، ههینی ۲۰۰۲/۶/۷ مالی خۆیان، سلیمان.

(۲) تولستوی ههرچیکی دهوت و دهنوسی ژری قهسمر نیکولای دووده و حوکمه نیستیدایه کهی، کهسک له پیاوانی دهولت خۆیان تنندهده یاند، بهلام زیندانی و نمشکهجه و دوروخستموه بؤ سیریا و مردن، بشی قوتابی و موزیددگانی بیو. جا بهپاری دا: «أَنْ يَهْجُبَ إِلَى أَقْصَى الطَّرِيقِ بَانَ بَرَجِ الْأَهَانَاتِ إِلَى الْقَبْرِ نَفْسِهِ، كَيْ يَقْتَصَّ مِنْهُ آخِرًا، وَلَوْ مَرَّةً وَاحِدَةً، فَيَنْفِي رِيْدَانًا وَيَكْفُرُ عَلَنِيًّا عَنِ ثَوْرَةِ إِيمَانِهِ وَتَمَرَدِهِ، لَكِنْ قَصْرَ بَرْدٍ عَلَى الْوَزِيرِ الَّذِي يَقْدَمُ إِلَيْهِ الشُّكُوبُ: - أَرْجُو أَلَّا يَمْسُ لِبُونِ تَوْلَسْتَوِيِّ بِأَذَى. فَأَنَا لَا أَنْوِي أَنْ أَجْعَلَ مِنْهُ شَهِيدًا. وَلَكِنْ هَذَا هُوَ بِالضَّبْطِ مَا كَانَ بَرِيدَهُ تَوْلَسْتَوِيِّ فِي سَنَاتِهِ الْأَخِيرَةِ، أَنْ يَصِيحَ شَهِيدًا كَيْ يَشِيتَ لِلْبَشَرِ صِدْقَ عَقْبِدَتِهِ وَأَخْلَاصِهَا. هَذَا هُوَ بِالضَّبْطِ مَا يَرْتَضِ الْقَدْرُ أَنْ يَمْنَحَهُ أَبَاهُ. ص: ۱۵۳»، (بؤ زیاتر: سنبغان سفایج: لبون تولستوی...، ترجمة فزاد أبوب، دار البقضة العربية. سنة ومكان الطبع ۱). نومه تعنیا بؤ بهارورد و تیرمان!!

بەردەبەك لە چیرۆكى دلداریكى كۆن

كۆنە دلداری بە پێوانەى خۆى بە پەرۆشەوه
لە ناخى بېر و ھەست و ھۆشەوه
كۆلى بېرۆكەى نارامبوونىكى تازەى ناىەوه
بەباوەرەوه، بۆ پىسەھەلدانى تاكە پارەكەى
بۆ رۆژانىكى پەر دۆوارەكەى
لە ناھەنگىكدا، بەزاتىكەوه^(١) ھاتە كایەوه

وتى: منى مەم

خاتوو زىنەكەم

گەرچى بىن بەشە

ناشرىن نىيە: گۆلىكى گەشە

ھەر تەنيا ئەوه ئەوینى دلداری

خاوەنى وشە و پەيام و بېريار

بەلن ژىنەكەم

خاتوو زىنەكەم

لەناو بېر

لە شادەمار و پرەگى پىرما

ھەر دېت و دەچىن

تا بى دەچەسپىن

نامەى پىرۆزە، واتاى پرەواىە

جىگەى ھىواىە

لە پايزشدا وزەى ئەوینە

پشكۆى ناگرە و گۆرۆتىنكەم دەداتەوه بەر

ئەوا ئەمجارەش تىپەلەچمەوه

بەبىن كۆرلەكە بانگى بۆ دەدم

پەر بەپرى دەم

يا دەمى تىنۆم ئەنئىمە دەمى

يا ھەلاچىكى تری ئەم چەرخەش ئەبىسپىترى سەر

پەرپۆلەى ئەوین وەگۆ ھەلتەك

(١) بەزاتىكەوه: بۆرئانە، بەجارقايىيەوه

دای له شفقهای بال بۆ سر سه کۆیهک
 روانی ناههنگی دلدارانیکه بێ ده زگیرانی دل مردوانه
 روانی نینو نیگای چاوی بێ برۆی نویندارانی راگردوانه
 روانی شاییهه، بێ بووکی تازه
 روانی چۆیهه، به بێ ناوازه
 روانی تابلۆکان به ناوه ژوویی پیشاندراون
 روانی بینهران به گوترهی بالا داچه قینراون
 سهری بێ سهری شیوه دهرویشی دیتن و ده بێن:
 گوایه له کاری خامی رهنگینی دهستی هونه رهنه نده!
 روانی بێ بۆنی گولی دسکردی کاغەز و په رۆ
 هه ناسه مژین، هه ناسه دانه
 بۆ سه رنجیتکی رهنه نده ندهتی
 له بێ بۆنه شدا، بزهی دسکرد و چه پله پترانه

نوینداره که پیشی خواردهوه
 له داخی باوی نوینی نامۆ خۆی ته قاندهوه
 بوو بهوانه یهک بۆ نوینداری
 په تی پارایی و گرتی دهروونی بێ روهاندهوه
 سه کۆکهی ههژان
 بزبوو له چاو...
 شانۆنامه که کۆتایی پیتها
 به بێ نهجمای گهشی دلدار
 داخرا ده رگای هۆلی کش و مات

بهلام بۆ نه نه تهوه و خاکه می که له مندالییهوه خۆشی دهوستان، زۆری بهجن ههشت، نمونهی
 نینسانیکه له خهتوورده و چاوقایی بۆ نهوه کانی دواي خۆی بهرجهسته کرد، سووربوون له سه ر پاستی و
 هه قه برستی هه تا مردن.

به داخه وه، نه هه تا سالانی کارکردنیشی له فه رمانگه کانی میریدا، زۆر جار دوو چاری که له له په قی و
 که سانی سه ر سه خت و زۆر دار ده بۆزه، بهلام نه مجاره بیان، بهرام به رکه می راو بۆ چوونه کان له ناخی مێشکیدا
 وا خه ته می گرتبوو که ده شتی بلتین: «لیست الخطورة في أن يختلف إنسان حول مسألة إنقذح لكل منهما
 فيه دليل مقنع، وإنما الخطورة كل الخطورة في أن يتحول الرأي في العقل إلى عصبية مستكنة في
 النفس».¹¹ شاکر فه تاح هه شتا قوتابیتکی شه شی سه ر هتایی بوو که ده بووت: «وام لئ هات له دواي

خودا کەسی ترم له - نه تهوهی کورد - خۆشتر نهده بوست. له راستیدا - کوردا به تی - م ده په رست، به یاریشم
دا: ههتا ده مینم سامان و گیانم له پێتاو کامه رانی و پێشکهوتن و سه ره رهزیی - کورد - دا بهخت بکه م...
له م کاته دا که سالی ۱۹۲۷ بوو. ته مهنم له چوارده سالی دا بووه^{۱۲}.
دروود بۆ نازایی و له خۆبووردنت.
دروود بۆ گیانی ماندوو و پاکت، بۆ گۆزی و نت له ههر جێیه بن.

(۱) محمد سعید رمضان البوطی، فقه السیره: مقدمة الطبعة الثانية، ص ۱۲.

(۲) شاکر فەتاح، تاوینەمی ژینم، تافی منالیم.

سەرچاوهكان

- ١- د. كوردستان موكرىانى: زارى كرمانجى، دهزگه‌ى چاپ و بلاوكردنه‌وى موكرىان، هه‌ولتير ٢٠٠٢.
- ٢- فه‌له‌كه‌ددين كاكه‌يى، مه‌حمود زامدار: ده‌ستووسىكى شاك‌ر فه‌تاحتى شه‌يد، چاپ و بلاوكردنه‌وى وه‌زاره‌تى رۆشنىبىرى، هه‌ولتير ١٩٩٨.
- ٣- محمد فتح الله گولن: قه‌ده‌ر له‌ پرووناكى قورنان و سونه‌تدا، گۆپىنى: فاروق ره‌سول يه‌حيا، چاپخانه‌ى نازه، هه‌ولتير، ٢٠٠١.
- ٤- شاك‌ر فه‌تاح: خه‌باتى رۆشنىبىران، چاپخانه‌ى الحوادث، به‌غدا ١٩٨٤.
- ٥- جمال خه‌زنه‌دار: رابه‌رى رۆژنامه‌گه‌رى كوردى، به‌په‌توبه‌رايه‌تى گشتى رۆشنىبىرى كوردى، وه‌زاره‌تى راگه‌ياندن، به‌غدا ١٩٧٣.
- ٦- جه‌مال بابان: سلتىمانى شاره‌ گه‌شاوه‌كه‌م، به‌شى دوو، ده‌زگه‌ى رۆشنىبىرى و بلاوكردنه‌وى كوردى، وه‌زاره‌تى راگه‌ياندن، به‌غدا ١٩٩٨.
- ٧- د. كه‌مال مه‌زه‌ر نه‌حه‌د: مېژوو، به‌غدا، ١٩٨٣، من منشورات دار آفاق عربيه.
- ٨- نه‌كه‌رمى مه‌حمودى سالحى ره‌شه: شارى سلتىمانى، به‌رگى دوو، ده‌زگه‌ى رۆشنىبىرى و بلاوكردنه‌وى كوردى، وه‌زاره‌تى رۆشنىبىرى و راگه‌ياندن، به‌غدا ١٩٨٩.
- ٩- غه‌فهورى ميرزا كه‌ريم: كۆمه‌لى زانستى...، چاپخانه‌ى دار المجاحظ، به‌غدا ١٩٨٥.
- ١٠- مه‌ستفا عه‌سكه‌رى: بزووته‌وى هه‌قه، چاپخانه‌ى علاء، به‌غدا ١٩٨٣.
- ١١- بورسىف بورسوئف: الواقعيه‌ اليوم وابدأ، وزارة الأعلام بغداد ١٩٧٤.
- ١٢- محمد على الصابونى: تفسير آيات الأحكام، ج(١) دار الأحسان للنشر، طهران (سنه‌ الطبع؟).
- ١٣- محمد بن أبى الحسن بن الحسين النسابورى: وضع البرهان في مشكلات القرآن، السفر الأول، دار القلم، دمشق ط(١)، ١٩٩٠.
- ١٤- د. عبدالملك عبدالرحمن السعدي: شرح النسبة في العقيدة الإسلامية، ط(١) دار الأنبار، بغداد ١٩٨٨.
- ١٥- العميد شك‌رى محمود نديم: الجيش الروسى في حرب العراق، ط(٣) مطبعة العاني، بغداد ١٩٧٤.
- ١٦- فؤاد حمه‌ خورشيد (ترجمه): العشاير الكردية، مطبعة الحوادث، بغداد ١٩٧٩.
- ١٧- مجموعه من الأساتذة: العراق في التاريخ، دار الحربه‌ للطباعة بغداد ١٩٨٣.
- ١٨- مجموعه من الأساتذة: أطلس العالم، مكتبة لبنان: طبعه‌ جديده، بيروت ١٩٩٨.
- ١٩- عبدالرزاق الحسنى: موجز تاريخ البلدان العراقية، مطبعة النجاح، بغداد ١٩٣٠.
- ٢٠- جرجيس فتح الله: العراق في عهد قاسم، ج(٢) دار نيز للطباعة والنشر، سويد ١٩٨٩.

- ٢١- بين دهب: بارزان وحرکه الوعي القومي. (مطبعة ؟) ١٩٨٠.
- ٢٢- جرجيس فتح الله: رجال ووقائع في الميزان. حوار أجراه جريدة خبات. دار آراس للطباعة والنشر. هوليتر، ط (١)، سلسلة (٦٧) ٢٠٠١.
- ٢٣- محمد سعيد رمضان البوطي: فقه السيرة، دار الفكر، ط (٦) بيروت ١٩٧٧.

گۆنار و رۆژنامهگان

- * ١- رۆژنڤیبری نوێ: ددزگهی رۆژنڤیبری و بلاوکردنهوی کوردی بهغدا، وهزارهتی رۆژنڤیبری و پراگهيانندن:
- ژماره: ١٠٢. تهموزی ١٩٨٤
١٠٣. ١٠٤. ناب و نيلولوی ١٩٨٤
١٠٥. تشرینی يهکی ١٩٨٤
١٠٦. کانوونی يهکی ١٩٨٥: عوسمان شاربازيترى کاروانی ١٧٨٤-١٩٨٤ی موسیقا و گۆرانی له سلیمانی.
- ٢- رۆژنڤیبری نوێ: بلاوکراره بهرتوبهرتی گشتی رۆژنڤیبری کوردی. بهغدا، وهزارهتی پراگهيانندن: ژماره (٣٩) نهورۆزی ١٩٧٥، جمال بابان: ميژويهکی لهبير چووهوه.
- ٣- هاوکاری، رۆژنامه: ددزگهی رۆژنڤیبری و بلاوکردنهوی کوردی، وهزارهتی رۆژنڤیبری و پراگهيانندن، بهغدا: ژماره (١١٥٠) له ١٩٩٠/٢/٥
- ٤- ژيان، رۆژنامه: سلیمانی:
- ژماره ٢٧٩، ١٦ نیسانی ١٩٣١
- ٢٨٣، ٢٥ مایسی ١٩٣١
- ٢٨٤، ١ حوزهبیرانی ١٩٣١
- ٢٨٧، ٢٥ حوزهبیرانی ١٩٣١
- ٣٣٠، ١١ تهموزی ١٩٣٢
- ٣٦٨، ٣ تهموزی ١٩٣٣
- ٣٩٩، ٨ مایسی ١٩٣٤
- ٥- کاروان، گۆنار: نهمینداریتی گشتی رۆژنڤیبری و لاوان، هوليتر ژماره (٦٣) نازار و نیسانی ١٩٨٨.
- * ٦- الشفافة الجديدة، مجلة: عمد (١٠) سنة (٣٨) آب ١٩٩١ سوريا، دمشق: د. رحيم عجينة: هل من تجديد في الموقف من الجيش؟

۷- القادسیة، جريدة: عدد ۱۹۸۹/۱۲/۱۵ الجمعة: أمين النقشبندی: وقائع ووثائق في حياة والدي...

« چاوييتکه وتن و سەردانی بە پێژان:

- ۱- جەمیلە خانى ھاوسەرى شەھید شاکر فەتاح لە ڕۆژی هەینی ۲۰۰۲/۶/۷
 - ۲- مامۆستا سەدیق مەحموود بەرزنجی لە ڕۆژی یەکشەممەى ۲۰۰۲/۶/۹
 - ۳- مامۆستا کەرىم زەند لە ڕۆژی پێنج شەممەى ۲۰۰۲/۶/۶
 - ۴- مامۆستا خالید خال لە ڕۆژی ۲۰۰۲/۷/۳
- جگە لە چەند سەرچاوەیەکی دی که له جیتی خۆیاندا نیشاره‌یان پێدراوه.

پیرست

5	پیشه‌ستیهک بۆنهم یادداشانه
18	یادداشت له‌لای شاکر فه‌تاح
23	پیشه‌کی
27	ئەلی مەنەلیم
29	سلیمانی و جه‌نگی جیهانی
30	دایه‌نه‌که‌م له‌ دایکم خۆشتر ده‌ویست
31	خانوره‌که‌مان خۆش بوو
31	مالێکی پر له‌ نا‌ژاره و خێزانێکی سه‌رگه‌ردان
34	شیخ مەحموود و ئینگلیز
36	له‌ نا‌غایه‌تیدا زۆرداریم دی
36	به‌چکه‌ ده‌وله‌مه‌نده‌کانم خراب هاته‌ پیش چاو
37	له‌ناو نا‌ژاوه‌دا گه‌وره‌ کرام
38	خوێندم پێ خۆش نه‌بوو، لێی ده‌ترسام
39	نه‌خۆشی باوک و دایکم کاری تن کردم
39	کوردايه‌تی له‌ مامۆستايه‌که‌وه‌ فێر بووم
41	گه‌شتی شاربازێر ۱۹۲۹/۸/۲۰
53	ئەلی گورینیم
55	پزیشک پێی گوتم: بخوێنیت ده‌مریت!
56	گه‌شتی پێنجوین ۱۹۳۰/۷/۲۵
77	سه‌یرانی فه‌للوجه
79	هه‌والی سلیمانی
80	ژیانی تابه‌تی
81	بزووتنی کورد
85	سینه‌ما
87	ویته‌ی کوردستان
88	ئاوێکی پاشه‌وه
89	بۆ سلیمانی
90	سه‌یران
97	کوژش بۆ نووسراوانی کورد
100	به‌غدا

100	کورڊ و کۆمهلهی گهلان
100	هه‌والی سلیمانی
101	نووسراوه‌ی کوردی
101	تورک سه‌ردارێکی کورد ده‌خاته به‌ندیخانه‌وه
101	جەژنی نه‌ورۆژ
103	ده‌نگی سلیمانی
104	عه‌قه‌رقوف
107	یه‌که‌م ده‌وله‌تی کورد
109	عه‌ره‌بیش؟!
111	نهمین زه‌کی به‌گ
112	یانه‌ی سه‌رکه‌وتن
116	لاوانی کورد
117	کوردستان له‌م دوو هه‌فته‌یه‌دا
118	لیره و له‌وی
125	جەژنی قوربان
127	هه‌والی شیخ مه‌حمود
127	باقی و ره‌نوف دوو قوتایی کوردی سلیمانی
128	گرتتی ته‌وفیق وه‌بی
128	مارف جیاورک
129	شیخ مه‌حمود
130	هینانی
131	کۆمه‌لی یاریده‌ده‌ر
131	به‌سایه‌ی جوولانه‌وه‌ گرتیم نه‌ما
132	ورده‌ هه‌وال
135	کۆمه‌لی دیده‌وانی کورد
137	گۆیژه و - وێڵه‌ده‌ر
139	کانی ماسی - کانی گۆمه
142	یادنامه‌ی سالی ١٩٣٢... سووریا، لوبنان - برومانا
140	سه‌رچار
143	یانه‌زه‌ رۆژ
146	قوتابخانه
148	کۆمه‌له‌ خۆشخوانیی کوردستان
148	زه‌ور شویر

192 کامیل
193 ته‌میل
195 سالتیکی سه‌یر
195 مانگی رۆژوو
196 بیعت - نیراوان
198 هارده‌له‌ خۆشه‌ویسته‌کانم
201 رابواردنی سلیمانی
202 کۆژشی زانستی و ئه‌ده‌یی
202 هه‌والی ناره‌ سال
205 گه‌شتی هه‌له‌بچه و هه‌ورامان ۱۶/۸/۱۹۳۳
228 که‌ بوومه‌ کارگه‌تیری لاده‌، پێم خۆش بووا
229 خه‌باتی رۆژنیه‌یریم له‌ تافی کورته‌نیمدا
231 شاگرده‌ کورده‌کانم کرد به‌دۆست
233 سروشتیش بێرشکه‌ بۆ خۆی
237 فهللی بیلاینتیم
239 پێشکه‌وتنی کورد، ناواتم بوو
239 ته‌نگه‌چه‌له‌مه‌ ته‌نگی بێن هه‌له‌چنیم
241 ئه‌ترووش
243 لاده‌یی زه‌باتیه‌
244 لاده‌یی قه‌ره‌حه‌مه‌ن
244 خورمال
248 رۆژنامه‌ی خورمال ۳/۶/۱۹۶۰
326 له‌ زانستگای سه‌ریازیدا
328 تابه‌کم له‌ هات، بوو به‌هۆی دانانی نووسراوی!
328 لاده‌یی قاده‌رکه‌ره‌م
329 ژنه‌که‌م گوتزایه‌وه‌
331 شه‌یخه‌کانی قاده‌رکه‌ره‌م
331 رۆژنامه‌ی باسه‌ره‌ ۲۵/۶/۱۹۶۲
428 خورمال، بۆ دووه‌م جار
430 رانیه‌
434 هه‌قه‌کان
437 رانیه‌ بۆ من بوو بووه‌ خوتنه‌نگایه‌ک
438 چه‌مه‌چه‌مال

495	رۆژنامه‌ی چه‌مه‌مال ١٩٤٦/٧/١
482	هه‌له‌بچه
485	سلیمانی
488	شیخان
491	ناکرێ
495	رۆژنامه‌ی ناکرێ ١٩٥٠ / ٧ / ١٥
540	نامیدی
542	شه‌قلاره
544	ناکرێ
547	ده‌زۆک
549	زاخۆ
551	سلیمانی
553	هاتنی بارزانی بۆ سلیمانی
561	بمغدا
564	پاریس
577	دیسانه‌وه سلیمانی
578	سالی ١٩٦٥
579	پتیه‌ویی
585	په‌ڕۆزه‌ی خه‌ینه‌ه‌واری کورد
596	نووسراوه‌ چا‌پ‌کراوه‌کان
600	سلیمانی
607	هه‌ولتیر
604	سلیمانی
607	کۆتایی
617	سه‌رچاوه‌کان
620	پتیه‌وست